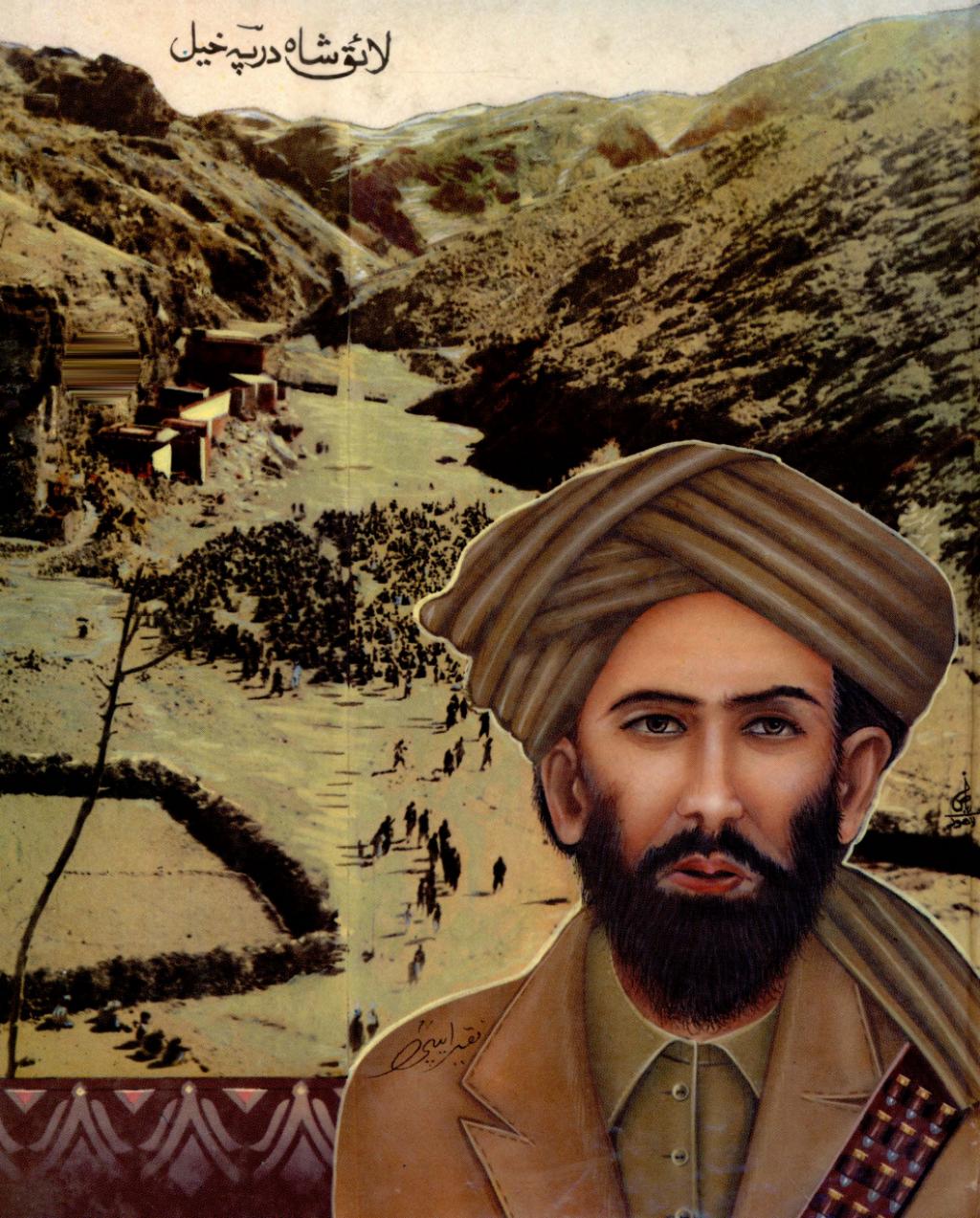
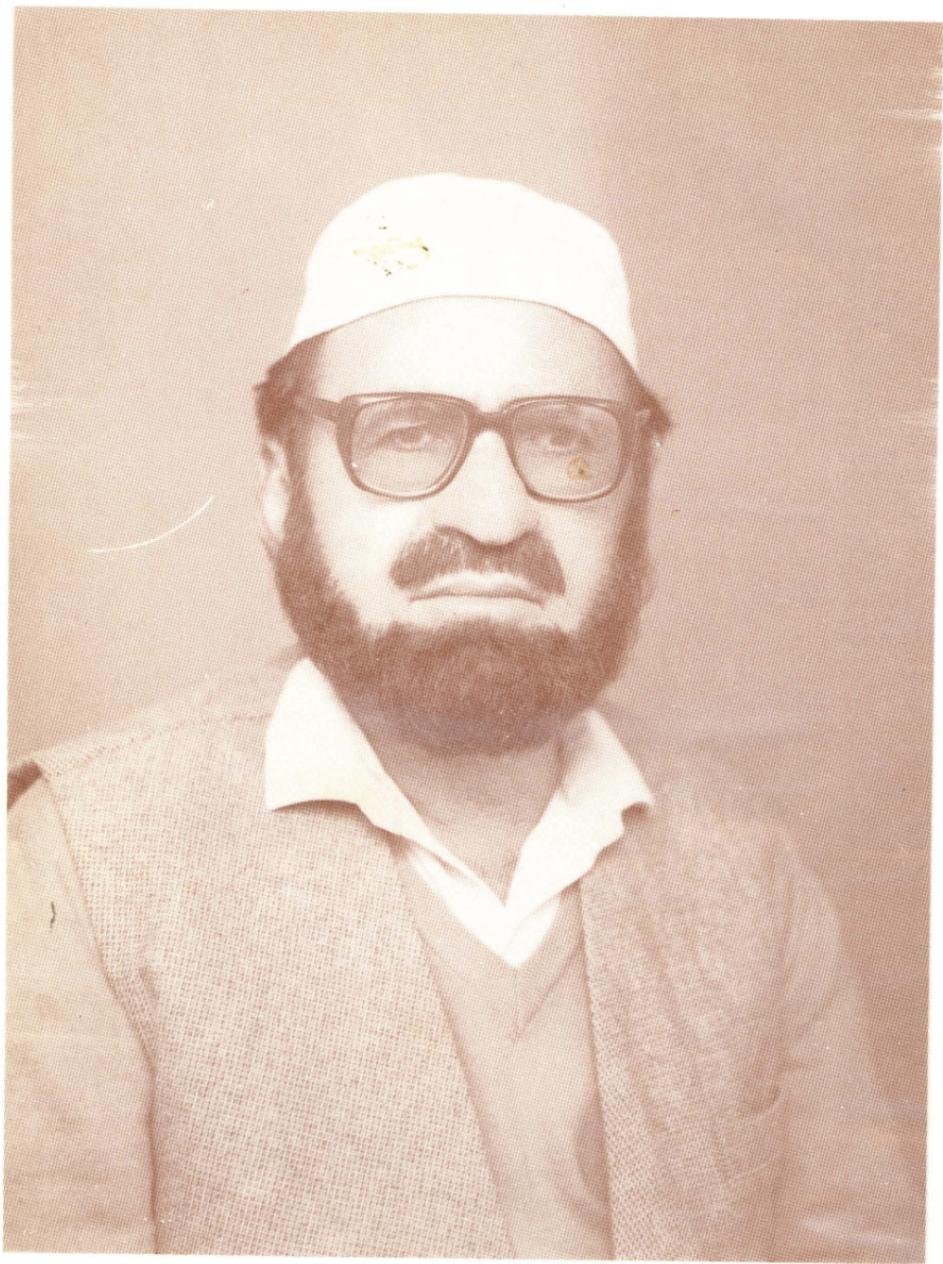

وَزِيْرَستان

لائِق شاه در په خیل

دَوْزِيرِستانْ" مَوْلِف لَائِقْ شَاه درپه خیل

وزیرستان

لائق شاہ در پہ خیل

ذچاپ تولحق دمصنف سرخوندگی.

دکتاب نوم "وزیرستان"
مؤلف : لائق شاه درېپه خيل
اشاعت اول (۱۹۹۳) مارچ
اشاعت دوم (۱۹۹۴) فروردی
بیعه : ۲۰۰/- روپئی

کتابت محمود فانی محمد اکاذی بیتاکال

مطبع : المطبعة العربية - سرلیک رود پراف انگلی
لاھو،

ذمندلو درک :-

- (۱) مکتبہ سرحد خیبر بازار - پیښو،
- (۲) نیو علمی کتب خانہ - میرانشاہ.
- (۳) وزیرستان بک ایجنسی ٹانک.
- (۴) مکتبہ رحمانیہ - مغل خیل اوه، وانا۔

ترون

دی
وزیرستان

دی
مردم خیزند خاور

پـ نوم

فہرست

۳۶	مولانا مکل محمد سپین واقی	مساریزہ :	(۱)
۴۲	همیشت خلیل	داکٹر :	(۲)
۴۵	لائق شاہ درپه خیل	خپلے خبرے :	(۳)
۵۳	<u>اول باب : وزیرستان آب و هوایا</u>		(۴)
۵۵		قطبی وزیرستان :	(۵)
۵۶		وزیر	(۶)
۵۸		مکربز	(۷)
۵۹		خرسین	(۸)
"		ستیدگی	(۹)
۶۰		داور	(۱۰)
۶۲		دقطی وزیرستان تھصیلومنہ :	(۱۱)
۶۳		متیرات شاہ	(۱۲)
"		سرن مک	(۱۳)
"		شووال	(۱۴)
۶۵		سوئیلی وزیرستان :	(۱۵)

۷۵	احمـدزئی وـنـیـر	(۳۱)
۷۶	عـسـود	(۳۶)
۷۸	اـسـمـر	(۱۸)
۷۹	غـلـجـئـی	(۱۹)
"	تحـصـیـلـوـنـه :	(۲۰)
"	وـاـنـا	(۲۱)
۸۰	شـکـافـی	(۲۲)
۸۱	بـیـتـتـنـی	(۲۳)
۸۲	ڈـوـزـیـسـتـانـ مـشـراـنـ : ڈـوـزـیـسـتـانـ	(۲۴)
"	اـولـهـ طـبـقـه	(۲۵)
"	دوـیـمـهـ طـبـقـه	(۲۶)
۸۳	درـیـمـهـ طـبـقـه	(۲۷)
۸۴	خـلـوـرـمـهـ طـبـقـه	(۲۸)
۸۵	ڈـوـزـیـسـتـانـ ڈـخـلـفـوـمـشـراـنـ نـسـبـیـ سـلـسـلـےـ : ڈـوـزـیـسـتـانـ پـہـ صـدـھـبـیـ لـحـاظـسـوـه	(۲۹)
۸۶	وـنـیـسـتـانـ اوـسـیـاسـاتـ	(۳۰)
"	ڈـوـزـیـسـتـانـ روـدـونـهـ : ڈـوـزـیـسـتـانـ	(۳۱)
۸۰	تـوـچـیـ	(۳۲)
۸۱	تـہـانـکـ زـامـ	(۳۳)
۸۲	کـوـمـلـ	(۳۴)

	ڪيتو	
٨٢		(٣٦)
٨٣	په افغان بوندوري باندے د وزيرستان مشهود غرونه	(٣٧)
	په وزيرستان کئے دننه غرونه يو خلويه شوکه ॥	(٣٨)
٨٤	د وزيرستان حُنكلوته	(٣٩)
٨٥	په وزيرستان کئے معدنيات	(٤٠)
٨٦	د وزيرستان مشهور ڏگري	(٤١)
"	شيرا تala ڏگري	(٤٢)
٨٨	سڀرها روغه ڏگري	(٤٣)
"	داندھے ڏگري	(٤٤)
٩١	وانا ڏگري	(٤٥)
"	سڀين ڏگري	(٤٦)
٩٢	زرميلان ڏگري	(٤٧)
"	نور ڏگري	(٤٨)
٩٣	د وزيرستان توريالي اولس	(٤٩)
١٠٣	د وزيرستان توريالي دغنو په نظر چخه	(٥٠)
١١٠	<u>دوئيم باب : دمغلق او سکانو سره دغنه</u>	(٥١)
"	بائيزيد انصاري	(٥)
١١٨	روشنیه تحریک	(٥٢)
١٢٣	د سکھانو دور	(٥٣)
١٢٥	د هتايي کلني جگره	(٥٤)
١٣٦	غازى د لاسه خان	(٥٥)

۱۳۹	پـنـوـنـ بـهـ دـ سـكـهـاـنـوـ اـنـگـرـيـزـانـوـ شـيـكـ حـكـمـتـ	(۵۶)
۱۴۳	مـلـكـ سـوـانـ خـانـ	(۵۷)
۱۴۶	<u>دـرـيـمـ بـاـبـ : دـ فـيـنـگـيـ مـعـيـنـوـهـ :</u>	(۵۸)
"	دـ كـيـبـتـيـ اـنـبـتـهـ	(۵۹)
۱۴۷	دـ بـهـاـدـرـ خـيـلـوـ روـمـبـيـ جـكـرـهـ	(۶۰)
۱۴۸	دـ بـهـاـدـرـ خـيـلـوـ دـوـيـمـهـ جـكـرـهـ	(۶۱)
۱۴۹	دـ سـپـرـيـ اوـكـرـانـكـ جـكـرـهـ	(۶۲)
۱۵۰	محـبـتـ خـانـ اوـ زـنـكـيـ خـانـ	(۶۳)
۱۵۱	دـ مـيـدـانـيـ عـزـهـ جـكـرـهـ	(۶۴)
۱۵۵	دـ تـانـكـ اوـلـنـئـيـ جـكـرـهـ	(۶۵)
۱۵۷	جـنـكـيـ خـانـ عـسـوـدـ	(۶۶)
۱۵۸	دـ پـلـسـيـنـ جـكـرـهـ	(۶۷)
۱۵۹	دـ تـرـكـيـ جـكـرـهـ	(۶۸)
۱۶۱	دـ حـيـدـرـ خـيـلـوـ اـنـبـتـهـ	(۶۹)
۱۶۳	بـادـهـ فـقـيرـ	(۷۰)
۱۶۵	مـكـلـ عـظـيمـ اوـ قـاسـمـ مـكـلـ	(۷۱)
۱۶۸	دـ مـلاـ اـديـكـرـ جـكـرـهـ :	(۷۲)
۱۶۹	دـ تـانـكـ دـوـيـمـهـ جـكـرـهـ	(۷۳)
۱۷۰	دـ سـپـرـيـ جـكـرـهـ	(۷۴)
"	دـ تـلـ بـهـ سـانـوـيـ حـمـلـهـ	(۷۵)

۱۴۰	په لېرکيمپ باندے حمله	(۷۹)
۱۴۱	ڈ باران په قلعه حمله	(۸۰)
۱۴۲	ڈ سپري په چوکئي بله حمله	(۸۱)
"	په داورو جرماني	(۸۲)
۱۶۳	ملا مکلاب دين	(۸۳)
۱۶۵	ملا حمزه الله	(۸۴)
۱۶۷	غازی زمای بند	(۸۵)
۱۶۹	ڈ تانک ڈ سرکت هاؤس واقعه	(۸۶)
۱۷۳	خلودم باي : ڈ ملا پاونده خرك :	(۸۷)
۱۷۷	يو خو خطونه :	(۸۸)
۱۷۸	ڈ كوتان خان او ندو كابل خيلو مشرافو خط	(۸۹)
۱۸۱	ڈ احمدزو وزير له خوانه مستر برويس تخط	(۹۰)
۱۸۲	ڈ وانا جيڪڻه	(۹۱)
۱۸۷	ڈ مكين جيڪڻه	(۹۲)
۱۹۰	ڈ چورينه لائن په حقله خط و گتابت : اول مكتوب	(۹۳)
۱۹۱	دو ڦيم مكتوب	(۹۴)
۱۹۲	در ڦيم مكتوب	(۹۵)
۱۹۳	خلودم مكتوب	(۹۶)
۱۹۵	پنجم باي : په توچي چئي ڈ فيرنگي ميشته گيدل	(۹۷)
۲۰۱	يو شريک درخواست	(۹۸)

۲۰۳	نعمیم شودیا کے	(۹۶)
۲۰۴	ڈرپیہ خیلو انبستہ	(۹۷)
۲۰۵	راشہ دین داور	(۹۸)
۲۰۹	کل بانہ او نور مسٹ	(۹۹)
۲۱۰	پہ کمپل حملہ	(۱۰۰)
"	پولتیکل ایجنتان (افسانہ)	(۱۰۱)
۲۱۱	دیوڈینڈ لائیں	(۱۰۲)
"	ڈامیر عبد الرحمن یو مکتوب	(۱۰۳)
۲۱۸	مکستان شہید	(۱۰۴)
۲۲۰	ڈ ملا پاؤندہ سرکھر مئی	(۱۰۵)
۲۲۱	غلام محمد ته ڈ ملا پاؤندہ خط	(۱۰۶)
۲۲۲	ڈ محسودو ملکانافو درخواست	(۱۰۷)
۲۲۴	ڈ محسودو ملکانافو بل درخواست	(۱۰۸)
۲۳۱	ڈ ملا پاؤندہ هجرت	(۱۰۹)
۲۳۸	وائسائی ہند ته ڈ امیر کابل مراسله	(۱۱۰)
۲۳۱	امیر کابل ته ڈ وائسائی ہند ڈھاب	(۱۱۱)
۲۳۲	ڈ ملا پاؤندہ راستیندل	(۱۱۲)
۲۳۳	مسٹر گرانٹ ته ڈ ملا پاؤندہ خط	(۱۱۳)
۲۳۴	ڈ ملا پاؤندہ او غلام محمد ملاقات	(۱۱۴)
۲۳۵	ڈ ملا پاؤندہ دفاعی بندوبستونہ	(۱۱۵)

۲۳۸	د داک په یکه برید	(۱۱۶)
"	د میرانشاه قلعه خنه د اوینانو بوتلل	(۱۱۷)
۲۳۹	د مائیزَر جکُره	(۱۱۸)
۲۴۰	د اے-جي - ڪِيرانت تجوين	(۱۱۹)
۲۴۵	مختلف بریدونه	(۱۲۰)
۲۵۶	د اسلام چوکئي برید	(۱۲۱)
۲۵۷	ڪوئنڌتہ د ملاپاونده خطونه	(۱۲۲)
۲۵۸	لفتيينت گوينز پنجاب ته د ملاپاونده روئينه خط	(۱۲۳)
۲۵۹	گوينز ته د ملاپاونده دوئيم خط	(۱۲۴)
۲۶۶	جکُر عبد الرحمن خيل	(۱۲۵)
۲۶۷	دلیبر کیمپ تالان	(۱۲۶)
۲۶۸	په سرکاري رمه برید	(۱۲۷)
"	د داک په تانگه برید	(۱۲۸)
۲۶۹	د گيمبتي دوئيمه جکُره	(۱۲۹)
"	د ملاپاونده په خط کارگزاری	(۱۳۰)
۲۸۱	د ملاپاونده اوستن واہسن ملاقات	(۱۳۱)
۲۸۵	د زلم په چوکئي شبخون	(۱۳۲)
۲۸۶	د بارات په چوکئي ختنه	(۱۳۳)
"	په تانگه برید	(۱۳۷)
۲۸۷	د پريده په سپاهيانو حمله	(۱۳۵)

۲۸۸	<u>شِپِرم بَاب : ملیشیا</u>	(۱۳۶)
۲۹۲	سَیلکانی	(۱۳۷)
"	ذَکِیمَتی دریمه جمکره :	(۱۳۸)
۲۹۳	ذَکِیتَان باؤرْنگ قتل	(۱۳۹)
۲۹۵	ذَرچرَد هارَمین قتل	(۱۴۰)
۲۹۷	ذَکِیتَان دونلَه سَن قتل	(۱۴۱)
۲۹۸	په کِپتَان گَنْهی حمله	(۱۴۲)
"	په کِپتَان ھریوئیس حمله	(۱۴۳)
۳۹۹	ذَکِهْجُورَئ په پیکتَ حمله	(۱۴۴)
"	ذَلَکَئی جمکره	(۱۴۵)
۳۰۰	په هاتھی خیلو وزیر و فوج کشی	(۱۴۶)
"	ذَسَروکَئی کیمپ محاصره	(۱۴۷)
۳۰۱	ذَسَپَیان وام اولنه جنگ	(۱۴۸)
"	ذَشِپانه خیساره رومبئ جمکره	(۱۴۹)
۳۰۳	<u>اوَّم بَاب : مَلاپَاوَنَدَه</u>	(۱۵۰)
۳۱۲	مُلاپَاوَنَدَه ذَخِلُو دَبَمنانو په نظرکَنے	(۱۵۱)
۳۱۸	ذَمَلاپَاوَنَدَه عَکس	(۱۵۲)
۳۱۹	ذَانگریزانو قتلونه	(۱۵۳)
۳۲۰	ذَکِیتَان تیلر قتل	(۱۵۴)
"	ذَمِیجر دَآو قتل	(۱۵۵)
۳۲۲	ذَمِیجر اندریسَن قتل	(۱۵۶)

۳۲۲	مُلا حاجی محمد	(۱۵۶)
۳۲۳	میاں جی	(۱۵۸)
۳۲۵	آتمِ باب: پکتیا والے بنکرے	(۱۵۹)
"	په میرانشاہ اولہ حملہ	(۱۴۰)
۳۲۹	ڈ شپانہ خیاری دویمه جگڑہ	(۱۴۱)
۳۳۱	د میرانشاہ دویمه جگڑہ	(۱۶۲)
۳۳۵	مُلا عبد الحکیم	(۱۳۳)
۳۳۶	سالم پشت	(۱۶۳)
۳۳۸	مکل حسن محسود	(۱۶۵)
۳۳۹	مد اخیل داور	(۱۶۶)
۳۴۸	نہم باب: ڈ ملا فضل دین فعالیتونہ	(۱۶۷)
۳۴۹	ڈ گرلیسی سر جگڑہ	(۱۶۸)
۳۵۰	ڈ غوالیری نزی جگڑہ	(۱۶۹)
۳۵۱	ڈ تیار نزی قلعے واقعہ	(۱۷۰)
"	ڈ نیلی کچ جگڑہ	(۱۷۱)
۳۵۲	ڈ شیرنے الکھاٹے جگڑہ	(۱۶۲)
۳۵۳	ڈ چھوٹا غوالیری انبیتہ	(۱۷۳)
۳۵۴	ڈ وانا دویمه جگڑہ	(۱۷۴)
"	ملا فضل دین ته ڈ امیر کابل مکتب	(۱۷۵)
۳۵۵	ڈ نوت نزی جگڑہ	(۱۴۴)
۳۵۶	ڈ تانک زام پینبہ	(۱۷۶)

۳۵۷	د تیارزه تاواں سینل	(۱۸۸)
۳۵۸	د سروکئی جکرہ	(۱۸۹)
"	د ناف کلی تباہی	(۱۹۰)
۳۵۹	په خیسارہ کبھے میرغل	(۱۸۱)
۳۶۱	<u>لسم باب : د کال سائی عذا کانے</u>	(۱۸۲)
۳۶۸	د میرا شاہ دریمہ جکرہ	(۱۸۳)
۳۷۲	د وانا دریمہ جکرہ	(۱۸۴)
۳۷۳	د مغل کوتہ جکرہ	(۱۸۵)
"	د اپوزت جکرہ	(۱۸۶)
۳۷۵	د جندو ولے قلعے معاصرہ	(۱۸۷)
"	د فرلے قتل	(۱۸۸)
۳۷۶	په چودھوان حملہ	(۱۸۹)
"	د بنوں په هوائی دیکر شبخون	(۱۹۰)
"	د کھجوری په یو پیکتہ حملہ	(۱۹۱)
۳۷۷	د شینکی تنکی انبتہ	(۱۹۲)
"	د سیدگی سانحہ	(۱۹۳)
"	د کھبیلے په کیپ ختنہ	(۱۹۴)
۳۷۸	د ذرکانی جکرہ	(۱۹۵)
"	د مانجی جکرہ	(۱۹۶)
۳۷۹	د ٹکریٹی جکرہ	(۱۹۷)

۳۷۹	د که جوړی انبته	(۱۹۸)
۳۸۰	د وزیر و محسودو جګړے	(۱۹۹)
"	د توچئی په وزیر و باندے فوج کشی	(۲۰۰)
۳۸۱	په محسودو بمباری	(۲۰۱)
۳۸۲	د شاه دله حرڪتونه	(۲۰۲)
۳۸۳	د امام الله خان د جګړو نه پسته:	(۲۰۳)
۳۸۴	د افغان او برطاني حکومتونو تړمینځه صلح	(۲۰۴)
۳۸۵	کال ۱۹۱۹ء د انگریز افغان په خوله	(۲۰۵)
۳۸۶	<u>یوولسیم ماب:</u> د فیرنگی انتقامی هڅه د امام الله خان تشر	(۲۰۶)
۳۸۷	د سپینکی رغزی جګړه	(۲۰۷)
۳۸۸	د ترکی غونډۍ جګړه	(۲۰۸)
۳۸۹	د آنډی شنکی جګړه	(۲۰۹)
۳۹۰	د بروره شنکی جګړه	(۲۱۰)
۳۹۱	د کوتکی واقعه	(۲۱۱)
۳۹۲	د محسودو په سیمه یړغل	(۲۱۲)
۳۹۳	په مکین سکوله باری	(۲۱۳)
۳۹۴	د نام برج جګړه	(۲۱۴)
۳۹۵	د کوړه بېړیم جګړه	(۲۱۵)
۳۹۶	د لدنه په پیکتې برید	(۲۱۶)
"	د وانا په وزیر ناتام	(۲۱۷)

۳۱۱	کلپو وہ بربیدونه	(۲۱۸)
۳۱۲	په قوانے کارو حملے	(۲۱۹)
۳۱۳	د شینکی تنگی جکڑه	(۲۲۰)
۳۱۴	د جنجال جکڑه	(۲۲۱)
"	د سیدگی په پیکت حملہ	(۲۲۲)
"	د بنو واقعہ	(۲۲۳)
۳۱۵	د عید کو انبیتہ	(۲۲۴)
"	د سپین و ماسک کھیرہ	(۲۲۵)
۳۱۶	د سیدگی په پیکتوونو حملے	(۲۲۶)
"	د شینکی تنگی واقعہ	(۲۲۷)
۳۱۷	د چشمی انبیتہ	(۲۲۸)
"	د لوریسے خوا برید	(۲۲۹)
"	د جندولے انبیتہ	(۲۳۰)
۳۱۸	د سپینکی خلی جکڑه	(۲۳۱)
۳۲۰	جمدار ترین خان	(۲۳۲)
۳۲۱	علی مرود	(۲۳۳)
۳۲۲	پت خان	(۲۳۴)
۳۲۳	<u>دولسم باب : خاصہ دار</u>	(۲۳۵)
۳۲۴	د رغزی کلی برید	(۲۳۶)
"	د ملکری په موتو حملہ	(۲۳۷)

۳۲۷	د لوریسے دویمه انبیتہ	(۲۳۸)
۳۲۸	په جلال خيلو محسودو بمباري	(۲۳۹)
۳۲۹	په عبد الرحمن خيلو محسودو بمباري	(۲۴۰)
"	د عبد الرزاق سورشونه:	(۲۴۱)
۳۳۰	د رش مک سرک	(۲۴۲)
"	یوه خطرناکه افواه	(۲۴۳)
"	د سروکئی په خاصه دار پوستي حمله	(۲۴۴)
۳۳۱	د دوسلی سرک	(۲۴۵)
"	د پیکسن قتل	(۲۴۶)
۳۳۲	رش مک ته د فینگکی شک	(۲۴۷)
۳۳۳	د رناف او همدیل سرک	(۲۴۸)
"	په مکین او عبد الای باندے فوج کشی	(۲۴۹)
۳۳۵	په شکی او دانا باندے بمباري	(۲۵۰)
۳۳۶	په توجی خيلو بمباري	(۲۵۱)
۳۳۷	د سرکوف جوربنت	(۲۵۲)
"	د ملا پاوندہ د مری راستونول	(۲۵۳)
"	د لفتیننت ویسٹر قتل	(۲۵۴)
۳۳۸	د میجر فینس قتل	(۲۵۵)
۳۳۹	د کوتکی برید	(۲۵۶)
"	د مستونگ الکدو جھکڑ	(۲۵۷)

۲۴۰	ذَهِمْ ذِمْ شوکه	(۲۵۸)
"	ذَ مانجَي پوسته جگُهه	(۲۵۹)
۲۴۱	ذَ الیکرْتینهار په چوکئی برمید	(۲۶۰)
"	ذَ سراوَعه برمید	(۲۶۱)
۲۴۲	په کونه شکتهه بمباري	(۳۶۲)
"	ذَ جي- ايمچ - تيپ قتل	(۳۶۳)
۲۴۳	ذَ جندوه لے سروکي سرک	(۳۶۴)
"	نفعه قلعه	(۳۶۵)
"	ذَ تهل پُل	(۳۶۶)
"	په احمدوام او عمر غزى بمباري	(۳۶۷)
۲۴۴	دَ كومل پوليسي په چوکئي حمله	(۳۶۸)
"	ذَ تهانك او غزنې خيلو سرک	(۳۶۹)
"	ذَ دردانۍ کيمپ ورانول	(۳۷۰)
۲۴۵	ذَ مشيوه قلعه از سرنو تعمير	(۳۷۱)
"	ذَ بنوں او دیره اسماعيل خاں په پخوضلعي حمله	(۳۷۲)
"	ذَ سروکي سرک	(۳۷۳)
۲۴۶	ذَ رزافي دته خيلو لام	(۳۷۴)
"	په داويدوسن حمله	(۳۷۵)
۲۴۷	<u>ديارلسم باب :</u> ملک ساده خان	(۳۷۶)
۲۴۸	لا لا پَير	(۳۷۷)

۳۵۶	زَكِيم شاه	(۲۸۸)
۳۵۷	دَ خيرجي محسودو په رموحمله	(۲۸۹)
"	دَ بوستان برميد	(۲۹۰)
۳۵۹	خوارلسم باب : دَ سَقاوْ جَمِيرَه	(۲۸۱)
۳۶۴	سرکونه	(۲۸۲)
"	رَمَضان خان محسود	(۲۸۳)
۳۶۸	دَ دَتَه خيلو جَمِيرَه	(۲۸۴)
۳۷۱	دَ بوئيئه جَمِيرَه	(۲۸۵)
۳۷۲	دَ سَيِّدَه کلَى يَلْغَار	(۲۸۶)
"	دَ سَراوَغَه قَلْعَه عَاصِرَه	(۲۸۷)
۳۷۳	دَ سَادَه خان برميد	(۲۸۸)
۳۷۴	دَ شابَه خيلو په کلَيُو بِمبَارِي	(۲۸۹)
"	دَ تَاؤَدَه چَنَنَه جَمِيرَه	(۲۹۰)
۳۷۵	پَه نَذَرَه خيلو بِمبَارِي	(۲۹۱)
"	دَ سَيِّدَنَه تَنَكَه جَمِيرَه	(۲۹۲)
۳۷۷	دَ سُوكُونَه جَال	(۲۹۳)
"	پُلُونَه	(۲۹۴)
"	پَه جَلال خيلو چَيَّاَه	(۲۹۵)
۳۷۸	دَ فَلاشَنَك افسَر وَالَّه وَاقِعَه	(۲۹۶)
۳۷۹	پينچلسم باب : پَه دَيرَه اسْمَاعِيل خان کَشْهُونَه وَمَسْلَم فَسَادُه	(۲۹۷)

۳۸۳	د سائينج او واول قتل	(۳۹۸)
"	د ايست قتل	(۳۹۹)
۳۸۵	د غلچيو برييد	(۴۰۰)
"	د رـمك پـسيمه بـريـد	(۴۰۱)
۳۸۶	د شـاهـولي جـكـره	(۴۰۲)
"	د پـكـملـنـگـ لـشـکـر	(۴۰۳)
۳۸۷	د تـاـوـدـهـ چـيـهـ وـاـنـاـ سـرـكـ	(۴۰۴)
"	د غـلـچـيـوـ بـلـ بـريـيد	(۴۰۵)
۳۸۸	د زـلـخـيلـوـ وزـيرـوـ بـريـيد	(۴۰۶)
"	د وـاـنـاـ آـبـادـوـلـ	(۴۰۷)
۳۸۹	د مـيـنهـ وـرـخـاـنـهـ زـهـ	(۴۰۸)
۳۹۰	<u>شـيـارـسـمـ بـاـبـ : شـهـزـادـهـ مـلـافـضـلـ دـيـنـ</u>	(۴۰۹)
۳۹۳	ملـكـ مـوـسـىـ خـانـ	(۴۱۰)
۳۹۸	<u>أـوـلـسـمـ بـاـبـ : فـقـيـراـيـتـيـ</u>	(۴۱۱)
۴۰۲	اسـلامـ بـفـ بـفـ	(۴۱۲)
۴۰۷	دـ فـقـيرـ اـيـپـيـ ظـهـورـ	(۴۱۳)
۴۱۴	دـ خـيـسـارـهـ بـعـمـيـ جـكـرهـ	(۴۱۴)
۴۲۳	دـ خـيـسـارـهـ دـوـيـمـهـ جـكـرهـ	(۴۱۵)
۴۲۸	پـهـ اـرـسـلـ كـوتـيـ بـمـيـارـيـ	(۴۱۶)
۴۲۹	دـ زـيـرـ پـيـشـيـزـيـ اوـ دـاـكـئـيـ كـلـيـ جـكـرهـ	(۴۱۷)

۵۳۲	دَ كِپْتَانْ كَوْغْ قَتْل	(۳۱۸)
۵۳۳	دَ لَفْتَيْنَتْ بَيْتَيْ قَتْل	(۳۱۹)
۵۳۴	دَ مَكْلَ جَانْ خَرْوَقْ بَرِيد	(۳۲۰)
۵۳۵	نُونَسْ وَلَوْلَ	(۳۲۱)
۵۳۶	دَ دَمَدَهْيَلْ پَهْ پِيكَتْ بَرِيد	(۳۲۲)
۵۳۷	<u>اَتَلَسَّمْ بَابْ : دَ فَيْرَنْكِي مَصَالَحَتْ كَوْشَشَونَه</u>	(۳۲۳)
۵۳۸	دَ دَمَدَهْيَلْ جَكْرَه	(۳۲۴)
۵۳۹	تُورَى خَيلُوتَهْ دَ حَكْوَمَتْ اَنْتَبَاه	(۳۲۵)
۵۴۰	پَهْ اَرَسْلَكَوْتْ بَلَهْ بَمَبَارِي	(۳۲۶)
"	دَ دَتَهْ خَيلُو پَهْ كَلَى بَمَبَارِي	(۳۲۷)
۵۴۱	دَ شَهْوَنْ تَنْكِي جَكْرَه	(۳۲۸)
۵۴۲	دَ تَبَئِي نَزِي شَخْرَه	(۳۲۹)
۵۴۳	دَ تَيَارَنْتَهْ پَهْ قَلْعَهْ بَرِيد	(۳۳۰)
۵۴۴	دَ الِيَكْرَنَدَهْ چَوْكِيْ پَهْ پِيكَتْ حَمَلَه	(۳۳۱)
"	دَ تَجْوَهَرَهْ پَهْ تَانَهْ بَرِيد	(۳۳۲)
۵۴۶	پَهْ پَهَارَبَورْ بَانَدَهْ شَبَخَون	(۳۳۳)
۵۴۷	دَ سُورَكَمَرْ بَرِيد	(۳۳۴)
"	دَ فَيْرَنْكِي پَهْ خَلَافَ جَوْشَنْ وَخَرْوَش	(۳۳۵)
۵۴۹	دَ اَرَسْلَكَوْتْ دَ لَانَدَهْ كَولَو هَشَه	(۳۳۶)
۵۵۰	دَ دَوَسَلِيْ پَهْ فَوْ بَرِيد	(۳۳۷)

۵۵۸	ڈرې مک نزی انبستہ	(۳۳۸)
۵۵۹	ڈابلنکی بریڈ	(۳۳۹)
۵۶۰	ڈمکر یوم کیمپ پیکٹونہ	(۳۴۰)
۵۶۱	ڈ ملیشیئے په دریشی کبھے غازیان	(۳۴۱)
۵۶۲	ڈ ارسلکوت نہ ڈ فقیر ایپی وتل	(۳۴۲)
"	په عمر تیتا خیلو غدی	(۳۴۳)
۵۶۴	ڈ پیزو جکڑہ	(۳۴۴)
۵۶۵	په تجوڑی غدی	(۳۴۵)
۵۶۶	ڈ پسال کلی جکڑہ	(۳۴۶)
۵۶۷	ڈ ڪر یوم په فوج حملہ	(۳۴۷)
۵۶۸	په محسودو باندے ڈ فوج کشی پروگرام	(۳۴۸)
"	ڈ بیتمنو په کلینو بمباری	(۳۴۹)
۵۶۹	په محسودو فوج کشی	(۳۵۰)
۵۷۱	ڈ بہرام خان غازی واقعہ	(۳۵۱)
۵۷۵	په لدھا باندے فوجی چپہ	(۳۵۲)
۵۷۶	ڈ والادین په کیمپ باہونہ	(۳۵۳)
۵۷۷	ڈ لاکنرو خوا کبھے بریڈ	(۳۵۴)
۵۷۸	ڈ فقیر ایپی ڈ نیوو هشہ	(۳۵۵)
۵۸۰	ڈ رې مک نہ وانا ته لار خلاصول	(۳۵۶)
۵۸۱	ڈ شراونکی جکڑہ	(۳۵۷)

۵۸۳	د بربَدر شخړه	(۳۵۸)
۵۸۵	د تیتنه پال د غړه	(۳۵۹)
۵۸۶	د عاهه بمباري د پکه	(۳۶۰)
"	د ملک هکلاجان او هکاګو سرکرمي	(۳۶۱)
۵۸۸	قبائيلى پوليس ته نيمه تخواه	(۳۶۲)
"	د ازلمير په تهاتوبو ناتار	(۳۶۳)
۵۸۹	د غازيانو په عملياتو کېنے تندی	(۳۶۴)
۵۹۰	په ديردونئي جرمانه	(۳۶۵)
"	په راهريت بمباري	(۳۶۶)
"	په وزيرستان کېنے سرکونه	(۳۶۷)
۵۹۲	د هکاګو د کور نړول	(۳۶۸)
۵۹۳	د محسودو جرڪه	(۳۶۹)
۵۹۵	د آسمان منزئ جګړه	(۳۷۰)
۵۹۶	د شينکي خيلو معاصره	(۳۷۱)
۵۹۷	د فقير اي پوريکوي سر ته تک	(۳۷۲)
۵۹۹	دین فقير د کماندرا پچيف په حيث	(۳۷۳)
۶۰۱	په کارکنویام باند هه یړغل	(۳۷۴)
۶۰۲	په پوريکوي سر بمباري	(۳۷۵)
۶۰۳	د فقير اي پي منديچ ته تک	(۳۷۶)
۶۰۴	د فقير هکي د وتلو افواه	(۳۷۷)

۶۰۸	د ایتمامال برید و نہ	(۳۸۷)
"	د پاکے لیتیس برید	(۳۸۹)
۶۰۹	د مدآمیر کلی انبستہ	(۳۸۹)
"	د خونیاخیل د نیو هخھے	(۳۸۹)
۶۱۰	د سیدا نے قتل	(۳۸۹)
"	د محسود و جرکے	(۳۸۹)
۶۱۳	د وزیر و داود و جرکہ	(۳۸۹)
"	د فقیر ایپی غیمکی ته ٹک	(۳۸۹)
۶۱۴	پہ بیتو بلہ بمباری	(۳۸۹)
۶۱۵	د فیرنگی وعدہ خلافی	(۳۸۹)
۶۱۷	<u>نولسم باب : د فقیر ایپی موسیٰ نیکہ ته ٹک</u>	(۳۸۹)
"	ملا شیر علی خان ته اعزانہ	(۳۸۹)
۶۱۹	پہ لاسوندی بمباری	(۳۹۰)
۶۲۰	د آسان منزٹ پہ مضنا فاتو میرغل	(۳۹۰)
"	د بربدن ناتار	(۳۹۱)
۶۲۱	د خونیاخیل پہ کوت بمباری	(۳۹۱)
۶۲۲	د پیر مولا خان دوں	(۳۹۱)
"	د صلحه دویم حل کوشش	(۳۹۱)
۶۲۵	پہ غیمکی بمباری	(۳۹۱)
"	د وزیر و داود و جرکے	(۳۹۱)

۶۲۴	ڈ پیر مولا خان برید وہ	(۳۹۸)
"	ڈ سنتالے الگدھے ساخھے	(۳۹۹)
۶۲۷	ڈ مسوروئی المیہ	(۳۰۰)
"	ڈ سرہ دار بعمی جگڑہ	(۳۰۱)
۶۲۸	ڈ می رونگے بر بادی	(۳۰۲)
۶۲۹	ڈ سرہ دار دویمہ جگڑہ	(۳۰۳)
۶۳۲	ڈ سروکھی جگڑہ	(۳۰۴)
"	پہ سپلا توئے الگدھے بمباری	(۳۰۵)
۶۳۳	ڈ پاکے لیتہ برید	(۳۰۶)
۶۳۴	ڈ اختر نری انبتہ	(۳۰۷)
"	ڈ فقین ایپی بارو مان سرتہ تک	(۳۰۸)
۶۳۵	پہ سپین وام کئے گھببر	(۳۰۹)
۶۳۶	ڈ کوتی متائی تالان	(۳۱۰)
"	ڈ تبئی نری جگڑہ	(۳۱۱)
۶۳۷	ڈ بیتھنو گھببر	(۳۱۲)
۶۳۸	ڈ بیتھنو جرگہ	(۳۱۳)
۶۳۹	ڈ عجیپ پرکور تالان	(۳۱۴)
"	پہ بیتھنو باندھے فوج کشی	(۳۱۵)
۶۴۰	ڈ راج الگدھے جگڑہ	(۳۱۶)
"	ڈ قلندر خیلو سانحہ	(۳۱۷)

۶۳۱	ڈکوٽ سرک	(۳۱۸)
"	ڈ بیتھنو بلہ جرگہ	(۳۱۹)
"	په علی خیلو او کوئی میرغل	(۳۲۰)
۶۳۲	ڈ فوج عام کشتو نہ	(۳۲۱)
۶۳۳	ڈ شکتو نے تنکی جکڑہ	(۳۲۳)
"	ڈ روچے کار ہنرعام سرک	(۳۲۳)
۶۳۴	پہ بیتھنو جرمانے	(۳۲۴)
"	ڈ شابی خیلو معاصرہ	(۳۲۵)
۶۳۵	ڈ شابی خیلو ڈ بدر کے ٹکرفا تاری	(۳۲۶)
۶۳۶	<u>شلم باب : فقیر ایپی پہ خروہ کبھے</u>	(۳۲۷)
۶۳۷	ڈ مدا خیلو جرگہ	(۳۲۸)
۶۳۸	ڈ بکا خیلو او جانی خیلو جرگہ	(۳۲۹)
۶۳۹	ڈ ملیشیئے نوی پوستونہ	(۳۳۰)
"	شامی پیر	(۳۳۱)
۶۴۱	ڈ درکئی سر جکڑہ	(۳۳۲)
۶۴۳	ڈ ونے سر جکڑہ	(۳۳۳)
۶۴۵	فقیر ایپی پہ مدا خیلو کبھے	(۳۳۴)
۶۴۸	ڈ مہی رو غے جکڑہ	(۳۳۵)
۶۴۰	محمد اکبرخان شہید	(۳۳۶)
۶۴۱	ڈ بم چاؤ دتہ	(۳۳۷)

۴۴۱	دَخْرَيْهِ جَمِيعِهِ	(۳۲۸)
۴۴۳	دَبْنُوں پِه بنار شبخون	(۳۲۹)
"	دَلْفَتِينِنْتِ سَنَدَرَسْ واقعه	(۳۳۰)
۴۴۴	پِه كَيْمَتِي كُوله باري	(۳۳۱)
"	دَ فَقِيرَايَيِ نَاجِورِتِيا	(۳۳۲)
۴۴۹	دَ فَتْحَ خَان شَهادَت	(۳۳۳)
"	دَ شَكْتَوْنِي جَكْرُه	(۳۳۴)
۴۷۰	پِه مَدَاخِيلُ بِمسَارِي	(۳۳۵)
۴۷۳	<u>يَوْوَدِيشْتِم بَاب : دَ تُورِي خِيلُو حَالَات</u>	(۳۳۶)
۴۷۵	دَ وَزَرِي خِيلُو عَمَليَات	(۳۳۷)
۴۷۷	فَقِيرَايَيِ دَاوَرُو پِله	(۳۳۸)
۴۷۸	دَ بَوَيهِ قَلْعَه جَكْرُه	(۳۳۹)
۴۸۰	دَ كَامَكُو غَدَئِي	(۳۴۰)
"	دَ نُورَرُو اَنبَتَه	(۳۴۱)
۴۸۱	دَ شَكَ عَالَم شَهادَت	(۳۴۲)
۴۸۲	دَ بَانَدَويزِو جَكْرُه	(۳۴۳)
۴۸۳	خَوَنَهْ كَل شَهِيد	(۳۴۴)
"	پِه توَچَئِي كَبَنَه نُزَهِ اوَر	(۳۴۵)
۴۸۵	دَ صِيجَرَهْ كَل اَعنَا	(۳۴۶)
"	دَ كَيْتُو بَرِيج وَرَانُول	(۳۴۷)

۶۸۵	ڪابل خيل ونمير	(۳۵۸)
۶۸۶	ڏ ڏاک په لارئي ڀرغل	(۳۵۹)
۶۸۸	په ڀو ورخ ڪنڀ برميدونه	(۳۶۰)
۶۸۹	ڏ رَبِنواز جرنيل ٻرييد	(۳۶۱)
"	ڏ گيمبيٽي جڪره	(۳۶۲)
۴۹۰	ڏ ڪرم گرمي جڪره	(۳۶۳)
۴۹۱	ڏ ڪانشى بس لوٿول	(۳۶۴)
۴۹۲	ڏ فيرنگي فريپ کاري	(۳۶۵)
"	ڏ ملڪ آيوٽ سرڪرمئي	(۳۶۶)
۴۹۳	ڏ اعزن ڪلى ناتار	(۳۶۷)
۴۹۴	په ڪرnel ڪيمبل حمله	(۳۶۸)
۴۹۵	ڏ ڌختي ڪلى گھيري	(۳۶۹)
۴۹۶	په ڪرnel ڪوبسي حمله	(۳۷۰)
"	ڏ تپئي رومني جڪره	(۳۷۱)
۴۹۸	ڏ تپئي دوئيمه جڪره	(۳۷۲)
۴۹۹	مـدرانـ شـهـيد	(۳۷۳)
۷۰۱	غـازـيـ مرـجانـ شـهـيد	(۳۷۴)
"	ڏ ڪـپـتـانـ سـتـهـيوـنسـ قـتلـ	(۳۷۵)
۷۰۲	<u>دوه ويـشـتمـ بـابـ : ڏـ شـوـدـيـ خـيلـ پـاخـونـ</u>	(۳۷۶)
۷۰۳	ڏ فـقـيرـايـيـ مـحـسـودـوـ تـهـ تـكـ	(۳۷۷)

۷۰۵	د تیارزه په قلعه حمله	(۳۸۸)
۷۰۶	د شکرکوت جګړه	(۳۸۹)
۷۱۱	غازی آمیر کل	(۳۸۱)
۷۱۲	شودی خیل په توچئی کښه	(۳۸۱)
۷۱۳	د شودی خیل شهادت	(۳۸۲)
۷۱۷	د ختی کلی اوله جګړه	(۳۸۳)
۷۱۸	د درپه خیلو کلی جګړه	(۳۸۴)
۷۱۹	د سپین وام په قلعه بارونه	(۳۸۵)
۷۲۰	د میں شاہجان بریدونه	(۳۸۶)
۷۲۳	د سپین وام په قلعه کوله باری	(۳۸۶)
"	د خلیفه کلات شاه برید	(۳۸۸)
۷۲۳	د ختی کلی دویمه جګړه	(۳۸۹)
۷۲۵	د غلام قادرخان حمله	(۳۹۰)
"	د دته خیلو په سلنے حمله	(۳۹۱)
۷۲۶	د نری واله جګړه	(۳۹۲)
"	د پیکتوبن سینزل	(۳۹۳)
۷۲۷	په بویه قلعه کوله باری	(۳۹۴)
"	د ابلنکی په پیکت حمله	(۳۹۵)
۷۲۸	د دته خیلو په قلعه کوله باری	(۳۹۶)
"	د خرکمر انښته	(۳۹۷)

۷۳۹	د داورو جرکه	(۵۹۸)
"	د میرعلی سپین وام په سرک انبته	(۵۹۹)
۷۴۰	د سپین وام جکړه	(۵۰۰)
۷۴۱	د لدھ جکړه	(۵۱)
۷۴۲	د مکین والو جرکه	(۵۰۲)
۷۴۳	د مـنـزـهـ عـزـهـ بـرـيـدـ	(۵۰۳)
"	د پـيـرـ مـولـاخـانـ شـهـادـتـ	(۵۰۴)
۷۴۴	د ژـامـ چـيـنـهـ جـکـړـهـ	(۵۰۵)
۷۴۵	د طـورـ مـلاـ اوـ اـلـمـيرـ بـرـيـدـ وـتـهـ	(۵۰۶)
۷۴۶	د چـشـعـيـ بـرـيـدـ	(۵۰۷)
۷۴۷	<u>درـوـيـشـتـمـ پـاـبـ :</u> د بـرـوـ دـاـورـوـ هـجـرـتـ	(۵۰۸)
"	برـوـ دـاـورـوـ کـيـنـهـ فـرـحـونـهـ	(۵۰۹)
۷۴۹	د کـيـشـيـهـ جـکـړـهـ	(۵۱۰)
۷۵۰	د رـحـيمـ مـلـلـ شـهـيدـ	(۵۱۱)
۷۵۱	کـوـرـ وـيـكـ	(۵۱۲)
۷۵۲	د پـکـيـ کـلـيـ جـکـړـهـ	(۵۱۳)
۷۵۳	د سـپـيـرـيـ عـزـجـکـړـهـ	(۵۱۴)
۷۵۴	پـهـ توـچـئـيـ کـيـنـهـ يـلـغـارـ	(۵۱۵)
"	د خـدـىـ جـکـړـهـ	(۵۱۶)
۷۵۶	د الـيـگـزـنـدـورـ پـهـ چـوـکـئـ حـمـلـهـ	(۵۱۷)

۷۴۸	ڈ بوئیئے په قلعہ بارونہ	(۵۱۸)
"	دولت خان شہید	(۵۱۹)
۷۴۹	ڈ ویدون الکڑے جکڑہ	(۵۲۰)
"	ڈ توت نری مبارزہ	(۵۲۱)
۷۵۰	اصل دین ختیک	(۵۲۲)
۷۵۰	پیر محل محسود	(۵۲۳)
۷۵۲	ڈ مش خیلو جکڑہ	(۵۲۴)
۷۵۵	دین بوبرانی	(۵۲۵)
۷۵۶	غازی حبیب خان	(۵۲۶)
"	ڈ خوف زاوہ جکڑہ	(۵۲۷)
۷۵۸	پیاؤ جان شہید	(۵۲۸)
۷۵۸	تاویلدار شہید	(۵۲۹)
۷۵۹	سبیل خان شہید	(۵۳۰)
"	میان دین خان شہید	(۵۳۱)
۷۶۰	ڈ ایشارن مک په سرگ برید	(۵۳۲)
۷۶۰	ڈ دانہسے په سراۓ حلہ	(۵۳۳)
۷۶۱	په شیرنے بمباری	(۵۳۴)
۷۶۱	ڈ توچی سکاؤ تنس ناکامی	(۵۳۵)
۷۶۲	ڈ چشمئے سانحہ	(۵۳۶)
۷۶۳	ڈ میر شاہ جان شہادت	(۵۳۷)

۷۴۵	<u>خلیریشت بابت : د محسودو پله</u>	(۵۳۸)
"	د سپین میدان گهيره	(۵۳۹)
۷۴۶	د سپينکي رعنی جگره	(۵۴۰)
۷۴۷	محسود طياره	(۵۴۱)
۷۴۸	د سرفراز گناه پور هله گوله	(۵۴۲)
۷۴۸	د تانک په مال خانه غدي	(۵۴۳)
۷۴۸	د گل شاه عالم بر يدونه	(۵۴۴)
"	د سروکي وانا په سرک بر يدونه	(۵۴۵)
۷۴۹	د ميرخوند جگره	(۵۴۶)
۷۵۱	د خماته غرجکري	(۵۴۷)
۷۵۲	دواں خان شهيد	(۵۴۸)
۷۵۳	فقير ايپي په شكتوي کښه	(۵۴۹)
۷۵۴	مختلف گوله بارئ	(۵۵۰)
۷۵۵	د چمدويل کيمپ واقعه	(۵۵۱)
"	د کهنجوري بوييد	(۵۵۲)
۷۵۷	ذ نيز غره جگره	(۵۵۳)
۷۵۸	فيضل استاد جي	(۵۵۴)
۷۵۸	د مستقر دانلر واقعه	(۵۵۵)
۷۵۹	د توپو منيد حمل	(۵۵۶)
۷۶۰	د غوريزه بر ميد	(۵۵۷)

۷۸۱	د هانگ کانگ پیښه	(۵۵۸)
"	وزیرستان تد د پنډت نهرو راتک	(۵۵۹)
۷۸۳	د داک په لارئی یړغل	(۵۶۰)
۷۸۴	د قامي کانوائی سکيم	(۵۶۱)
۷۸۵	په پولټيکل ایجنت حمله	(۵۶۲)
۷۸۶	په ایجنسی سرجن حمله	(۵۶۳)
۷۸۷	د ماما تازې برييد	(۵۶۴)
"	د درن مک په کالم حمله	(۵۶۵)
۷۸۸	غازم شهید	(۵۶۶)
۷۸۹	د پارسچېچ برييد	(۵۶۷)
"	د راشن نيونه	(۵۶۸)
۷۹۰	د ګردئي په ګيمپ کوله باري	(۵۶۹)
۷۹۱	پنهویشم باب ^{۱۵} : د پاکستان تاریخي پیش منظر	(۵۷۰)
۷۹۲	کانکس	(۵۷۱)
۷۹۳	مسلم لیک	(۵۷۲)
۷۹۴	د پاکستان تصور	(۵۷۳)
۷۹۵	قرارداد پاکستان	(۵۷۴)
۷۹۶	فرفه وارانه فسادات	(۵۷۵)
۸۰۱	قیام پاکستان	(۵۷۶)
۸۰۳	د مهاجرینو مرائک	(۵۷۷)

۸۰۵	د کشمیر جهاد	(۵۷۸)
۸۰۸	د کشمیر جهاد او د وزیرستان قبائل	(۵۷۹)
۸۰۹	د کشمیر جهاد او فقیر ایپی	(۵۸۰)
۸۱۰	د وزیر او دا ورو پو عمبنی جرگه	(۵۸۱)
۸۱۱	د گورنر جبرگه	(۵۸۲)
۸۱۲	پاکستان او فقیر ایپی	(۵۸۳)
۸۱۴	د اسلام خان واقعہ	(۵۸۴)
۸۱۹	میرانشاہ ته د لیاقت علی خان را تک	(۵۸۵)
۸۲۰	د ډنکن قتل	(۵۸۶)
۸۲۰	فقیر ایپی ته د حقیقت جو ټون	(۵۸۷)
۸۲۳	امیر نیاز علی خان	(۵۸۸)
۸۲۵	فقیر ایپی د اغیارو په نظر کښه	(۵۸۹)
۸۳۱	د فقیر ایپی جنگی نظام	(۵۹۰)
۸۳۳	د فقیر ایپی تو پو منه	(۵۹۱)
"	د توب د ویشتہ طریقہ	(۵۹۲)
۸۳۴	د فقیر ایپی کوئه وړه	(۵۹۳)
۸۳۵	د فقیر ایپی مالی وسائل	(۵۹۴)
۸۳۶	د فقیر ایپی لنگر	(۵۹۵)
۸۳۸	<u>شپږ ویشتہ باب : د فقیر ایپی یو خو تور یاں</u>	(۵۹۶)
"	دین فقین	(۵۹۷)

۸۴۱	ملا شیر علی خان	(۵۹۸)
"	خلیفه مکلات شاہ	(۵۹۹)
۸۴۲	مولوی محمد ظاهر شاہ	(۶۰۰)
۸۴۳	خلیفه مهر دل ختک	(۶۰۱)
۸۴۵	خلیفه محل نوار	(۶۰۲)
"	خونیا خیل	(۶۰۳)
۸۴۶	ملک آیوٹ	(۶۰۴)
"	ملک ولی خان	(۶۰۵)
۸۴۷	خلیفه چلکانی	(۶۰۶)
"	مولوی محمد وارث شاہ	(۶۰۷)
۸۴۸	ملک سکلا جان	(۶۰۸)
"	سماں کو	(۶۰۹)
۸۴۹	مولوی غازی مرجان	(۶۱۰)
۸۵۰	مولانا محل محمد سپین وامی	(۶۱۱)
۸۵۱	فقیر محمد	(۶۱۲)
۸۵۲	غالت	(۶۱۳)
۸۵۳	جنت میر	(۶۱۴)
"	عید حسن	(۶۱۵)
۸۵۵	مکل شاہ عالم	(۶۱۶)
"	فذر بیتمنی	(۶۱۷)
۸۵۶	میرا عظم او سخی مرجان	(۶۱۸)
"	دیس محل	(۶۱۹)
۸۵۷	سردار مسند خیل	(۶۲۰)

۸۵۷	مکل شاہ او اور نگ	(۶۲۱)
"	شیخ اسلام	(۶۲۲)
۸۵۸	زیر باتی	(۶۲۳)
۸۵۹	مهار دل توہری خیل	(۶۲۴)
"	بابو محمود	(۶۲۵)
۸۶۰	بابو نفر محمد	(۶۲۶)
۸۶۱	میرا عظم	(۶۲۷)
"	ذر او غزے	(۶۲۸)
۸۶۲	وتھائی سید مکانی	(۶۲۹)
۸۶۳	از لمیر	(۶۳۰)
۸۶۴	خلیفہ محمد آمین	(۶۳۱)
۸۶۵	شاہ عالم	(۶۳۲)
"	سالم خوت	(۶۳۳)
۸۶۶	عمر خان	(۶۳۴)
۸۶۷	عجیم خان	(۶۳۵)
"	بیلا ندی	(۶۳۶)
۸۶۹	ضمیر شاہ	(۶۳۷)
۸۷۰	غم سرنگ	(۶۳۸)
"	پیا و ریس	(۶۳۹)
۸۷۱	امان ختک	(۶۴۰)
"	ربنوائز جرنیل	(۶۴۱)
۸۷۲	ذخیلوا کئی دو دران	(۶۴۲)
۸۷۳	روسی تسلط	(۶۴۳)
۸۷۴	افغان مهاجرین	(۶۴۴)

سِرِین

زه د هنگه ورخه نه لائق شاه دريپه خيل پيرشم، چه
 ايله شوندنه شنه شوه وه او د برصغيره آزادئي په
 جدد وجهد كننه به د خپل تره ملك زرگل شاه سره گورو يك
 ته راتللو. مابه چه فقير ايپي ته مخانع کرو نزههه به چيره
 مينه ورسه کوله. وروستو دريپه خيل صاحب دريپه پاکستان
 پيپور او د هياد د مختلفو جريدي و په ذريعيه د يو اوچت
 شاعر په حیث اويس ته معرفی شو. غالباً كال ۱۹۷۸ کنے چه دهه
 "وزيرستان" په ليکلوا لاس پوره کرو، نو يوکرت بيا گورو يك ته
 رامات شو او د زاره غازيانه به نه به نه د فقير ايپي د عزا کانه
 په حقله معلومات راغونهول -
 د ده دنه تاريخي خيره دو مره او خندیده، چه له مومن نه

سیخی هئرو شوه. خوچونکه درپه خیل صاحب د مکموارا دو ځښتن ده نو ده خپل کاویشونه جاری او ساتل، او دغه ده من شهه شره د "وزیرستان" په شکل کېنے را بېخیره شوه. تاریخن د هر قام د لاغونه مشرانو د تهدیب، تندان، ثقافت او افتخاراتو بیش بهاینکه وي، چ پشت په پشت ژوندو ته په میراث کېنے پاتے کېږي. په دغه پنکه کېنے د بشری ژواک د طور و طریقو نه پرته د کامیابی او نا کامی د لازونه هم مضراوی. دغه وجهه ده چد کوم یو قام خپل تاریخن مسخر کړئ ده، هغه پنځله هم د نړۍ له مخ نه مخوه شوئه ده.

"وزیرستان" د وزیرو، محسودو، داوريو او بیټهنو د هغه مشرانو تذکره ده، کومو چه په خپله بانده سرونه خوړکړی ده، ولے چا غاصب ته ئه د بلو خید و موقعه پرسنه ده وکړې که خوک پرسه بلو خیدلی هم وي، نو په توبه کار کړي دي. درپه خیل صاحب د دغه مشرانو افتخارات د پیرښکلی او وسیع پس منظر سره د خپل نوی کھول د پاره راغونه کړي دي. او د حالات او واقعاتو په دینا کېنے ئه دا ورته بنو دلی دي چه د هغه د مشرانو ژوند د عیورت، بهادرۍ او په قوم و ملک بانده د سرشنډلو ژوند وو. نف هم که دغه خصوصیتونه په چا کېنے موجود وي، نو په جهان به داعزت او حرمت ژوند تیروي، سکنی تل ترقله به ڈلیل و خوار اوسي -

ھے خو په "وندیوستان" کئے ڈجغرافیائی معلوماتونہ سوا ڈاسلام ڈطلع نہ واخله عن تر ڈقیام پاکستان پورے ڈتارنجی حالات او واقعاتو اجمالی عنندے خاکہ ولہندے شوئے ده، ولے زیارتہ رندا ڈملا پاؤندہ او فقیرایپی په ملی مبارزو اچولے شوئے ده، ڈملا پاؤندہ حالت او واقعات کہ لو چوانی عنندے بشکاریپی هم، خود و صره نہ دی، چہ سرے ٹے ڈکرہ کوتہ تمیز نہ شی کولے. ولے ڈفقیرایپی ٹریند او حالت خوزما ڈمشاهدے تروزاند تیرشوی دی، نوچکہ زہ په وثوق سره وئیلے شمچ فاضل لیکوال چہ هر خہ لیکلی دی، هغہ صحیح او ڈستائین جو گدی. لہ دے نہ پرتہ په ملا پاؤندہ او فقیرایپی باندے چہ ھینو خارجی او داخلی لیکوالو کوم تھمتو نہ لکولی دی، هغتو ته ده په ڈین بنکلی عالمانہ او محققانہ انداز کئے ٹھابتو ورکری دی او قارئیں تو ڈے ڈا ثابتہ کرے ده، چہ ڈ دوئی په مبارزو کئے دنیاوی خواهشات نہ، بلکہ اسلامی مینہ او ڈ وطن ڈ آزادی ولے شاملے وے. دعہ شان ڈ پاکستان په ابتدائی دور کئے ڈفقیرایپی ڈ غیر مفاہمانہ روئیے په ضن کئے چہ ده کوم محركات راجوت کری دی او بیائے ڈ هغتو په اساس نادر انکشافات اولس ته په گوته کری دی، هغہ دا ثابتی چہ ڈفقیرایپی او حکومت پاکستان تر منیجہ ہتولے بد کمانی ڈ فریقینو ڈ باہمی غلط فہمی نتیجہ وہ. حالانکہ ڈ

دواپرو مرام یو وو۔ نن صباد تصنیفاتو شوق خو هر خوک لری،
مکرد تحقیقاتو ستو نئے ته یو نیم تینگنکیدے شي -

درپه خیل صاحب هم ڈیوبل ڈھرے خبری اوتش په نوم
تصانیف حرف آخر نه دی گنپی، بلکہ رو بھئے هر خھدھنے
ماھر ائه نظر او تحقیقی زیار په کسو پئی بنہ کرہ کری دی او بیا
ئے قارئینو ته وړاندھے کری دی -

وئیله شي چه ڈیو مؤئخ مثال ڈ منصف وی۔ دنه شان
درپه خیل صاحب هم ڈیو "وزیرستان" په لیکلو گنې ڈعصبیت او
قوم پرستی نه مکمل طور حان په ڈډه ساتله ده۔ وطن پلوری
ئے وطن پلوری بنو دی او وطن جارو ته ئے وطن جار وئیلى
دی۔ گنپی ته ئے گنپے وئیلى دی او خنپو، ته ئے خنپو وئیلى
دی۔ نور خو نور، چه هغه غیر وزیرستانی سرتیرو ته ئے هم ڈ
عقیدت ګلوبه پیش کری دی، کومو چه ڈاسلام ڈسلوری او ڈ
ھیواد ڈ آزادی په لار گنې په دغه خاوره قربانی ورکری دی -
زه داعوی بے ځایه نه گنهم، چه که ڈ جغرافیائی او تاریخي
موادو، نادر و انکشافاتو، بلند پایه اقتباساتو، واقعاتی تسلسل،
لغوی ڈخیره، نشری اسلوب او لسانی چاشنی له کبله "وزیرستان"
ڈستائین وردھے نو ڈ معلوماتو له فتح حان ته ڈانسا یکلو پیدا
حیثیت هم لری -

دا بیله خبره ده، چه که، فاضل لیکوال لب غوندھے نور هم

خان کپوئے وئے او د' علاقائی دود و دستور او علم و ادب په باره
کپنے ٿئے ڏيو باب اضافه پکنے کپه وئے فولابه بنه وئے .
بهرحال زه درپه خيل صاحب ته داد ورگوم چه ده په دغه
نوی او مشكل موضوع باندے دو مرءه کامیاب کوشش سوريه رسوئے
ده، چه په نتيجه کپنے ٿئے " وزيرستان " په شان اولين او
بهترین كتاب راوتلي ده . دا كتاب د تاريچن د شايقينوا طالب
علماني دپاره ڀوزيره ده . که چانه هم په وزيرستان باندے
د تحقيق و تحرير ضرورت پيبيش شئ ، نوشائي چه له دغه نه
پرته بل موزون كتاب پيدانکرئے شئ .

زمون دغه لور ليکوال د سکول د تاريچن پيدائش په مطابق
په ۱۶ جون ۱۹۳۵ سنه کپنے زينيدے ده . پلارئزرباد شاه
نوميدو او په خته داوار ده . ابتدائي تعليم په خپل
کلی درپه خيل کپنے کپه ده . په کال ۱۹۵۲ سنه کپنے چه د
ڪوونمنت هائی سکول ميران شاه نه لسم پاس کپو نو
په هم دغه کال په ڪونمنت ڌڪري كالج ويرو اسماعيل خان
کپنے داخل شو او ترڅار لسم پوري تحصيل ئه اوکرو .
خه موډه ٿئے سرکاري ملازمت اختيار کرو ، خوختند
ٿئے ورنه کرو او خپل کاروبار ٿئے شروع کرو . په کال
۱۹۶۷ سنه کپنے مونيز دوار ويوجھئه ڏاچ بيٽ اللہ شرييف سعادت
حاصل کرو . من صبا يوخوا د خپلے تپه ڏملڪ په حيث

سیاسی روں لوبوی او بل خوا په شعرو ادب کئے دلچسپی اخلي۔
 ”زندان“ نویے ناولت دَدَه مطبوعه اثار ده۔ ”غريو“ دَدَه
 دَ منظوم کلام او ”سپر غئي“ دَدَه دَ افسانو جموعه دی، چه
 اوّل الذّکر پکنې زير طباعت ده۔ دَدَه نه پرته دَدَه
 افغان جهاد په حق کنې آردو او انگریزی ژبوکنې يو خورسالے
 هم شائع ڪري دي۔

مولانا مکمل محمد سپین وامي

۵ جنوری سنه ۱۹۹۳ء

د اڪتاب

د پښتون په ماضی د فکر کولونه پس باید یو انسان دغه
 حقیقت ته یه رسید لو کېنے هیئٹ دقت محسوس نه کړي، چه د
 ملٹ په چېل وجود کېنے د راتللو نه پس د څلے بقا دپا صرف
 دوو څیزو نو ته دیں اهیسته وسکرئے دے چه یو مذهب
 او بلنه آزادی ده -

د بنېه مرغه یا د بدھه مرغه پښتون د نړۍ په یو داسے
 برخه کېنے میشته دے چه د ماضی د هر فاتح اړمان وه -
 یا د غو فا تحانو پښتون د څيل اړمان د تکمیل په لارو کېنے د
 څلے څلے لارے ازغه ټکنر لے وي او یا بیا څلوا څلوا
 حکومت نو ته د وسعت د خواهش په غرض د ځیسو ګوره و
 مرغیو رانیولو په هڅه د دغه برخه په آزادی بلو څیدل
 او یا د دے تاراجی د هغروی مجبوری وه -

د ذکر شو یا حیسو نور و هم خوامکانی وجوها تو په
 نتیجه کېنے ده ملٹ د څلے آزادی تحفظ کله هم په

آرام پریسنه نه دے۔ دحالاتو دغونو غورحو پرحو، جنگونو او
غور جنگونو دندوکار او تورو شرنک کبنتے دغه قوم هبوا
دچل تاریخ دلیکلو خه ضرورت محسوس نکهو۔ بیا
غیرو قومونو چه خه لیکلی دی، هغه یوارخیز دی۔ حکم
ددغه ملت دهر دور تاریخ خه خو دغفلت او خه دمجبویو
له مخه د بے رخی یه تیرو کبنتے دے۔ خوحنکه خنکه
چه چهاف سیاسی حالات امی خونه بدلوي، پُښتنو موږخینو
ته هم دچلو تاریخی غونښنو احساس شوئے دے۔ ولے د
نرمانه د دېیزو او درېنو پردازه دمنجکونو دحقیقت
لعلونه راویستل خولا دیر هکران کار دے او لوئے
هتّ غواړی۔

بنا غلی لانو شاه خان درپه خیل د وزیرستان د تاریخ
په لیکلو او ضرورت په وخت د وزیر و محسود او دا وړو
غازیانو د غازیانه کردار د حقیقتونو کومه هنداسه چه په
تاریخی شکل پیش کولو، پچل قوم د خلوص او
عشق د کوئے جذبه پیزوئنه کرئے ده، هغه دیاره
موصوف د تبریک وړ دے۔

د اکتاب زما له نظره نه، دے تیر شوئے، خو د
انسانی فطرت د تقاضو له مخه کیدے شي چه څوک چرته
کېټه کېږدی، خوسره د دے بیا هم حقه خبره داده چه

د' بشاغل لائچ شاه خان در په خیل دا زینت پیس زیار د
 خپلو چکنزو خوبیوله مخه په دغه وجه هم پیر اهم
 دے چه د' حال د' موئخ په حیث نه د' مستقبل د موئخ
 دپاره پیر خه پریس بدل -

همیش خیل

۱۹۹۳ء سالء
۵ جنوری

خپلے خبرے

له قدیمه نه تر من ورنہ پورے بغیر دیو خو خارجی
 لیکوالو، چه هفوئی په یو پلیز دول ڈا وزیرستان په تاریخی ایخ
 خه نه خه رنزا عنور حولے ده، نور چا ھم پرے ھان نه دے
 کروے۔ ڈا مولوی محمد ظاہر شاہ چارے دے بنے وی چه
 هفوئی ڈا فقیر آیپی ”ڈا مبارنو په حقہ ڈا ” ڈا خپلو اکی جگہ په
 نوم یو اثار پریسے دے۔ په دے کتاب کتبے ڈا فقیر آیپی نه آکھا ھو
 واقعات ھم په اختصار سره بیان شوی دی۔ چونکہ مولوی
 صاحب ڈا لیکلو په وخت ڈا تاریخی موادو چندان وسائل نہ
 درلود، تو ڈا اختصار سره سره ٹئے سھو داسے واقعات ھم لیکلی
 دی، چه هغه ڈا حقیقت نه بعید دی۔ ھینو رو جانی بزرگانو
 لکھ مولانا مکلب دین عرف وزیرے ملا، کا کا صاحب، بادا فقیر،
 او لندرے پیرتھ ده ڈا خپلے عقید تمندی له کبلہ داسے فرضی
 واقعات منسوب کری دی، چه هغه ڈا وزیرستان ڈا حقیقی تاریخ

سازو شخصيتوون سره سلسله زياته معلوميندي. په ۱۹۹۰ فروردی
 ۱۹۸۵ زه او مولانا محل محمد سپين وامي صاحب د موصوف دعيادت
 دپاره سروبي ته وړغلو. مولانا صاحب په کټه پروت وو. او نهوبنډ
 په راتګ زښت خوشحاله شو. په خبرو خبرو کېنه ماډ مولانا
 هکلاب دین د مبارزو په حقله ترې نه او پوښتل. ده په حواب
 کېنه راته او وئيل چه :

”مولانا هکلاب دین د بنوں نه توچي ته د غزا
 په نيت هجر را کړي وو. د ده پروګرام د توب او
 د اسلحه ساري کارخانه د قائمولو وو، ولے د بدء
 مرغه هغه په خپلو اړلدو کېنه کامیاب نه شو او
 دير زر په حق ورسيدو. او دغه د عملی جهاؤسعاد
 لئے نصیب نه شو“

ماډ کاکا صاحب، باده فقير او لنډرو پېي د غزا کا دغه په باز
 کېنه هم دده نه تپوس او کړو. راته وئيل لئے چه:
 ”دغه بنړه ګانه هم عملی جهاد نه ده کړي،
 ولے درپرده د مجاهدینو مرستيال ضرور وو“
 دغه یو وخت چه ما په خیساره کېنه د ”مطلع الافق“
 مصنف مولانا محل منیر صاحب نه په ده ضمیم کېنه پوښتنه
 او کړو، دغه هم راته او وئيل چه :

”دغه تپولو هستيو هئيچه قسمه عملی جهاد نه ده کړي“

ڈ دے نہ علاوہ ماچہ هر خورم سرکاری، ریکارڈ پلٹنے دے،
 تاریخی اثار مے لوستلی دی او مقامی تحقیقات مے ترسہ کری دی،
 ما تھے دا سے شواهد په لاسن نہ دی را غلی چہ ڈھنگ نہ ڈھنگی
 ڈ غز اکانو خجھ اثبات تھ اور سی۔ بھر جال دا حقیقت دے، چہ
 دغہ ہمگی شخصیتونہ روحانی ہستئی وے او پہ اولس کبھی
 ڈ روحانی فیض شہر وہ۔ مولانا کلاب دین خو یوجید عالم
 دین ھم وو۔

ڈ مولوی محمد ظاہر شاہ صاحب په تقلید کبھی پیرو لیکوالو
 بغیر ڈھنے تحقیق او خیر نے قلمونہ پودتھ کری دی او ھنگھنہ
 ٹئے لیکلی دی، چہ په حقیقت مبنی نہ دی۔ لکھ ڈمتال په
 توکھہ ھکل آیوب سیفی صاحب، عبد العالیم اثر صاحب، عبد الحمید
 ترین صاحب، عارف محسود صاحب او ڈ افغانستان ھنے دولتی
 لیکوال۔ افغانی لیکوالو خو ڈ وزیرستان تاریخ بیخی منځ کری
 دے، نہ ٹئے ڈھیر نے زیار یستلے دے او نہ ٹئے ڈ تحقیق ضرورت
 محسوس کری دے، ڈھنے چہ اور یدی لی یا زندہ تھ را غلی دی،
 ھنگھنے ڈ پودے تریلی دی۔ بیا ھم مونن ڈ مولوی محمد ظاہر
 شاہ صاحب منہ کو، چہ ھنگھ ڈ خپلو نام ساعد و حالاتو
 باوجود مونن تھ خپل تاریخ په گوته کری دے او په مونن
 کبھی ٹئے ڈ مزید خیر نے جذبہ رات تو کوئے دہ۔ پہ ڈ سلسہ
 کبھی دویم کوشش زمونن لور لیکوال عبد العالیم اثر صاحب کری

دے، هغه ڈ تاریخی وزیرستان ڈ لیکلو په لړ کېنے آکست شاہزاده ۱۹۶۸ء کېنے میرناشاد ته راغلے وو۔ زماسره ئے هم ملاقات شوے وو۔ تاریخي معلومات نے اخذ کری یا نا، خو ڈ پولتھیکل افسر په ذریعه ئے ڈ مهردل توری خیل وزیر نه ”ڈ خپلو اکئی جگړه“ کتاب تولا سه کړو او بیرته لارو۔ خه موده پس ئے ڈ ”محکمه نشر و اشتا قبائل حکومت پینسور“ په وساطت ”زمونین مجاہدین“ نوئے کتاب شائع کړو۔

ڈ وزیرستان په حقله چه کوم خه مولوی محمد ظاهر شاه صاحب لیکلی دی، هم هغه ئے ڈ معمولی رو بدلتنه پس په نوی شکل کېنے من و عن رانقل کړی دی۔ کوئے سهرو چه ”ڈ خپلو اکئی جگړه“ کېنے دی، هم هغه په ”زمونین مجاہدین“ کېنے تکرار شوی دی، بلکه په ځینو ځینو واقعاتو کېنے خوئه له حدنه زیارات تجاوز کړے ده۔

ڈ دے کتاب نه دروستو ڈ مولانا محمد مکمل منیر صاحب یو ضخیم غوندے کتاب ”مطلع الانوار“ را اوتو، دغه کتاب په دینو خوبند رو موضوعاتو باندے مشتمل ده۔ یو موضوع په کېنے تاریخی وزیرستان هم ده، خو ڈ کومو نو تحقیقاتو او انکشافاتو اضافه پکېنے نه ده شوے۔ کوم خه ئے چه لیکلی دی، په هغه هم وضاحتی تنده غالبه بنکاری۔

په دے پسے عبد الحمید توین صاحب ”فقیہ ایپی“ نوئے کتاب

اولیکلو او چاپ ٿئے کرو، دا کتاب ڏ انگریزئی ڏ "آفیشل هستري آف اپریشنز آن این، ڈبلیو فرنٹیئر آف انڈیا" ترجمہ ده، انداز ٿئے ھم هغه شان انگریزانه ده، داسے معلومیبندی چه دغه کتنا ڏ فقید ایپی په عقیدت کئے نه، بلکہ ڏ انگریز اف په حق کئے لیکلے شوئے ده، ڏ دغے کتاب ڏ دوؤ کالو ۱۹۳۷ء واقعاتونه ما وراء ڏ مؤلف ڏ خپل محنت حاصل بیخی ضعیف معلومیبندی - ڏ "فقیر ایپی" نه پس عارف محسود صاحب "وزیرستان گرم سے گومل تک" نوئے کتاب چاپ کرو، چه تاریخی مواد پکنے کم او تنقیدی جائز ہے زیارتے دی، ڏ ملا پاوندہ او فقیر ایپی ڏ ملی او اسلامی مبارزو په حقله چه ڏ کوم محرکات پیش کری دی هغه هیچ حقیقت نه لری، تاریخی مواد ڪمزوری او ڏ گھید نقل ده، هر ڪنگه چه وی، زما پورتنو دوستاخ چه ڏ تاریخ وزیرستان په حقله کوم محنت کرے ده، نه ڏ هنخ داد و دکعم ڏ دوئی دغه محنت ڏ راتلونکو لیکوالو دپاره ڏ یو مضبوط بنیاد ھیشیت لری، دا به ڏ هغئی خپل همت وی، چه دلکش تعمیر پرسے جو یو یا زشت، داسے او گنہئی چه زماد "وزیرستان" دانچه هم ڏ دوئی ڏ ڪوشش په ادا نزع ولا ره ده، ماد زیر نظر کتاب په لیکلو کئے ڏ کال ۱۹۶۸ء نه تر فوری ۱۹۹۵ء پورے مندوئے تر پرسے وهلی دی او تحقیقی کاوشنونه چے کری دی، ڏ کابل، ڪور ویک، ٿو ۽ او پیسیو، معلوماتی

مرکزونه می پلتی دی، ڈ میرانشاہ، وانا، بنوں او ڈیور اسماعیل خان دفتری ریکارڈسے کتله دے۔ ڈ اردو، انگریزی، فارسی او پنستو ڈبو اثارے لوسٹلی دی۔ او ڈ بعضی واقعاتو په حقلہ می ڈ متعلقہ ڈوندیو شخصیتوںوں شخصہ معلومات اخذ کری دی او تر وسہ می هجھہ قبول مقامات معاونہ کری دی، چرتہ چہ زمین تاریخ ساز واقعات پیشی شوی دی۔ بیاے ڈ اخذ شوو موادو پورے پورے کرہ کتنہ کری ده او ڈھنے نہ پس می په زرہ پورے او مستند تاریخی واقعات را خستی دی او پہ ونیدیا ڈیا کئنے می خپل نہی کھول ته وہ لندے کری دی۔ ڈ فقیر ایپی زیارتہ واقعات زما ڈ خپل مشاهدے او کورنی یادداشتونو په رنرا کئنے مرتب شوی دی، حکہ چہ ڈ فقیر ایپی سره زمین ڈ مشانو ڈ ٹو، روابط وو۔

چونکہ ڈ نہ ڈ صاحب قلم دعوی کوم او نہ ڈ تصنیف و تالیف وسیع تجربہ لرم، نو کیدے شی چہ ڈھینو واقعاتوہ رانقل کولو کئنے زما نہ ہم سہوے شوے وی او یا چارا تد ڈ حقیقت بر عکس معلومات را کری وی یا په واقعاتو کئنے وضاحتی تشکی بشکاری، یا په کومو مبالغہ حاوی وی، او یاد اسے بل لغیش رانہ شوے وی، چہ هجھہ ڈ علم تاریخ ڈ تحریر و ترتیب منافی وی، نو نہ جنبتہ غواہم او خپلو لوسٹونکو ته خواست کوم چھ غنی می ما په خپلو نیکو مشور و اونماجھی۔ بلہ خبرہ دا چ

دَقَنْدَهَارِيُّ او يوْسَفْزَيُّ پِينْتُو پِه مقاَبِلَ كِيَنَه پِه وَزِيرِسْتَانِيُّ پِينْتُو
لَهْجَه كِيَنَه دَوْمَه اجْنبِيَّت پِروْت دَه، چه دَيْوَوْزِيرِسْتَانِيُّ وَكَرِي
نَه عَلَوَه بَلْ پِينْتُونَ پِه مَشَكَلَه پِرَه پُوهِيدَه شَيٌّ. هَم لَه دَه
كِيلَه دَ "وزِيرِسْتَان" پِينْتُو، دَ پِينْتُونَخَوا دَ مُخْتَلِفُو قِبِيلَوْ لِسانِي
جَمْعَه دَه، چه دَ سَكَرَانَ كَاتِب دَبَسَه پِيرِزِونَه قَلْمَه پِكَنَه لَه
نَوَه رَنْكَه پِيدَا كِيَه دَه. هَيْلَه دَه چه كَه خُوكَه مشَكَلَه
پِكَنَه مَحْسُوبَه هَم كَرِي، نَوْ خَاطِرَه بَه پِرَه نَه درْنَوَيِّ -

دَ وَزِيرِسْتَان پِه خَاوَرَه دَ انْكَرِيزِانَو او غَانِيَانَو پِه مَابِينَ
كِيَنَه چه دَ مِبارَزَه پِه دَوْلَانَ كِيَنَه دَ فَرِيقِينَو كَوم تَلَفَات بِيانَ
شَوَى دَه، دَ هَغَه اعْدَاد و شَمَاد دَ مِبالَغَه نَه خَالِي نَه بِنَكَارَيِّ.
خُوكَه چه دَ سَكَارَيِّ رِيكَارَج او مَقامَي تَحْقِيق نَه دَ اَخْرَكَنْدِيزِيِّيِّ،
چه دَوَارَو فَرِيقِيو تَرْخِيلَه وَسَه دَنْبِيلَه خَالِفَ فَرِيقَ تَلَفَاتَ
زِيَات بِنَوْدَلَي دَه -

دَ وَزِيرِسْتَان پِه مرَدَم خِيزَه خَاوَرَه بَانَدَه چه چاَهِم دَ
اسْلام پِه نَوْم او دَ وَطَن پِه نَنْكَه قِرَبَانِي وَكَرِي دَه مَاتَرْخِيلَه
وَسَه پِه دَه تَصْنِيف "وزِيرِسْتَان" كِيَنَه خَيْلَه مَقام وَكَه دَه -
بِياَهِم كِيدَه شَيٌّ چه خَنَه سَرِتِيرِي حَوانَان او شَانِدار وَاقْعَانَ
نَمَاهِه عَلَم كِيَنَه نَه دَه رَاغَلَي او پِه "وزِيرِسْتَان" كِيَنَه دَشَامِليَّه
نَه پَاتَه شَوَى دَه، نَوْ دَه هَغَه پِه حَقلَه زَه مَعْذَرَه
غَارِم - كَه خُوكَه رَأَيَه كَوْتَه كَرِي نَوْ اَشَاء الله پِه دَيْمَه خَلَى

چاپ کئے بہ نئے ارومنو شامل کرو۔

په "وزیرستان" کئے ما د وزیرستان نه چاپیره سیمولکہ ٿوڻ
هيروه اسماعيل خان، بنو، ڪوهات، او افغانستان په هعنو
تاریخي واقعاتو هم مفصله رنڌا اچو لے ده، کوم چه د وزیرستان
سره تعلق لري۔ دغه تو لے داسه علاقه دي، چه که په انتظامي
يا جغرافيائي لحاظ ڏيو بل نه جدا هم دي، خو په تاریخي لحاظ
سره یو په بل مکمل اختصار لري۔ دغه سه د برصغیر د آزادئي په
جدو جهد کئے، چه کوم داسه واقعات رو نماشوي دي، چه
ھغه د وزیرستان داخلی واقعاتو ته حرکات ثابت شوي دي،
نو ما دلته د "وزیرستان" دھينيو تاریخي واقعاتو په پس منظر
کئے بيان گري دي۔ که چرتہ ما داسه نه، وھے گري نو د "وزيرستان"
په بعضو واقعاتو کئے به لوستونکو و صاحتی تشنگي محسوسولے۔
ما په "وزيرستان" کئے د اردو نه اختي شو و اقتباساتو ترجمه
قصدانه ده گرئے، ولے چه نن صبا اکثر پښتانه په اردو
پوهيني او په ترجمه کئے هغه خوند نه وي، کوم چه په اصل
کئے وي۔ د انگريزئي د اقتباساتو ترجمه سه په ساده پښتو کئے
په آزادانه ڊول گرئے ده۔ دا خبره هم د يادلو ويده، چه د
"وزيرستان" په ليکلو کئے ما هيروه موده لڳو لے ده۔ نهوبڙخنه تاریخي
شخصييونه هغه وخت ٿوندي وو او ما هم ٿعندي پسندلي
دي، کيءَ هئي شئ چه هخوئي او سن په حق رسيدلي وي، نوهيله

دشمالی وزیرستان هر دلعزیز پولتیکل ایجنت

بناغلے محمد آمین خٹک صاحب

دچا د علمی او اخلاقی مرستے په برکت چہ وزیرستان
دوئیم ایدیشن اولس ته وړاندې کړے شو .

ده چه قارئين به دهغو په حقله ماته صحيح معلومات فراهم کري
 د وزيرستان "اکثر عکسونه ما خپل تيار کريدي. خوختنه هم
 د مختلفو کتابونو نه راخستي دی او په شکريه سره هم په "وزيرستان" کنه
 شامل کري دی. د فقير ايپي عکس دده داصلی فوت و خنه تيار کر شوئه
 ده، ولے د ملاپاوندہ عکس د مسیر واقسن د روتوت په فراکنه مرتب شوي.
 په آخر کنه زه دهغو تولو بناغليو شکريه ادا کوم، کومو
 چه د "وزيرستان" په ليکلو کنه زما سره اخلاقی مرمتنه کړي
 ده. ولے د حینو خوا خوب و لکه د :

* شمالي وزيرستان اي جنسی درویش پولتیکل اي جنسی جناب محمد امين
 خان ختک صاحب -

* د خير اي جنسی مرد اهن پولتیکل اي جنسی جناب عبد الکريم قصوريه
 صاحب -

او زما د خپل کورنئی يو خوغرو جناب امير حاتم خان عرف
 فقيه صاحب، اي جنسی محمد زمان صاحب، اي جنسی محمد ايوب خان
 صاحب، داکتر محمد داؤد خان صاحب، ميعن محمد اياز خان هم:
 او اي جنسی هزین دا وړ صاحب خصوصی مننه کوم -

لائق شاه در پې خيل

۸، جنوری ۱۹۹۳ء

*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اول باب

وزیرستان

وزیرستان د کنم او ژوب (بلوچستان) ترمنیه د افغانستان
د سرحدونو سره مغرب او شمال مغرب پله لکیدلے ده. مشرق
پله نئه د بنو او ډیره اسماعیل خان د ضلعو خاص علاقه
پرتے دی، چه اکثر پکنې د بیټنو قبایلی اویس او خنځنه
احمدزی وزیر او سیبری - د غه خاص علاقه د وزیرستان او
پخو ضلعو ترمنیخه برید ده. او په انتظامي لحاظ سره د بنو
او ډیره اسماعیل خان د ډپتی کمشنراونو اثر لاندے دی. د ټول
وزیرستان رقبه ۲۱۴ مربع ميله ده. په دا کښې قطبی وزیرستان
۲۵۵ مربع ميله ده او سویلی وزیرستان ۱۷۲ مربع ميله.
آپ و هوا :

د وزیرستان علاقه د معمول مطابق باراني موسم نه لري.

خو د عامو کالونو په دوران کېنې ڈ فروری او مارچ میاشتو په آغاز
کېنې په غزوونو باران وړیزی او ڈ جولائی او اکست په میاشتو کېنې
هره وړئ په ګړنډ کپروز سره نوک و سیلی وی. ڈخزان موسم
هر خواخشک وی. ڈ دسمبر، چمنوری او فروری په میاشتو کېنې
ڈ خلود زدہ فته بلندی نه پورته سیموکېنې واوره، ڈلئی،
کړنګونه او بادو باران لکیا اوسي.

په دنیا کېنې یوه حصه هم ڈ سرحد په شان موسی اخلاقات
نه لري، او بیا په سرحد کېنې خصوصاً وزیرستان، چه عموماً
ورته ڈ سرحد سویز لیندو ويئله شي.

قطبی وزیرستان:

په انتظامی لحاظ سره وزیرستان په دوو برخو کېنې ويشه
شوې ده. یوه برخه قطبی وزیرستان بلے شي او بله سویلی
وزیرستان. ڈ قطبی وزیرستان قطب پله خوست، مغرب پله ده
شوال او بیرون قبائیلی سیمه، سوئیل پله سویلی وزیرستان
او نمن خاته پله ڈ بنوو ضلع خاص علاقه پوره ده.

ڈ قطبی وزیرستان علاقه ڈینماي نه زيياته غږیزه ده او
دوه قامونه پکښه او سینه، یو وزیر او بل داوره. ڈ وزیر و شمیر
پکښه زييات ده. او له دغه وجه نه ڈدھ علاقه نوم هم ڈدوئی
په نامه اينوو شوې ده. ڈ قطبی وزیرستان قوله آبادی
۲,۵۲,۲۰۰ ده، چه اکشیت پکښه ڈ وزیر قام ده.

وْزَيْرَیْنْ :

ڈَوْزِیرو ڈَمْشَانو سلسله ڈَیو نوموری سردار سَلَیْمان
نه شروع شوئے ده. ڈَسَلَیْمان حُمَّهُ وَزَیر وَو. ڈَوْزِر دَوَهُ حَامِن
وَو، یو خَدَرَه او بل لَاتَه. ڈَخَدَرِی دَرَه حَامِن وَو مَوسَیٰ
مُحَمَّد او مَبَارِک. مَوسَیٰ پَیْه درویش لقب باندھ مشهور وَو.
ڈَمَوَهی درویش "دَوَهُ حَامِن وَو. ڈَیو فَوَم اَتَمَان او ڈَبل
اَحَمَد وَو. ڈَدوئی نه بیا ڈَاتَمَانِزو او اَحَمَد زَوْزِیرو قبیلے جوہرے شوئے.
چَه درویش خیل وَزَین هم فَدَتَه وَفَیلَه شَی. اَتَمَانِزَیٰ وَزَین پَه
قطبی وزیرستان او اَحَمَدِزَعْ اَوْزِیرو سوئیلی وزیرستان کَبَنَه
میشته شول -

اَتَمَانِزَیٰ وَزَین پَه توجَّهی کَبَنَه، ڈَتَوْجَّهی پَه خَاقَّشَا غَرَوَنَه
شَوَال او ڈَخِیْسَارَه، کَیِتَو او کَرَمَه رو دونو پَه عَالَم او سَیِّدَی.
اَحَمَدِزَعْ وَزَین ڈَوانَانَه چَابِرَه پَراخَه نَواح او ڈَشَکَی پَه
شَادَابَه عَلاقَه کَبَنَه او سَیِّدَی. او پَه ثَمَی کَبَنَه ڈَبَنَو صَلَعَه
پَه سَوَئِلِی پَوَلَ باندھ پَراتَه او سَیِّدَی -

ڈَاتَمَانِزو او اَحَمَدِزَو وَزِیر وَپَه شَرِيكَه مَشْرِينِكَه مَوسَیٰ
درویش" دَسَے، چَپَه دَوَهی کَبَنَه مَوَهی سَنَکَه يادِینِی. ڈَمَوَهی
سَنَکَه روضَه مَبَارِکَه ڈَوانَه پَه شَل مَيلَه فَاصَله باندھ شَمال
مَغْرِب پَله ڈَوزِيرَانَه پَه سَرَجد کَبَنَه دَنَتَه ڈَنَنَدَه وَارَپَه وَادَی
کَبَنَه دَه. پَه خَنَگ کَبَنَه ڈَبِيرَمَل لوَيَه لَار تَيِّرِينَدَی. پَه

دغه سيمه کنه ڏ وانا بومي خيل احمدنئي وزير اوسيږي او ڏ
زيارت مغرب پله سيمه نيكه بند بلے شي -
ڏقطبي وزيرستان اتمانزئي وزير په دره خانگو کنه
تقسيم شوي دي : «) ابراهيم خيل ، (، ولی خيل ، (، ماهميت خيل
دغه دره خانگه بيا په وړو وړو خانگو کنه دا سه تقسيم
شوي دي :-

مدآخيل])	ابراهيم خيل :
منظرخيل		
توري خيل		
تهيهتى خيل		

بکاخيل])	ولی خيل :
جاف خيل		
کابل خيل		

حسن خيل])	ماهميت خيل :
خدرخيل		
بوره خيل		
فڙي خيل		

په قطبی وزیرستان کنه ڏ وزیرو زیارات روزگار ڏ کوئیلو،

آلوجان، عمارتی او سوختی لرگو چارت ده، چه هم ڏ دوئی په
خپله عنیزه علاقه کنے پیدا کیندی. ڏکدو بزو پالنہ کوی.
او سرکاری ملازمتونه او موجبوونه هم لری. شتة من خلق
ئے ڏ ترکو ڏکارو بیار کوی. اکثر وزیر په عنونو کنے او سیندی.
او په اوږي کنے ڏ رنگ او شوال عننده یخو ځایونو ته ڪوئه
کوی او په ڦې هوارته او ٿوڌه زمک ته راکوزیدی.
کال سنه ۱۹۲۵ء کنے چه فرنگی په وزیرستان کنے خصوصاً د وزیر
په سیمه کنے ځان آبادول شروع کرو نه وزیر و به شمیره دولت
تره نه او گتلو او ڏھنے دولت له برکتہ ڏوخت سره سره
دیوره کورنی میدانی علاقو ته راکوزه شوئه. او په پیسوئه
زمک پتی واختل. ڏبنوں په میدانی علاقو او ڏ داورو په پلوي
نواح کنے ڏ وزیر و لوئه لوي کلی آباد شوی دی. په قطبی
وزیرستان کنے دره نور قامونه هم په اقلیت سره او سیندی.
چه قامي پیوسنون ڏ وزیر سره لری. دغه دره قامونه ڪرښه
خرسین، او سیدگی دی.

ڪلَّ بن:

ڪرښه ڏ خدری ڏ دریم ځوئه مبارک ځوئه وو. او اولاده
خونه ڏ میرانشاه نه شمال پله خوست ته نزدے په سرحد باندے
پرتہ دی. او خونه ڏ کجه جوری او شینکی تنکی ترمینجھه ڏبنو میرانشا
سرک په خواو شا او سیندی. ڏ دوئی ڏ استوګنے ځایونه مشه، غلام خا

داندـه، جـنـشـوـرـه، كـخـكـيـ، لـالـيـهـ، كـونـهـيـ كـلـهـ او بـارـهـيـ كـلـهـ
دـهـ. دـ دـوـيـ زـيـاـتـهـ آـبـادـيـ دـ اـفـغـانـ حـكـومـتـ زـيرـاـثـدـهـ.

خرسین :

خرسین دـ مـزـدـکـ غـرـهـ پـهـ لـهـنـوـ كـبـنـهـ جـنـوبـ پـلـهـ پـهـ دـوـلـوـيـوـ
لوـيـوـ كـلـيـوـ وـزـكـيـ اوـ زـنـكـوـتـيـ كـبـنـهـ مـيـشـتـهـ دـيـ. وـزـكـهـ دـ بـارـوـمـانـ
اوـ مـتـقـوـهـ الـكـهـوـ پـهـ مـيـنـجـ كـبـنـهـ آـبـادـ دـهـ. اوـ زـنـكـوـتـهـ دـ تـاـوـرـيـيـ
پـهـ مـوـرـكـهـ. دـ خـرـسـيـنـوـ خـنـهـ خـلـقـ دـ مـشـوـالـ وـادـيـ مـعـزـبـ پـلـهـ پـهـ
گـورـوـيـكـ الـكـهـوـ كـبـنـهـ هـمـ آـبـادـ دـيـ. خـرـسـيـنـ خـپـلـهـ شـجـرـهـ نـسبـ پـهـ
حضرـتـ بـلـلـ پـورـهـ تـهـيـ. دـوـئـ خـپـلـهـ دـغـمـ دـعـرـمـشـيـنـ نـوـسـهـ يـوـ
فقـيـرـ نـهـ آـخـسـتـ دـهـ چـهـ دـ هـنـهـ دـهـ خـامـنـ وـوـ، يـوـ چـالـاـكـ نـوـمـيدـ
اوـ بـلـ تـورـهـ دـاـكـ. دـ چـالـاـكـ اوـلـادـ پـهـ وـزـكـيـ كـبـنـهـ اوـسـيـبـيـ. اوـ دـ
تـورـهـ دـاـكـ پـهـ زـنـكـوـتـيـ كـبـنـهـ. دـ دـغـهـ خـرـسـيـنـ خـنـهـ دـخـوـسـتـ
پـهـ صـابـرـيـهـ الـكـهـوـ كـبـنـهـ هـمـ مـيـشـتـهـ دـيـ.

سـيـدـكـيـ :

دـ قـومـيـتـ پـهـ لـهـاطـ سـرـهـ دـ دـوـيـرـوـ سـرـهـ دـهـ.
پـهـ اـصـلـ كـبـنـهـ سـيـداـنـ دـيـ. سـيـدـكـيـ پـهـ دـوـؤـخـانـكـوـ كـبـنـهـ وـيـشـلـيـ
شـوـيـ دـيـ. جـيـبـوـخـيـلـ اوـ مـلـكـهـ خـيـلـ. دـ جـيـبـوـخـيـلـوـنـهـ دـوـهـ وـارـهـ
بنـاخـونـهـ وـتـلـيـ دـيـ. يـوـ ذـكـرـخـيـلـ دـهـ، اوـ بـلـ دـيـرـيـقـيـ. دـ مـلـكـخـيـلـ
نـهـ هـمـ دـوـهـ وـارـهـ بنـاخـونـهـ وـتـلـيـ دـيـ. يـوـ شـوـدـيـ خـيـلـ دـهـ اوـ بـلـ
بـودـرـخـيـلـ - شـوـدـيـ خـيـلـ اوـ بـودـرـخـيـلـ پـهـ زـاـوـيـ اوـ دـاـوـيـكـيـ كـبـنـهـ

میشتہ دی - زاوئی سیدگی د مائیز مدآخیلو په خواوشا علاقه
کېنے پراته دی - داویگر، ذکرخیل او دیروزی د ډانډه په پراخه
سیمه کېنے آباد دی - خن جیبوخیل سیدگی په بیدر مل کېنے ھم
او سینی - د سیدگیو په حقله په "۳۱ مارچ ۱۸۹۵ء پولتیکل
د اُری" کېنے نوشته دی چه :

"دوئ د درپیه خیلو داوري و همسایه دی (د
لانډه) او ھم دوئ ته قلنگ درکوی، خود تیره
دوو کلونغ څنه د خوست ڪوډن ھم دوئ نه
د خراج مطالبہ کوي؟"

دواړه :

په قطبی وزیرستان کېنے دویم قوم داوري او سینی - چه عموماً
د توچی روډ په داوري غابر د غزلی نه واخله ترشینکی تنګی
پورے په هوانه او میدانی حصه کېنے پر ته دی - د توچی رعد
په یو خوا بل خراعزیزه علاقه کېنے وزیر او سینی - او په داوري
غابرے چه کوئه هواره، آباده، زد خینه او بنکلے علاقه
دي، هغه داوري په برخدا رسیدلی دی، او اوږي په ژمي پکشې
او سینی - د ټل (توچی) د تنګی نه منځاته پله داوري ته لر
او من پريواته پله داوري ته بـ داوري وائي -

د کال ۱۸۹۵ء بونډری کمیشن نه مخکنې په دغه علاقه د
د افغانستان د حکمرانانو اشر وو - د پخواوون رواياتونه معلومه

شوئه ده چه داوبه دعوره حکمران شاه حسین اولاده ده - د
شاه حسین دوه حامن وو - د مشرحيه نعمه سروان وو - دچا
د نسل نه چه د مالير کو تله مسلیمانان پیدا شوي دی - د کشروع
داوري خان وو - داوبه په اصل کښه هم د دغه داوري خان د نسل
نه دی - په ديار لسمه صدی کښه چه خه وخت د شاه حسین
د اولاد خه یو تن ته د دھلی حکمراني په لامن ورغله، دو هغه
وخت د تقسيم په لحاظ د شاه حسین د کشريه داوري خان د
اولاد په بېرخه دېره جات، د سپين او زراميلان زريخينه وادی
واانا، وزيهستان او د لاهوره صوبه او رسيدله - د دواره تو له
شمیره د زنلۇق سرع ٥٨٣٢٨ د -

داوبه خپله قامولى او تقسيم دکلير په مناسبت کوي او ترتيب
ئے داسە دە :-

ملئى زاد : (سېيىن گوند)

- (۱) حسو خيل ، (۲) موتسکى ، (۳) هرمنز
- (۴) زيركى ، (۵) ووزى محمدى ، (۶) خدى
- (۷) عيىدك ، (۸) مبارك شاهى ، (۹) حكيم خيل

لە د قوي روایاتق او کره خېرنے په مطابق د شاه حسین بىگىمە او د
داوري خان موربى بى مهرالنساء دو مىدە، شاه حسین بىه ورته له مىيىنه
مهرلىقى وئىل - د روستود ده ئەكم ظرفە مخالفىنى دعە نىكە بى بى په
ميراثى نامە مشهورە كە - (راقامـ)

۱۰) آراغوند (۱۱) درپه خیل (۱۲) همزوند (۱۳) ملخ -

تپیزاد : (قورگوند)

- (۱) حیدرخیل (۲) ایپی (۳) غیسوردی
 - (۴) دولت خیل (۵) بروخیل (۶) تپی
 - (۷) میران شاه (۸) بوبیه
-

مجموعی طور د شمالی وزیرستان دره توچی د جیوه روم دنخه
په شان آب و هوالري او هم دغه وجه ده چه دلته هر قسم
میوه پیدا کیښی. د حیدرخیلو ګجوری، د پئی انکو، او د
همزوند آوجانه ټپر شهرت لري، او د پنجاب ګوت ګوت
ته رسپینی. خلق نئے کړونډه ګردی. اکثر ځیله زمک او یاغونه
ساتي. د ده نه علاوه داور د میران شاه او میرعلی په بازارونه
کېټه تجارت او د لاریو موټرو کار عبار هم کوي. سرکاری ملازمه
او موجبونه هم لري.

د قطبی وزیرستان تحصیلوونه :

په قطبی وزیرستان کېټه قول نهه تحصیلوونه دی: شیوه،
سپین وام، میرعلی، میرانشاه، دته خیل، دوسلی، دنډک،
کړیوم، او غلام خان. په ده قلعه کېټه د مرکزی حیثیت له
رویه میران شاه او رزمک مشهوره سیم دی. ولے د قدرتی
شته منئی له مخې په قطبی وزیرستان کېټه شوال یواوچت مقامی.

مَيْرَان شَاه :

ذَبَنُو نَهْ قَبْلَهُ خَلْوَيْت مِيلَه لَرَهْ پَروْت دَه. پَه
كَهْ مَهْ كَبْنَهْ دَهْكُزَارَهْ حَائَهْ دَه. خَوْپَهْ زَمَيْ كَبْنَهْ كَبْنَهْ تَيْنَهْ
سَيْلَيْ چَلَيْنَهْ - او كَالَونَهْ پَسْ كَله كَله واورَه هَمْ پَريْجَيْ - ذَ
سَطَحْ سَمَنْدَرْ نَهْ ۳۰۳۶ فَتَهْ او چَتَولَهْ لَرَهْ - پَهْ اَسْطَامَيْ لَحَاظَهْ
سَهْ ذَقْطَبَهْ وزَيْرَسَتَانْ مَركَزَيْ مَقامَ دَه.

رَزْ مَك :

ذَمَيرَانْشَاه نَهْ جَنَوبْ پَلَه ذَوزِيرَه پَهْ غَرَيْزَه سِيمَه كَبْنَهْ
يَوْهْ بَنَكَلَه عَلاقَه دَه - چَه ذَسَطَحْ سَمَنْدَرْ نَهْ ۶۵۰۰ فَتَهْ او چَتَولَهْ
لَرَهْ او ذَبَنُو نَهْ ۲۷ او مَيْرَانْشَاه نَهْ ۱۳ مِيلَه لَرَهْ پَروْت دَه.
دَهْرَصَحْت اَفْرَامَقامَ دَه - پَهْ زَمَيْ كَبْنَهْ واورَه پَريْجَيْ - غَرَونَهْ ئَهْ
لَكَه ذَهَنَكَلَوْشَنَهْ، پَهْ دَنَگَوْ دَنَگَوْ او بَنَهْ جَوَهَرَهْ شَتَمَنْ او ذَفَطَرَتْ
بَنَكَلَيْ مَناَظِر لَرَهْ - ذَانَگَيْزَانَقَوْ پَهْ زَمَادَه كَبْنَهْ بَهْ دَلَتَه يَوْلَوْهْ
فَوَجَيْ كَيمَبْ وَه - او پَهْ او رَهْ كَبْنَهْ بَهْ اَكَشَلَوْهْ لَوَهْ فَوَجَيْ اَفْرَانْ
او پَعْلَتَيْكَلَ حَكَامَ دَلَتَه او سَيْدَل - ذَرَزْمَكَ مَيدَانْ پَهْ جَنَوبَيْ
اَرَخَ كَبْنَهْ ذَسَيْنَ كَمَرْ، خَتَقَيْ عَزْ، او تَاؤَدَهْ چَيْنَهْ مَحْسُودَ پَرَهَهْ دَه
او شَيْالَ پَلَهْ ئَهْ ذَسَوَهْ فَرَجَيْ مَامِيتَ خَيْلَ وزَيْرَ اَفْسَيْنَهْ -

شَوَّال :

شَوَّال ذَقْطَبَهْ وزَيْرَسَتَانْ اَيجَنَسَيْ بَيْخَيْ مَغْرِبَهْ پَلَه يَوْهْ لَوَيْهْ
خَوْهْ دَه - چَه زَيَاَتَهْ دَبَرَيَهْ يَاهَهْ، مَانَهْهَهْ او خَيْنَهْ پَالَونَهْ سَازَهْ

شوه ده او د یوولس زره فته اچت عزمه هغه سلسه کښه
 رانیريري کومه چه دغه پاله د من توئي، سنکتوئي او د آنا
 الکدوونه بيلوي - د شوال خويه د افغان بونورۍ لانه نه اټه
 ميله نېغه هشرق پله بهيزى - او د مايئرنه دوه ميله مغرب
 پله توجھي رود ته وړګهيني - آخرنه خلود ميله سفره مايئر
 په پراخه دره کښه کوي - د شوال مشرق ته رنګ مک، شوئيدغه
 سپين کمن، مکۍ غن او لغه عن واقع دي - مغرب خواته نه د
 زاویه دره، سپين عن او د بېرمل سيمه او غروند پرته دي -
 جنوب پله نه موسي "نيکه" او دره نشت د احمدزه وزيء
 سيمه واقع ده - او شمال خواته نه د منظر خيلو دره او د مايئر
 مداخله پرته دي -

د شوال سيمه بشکلې بشکلې فطري مناظر، سرسېز و شادابه
 زمک او د حنځلوق دکه او بنده او بنده غږيئه سلسله لري -
 ئائه په خانه میداني هواره زمک هم لري - آب و هوا په ګرمي
 کښه خوشکواره او په ژمي کښه دير زيات يخ او ډيره واوړه
 پريوچي - د بکاخيلو، جانې خيلو، ميامي، ملکشي او شاهي خيلو وزيء
 شاخونه په اوري کښه په شوال کښه استوګنه کوي او په ژمي د
 بنوں د ضلعه په سوئيلې پولو پرته اوسي -

سوئیلی وزیرستان

د وزیرستان دویمه برخه سوئیلی وزیرستان بلے شی - د سوئیلی وزیرستان په قطب کېنې قطبی وزیرستان، قبلیزاخ ته افغانستان، سوئیل ته ژوب (بلوچستان) او نرخاته پله د دینه اسماعیل خان ضلع پرته ۵۵ -

دغه علاقه هم زیارته غریزه ۵۵. او دوہ قامونه پکنے اوسيېي. يو قام دا حمدزو ونېرو ده او بل د محسودو. دده نه علاوه اوړمن، د متونۍ، سلامان خیل او غلچۍ قبائل هم پکنې په اقلیت سره اوسيېنې. دغه رنگ د وانا نه اووه میله را دیخوا د مجن باها په زیارت د مروقق د قبیله مجن خیل هم اوسيېنې. د سوئیلی وزیرستان بشپړ آبادی دره لکه اته زړ د چه اکثریت پکنې د محسودو ده -

احمدزئی وزیر:

احمدزئی وزیر په دوو خانګو کېنې ويشکی شوی دی: سین خیل او کلوكھیل. د سین خیلو نه دره بناخونه هاتې خیل سرکی خیل او عمرزئی بیل شوی دی او بیا د دوئی منه نور واره واره بناخونه وتلي دی. هاتې خیل وزیر د بنوو ضلع شمال مشرق پله او په تهک کېنې اوسيېنې. او خنې د بړکنټو او سپین تنکې په سیمه کېنې. په ګرمئی کېنې وانا او شکی ته کله کوي -

سرکی خیل و زیر د بنو او ولنا په سیمو کنے مدیشتہ دی۔ عمرزی
وزیر د بنو منه شمال پله د مندا اوام، سپری او گر انگ په علاقه
کننے او سینی دی۔ دغه شان کالو خیل هم دو خانگ دی؛ نصی
او سپرکی۔ د نصری نه دو بناخونه بومی خیل او شادی خیل
 جدا شویدی او د سپرکی منه مهند خیل، سدی خیل او سودن پختل
و تلی دی۔ او بیا د هر یو منه نور بناخونه خواره شوی دی۔
بومی خیل په چرمی کنے د وانا منه چاپیره او سینی۔ د دوی
واره واره بناخونه دادی؛ زلی خیل، توجی خیل، او گنگی خیل۔
شادی خیل وزیر اکثر خانه بدوبش دی۔ او د شکی، وانا،
سپین اوام، او گیمبتی سره نزدے د کرے په خواو شاعلاقو کنے
د موسم په مطابق غوریدلی پرسته اوسي۔ سپرکی وزیر په ژمی
کنے د بنو د سیمے په گیمبتی علاقه کنے او سینی۔ او په اوری
کنے شکی ته کړو هے کوي۔

محسود :

په سوئیلی وزیرستان کنے دویم قوم محسود او سینی۔ محسود
او وناریں اصل کنے د یونیکه' اولاده ده۔ انتانزی، احمد زنجی
او مسید (محسود) دریواله قامونه د نسب په اعتبار سکه ورومنه
ده۔ لکه خنکه چه مخکنې بیان شوئے ده، چه وزیر د سلیمان
خوئه وو۔ د وزیر دو خامن وو، یو خدره او بل لای۔ د خند
درسته خامن وو؛ مومنی چه په درویش مشهور وو، حمود او مبارک

دَ حَمْدُوْد يو خُوئه مسَعُود وو. اولادَتَ په مسَعُود، مسَعُود او
 مسَيد، دُوْمُونِق يادِينِي. دَ مسَعُود دوه خَامَن وو، يو عَلَى چه اولا
 تَتَهُ په عَلَيْزَي نامَه يادِينِي او بل بَهلوُل، اولاد تَهُ بَهلوُلزَي
 وَيَلَهُ شَي. دَ عَلَى دوه خَامَن وو، يو فَتَهُ چه اولاد تَهُ
 فَتَهُ خَيْل وَائِي او بل شَمَن چه اولاد تَهُ په شَمَن خَيْل مشهُور
 دَه. بَهلوُلزَي په خَلُود خانگو کَبَنَه وَيَش دَه: عمل خَيْل، بَانَدِ خَيْل
 نافَخَيْل او شِينَگَي خَيْل او هَمَدَغَه شَان دَ هَر شَان نَبِيلَه بَيَلَه
 خانگَه وتَلَى دَه. "دَ مِيرَذَرَه مسَيد" په مناسِبَت سَه مسَعُود و
 خَيْلَه قَامَولَه په درَيَو بَرخو تقسيم کَرَه دَه: غَلَيزَي، بَهلوُلزَي،
 او شَعَن خَيْل - چونَکه دَ مسَعُود نَيَكَه خَدَرَه دَ وزَير خُوئه وو.
 په دَغَه مناسِبَت سَره دَ مسَعُود قَوم خَلق په مسَيد او وزَير و نَامَه
 يادِينِي. وَلَه په موجودَه حالاتو کَبَنَه مسَعُود خَان تَه يوه بَيَلَه قَبِيلَه
 دَه. دَ دَوَي زَيَاتَه آبَادَي دَ ۱۱,۵۰۰ فَتَهُ او چَت پَرَيَعل نَوَه
 غَزَه په لَهْنَو کَبَنَه دَ كَانَه هَمَرَه او مَكَينَ په خَوَاف شَاكلَيَو کَبَنَه دَه.
 بلَكَه دَغَه قَوم دَ سُويَلَي وزَيرِستان په مَيَنه کَبَنَه پَرَوَت دَه.
 درَه طَرفَه تَرَه نَه درَوَيَش خَيْل پَرَاهَه دَه. او نَمَر خَاتَه تَهُه
 دَ بنَو او هَيَه اسماعيل خَان ضَلَعو بَيَهَنَي پَرَاهَه دَه.
 دَ وزَير او په خَيْل دَ مسَعُود هَم يوه زَيَارَت مَهَاه شَتَه چَه
 هَفَه دَ مبارَك (بورَك نَيَكَه) زَيَارَت دَه. دَغَه زَيَارَت دَه
 سَروَكَئَه نَه پَاس دَ ۸۱۴۹ فَتَهُ او چَت كَندَه غَزَه په سَرَدَه.

اوْرَمَرْ:

دَعَهُ قَوْمٌ دَمَحْسُودُو پِه قَامُو الْئَى كَبَنَ شَمِيرَ لَهُ شَيْ، خَوْحِيقَتْ
كَبَنَهُ خَانَ تَه جَدَلَ شَجَرَهُ نَسْبَ لَرِي - وَيَيْلَهُ شَيْ چَه دَاقِبَائِيلَ دَيْمَنَهُ نَه
رَاغَلِي دَيْ - او هَرَكَلَهُ چَه سُلْطَانَ مُحَمَّدَ عَزِيزَوْيِي^۱ پِه سَوْهَنَاتَ
حَمْلَهُ كَولَهُ، فَذَوَيَ هَمَ وَرَسْمَ وَوَ - دَيْوَ رَوَايَتَ پِه مَطَابِقَ سُلْطَانَ
مُحَمَّدَ عَزِيزَوْيِي^۲ دَكَانِيَكَرْمَ عَلَاقَهُ دَوَيَ تَه پِه جَاهِيَرَ كَبَنَهُ وَرَكِيمَهُ -
دَدَوَيَ اَصْلَى تَاقَتَهُ بَنَهُ دَكَسَيَ دَعَزَهُ لَيْنَهُ دَيْ - خَوْدَ وَخَتَ
سَرَهُ سَرَهُ لَعَدَ پِه لَورَخَوارَهُ شَوَلَ - خَوْكَ دَافَغَانِستانَ پِه لَوْگَرَ
دَوَيَهُ عَلَاقَهُ كَبَنَهُ او سِيدَرِي - خَنَهُ پِه دَأَوَرَهُ كَبَنَهُ بَراَتَهُ دَيْ - او خَنَهُ
پِه كَانِيَكَرْمَ كَبَنَهُ مِيشَتَهُ دَيْ - خَنَهُ اوْرَمَرْ دَبِيسِينَ، نَه تَقْرِيَباً
لَشَنَ مِيلَهُ لَرَهُ جَنَوبَ پَلَهُ پِه درِيَوَ لَويَوَ كَلِيوَ كَبَنَهُ آبَادَ دَيْ -
چَه اوْرَمَرْ بَالَهُ، اوْرَمَرْ مِيَانَهُ اوْرَمَرْ بَالَهُ وَرَتَهُ وَيَيْلَهُ شَيْ - دَ
شَجَرَوَ او رَوَايَا تَوَقَ پِه مَطَابِقَ اوْرَمَرْ دَشَرْخَبَونَ پِه پَنْخَوَ حَامِنَهُ
كَبَنَهُ كَشَرَحَهُ دَهُ، او دَسَرِيَنَ نَسَسَ دَهُ چَه پِه عَمَرَ دَيْنَ او
اَرَمَرْ مِشَهُورَ دَهُ - دَدَه شَلَ حَامِنَ وَوَ - او پِه هَغَنَشَلَوَ كَبَنَهُ يَوَ

لَهُ كَانِيَكَرْمَ دَمَحْسُودُو پِه بَالَّى بَدَرَسِيمَهُ كَبَنَهُ تَقْرِيَباً دَوَهُ زَرَهُ فَتَهُ پِه
بَلَندَهُ بَانَدَهُ يَوَمَشَهُودَ كَلَهُ دَهُ، چَه دَمَحْسُودُو مَكَزِيَ حَيَشَتَ لَرِي - دَ
لَذَمَكَ نَه جَنَوبَ پَلَه شَلَ مِيلَهُ او دَواَنَا نَه شَمَالَ پَلَه خَلَوِيَنَتَ مِيلَهُ لَرَهُ
پَرَوتَ دَهُ - پَخْوَهُ بَه دَلَتَهُ چَارَهُ، قَوْپَكَ جَوَرِيَدَلَ - مَقَامَي خَلَقَ
وَرَتَهُ شَوَرَهُ وَائِيَ - او دَكَشَتَ فَطَرَيِ منَاظِرَ لَرِي - پَه پَه پَه

کافی کرام هم دو۔ په کافی کرم کېنے د ارعنو پنځه طائض دی: خیکونه
خرم جانی، ملاتانزی، بیکن آو جعراوی۔

اَسَمْهُ قوم خان ته خپله مخصوصه ثبیه لري، خوپښتوهم واي.

د دوئی یوه قبیله په برکی مشهوره ده، چه په پنجاب کېنے استوګنه
کلو۔

غلجئی:

دا قبیله د وانا په خواو شاکېنے پرته ده، او شمیرئے دیرلبن
ده۔ د سوئیلی وزیرستان اکثره قوله علاقه غرئینه ده۔ میدانی
او د کروندے جوگه زمک پکېنے بیخی کمے دی۔ د خلقوزیاته گزاره
د ګډو بزو په پالتنه ده۔ شتہ من خاق نه د کوئیلو، عمارتی
او خشکی لرکو کاروبار کوی۔ چه هم د دوئی په خپله علاقه کېنے
پیداکیښی۔ دیر خلق سکاری ملازمتونه او مرجبونه هم لري۔ د
خپل خود ھیواد په توریالی فوچ کېنے د محسودو نمایاں حصه
تحصیلونه:

په سوئیلی وزیرستان کېنے هم نهه تحصیلونه دی: بیمول وانا
تیارنہ، لدھا، چلارئی، توئے خوله، سروکی، سواروغه او جنلوه۔
په سوئیلی وزیرستان کېنے وانا او شکانے بشکل علاقه دی۔

وانا:

وانا ده ایجنسی صدر مقام ده۔ او د احمدزه وزیر په
سیمه کېنے د چاپیره غروف په مینځ کېنے آباده ده۔ د منزی نه

شپیتہ میله لرے ده . او د سطح سمندر نه ۵۵۰۰ فٹہ اوچتوالے
لری . آب و هوائے د رنامک په شان نه ده . خوبیا هم د
مکنلرے ده . او د ہیو حایونغ نه بشہ ده . په ژمی کئے وافدہ
پریوچی . منہے د وانا مشهورہ میوه ده . او ترپنجابہ پورے
رسینبی . د انگریزانو په زمانہ کئے به دلتہ لوئے فوجی کیمپ
وو . د وانا په لویہ او سترہ دشتہ کئے هم آپی او هم للہی زمک
دی . او تقریباً هر قسم حفل او میوه زرغونوی .

شکائی :

شکائی په سوئیلی وزیرستان کئے د وانا نه په شل میله
فاصلہ باندھے یوہ بنکلے میدانی او غزیزہ علاقہ ده . تقریباً پنجویں
مربع میله هوائے او د کرونڈ زمک لری . او د سطح سمندر
مشپن زدہ فته اوچتوالے لری . د شکی شمال طرف ته دبوش او
لکھے جگ جگ عزونہ ، جنوب خواتہ نے خیسوار عراو کوتی غیری
واقع دی . مغرب خواتہ نے د کمکی بعش عنہ سلسلہ تاؤشو شے
ده . او مشرق پله سیمه نے د خیسارہ محسوسو مر لکیدے دا .
شکائی دیرہ آبادہ سیمه ده . عرونه نے د دینترہ ، چلغوزو سپو
لمنجی او خیاریو نه ڈک دی . او زمکہ نے په خوندورو میوو
او فصلوون شتمنہ ده . آب و هوائے په ژمی کئے یخہ او په عرونو
واورہ پریوچی . او په گرمی کئے معتدلہ او خوشگوارہ وی . دوانا
د کالو خیلو ، احمدزو وزیرو مختلف وارہ وارہ بنا خونہ پکنے میشته دی .

بیتہنی :

ڈونیرستان د عزونو په لمنو کئے د گبر عزه شمال نه مل د
 گومل دره جنوب پورے او ورسه ودمسه د بنو او ڈیره
 اسماعیل خان د ضلعو سره لکید لیو ڈکرو کئے میشته دی۔ دوئ هم
 قبائل دی۔ خپله شجره نسب د قیس د دریم حوتے بیتن سرتی۔
 د بیتہ نیکه په حامنو کئے د ورسپون او کجین اولاد ته بیتن
 ویلے شی۔ دوئ د بیتہ نیکه په نامه هم یادیبی۔ د روایاتو په
 مطابق داخلق په اوله د کوه سلیمان په عزونو کئے او سیدل۔ کله چه
 د بھول لودھی حوتے سکندر لودھی په دغه حاتے قبضه او کرہ
 تو دوئ نمرخاتہ پله د کسے عزه لمنو ته کھوئے او کرہ۔ او د
 رو ڈکومل په عاره او د تانک په زمکه میشته شول۔ دوئ په
 لاندینو دریو برخو کئے ویشلی شوی دی:-

* تنه، چه د جنہوله، سرہ غراو ڈیره اسماعیل خان ضلع په
 تانک تحصیل کئے پراتہ دی۔

* د آنا، چه د گبر په عزونو او د بنو په خواوشالو سیدی۔
 * ورسپون، چه د تانک تحصیل و بنار سره د نزو چاپیره
 عزونو په لمنو کئے میشته دی۔

بیتہنی دیں بھادر او چفاکش قوم دتے۔ او د فرنگیانو سره
 ڈیرے د عزے وهلی دی۔ د دوئ عزونه زیارت لغڑا او پمن دی۔
 او زیاراته گزارہ نے د کھو بزو په پالنہ او تجارت باندے ده۔ سکاری

ملازمه‌تونه او موجبونه هم لري - هکيرو د دوئي مرکنی مقام دهه
 دغه سيمه د سرپ فته اوچت هکيرو عزره په لمنونه پرته ده -
 بنکله ذرخينه وادي ده - او بهه پکنه پريوانه دي - او زمکه نئه
 سوبن و شاداب دي -

د وزيرستان مشران

لکه خنگه چه په وزيرستان کنه له پخوا نه وزير، محسرد او
 داور غنه غنه قبيله ميشته دي، دغه شان د دعوقبيلو حان له
 جدا جدا مشران هم راغلي دي - دغه مشران په خلورو طبقو
 کنه ويش دي -

اوله طبقه :

دا هغه طبقه ده، کومه چه په ياعستان کنه په وزيرستانی
 اولس باندے د خپل افزادي قوت، شجاعت، دولت او فهم و فرامت
 له کبله بوسراقتدار وه - او د دوئي په یو شغ به قول اولس په
 یوه خوله وو - د غنه مشرعي به د هر مشرپه ذات پوره محمده
 وه - د اسے مشرقه به ملک وئيله شول - خو دغه ملکي موروشي
 نه، ومه -

دوئيه طبقه :

دا هغه طبقه ده چه کل ۱۸۹۵-۹۶ء کنه انگرين انو د وزيرستان

په دواړو بېرڅو قبضنه لکوله فزروه به پوښه نئے د لويو لويو کورني
مشران او بااثره شخصيونه د ملکي په خطاباتو، موجباتو و مراعاتو
او ننمايهل. دغه مشرانو په بدل کېتے د خپلو خپلو قبيلو، قامونو او
ښاخونه د کرو وړو اجتماعي ذمه واري په سر واخسته. او دغه
د موجوده ملکي نظام په وجود کېتې راغه. په ظاهره خود عنده ملکانه
د خپلو خپلو قبيلو مشران وو. د حکومت په کورکېتے د اولس د تورو
سپينو و اکداران وو. او د دوئ په هر ګم و بنادی کېتې به شریک
وو. ولې په پته دوئ د انگریزانو ايجنهان وو. دغه ملکي
موروثي وو. او نه هم د هعنوي د اولاد په وراشت کېتے پشت
په پشت راروانه دی. د دوئ عنټ غنټ فرائص دا وو:-

په فنيرستان کېتے د امن و امان فضا قائمول - د خپلو خپلو
علاقو د حالاقو ځنځ حکومت باخبره ساتل - په وطن کېتے د حکومت
په خلاف د هر قسم تخريبي او د شمندانه کاروايي په حقله
حکومت ته په وخت اطلاع ورکول - د فوج کشي یا حالات جنگ
په دولان کېتے د حکومت سرو مرسته او د مخالفينو پنه عالي،
کورونه، پتني او جاميڈ ادونه په ګوته کول - د حکومت د خواش
په مطابق د مختلفو قبيلو په مابين کېتے نفاق اچول او تنازعات
بل پوريته کول - او د حکومت او عوامو تر مينځه رابطه پيدا کول.

درېئمه طبقه :

په د اطبقه کېتے هغه خلق شامل دی، کوهو چه د آزادی حاصلو

په لړو کېتے بې لوډه قربانۍ ورکړئ دی۔ او بیاۓ ڈملک د استحکام او ڈاکټر حکومت پاکستان ڈملاته په حق کېتے شپه وړخ تکلیفونه سکالالی دی۔ د غوڅلقو ته ڈاکټر حکومت پاکستان له خوانده ملکئی ورکړئ شوی دی۔ د اسے ملکئی ته لښکنی ویله شي۔ دا قانون ڈاکټر حکومت نه وی۔ ولے دولجایا وارث ته ملاوینې۔ ڈاکټر دویمه او دریمه طبقو په ملکانافو کېتے داعرق ده، چه هغئی به ڈاکټر یزدان په کټه کار کلو او دویٹی ڈاکټر حکومت پاکستان په کټه کوي۔

ڈاکټر حکومت په صله کېتے ڈاکټر ڈاکټر جنگش شسله نف

هم جاری ۵۰۔

څلورمه طبقه:

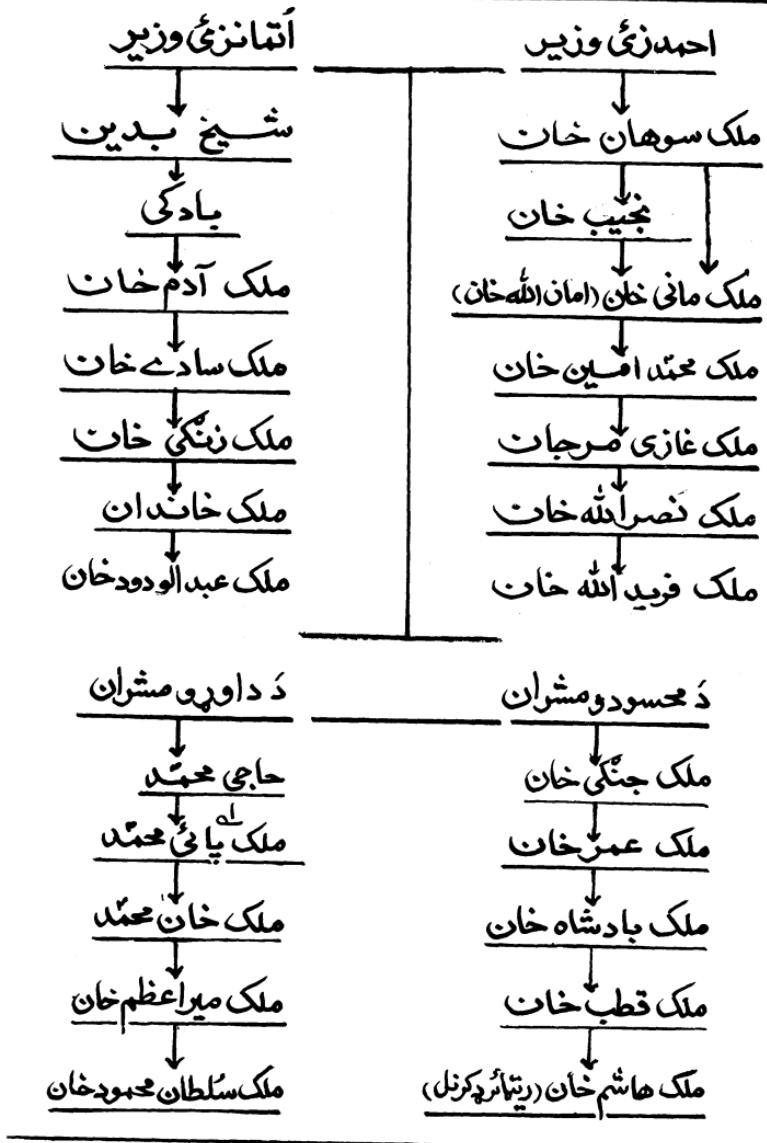
دا هغه زیرک، باهتمة او مدتبه خلق دی چه نه ملکئی لري او نه لښکنی، بلکه ڈوخت سره سره ڈخیلو ټائیدا نه صلاحیتوونو په برکت هم په حکومت کېتے فعال رول لوبوی او هم په اولس کېتے ڈاکټر مقبولیت خاوندان دی۔

ڈاکټر حکومت په قبائیلی مشرانو باندھ میں مشتمل جرګه قانونی حیثیت لري۔ د غه جرګه ڈاکټر حکومت ترکمانی لاندھ ڈاکټر علاقاني روچ. په مطابق ڈاکټر مقبولیت مقدمات فیصله کوي۔ او بیا ڈاکټر هر د فیصله ڈاکټر مقبولیت مقدمات په شریعت فیصله کول غواړي، د هیچ پاہمي رضالله مخچله مقدمه په شریعت فیصله کول غواړي، د هیچ

له کال ۲۰۱۸ء کېتے په قانون کېتے ڈاکټر مقبولیت په خاطر په پېښو نخواکېتے "فرمایه" کو اکثر یوکړیش نافذ کړئ شو۔ چ

بندیز پرسته نہ وی -

ڈاونیرستان د مختلفو مشرانو نسبی سلسلے :

لہ منی نسلیہ کئے چہ میسن حاکم تو چئی تھے راغلے وہ نو ہفہ دخت پہ
داورو کئے ڈالکو ڈملک پائی محمد ڈمشری دیدبہ وہ۔ ہمد غدر لگک پہ کال

وزیرستان پئمذبی لحاظ سر

ڈ عربو مشهور جرینل عبدالرحمن ابن سمرع یونہی دست
فہیم، مدبر او شیخ انسان تیرشو دے۔ ڈدہ یونہی قماندان للهلب
ابن ابی صفرہ په کال ۱۳۲ھ کئے په "البَنَةُ" او "الاھوار" حملہ
کرے وہ۔ دا دوارہ خایونہ ڈ عربو مئہ خیتو ڈ وینا مطابق ڈکابل او
ملتان په شاہراہ واقع وو۔

ڈ "البَنَةُ" نہ موجودہ بنوں او ڈ "الاھوار" نہ لاهور مراد
دے۔ چونکہ اغلب گمان دادے، چو المَهْلِبَ بہ ڈکابل نہ ڈ تو چئی
په لار بنوں ته تین شوے وی۔ نو دا امکان کیدے شی چ وزیرستان
کئے به ڈ اسلام رو بھئے ڈیوہ ہم ڈدہ په لس بلہ شوے وی۔ "پہ
کال ۱۹۱ھ کئے ڈ تو چئی په وادی کئے یونہ کتبہ موندے شوے ده۔
چو پہ سنسکرت او عربی دوارو ڈبو کئے لیک ده۔ ڈدے کتبہ
تاریخ ۱۷۴۳ھ دے۔ او من درج ڈپیشود پہ میونہم کئے پوتہ
دہ۔ ڈ تو چئی په علاقہ کئے ڈ محمود غزنوی ڈ زمانے نہ بنہ چین

۱۸۹۲ء کئے ڈ بنوں ڈپتی کمشن ایج۔ اے اندر سجن چ ڈ دا ڈرو په حقلہ کوم
ریپورٹی لیکلے دے، پہ هغہ کئے ڈا ڈرو ستر ملک پائی محمد بنو دے شوے
دے۔ کال ۱۸۹۵ء کئے چ پوبیے انگریزان تو چئی تھرا تل نو هغہ وخت ڈ
ڈا ڈرو ستر ملک خان محمد خان وو۔ چو دینہ مودہ پس ڈ ۲۹، ۳۶،
ستمبر ۱۹۱۰ء پہ شپہ په حق اور سیدو۔ پہ لئے نہ ہم بنو ٹی بنو تہ بنلئے
او دنیزو ڈا ڈرو یعنی وافی۔ - پہ

کافی و رباندے سلسلہ کئے دسنسکرت او عربی مشترکہ کتبہ
موند لے کیدل په دے خبره دلالت کوی، چہ په دے زمانہ کئے د
مسلمانانو اثر و سوچ تر کافی حدہ په دے علاقہ کئے خود شوھ وو
او دو مرہ خلق مسلمانان شوی وو۔ چہ هغؤی عربی لوستلے او
لیکلے شوھ۔

سره دے دعربی سه دسنسکرت ژبے موجودگی په دے
دلالت کوی، چہ داسلام دخوبیدو نہ آکا ہو دے خطے دخلقو
دلیک ژبے سنسکرت وہ او دے علاقو ټول خلق په هندُ مذهب
وو۔ او تر دے وخته سلسلہ پورے لا ھم الکش خلق غیر مسلم
او دسنسکرت ژبے دائئرہ لا فراخه ^{لہ} وہ ^{لہ}۔

مُؤْخِين دغه کتبہ دصفاری خاندان په عهد حکومت
پو دیئے تری۔ ولے چہ په صوبہ سرحد او قبائیلی علاقو کئے رو جسے
بعد بیس اسلام دصفاری حکمرانانو په زیار خوشی دے۔ او دغے
خاندان دسلسلہ نہ ترستہ پو دیئے په افغانستان، صوبہ سرحد
او سندھ و مکران کئے داسلام دخوبونے کامیاب کوششونہ کرپی
دی۔ میعلی ته نزدے په کانھو باندھ د باختری یونانی، شارادا، او
عربی رسم الخط بعض نورے کتبے ھم موند لے شوی دی۔ داکتھر
احمد حسن دانی په خیال کئے مؤخر الذکر کتبہ قدیم ترین اسلامی اثار
دے۔ ڪوم چہ په دے علاقہ کئے په لاس راعلے دے۔

له "پُسْتَانَةَ دَتَارِيَّخَ پَهْ رِنْزاَ كَبَنَهْ" ڦـ "تَارِيَخَ صَوْبَهْ سَرْحَدَ" ڦـ

دغه کتبه په یو دا سه تالاب باندے نصب ووه، کوم چه چا
 مُسلمان حکمران جور کړې وو۔ په تالاب باندے ڈدے کتبه ڈنصب
 کولو تاریخ جمیعه ^{۱۸۵۶ء}، ستیز ^{۱۸۵۷ء} نوشته دے۔ دغه ځائے ته نزدے
 ڈعهید کوشان اثارهم موئندلے شوی دی۔ په توچۍ کېنے چه کومه
 بله قدیمه کتبه دستیاب شوئے ده۔ په هغه کېنے دیو مکان ڈ
 تعمیر ذکر دے۔ ڈدے رسم الخط کوئی دے۔ دغه کتبه شاله ^{۱۸۵۸ء} کېنے
 تیاره کړے شوئے ده۔ ڈمالک مکان ڈنامه ته معلومېږي چه هغه
 مُسلمان وو۔ مکر ڈنامه په مناسیت عرب نه، معلومېږي۔ عرض
 دا چه دا ڈدے خبره خرگند ثبوت دے، چه هغه وخت
 وزیرستان ته اسلام ول رسید لے وو او دیر خلق مُسلمان شوی وو۔
 سلطان محمود غزنوی او شہاب الدین عنوی هم په خپل خپل
 وخت کېنے په ملتان باندے اکثره ^{حبله} ڈ توچۍ په لار کړي دی.
 او دغه سیمه نئے ڈ اسلام په رنزا منوره کړې ده۔

سرمجیه له ده ڈمیر علی قل په سرک باندے ڈ بوبلئی نه یو نیم
 میل شمال مشرق پله یو ځائے کېنے خروشتن کتبه په لاس راغله ده.
 دغنه بنو میرانشاہ سرک ته نزدے ڈ عید کوکلی په خوا کېنے په
 حکم خان عندهوئی کېنے زړه ^{جسته} او ڈ تاریخي اهمیت حامل فخر
 شیان موئندلی شوی دی۔ ڈ دے نه علاوه ڈ توچۍ په اکثر و سیمو
 کېنے دا سه بُتان موئندلے شوی دی چه په هغه کېنے ڈ بینیاد مونه علاوه
 ڈ غواچو جو شاملي دی او ځائے په ځائے په پتوانو قبودو نو کېنے

خاورین لوہنی او دهاتونو کالی پتري او جامونه هم رجوت شوي دي
دغه شان د عيديل خيلو داوري په غرئينه سيمه کنه دکنستلو په
وخت په آهنې جاليو کنه نغښتلې د ايرودک خاورين منکي هم را بخشيد
شوي دي، کوم چه د هندوانو د سوزيدليو لاشونه په ايرو دلالت
کوئي -

ددھے نه پورته په وزيرستانۍ پېتوکنه چه په کشت سره دهندې
ٿيئه کوم تورى استعمالېږي - د هغه په اسام موبن دا په یقين سره
وئيله شو، چه پخوا به په ټول وزيرستان کنه هندو مذہب خود
وو - په موجوده وخت کنه وزيرستانيان همکي مسلمانان او له خيره
پا خه سئني مذهبی دي -

وزيرستان او سياسات :

دغه دومره سرتيره او لس او آناد منش و گړي پېغين د
يو شمير ملکانافو، نور له خيره هېڅ قسم سیاسي حقوق نه لري -
دلته په سیاساتو مکمله پابندی ده - نه سیاسي غونډه کېږي
او نه ثبې او قلم په خپل اختيار کنه دي - د جمهوري اداره په انتخابا تو
کنه اميدواران هم ملکانان وي، او رئي دهندکان هم - یتیمان
هېڅ قسم سیاسي رول نشي لو بوله - د ژوند د نور و حقوق په حقله
که، ورته (STATE OF NATURE) فطري رياست او وایو نوبه ځایه
بد نه وي -

د وزيرستان روډونه : هېڅ خو په وزيرستان کنه دير روډونه

بهیوی - و لے لاندیتی خلور رو دوونه دچیل تاریخی پس منظرله
منه دین شهرت لري - توچی، تهانک زام، کومل او کیتو -

توضیح:

توچی رو د په وزیرستان کېنے د ټولونه لوئه رو ده - دغه
روه د مراغه او مسټونی رو دونه د اتصال نه جو پیښی - دغه دواړه
رو ده د اورکن د سوئیکی ایخ نه راهی - او د وزیرستان په سرحد
باند هه د دوه توئی په مقام وبله یو حاٹه کیدی - د شوال نه
د ماینېز په سیمه کېنے تر دته خیلو او د دته خیلو نه د دا وړو
په سیمه کېنے دشینکی په لار بنوی ته وړکړۍ پیښی - د بنو او
مره تو په سیمه کېنے نه نوم بدل شی ګډیلا بلله مثی - او د لکی خوا
کېنے رو د کرم ته وړکړۍ شی - په افغانستان کېنے د رو د توچی او بدوا
شپیتیه او په وزیرستان کېنے ۱۲۵ میله ده - درود توچی په لار
د افغانستان نه خوشحاله فوجه را غلی دی او په هند نه حلې کړي
دی - ذیوالسے صدی آغاز کېنے محمود غزنوی په دغه لار را غلې ده - او
د بنو د فتح کولو نه پس هند ته تیر شو - محمود غزنوی
به د اټنه نیم زره (۱۴۰۰)، فته او چت مزدک غره په لمن کېنے را دوان
او د خرسینو د اوژگی او زنکوټی په محه به د تاویدی الکھه
په لار رو د توچی ته دا او وتو - د توچی په لار به نیغ بنو ته تیر
شو او بیا به د بنو نه د هند په مختلفو علاقو د رغوتیه شو -
د غیاث الدین بلبن په زمامه کېنے به مغلوهم د کرم، توچی،

او دَھکومل په لار په مُلتان او سندھ حمله کوله. د افغانستان
حمله آود به په یوه بله لار هم توچی ته راکوزیدل، کومه چه د
خوست د گربزو او د سید گیو په مخوا د ډانټه په ډگری کښه د
میرانشاہ په خواکښه توچی ته راتیرینې - دغه لاره او س د
پاخه سرک شکل اختیار کړے ده - کال ۱۹۱۳-۱۹۱۴ء کښه د نادرشا فوجونه
په دنه لان هند ته تیرشوي وو. کل د افغانستان
اولسی لښکرے هم د مزدک، سید گیو او گربزو په لارو توچی
قد راغلے وه - او د میرانشاہ او مشپانه خیساری په قلعه
یلغار ګړے وو.

دریمه لار د رعید کرم په غله سوئیلی افغانستان ته وتله
ده. چوا به په شیغه قافلے او کاروانونه توچی ته راوقل او بیا
ئې بنځ پنجاب ته مخه کوله - محمد غوری چې په هندوستان کښه
د اسلامی سلطنت باڼي ګنډې شي، د کرم د دره په لار برصغیر
ته داخل شوې وو.

ټانک زام:

دنه بعد د رَنْ مک نه جنوب پله د دوه توئی په مقام د تاوده
چینه او بدر توئه د ګډون نه جوړینې - او د دوه توئی نه مخښه
جنوب مشرقا پله د ساروغه، انۍ تانګی، کوتکی او جنلوو له
قلعه په لار تر خیرجی پوده بهیری - ستر و زیرستان روپ د رزمک
نړی نه تر خیرجی پورے د دغه رونک دوانا

شہورشاخ او سپلابوئے سرکونه هم درود تاک زام په غاره وتلى دی -

ڪوٽل:

دغه رعد ڏ بيرَمل په سيمه گئنه ڏ سلمان غره په سلسه گئنه
دختين لوگيون خنه په دوو شاخو گئنه راؤچي - ڏ دوماندي سره ڏ^و
وزيرستان علاقه ته راگدشی او بيا سويلى وزيرستان پله په عروغ
غزوون گئنه ته گرداو نري را اورسي، چه ڏ مرتضى نه معزب پله دوه
ميله مسافت لري - ڏ ده ڄائي نه ڏ ڌيره اسماعيل خان په ضلع
گئنه جنوب پله ڏ لوني او ڪلاچي په لار بهيبي - دلته ورته خلت
لوني رود وائي او دريائے سندھ ته ڦرگهيبي -

پخوا یه ڏ ڪوٽل په لار ننج غزنې ته ٿئ راٽك كيدلو -
او ڏ او بشافو لوئے لوئے کاروانونه به ڏ غزنې نه ڌيره اسماعيل خان
ته تلل راٽل - دغىس ڏ قندھار ڏ لوري نه هم در ڦوٽل ڦيره اسماعيل خان
ته لنه لار ده - ڏ گوٽل وادي زيخيزه نه ده - او ڪلئي پکشي کم دي -
وزير ڏ گوٽل وادي قطب پله او ڏ ٿوبي ڏ وادي قبائل نئے جنوب

پله او سيربي -

ڪيتوي:

دغه رعد ڏ افغانستان ڏ خوست په قبلئيز لوپيديز بارهه رباند هے
ڏ جـدرانو او تـامـريـو له عـزوـونـه رـاـوـيـيـ - او ڏـدونـيـ گـوتـ خـواـ گـئـنهـ
وزيرستان ته راگدشی او بيا ڏ سپين وام په سيمه گئنه راٽيريشي -
ڏ ڪـيتـوـ پـهـ سـخـهـ هـمـ ڏـ اـفـغـانـسـتـانـ ڪـنـهـ وـ بـادـ شـاهـانـ اوـ جـرـيلـانـوـ پـهـ

هندوستان کری دی۔

کال مسنه ۱۹۱۹ء کئے نادرخان دیوجونیل پہ حیث پہ دغہ لار راغئے
وواو دتل قلعہ نے فتح کرئے وہ -

پہ افغان بوندھی باندھ دویستان مشہو غرونہ:

<u>دسطح سمند نہ اوچتوالے:</u>	<u>دغڑہ نوم:</u>
۱۰,۲۶۰ فتہ	(۱) خواجہ حیدر
" ۱۵,۰۴۹	(۲) غلیمہ عان
" ۱,۳۰۴	(۳) گنڈی عن
۱,۰۸۳ فتہ	(۴) بیبک
" ۹,۹۲۵	(۵) خپکمر یا چارخیل

پہ وزیرستان کئے دننه غرونیویو خلوپے خوکے:

<u>دسطح سمند نہ اوچتوالے:</u>	<u>دغڑہ نوم:</u>
" ویژدہ: درنگک نہ قطب پله	(۱) ویژدہ: درنگک نہ قطب پله
" شویدد: " " "	(۲) شویدد: " " "
۱۰,۹۵۵ فتہ	(۳) پریغل: پہ وزیرستان کئے دقولو نہ داوچت عنہ اوچتہ خوکہ چہ درنگک
۱۱,۵۵۵ فتہ	نہ جنوب مغرب پله واقع دے ...
" ۷,۳۵۲	(۴) نیشہ: درنگک نہ مشرق پله ...
" ۶,۳۸۰	(۵) گبریغ: درنگک نہ مشرق پله

(۶)	مَوْمَنْ : دَوَانَا نَهْ شَمَالْ مَعْرِبْ پَلَه	۱۰,۷۴۹ فَتَه
(۷)	سَرْوَدْجَلْ : " " "	۱۰,۶۸۳
(۸)	جَافِيَ مَيْلَهْ : دَوَانَا نَهْ قَطْبْ پَلَه	۹,۲۹۵
(۹)	كُوتَكُونْ : دَوَانَا نَهْ قَطْبْ پَلَه	۷,۷۸۹
(۱۰)	مَيْجَنْ بَابَا : دَوَانَا نَهْ مَشْرُقْ پَلَه	۶,۱۵۰
(۱۱)	كَنْدَهَىَ عَزْرَهْ : " " "	۸,۱۳۹
(۱۲)	رَاتِيرَائِيْ : دَوَانَا نَهْ شَمَالْ مَعْرِبْ پَلَه	۸,۳۸۶
(۱۳)	كَرْنَتَىَ سَرْ : دَوَانَا نَهْ مَشْرُقْ پَلَه	۵,۸۵۰

دَوْزِيرَسْتَانْ خَنَّكُونَهْ :

دَوْزِيرَسْتَانْ عَلَاقَهْ دَسْطَحْ سَمَنْدَرْ نَهْ تَرِپَخَوْ سُوْ فَتَهَا وَچَتَالِي
پُورَهْ بَهْ خَنَّكَلَهْ دَهْ - دَهْ نَهْ اوْچَتَهْ سِيمَهْ سُوكَتَنِيْ (خَشَاكِيْ)
لَرْكِيْ اوْغُورَهْ خَالْ خَال اوْنَهْ لَرِيْ - دَرَزَمَكْ اوْ وَانَا پَهْ اوْچَتَوْ
عَزْوَنَهْ كَبَهْ چَهْ دَسْطَحْ سَمَنْدَرْ نَهْ دَأَوْهَهْ زَرَهْ فَتَهْ نَهْ تَرَلسَوْزَوْ فَتَهْ
پُورَهْ اوْچَتَوَالَهْ لَرِيْ، لَوَهْ لَوَهْ خَنَّكُونَهْ دَهْ، چَهْ پَكَيْهْ نَبَتَرَهْ
سَرَپَ اوْ لَمَنَهْ پَهْ زَيَادَتَ كَثَرَتَ سَرَهْ دَهْ - كَغَرَهْ چَيَنَهْ اوْلَخَتِي
پَكَنَهْ بَهَيَنَهْ اوْ پَريَوانَهْ كَبَل اوْ سَبَنْيَا نَهْ پَكَنَهْ تَوْكَيَنَهْ - دَشَوَالَهْ
دَسِيمَهْ وَيَشَهْ اوْ تَيَالَنْ دَمَيرَادَشَاه اوْ تَهَانَكَ پَهْ لَارَدَيْاَكَستانْ
مُوكَبَهْ كَوَتَهْ تَهْ سِيمَيْيَهْ - دَغَسَهْ دَهْ سِيمَهْ زَنَرَغُونَهْ هَمْ مَلَكَ كَبَهْ
خَوارَهْ وَارَهْ پَراَتَهْ اوَسَى - دَرَزَمَكْ اوْ بَدَرَ پَهْ سِيمَهْ كَبَهْ پَهْ كَافَيْ

مقدار آلوکان پیدا کیوی او د پاکستان هرجائے ته قبرے شی۔
د وزیرستان په اکثر غزوہ مزدی صم پیدا کیوی او خلق ترے
نه پری او بدریئی غری، او پوزی، نوتونه او توکری وودی۔

په وزیرستان کبئے معادنیات:

د قطبی وزیرستان په پائی خیلو دا وروکتے دشین کندی په مقام
د محمد خیلو دا وروپه تنگه کو اکتے د کرومایت دوه لوئے لوئے
درنگونه برخیره شوی دی۔ او تله لرے نئے رکونه تلی دی۔ هم
دلته په بویہ کبئے دشینکی پیکت په خواو شاد اس بستاں ذخیر
موجوده دی۔ ددھ نه علاوه د میروغه په درہ کبئے شرکی کلی
ته مخانع ژاور کبئے د کرومایت جوٹ درنگونه پرا ته دی او خلق
ترے نه په ترکونه مال اوڑے دے۔ د داویکار او ویڈے په
خواو مشاکتے پرمیانه میکنیز موجود دی۔ د میروغه منظر خیلو
وزیر په سیمه کبئے د کمکی نومریز په مقام د تورو گتو لوئے
لوئے کمر ولار دی۔ په دعن کمرو کبئے پرمیانه او سپیہ بنکاری۔ د
میروغه درے په حوله کبئے د پخوانو بتهیو نخبته اوں هم موجود
دی۔ دلته ب پخوا تورے، چارے، خبغر، کھوری او مختلف لوئی

جو پیدل -

د میروغه د کمی نومریز په الکھ کبئے د سرسا یو په مقام
د سرو میلو (COPPER) لوئے غری موجود دے او رکونه نئے تله لرے
پورے تلی دی۔ د میروغه درے په سرپنکھ اصلی سرو میل

(قانبا) ملاوینی. د میروغه د لوارکی په علاقه کېنے جنوبی اړخ
غزوډو کېنے د غولنگی چینه په مقام هم سرویل ملاوینی. د ده
نه پورته د لوارکی په علاقه کېنے د مانځه کوفه په مقام او په توت نزی
کېنے د نړی مل په خوا شاهم د سرویلولو علامه معلوم میری. - د
میرانشاه نه مشرق پله فیروزه کېنے په کافی مقدار سلفر موجود دی.
د میرانشاه نه شمال مغرب پله د غزوشتی الګه نه چاپیره
غزوډو کېنے د او سپیو ذخائر بینکاریبی. - چوا به مقامی خلقو دلته
بټئی کړو له. په ده ھلکه کېنے د اسېستاس رکونه هم معلوم میری.
د میرعلی تحصیل په غزوړی چینه کېنے د قدرتی ګیس پوره پوره
آثار بینکاریبی -

په جنوبی وزیرستان کېنے د سپیو کمر په مقام د سپیو سنتګ مرموږ
لوئه لوئه کمرونه ولار دی. او خلق نئے په توکونو پرکونو دی. دلته
د نزوډ خال خال معدنیاقو آثار هم موجود دی.
د پایی حیلو دا ټه په قطبی اړخ غزوډو کېنے د اخغرکی په مقام هم
کرومائیت پیدا کیږي. او ورسه ورسه د عیدل حیلو کلې قطبی اړخ
غزوډو کېنے د سیسے او بده او بده رکونه تله دی.

د وزیرستان مشهور ډکری:

* شیرات الله ډکرمی: د غډ ډکرمی په قطبی وزیرستان کېنے د میرعلی^۱
نه شمال هشرق پله په شپنځی میله فاصله بانده پروت ده. او د
ټل میرعلی سرک نئے په منځ وتله ده. او هم په دغه سرک د ^۲۷۷ نه

قراء ميله سيمه کئے غوريدي لے دے۔ دا سطح سمندر نه ۱۹۰۰ ندتر
 ۲۲۰ فتھ پورے اوچتا لے لري۔ چاپيره ترے نه غزوونه پراته دی۔ په
 قطب نئے گيتو رو د بهيوي۔ او د کيتو نه په شپن ميله فاصله باندھ
 کرم رو د مشروع کيبي۔ د شيرا تالے ڈکري ټوله رقمه ۲۰۰،۰۰۰،۰۰۰ ايكه ده۔
 پهدا کئے تقریباً... ۱۵، ايكه زمکه آبادیده شي۔ په دغه ڈکري
 د توري خيلو وزير و قبضه ده۔ او هم دوي پکنه په ٿري اوسي او په او پي
 بيخي لوگ وي۔ د دغه ڈکري خاوره سپکه شکلوره او زرخينه ده۔
 په اکثر خايدونه کئے هيش کارزي نه لري۔ تراوسه پکنه ٿه خاص
 کروندہ نه کيبي۔ و لے پخوا پکنه مرتخاته پله یو وخت کروندہ
 شو ده۔ او د کيتو رو د خند و رته د ويا لے په ذريعه د او بيو
 بندوبست شو ده۔ کومه چه د سپين وام نه بنكته راينو لے شو
 ده او پورته په سرو يك نري ورتيره شو ده۔

که چرے په کيتو رو د باندھ ورکو ٿي ديم او تره لے شي فو
 یو خوابه شپنچه کيو بکس او بيه د شيرا تالے د لسو زرو نه تر سلو
 نزو ايكه پورے زمکه د کروندے جو گه کري۔ او بل خوابه
 په ملک کئے ۹۰۰ کلومات په جملی زياته شي۔

هم دغه رنگ که په کرم تنگي باندھ ديم او تره لے شي فو د کيتو
 ديم زياري سيلابي او بيه بيه د کرم تنگي دندھ (جهيل) ته ورماتے
 شي، د دے نه علاوه چونکه د شيرا تالے زور دباران ديم په لوري
 دتے او باراني او بيه شکلوره خاوره هلتہ بهيوي فو د ديم د ڈکيدو

خطه ترئ نه را ولار ميده شي - که چره دعه سيمه آباده شي، نو
دعه خاوره به په چيل خانه پاته شي - او دهيم د چكيد و خدشات
به ورسک شي -

په کرم تنجي که مجونه ۳۸۰ فتہ او بند او ۷۳۰ فتہ پلن او ۳۰۰
فتہ او چت دهيم او ته لے شي فويوخابه د بنوں په سيمه کښه دره
لكهه ايکه زمکه د گروند سه لاندې راشي او بل خوابه ۴۱۰۰ -
کلووا په بجي په ملک کښه زیادته شي - په دعه سکيم باند سه د
واپهوا د عکس دولس لکهه روپئي ابتدائي مصرف شوئه ده.
خود مقامي متاثره کيد و نکو خلقو د معمولي مطالباتو په وجہ تراويس
کام پرسه بند ده -

سپيره رونغه ڈکرے :

دعه وکن سه د کيتو وعده گنس اړخ ته د شيراتاله او مجونه کرم
تنجي ډنډ په مينځ کښه پروت ده - دعه سيمه د ټل مير علي په سوک
باند سه د شپاري ۱ او ۲ ميله په خواو مشا کښه پروت ده - که دله
لش هيوب و ميلونه نصب کړه شي، فو پنځه زمکه زمکه به
آبلاده شي - د کرم تنجي دهيم منه متاثره کيد و تنجي کابل خيل وزير که
په سپيره دوعه ڈکري کښه آباد کړه شي، فو هير به خوشحال اوسي -

دانهه ڈکرے :

دانهه ڈکرے شپږ مربع ميله شما لا جنو بآ پروت ده - ټويز
نړ خيزه خاوره او هواره علاقه لري - د دانهه په ڈکري له قدیمه

نه ڈَرپے خیلو دا ویو قبضه ده. اوپه نمرخاته پله لئن تے ڈَبوره خیلو وزیر و یوشو کلہے په نزدے وخت آباده شوی دی۔ کال ۱۸۹۵ء کېچے پومبے ھل فرنگی توچئی لاندے کړه نو ڈَمیرانشاہ کلی نمرخاته پله تے قلعه جوړه کړه۔ ڈَدے قلعه نه به ډانندو ڈکری ته اوینان او نورخاروی ڈڅرولو دپاره بولتله شول. په دا درج کېچے ډانندو ڈکری بېخی ځنګل وو. او همیشه به په سرکاری اوینانو او عنیلو رمو یاندے عذری اچولے شو. کال ۱۹۰۱ء کېچے فرنگی په ډانندو ڈکری کېچے ڈَنو چلے جوړولو دپاره ھائے خوبن کړو او جو لای کېچے ڈَمیران او ڈَمیران شاه دنه قلعه چه اوں هم موجوده ۱۹۰۴ء کېچے چه ڈَمیران شاه دنه قلعه چه اوں هم موجوده ده، تکمیل ته او رسیده. نو فرنگی ڈَډاندے ځنګل ختم کړو۔

پخوا به ڈَغلبیو او خرو تیو اکثره قافلے افغانستان ته ڈَمداخیلو په لار تلا. ولے ڈَمداخیلو ڈَلوبت و شوک نه دا قامونه ستھری شول. او پومبے ھل مارچ ۱۹۱۲ء کېچے ڈَغلبیو قافلے ڈَډاند ڈکری په لار افغانستان ته روانے شو. ڈَبوره خیلو وزیر او درپے خیلو دا ویو ترمینځه ڈَغلبیو نه ڈَبدر کے رقم وصولو په حقله معامله راغله. آخر درپے خیلو او ګټله او په ډانندو کېچے ڈَغلبیو نه ڈَبدر کے رقم ترهه پوره وصولو ترڅو چه ڈَپاکستان حکومت

له ڈَدے قلعه نت صبا هیٹ غښه نبانه دشته. ولے بیاهم دغه سیمه په ”زاره قلعه“ شهورت لري۔

(ایوی دَور) دَدَرگه په راگه بندیزنه وو لکوله.

په ۲۸ اپریل سال ۱۹۳۲ء داندھے ڈگری دَبدرگه په لرکنہ
دَرپه خيلو او خروتیئو غلچیئو په مابین کئے یو خونپئی جھمکہ
او شوہ۔ په دے نښته کئے، چې سبب نئے دَبدرگه رقم وو، خروتیئو
په اعتبار کئے دَرپه خيلو دیار لیس^{۱۱} تنه قتل او شپار پس کسان
ژوپل کول۔ دَخروتیئو غلچیئو نه هم پُنځه تنه مرہ او خلور تنه
ټپیان شول۔ و دعستو درپه خيلو دَخروتیئو غلچیئو خنہ دَخلو مرہ
او ژوپل کسانو پوهه بدل ډاخستو۔ او فوری سال ۱۹۳۲ء کئے دَدوئی تر
مینځه صلح او شوہ۔

په ۱۱ ستمبر سال ۱۹۴۱ء داندھے ڈگری په ملکیت باندھله
نښته دَرپه خيلو او بوره خيلو په مینځه کئے او شوہ او دَدوله ډلو
خنہ یو یو نفر په قتل او رسیدو۔ خه موده پیش^{۱۲} سار، آکست سال ۱۹۴۳ء
بوره خيلو په داندھے ڈگری کئے پتا په پته دَویش مندوی (تمبر
مارکیت) جوړه کرم۔ او دوم کے وله "شمیش آباد" کیښودو۔ درپه خيل
قام و صرع جنګ او کړو۔ ده تنه درپه خيلان قتل شول۔ او په
۲۷ آکست سال ۱۹۴۳ء ډزیندی او شوہ۔

دَ فريقيينو ترميخته مقدمه شروع شوہ۔ او په ۱۶ اکتوبر سال ۱۹۴۷ء
دا فيصله او شوہ، چې داندھے ڈگرے به دَ فريقيينو ترميخته په نيمائی
ویشلے شي۔ بوره خيلو پکتے آغه دغه راوا خستل، او په نتيجه ڪښه
درپه خيلو په ۲۹ ستمبر سال ۱۹۴۷ء شپه باندھے په "شمیش آباد" شکون

اوکرو۔ هر خوئه نئے شنه لوخته کول او په مليونه روپیئی تاوان نئے بوجه خیلوتہ اور سلو۔ او په منڈی نئے قبضه اوکله۔ وروستود حکومت د مد اخالت په اساس د فریقینو په مابین کئے د دانہوئے توکری دینمائی تقسیم سابقہ فیصلہ برقرار او عملی شوہ۔ او د شمشیر آباد په مقابل کئے د ۹ نومبر ۱۹۴۷ء نہ تر ۲۷ نومبر ۱۹۴۷ء پورے درپی خیلو خان له بیله دا رومندی جوړو کړو۔

نمر پریواته پله دانہوئے د گرسه من۔ صبا آباد شوې د۔

بنکلی بنکلی کورونه، تیوب ویلونه، شنے شنے ونے او جیلی پکښه بنکارمینی۔ ولے نمرخاته پله دانہوئے د گرسه لاویلن پروت د خال خال آبادی پکښه شوې ده۔ حالانکه کنټر تیوب ویلونه په کېتے نصب شوی دی۔

وانا د ګرمه:

د سوئیلی وزیرستان ایجنسی جنوب پله علاقه کئے دولس میله اوپنہ او اتھ میله پلن توکری ده۔ او د سطح ممندر نه پنځه زره فته اوچتوکه لری۔ د دغه سیمې په آباده برخه کئے د احمدزو وزیر نلک خیل او توحی خیل شاخونه آباد دی۔

سپین د ګرمه:

دغه توکری په سوئیلی وزیرستان ګنډ لش مریع میله زمکه نیو لے

لے د کله ده چه افغان مهاجرین وزیرستان ته داغلی دی، دوئی په دواړه مندویو د ”درکے مندلی“ نوم اینښوده ده۔

د. دولسیں میلہ د وانا د سوئیلی، اینج نه او پتھے میلہ د توئے خوله
په سیمه کنے د دویں تکریم نه قطب پله ویر پروت دے۔ د سطح
سمندر نه جموعی طور ۲۸۰۰ فٹه اوچتوالے لرعای۔ په دغه سیمه
کنے د احمدزو و زیریز نلی خیل او توجی خیل مشاخونہ آباد دی۔

زرمیلان دکرے:

په سوئیلی وزیرستان کنے د کومل رعده قطب پله د
دومندی په سیمه کنے شپنگ میلے مریع میلہ دکرے ده، چہ د
سطح سمندر نه خلود زرہ فٹه اوچتوالے لری۔ دغه دکرے دا غافتان،
بلوچستان او وزیرستان په بونوری باندھ واقع دے۔ د سوئیلی
وزیرستان په آخرنی جنوب مغرب پله گوت کنے پروت دے۔ په ڈی
کنے درکنے د سلمان خیلو غلجیو پاوندہ او سینہ۔ د دوئی کیڑدی
خصوصاً د اورعنی یا داسے نورو الکھو په خواشاد چشم په
غایرو جوئے بنکاری۔

ذوس دکری: : ذکر مشود دکرو نہ علاوه په وزیرستان کنے
نور ھم کنی دکری لکھ بار واند او عمر رخنزے چہ د سطح سمندر نه ۲۵۰ فٹه
اوچتوالے لری، د حکومت د خصوصی توج په طبع پراتھ دی۔ هند غہ
شان د دتھ خیلو دکرے دے۔ دا دکرے ھم لویہ علاقہ لری او د سطح
سمندر نه ۲۵۰ فٹه اوچت دے۔ دغه قلع دکری داوبیو د ذرا نیو په
ھیله د وخت د موافقی حالا په انتظار دی۔ کہ داوبی خور بندوبست
نمی او شی نف وسیع زمکھ به دکروندھ جو گکھ شی۔

دَوْزِيرِسْتَانْ تُورِيَالْ اُولِيَّنْ

دانه چه گئی دوئیرستان توریالی اویس یواحہ د انگریزا
 سرو جنگونه کپی دی بلکہ چاہم چہ ددوی په زمکہ دبلو خید
 او پنجو بنخولو کوشش کرے دے، دوی په یوه خولہ داسے دغز
 ورسہ وھلے ده چه په توبوئے تو بہ مکار کری دی۔ ددوی په
 ختہ کبنتے قدرت خہ داسے اسلامی مینہ او ملی ننگ اغب لے دے
 چہ چا هم ورتہ دقوم و مذہب په ننگ جولی نیولے دی،
 دوی په کبنتے همیشہ دھنپلو سرو بونڈر لافے اچولے دی۔ نہ ائے
 چرے په مال صرفہ کرے ده، او نہ ائے دخہ هیله طمع لرکے ده۔
 کہ چرے د تاریخ پانھے اوکتے شی نومعلومہ به شی چہ
 دغ ننگیالی سیمے په نرگونو توریالی پیسا کپری دی۔ نن ہم تاریخ
 گواہ دے چہ کله سلسلہ کبنتے د سبکتگین بُت شکن حُوئے محمود
 غزنوی په تخت کبینیاستو او د اسلام په ننگ ائے غراما نے شرع
 کرے نو د کال سلسلہ نہ تر کال سلسلہ پورے چہ ده د پیسپور
 پنجاب او بالائی سندھ په علاقو کوئے کامیابے حملے کرے وے
 او برے ائے موند لے وو، په هغو کبنتے دوئیرستان د توریالو

خوانانو هم نمایان برخه ده. دغه رنگ نے دده دخونے هم په
 فراخ مت ملات کرے وو. ولے يو خواکه وزیرستان توریال د
 محمود غزنوی په مرسته کېنے د کفاروسه جنگیدل نوبل خوابه
 نے دده دسلطه ھنے چيله خاوره هم محفوظه ساٹله او محمد
 غزنوی دچل زبردست طاقت باوجود د دوی خاورے ته په
 کره ستگه او نه کتله شول. حالانکه هغه اکثر هند ته دتچی
 په لار راغلے وو.

دغئے حال د محمد غوري دے چه دتچی په لار نے د
 هند په مختلفو حایيونو جھلے کرے دی او دتچی خوانان نے
 په سختو سختو معركو کېنے جنگولی دی ولے د دوی په خاوره
 نے د تعرض کولو زړه نه دے کرے. همدغه شان چه شاهزاده
 کېنے کله چنگیزخان په منگولیا کېنے برس راقدار شواو په سنه ۱۲۱۹
 کېنے نے دغزني حاکم محمد شاه خوارزم سره ورانه راغله او د محمد
 شاه خوارزم ھونے جلال الدین ترينه دتچی په لار کالاباغ
 ته نزدے تر دریاسنده په شاراغه نو د چنگیزخان لشکرے
 هم ورپے نیغه دریاسنده ته را اور سیدے خود چنگیزخان
 غوندے طوفان طاقت هم د وزیرستان د خاورے نه پوهه
 او کره او دتچی دباغ په شان بشکلے وادی ته نے په بدواونه
 کتله شول.

وروستو د چنگیزخان ھونے چختائی د وزیرستان په خلقو

سخت ظلمونہ اوکھل خوبیا نے ہم ایل نہ کرے شول۔

کال شنہ، کبے چہ بابر بادشاہ ددرہ خیبر په لار په دویم
مهم پیسپور ته رانے او دپیسپور نه دکوهات، ټل، بنوں، پیزو
او گومل په لار تردامان اور سید نو په دغہ دوران کبئے ده
په هرہ علاقہ کبئے لوپت و شوک کرے وو او په هرہ سیمه نے
دقیضے نکلو کوشش کرے وو۔ ده دتل آوبنوں ترمینخہ آباد
وزیر و باندے ہم چل وس کرے وو، ولے دخولے خوند۔
نے پرے بنہ شوے نہ وو۔

بابر بادشاہ پچل کتاب "بابر نامہ" کبئے لیکی چه:
"وزیر پستانہ یہ حراج ورکلو کبئے چیر بد مست او بے
قاعدے دی۔ دوئی په دے موقع درے سوہ گلے دے
حراج په ڈول پیش کرے۔ ولے زہ بہ ددوئی خبر
آخلم"۔

خودا سکوت دروغ معلومینی۔ البتہ دا کیدے شی چه
د بابر د خوشنودی د پارہ به چلوا منصبدار افروزیه درے سوہ
میرے پیش کرے وی او دا به نے ہم ورته ویلی وی چه
دغہ د وزیر و نہ د حراج په ڈول راوستے شوے دی، ولے
حقیقت کبئے بہ نے دغہ گلے د چا شیانہ نہ په زور راوستے
وی او بابر ته بہ نے ہے تیر ورکرے وی، حکم چہ تاریخ
گواہ دے چہ د وزیرستان خلقو نہ خود بابر اقتدار تھاونہ

د هغه نه وپاندے دبل کوم حکمران اقتدار ته غاره ایبني ده۔
سید بهادر شاه ظفر لیکی چه :

”داحقیقت دے چه ددمے قبائلو په باب کبنتے دبابر
خواهشات د هغه په ژوند کبنتے پوره نه شول او ددمے
قبائلو په هر مهم کبنتے هغه خلہ ناکامی د نورو اهمو
کشالو د سر انجام کولو په پرده کبنتے پته کرے ده او
د هغه اولادهم چه هغوئی ته ددمے پښتو ایل کول
په میراث کبنتے پاتے شوی وودا قبائل په خراج درکلو
محبورو نه کرے شول“

عارف محسود د چیل کتاب ”وزیرستان گرم سے گول تک“ په صفحہ
۱۳۶ باندے د میرے د واقعه نه غلط مطلب اخذ کرے دے

هغه لیکی چه :

”بابرنے وزیرستان پر حملہ کیا تھا۔ جس میں زبردست خون و خرابہ
ہوا تھا۔ تب کہیں جا کر وزیر قبیلے نے بابر کو خراج دینے پر آمادگی
ظاہر کی تھی“

بابر چہ دکمو وزیرو ذکر کوی هغه د وزیرستان په پوله
باندے د تل او بنوں ترمیخہ پراتہ دی۔ د دغو یو موئی وزیرو
نسبت بشپر وزیرستان ته ٹنگہ کیدے شی۔

نومبر ۱۵۲۵ء کبنتے چه بابر د پانی پت ہومبی جھگرے

”پښتانه د تاریخ په رندا کبنتے“

دپاره د کابل نه هند ته را روایندو نوده چل لشکر په څلورو
 دستو کښه ویشله وو چه په هغه کښه یوه دسته د توچی یانغز
 په لار راغله وو - خوبابر له اگاهونه د وزیر داوړو سره
 دوستانه تعلقات قائم کړي وو او دوئی ته همنوا کړي وو -
 د بابر نه علاوه د بنوں وزیرستان سیموته د مخلو نور
 بادشاہان هم نړۍ نړۍ کښه پسخیدلی دی، وله کامیاب شوی
 نه دی - د کابل ګورنر شهزاده بهادر شاه چه د اورنگزیب
 څوئه وو، په کال ۱۶۹۶ء کښه د خوست نه د توچی په لار بنوں
 ته د راتلو شوق پیا شو وله کله چه د خوست نه را او خوند
 نو د وزیر داوړو په علاقه باندے قبضه لکول خوڅه چه
 دوئی د خوست او بنوں ترمینځه د بدرا کے په طور لوئه لوئه
 رقمونه هم ترے نه واختل - په واپسی شهزاده بهادر شاه
 بیا په دعه مخه راستون شو خودا حل نه وزیر داوړو ته
 د بدرا کے رقم درکولونه انکار او کړو - وزیر داوړو د بنوں
 توچی په منځ تمنکی کښه برید پرسے او کړو - بې دریغه تاوان
 نه ورته او رسولو، او شهزاده مجبور شو د لار مې بدرا کې
 ورکړه -

د شهزاده بهادر شاه د تک سره بنوں کښه د ده د مقرر

عل پخوا به چه د خوست نه په دانه مې کښه کومه لار د توچی رو د
 ته راوتله - هغه سیمه ته انغر ویله شی -

کمی شوی سالار صالت خان په خلاف بغاوت پوریه شو۔
 په کال ۱۷۹۹ء کنے بہادر شاہ په جلال آباد کنے خبر شو، او
 دسپه سالار علی رضا خان په کمان کنے نے یو دروند
 لشکر تیار کرو او دکڑتے زیران په غارہ بنوں ته راروان
 شو۔ بنوں ته لانہ وورسید لے چه په لار کنے کابل خیلو وزیر
 پرے حملہ اوکره۔ دستخت جھنگرے نہ پستہ شاہی لسبکر ماتے
 او خورہ او بہادر شاہ واپس کابل ته لانہ۔ دھنے حکم نہ نے
 بیا دروند فوج ترتیب کرو او سرہ دناصرخان دخوست په
 لار توچئی ته رانے۔ دلتہ بیا وزیر داورو بربید پرے اوکرو۔
 ناصرخان معاملہ شناسی اوکره او وزیر داورو ته نے بدرگہ
 ورکرہ او په سلامتیا سرہ بنوں ته تیر شو۔ په واپسی بیا په
 دعہ لار خوست ته روان شو او وزیر داورو چلہ بدرگہ
 ترے نہ وصول کرہ۔

دا حقیقت دے چه وزیر داورو ته خود مغلوب دشاہانو
 او جنسیلانو بدرگہ ورکرے ده او ددوئی دخاولے په قبضه
 کولو کنے ناکامہ شوی دی ولے معلومبری دا چه مغلو هم تر
 چلہ وسہ بنہ زور ازماں پرے کرے ده۔ نن ہم په وزیرستان
 کنے ددوئی نامہ دبلا غوندے گنے لے شی او بنجے چه یو تبلہ
 بنیرے کوی نزو وائی چه :

”اے ته په مُغلو اورو ھلے شے“

او یا په ٿه کار پسے ٽنڌو کری نو ورستہ وائی چه :
 ”ٿه مُغل او وو هله“ یا ”ٿه مُغل در باند پر یوتل“
 سید بهادر شاه ظفر د ”پنستانه د تاریخ په رنها گئنے“ په
 صفحه ۹۶ - ۱۳۹۵ لیکي چه :

”په ۱۶۹۶ء کئنے د اورنگ زیب عالیکر د حکومت په زما
 کئنے د هغه ٿوئے بهادر شاه چه د بنوں علاقه فتح کرو
 نو دغه وخت نئے په د او ره ھم دولس زرہ نو پی
 د کال مالیه مقرر کرو او سید حسن نو مے سرے
 نئے په دوئی حاکم مقرر کرو اولے د اورنگ زیب نه
 پس دے علاقے بیا خود مختاری حاصله کرو۔
 د احمد شاه ابد الی په زمانه کئنے داخلق ھے په نوم رعیت
 وو او ٿه معمولی رقم به نئے د خراج په ڊول ورکلو، وله د
 بادشاہ دلوری نه به په دوئی ٿوک حاکم نه وو۔ د سداوندو او
 بارک ڙو د جنگوون په دوران کئنے دوئی بیاد مالیه نه ھان
 آزاد کرو۔“

ابراهیم عطا ف د ”دیپنیونستان مسئلہ د حق خود ارادیت
 په رنرا گئنے په صفحه ۲۳ لیکي چه :

”ھغه وخت چه د مُغلو اورنگ زیب په هندوستان کئنے
 امپراطوری در لوده په ۱۶۹۶ء کال کئنے نئے د شہزاد بہادر
 شاه په مشری پیر فوج د بنوں خواته را وست او

غونبته نه چه د پښتو پرزمکه تصرف او کړي او په
تیره بیا د دا وړو قبیله ترڅل حکم لاند سے کړي او
څه موډه نه سید حسن نامی هم د دا وړو د علاقه د
حاکم په نامه نامزد کړو خود دا وړو غیرت مند پښتو
د هغوي دا حاکم او لښکر نه یوزا سه د چلے علاقه څخه
او شپل بلکه له بنو څخه هم او تبنتیدل - ترهغه وروسته
بیاد افغانستان د حکمرانو څخه بل چا پر دواړو حکومه
نه د سه کړي " ۲

دنه رنګ کال سنه ۱۷۳۸ کېنې نادر شاه ایران هم د تشكیک توچۍ
په لار بنو ته تیرشو سه د سه او د دا وړو د باعینځې په شان
توچۍ ته نه خوله او به او به شو سه ده، ولې دقیضه لګولو
تون نه پرسه نه د سه لیدلے -

کال سنه ۱۷۳۸ کېنې چه نادر شاه ابدالی چا قتل کړو او احمد
شاه بابا دران په قند هار کېنې په تخت کښیناستو نو تول پښتا
کوم چه د مغلیه خاندان دلاسه په لرزان وو، یو حمل بیارا او چد
شول او دیو لوئې پښتون احمد شاه بابا د بیرغ لاند سه راغونه
شول او په هندوستان کېنې نه په سکهانو، مرهیتو او راجھوتو
تالان کړو - احمد شاه بابا چه د سکه نه تر سکه نه پورے د
پنجاب نه تر دهلي پورے کو سه حملے کړي دی، په هغوي کېنې
د وزیرستان د تورنزو خلقو هم پوره پوره حصه وه - د احمد

شاہ بابا په فوج کئے د وزیرستان گز چلی شامل وو۔ بلکہ
احمد شاہ بابا پخچله د توچی په لار بنوں ته تیرشوے دے۔
همدغه شان کال نسلکاۓ کئے د احمد شاہ بابا سپه سالار
سردار جهان خان د توچی په لار بنوں ته تلے دے، و لے
کمال خودادے چه احمد شاہ بابا د توچی په لاس بنوں ته
خوتیرشوے دے، هلتہ نے باقاعدہ حکومت کرے دے او
قلنگونہ نے وصول کری دی، و لے د داورو په سرسبز و شاداً
علاقہ نے هیخ قسم تعریض نہ دے کرے۔

احمد شاہ بابا په کال نسلکاۓ کئے د وزیر و محسود د او د داورو
او بیہتو شمیر خو په لاندی بھی چول کرے دے چه :
وزیر ... ۶۰،۰۰۰، محسود ... ۱۸،۰۰۰، داورو ... ۱۲،۰۰۰ او بیہتی
۱۲... او پخچل فوج کئے نے بھرقی کری وو، و لے د دوئی
په علاقہ نے چرے هم بلوجیدو ته ملا نہ ده تری لے۔ د
احمد شاہ بابا نه وروستو سلسلہ کئے تیمور شاہ د داورو په
لار بنوں ته تیرشوے دے او وزیرستان ته په بد نظر
کتل خو خه چه باقاعدہ نے وزیر و داورو ته بدرگھ هم و رکھے

و ۹ -

کال نسلکاۓ کئے تیمور شاہ درانی لیک چه :
”وزیر افغان یوہ لویہ او طاق تورہ قبیلہ ده، کومہ چه
قریباً په یو لکھ کورنیو مشتملہ ده او په یوہ وسیعہ او

دشوار گزاره علاقه کئے او سینی - دَدوی مثال دُخناوره
 دے ھکه چه بدون دُچلے غریزے سیمے گریڈلو، په
 لارو گودرو کئے بنکار لہولو او مرکیدلو نه نور په هیٹھ
 نه، پوهینی - دفعه لویه قبیله بیعنی آزاده ده، نه، کوم قسم
 محصول اداکوی او نه، دچا حاکمیت منی -"

دَسونرو او بارکَ زوحکرانانو په وخت کئے هم ونڑیرو
 داوپه، چاته مالیه نه ده ورکړے - فتح خان د شاه محمود درانی
 یوز بردست سردار او د افغانستان د مشهور آمیر دوست محمد
 خان مشر ودوس وو - په کال سَنْهَه کئے چه ده، شاه شجاع ته
 د پیښور په جهگړه کئے شکست ورکړونو دے د پیښور نه د
 کوهاته، تهل او بنون په لار تردامان اور سید - په کومه لار
 په چه تیریدو، د هخه څایه په آبادی به، محصول لکولو ده
 د تهل او بنون ترمیحه د وزیرستان په غیورو او آزادو قبائلو
 باند سه هم د قبضه لکولو کوشش اوکړو، ولے د لرغونو باشاها نه
 او سردارانو په شان دے هم کامیاب نه، شو - فتح خان د وزیرو
 داوپه د ایل کولو کوشش کئے د دوی سره سخت جنگونه کړي
 دی او دومره زیات نه تسلک کړي ووچه من هم د ده نوم د بهادر
 په توګه استغلالو شی لکه په وزیرستان کئے ویله شی چه :
 "نه، پیرې بد، له کوئے پاتے خون رو غله" یا
 "نه، خه، پاتے خون یې"

دوزیرستان توریالي دغیرو په نظر کېنے

دوزیرستان توریالي اویس په قله چېرو لیکو والو خپل تاثرات
 ټلمیند کې دی، ونے دلته زهاد هغرو خلقو دليک خنه یو خو
 اقباسات قاریسونته ولاندے کوم کومو چه په دعه سيمه بد
 بد وهل خوبی دی۔

د "ملهري روپورت آن وزیرستان شنسنیه،" نومي کتاب په

صفحه ۱۶۳ نوشته دی چه :

(۱) "د پريو د سختو حالاتو کې چن طور و طریقو د دغونه با
 په کړو وړو باندے زښت اثر غور جو له دے. د دوی
 دخانه بد و شوپه خير طور زندگی، بې برگ و مګیاه او لا
 حاصل وطن، خود مختارانه او جنگجويانه فطرت، د دوی
 د بې شميره ظالمانه عملیاتو په خلاف پرله پسے فوجی
 مهمات، د دوی ناقابل تسيير غرونه او محکمیا یو تربله
 دلase راغوند شوی دی چه د صوبه سرحد په تاریخ
 کېنے نه ورله وسیع او اهمه برخه پیدا کړے ده۔"

هم د دغه کتاب په صفحه ۱۸۱ باندے دا سے یېک شوی

دی چه :

(۲) "که چرے دجه ګرے نه پس څوک یو ژوبلي سری ته
 نزدے کيدل غواړي، نو دا خبره د یاده ساتي چه په یو
 ځسودیا وزیر کېنے د ژوند د آخری دا او لګولو پوره پوره

صلاحیت موجود وی۔

حمله آور کہ هر خو وسلہ غور ہو لے، بے وسہ اوپینو
یستوجو گہ نہ وی، ولے بیا ہم پخچل متعاقب باندھے د
وار کولو سبھ چل درج ہے ۔

دھویہ سرحد سابقہ گورنر سراولف کیرو پہ "دی پتھا" ہے
کہنے دوزیرستان د تورنزو قبائلو پہ ستائیںہ کہنے لیکی چہ :
” مختلفو سلطنتو وخت پہ وخت د سوات او باجور
نه واخلہ تر تیراہ د قبائلو پورے پخچلو محروس مملکتو غز
کہنے د شاملو کوششوہ کری دی۔ مغلو او درانیانو
دوا روپہ دغہ قبائلو د قبضے لکولو پہ سلسلہ کہنے فوجی
اقدامات ہم کری دی۔ دغہ خبرہ درستہ ده چہ هعنی
کامیاب نہ شول، ولے پہ دعوی علاقو باندھے نہ
دعوی ضرور وہ، مگر ترخو پورے چہ تاریخ زموږ ملکو
کوئی نو هیم یو سلطنت ہم دوزیرستان د قبائلو پہ قبضہ
کولو کہنے کامیاب شوئے نہ دے ۔“

هم دغه لیکوال بل ٹھائے لیکی چہ :

” ترخو پورے چہ دوزیرستان تعلق دے نو په تاریخ کہنے
دلے یو ثبوت ہم نہ پیدا کیبی چہ چا ورباندھے حکمرانی
کری وی۔ انگریز غالباً واحد قوم دے چہ دغے علاقے
تھے نوتھے وو او هلتہ نے لوئیے وہی قلعے جو پے کرے

وے، ولے دَ دوئی حکمرانی هم فقط په قلعو کبنتے دنہ
وہ او باہر نے ہیچ قسم حکم نہ چلیدو اونہ دَ دے
خلقو خُنہ دکوم تیکس وغیرہ په حاصلولو کبنتے کامیاب
شوئے دے۔"

پستن فریدی میست پخپل کتاب "اندھین کیولری مین" کبنتے
دَ وزیرو، محسودو دشجاعت، ہیبت او پیش قبضے چھلے لیکی چہ
"مونبِن ته حکم او شوچہ تاسو دَ نشانہ بازی مشق او کری
ولے چہ تاسو دَ دنیا د بھری نشانہ بازو په خلاف
جنگ کولوله روان یئی زمونب مقابله د قطبی
پلو وزیرو او سوئیلی پلو محسودو سره وہ - دواری قامونه
ددنیا منی شوی جنگیاں او نشانہ باز دی" -
مخکبنتے لیکی چہ :

"دھریوکس (وزیرستانی) سره دَ دنیا د تولونہ خطرناکه
وسلہ پیش قبضہ موجودہ وہ - دَ دے پیش قبضے شکل
خہ دیر خوفناک وہ او مونبِن اکثر هغہ فوچیان لیدی وہ
کوم چہ په دے غوش شوی وہ، نوچکه دھر چار چارہ کبنتے
دَ دے وسلے نہ ویرہ وہ -"

مخکبنتے لیکی چہ :

"زہ په یومبی حل په قبائلی جنگ کبنتے شامل شوئے

وم-مادِ خیل کمانچہ افسر نہ پوس اوکرو چه دا خه وچه
 ده چه په دعه جنگ کبے دانگریز لفتینت انزا او گور کھا سپایا ف
 مری نہ خوک بخوی او نہ میدان نه وہی؟ ده په
 خواب کبے راته او ویل چه دا هغه جنگ نہ دے، چه
 خوک په کبے مری بخوی او یا می وہی - دللة که کومه
 چله د مرود تدفین د پاره پاتے کرسے شی نو دھنخ د قبرو ف
 کنستل هم لازمی او گنپے شی:-

هم دعه لیکوال کیپتن فریدی گیست بل چائے لیکی چه :
 "نمر لا پریوٹ نہ" وو - د سیکھ رجمنیت د ۲۲ سیکھانو
 یوه چله د او بوبه تلاش کبے او لیبر لے شو - د نیئے گھنٹے
 نہ پس په ۲۲ کبے ۱۶ سیکھان دیر ویریدی او ساہ نیولی
 بیرته راغل، نہ ورسه ہوپک وو او نہ ایمیونیشن -
 یعنی موکیگان شوی وو او په مشکله نہ دو مرہ قدر اویں
 چه مومن د کمرو په مین" کبے یو چائے روان وو دروستو
 نہ راباندے حمله او شو او د اول گذار سره ز مومن نہ
 شپر سیکھان پریوتل او مرہ شول -

مومن چه په شا او کتل نولا ہیبت و اخستو، ولے چه
 پیش قبضے په لاسونو شلو پنچلسون بخو په مومن نتار گدھ
 کرے وو:-

په راباندے لیکو چه :

”ماته چيل کمانو ٹنگ افسر اوویل چه پستنے بنجھ دنزايو
په شان بهادرے او جفاکشے دی او دُدوئي کردار مکمل
طور پاک وي۔ دچيل عزت په خاطر چيل اولاد هم
قريانوي۔“

په وزيرستان باندے چه چاهم ٿه ليکي دی، دھنخ نه
مراد وزير، محسود، داوري او بيتهني دی۔ ٽونو ٽيكوالو داقليت په
وجه داوريو بيتهنو قامونتوه جدا گانه حيشت نه دے ورکرے
بلکه داوريو محسودو بشاخونه نه گنھلي دی۔ مکن تاریخ شا
دے چه په وزيرستان گنے داوريو داسے په اسلام مئين، غبور
او جنگجو قوم دے چه هيشه نه د دين و اسلام په نوم سر و
مال شندلي دی۔ بناغلے عارف محسود دا وزيرستان گرم سے گومل

تک ”په صفحه ۱۲۸ لىکي چه：“

”وزيرستان کے تمام سياسي شخصیتیں داوري کی سرزین پر ہی باعمر ج

کو پہنچیں اور ان لوگوں نے انکی مالی اور جانی اعانت کی۔“

بايني ڈروشان په چيل تحریک گنے داوريو کامياب کرے وو
دلasse خان ته د سکھانو په خلاف داوريو مددور کرے وو
داديکر ڦجاھدانه تحریک داوريو چلو لو۔ مولانا مکلاپ دين
ته د انگريزانو په خلاف د ديني تبلیغ دياره داوريو چله خاوره
وقف کرے وو۔ د انگريزانو په خلاف د ملا پاوندہ ارادے
داوريو محکمے کرے وو۔ همدغه شان فقير آپي د داوريو

په مرسته دُفرنگي په خلاف پا خيد لے وو، او تر آخزو ودر سره
لکك ولاب وو۔

دَبُونوں چِپتی کمشنر ایچ۔ اسے انہر سن دَ جون ۱۸۹۵ء
په یورپورت کبنتے دَ داونہو پحقله لیکي چه :
”په برو داونہو کبنتے دَ محسودو، وزیر او نوروبد معاشا
شمیره د آبادی په لحاظ یوبه نیمه ده“
د”ملیٹری رپورت آن وزیرستان ۱۹۳۵ء“ په صفحہ ۱۳۲ داسے
نوشتہ دی :

”دوئی (داونہ)، خوشحالہ حکومت په خلاف جنگیدلی
دی او د وزیر و سره نے په گنزو موقعو لکه د کال ۱۹۱۹ء
او کال ۱۹۱۹ء عنوندے گھر بر کبنتے حصہ آختے ده“
جنزل کولرج د داونہو پحقله په ”آفیشل هستیری آف
پریشز آن دی این۔ ڈبلیو فرنٹیر ۱۹۳۶ء“ په صفحہ نمبر ۲
لیکي چه :

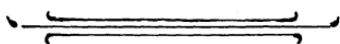
”دوئی (داونہ)، محنت کش زمیداران دی او د چلے زرخیز
زمکے په حفاظت کبنتے زمونب سره په نرہ مقابلہ کوئی“
کریں ایچ سی ویلی ۶۷۷۷ په چل کتاب ”فرام دی بدیک
مونتین ہو وزیرستان“ کبنتے د داونہو پحقله لیکي چه :
”اگر چه د مختلفو زمانو را سے داونہ دکابل د واکدارانو

علاء مونب به ورته حریت پسند او وایو۔

تُش په نوم مُحکم وو، و لے عملی طور دوئی بینی آزاد پاتے
شوی دی ॥

د وزیرستان پھقلہ نہ یواحہ انگریز انو تعریفی کلمات یکلی دی
بلکہ دے تو ریالی اولس تہ نمونب د چل ہیساواد لوپو لوپو لیکوا لو
هم د چل تحقیقی زیار په رنہا کبنتے د عقیدت مکونہ پیش کری
دی۔ جناب محمد شفیع صابر صاحب د "تاریخ صوبہ سرحد" په
صفحہ نمبر ۶۷۲ یکی چہ :

"مغلوں اور درانی کی حکومت زیادہ تر علاقہ یوسفزی پشاور اور کوہاٹ
کے میدانی علاقوں تک محدود رہی ہے۔ ان میں سے کسی حکمران نے
کبھی وزیرستان کی تسخیر کا ارادہ نہیں کیا۔ یہی وجہ ہے کہ اس
خطے کے لوگ غلائی کے نام سے نااشنا رہے اور ہر قیمت پر
آزادی کا تحفظ کرتے رہے ॥"

دوئیم بَابُ

دَمَعْلُوْا وَسِكَانُوْسَرَهْ دَعْزَنْ

بایزید انصاری :

بایزید انصاری دیولوئه من هبی رهنا، جزیل او سیاستا
نه علاوه دوزیرستان او ورسه در سره دگنزو پینتو سیمو
بشر هم وو. مخالفه دله ورته پیر تاریکی وائی او پچلو پیر و کارانو
کبے په پیر روشن، بایزید انصاری او بایزید روشن باندے
شهرت لری - دپینتو زبے رو بې مصنف دے - خیرالبيان
مقصود المؤمنین، صراط التوحید او فخر الطالبين دده مشهور
کتابوئه دی -

د بایزید روشن دیلار نوم عبدالله وو - پیر بنه عالم
صالح او د چل وخت مدرس او قاضی وو - کال لشکاره کبې چه
کله په هند کبې د پینتو دلوده خاندان بادشاهی شو نو د دغه

پیشون خاندان په وخت کئے دیرو پیشون هند ته کوئے اوکرے
 او آباد شول۔ شیخ عبداللہ هم په دعہ زمانہ کئے هند ته تے
 وو، خو په اصل کئے په سویں ولی وزیرستان کئے دکانی مُرمُم او سیدو
 وو۔ بایزید روشان په کال شاهزادہ کئے په جالندھر کئے پیا شو
 کله چہ شاهزادہ کئے ابراهیم لودھی شکست او خورو او بابر بادشاہ
 په پیشون مسلط شو او هند نے له پیشون خو او نیو نو په پیشون
 نے چیز ور و ظلم شروع کرو۔

له دعے وجہ نه شیخ عبداللہ هم د بایزید روشان د
 پیدائش نه لبھ مودہ پس چل وطن کافی گرم ته راغہ۔ شیخ
 عبداللہ په و پوکوالی کئے بایزید روشان چل شاگرد ملا پائیںدا ته
 دسبق دپاره سپارے وو، ولے هغہ له کمکیت نه روحانیت ته
 مائل وو۔ او په حالت دے چہ مروجه علوم نے حاصل کری
 وے هغہ به هر وخت د کامل پیر په تلاش کئے سرگردان وو۔
 ویلے شی چہ مغلواقتدار حاصل کرو، نو په پیشون نے خہ
 راتیتیہ کرو چہ شہنشاہ اکبر خود دین و مذہب کار ته هم کوتے
 واچو لے، او په کال شاهزادہ کئے نے دیو فرمان په ذریعہ دا حکم
 جاری کرو چہ :

”شہنشاہ په تولو دینی او دنیاوی امور و کئے حاکم مطلق

دے“

او در پسے نے بل داسے حکم او کرو چہ :

”دُجُّع په خطبه کښه دَ حضرت محمد صلی اللہ علیہ
وسلم نوم نه، شی آخستے“

دَ دے نه علاوه یو نو مے دین جوړ کړے وو، چه په
دین الهم موسوم وو، او حکم یو جاری کړے وو چه خلق د
دغه کلمه واں چه :
”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَكْبَرُ خَلِيفَةُ اللَّهِ“

دَ مغلو دنا کړدو او دَ اکبر بادشاہ دَ بې دینی له جهته بایزید
انصاری دَ ده په خلاف پا څېدو او دَ دین تبلیغ یو شروع کړو
چونکه د مغلو چې زور دعواو بيا خصوصاً دَ اکبر بادشاہ خوديره
دې بد به وو، نو چیل پلار یو هم مخالفت او کړو .
بایزید آنصاری دَ پلار نه مرور شو قندھار ته لابو . په
قندھار کښه هم حالات دَ ده موافق نه وو . او س دَ دُ توجی
علاقو ته سترګه را پېښه کړے . داوړو ورته په رعنې تندی
هر ګله اوو یلو او په بنته درنه سترګه یو ورته او کتل .
دَ داوړو دَ علاقه نه دَ دچل مشن خورونه شروع کړو او
داوړو به یو هر قسم مرسته کوله .

هر ګله چه دَ ده سره افریدیو، او ګزیو، خلیلو، مهمند، داؤ دیغ
کیگیانو، یوسفزو او بنگشتو چیل څنګونه غږک کړل او پاخه
مریدان یو شول نو ده تیرآه چیل مرکن او تاکلو او په مُغلو یو
هغه چارے او کړے چه دَ بایزید روشنان نوم به هم ورته

باؤ بنکاریدو۔

دمغلو سره د پیرو جھنگرو نه پس آخر دعه با تور په کال
 شے ۱۵۸۵ء کبنتے د ننگر هار د سیئے په بہرو نو مے علاقه کبنتے د تور دا
 په جھنگرو کبنتے د مغلوجرنیل محسن خان د لاسه سخت ثوبن
 شو د دے حائے نه په سخته گرمی او غزو راغو کبنتے پلے تر هشتنغر
 را اور سیدو۔ دلته په کالا پانپی نومی حائے کبنتے هم په دغوشپو
 درجو کبنتے وفات شو۔ او په هشتنغر کبنتے خاور د ته او سپار لے شو
 گو جر قوم د شپے په مهال د هغه د قبر بے حرمتی او گو۔ د
 بایزید مشرحونے شیخ عمر په د میں د لگیر شو او د چل پلار
 تابوت نے را او ویستلو او د مغلو په خلاف به نے د تبرک په طور
 د حان سره گرجولو۔

واں چه دیوس فزو په جنگ کبنتے هغه صندوق د مغلولاس
 ته در غے او او نے سیز لوا او ایرے نے آبائین ته واچو لے، بل
 روایت دا سے دے چه هغه صندوق سالم آبائین اچو لے شو میں
 وو خوارو ستو بیا رو بنا نانو ته په لاس در غلو او په کافی گرم
 کبنتے بنخ کرو۔

سر اولف کیرو په "دی پتھان" کبنتے د صندوق د سیز لوا
 په شے ۱۵۸۱ء کبنتے گنپی۔ په دانسبت سره د ده د وفات سن شے ۱۵۸۵ء
 غلطی بری۔ د بناغلی بھادر شاہ ظفر د انداز بے په مطابق د ده^۱

^۱ "پستانہ د تاریخ په رنرا کبنتے"

د'وفات کال ۱۹۸۶-۸۷ء مکن کیدے شی۔

د'بایزید روشان پنځه ځامن وو، شیخ عمر، نورالدین، خیر الدین، کمال الدین او جلال الدین - دده دمرگ نه پس به دده ځامن، نمسو، کروسو او مریدانو د'قبايلو په ملګريتا کېنې په مغلو بریدونه کول او خصوصاً شهنشاه اکبر او جهانگير خوتر مه نه تر پوزه پوره وو - د'بایزید روشان اولاد او پیروکاران تقریباً شپن شلے کاله د'مغلود زبردست قوت په خلاف او جنگیدل -

د'بایزید روشان نه پس دده خوئه شیخ عمر دده جائیش شو او د'پښتنو په علاقه مه یو مند هبی حکومت قائم کړو - افریدی، اورک زی، بنگش، خلیل، مهمند، مهمنځی او د' یوسفزو خه حصه پول دده مریدان وو، وله هر کله چه د' اخوند درویزه له خوانه دشیخ عمر دمد هبی حکومت مخالفت شروع شوند یوسفزو خنان او ملکانا هم د' هغه په ځنګ اور دیل او په نتیجه کېنې د شیخ عمر او یوسفزو تر میخه دسر کلوی، مینۍ او باره (ټوپی)، په تاپو دره جنګونه او شول - د' سرکاوی او مینۍ په ځنګ کېنې شیخ عمر فتح یاب شو، او د' باره په ځنګ کېنې یوسفزو کامیاب شول او شیخ عمر، خیر الدین او نور الدین دره واهره په قفل اور سیدل -

د' دے نه وروستو د'بایزید مش رخوئه جلال الدین د' روشناني تحریک قائد شواو په جلاله معرفی شو -

جلاله چل مرکز تیراه او تا کلو او دخیل میرید انو په راغوند لو
 کېنے لېگا شو او په لېره موده کېنے نه دومره طاقت بیا مندو چه
 اکبر ته زبردست در دس جوړ شو- او اکبر مجبور شو په کال ۱۵۹۲ء
 کېنے نه دجلال الدین د ګرفتاری دیاره دروند فوج وړ اولېږل لو سخت
 جنگ او شو او جلال الدین ته به شمیره جانی او مالی تلف او رسیدل
 خو بیا هم د هغه په ارادو کېنے څه تزلزل پیدا نه شوبلكه په
 د پاندې نه نه په زیات جوش د مغلو مقابله شروع کړه-
 په کال ۱۵۹۳ء کېنے نه چه جهانگیر په کابل کېنے وو، په غزنی
 حله او کړه خو کامیاب نه شو. په کال ۱۵۹۴ء کېنے جلاله بیا د بنوں
 پیره اسماعیل خان او وزیرستان خلق راغوند کړل او په غزنی
 نه حمله او کړه. غزنی نه قبضه کړو او د غزنی ګورنۍ شریف خان
 کابل ته او تبنيدو. د جلاله لشکر ته به شمیره مال و متعاع په
 لاس ورغله خود غزنی نه د راستینیدو په وخت هزاره قبائلو
 په ده بريي او کړو او عين د جنگ په دوران کېنے په یوه اتفاق
 ګولۍ او لېگيدو او من شو-

د جلال الدین د مرکز نه پسته دروبننائی تحریک قیادت
 "احداد" تر لاس کړو، چه د شیخ عمر حویه او د جلال الدین
 وراره وو. د ده په وخت کېنے هم د روښنائی تحریک سنه د بدبه
 وو او د مغلو په خلاف په پیر شدت سره جتگيدل. په کال
 ۱۶۳۳ء کېنے د احداد سرگرمیانو لازور او نیوواو هم په دغه کال

دکوهات د سیمے دلو آغز په عزہ کبنتے د مغلو سره په یوجنگ کبنتے
 د مغلو کماندار ظفرخان دلاسه اووڑ لے شو۔ او دده د مرگ
 په انعام کبنتے ظفرخان د کابل د صوبے گورنر او تاکلے شو۔ احداد
 په مرگ روشنائی تحریک ختم نہ شوبلکه لائے د مغلو په خلاف
 شدت اختیار کرو۔ د هنگہ بنجھے چہ بی بی علاقی نومیده، میدان
 ته را لوته او زبردست طاقت نئے پینا کرو۔ په تیرآه کبنتے د
 چیلو مرستیالو لوئے جمعیت قام کرو او د چل حلمی نوئے عبد
 القادر خان سرداری نئے پر سے او منله۔

د احداد د مرگ نہ پسته جهانگیر ہم لبرہ مودہ پس د کابل
 نہ بیرته لارو او په کال ۱۷۲۷ء کبنتے په حق اور سیدو۔ او دده
 حُوئے شاہجهان بادشاہ شو۔

د احداد د مرگ نہ پس اگرچہ د تحریک والگے په حقیقت
 کبنتے د هنگہ بنجھے بی بی علاقی په لاس کبنتے آخستے وے، ولے په
 ظاهره نئے چل حُوئے عبد القادر خان و پرانے کپے وو۔ د
 شاہجهان دخت نشینی په اول کال ظفرخان د پیسپور نہ کابل
 ته روان شو۔ د گھے وقت د خیبر په لار کبنتے د بی بی علاقی او
 عبد القادر خان په مشری کبنتے د افريیدو او اور کزو دروند لشکر
 پنداشوے وو۔ د ظفرخان اميرانو د خیبر په لاره د ده تگ خوش
 نہ کرو۔ ولے هنگہ د دوئی خبره اونه منله او د خیبر په لار روا
 شو، مگر په خیبر کبنتے لاور دنه شوے نہ، وو چہ د بی بی علاقی

او عبد القادر خان لشکر پرے ورپریوت او مغل فوج نے داسے وار
خطا کرو چه ذہبنت شرمناک شکست سره نے مخانج کرو۔ بے
دریغه سته او شو او د عبد القادر خان بریخور ته د پریمانہ مال
ومتاع نہ علاوہ د ظفر خان د حرم بیسانے هم په لاس ورغلے
د دے فتح نتیجہ دا شوہ چه تقریباً تول پینتائناه دبی بی علائی او
عبد القادر خان یہ مرستہ او دریدل۔ دا حُل عبد القادر خان
پہ پیسپور باند مے دھنے کولو پروگرام جو رکھو۔ او پہ دے لر
کبے نے چہ د مہمندو، یوسفزو، گیگیانو، ترکلآنزو او بنوں
قابل راجع کول او پہ پیسپور نے دھنے کولو تیاری کولہ نو پہ
د غوتولو قامو بنو کبے د دا وپرو لشکر هم په هر ٹھ پورہ موجود
وو۔ او کله چہ په ۱۲ جون ستلائے دوئی پیسپور محاصرہ کرو، او
بیا پہ دوئی کبے بے اتفاقی را غله نو د مغلو دلاسہ په بے خبری
کبے د دا وپرو دیر حوانان تریخ تیرشول -

د دینه پس بی بی علائی او عبدالقادر خان چه دیپنتو د مرستے
نه نا امیده شول نو د مغلود یو حاکم سید خان په زبردست کوشش
سره نے د مغلو د حکومت سره صلح او کړه او پیښور ته راغل -
وله لږ می ور هے پس عبدالقادر خان په پیښور کېنې مر شو -
بی بی علائی د هنخ در در اللہ داد او د دوئا د کورنی نور غری
د هنخ ته او لیبر لے شول او شاهجهان ورسه ډیر بنه وضیعت
او کړو - دیپنتو ژبه لور صوفی شاعر مرتضی خان انصاری چه د

پښتو په کلاسیک ادب کېنے ھلاند مقام لري هم د دغه کورنۍ
غزه وو. دغه شاعر د نورالدین ھوئه او د بایزید روشنان
نمیسه وو. د شاهجهان په فوج کېنے نوکر شوئے وو او په کال
لله ۶۳۳ کېنے اووژل شو.

روشنیه تحریک :

ذاکر د مذهبی گمراہی په خلاف بایزید انصاری یو تحریک
شروع کړے وو. دغه تحریک پښتو په تاریخ کېنے د تحریک روشنیه
په نامه شهرت لري. سید علی ترمذی چه د پیر بابا په نامه
یادبڑی، د دے تحریک سخت مخالف وو. د پیر بابا اسلاف په
ازبکستان کېنے د آمودریاب په غاره د ترمذ نومی قصبه او سیدونکی
وو، ولې نیکه نېټه په قندز کېنے میشه شوئے وو. د پلار نامه
نېټه سید قبرعلی وو، چه د بابر بادشاہ په تربورانو کېنے د تیمور
نومی شاهزاده خوریئے وو او د دغه کورنۍ بنجھه پرسے واده
وو. سید قبرعلی د بابیں په امیرانو کېنے شامل وو او د امیر نظر
بهادر خطاب نېټه درلود.

د پیر بابا یو مشهور خلیفه او شاگرد چه یو جید عالم دین
دو او د پښتو زې په دره میزو لیکو والو کېنے نامه راتی د روشنان
تحریک په مخالفت کېنے د پیر مخکنې مخکنې وو. دغه نوموری عالم
په اخوند درویزه شهرت پیدا کړے وو. په اصل کېنے ترک وو.
پلار نېټه ګدائی او نیکه نېټه سعدی نومیدو.

بنا غلے اللہ بخش یوسفی دیو سف زنی افغان په صفحه نمبر
۳۳۵-۳۳۲ لیکی چه :

”دشیر شاہ سوری دلاسہ دشکست خورلو نه پس
 همایون د مستقبل په تابیا کېنے حضرت سید علی تمذی
 چه روستو د پیر بابا په نامه مشهور شو- دغه لوری
 ته په دے غرض رالین لے وو، چه مذهبی رنگ کېنید
 بايزيد د تحریک مقابله اوکړي. چنانچه پیر بابا د یوسفو
 په علاقه کېنے د میشته کیدونه پس په دا سے طاقت او
 سرکرمی د بايزيد مقابله ته ملا او تره چه هغه سره
 چه په دے علاقه کېنے په ”پیر روشن“ مشهور وو، بیا
 به وله ”پیر تاریک“ ویله شول او بايزيد چه کوم خوب
 لید لے وو، دهغه تعییر حاصل نه شو“

مځکښه په صفحه نمبر ۳۳۷ لیکی چه :

”د ګیگیانزو د علاقه نه دیو سفزو (بنیر)، علاقه ته
 د پیر بابا راتل او د بنیر په باچا کلی کېنے دهغه میشته
 کیدل دے خیال ته تقویت ورکوی، چه هغه به د
 همایون په وینا دے علاقه ته راغلے وي“
 ابراهیم عطا په ”د پینتو نستان مسئلہ د حق خودار دیت
 په رنرا کېنے“ په صفحه نمبر ۳۴۷ لیکی چه :
 عل “پینتا نه، د تاریخ په رنرا کېنے“

”دلته د مغلوله خوا سيد على ترمذى او اخوند درويزه
 د پښتو په مينم کښه هغه خلق ووچه دوی له مغلوسه
 قد يمه چلوي او ترادي علاقه هم درلوده او دوی
 د حکومت طرفداران هم وو، نوطبعاً داخلق دروبنا
 مقابله ته ويأحوال شول او پستانه هنے د روبيان پرخوا
 او بله چله د اخوند درويزه پرخوا او دريدل او دوی
 په مينم کښه داخلی جنگ تودشو. په دے جهگرو کښه
 په زرونو پستانه مرئه شول او هغه مقصد چه د مغلوله
 حکم ارابو درلود بنه حاصل شو“

پستانو مورخينو د بایزید انصاری په باره کښه غتلې نظرې
 قاسیه کړے دی. یوه چله نې لوړ اديب، مذہبی مبلغ، روحاني
 پیشوا، د پستانو د آزادی علمبردار او د مغلوله استعمار لوئه
 مخالف ګنزو. بله چله چه مشرئه اخوند درويزه ده، ورهه
 بې دینه، ملحد، بد عقیده او یو چالاک پير ویلی دی وله د
 سید بهادر شاه ظفر د وينا په مطابق :

”ترکومه چه د بایزید د الحاد او بد عقیدګي تعلق ده
 ترپیرے موږ ده د دے پحقله ټول شهادتونه د اخوند
 درويزه په اقوالو او لیکونز مبني وو او ټول یک طرفه وو. په
 ده بناء د بایزید د عقاید و په حقله په غیر جاندارانه
 طریقه اظهار خیال گول یو ډير ګران کاروو، وله د بنه“

مرغه او س د بایزید^ر انصاری خپل تصنیفات لکه خیرالبیان
 او صراط التوحید وغیره موندالی شوی دی - د صراط التوحید
 د مطالعه نه د بایزید^ر حالات او تردیده حده دهخدا من همی
 خیالات او عقائد خرگندیزی - د دے کتاب د مطالعه
 په رنزا کښه دا ولیل زیاته نه دے چه کوم الزامات د
 اخوند درویزه له خواهجه ته منسوب شوی دی، هخه یعنی
 غلط او د مسلک د اختلاف نتیجه ده - بر عکس د دے د
 صراط التوحید د مطالعه په رنزا کښه به دا ولیل به حایه
 نه دی چه بایزید^ر متشرع صوف و واود هげه دا مقصد
 وو چه د شریعت دیروی او پابندی په رنزا کښه خپل
 پیروکار در وحانیت اعلی مدارجو ته اور سوی - د دے مقصد
 د حصول په لړ کښه هげه اول د تحریر و تقریر او پندت نصیحت
 نه ګار واخستو ولے چه یه دے سره په خپل مقصد کښه
 کامیاب نه شونود تورے چلولونه نه هم حان او نه
 شغورلو^{عل}

بناغه قیام الدین خادم د خپل کتاب "بایزید روشنان" په
 صفحه نمبر ۱۱۶ د درویزه له طرفه په بایزید^ر روشنان باند سه د
 عائد شوو الزاما تو پھله یک چه :
 "مکر درویزه والود د دغه موادو د اثبات او ثبوت د پاره د"

عل "پښتانه د تاریخ په رنزا کښه"

روشن کوم یو کتاب نه حواله نه ده ورکرے، چه سری هغه
 حایونه پسے کلی وے۔ هر کله چه دنیا له سو ئتفاهمو
 دکه ده نوپه مجرد سری خنکه اعتبار و گاندی ۔
 د انسائیکلو پسید یا آف اسلام مقاله نگار لیک چه :
 ”د اخوند درویزه بیان په دیر احتیاط سره سنجول په کار
 دے، ځکه چه هغه د بایزید د تعلیماتو عقیدت اخالف وو“
 بناغه هملاپ ننکه هارے د مولوی محمد ظاهر شاه ”د چلواکی
 جه ګرے“ په صفحه نمبر ۱۵۸ رقم طراز دے چه :
 ”میان روشنان د دین او روحانیست پښتون امام دسته“

د سکھانو دوڑ

کال ۱۸۴۱ء کئے چہ احمد شاہ بابا وفات شو او میکانو یو
 چل بیا خپلے هله چلے شروع کرے۔ او پرمیجے چل ۱۸۴۹ء کئے د
 مهاراجہ رنجیت سنگھ په کمان کئے د بنوں علاقے ته رانوتل
 په دے خاوندے تر ۱۸۵۶ء پورے قبضہ او سلطہ دو پیدھے
 دولان کئے چہ د سکاف په خلاف پتو شو، مرتو او عیسیٰ خیلو
 کرم جنگوونہ کرپی دی، په هنغو کئے د وزیرستان قوریالی حوانان
 هم د دوی سمن او بردہ په او بندہ جنگیدلی دی۔

په کال ۱۸۷۱ء کئے چہ د عیسیٰ خیلو خلق را پورتہ شول، او په
 عیسیٰ خیلو کئے د سکاف په واحدہ تھاڑہ چپاؤ او کرو، نو
 سکاف د سردار سوچیت سنگھ په کمان کئے د عیسیٰ خیلو په
 علاقہ حملہ او کرم۔ سختہ جگڑہ او بشوہ۔ او د منکیتے نواب
 احمد خان د شدید مقاومت نہ پستہ سرم د خپلو ملکہ دا ورثہ
 مهاجرت دا کرو۔ دا ورثہ پناہ هم درکو او د دہ په مرستہ کئے

ئے په سِکانو تاختونه هم شروع کرل -

دغه رنگ کال ۱۸۳۳ء کئے چه غازی دلاسہ خان را پورہ شو
او په سِکانو نئے لکھ دا باز عنوٰتہ وہل شروع کرل نو دَدہ ستگ
هم د وزیرستان پله وئے - هر کله چه د بنوں د سیمے محل حسن
آمندی خوا کئے دلاسہ خان په کھڑک سنکھ او سردار فتح سنگھ
باندھ حملہ او کرھ او سخته جگھ او دنبسته، او دلاسہ خان په
کمزور قیاراغے نو ده د مزید کمک حاصلوو دپاره دا وروتہ ناسته
او کرھ او هغئی نئے په رومن تندی ملاتر او کرو - د بنوں او د
وزیرستان تاریخ "لیکو نکھ محل ایوب سیفی په صفحہ ۱۶ الیکی چه:

”د سیکھ خلاف چه بسوخو خوصه جہاد کرے

دے، دوئی سع و زیر و محسود و هیش قسم مدد نہ“

دے کرے - البتہ دا وروتہ بہ بسوخو مقبور افون ته کله نا

کله پناہ ورکولہ - دلاسہ خان چه کله بہ سِکانو نہ

تنگ شو نو هغۂ به زارۂ او بیماران خلت دا وروتہ

اولینل - یو حُل پچھلہ هم تلے وو“

د محل حسن آمندی د جگھے نہ پس چه دلاسہ خان توچی

ته راغه، نو دا ور دَدہ په حمایت کئے راعوند شول او په سِکانو

ئے یو غلوٰۃ شروع کرل - سکان دَدے نہ دین تنگ شول او په

له دلاسہ خان دا وروتہ یو حُل نہ بلکہ دوہ کله جھرت را کرے وو یو حُل په
نسل ۱۸۳۴ء کئے اوبل خل دسمبر ۱۸۳۴ء کجھ - دواره خلے په دا وروتہ کئے کافی وخت تیر کرے دو -

داوپه خصوصاً دَحِيدَرخیلو، مولاناون او ایپی کلیو باندھے نے دَفْعَہ کشی فیصله اوکرہ او دِیوان تارہ چند په مشرئی کئنے نئے پت په پتھے یو دروند فوج وردو ان کھو۔ فوج لادا وروحدتہ نہ، وو رسید لے چہ دُونیر و داوَرَہ چخ دروراندھے شوئے او داسے شندھے نے پڑھے اوکرے۔ چہ دَخِلُو مِرِ وَرُوبُلُو په شمیر نے ستري کرل، او په شائے بنوں ته او تبول۔

ڈتاپی کلی جگڑہ :

دلاسہ خان هغئے تو چھی کئنے دو او دا ورو بہ دَدَہ په مرستہ کئنے د سکانفو په چھاونزی، کیمپوون او کانوا یو پر لمع پسے بریدو نہ کول۔ دغئے صورت حال یو حُل بیاسکان وبلہ مرکہ کرل۔ او په دا ورو نئے د فوج کشی فیصله اوکرہ۔

کال سَلَامَہ کئے د رام سنکھ په کمان کئنے د سکانفو یو دروند فوج چہ په خلو دینتو زنبورکو او یوزر سوارو باندھے مشتمل وو، د توجھی په لوری وردو ان شو۔ کله چہ دعہ فوج د بنوں نہ او وتو او تلایپی کلی ته او رسیدو، نو وذیرو، دا ورو د قاسم خان او سکلا باندھان چہ په قوم منظر حیل فریز وو، په مشرئی کئنے حملہ پڑھے اوکرہ۔ سختہ جگڑہ او شوہ۔ سکانفو ماتے او خورہ او غازیانو ته بے شمیرہ مال غنیمت په لاس راغلو۔ دا یو داسے فیصله کن جنگک او چہ د سکانفو په تو چھی ورختنه خوشہ، چہ د بنوں د علاقے نہ نے هم دیز لپنے

اوخته - سراویلک کیرو په "دی پتهان" کئنے لیکی:

"سِکانو په غریزه علاقو ڈقبھے کولواو یا ڈ
هغه خاٹه دَخلقو سمع ڈبراه راست دابطے قائمولو
هیچ کوشش نه ده کړے - هغه چرې هم سواعت
بُونیر، باجور، وادی کرم یا وزیرستان ته داخل
شوی منه دی"

کله چه سره بربت ایدو و دوز ڈسکانو د منظم په حیث په
کال ۱۸۷۹ دسمبر بنوون ته راغه نو په داشپو وړخونکنه دلاسه
خان هم بنوون کښه وو. یو مېږ ډاډه ڈاید و دوز سره د
ملقات کولو په لرکنې ڈڅه رغبت اظهار اونکلو - ډله ڈاید و دوز
ڈپله په بلنے او اصرار په وجہ کې آخر غاره وړته کیښوو، او
ملقاته ورسه اوکړو - خو ڈسکانو سره ڈاډی عداوت له کبله
ده یو حُل بیا دا وروته راغه. لشکر کې ترتیب کړو او بنوون کښه
کې ڈسکانو په چاؤنۍ او کیمپوند ډليل شروع کړے. دغه وخت
د ده عمر اویا کاله وو او شپنځ خامن کې درلود. ڈلبکر سنبالنې
به د ده یو توریالی حُصه شیخ ستار کولو: چه په شیخی مشهور
دو. هم دغه رېنګ ڈډه بل حُصه خوچک به ینوون کښه او سید لو
او پلاس به کې ڈروزمه حالاتو خونه خبر ساتلو. شیخ خوچک
نه مشروو.

غازی دلاسه خان : غازی دلاسه خان بنوون کښه ڈاډ شتاګلی

او سیدونکه وو۔ غالباً کال ۱۸۷۴ء کبئے پیدا شوئے وو۔ دیر تو ریا
او جنگیا لے ہوان وو۔ دَخِلے خاورے په سرئے دسکانو سر دیر
جنگونہ کری دی۔ او زینت جانی او مالی تلفات نئے ورنہ سولی
دی۔ دَخِل قامی ننگ وغیرت او بے کچھ شجاعت له کبلہ من هم
بنوئھ په ده ویارپینی۔

په ۹ دسمبر ۱۸۷۶ء چہ سر ہربرت ایدورڈز بنوں ته راغے
نو تولو ملکانو ورسه ملاقاتونه او سکرل، یواحے دلاسہ خان
وو چہ دَدہ پروا نے او نکره۔ په دے حقلہ ایدورڈز دَخِل کتاب
اٹے ایڑآن دی پنجاب فرنٹیر ”په صفحہ ۱۸۹ (جلد اول) لیکچہ“

”زعایم پ ته ہو مبینہ سرئے میر عالم خان
آمندی راغلو او راتلو سرئے یکدم او ویل چہ:
”د بنوئھ په سردارانو کبئے چہ چا اطاعت نہ دے
قبول کرھ، هغہ یواحے دلاسہ خان ده، کوم چہ
د خصوصی پام لرنے وی دے؟“

عجیب میر عالم خان آمندی په تفصیل سرہ لکیا شی چہ؛
”دلاسہ خان د تپہ داؤد شاہ د خودے بربخے
سردار دے۔ مگر ده دَخِلے سرکشی او بد مناجی لہ
لہ جھتہ په تولہ علاقہ رُعب اچھے دے۔ په وطن
کبئے دَدہ شہرت محض دسکانو سرہ د دینمی په وجہ
دے۔“ ۳ ۳ ۳

ایدَوِدَهْ دَلَاسَهْ خَانَ دَلَیدَو پِرَلَهْ پِسَے کُوششونه شروع
کرل او آخر په ډیرو خوب و پستو خبروئے خان پلدا را کنبلو، او
ملاقات نه ورسن او کرلو۔

مخکنې ایدَوِدَهْ په صفحه ۹ لیکی چه :

”دَلَاسَهْ خَانَ چَهْ دَپِنْخُور سو شپیتو سوارو سر په“

فلخرا نه انداز کېنې کیمپ ته رانشو تو، تو کده په لیدو
زهه ډیرو خو شحال شوم، حکه چه سکھ سردار انقچ زما
ڈخیمه ڈجالیو نه هغه په دهه حالت کېنې په راتلو
اولیدو نو دالسے محسوسوله لکه چه ڈپنځی نه
نمره راوړتے وي؟

دَلَاسَهْ خَانَ دَایدَوِدَهْ په کیمپ کېنې ترمیمه میا شتې پوره
پاټه شو۔ مګر د انگریز انفو او سیکانګ د لاسه چه ده چنپله خاوه
په خطر کېنې اولیده۔ نویوہ شپه پیتا ڈکیمپ نه او عوتو او بیاۓ
داوېو پله مخه او کره۔ دَلَاسَهْ خَانَ په تګ ایدَوِدَهْ ډیرو دلکیږ
شو۔ ده تهئے دَلَاسَهْ ډیرو خطوبه اولیکل، ولے ده خه توجه ور
نه کړه۔ البتة د عمر په انهائی آخری مشو درجو کېنې د غه با تو
بنوو ته لاروا او هم هلتله په حق او رسیده۔ قبرئے د خواجه
عبد الله بابا ”په هدیره کېنې اوس هم موجود دهه۔

بنوں کشے دسکانو او انگریز انوشیک حکومت

سکھان په اول حل سکھان کئے د مهاراجہ رنجیت سنکھ په کمان
 کئے د بنوں علاقے ته رامنوتلی وو۔ او په داسیمہ نے د سکھان
 تر سکھان پورے یعنی ۲۵ کالہ خپله قبضہ تینگہ کرے وو۔ په
 سکھان کئے چہ بنوں باندے دسردار دلیپ سنکھ حکومت وو، د
 سکانو او انگریز انو دیو گعاہد لہ خده چہ په لاہور کئے توسرہ شوے
 وو، د سکانو د فوجی او انتظامی معاملاتو په لپ کئے انگریزان
 افسران هم مقرر اشوی وو۔

د لاہور د انگریزانو دیزیدیونتے په حکم جوینل کوریت لیندہ او
 میجر ایڈوڈوز د بنوں د انتظام د پارہ مقرر شول۔ میجر ایڈوڈوز
 نائیں دیزیدیونتے وو۔ دے دوارو افسرانو د انگریزانو او سکانو
 مشترکہ اقتدار مصبوطلو په باہ کئے چیر اقدامات شروع
 کرل۔ د خپل اقتدار د استحکام د پارہ د بنوں ناظم میجر ایڈوڈوز
 د لاہور د انگریز دیزیدیونتے په حکم بنوں کئے په ۱۸ دسمبر
 سکھان د عزم په وخت د خپل لاس پیزاں شدہ قلعہ بنیاد کیښو۔
 نوم نئے دلہ د رنجیت سنکھ د حومے دلیپ سنکھ په نوم دلیپ کرہ
 کیښو دو۔ دغه قلعہ چ د سطح سمندر نه ۷۰۰ فٹہ اوچتوالے
 لرجی، تر کال سکھان پورے بیخی سرتہ او د سیدہ۔ د قلعہ سرسر

ایڈورڈز یو نو ہنہر ہم آباد کھو۔ دروستو دنہ قلعہ او ہنہر د
ڈ ایدورڈز فوریت او ایدورڈز آباد پہ نومونہ یاد کرے شول۔
نن صبا ڈ بنوں قلعہ او ہنہر یاد بیری۔

پہ کال سنلہ کئے د "ایڈورڈز آباد" پہ حقلہ ڈ قید یا گستان
لیکونکے محمد اکرم دا سے نقشہ پیش کرے د ۵:

« اصل بنوں ایک پرانا شہر ہے جو اب معمولی
گاؤں کی صورت میں آباد ہے۔ اس سے ڈو میل کے فاصلے
پر ایک نیا شہر "ایڈورڈز آباد" کے نام دریا کے کنارے آباد کیا
گیا ہے، جس کی روز افزول رونق، بازاروں اور کوچوں کی
بات اعدی، عمارت کی خوبصورتی خاصکر تجارتی کاروبار نے پرانے
شہر کی گرم بازاری کو سرد کر دیا ہے اور اس کی شہرت اور
نام خود چین لیا ہے ॥

ڈ "ایڈورڈز فوریت" پہ حقلہ کی پہنچ فرمیدہ کیتیا پہ چل کتا:
"اندھیں کیولری مین" کہتے لیکی:

« بنوں میں ایک قلعہ ہے جس کی دیواریں مٹی
کی ہیں اور اندر کمروں اور بارکوں وغیرہ کی ساخت اور
شکل و صورت پرانے زمانے کے قید خانوں کی سی ہے۔ قلعے

لہ "قید یا گستان" ڈ محمد اکرم اور سیئر "اپ بیتی" د۔ اکرم د کو جو افواہ وہ
او پہ قبطی و نیروستان کہنے ڈ عین کو پہ خواوشاپ ۲۵ اپریل سنلہ ۱۹۴۸ء غازیانوں انہوا
کو سے دو۔ ڈ لہ بحوالہ ماہنامہ "حکایت" جون ۱۹۶۱ء صفحہ ۱۰۳۔ ڈ

کے اندر دو پلٹین اور ایک رسالہ رہ سکتا تھا۔ بنوں میں یہی قلعہ تھا جو قبائلوں کے ہملوں سے محفوظ تھا۔ میں افسروں کے میں میں گیا تو دیوار پر بہت سے انگریز افسروں کے نام لکھے ہوئے دیکھے۔ ہر نام کے آگے موت کی تاریخ لکھی ہوئی تھی۔ معلوم ہوا کہ یہ ان افسروں کے نام میں جہنوں نے قلعے کے اندر ورنی ماحول اور ساخت کی دہشت اور وحشت کے ذیر اثر خود کشی کی ہے۔ یہ فہرست خاصی طویل تھی۔

ڈ ماہنامہ "حکایت" مدیر مسؤول بناغلے عنایت اللہ ڈکیپشن
فریتوی گیست ڈ پورتنی بیان پہ صندھم ڈنے صفحے پہ حاشیہ
لیکی چہ :

"میں انگریزوں کے زمانے میں اپنی رجہنٹ کے ساتھ اس قلعے میں ایک سال رہا ہوں۔ اسکا نام فورٹ ایڈورڈز ہے۔ یہ صحیح ہے کہ قلعے میں کمی انگریز افسروں نے خود کشی کی تھی۔ لیکن یہ کہنا صحیح نہیں ہو سکتا ہے کہ خود کشی کی وجہ قلعے کی دہشت اور وحشت تھی، بلکہ قلعے میں جا کر یہ خوشگوار اساس ہوتا تھا کہ یہاں ہم قبائلوں کی گولیوں سے محفوظ ہیں۔ میرا ذاتی خیال یہ ہے کہ قبائلی علاقے میں جا کر انگریز افسروں پر موت کا خوف طاری ہو جاتا تھا۔ یہ خوف ان انگریزوں کیلئے زیادہ تکلیف دہ ہوتا تھا جو سمجھتے تھے کہ ہمہ انوں کے خلاف انگریزوں کی جنگ بے معقد ہے ایسے حاسں اور

زود پشیمان افسر حکم عدومی کی بجائے خود کشی کر لیتے تھے؟
 میجر ایڈو ورنز یونخا بنوں کبئے دھان ڈمصبولو اسظاماً
 شروع کہی وو او بل خواست تو چئی پله ڈلامس او بدو لو خیال
 وو، او هر قسم معلومات بھئے راغندھول۔ په داوروپئے د
 سکھاونو او هندوانو مذہبی پیشوایان ڈ جاسوساونو په طور
 ساتلی وو۔

ایڈو ورنز په کال ۱۸۷۲ء کبئے ڈاوروپ تعلیمیں کلی، وسلہ
 او ملکانان معلوم کری وو۔ ڈچل کتاب ”احیر آن دی پنجاب
 فرنٹیر“ په صفحہ ۱۸۲ جلد اول تے ڈاوروپ مشران داسے
 بنو دلی دی :

<u>د مشریغ</u>	<u>ڈ تپے نعم</u>
خواب او شودیدا	خدی
شیخ حسن	سو خیل یا وسو خیل
میرداد	حیدر خیل
ولی او شا دیدار	عیدک
پائو دین	مبارک زئی (مبارک شاہی)
مداسان او خوندزی	ستپی
نوریب	میران شاہ
کبرشاً مداسان او جہانگیر	در په خیل

له میرات شاہ پلارڈ احمد، احمد پلارڈ جہانگیر، جہانگیر پلارڈ زیر دست، زیر دست

مامادی، میرک او خانه زام

هنزوون

شیرخان، بلوچ او ادام

ملخ

د بنو د قلع په تعیین باندھ ایده و روز بس نکه بلکه دبنو
نه لئی ميله لرے قطب پله د گيمبقي په مقام هم کيمپ او لکولو حالانکه
د دغې کيمپ په لکولو باندھ دبنو او وزيرستان د سيمو غير تندو
قبائلو و درمن زمنت کشتاو خون او کبو خو متل ده چه :

او نه او فته بجا و هي؛ که تبرلاسته دنه و هي دچلے کونه
مطلوب دا چه ایده و روز به چره هم په گيمبقي باندھ کيمپ
لکاولو کښه کامیاب شوئه نه و هي، خوکه ملک سوان خان و رسه
مرسته نه و سه کړه -

ملک سوان خان:

ملک سوان خان دبنو سپرکه احمد زئي وزير وو- په سپرکي
کښه با غوان خيل وو. د ملک سوان خان او ایده و روز د دوستي
سبب یو مشهور برطاني ستياح او پولتيکل افسرو لئيم مورکرافت
وو- کوم چه کمال سـ۲۲۸۱ کښه وزيرستان ته راغه وواو د خپل
خفیه سیاسي مهم په دولات کښه ده ميلمه شوئه وو- و لئيم
مورکرافت ده دمهيات نوازئي په تأثر کښه ده ته یو توصيفي
سنڌ وکړۍ دوادعه سنڌ ده دروغې شت کاله په کوډي کښه خوند کا سائی وو-
پلا د کل حسین بخل حسین پلا د زربادشا، زربادشا پلا د لائق شاه (راقم) په

دسمبر ۱۸۴۶ء کئے چہ ایڈو ورڈز بنوں ته رانے، نوسوان خان
ورتہ هغہ خط اوپنیو دلو۔ دھنخ په موجب ایڈو ورڈز دہندہ میلمستیا
بلنہ ورکو او میلمہ ئے کرو۔ ایڈو ورڈز یو جھے روجھے دھرکلی په
طور، دسوان خان کیپ ته سل روپیٰ دراولیبڑے او بیاچہ مرخو
پورے هغہ هلتہ استوگن دو، تر هغہ یہ دہ ته یو صیہ پنحد روپیٰ
او ذدہ ملکوں ته په سری سر دو دو پومنوہ اورہ ورکو لے
شتل۔ سوان خان د ایڈو ورڈز په خوبی پستو خبردا او غولید
او د میجر ایڈو ورڈز سره ئے دوستی په پت کئے هر قسم تعاون ته
ملا او تله۔

وزین کہ هر خو د ایڈو ورڈز په نظر کئے ”باو“ وو، خو دعہ
باو، دسوان خان د ملکرتیا په مرکت رام شوہ۔ ہم لئے د وزیر و
تھل لاندے کرو او ہم لئے د دوی نورہ سیمه۔ د دنگے تاریخی
بے ننگی په عومن کئے سوان خان ته لش د ”وزین وزیران“ خطاب
او د وزیر و د مالی وصولو وظیفہ ملاؤ شوہ۔ خومتل دھچہ:

”پنستو نیمہ کافری ده“

سوان خان ہم د چلے پنستو دلامہ تیروقتو۔ یو چلئے چہ
میجر ایڈو ورڈز ته د دوستی لاس ورکو، نوبیا پکنے د نام ونگ
پروا نہ وہ۔ گنی ذدہ سع ہم د قومی سُود و زیان پورہ پورہ
احساس وو۔ میجر ایڈو ورڈز د چل کتاب په صفحہ ۹۷ لیکی چ
”تیرہ سپہ، ماچہ په بستہ کئے مطالعہ کولہ“

نو ڏ جنرل کورٽی لینپه ده حبره زبنت حیران
 شوم چه ڏ وزیر و مشری سوان خان ده تیار نه
 ده چه ڏ مالیه سروئیرانو ته ڏ وزیر زمک په
 گوته کولو ڏ پاره خوک اولیبی، بلکه دا وائی چه وزیر و
 چه هم کوم بادشاہ یا سردار ته مالیه نه ڏ وکیل
 او نه به نے ورکری؟

ڏ جنرل کورٽی لیند ڏ ویانا نه دا خبره ثبوت ته رسیبی
 چه ملک سوان خان سکوت بے شنگه نه وو، گئی هغه به ڏ مالیه
 سروئیرانو ته قدم په قدم ڏ وزیر زمک بنو dalle وے۔ بلکه په
 ده لړکنے ده ڏ ایده وردوز سه هم پوره پوره اړوښت کړے
 وو۔ بهر حال ملک سوان خان بے شنگه وو، یامنگیا لے، خود ده
 ڏ دوستی په اساس مېجر ایده وردوز په کیمپتی کنې کیمپ او ګولو
 خو ڏ وزیر و مردم خیزه زمک نور داسه حیکر و مژنپی را پیدا
 کړل چه سوان خان نے شاته کښنولو۔ او په ایده وردوز په نئے
 توره را اوویسته۔ دغه سرتیری حوانان یو جان وو اوبل سیلک
 چه په قوم احمدزئی سپرکی وزیر وو۔

دریم باب

دَ فِيرْنَكِيْ خَ نِيُوكِيْ

دَ كِيمِيَتِيْ نِبَتِهِ :

په ۲۹ مارچ ۱۸۴۹ء چ فیرنکی مکمل طور، بنوں کئنے د سکانو نه اختیارات ترلاسہ کول او یخی نئے بے دخله کول۔ او بنوں کئنے د چھے حل فیرنگی د پتی کمشنر نکلسن مقرر شو دوز غازیانو مخه یو افیرنکیانو ته شوہ۔ شپه ورخ به نئے د بنوں په چاؤ نری او گیمیتی په کیمپ یرغلونه ڪول۔

په ده دوران کئنے د فیرنکی سره د دوئی مشهوره نبته د گیمیتی په مقام شوے ده۔ واقعات دا سه ووچ کال ۱۸۵۱ء کئنے د دوئ سرتیرو حوانانو جان او سیلکی په مشریعی کئنے یو دروند لبکر راغونه شواو د بنوں نه اوؤه میله قطب پله د گیمیتی په کیمپ نئے یوه زوره ورہ حمله اوکره۔ د فوختیانو او غازیانو تر میخه دو ه سخت جنگ او شو چ په منتجه کئنے د ڈنلدرانو مے یو عنتر انگریز

منصبدار او ورسه ۵۰ تنه فوجیان قتل شول - دغسنه دغازیانو
 له خوانه هم ۲۰ تنه سرتیری ژمنزی په شهادت او رسیدل.
 فيرنگي چه دخپل فوج دومره جانی او مالي تلغات اوليدل. نو په
 زره کښه ئے ڈانتقام اور بدل شو او ڈاليونو په شان په کلیو ورغونه
 شو او ۱۳۵ دک ډوك کورو نه ئے او سینل -

د بهادر خيلور و مبئ جګړه :

ڈ وزيرستان قوي يالي حمانان ډوائچه په خپله خاوره نه، بلکه
 د فيرنگي ټخلاف به هر چره جنگيدل او ڈدين و مذهب په ډونم
 به ئے سرونه شيندل. ڈختکو په علاقه کښه چه دوئي کوئه قرباني
 وړکړي دی هغه من هم ڈ وزيرستان ڈمنگ وغیرت شمله اوچته
 ساتي - په دمه لري کښه ڈ طوطکي جګړه ڈ وزيرستان ڈ تورزنيووه مثالی
 معركه چې نه شي - دغه جګړه دا سه او شو هچه جنوري نسله کښه
 امشکريزانيو ڈ مالک درنگ نه ڈ مالک په ولسو دومره زيات مخصوص
 او لکلولو. چه ڈ عامو ختکو او تجارت پيشه خلقو ڈ وس نه تيره
 خبره وه. په دمه خلق را او پاري دل او هلتنه نزد هے ڈ کړنل پولک
 په کمان کښه ميشته فوج باندھه ئے حمله اوکړه. سخت جنگ
 او شو - په نتيجه کښه فوج ڈ سخت جانی او مالي تاوان سره
 مخاغن شو - او کړنل پولک په تيښته ڈ لټبر فوجي کيمپ ته حان
 خلاص کړو -

ڈ ختکو په زمکه ڈ دغه برجي له بركته دغازياخو حصه لا

زیلتے شوئے۔ او مشپه درج د انگریزانو په خلاف بخت شول۔
 دا سلسلہ پوره او بندہ شوہ۔ اکتوبر نسلاء کئنے دعنخازیانو د
 طوطکی په مقام د انگریزانو په فوج یوه بلہ غومتہ او وھله۔ او د
 فریقینو ترمیحه خونپھ جنگ او نبنتو۔ دیو خوش ساعتہ سختے
 نبنتے نہ پس په فوج ماتے گدھ شوہ۔ ولے کله چہ دو گڈغازیا^{۱۹}
 سینوتہ برابریدل، نو دپاسه پرسے د کرنل پولک په کمان کئنے
 تازہ دم دستے را اوسیده۔ او جگڑہ یو کرت بیا په تاؤ دید^{۲۰} شو
 او نولس^{۲۱} دندھ دوام نئے او نیو۔ دے ددھ دو مرہ طویلے مواد
 باوجود غازیان په داسے شجاعت او استقامت سره و رہتہ دو
 چہ فوج دنہ تھینگ نہ^{۲۲} شو او د میدان جنگ نہ^{۲۳} پنٹے او ویستے۔
 په دے جگڑہ کئنے د غازیانو له خوانہ ۲۴ تنه په شہادت اوسید
 او د فینگی له خوانہ ۲۵ کسان قتل شول۔

د بهادر خیلو دوئیہ جگڑہ:

جون نسلاء کئنے کپتان کاکس چہ د بیعنی دپتی کمشن دو، د
 طوطکی د شہمناک شکست په انتقام کئنے په بهادر خیلو ختکو باندھ
 در عین فوج و را خیڑلو۔ ختکو هم چولونه او غبنوں او پہ جون
 لے جوایی حملہ پرسے او کڑہ۔ د غہ حملہ دو مرہ سختہ وہ، چہ د
 فریقینو په مینج کئنے یو خونپھ جنگ او نبنتو۔ خو د بندہ مرغہ دا
 حل د انگریزانو فوج دیر زور راوی پھ وو او لکھ د سیلاپ په هر
 خہ ورخور شو۔ په کلی کئنے نہ^{۲۶} واپہ^{۲۷} ناریہ معاف او نہ^{۲۸} بے زبانه

خاروی، هر خہ ترقیغہ تیر کرل۔ اوڈکلی قول کو دعوئنے والے
ویجاں کرل۔ دختکو په دے دواں جگہ کجھے وزین او دا ور ہم د
دوئی سہ اوپہ په اوپہ د فرنگی په خلاف جنگیدلی وو اوپہ دے
پاداش کجھے فرنگی د سالہ پہ موسم خزان کجھے کابل خیل وزین
بلائیں کہی وو او د سالہ کجھے کجھے پے خوشحالہ فوجونہ
ورخوشنی کری وو۔

د سپری اوکرانک جگڑہ:

سرہ د دے چہ د گیمبتی په جگڑہ کجھے وزیر و تہ بے دریغ تلفات
رسیدلی وو۔ ولے بیا ہم د دوئی حوصلے پست شوئے نہ ہوئے، او
ھفس بھئے خوب په خویمہ په فیرنگی بریوونہ کول۔ د گھے جگڑہ ہم د
دغے سلسے یوہ کری دہ۔ یوہ فوج عمران و وزیر (احمد زی وزیر) د
کرے رود په غارہ د فیرنگی په میشته فوج دومو سختہ حملہ اوکرہ
چہ یو خواتے ۲۵ تنه فوجیان قتل کرل او بل خواتے بے شیرہ د غیمت
مال ترلاسہ کرو۔

فیرنگی په دے دین تاؤ او خورو۔ او د غازیاں په پندو غالوئے
د فوج کشی فیصلہ اوکرہ۔ د گھے پندو غالی د عمران و وزیر سپری اوکرانک
نوئے کلی وو۔ اکرانک د بنوں نہ قطب پله جو لس ۳۰ میلہ لری پر
دے۔ د بنوی د پتی کمشنر میجر نکلسن په کمان کجھے لہ دریو لوٹیو
فوخونہ ورخوشنی کرے شول۔

د دسمبر ۱۸۵۷ په ۲۰/۲۱ شپہ باندے درے نیم زدہ فوج د بنوں

نه ڏگھیٽتی په لار- او هم دومنه ڏ سحر پخه گئے ڏ لقبر او بونکنتو^۱
په لار په سپری ور مارچ شو- سحر چه ڏ عمرزو وزیر و خوانا خبریدل
فوج نئے ڦد کلینو نه چاپیره شوئے دو- ڏ عمرزو تعییلی ٿرپنی هم ڏخی به
چکے ستگه ودپسے را پا خیدل- داسے جنگ نئے ورسه شروع کرو چه
ڏ فوحیانو نه نئے وار پار خطا کرو- .

ڏ فیرنگی دریم فوج ڏ بنوں نه ڏ کرم وادی په لوری تقریبائاد^۲ لس
میله چکر خولیونه پس ڏگھیٽتی په لار په جنگ گئے انبیتی فوج سریو خا^۳
شو او جگرو یو حُل بیا په تاؤ دید و شوه- .

دغه جگرو ڏ بـ، دسمبر نه تـ ۲۲، دسمبر پوره او بن ده شو- او
په دے دولان گئے ڏ فیرنگی ڏ لاسه ڏ عمرزو وزیر و ۸۷ تـ سـ تـ یـ
خوانان په شہادت او رسیدل او،^۴ ائے ڏک ڏوک کورونه لو خـرـه
شـوـلـ . ڏ غازیانو ڏ لاسه فـیـرـنـگـیـ هـمـ ڏـ حـانـ سـرـهـ پـنـجـهـ ڏـ پـاسـهـ درـهـ
سوـهـ جـناـزـهـ یـعـرـهـ . پـهـ دـغـهـ وـرـجـ ڏـ فـیرـنـگـیـ ڏـ فـوـجـ خـلـوـرـهـ دـلـهـ
ڏـ خـیـسـاـءـ پـهـ خـوـلـهـ گـئـهـ ڏـ فـنـدـهـ نـزـدـهـ غـونـدـیـوـ پـهـ لـمـنـوـ گـئـهـ ڏـ عـرـزوـ
وزـیرـ کـیـرـدـیـ اوـکـورـونـهـ هـمـ تـیـاـهـ کـرـلـ اوـقـوـلـ نـئـخـلـ سـیـمـهـ نـہـ اوـشـلـ.
وروـستـوـحـهـ مـودـهـ پـیـسـ ۳۵۶ـهـ گـئـهـ بـیدـتـهـ چـلـ عـلـاـقـهـ رـاغـلـ .

محبت خان او زنگنی خان

محبت خان ڏ هاتھی خيلو شاخ احمد زئی وزیر و داوننگی خان
ڏ ملک شاهی شاخ اتنا زئی وزیر و داوننگی خان او سیلگی ڏ
مجاهدینو پیاوړه ډله ګرځوله. مذبل خوا دغه دوہ با توړان را پا څي

او د وزیرستان په تاریخ کېنے د یو نوی باب اضافه کوي.
 د دغوباتورا لپه مشرئ کېنے ننگیالو غازیانو چه د شیروند
 ملک آدم خان مد اخیل حومه غلام خان هم در سره وو. په ھر نومبر
 ۱۹۵۸ء د لتمبر او د مسیل ترمینځه ڈچنځو سه الکھه په قبلیه
 موږ ګه په یوه فوجی دله برید او کړو. د ډله مشرفینه ګه د
 بنکال آرتیلری کپتان میچم د محبت خان او زنگی خان د لاسه
 قتل شو. د کپتان میچم د قتل نه پی دوئی دواړه د کرمه
 علاقه ته واوریدل، او د کابل خيلو وزیر په علاقه کېنے میشنه
 شول.

د میداني غرہ جنکره:

د کپتان آر. میچم په مرک فیریکه دیر او قهريدو او د غازيانو
 په پنده عالي پیسے نه ڈکوهات په ۱۵ دسمبر ۱۹۵۹ء د بېگیدير
 ایت - بی. چمېرلين په کمان کېنے خلورزه فوحیان او یونډه د
 لیوی سپاهیان در دوان کړل. او خلورمه ورځ ټل ته او رسیدل. په بل
 لوري د غازيانو لشکر هم چه د خټکو بنکښو د شنديو سه تقریباً
 دره میم زه جو ريدو، د کرمه کابل خيلو په سيمه کېنے د
 بلند خيلو نه اته، ميله جنوب پله د میداني غرہ په ده وکړي
 راغونه وو او د فوچ په انتظار وو، د بلند خيلو وزیر د غه سيمه
 له داعم په ځنځ کتابونه کېنې میچن لیکله شوئه ده. وله زړو کتابونه کېنې میچه او میچم
 ده. دهه په قبر او مقتل چه کوچه لکیدلی دی په هغه باندرا بېټوره میچم نوشته ده.

هغه وخت د حکومت افغانستان زیراثر وه - په دا وجہ بریکیدیور چیمېرلین داغوره اوګنډله چه د افغان حکومت د اجازت نه بغير د غه عکلاقه کښه داخل نه، شي، دو فوج خو ورځ په ټل کښه پاته شو. هر چکله چه د افغان حکومت حسن خان نو می یو حکم چه د خوست مليزئی وو، اجازت ورکرو. دو په ۲۰، دسمبر ۱۹۵۸ء فوج د بریکیدیور چیمېرلین په کمان کښه د کړئ د وعد نه د بلند خيلو وزیرو په لار د میداني غره خواته را پريوت.

د غازیانو د اخيال وه چه فوج د ګنډ اوږدو په لاد چه د میداني غره شمال پله ده، فنه شي راټله، دو دوئي دا منه نظر انداز کړه وه. او په ده خیال چه کښي فوج به د رخنه په لار راځي، لو د دوئي تول زور د میداني غره جنوب پله ورورې وو.

مګر فیونکی د دوئي سره چل اوکرو او په ۲۳، دسمبر ناخلاپي د ګنډ اوږدو له طرفه نه پې دا سه زور دامه حمله اوکړه چه فوج او بشکر وبله ته په تېټر ورغلل. یو خونې شه جنگ او شو. او په نتيجه کښه ۱۹۶۸ء ته سپاهیان مردہ کړو شول او ۱۹۷۳ء ته غازیان په شهادت اوږيدل. او کم چه ژوندی وو، هغه د ټول د میډا مال غنیمت ترلاسه کړو.

بریکیدیور چیمېرلین چه خومره په ډاډه زړه راغله وو د دومنه په داغلي زړه بېرته کوههات ته لابه. په د غه جګړه کښه شریک کېټان اړهم. اسې - نیول ډڅل کتاب "کیمپین آن دی نار ټه ویسته فرنټیور"

په صفحه عالاً دویستان د تور زنو حواناف دا سے ستائنه کوي :

” د دوئي دارو مردکي چه ختم شول، نوخيرى

ئے رواخستل، کوم چه د وزيرو په لاسونو بکتے د تو عند

مثال لرلو، راولاند ه شول او په يو ناتارئے دا سے

راباند ه او ودول، چه گنر سپاهيان ئے ڏوبل کرل:

د ميدافي غرئ جگريه منه پس محبت خان او زنگي خان دواړه

د ڪريه کابل خيلو منه د بنوں د احمدزو وزيرو علاقه ته لارل او

د فرنگي په چاؤنې او کيمونو به ئے حيله کوله۔ فيرنگي په

احمدزو وزيرو فشار واچوو۔ خوک ئے د ملک منه او شل او د چا

ئے جائيه د ونه ضبط کرل۔ داخلت چه نور هم نيات تنگ شول نو

د قامي ننگ و ناموهس دا سے چينجي پکتني پيدا شول چه محبت خان

ئے لاس ترلے فيرنگي ته په کت کتے د دعوه او په هفه ھانه عدم

کريه شو چرته چه دوي کپتان ميچعم قتل کپه وو۔

د د سه دلخراشه واقعه په حقله بناغله عارف محسوده وزيرستان

کرم سے گوبل تک ”په صفحه عالاً دا سے برايس او بابسي :

” احمد زری دزيروں کے دامن پر یہ سب سے بڑا

تاريخي داغ ہے جو مثارئ نہیں مٹ سکتا :

د محبت خان ملگريه زنگي خان د د سه واقعه په وجہ محسودو

ته کده او که او په شابي خيلو بکتے د ملک صدر الدین آگاه سره

ميشه شو۔ ملک صدر الدین آگاه زنگي خان د خان سره د محسودو

مرکزی خاچے کافی گرم ته بوتلو - د محسود و چرکه راغوندوه شوہ او ملک
صدالدین آنکه اه زنگی خان د محسوده ستر ملک جنگی خان ته
او سپارلو او دا ئے درته او وئیل چه :

”زه د محسوده قام د تعاون نه بغیره زنگی خان

ته پناه نه شم و دکوله، حکم چه انگریزی فوچونه د
ده په تلاش کېنه لیواله ”کرچی“

د محسوده مشرادو په خپلو کېنه د صلاح و مشوره نه پس
دا فيصله او کړه چه :

”موښه د فیرنگی مقابله نه شوکوله، تکه خنګه
چه احمدزو وزیره محبت خان ورته حواله کړي
ده، دغه شان موښ له هم پکار ده چه زنگی خان
ورته پیش کړو؟“

په داموقعه د زنگی خان بنه هم موجوده وه - هه چه د حالاتي
نزدیکت ته او کتل فویکدم پا خیده او په نمجند سترگوئه او وئیل
چه : ”اے د وزیرستان غیر قبند و مشرادو! تاسو
مهر بانی او کړئ ما ته یوه شیله خپل خاوند راخوش
کړئ چه پوهنې کرمد چه که چرسه فیرنگی درنه
د پهانۍ په مخته د آخري خواهش تپوس کولو، نه
ورته او وایه چه وزیرستان ته پریوانه بکړي راولیږ
حکم چه دلته بنه دیره او نزان کم دی“

ڏيوهے غمزپلے قور سره په خوله ڏ پيغوم دغوتکو ڏ
ڏ محسودو ڏ مشرايف اودهه غيره راولينزو او په يوه خوله نئه ڏ
زنگي خان ڏ زغشته کانه سه کيسنعدو -

فيرنگي چه ڏ دينه خبر شو نو ڏ بنو او ڏ ڀه اسماعيل خان
خنه پرله پس در ڦئه ھلھ فوحونه و رمارچ کرل او ڏ زنگي خان ڏ
گرفتاري په لپر ڪنه نئه ڏ محسودو، احمدزو، او اتمانزو وزيري سره
و غربه او وھلے، او ڏ دوي کلی ڪورونه نئه خاوره اييه کرل -
ملک جنگي خان او فقير شير على خان شابي خيل محسود پخپله هم
ڏ زنگي خان ڏ ٿڀونه په جنگه ڪنه شهيدان شول، ولے فيرنگي ڏ
زنگي خان نوک ته هم او نه ڪتے شول -

ڏ تهانڪ اولنئي جنگره :

محسود و چه ڏ فيرنگي ڏ مخالفت پهعا او ٻنکره او ڏ ڪپتان - آر -
هيچم قاتل زنگي خان ته نئه پناه و ڪرمه، هه فيرنگي هم و رته منصوري
جو ٻه ڪرھ او په كال نسله ڪنه نئه ڏ جنل سريپول چيمبرلين
په ڪمان ڪنه ڏ شمالی او جنوبی وزيرستان په دواپهه بروخو ڏ حمله کولو
پر و گرام جو گرو - ڏ شمالی وزيرستان محاذ جنل چيمبرلين ته
او سپاره شو - او ڏ جنوبی وزيرستان جنل لمسيهن ته - ڏ جنل
چيمبرلين دا تجييز وو، چه ڏ تهانڪ او ڏ ڀه اسماعيل خان فوحونه
د ڏ شراونگي په لار کانه گرم ته خان او ڀاسي او ڏ بنو فوح ڏ
ڏ اتمانزو وزيري په سيمه ڪنه ڏ ناتار کلو نه پس ڏ شڪتوهه او

خیساره په لار سرزمک ته حان او رسوی. او بیا د هغه خلائنه
د تورسه په زور د محسود قوم مرکزی مقام مکین^۱ ته حان
او کابنی. او بیا د دواړه فوځونه یوڅائے شي -

د جنډ چېبرلین د انجوین هم وو، چه د بنوں او دیره استعیل خا
دواړه فوځونه چه کله حرکت کوي، نو په لاره کښه چه هر خومره کلی
او کوسونه مخ له ورځی هغه د ډډونه کوي -

ههه میاشته پس په وزیرستان باندے د فوج کښه کولو په
سلسله کښه ڈچېبرلین په کمان کښه ڈتاڭک په مقام دروند فوځ
راګونه شو. له پلے خوانه د وزیر د محسودو لبکرے هم ورته په
۱۲۰ مارچ سنه تهانک ته را اورسیده. فيرنگی چارو ډېغه غږی
کړئ وو. او په ۱۲۰ مارچ نئه جنگی تیاری او دفاعی اقدامات کړی وو.
د غازیانو لبکرد تهانک ڏام په خوله کښه پنډ وو. د ۱۲۰ مارچ
په ګاییز فوځ پت په پتھه ورغلو او حمله نئه پرست او کړه. نښه تاوهه
او لاس په لاس ګړه او شو. او فریقینو ته بې دریغه تلقا اورسید
د فيرنگی له خوانه ۹۵۸ مته وړلی ژوبلي او شول، چه او ولس^۲ انگریزان
هم پکښه شامل وو. او د غازیانو له چډے نه د مشهور ملک جنگی خان
سو شپږ ملکان او درې سو ډیغه غازیان په شهادت اورسیدل. غازیان
نه پریوا جنگی سامان او نور مال و متاع هم په لاس ورغلو.

له مکین ڈرمک نه خلور میله جنوب پله د درې الګو سه په کینه موږ ګه
د محسودو د ګنډو کلیو سیمه ده، چه د سطح سمندر نه شپږ زره فته

جنگی خان محسود :

دَ تانک په جګړه کېنے چه دَ محسودو کوم مشران شهیدان شوی وو یه
هغونه دَ مخوازیزئی له مخ نامتو سپه سے ملک جنگی خان وو. دئے په
قام منزئی وو. او دَ محسود قام ستر ملک وو. دَ جنگی خان دَ شهادت نه پس
دَ ده څویه عمر خان دَ محسودو هشري ترلاسد کړه. او په کال ^{۱۸۸۸ء}
کېنے دَ درسته ^۳ زره غازیان دَ تانک په بشار درواچول. بشار نه لوټ کړو
او ګورونه او دوکانونه نه په اوس خاوره ايره کړل. عمر خان
دَ توره او مردانه په صیدان کېنے ویز نام پیدا کړو. او انګریزانو
ته "باق" جوړ شو. انګریزانو هم نه دَ زور صرفه پرسه او کړه او نه
دَ زرو. آخره افغانستان ته په کډه کولو مجبعو کړو. خه موجه
پس فیړنگی پرسه دَ خپل مکرو فرمیب جادو او کړو او بیرونه نه راوستو.
کال ^{۱۸۸۸ء} کېنے دَ ده په خپلواونه کېنے حاجی او اعظمی دَ مابنی مليتی
پوسته مات کړو. او هکنډ توپک او سامان نه تریه نه یوره. فرنګي
دَ دغه مسروقه سامان دَ برآمد کولو کار عمر خان ته او سپارلو
عمر خان چه دَ دوی نه دَ سرکاري ټوبیکو او سامان مطالبه او کړه نه
دَ دوی په منځ کېنے خبره ترڅه شوی. او په نتیجه کېنے دوی د طاره
عمر خان اوژلو. دَ عمر خان دَ مرک نه پس دَ ملکی پېټک دَ ده
حُوئه بادشاہ خان په سر کړو. بادشاہ خان هم فیړنگیانو لاس ته
اوچتواله لري دیره زیخینه علاقه ده او پسلکلی فطری مناظر لري په له بشاغل اثر
حساب دَ ده شهادت دَ پلسین په جګړه کېنے پسوله ده، چه صحیح نه ده - :-

ڪريه وو. ڏ بادشاہ خان په مرگ ڏ دهه ٿوئه قطب خان ملک شو. قطب خان ڏ کال ۱۹۱۹ء په هلو ڪلو ڪنئے ڏ خپل تره آدم خا سرع په افغانستان ڪنئے وو. او ڏ ھيرئي په خلاف بهئے پيٽ بريندڙ فعالیتونه ڪول. هنجه تر دسمبر ۱۹۱۵ء پورے ڏ ڌيني ڪي خالف وو. وروستوئے ڪنجع اوکره. او ڏ ٿولو محسودو خان او تاڪله شو -

ڏ پَلَسِينْ جَكْرِه :

ڏ تانک ڏ جڪره نه دروستو ڏ جنzel چيميلين او جنzel لمسدن ڏ تاڪلي ٿجويين او پروگرام په مطابق ڏ پيره اسماعيل خان او ڀنول دواره فوئي چاوئني نه انگريزى فوئونه مارچ شول. ده دواره فوئونه ڏ وزير و محسدو او دا ورو په علاقه ڪنه ۾ عنوانه او ڪهل، په مقابله ڪنه سيماءيز و خلقو هم پوره پوره زړونه پرسې سخن کړل. ڏ جنzel لمسدن ڏ کمان ڪنه چكله فوئ په پلسين ڪيمپ او لگولو او بې غنه شونه ڏ ۲۲، او ۲۳ اپريل په صحنئي شپه ڏ پاخري، خواجه خلاص، قمرجان، بارودين او امير محل په مشرئ ڪنه پرسې ديو زرو عازيانه حمله اوکره. سخته جڪره او هښته او یولوئه الغاو تلغاو ڪډو شو. غازيان او فوئيان ويله گډ وده شول. ڏ ٿورو او چاري چنگ شروع شو. په سوونئ سکان او ډوگره ڪمان ترتیغه تېرشعل. او ڏ فوئ زیاته برخه تباہ ڪپلے شوه. ڏ نهرو ٿنو انگريزى افسرانو ڏ مرگ نه پر ته چه مشهود په ٻنه لفتيتنه لوئيس وو، څلور ڪم ۹۹ اټه سوه تنه فوئيان قتل شول. او

فوچ تر خلورو ورخو پورے دخپلو مرو گدو په سمبالبنت کئے بوخت
وو۔ ددے نہ چہ او زمکارشو نوبیائے پیش قدیمی شروع کړه۔ خو
ذیاریې دڑے ته لاسم داخل شوئے نه وو، چه غازیانو پرے
ورهله کړه او په دلے زور نے پرسه حمله او کړه چه په لږ ساعت
کېنے تره نه دیرېش تنه قتل او شپن^{۶۴} اتیا تنه ثوابل کړل۔ ولے سره
ددے جنل چیمبرلین نړۍ ملتے نه شو۔ او کافی ګرم او مکین تدئے
دھان ایستلو قصد کړے وو۔ او کله چه کافی ګرم ته ورنز ده
شو، نو غازیانو پرے بیا دا سه ذور لورو او دا سه فیصله کن حمله نے
پرسه او کړه، چه په شائے او تمبلو او د مکین د تک اړهان نے په
نډه، پاتے شو۔ او په شلم مئی پستنه بنوں ته لارو۔

ڈپلیسین ڈجکرے په حقله میجر جنل سرجارج ینګ هزبینه
چه په ده جنګ کېنے ڈکپتان په حیث شریک وو، په خپل کتاب
”د کایدې پلېتني سرکرزشت“ په صفحه ۹۵، ۹۶ دا سه خاکه راکښلے ده:
”مګر یوناڅا په خدلې خبرچه له کومه خوانه د آسان

ند که، ڈزمکے نه، په زرکونغ وزیردا او وتل او په انګریز ځی
فعوئے چپاو، را پروو“ په صفحه ۹۵ و لیکي چه:
”هغه سپین ختی غازیان توره تر ملا لکه طوفاني
سیلوئ په هر خه، پاس را او ختل؟“

س د ځندولی نه شمال پله درې میله فاصله یاندے د تانک ڏام په کینه موګه
او د ډیټا سمعیل خان رنډکروه په ۸۷ صیل یاندې جنوب پله یو ډکړه وو، دهه ډکړه
سپینکه رغزی هم وانی -؛ سک ”ذموزن مجاهدین“

په صفحه ۶۷و باند هے ڈے جنگ منظر په دھے ڈول پیش

ڪوئی: "اوسم ڏجنگ هنگامہ تاوده شوله، خچرے او
آسونه په هنپیدو او بندپیدو شول. خچل واڳ او
چچواری شلول ٿئے راواختسل. سڀو غپا شروع کروه
بنیادم په چغوس شول. ڏتورو ڏشرنکار ڏتوپکو
ڏتکار، ڏٿوبليو ڏکوکار او ڏ مرگونيو ڏزبیر گو
منه په دوارو غور و نوچه منه شول آوریده۔"

ڏ پلسیان په جگړه کېئي عازیازاف فرنگی ته ذبست جانی او مالی
تاوانو ټه رسولی دو. ڦلے ڏ بدھ مرغه ڏغازیاون ڏ لوري نه هم ۸۵
تنه حوانان شهیدان شوی وو.

ڏ ترکئی جنگره:

ڏ ائکريزانو په دو ټه حکومت کئي دا ټرو ٻومبي حمله په
کال ۱۸۵۸ء کېئي ڏ لتمبر چوکئي ڏ او بنازو په کاري ٿي ٿو. او سخت
تاوان ٿئي وڌر ټه رسوله وو. او بيا ڏ هنچه وڌنچه نه ڏ دويي مجاهدانه
سرگرميو جريافت او بنيو. کال ۱۸۵۸ء کېئي به چه ڏبنو مند خيلو
وزنيو په فرنگي غدائ چو ٿي او بيا به ڏ ويره نه دا ټرو ته
راوا ټښتيدل، ٻو ڏ حيدر خيلو په کلی کېئي به ٿئي پناه واخسته. ڏ
دھے ٽائي نه به ڏ دا ټرو ٿينهي هم ورسه ملگري شول او ڏ فرنگي
په چاونه چئي به ٿئي بريدونه کول۔

فيريئي ڏ دھے نه ديرسته شو او په ارجون ۱۸۵۸ء ٿئي د

دَحِيدَرخِيلو په کلی پس فوچ روان کرو. دا ورو ته چه اطلاع او رسیده دن دوئی هم راغوندا شول او دَتَركَی غُرم په لمنو کېنې ورته موږ چه شول. فوچ لاخپل تاکلی شوی تاپي ته نه، وو رسیدلے چه په لار کېنې دا ورو پرسه حمله او کړه. د دواړو فريقونوټ مينځ سخته جګړه اوښته. توږيالو دا ورو داسه په دوه لاسی توږه او چلو له او په داسه ټوامردی او جان نشاری سره او جنگيدل، چه فيرنګه څې په شابو شو ته او قېبولاو.

په دهه جګړه کېنې د فيرنګي ڈلوري نه په شمار شاري ۲۵ فوچي مړه کړو شول. او غازيانو ګنډ توپک او دور سازو سامان ترمه نه ولجه کرو. په مقابل کېنې د غازيانو له خوا نه هم دیږش تنه شهیدان او اتیا تنه ټپیان شول.

دَحِيدَرخِيلو نښته :

دَتَركَی جګړے په پا داش کېنې فيرنګي ستپن ۱۸۷۸ کېنې په دا ورو باندې جوهانه او لکوله. دا ورو د جرمانه د کولو نه سکوت انکار او کړو. د فيرنګي قاصد نه قتل کرو او په ټوامرد کېنې نه ورقة دین سپک خط او لیکلو.

د فيرنګي په زړه کېنې هسه هم د تیره ملتے د انتقام اوږدېیدو، چه د ونۍرو دا ورو دغه حرکت نه هم اواید و، تو لا سره لمبه شو.

سوږدې له دهه وزیره دا ورو په چپلو مخاحمانه سرگرمیکې توږ هم زیارت

سل د کجوره قلاته نزدے جنوب پله د قچۍ دود په اخراجاړه توږ عندهای ته ترکی ویلې شي.

راوستو۔ او انگریزانوں بے چہ مہمند خیلو و زیروتہ زود و رکرو نو دوئی بہ په خپلہ غیبوه کئے داونیول۔ د مہمند خیلو و زیروتہ سره داورو د دے همدردی او تعاون په حقلہ میسن حکم (MASON HAKIM) د نارته ویستہ فرمائیں گزیتیر ” پہ یومبئی حل چاپ کئے په صفحہ ۱۵ لیکی چہ:

”دوئی بہ و زیروتہ پناہ او پہ تیوہ تیوہ رنک و رکو لے
او د مہمند خیلو د قبیلے کو منئی یہ نے د توچئی په مختلفوں
کلین ویشنے“

هم ٹکہ فیرنگے مجبور شواد یو حُل نے بیا د برمکیدیو جنڈل کے (keys) پہ کھان کئے پہ ۱۸۴۲ء مارچ سنه یو دروند فوج د بنوں نه داوبو پله په حرکت کئے داوستو۔ په دعہ فوج کئے یو مسلمان افسر محمد حیات خان ہم موجود وو، کوم چہ نائب کمشنر وو۔ ٹکہ چہ فوج د شینکی تنگی پہ سیدہ و رکنیدو نوہرخوک داورو د ویسے نہ کوم چہ په خونپی بلکا انو مشہور وو، وارخطا وو۔ ٹکہ چہ اکثر و میاھیاں دوئی د ترکی پہ جنکہ کئے لیدلی وو او حنوكسانوں نے ہے قیصہ اوریدے وہے۔

آغا عباس شیرازی کال ۱۸۳۷ء کئے پہ داوبو کئے د گرخیدو
دا گرخیدو نہ پس په خپل روپورت کئے لیکلی دی چہ:

لہ د سو دار د وست محمد خان پہ زمانہ کئے په کابل کئے بريطانی خبرنگارو، میسن یوسیلا نہ او ماہر د آثار قدیمہ وو۔ ج ۳ آغا عباس شیرازی یو جاسوس وو چہ میجر آر لیچ (LEACH) د افغانستان او پنجاب په دورہ لین لے وو۔

”دَادِرُو په غزوونو گئي يوه عجوبه عنده قبيله اوسييني. ديوه ستره او روحه او يو بريت خريي او بزيره ساتي او دخيلو مخوبه د بدرنکولو دپاره د سترگو نه بنکته پورته په گوتورا مجنه پوره کوي.“

محمد حيات خان چه دخيلو سپاهيانو دخوف و هراس په حقله کوم کيفت قلمبند کړي ده. او مسن حاكم په خيلو پوريه گئي په صفحه ۱۱ رانقل کړي ده - هغه د لوسټوره ده لیکي چه : ”د اطلاعاتو په مطابق په بنکته ميدان گئي د داورو دروند لښکر موجود وو او خپل پوزيشن پله د پيش قدمه په وخت زماسرۍ دوهره هيبيت آخستي وو، چه لا پخوا ګېړ کسان تبنتيدلى وو“

د دغه وينه با وجود فوچه نه په ولاندې تلوباندې جبوره وو، او په اووم مارچ د حیدرخيلو کلې په مغه سره د ګنزو ټپو، ټپکو او توړه منځو ورخور شو - د داورو ژنه هم ورپسې را او وتل - او دا به چپاۓ پرې ورپرو چه فوچه پښه او خوئيده او ناکام پسته بنوو ته په زغليله وشو. ملے د بدنه مرعنه په ده دواړان گئي د فيرنې ځنډ برېڅو د حیدرخيلو کلې يوه بنخه ته اوږي واچولو او نښت تاوان نه د راويسوو -

په ده جګړه گئي د فيرنې ډلوري نه ۴۰ کسان مرءه او ژويل په ميدان پاته شول او بې شمېره آسوونه او ځېږي شه ژويل

او شه، ټوندئ اوينولے شوست - او غلزیانو ته پرمیانه وسله او
غنتیت په لاس ورغلو -

په مقابل کېنے ڈاولرو ڈلوري نه هم سیم تنه تورزن ځوانان
شهیدان مشول - په داموقع ڈاولپه ڈول راولی وو - اوکوم کسان
چې شهیدان شوی وو، په هغه کېنے اکثره ڈآغا عباس شیرازی
درپوراهه تصدق کولو -

ڈآغا عباس شیرازی ڈ وینا په اثبات او ڈ محمد حیات خان
درپوراهه په رعنای کېنے ایده وړه او لیوس هم ڈچیل کتاب "پتهان اینډه
بلوچ" په مح ۱۲۲ باندے ليکي چه :

"ڈيو تجربه کار جنگجو په حيث ڈاولپه سره دا
مفکره لري چه په دبنمن باندے ڈ وینه ڈيو هيښه
ناک اش غرځولو دېان یو آخ بینه کله او په دروځو
بانزو سره شنه رنګونه اولګوی ۸"

بادے فقیر:

ذده اصلی دعم پیاو دفس وو - ڈسپین وام ڈ سیم حسن خیل
وزیر وو - یو روحانی شخصیت کنټه لے شو، خود مقامی تحقیقاتو
په مطابق نئه په عملی جهاد کېنې هیڅ قسم برخه نه دلوده - نه
خود ڈچیلے فقیری له ڪبله جهاد ته اوزکار وو، او نه نئه ڈ کوم
انکریز کاف په وینځیله توږ مردانه کړه وه - بناغله اثر تصیب
ڈ "زمونین مجاہدین" په صفحه ۱۹۷ سهوا لیکلی دی، چه :

”او په سیاہ کنے چو انگریزی فوجو دکرنل کے
پہ کمان کنے دا اوپو په علاقہ حملہ کر په وہ،
په هنگہ کنے شہید شو۔“

حال دا چو هند (بادتے فقیر) ”دکال سستہ ۱۸۹۵ء تپھی پولتیکل
دارئی“ په مطابق ترکال سستہ ۱۸۹۵ء پورے ٹوندے وو۔ ۶۰ ستو
په خپل مرگ په حق اور سیدو۔

ماچہ ”دھنپلو اکئی جنکوئے“ د مؤلف بنا على مولانا محمد ظاہر شاہ
نه د بادتے فقیر د مبارزو په حقلہ پوینتنہ اوکہ نووئے ویل
چ داصحیح خبر ده چ بادتے فقیر عملی جہاد نہ دے کرے،
ولے د غازیانی صریتیاں ضرور وو۔

ما (راقم) د بادتے فقیر د رامن، نیسو نہ ھم په خوھی
کرتے د هنگہ د جہاد په باب لہ پیوسونہ کری دی، ولے هنگی ھم
ھمیشہ منفی حوابونہ را کری دی۔

مکل عظیم او قاسم مکل :

مکل عظیم اصل کنے خوستوال وو۔ خوب په عیید کو دا اوپو کنے نئے
اس توکنہ کوله۔ او دا اوپو به په دیر درنہ ستگھ ورته کتل۔
قاسم مکل عیسیو په دا اوپو وو۔ دوارہ بنہ تکڑہ حُلنان وو۔ او
شپہ ورخ بھئے انگریزان په ترار کری وو۔ د مارچ سیاہ نہ
ترمار پہ سیاہ نہ پورے د مکل عظیم او قاسم مکل په مشری کنے ک په
فیر بگی هر خو جملے کیدے خی په دا اوپو بهئے خہ عرض نہ

لرلو۔ ولے مارچ ۱۸۷۸ء کئے دَ فِيرنگی دغه نغم ختم شو۔ دَ حَیدر
خیلو، حسَّو خیلو او عَید کو داَورِ مشرافتے بنوں ته او بیل
او په جنوری فروری ۱۸۷۴ء کئے چه دَ محل عظیم او قاسم محل په
مشریٰ کئے دَ بنوں په ”فیفتھ پنجاب کیولری“ باندھ کوئے عذری
اچو لے شوئے وے، دَ هنگ جواب طلبی ته نہ او کرہ۔

په تلو خو دَ داَورِ مشرافت بنوں ته لاَل۔ حُکم چه بنوں
یو تجارتی مرکز دو او دَ بنوں نه بغیره دَ دوئی سکنارہ مکرانہ وہ۔
خو دوئی هنگ خبر ته غارہ کینینپورہ، کوئے چه دَ فِيرنگی منشا
وہ - یعنی دَ فِيرنگی په بار بار اصرار ہم دَ داَورِ مشرافت په
دے رضانہ شوں چه محل عظیم او قاسم محل حکومت ته لاس کئے
وکری - ولے بیا ہم دَ دوئی په خوب و پستو خبر و فیرنگی ته خہ نہ
خہ نسلی او مشو -

خہ مودہ پس چه محل عظیم او قاسم محل یو حُل بیا په بنوں عذری
واچولہ نو دَ فِيرنگی امید و نہ خاورہ اینے شوئے - دا اقدامات داس
وو چه دَ محل عظیم او قاسم محل یو خوب ملکرے میر سلام چه دَ بنوں
په ”فیفتھ پنجاب کیولری“ لائون باندھ دَ یوسے حملہ په دخت کئے
شہید شوئے، او دوئی دوار و دَ هنگ دَ بدل آخشو سو گند
اوچت کرے وو۔ نو دَ ۱۱، ۱۲، ۱۳، اکست ۱۸۷۸ء په مینھنئی شپہ محل عظیم
او قاسم محل دَ خپل نور پیغُو ملکرو سره، چه دَ میر سلام سکھ
وروس ہم پکنے شامل وو، دَ چکوئتی پُل دَ خلوو پولیس والاؤ په

ڪاروٽ حمله اوکڻه - خلوٽواره ئے قتل کرل او سامان نئے ترھے نه
یورو - په دهے ڏله کيئه دوه تنھ خوستوال، یو داير او خلور تنھ
ونزير شامل وو - دوئي اوچه واره نیغ عيَد کو ته لارل او هم هلتہ
په عيَد کو او مسکني کيئه هيٺتہ شول -

فيريگي ڏڪل عظيم او قاسم ڪڪل په سرداوري ته سخته زوري
و هر کره او ڏ دهے دواړو حاضرولو مطالبه ئے ترھے نه اوکڻه - خوداوري
خه غور پرھے او نه گړولو -

چونکه ڏ داوري ٿول تجاري کاروبار په بنوں منحصر دو، ڌن
داخل فيريگي دوئي له خيره بلاکيده کرل او په بنوں کيئه ڏ دوئي
جائیدادونه ضبط کرل - خو ڏ دهے با وجود دوئي ٿو فمبر ۱۸۸۲ء پورئے
فيريگي ته غاره کښيني پوهده -

دا پيره فيريگي په دوئي دره نيم زره روپئي جومانه کيسيو -
وله داوري جرمانه ورکلو ڏ پاره هم تيار نه شول . بلکه تر فروري
شنه ۱۸۸۴ء پورئے ڏ فيريگي سره نه هیچ قسمه خبره اترو ته خه اهيٽ
و دنکرو - فرنگي مجبوره شو او یو حل نئے بيا په داوري ڏ فرج کشئي
او ڏ قاسم ڪل او ڏڪل عظيم ڏ نيو و مرڪ شروع کيئه - خودا مرڪ کئے
ناکامه پاتے شوئ، هیچ عمل پرسه او نه مشو - ڪنه چه داوري ڏ
فيريگي نه محڪنے بنه ڏوب يئستله وو -

ڏ ڪل عظيم او قاسم ڪل ڏ فالدا توافق یوه ورئ نه، وه بلکه روزمره
معمول وو - آخر فيريگي تئک شو - او ڏ مئي ۱۸۸۶ء په شپور رخ

کئنے ٿئے چه داوري په لو او غوبيل کئنے بوخت وو، ڈلفتنيت مار دال (MARDALL T.M.) په کمان (MANNERS SMITH) او لفتيت مار دال (T.M.) په کمان کئنے فوش و دخوشه کرو. دعنه فوش لاسم ڈاھيد رخيلونه ترعيدي کو پوره منه وو رسيدل، چه داوري و د مخکنے شول او په شائے بنوں تمات کرو۔ ڈاھيد رخيلونه ترشنينکي تئي پوره د فوش نه پطلس دپاسه درمے سوه تنه مره^{۳۱۵} شول، چه زياته ترمه په لاره لاره دوستو پانے شوي وو. بياچه فيرنگي په بنوں کئنے ڈاھل عظيم او قاسم كل په سر ڏيئ داوري ڪيرفتار کرل او ڈاھل مالونه ڦي ضبط کرل نو ڏجون سکله^{۳۱۶} په ٻيعبي هفتہ کئنے ڈاوري و ڈاھل اونو يوه جڳهه بنوں کئنے ڈاھنگي ڏپتی کمشن سره ملاو شوه او خبره اترهه ڦورسه او ڪرھے۔ په دهه موقعه داوري و ڦاھنگي^{۳۱۷} دوپي جرمانه تحويل کرو، او ڦاھنگي ورته په بدل کئنے ڈاوري و ڦوول قيديان خوشی او مالونه واپس کرل۔ ڈاوري و ڦاھنگي داوري اساماعيل خان ته استقللي وو۔

ڈملا ادیکر جگرے:

په جنورهئي سکله^{۳۱۸} کئنے چه ڈاھنگي فوجونه دمير جنzel لاره سابر تنس (LORD ROBERTS) په کمان کئنے ڈاھنگي په لارخوست ته گلو شول نو ڈملا ادیکر ڈخوست نه داوري و ته هجرت وال او ڪرھ او ڈاھنگي په لانه دوزه کلی کئنے ٺي استونگنه اختيار کرو چه نئے هم ننسى هلت موجود دي۔ ڈدھه مجاهد ڈملا ڈبنگي هر چوک

قائل وو. لاندو دا وروهم سعدستي کور پېتې ورکول او په لښکر کېنې
وړمه شامل شول.

د دا ورو په ده لښکر کېنې د آديکر^و د بعض معظم الدین دا دم خا
مدخیل وزیر حوئے علام خان او د کافرو غ منظر خيلو ګلاب پېير
او مشهور نوموري غازيان وو. دوئی به اکثر د اديکر^و صاحب ټمشري
کېنې د بنوں ټل او تهل کړم په سپړونو بلنده چپا وونه کول. د دوئی
يو خو مشهوره جګړه دلته لیکله شي.

د تانک دویمه جګړه:

يو خوا که د تل بنو او تل کرم سپړونو تر مينځه د ملا آديکر^و
تر مشري لاندې دا ور جنگيدل نو بل خوا په سویلی و زیروستان کېنې
د ملک جنگي خان شهید حوئه عمر خان او ملا حمنا الله د فېړنگي سره
بر سو پیکار وو. د یکم جنوی سنه ۱۸۴۹ په شپه غازيانو د ملا حمنا الله
او عمر خان په مشري کېنې د تانک په بناړ حمله او کرم. د سکاري ملازمانو
او هندوانو کوروونه نه لوټ کول او بازار تهئ اوږ د رته کړو، سیبه
پس د فېړنگي د کېپ نه د پې چغه دا اووقته، او د جاښیو قد مينځه
یوه توړ لوخره پورته شوہ. د خپل پوردي پېشند ګلو ګوانه
شوہ. د يو خو کهرمي الغاو تلغاو او سخته جګړه نه پس د فېړنگي
د لوری نه ۳۵ تنه قتل شول. چې د فوخيانو نه علاوه ملکي
ملازمين او هندوان هم پکتې شامل دو. په مقابل کېنې يو خوا غازيانو
پريمانه مال غنيمت ترلاسه کړو او بل خوا ديوش تنه توریالي

حوانان په شهادت او رسیدل.

د سپری جگړه :

فروري ۱۸۶۹ سنه کېنے د دا وړو لښکر د کړمه په سرک د سپری
په پوسته حمله اوکړه، او د سخته مقابله نه پس نئے د فیرنګي نه ۲۶
بیده اوښان بوتل او هم دغه رنګ نئے تره نه ۳۶ تنه سپاهیا
قتل او شل کسان سخت ژوبل کړل.

د تهل په کانواي حمله :

په ۱۳۷۰ جنوری ۱۸۸۱ سنه د بناغلی کلاب پېر په مشریکېنے دا وړو
ذ ملا اديکړه د هدايا تو په مطابق د تهل په سرک په یوه درنه
کانواي حمله اوکړه. د سعره ترغیب پورے سخت جنګ او هش
په نتیجه اوکړه تنه فوچیان قتل او ۸۵ کسان ژوبل شول. غازیانو
۱۰.۵ بیده اوښان او تقریباً د لشو زرو روپو مالیت مال اسیاب
په لاس ورغلو. او د یو څو ژوبليوئه علاوه نور، قول دوع رهتی
په خپله خند لارل.

په لیبرکیمپ یاندے حمله :

په ده کیمپ کېنے د فیرنګي قوائے کار او پریوانه تعمید اتفاق
سامان معجود وو. د ګورکھیانو، سکانو او انګریز افغان قول ماهرین
او افسران هم دلت او رسیدل. فیرنګي ورله "خټک لیبرکیمپ" نوم
ایښه وو. مارچ ۱۸۸۸ سنه کېنے د ملا اديکړه په مشریکېنے دا وړو حمله
پر چه اوکړه. سخت جنګ او شو. او په نتیجه کېنے نئے فیرنګي ته د ۱۲۳

تو مرو گوو نه علاوه چه گئن انگریزان ہم پکنے شامل وو، کافی تلفات اور رسول۔ او په پنڈوونو پنڈوونو ساماوندے ولجہ کول۔

ڈباران په قلعہ حملہ:

مارچ نسلیتے کئے یو جل بیا و نیرو، داورو دو تو سو تو یالو د ملا ادیکر د ھدایاتو په مطابق د غلام خان مد اخیل په مشری کئے د بنوں ڈباران په قلعہ چ ملیشیا وہ پکنے، زبردست یو غل او کرو۔ غازیانو د فردھے په لئن بجے د قلعہ دیوال ته اندر پائے اول گولے او قلعہ ته دعا فریدل۔ له دنه نه د قلعہ د عنوی ستروں په تبر و فومات کرو۔ او باہر والار تیول غازیان پرے درجنوتل۔ په قلعہ کئے دنه سپاھیانو باندھ دو مر ھیبت پریتو جو چہ بغیر د خھہ مناجمته له خیرے وسلہ او غریو، او په قلعہ کئے دنه هرشہ نے غازیانو ته په گوته کول۔ چا اسونه د قیزو نہ او نیو، چاقو پک په او بندھ کرل۔ چا تو پھے ترلاسہ کرے او چا د راشن پنڈوونہ په سرونو کرل۔ وے دوی لا د قلعہ نه پورہ وقی نہ وو، چہ ناخاپی د خطرے بیکل او غبندو او شغ شو چہ د فوحیانو چغہ را اور سیدہ۔

غازیان د مال عنیت درانہ درانہ پیتی په سر په بیوہ د قلعے نه په وقو شول۔ وے د بدھ مرعنہ د قلعے دیوھ ماہری نہ پرے دزے او شوھے، او یو محسود ٹینے مئے شہید کرو او باقی قول وارہ سالم او غایم په حنیله مخہ لارل۔ په دغہ قلعہ کئے چہ ٹھرم سپاھیان وو، هنھ تول ڈبزدلئی په وجہ برجوف کرے شول۔

ڈسپری چوکی بلہ حملہ:

ڈسپری خان داور په مشریع کئے چہ ملا ادیکر" طالب او شاگرد
 وو، ڈ داور دیو دروند لشکر ڈکرے په سیمه کئے ڈ منی نسلہ ڈ او
 او دویھے نیتے په میخنی شپھ باندھے ڈسپری په چوکھی یوہ بلہ حملہ
 اوکرہ او ڈ سخت جنگ نہ پس نئے ڈ فیرنگی تدیرش تنه قتل کرل چہ
 یو پکنے ڈ حکمہ تراپس پودت افس لفھینتہ ڈود ہم شامل دو۔ غازیانی
 چوکھی لوٹ کرہ او پریوانہ مال و متعے نے ولجه کرو۔

په داورو جرمائی:

ڈ مسن حاکم "نارتہ ویستہ فرینتیئر گزیتیئر" په رومبی خلچاپ
 کئے په صفحہ ۴۷ باندھے لفھینتہ گورنر ڈ داورو نہ دلسے واویلا
 کھپے ڈ :

"ڈ بنو په سرحد ڈ مستقل امن و امن قائم لوپہ"

غرض لفھینتہ گورنر داعورہ کھپے ڈ، چہ داپھ ته
 سزا ورکری، چرتہ چ ڈ مودو لسے بغاوت، مذہبی
 لیونتوب، ڈ علو عندیو ڈ مرکو پنلاغالی او ڈ مفروزانو
 او سحدی ہها جریئو پناہ کھاہ په وجہ نمکہ نتوم
 مشے ڈ۔ نہ خوبہ بیا چرتہ په علاقہ سرکار کئے
 برعین اوشی او نہ بہ خوک ڈ برطانوی رعایہ په وڈلو
 ڈ سزا نہ بیج پاتے شی"

ڈ لفھینتہ گورنر ڈ تجویز په مطابق په داورو باندھے په لاندینی

د ول جرمانه او لکبیده -

په جموعي طور دا جرمانه ټوله پنځوم زړه روپی وو. په دې
کېټه پنځلس زړه روپی په لرو دا ورو او پنځویشت زړه په برو دا ورو،
پینځه زړه په منظر خيلو او حسن خيلو وزیر او پینځه نړه د سېړن
په مدآخيلو وزیر لکبید لے وو -

د سېړن په مدآخيلو حکم جرمانه لکبید لے وو، چې یو خواغلام
خان مدآخيل د کپتان میچم په قتل کېټه د محبت خان او زنگی خان
سره شامل وو. او بل خوابه نئه د دا ورو په لښکر کېټه د ټهل ګرم په
سیمه کېټه په فیرنگی برید ونه کول -

د ملا اديکه د وفات په خوشحالی کېټه مسن حاکم د خپل رپورت په
صفحه ع^۲ لیکی چه :

”منۍ ساله ۱۸۸۲ کېټه یو مشهور مذهبی پیشوا ملا اديکه“

د چازوردارو تقریرو نویه چې دا ورو د فیرنگی په خلاف

لمسئول، وفات شو. او س د دا ورو دویه شه نه شد“

ښه ده، او صرف معمولی وارهاتونه کوي؟
ملا اديکه یو جيد عالم او عظيم مجاهد وو. اصلی نوم ځنم الدين
وو، خوپه خلقو کېټه د اديکه په نامه مشهور، وو. وئیله شي چه
په اصل کېټه د تیراه وو. خود افغانستان په خوست نویه علاقه کېټه
ئې د قدمه په مقام استوکته کوله. د ده د وفات نه روستو دده
د کورنۍ نور عزی هم دده په نقش قدم باند هے برابر روان وو. د

مُلا ادیکر" دو مر عازی معظم الیوت سرتیاره مردمیدان وو.م
 دعنهنگ ک دهه ولهه ملا مجي الدين ادیکر" د افغانستان د خوست ناظم
 په ویناد لالاپس په ملګريتا کېنه رېز مک ته د منصف په حيث راغه
 وو، ولے جوں ۱۹۱۵ء کېنه د میرانشاہ د حمله نه وروستق دهه حالا
 معلوم نه دی۔ د مجاهد ادیکر" قبر په لانهه وکېنه دهه او شپه
 فوج پرسه د عقیدت کلمونه شيند لے شي۔

ملا کلب دین:

مولانا کلب دین" د بنوں سرکي خیل احمد زئي وزیر وو۔ په داود شا
 او ممند خیلو کېنه او سید لو او په "وزیره ملا" نه شهرت لړلو۔ صحیح
 کال نه معلوم نه دهه، ولے د بنوں نه نه داورو ته هجرت را کړه
 وو۔ او حیدر خیلو دا ورو مفت کو د پیتے ورکړي وو۔
 نوموږي هم دینې درسکاه لره او هم به نه د فریگی په خلاف
 د جهاد تبلیغ کولو، خو په عملی جهاد کېنه نه کومه خاص برخه نه
 در لوده، او نه نه توپونه یا اسلحه سازه کارخانه لره۔ اثرا فغافی
 صاحب، مولوی محمد ظاهر شاه، عارف محسود صاحب، ګل ایوب سیفی
 صاحب او عبد العجید توفیت صاحب چه دده د مبارزو په حقله کوم
 خه لیکلی دی۔ هغه همه فرنۍ قیصه دی او هیئې بینیاد نه لړي۔
 سناغله اثر صاحب د "زمونې مجاهدین" په صفحه ۱۳۹ د دهه د
 تاریخ وفات په حقله لیکی چه：
 "هر ګله چه په کال ۱۸۸۷ء کېنه ټونېرو مسید و او

دا اوپو په علاقه ڈجیل هکارون او جنل کنیہی په کمان کئے انگریزی
فوجیون کومہ حملہ کرے وہ، په هنخ کئے شہید شو؟
داصحیح نہ ده، ڈکھ چہ په کال ستالہ کئے چہ ڈفینگی په
خلاف کوم جنکونہ شوی دی، هنخ ڈ ملا (دیکھ) په مشیری کئے
وزیر خان دا اور کری دی۔ ڈ "۱۹ فروری ستالہ وزیرستان داری"
په مطابق مولانا اکلب دین" ڈ کال ستالہ په خواشنا په چل مک
په حق رسید لے ده۔ مولانا محمد ظاہر شاہ په چل قلمی کتاب
"منادی جہاد" کئے موجودہ نوم گئے ڈ خپلو اکئی جگہ کرے ده ده
تائیخ وفات، ۲ رجب ستالہ بنود لے ده۔

ڈ مقامی تحقیقات او ڈ معمر سپین رو بیو مشرانو خنہ ڈ اخستی شو
معلوماتو په بنیاد دا په وثوق سر وئیلے مشی، چہ مولانا موصوف هیچ
قسم عملی جہاد نہ ده کرے او نہ ٹئے شہادت نصیب شوے ده۔ ما
چہ ڈ مولانا محمد ظاہر شاہ نہ ڈ وزیرے ملا ڈ جہاد په حقلہ تپیں
اوکیو، نوراتھ وئیل ٹئے چہ :

"مولانا اکلب دین ڈ بنو نہ توچی ته ڈ غزا په
منیت هجرت رکھرے وو۔ ڈ ده پروگرام ڈ توپ او ڈ اسلحہ
سازے کارخانے ڈ قائمولو وو۔ وے ڈ بدہ مرغدہ دیر
نہ، په حق او د رسید و، او تیو لے مخصوصیتے نیکرے
پاتے شوے" ۔

ملا حمزا اللہ : په کومہ زعماںہ کئے چہ ڈ تل بنو او بنو کرم په

سیموملاادیکر^۱ په فینېنگی عنقیت و هله، هم په هفو شپو و دیو کېنځه د
وزیرو محسودو په علاقه کېنے ملا حمزه الله^۲ غوبل پرسه جور کړه
دو. کله به شه د تانک او د ډیره اسماعیل خان په مضائقا تو تاختونه
کول. او کله به شه د بنوں په علاقه کېنے حلې کولے. د ډرمیرنې
مجاهد د بنوں احمد نی وزیں وو، او د بیزند خیلو د شاخ نه وو.
د فیرنگی د بنمنۍ په وجہ شه سوئیلی وزیرستان ته کړو کړه وو. اکثر
به بیو ممل کېنے میشته وو. خوکله کله به شکی او د آنا کېنے هم
او سیدلو. خلقو به ورته د عقیدت نه سرکاری ابا وئیل، خکه چ
ده^۳ شکلے سره سپینه شهره درودله.

شخصیت
ملا حمزه الله د ډیو مجاهد، عالم او سپاھی نه پرته ډیو پېښش
هم وو. زبره ست خوشنیں او د ملا پاؤندہ استاذ وو. ملا حسن الله
خپل قول عمر د وطن د آزادی مبارزو ته وقف کړه وو. او کال
۱۹۲۶ء کېنے په خپل مرگ په حق او رسیدو. قبر شه کېنے د
مان توئی په سیمه کېنے ده.

د ملا حمزه الله او ملا کربو غه^۴ تر مینځه سخت اختلاقات وو. حالانکه
ملا حمزه الله د ملا پاؤندہ استاذ وو او ملا کربو غه^۵ مُشتد وو. د
د ملا حمزه الله د رفاقت په وجہ د درپې خیلو قاضی نظیف او د عیدکو
ملافضل دین هم دواره د ملا کربو غه^۶ په خلاف وو. دوی به اکثر
یو تربیله مناظر کولے او په پرو وړه کېنې به بخت وو. د ټکنې نعموی
ملا حمزه الله په حقله د بناغلی عبد العلیم آثر نه د خپل کتا "نوبن مجاهدت"

په صفحه ۱۱۵ باندے یوه خندنئ سهود شوې ده، لیکي چه :

”د ملا پاونده“ تربیت ملا حمزا الله خان وزیر

کړے وو۔ ترڅو پوره چه دا ناموس، استاذ مه

ژوندے وو، د هغه په ملګرتیا کېنے جهادونه

کول او چه هر کله هغه شهید شو، نو بیا د

وزیرستان په محاذ د انگریز افغان مقابله نه په ډواخ

سرکوله؛

حقیقت دا ده چه ملا پاونده پخوا کال ۱۸۹۱ء کېنے په حق

رسیدله وو، او د ده استاذ ملا حمزا الله دروستو کال ۱۹۱۲ء کېنے

په څل مړک وفات شو.

غازی فرجی بند:

کال ۱۸۹۱ء کېنے د امیر کابل له خوا نه د افغانستان د منصور خان

نوهه حاکم (ایجنت)، په څائے سردار بجلیل محمد خان مقرر کړے شو، د

سردار بجلیل محمد خان دا وظیفه وه، چه په وزیر و محسودو کېنے د

فیدکۍ په خلاف کرکه پیدا کړي - چنانچه د ژوب او د ډیره جاتو په

صلعو کېنے دیر مرکونه او بریدونه شروع شول. ده د وزیر یو خو

له د ډیره اسماعیل خان، د ډیره فتح خان، او د ډیره غازی خان د ډیوارو ځایونه ته په

اجتماعی توګه د ډیره جاتو میئې شي. اسماعیل خان، فتح خان او غازی خان د ډیواره د

د ډیوالو چې ملک شهرابیخان حامن وو. اسماعیل خان په نکته کېنے د ډیره اسماعیل خا

آباد کړو او د فتح خلن او غازی خان په تومنو ډیره فتح خان او د ډیره غازی خا

آباد شول - ۴

مشران کابل ته هم په سیل بوتلل او د امیر عبد الرحمن سره د دوئی
ملقات اوکرو - امیر کابل ورسون دیر بشد وضعیت اوکرو او هریو
مشرنه ۱۵۲۶ روپی کالینه الاوئنس عنایت اوکرو -

سردار مکل محمد خان چه بیدرته راستون شو، نزیپه و آنا کېنې میشته
شواو خپله و خلیفه نه جاری او ساتله - په نتیجه کېنې په هر لور چا
خلق د پا خشیدل او د زړۍ بند په مشریکې کېنې چه د شکی شودیا کے
احمد زعیم وزیر وو، په فیرنگی باندنه کوریلا حملو شدت اختیار
کړو - فیدنګی دخنې صورت حال او نه زخمی شو او امیر کابل ته
ئه او لیکل چه سردار مکل محمد خان د تریکم اکتوبر ۱۸۹۲ پوره
د و آنا نه اوچي - نو له د سکله هغه د و آنا نه په لږه فاصله باندنه
د افغانستان په علاقه کېنې دننه و ته خواهه واوریدو - سردار
مکل محمد خان که د و آنا نه لاروهم، خونزړۍ بند او د هغه ملکري
جیليل به ورسون رابطه قائمه ساقله، او همیشة د فیرنگی په خلاف
په عمل کېنې مصروف وو -

له بلې خواهه فیرنگی هم دا کوشش شروع کړه وو، چه د غدواره
ملکري یاخو په خمه چل ول پنځلا کړي او ډیائے د منه نه او غزوی - د
پنځلا کیدو کارخو او نه شو، ولے د زړۍ بند د ډیو محسود ملکري سره
ذده د وړلو سودا اوکړه - واقعه د لسې پیښه شو، چه یوه زړۍ بند
د هغه محسود ملکري د انکريز اتفاق په خلاف د ډیو هه عندي په دوران
کېنې زبست بنې شو هه وو - او په لاد کېنې چه د اوبو ډکه و میاله

مخت له وړغله، د توپک نئے په ډاګه کیښوو او په وياله دېښکه شو
د ده هغه محسود ملګري روښوند ه د ده توپک اوچت کرو. او ډن
ئ پرسه اوکړو. زړۍ بند په موقعه شهید شو. او د دیلو سوودو پی
ټوبک ٹې ملګري یوره. د زړۍ بند یو بل بدور هم ووچه چیراځ
نوميد او همیشه به د فیړنگی په خلاف جنګ جګړو کېنه اخته وو.
او روستو د ژوب او غوالیږي په سیمه کېنې کرم سکاری سواوه وړلی
شوی وو، د هغه په جرم کېښه ټکرفتار شو. او اووه کاله قید پرسه
او خیزو له شو.

د تانک د سرکت هاووس واقعه:

دا واقعه د وانا جګړے نه عنکبوت پینښه شوئه وو چه کله عسکر
بېعېس پوېښی خل تانک ته راغلے وو. مستقر برؤس په څل کتاب
”دی فاروره پالیسی اینډراتېس رېنټېس“ کې په صفحه ۱۲ یو مجیہ
واقعه درج کړئ ده، هغه لیکی چه :

”وزیر سره د وسیله خصوصاً د توپک د حاصللو
په لړ کېنې هر قسم جرأت کولو ته ملاتېي“

د ده وینا سره سم لیکی چه :

”زه د څلوا وارو زابو سره د تانک په سرکت هاووس“

له په یک جولائی مساله ده ډرې جاتو د ویژن آف شیپنگ کمشنراډ سپر تسلیمنت
او ګکید او په ۲۱ نومبر مساله مستقل شو. په ۲۸ اپریل ساله ۱۸۹۶ کېنې

رېتاړد شو. ^۳ _{Breach Loading Arms}

کېنے تەم شو سەرەم - زەمبىن دا كۈرە خىكىتى يىو ملىتىرى
 ھكارىت وو، چە پە خىمە كېنە او سىيدلۇ. دغەشان دۇغلى
 دا دروازە نە باھىز دەپولىس يىد بل ھكارىت ھم پە وەتكە
 خىمە كېنە او سىيدلۇ - مىستەر ھۇنلۇ زەمبىن مىلەمە وو. ما
 مىستەر ھۇنلۇ او زما بىنگى دە دەدئى خورلۇنە پىس دروازە
 تە مخاخىن پە بىر آمداھ كېنە كېپ لەكىلو - تىكە تورە شې وە
 او باھىن باران ورىيەلۇ مۇبىن دە مقامى سەنتىرى تىرىتە
 تىرىتە چەنچەن و اورىيدە، خۇچا خە حۇاب وىنىڭرى - ما
 تىرىتە نە او پۇبىتلىل چە خۇك وو؟ دە او وە چە داسە
 خىال مە او شو چە نما پە خوا كېنە خۇك تىرىشۇ خۇ
 دە تىرىتە پە وجە دە تىلى بىخش خېرە او نە كېپ. كىدە
 شى چە سې وى، دە ئەنەن كېيشىدۇ افس مەطمەن
 تە، وو. ھكارىت نە پىس او نىستۇ او دېنىڭلىقى چارچاپىز او فۇ
 بۇتىو تلاشى نە شروع كە - درىتە تىغۇ غازىيانۇ چە دە
 دوئى كېيىپ سەرە نزدە پە كېنە بۇتىو كېنە پېتە وو،
 رازىغل كەرە - ھكارىت ورپىسى چەنچە كېپ او درىتە خلورىۋە.

عا دەمىستەر بىرس سەرە دەپىرە جاتىپە دوپۇزىن كېنە افس رو وو - پە ۱۲ / نومبر ۱۸۹۳ء
 پە كابل كېنە چە دەپىرەن دەلائىن معاھەد كېلە هەنە وخت دە سەرە تىغۇ دېپىز
 سەرە يو دە ھم وو - دەپەنلى دۆزىرەستان پەچقەلە دېرە مەلumat لىل - دە روستو دە
 كەرمە افس مەقرىشۇ - ***

ئے پریه اوکرے، خو هغه داسے او تبنتیدل چه کارت
 ئے په نیو یا ویشتو گئے بیبا لے نہ شو - ڈغازیانو
 غتی مطلب دا ووچہ ڈسپاھیان نہ تو پک یوسی خو
 دغه کارت اوں بینی خک شوے وو۔ لہ دھ جھتہ
 ڈ دھی توجہ هم ڈکھتی نہ باہر کارت پله شوے
 وہ او یو غازی ڈیوے غتہ اونے شاٹہ حان پتی
 کرے وو۔

کله چہ ڈ پولیس ستری ورنزدے شو، فودہ
 دنہ پرے اوکرے۔ او هغه په عنون اول گیدو یو
 خواچہ ڈ پولیس کارت ڈزے واوریدہ نو دخیے
 نہ بھرا او وتل او بل خواچہ غازیانو خیمه خوشے
 اولیدہ، نو ورنوتل۔ ڈوہ تو پک نے واختسل او خپله
 خنہ نے اوکرے۔ مستہ دو نلہ ڈ لیوی یوہ دستہ
 ورپیے اولیدله چہ لارے گودرے ورتہ بند کری۔
 دغه دستہ ڈ یو مجاهد په نیلو گئے خو کامیا
 شوہ، او تو پک نے مترے نہ برآمد کرو، ولے هغه
 نورو دوہ تنو غرونچ تھے پیشے او پیشے۔
 دوئی زموجن په عولی گئے ڈ بی رشہ شو دو ڈکہ
 خاؤرینہ کھوئی هم مومن لے وہ، کومہ چہ مومن سحر
 لہ ڈ سخی دیارہ خوندی کرے وہ۔ دوئی هغه هم ڈ

خان سهه د غنوي پتني ته اوپته وه، هلتنه نئي په
 لوسکرم کري دو او خبلي نه د او بيا نئي که توئي ماهه
 کرته وه - سحر مو بن د غنوي د فصل تر خواو شا
 د دوئي منه مويندو. هم هلتنه ايره او د که توئي
 کورى پيرلته وو. ز ما بنئه د خپل سخن په نهاده
 پاتے کيدلو زينته د لگيده شوه :

خلوہ م باب

دَمْلَأِيَاوَنْدَهُ خَرَكٌ

په ۲۰/ جولائی ۱۸۹۳ء دژوب په سیمه کېنے د پی، چبلیو، دی مسٹر کیلے (MCKELLY) نومی یوانگریز اور سیرسره د چل سوار قتل کرے شو۔

همدغه شان په ۲۰/ فروری ۱۸۹۳ء جندوالے ته تزدے دنام په درہ کېنے دیو فوجی سوار او په غوالیاری کوتل کېنے د خلورو سایا پر قلونه واقع شوی وو۔ د گومنل په درہ کېنے د کال ۱۸۸۹ء نه چه فرنگی کله دغه لار پرانسته وو، دا رومی قلونه وو۔

د مسٹر کیلے قاتلان دوہ تنه عبدالرحمن خیل محسود وو، یو د زری بند ملکرے جبیل او بل کرام وو۔ د زام په درہ کېنے دوڑلے شو سپاہیانو قاتلان شاه آزر، نامدار او نارگافی وو۔ دوی درے واڑہ عبداللئی محسود وو۔

د گومل او ژوپ په علاقو گئے چه کوم سپاهیان قتل شوی
وو د هغو الزام په نیکزان خیلو او شاکی والو خلقو باندے او لیگید
او د دوارو قامونو څخه یو خوا شپیتہ تنه سری ګرفتار کړے شول
او بل خوا ټې ګیلے رمے او نیو له شوئه -

فرنگی د محسودو په ملکانو باندے هم د قاتلانز د ګرفتار ولو
په سلسله گئے فشار واچولو او سخت سخت صُعوبونه نه ورته
اور رسول - خو ورسته پس چه د محسودو یو لویه جرګه پیره اسما -
خان ته را او بلله شو نو په هغه گئے ملکانو د مستر کیلے او هغه
دنورو سپاهیانو قاتلان هم لاس ترلي فرنگی ته پیش کړل -
فرنگی په هغو پنځو واړو قبائلی جرګه مقره کړه او په لاندې
ډول سزا درکړے شو - جبیل او کرام د مستر کیلے د قتل په
پاداش گئے اوهه اوهه کاله با مشقت قید کړے شول او شاه زر، نامدار
او نارگانۍ دره واره دوهه کاله با مشقته قید او پنځه پنځه زره
روپی جرمانه کړے شول -

د ګه شان د عبدالرحمن خیلو او نیکزان خیلو محسودونه هم
د نیک چلنی په ضمانت گئے ګنزر غمال واختسل شول - فرنگی خو
څل لاس روغ کړو، ولے د محسودو غیرتی ټوڼان چه د دے
واقع نه خبر شول نولو یو وړو ډیر تاټ پرے او خوره او په وطن
گئے د ملکانو په خلاف زبردست شور ماشور پورته شو -
په د ګه شور ماشور گئے عبدالرحمن خیل او ګار پېږي محسود

پیر غنکے خنکے وو۔ ملا پاووند چه د فرینگیانو د وینوازی تبرے وو
دغه وخت رو بے رو بے دیو عوامی مشرپہ حیث را وړاند ګئے شو
دخلقو قیادت نے شروع کرو او د فرینگی په خلاف نے د جهاد
اعلان او کرو۔ د ملا پاووند او لنه کوشش دا وو، چه د محسوده
هغه پنځه میره قیدیان چه کله پیښور جیل ته استولے کېږي
نو په لار کې نے د مټ په زور د فرینگی د پنجې نه خلاص کړي
وله د پیر کوشش با وجود هم چه په دغه پر عکرام کې نه کامیاب
نه، شو نو په هغه ملکانو پسے نے رواخسته، کومو چه دغه ناوره
کار کړے وو۔ هغه ملکانان کوم چه په دے واقعه کې نه پیر غنکے
خنکے وو، اوژلے شول او باقی پنچله روپوش شول۔

وزلى شوی ملکانان یو د اویگر، دویم د مشهور مجاهد ملک موسیٰ
خان پلار ملک کریم خان او دریم دملک ارسلان څوئه چا پیرانی
وو۔ دغه درې واره د لاسه قتل شول چه عبدالرحمان خیلو محسوده
د جیل او کرام په بدل کې نه ملک د اویگر ګیکا خیل قتل کرو، او د
شاهیر عبداللائی شاخ خلقو د شازر، نامدار او نارکۍ په بدل کې
ملک کریم خان او اوژلو۔ ملک میر اجل او برآمات نظر خیل پنچله
روپوش شول۔

فرینگی د چلوملکانان د قتل په وجہ پیر د لگیر شو او د بدل

علی فرینگی و روستو د ده خوئه محمد افضل د چلپه علاقه ستر ملک
او تاکلو او بشیکړے نه د ورسه او کړے۔

آخستو تیاری نه شروع کړه - بس دغه ورځ و چه ملا پاوند د
فیرنگی په خلاف دعوامو دیو مشروې حیث پاڅیدواو بیالکه دنمر
هله او حلیدو، کله چه دوانا مشهوره جهګره او شوه -
ملا پاوند او د محسودو ژنې لادملکانوپه خلاف لکیا
وو چه دے مینځ کښه د افغان او برطانوی حکومتونو ترمینځه
په ۱۲ / نومبر ۱۸۹۳ء د "دیورینډلائن" معاہدہ ترسه شوه -
چونکه ملا پاوند په دغوشپو ورځو کښه د فیرنگی په خلاف
باقاعده چېل مرکزونه جوړ کړي وو، نو فیرنگی داغوره او ګنډله چه
روجې په وانا کښه د فوځ مستقل او مضبوط ګرزن قام
کړي - مستر بروس د افغان وزیرستان بونډری د حد بندی
کمشنز مقرر کړے شو - د ده د معاونت د پاره میسرز کنګ، انډرسن
او ګرانټ هم او تاکل شول - مستر بروس ته د بريکیدير جنرل اے
ایچ تېرنس په کمان کښه په وانا باندے د فوځ کیمپ لګولو د پاره لویه
قاهم ورکړے شوه -

مستر بروس په ۱۳ / اکتوبر ۱۸۹۳ء د ډیره اسماعیل خان نه
وانا پله روان شو او په تانک کښه نه پېړاو او کړو - د تانک نه په
۱۴ اکتوبر نه په ورلاندے روان شو او په لار کښه د ګرب کوتا په
مقام د ملا پاوند په یو خط ورته ملاو شو - لیکلی نه وو چه :
"که چرے د ځان خیر غواړي، نو د وزیر و محسودو په
خاړه د بلوجې د وکوشش مه کوه - او هغه پنځه میره

ملا پاوندہ

چه ڈیرگیانو ڈینو از لف تبزہ وو۔

قیدیان راخو شی کړه ګوم چه د محسودو ملکانو درته حواله
کړی دی۔"

مسټر بروس د ملاپاوندہ خط ته څه اهیت ورنه کړو. اوس
یو خوا ملاپاوندہ د ګبرېن بروس د غور په وجه د جاہدیو لشکر
راغونهول شروع کړو او بل خوا د فیرنگی فوج د کرب کوت نه په
۲۵/ اکتوبر مارچ شواو په >۲۶/ اکتوبر وانا ته اور سیدو. ملا
پاوندہ یو خُل بیاد نومبر په دوئیه نیمه مسټر بروس ته او لیکل چ
"کړو! هغه پنځه میره قیدیان راخلاص کړو او د ایقند ها
هم را کړه چه د دیورینه لائن را کبلونه پس به د وزیرستان
نه پښې او باسی۔"

سرکش بروس بیا هم څه څواب ورنه کړو. ایله ټه د مرد
ورته او ویل چه زما سره د د علاقه متعلقه ملکانو خبره او کړی
وانا ته د تلو په دوران کېنے مسټر ګرانټ او مسټر بروس ته چه د
احمد زو وزیر او کابل خیلو وزیر و ګوم خطونه ملاؤ شوی وو. هغه
دلته درج کوله شي - د افسوس مقام خودا ده چه یو خوا ملاپاوند
د انگریز لانو نه د احمد زو او کابل خیلو وزیر و علاقه ژغوری او بل خوا
دهغوي مشران فیرنگی ته د علاقه دقیضه کولو دعوت ورکوی -
یو خوطونه: د احمد زو وزیر په چله په ۱۱/ اکتوبر ۱۸۹۳ء د دیرو
جانو کمشزله خوانه پنجاب ته یو تیلیکرام

اَحْمَدَ زَوْزِيرُو په شریکه یو درخواست کښه مسټر گرانته
 ته په وانا باند سے دَقْبَضَه لکولو دعوت ورکرو او د بريطاني
 حکومت لاند سے د اوسيدا او د حکومت د منشا په مطابق
 نه د خدماتو کولو خواهش خرگند کرو. دوئي په وطن
 کښه د امن قامولو او د دشمن خنه د حفاظت د پاره هم وينا
 او کروه. دوئي یوه سکیچ نقشه هم را کر سه ده چه په هنخ
 کښه د مستقل کیمپ لکولو د پاره حاٹه بنود لے شو سه ده
 کوم چه موزون بنکاري. دوئي نن بیرته وانون ته روان
 شول خويپه ۱۸/اکتوبر به په خجوري کې زما سره بیا ملدو بیری
 د کوتان خان او نور و کابل خیلو مشرانو خط :

په نیته د > ۱۸-۱۸۹۳ء / اکتوبر

زمونې، عظيم المرتب دوست مسټر بروس، کمشز، مسټر گرانته
 عظيم خان او کپتان فضل حق ته :

درسمی دعاوسلام نه پسته ډی تاسو ته دا معلومه وي چه
 ما کوتان خان او دا سه نور و ملکانه پخپلو کښه یوه مرکه او کروه
 چه په هنخ کښه پوره صلاح و مسؤول سه نه کار واخته شو
 مونږ د سه ته تياري چه چيل وطن انگريز الو ته ورکرو.
 په د سه حقله مونږ چيل واک مانځانه ځان ته ورکروه د

علاء ملک سوان خان احمد زئي وزیر
 جولائي سنڌ ۱۹۱۸ء په شکي کښه په چيل مرک په حق او رسیده، او هم هله
 خاور و ته او سپار لے شو.

سردار شیر عبدالله خان مونب. ته یکلی دی چه "تاسویو تر
 بله مشوره او کپری چه آیا تاسود امیر دلاس لانداوسیدل
 غواړی که نه". مونب. دکابل خیلو ملکان په یوه څله حواب
 درکرمه دے چه مونب. په تهانګ کېښه میسرز بروس او د نلډ
 په دائزه اختيار کښه جرګه کړے ده او چېل وطن موږ طانوی
 حکومت ته درکرمه دے باقی د دا هم تاته معلومه دی
 چه که تاته چا د کابل خیلو چقله دا اطلاع درکرمه وی
 چه هغوي بدمعاشان دی او د جدرانو مالوته نه لوطی
 دی او د دوی کرونه نه وران کړی دی او شوکاران دی
 هغه به هی بهتان وی. خکه چه روښې بوبکرنوی
 جدران چه د سردار شیر عبدالله یو منصبدار دے رانځ
 او د کابل خیلو مال و متاع نه لوټ کړل او کرونه نه
 وران کړل .

دغه در دیدلی خلق چه مونب. ته راغل او مونب نه ددے
 نه خبر کړو چه بوبکر د دوی کرونه وران کړی دی او مال
 و متاع نه وړی دی نوز مونب خلق هم چغه شول او د
 بوبکر په میله نه یلغار او کړو او استقاما نه دهغه مال
 و دولت یوهل. دکله نه چه مونب د انگریز انوسره جرګه
 کړے ده دهغه ورنه نه مونب چرسه هم نه بدمعاشي
 کړے ده او نه شوکاري - مونب صرف د چیلو بد و بدل

آخْتَهْ دَهْ. مُكْرِ دُور و بِدْ معاشی نه مولاس نیو لَهْ دَهْ.
 دَهْ نه علاوه دِتا سو ته دا هم معلومه وي، چه
 ملک سید مل او ملک حاجی کرم، کوم چه سردار شیر عبد
 ته و رغلی دی، هغه دچلو بندیانز دخوشی کولو امر
 ترے نه آخْلَی. حکَه چه سردار صاحب دده پنځه نفر دَ
 امير عبدالرحان په بندیخانه کېښه اچوی دی -

دَدْغُو دَوَوْ ملکانو سره یو خونر کسان هم تلی دی
 وَلَهْ زموږ دغه کسان دَکوم شارت تصمیم نه لری
 تاسو مطمئن اوسي -

دغه خط د کابل خیلو ملکانا په اتفاق راسته لیکله شو
 دَهْ ملک کوتان خان - ملک لال خان - رحان - ملوک -
 میراسان - ملک شین - میاز خان - رحان، کتیاف، شند، علم
 الدین، لنډی، پیاو، سریند، محمد علی شاه، غنی، عبدالرحم
 پرڈل، آنخان -

دغه خط د بندخان په لاس در لیبر لے شي - انشاء الله په
 صحیح طور به او رسیندی - تاسو برطانوی افسران چه کوم
 قسم خدمت یا کار دپاره موښ ته اطلاع را کول غواړۍ
 نو د بندخان په ذریعه نه را لیږي - چه خدا نه کامونږ
 ته به را رسیندی -

د احمدنَ و وزیر له خوانه مستهر بروس ته خط

نیمه > ۱۸، اکتوبر سنه ۱۸۹۳ء

عظمیم خان، شہزادہ محسود او عالی مرتبت مستهر بروس
ته (خدا نے د نے سرفراز لری) دا لون د درویش خیلو
له خوا د تاسو ته معلومه وی، چہ مونب، ته ستاسو د خط
مفهوم معلوم شو۔ داسے معلومیزی چہ تاسو لوں د لته
دراتلو پورہ پورہ جو گہ یئی۔ خومستہ بروس پہ آوزی
اویفیتیننت گورنر پہ لاہور کبے زمونب سره دا وعدہ کرے
وہ چہ دراتلو نہ بروجی بہ تاسو مونب ته ٹھہ حقوق را کوئی
اوں د ھنگ پہ حوالہ او خہ د نور و قبائلی معروضاتو له کبلہ دا
ضروری ده، چہ تاسو او سرکار مونب او بولی چہ یوتربلہ عناخ
شو کہ داسے اویہ شی نو تاسو زمونب د وطن سرو هیثے کار
مہ لری ٹکہ چہ گربر بہ جو رو شی ابیا بھے تاسو زمونب پہ
سر راتپی۔

د امیر له خوانه مونب ته اطلاع گانے راغلی دی چہ:
”ستاسو وطن زما پہ حدود کبے شامل دے بنائی
چہ تاسو زما پہ دائرہ اختیار کبے پاتے شی۔ زہ بہ
ستاسو سرو پیرے بنیگپے او کرم ۴
مونب د محسودو سرو هم د جرگے کولو پہ خاطر کاف گرم ته
تلی وو۔ هلته محسودو مونب ته خواست او کرو، چہ مونب تاسو

تہ پکار ده، چه د انگریزانو پعقله خه ٿینگه تیراہ اوکرو، ولے
مونبندوی ته اوویل چه انگریزانو زمونب سره ڙبه کرے
ده، که چرے نے پوره کرو، خوبنہ ڳئی بیا به مونبند ستاسو
سره اتفاق کوو۔ د اتفاق نه مخکنی د ملکانانو دپاره خه ویل
سودنه لری۔ دغه خط ملا سادی لیکلے دے او دبورخان
په لاس دریبن لے شی۔

(په دے خط باند سے لاندینو گسانومه رونه لگول دی)
بنچی۔ مکل شیرخان۔ زور خان۔ طوری خان۔ محمد
پارخان۔ مکلخان۔ ترین خان۔ غین الدین۔ مرتا مکل۔ تارکی
بند خان۔ وزیر خان۔ سورک خان۔ اخوند۔ شیر محمد۔ داو
خان۔ شہزاد۔ خارخان۔ جند سے خان۔ زیر محمد۔ سرخیل
قلندر خان، شافعی خان۔ پاینڈ خان۔ کرار خان۔ جانے خان
دل خان۔ خان مکل۔ مکل محمد، سمندر او کوبان؟

ڊوانا جھوڑ :

کله چه فیرنگے په لوئے شان و شوکت سره وانا آتہ اور سیدو
اوکیمپ نے او لگلو نو هغه وخت ملا پاوندہ هم په مقابل کېنہ ورته
د غازیانو دروند لشکر راغوند کرے ووچه وزیر، محسود، داور، بنجی
او بیتھنی قامونه په کنے شامل وو۔

دغه لشکر په دریو شر رو غازیانو مشتمل دو۔ د ۳-۲ نومبر

۱۸۹۳ء په شپه او سحر په ہا ۵ بجوانشکر دغتو غتیو چولونو په مکرها
اوڈ بیلو بیلو مشرانو لکه ملا پاوند، ملاحِم زانہ او جگر په مشری
کبنتے مختلفو لوریو نه دروس په کیمپ و پریوتو۔

په کیمپ کبنتے یولو نے الغاو تلغاؤ کدو شو۔ دنعرہ تکیر رغونه
پورته شول۔ په دوہ لاسی تورے په چلیدو شوے او په چرو
سنگیسو سینے غبیل غبیل شوے۔ حینے غازیان په رسالہ و رخوشی
شول۔ داسونو پیری تھے او شلوں او اسونه لیونی شول مکن عسکر
دپسونلاندے چیٹ کرل او حینو کیمپ تالا والا کرو۔ لنیہ دا چہ
یوہ خونزی جھگڑہ او شوہ او غازیانو په ۱۳ میلہ تو پکو، درے زدہ
نعدو روپو، ۱۵۰ اسونواو بے شمیرہ خوارکی موادو باندے قبضہ
اوکڑہ او تقریباً سل بیدہ او بیان او چرے نے ژوبلے کرے۔

ڈدے نہ علاوہ نے ۱۷۶۳ء تھے سپایان او ۲۳ تھے انگریزی
منصبداران مڑہ کدو کرل، چہ په هغرو کبنتے مشہور کسالی فیتنہ
مکالے او لیفھیتت انجلو قتل او سرجن میجر ہیک، کستان لانگ
لیفھیتت ہبربرت، لیفھیتت ہارن بی او لیفھیتت تامپسن سخت ژوبل
شوی وو۔

ڈمسہریوس په قول دغازیانو خنہ ۲۰۵ تھے شہیدان او ۲۵.^ع
تھے سخت تپیان وو۔ په تپیانو کبنتے مشہور توریا لے جگرہم شامل
وو۔ په دے جھگڑہ کبنتے زیارتہ مری ژوبلی دملایاوندہ او دھغو
پنخومیرو قیدیانو چل چلوان وو، کوم چہ ملکانو فرنگی تالس
ع۔ فارورہ پالیسی ایندہ اتس ریزلتیں۔ صفحہ نمبر ۲۷۔

تپلی حواله کری وو۔ په دوئی کبنتے اکثر عبدالالہ او کارپیری محسود وو
دشکی وزیر هم په کبنتے وو چه دزمائی بنن چلوان وو۔ بناغلے جگہ
شہیر او پشکانی دفوح په مینځ در ګډ شوی وو او ذبے مثاله شها
ظاہره نئے کړے وو۔ په وانا کبنتے دفرنگی دفوح داسے خوند بد
شوچه د پیور یئنټ کربنې په څلکه پاتې شوہ۔

بناغلے عبد الحليم اثریکی چه :

”دواناپه دے غزا کبنتے چه کوم غازیان زخمی شوی وو په
دغه غازیانو کبنتے یو نامور غازی جناب کاکا صاحب آتمانزی
وزیر هم وو۔ یو خود ره ژوندے پاتې شواو بیا هم د
دغه زخمونو دلاسه په جمادی الاول ۱۳۱۳^۴ سنه بمطابق

۱۸۹۳^۵ کبنتے شهید شو۔“

د جناب اثر صاحب سره زما اتفاق نشته، ځکه چه کاکا ما:
یوروخانی بزرگ ضرور وو، ولے ده نه چرے غزا کافے کړے دی
اونه نئے شهادت نصیب شوے دے۔

دوانا جه ګړے په قله به د ھینو کسانو د اخيال وي چه مکنی
قبائلی شاه څلمو به په او دو فو ھیانو ناھاپی چپاو وروپه وي
وله حقیقت داسے نه دے۔ بروس ته به باقاعد د ملا پاوند د
هر قسم نقل و حرکت پورت رسیدلو۔ مستر بروس د چل کتاب
”دی فارور د پالیسی اینډ اتس ریزلیتیس“ په صفحه نمر ۲۶۸

لیک چه :

”جزل تریز حکم جاری کرو چه دحملاستی په وخت دهر
سرے چيله وسله په ٿنگ کبنے ساق او سحر دپه ٿلورو
بجوصف بندی ته تیار اوسي“

کومه شپه چه غازیانو د فیرنگی په کیمپ حمله کوله، هغه شپه
فوخیانو هم بنه ٽفاظتی انتظامات کپری وو - مستر بروس
په دے حقله په صفحه نمبر ۲۶۹ لیکی چه :

”هغه شپه په مونب کبنے چا هم جائے نه یستے، ولے چه
زمونب دا پوخ یقین وو چه حمله راباند سے کیدونکے ده -
مونب د چبلو خیمونه چا پرہ بنه ٽفاعی اقدامات او گرل
او بیا سره د وسلو خملاستو - شپه زینتہ تکه تو ره وو سخ
په پنځویا پنځو نیمو بونا خاپی یوه شیطانی هنگامه جو ڦو شو
او کیمپ ته مخاغن درسالے نه پرله پسے د بنیادمو الغائبانه
د ډولون ټکرزا هار او د تو پکو تکار پورته شو“

مغکنے په صفحه نمبر ۲۲۲ او ۲۲۳ لیکی چه :
”دغه هر خه په دا سے تو ره تیاره کبنے وو چه د دوست
و دینمن پیژند ډکلو گرانه وو او د نمر راختو پورے لاس
په لاس جنگ جاری وو“

”ما د پیرو هغو افسرانو نه چا چه گنگز جنگونه لیدلی
وو دا او ریدل چه د دوئی دغنسے ترخه تجربه مغکنے
چرے هم نه ده شوے“

دُوانا جهگرے نہ پس ملپاونڈہ دُغازیانو دیندی غالی
حُائے دُچل اُستاذ ملا حمزہ اللہ کے شکائے اوتا کلو۔

دُدے حُائے نہ بہ غازیانو دملپاونڈہ او ملا حمزہ اللہ ترقیات
لاندے پہ کیمپونو جملے کولے۔ فیر نگہ دُدوی دپر لہ پسے جنگ
جهگرو نہ تنگ شواود محسود یوہ لویہ جرمگہ نے راوبلہ او
دانے پہ کلکھ ورتہ اوویں چہ :

(۱) ”ھغہ مشہور کسان لکھ جھکپ، پشکانی او شہیر ہوں
حکومت تھے حوالہ کری او ھغہ اسونہ، او بسان، چخراو توپک

کوم چہ غازیانو دوانا کیمپ نہ ولیجہ کری دی بیرتہ

حکومت تھے تحویل کری یاد ہر اس، او بسن او توپک پہ

سر حکومت تھے پنخہ پنخہ سوہ روپی ہرجانہ را فری۔

(۲) بلہ دا چہ ملپاونڈہ دُچلے علاقے نہ او شری۔ کہ

چرے تریکم دسمبر پورے تاسو دغہ حکمتوں عملی نہ کھل فر

ستا سوپہ خلاف بہ سخت اقدامات او کرے شی“

پہ دعو شپو ورحو کبئے ملپاونڈہ پہ شکی کبئے وو اور درے نیم

زرسہ لشکر نے راغونہ کرے وو۔ دوزیر و محسود دیرے جرگے

ورتہ پندرے شوے او دروغے جورے وسونہ نے پرے او کرل

خودہ ورتہ پہ ھیٹھ قیمت غارہ کبینہ بودہ۔ فیر نگی چہ د طاقت پہ

زور ملپاونڈہ مغلوب نہ کرے شونو داخل نے دُچل پلاریں

مکرو فرب نہ کار و اخستو او پہ محسود کبئے نے دنگ و ناموس

داسے چینجی تیار کرل چه هغوي ملاپاوندہ ته زهر و رکھل -

واقعه داسے بيانيري چه په ۲۵ / نومبر ۱۸۹۵ ملاپاوندہ دمغل

خيلو محسودو په یوه کورنئي کېنې ميله شوے وو، دده سره دوه ته نور ملگري هم وو - کوربې دريو واپورته وریز شے غورې وړاندې کرل - د وریز و غور و خورلو سره سمدستي د دوی حالت بدل شو،

او زهرو په کېنې خپل اثر پرېښودو -

ملاپاوندہ خوشور ھې پس پنځله جور شو، دله دده هغه نور دوه ملگري ترمودے او کړیدل - د الله فضل وو، هغوي هم د مرک نه په شول -

غازيان چه دادے نه خبر شول نو دهه سري دوژلوا او کور سيزلو مرکه ھے او کړه، خو ملاپاوندہ دوی منع کرل - ورته ویںل ھے چه دکور مالک په دادے کار کېنې ګنه کار نه دادے، دنه کار چا بل کس کر سے دادے " ملاپاوندہ ته اصلی مجرم معلوم وو، خود قافی شرپورته کیدوله کبله غلے پاتې شوا و هرڅه ھے الله پاک ته او پارل -

دمکین جهکړه :

فېرنګي له مودے نه په مکین باندے د قېښې لګولو ارمان په زړه کېنې لړلوا په د سلسله کېنې ھے دوه حله ناکامې هڅه هم کړے وسے - د ملاپاوندہ په حقله چه دده ټول تجویزونه ناکام شول، نو یوکرت ھے بیا په محسودو باندے د فوج کشی فیصله او کړه -

دپروگرام په مطابق په ۱۸/ دسمبر ۱۸۹۳ء دليفتينت جزيل
سروليں لاکھار په کمان کنے د محسودو په علاقہ باندے مختلفو
اطرافونه فوخونه ورخوشی کرے شول۔

۶: دوانا نه دتیارزے او شراویکی په لار کافی گرم ته
ب: دجنپولے کمپ نه د سرا روغه او مروبی په مخہ مکین ته
ج: او دبنوں کمپ نه دشکوئی او خیسارہ په لوری رزمک ته۔
دغ فوخونو ته به چہ خومره کورو نه مخ ته ورتل، هغه به
ئے سیزل او دغے درے والو فوخونه چل چل متزل مقصد
کافی گرم، مکین او رزمک پله روان وو۔

ننگیالو محسودو هم ورتہ جرگے مرکے کولے او د ملایاونڈا یو
طالب چہ باران نومیدو او فریدنی غلیزی محسود وو په کافی گرم
کنے چولونه گرزول او د فیرنگی په خلاف نے دغزا دپاره خلق
راغوندوں۔ په ۲۱/ دسمبر چہ فوخونه د محسودو په خاوره ورخونه
شول بند دوہ تونی نه تقریباً دو میله لرے د ملایاونڈا گلے، مروبی
باندے نے یلغار اوکرو۔ د د کورے او سیزلو او د اوبو ژرندے
ورله ماته کرو۔ د دے نه پسته نے په مکین کنے کمپ او لکولو۔

دلته یو خل بیا ملایاونڈا خط ورتہ او لیکلو چہ :

”^{علی} خبردار! د محسودو په وہرو زاگواو بنخو جینکو ظلمونه اونه
کری، گئی انجام به یہ بنہ نہ وی او هغه دوانا حشر و پی

یادکرو - زدے خط سره ستاد ھے ایپ، دی یکمپ
 یغتینست هارن بی خنہ و لجہ کرے شوے تورہ هم دعتر
 په طور دلیبرم کومر چہ دوانا په جھگڑہ کبے سخت ژوبل
 شوے وو:-

چونکہ په دے موقع فیرنگی دیر زور را درے وواو په هر ھے
 پورہ وو، نوملاپاوندہ په ۲۳ دسمبر دزگر خیلو وزیر په لار دا وو
 تہ را لوار پیدو - دده سرو چل واہ زاگہ هم وو -
 فیرنگی له پیرہ تاوہ دگاریپو، لنگر خیلو او فریدو محسودو په
 مانہیو او کیڑ دیو نتار او کرو - دعہ رنگ نے دنیک زن خیلو کورو نہ
 هم برباد کرل -

په دعہ سفا کانہ عملیاتو کبے فیرنگی دمحسدو نہ اتلس ته
 یرغمال هم مکفار کرل، چہ په هغوی کبے یونام تو مجاهد بناغلے
 شہر دملکانو دلاسہ دملک کریم خان او چاپیری دقتل په
 بدال کبے او ور لے شو -

په رسید و خوف حونہ کافی گرم، مکین او رزمک ته اور رسید
 او په خلقو نے تار او کرو، ولے دغاریانو دلاسہ په دوئی هم داسے
 شندے او شوے چہ دمکین خوشحالی نے پرے گنپیر کرو - د
 کشت و خون په دے مهم کبے ۱۰۸۷ ته فوجیان او ۱۶ انگریزی
 منصبداران قتل شول او په بل لوری دغا زیانو لہ خوانہ ۳۳۵
 ته چیگر و رنپری په شہادت اور رسیدل - په دا ورو کبے د چلو

وېړو زاکو د سنبالښت نه پس او په محسودو د فوج کشئی نه روستو
 ملا پاوندۀ د جنوری ۱۸۹۵ء توله میاشت په مداخیلو وزیرو کېنه
 د ملک سادے خان د تره هۇئے ایوب کره تیره کرله - او فيرنگي
 دده په غیر موجود گئي کېنه په سویںی وزیرستان کېنه هر خوا فوجوئه
 خواره کړل او وانا نه مکمل طور محفوظه کړه - د دے نه پسته
 یو خُل بیا د ډیورینه لائیں چقله په لاندینې دول خط و کتابت
 شروع شو -

اټل مکتوب

د افغان ملکانو ملک محمد اکرم یحیی خیل، ملک سلطان
 خان، کتي خان او مير حضر (د ځله خلور واپه سلمان خیل وو) په
 نوم د افغان ګورنر سردار ګل محمد خان د مورخه یکم جنوری
 ۱۸۹۵ء یو مکتوب -

”د سلام نه پس عرض حال دادے چه په ۳۱ دسمبر
 ۱۸۹۴ء ماهه د عاليجا امير افغانستان څخه یو فرمان راغه
 دے چه د سردار شريندل خان د اثر لاندے دخوست
 او وار سخن ترميئنځه او د زرس ميلان او ګومند د سرحد اتو
 حدېندۍ شروع ګیدو ښکه ده - په دے لړ کېنه د بريطاني
 حکومت له خوانه مسټر بروس نهاینده تاکله شو مه دے
 او د دولت خداداد افغانستان له خوانه زما او د شريندل
 خان د علاقه ملکانان مقرر شوي دي - نواوس د مسټر بروس

نوشته

په کیمپ کښې د پاسنور ملکانा شمولیت لازمي ده چه هغه
 د دوی په موجود گئی کښې په تاکلی شو سرحداتو باندے
 دحدبندی نشانونه او لکوی او ملکانانو ته د افغان او برطانوی
 سرحداتو ترمیخه صحیح اطراف معلوم شی. دعه حدبندی
 د دواړو افغان او برطانوی حکومتونو په خوبنې کېږي، او
 په نقشه کښې دنه رو بدال نه پرته به په صحیح دول
 نشانات لکوله شی، وله بیا هم که څه غلطی په کښې او شی
 نو د تصحیح د پاره به زما د علاقه خلق مانه او د سردار
 شریندل خان د علاقه خلق هغه ته پورت کوي:-
 ما په ده خط کښې تاسو ته د عالیجاہ امیر د مکتب
 مضمون او رسولو. تاسو د عالیجاہ په امر حانونه پوهه
 کړئ او د هغه د منشا په مطابق قدم پورت کړئ۔

دویم مکتب

د لیفھیننت جنرل سرلا کھارتی کمانڈنگ وزیرستان فورس
 له خوا د خوست د ګورنر سردار شریندل خان په نوم د مورخه
 ۱۳ / جنوری سنه ۱۸۹۵ء یوم مکتب -

”د سلام نه پس هزهافي نیس امير، هزا یکسلینسی وائیسا
 ته اطلاع ورکړئ ده چه ګله د وزیرستان د تاک حدبندی
 کوله شی، هغه وخت د افغان ملکانانو او د قرب وجوا موژرو.

عل په حواله ”د ۲۵ تا ۲۹ جنوری سنه ۱۸۹۵ء پولیمیکل پائزی شمالي وزیرستان“

اشخاصو ته هم په "بریش بوندراي کمیشن" کېنې د شمولیت
هدایات ورکړے شي۔ په دے بازو کېنې زه تاسو ته خواست
کوم چه تاسو لطفاً د غنسه افغان ملکانانو او موژروا اشخاصو
ته د دوهمندۍ په مقام د ګنډر او ګومل رو د بوندراي مقام
اتصال بالند سه د روڅه میاسته په ۲۸/۱ تاریخ د بریش
بوندراي کمیشن په کیمپ کېنې د شاملیدو هدایات ورکړئ
حکه چه دغه ګار به حتماً په تاکله نیټه شروع کولے شي۔
اوهر ګله چه ملکانان او موژروا اشخاص بریش کیمپ ته
را او رسی نو دوی ته به په صحیح طور چيل او د برطانوی
حکومت حدود په ګونه کړے شي۔ عا

دریم مکتوب

د خوست د ګورنر (والی) سردار شریذل خان خنه د جهے، ايس
ډونلډ افسیر آن سپیشل دیوپی گرم په نوم یوم مکتوب -
”د سلام نه پس ستاسو ۱۹/جنوری خط مطالعه کړو
تاسو لیکلی دی چه
”ماته د وزیرستان فیلډ فورس چیف پولیتیکل افسر اسیدا
بریش بوندراي کمیشنر وزیرستان بوندراي، جزل سرویم
لاکهارت له خوانه ستاسو په نوم مکتوب راغله دے ستاو
د ملاحظه د پاره زه هځه مکتوب دریې یم او داهیله لرم چه
عل په حواله ”انا ۱۳/جنوری شنبه ۱۸۹۵ پولیتیکل پلائری شمالي وزیرستان“

تاسویه نئے دستیابی پهنه ماحبر کریٰ ॥
 زه په دے لپکنے بنہ پوہیم او دجزل لاکھاریت خطے
 هم لوستے دے - انسا اللہ دولت خداداد افغانستان په
 سرحد به تول ملکانان او معتبران دعاليجاه امير دا حکامو په
 مطابق دومندی ته استولے شي ॥ عا

خلورم مکتب

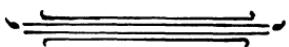
د ایل، دبليوکنگ، چپتی کمشنز ايندې د بیمارکیشن افسرو زیرستان
 چی لیمیتیشن کمیشن DELIMITATION COMMISSION خنہ د افغان
 گورنر سردار محل محمد په نوم یو مکتب
 مورخه ۲۸ / جنوری سنه ۱۸۹۵

د سلام نه پس عرض حال دا دے چه عاليجاه امير
 افغانستان د هند هزا يك سيليسني وائیسا ره او گورنر
 جزل ته اطلاع ورکرے ده، چه دوزيرستان د حد بندي
 کولو په موقع به د افغانستان د تولو علاقو متعلقه ملکانان
 او معتبرانو ته امر و رکولے شي چه ذريش چی لیمیتیشن
 افسرانو سره ترا آخره پورے مله اوسي، حکم چه دغواشن
 ته دخیل حفاظت په سلسله کښے افغان علاقے ته دفعه
 د داخلو ضرورت پاتے نه شي ॥ عا

علی په حواله "د ۳۶ / جنوری تا ۳۱ / جنوری اویکم تا ۲ / فروردی سنه ۱۸۹۵
 پولتیکل ډائري شمالي وزيرستان" عا ڈاوريکن والي (گورنر) وو۔ عا په
 حواله "د ۱۰ / تا ۱۳ / جنوری سنه ۱۸۹۵ پولتیکل ډائري شمالي وزيرستان"

د تفصیلی خط و کتابت نه پسته د جنرل سر لارکهارت ده دایا تو
په مطابق په جنوبی وزیرستان کښه د پورینه لان په راکبلو باندے
میجر و هاب، میجر پولاک، کپتان میکس وینه، لیفتمینت شپرد او
ایل-دبليوکنگ چه د وزیرستان په لیمیشن میشن د پتھ
کمشزاو چیمارکیشن افسرو، په ۲۸ جنوری سنه ۱۸۹۵ کار شروع
کړو -

د حکومت افغانستان له خوا نه به د پورینه لان راکبلو په
وخت د سدار شیریندیل خان او سدار محل محمد خان ده دایا تو
په مطابق د متعلقه علاقه ملکانو او معتبرانو کار کولو. د دوی
خاص اعتمادی بر پیشی به هم ورسه شامل وو -
په سوئیلی وزیرستان کښه د پورینه د غه کربنې تر ۱۲ فروردی
سنه ۱۸۹۵ پوره تکمیل ته او رسیده -

پینجھم باب

په توچي د فېرنگى مېشہ کيدل

فېرنگه چه په سوئیلی وزیرستان کښه ڈھیوریندلاں راکبلو
نه اوړکارشو، نو په قطبی وزیرستان کښه نه هم د دغه کرښه
راکبلو بندوبست شروع کړو۔

فروری ۱۸۹۵ء، کښه ڈاورو د مشرانو جرګه بنوں ته او بلله
دغه وخت فېرنگه لایه توچی کښه نه، و میشہ شوے۔ ملائوند
چه د دے نه خبر شو، نو د داورو د مشران ٹې د بنوں دیک نه منع
کړل، ولے دملک خان محمد خان محمد خیل داورو او ملک سادے
خان مدآخیل وزیر په ترغیب دوی بنوں ته لایل او په ۱۸-۱۹ فروری
۱۸۹۵ء ٹې د بنوں پیتی کمشز ایچ۔ اے اندرسن سره لیدل کتل
اوکړل۔ اندرسن دوی ته او وویل چه :

”مونږ غواړو چه فقط د افغانستان سره څل سرحدات

جوٽ کرو او بیا بیرته بنوں ته راستون شو۔

په دے دوران کبئے به تاسو د وزیرستان فیلڈ فورس
کانپر سرولیم لاکھاریت ته چالنے په چالنے ذکیپ لگولو
دپاره چکری، اگئی، خشائک، بوز او نور خوارکی مواد قیمتاً
درکوئی۔“

د داوَرَوْ مُشَرَّانْ دَفِيرَنگي په خوب و پستو خبرو او غولیدل او
په مېږي بې خان محمدخان محمدخیل او نذر بند عیدگَ ورسه
غله سے کیښوده او بیا و پسے ټولو ملکانا او مشرانو فرنگي ته په
پورتنی معاهده ګوتے او لکولے چه د راقم غور نیکه زیر دست هم په
کبئے شامل وو۔

یو خوا اندرسن د داوَرَوْ دَمشَرَانو سره په توچی کبئے د تلو
راتلو معاهده کوله او بل خوا نے د بیوں نه مغرب پله دیارلس
میله لرے د سیدگی په مقام د جنرل سرلاکھاریت په کمان کبئے درون
فوچ پند کړے دو۔ په ۲۳/ فروری ۱۸۹۵ء نے پخیله هم د قطبی
وزیرستان د پی لیمیشن کمیشن، کمشنز په حیث سره د چیله
علیه سیدگی ته خان و د اورسلو۔ او بیا په هم دغه ورخ فوچ د
توچی پله او خوزینو۔

کله چه دغه فوچ د عیدکوکلی ته او رسید و نو په ۲۶/ فروری
نے اول اول د ملاد پاونډه کو د وران کړو۔ د اوخت ملاد پاونډ پخوا
د عیدکو نه کړه کړے وه او په ملاد خیلو، کابل خیلو او برو د اوږدو

کبے بے نے د فرنگی په خلاف د جهاد تبلیغ کولو۔

وروستومارچ ۱۸۹۵ء کبے د سپین و ام بادتے فیر تھے ہم و رغلو
ھغہ په دے وخت سخت ضعیف و و خوبیا نے ہم د ملایاوند سرہ
دلکھ مرستے او تعاون کولو وعدہ او کرو۔

پہ ۱۸ امارچ ملایاوند دھنڈنہ رخصت شو او تر تیراہ پورے نے
د لشکر دراغوندلو زیار اویں تو۔ پہ ۲۷ فروری ۱۸۹۵ء فرنگی د
عید کونہ در پہ خیلو تھے اور سیدو۔ پہ ۲۸ فروری باندے د در پہ خیلو
نہ محمد خیلو تھے روان شو۔ فرنگی بہ د عید کونہ ترہ پڑا پورے
دھان سرہ د یلسکراف تارونہ او مٹے ہم لگو لے۔ د محمد خیلو نہ
دغہ فوج تریکم مارچ پورے د تھے خیلو تھے اور سیدو۔ هلتہ د سردار
شرین دل خان پہ امر د افغانستان ملکانان ہم شیر نے تھے راغلی وو۔
دغہ ملکانان ملک عین الوحین ز من ت خیل، ملک میر اکبر خان خوستاں
او مرزا غلام رسول نومیدل۔ د دوئی سرہ ملک لال خان، ملک حاجی
خان او ملک خان بھادر خان کابل خیل او ملک جامک او جان پیر گیان
خیل ہم ملہ وو۔

د پیورینڈلائن را کبلو پہ لہ کبے له اول نہ د قطبی وزیرستان
ملکانان شادیم خان مداخلیں، بنی خان مداخلیں، سید خان خدر خیل
(مامیت خیل)، پیاو خان حسن خیل (مامیت خیل)، محمد اکبر خان
توری خیل، ہکلیم توری خیل او خان محمد خان محمد خیل دا پر پہ
شیر نے کبے موجود وو۔ پہ ۸ امارچ ۱۸۹۵ء د افغان او آمانزو ملکانان

اوڈاچ اے اندرسن منصب دلنو په متفقه صلاح و مشورہ او د' نقصہ په مطابق دیوریند لائن په راکبلو لاس پورے شوابیادعه کارپه قطبی وزیرستان کئے داپریل سنہ ۱۸۹۵ء ترینما پورے ختم شو۔ دھن دلنو په دلبلو په دوران کئے چہ فیرنگی بنہ حاں مضبوط کرو نیو جزا جز سرلا کھاریت دسرا حدا تو دھن بندی په کارکنے بوخت شوابل خوا پاچ اے اندرسن دبیرتہ تلوپہ حلے د توچی دمشرانو سرو پیت ساز باز شروع کرو او حاں ته نے دا س ملگری پیا اکرل چہ هغوری ورتہ په توچی کنے د مستقل پاتے کیدو په معاهد گوتے او امضائکنے ثبت کرے۔

داپریل سنہ ۱۸۹۵ء په شروع کنے فیرنگی ته رو مبے رو مبے دوزیر قام لاندینو مشرانو گوتے او گولے۔

وزیر	مامیٹ خیل	کیپاٹ
"	"	کالاناں
"	"	جمعہ محل
وزیر	مامیٹ خیل	غزامیر
"	"	محل صاحب
ولیٰ وزیر	شوئی خیل	مکمیر
"	سردی خیل	مکھ خان
"	جان خیل۔ شوال	لالاں
ولیٰ وزیر	"	زاریکائی

وزیر	دره گانی	شیخ مجید
"	توري خيل	فiroz
"	"	تاوانيز
وزیر	"	ميان دين
"	توري خيل	شازا دين
"	"	طورخان
وزیر	"	غزين شاه
"	توري خيل	فتح مير
"	"	سلامخان
وزیر	"	لولاني
"	توري خيل	حاجي
"	ماميت خيل	سردار
وزیر	"	سعد الله خان
"	"	ليشك
"	ماميت خيل	غلامي
وزیر	"	باگد
"	"	نسهدار
"	ماميت خيل	مامازى
وزیر	"	نيبات
"	"	خوجه نير

وزیر	مامیٹ خیل	مینار شاہ
"	"	شاہ بہرام
وزیر	"	نجیم
"	مامیٹ خیل	شیخ
"	"	کمل محمد
وزیر	"	میر صاحب
"	مامیٹ خیل	دیک
"	"	سیر لادنی
وزیر	"	کھل
"	مامیٹ خیل	شیر مان
"	توری خیل	پیر حسن
وزیر	"	نیکم
"	"	کیلی
"	توری خیل	دامکانی

ڈمدا خیلو وزیر وہ طرفہ نہ ملک سادے خان لاد ایچ۔ اے
انہر سن سره خبرے اترے کوئے، خود روستو دوی ہم گوتے ورته
شب کپلے۔ یو خومیا شستے پستہ پہ ۲۲، اگست ۱۸۹۵ء، دادا فر قام
۵۸ تنو مشرانو ہم فیرنگی تھے پہ توچی کبنتے د مستقل پاتے کیدو
پہ معاهدہ گوتے اوں کوئے، اولے دادا ہو اکڑو مشرانو نے مخالفت
اوکرو او فیرنگی تھے گوتے او نہ لکوئے۔ د فرنگی پہ دغونا مخالفینو کبنتے

مشهور کسان د راقم غورنیکه زیردست او شاهزاده دو.

یو شریک درخواست

په ۶ اپریل ۱۹۵۷ء چه فیریگی ته د داورو، درویش خيلو اوکرئے والوله خوانه کوم درخواست وړاند مے شوئے وو، هغه په لانداني دول دو:

”مونږ دلر مې بر مې توچی دا ور او د دله توچی اوکرئے درویش خيل وزیر دا عرض داشت وړاند مے کوو چه چونکه اوس بريطاني حکومت زمونږ علاقه ته رانښتله د مې نو مونږ د چيلو باهمي تنازع اعلو او د محسودو د غلو عدی په تسيجه کښه د اخواهش لرو چه حکومت د مونږ د چيل نیک سوری لاند مے او سانۍ او مونږ دا اپریل هم کوو چه هغه څه د مونږ ته هم د چيل پشتو، رواجونو، خدماتو، ګریجوټه، الونسوډ ملکی او د سیدانو، فقیرانو او پیرانو د معافی په مطابق راکړے شي کوم څه چه په بريطاني حکومت کښه نور و نوو مقبوضه غریزو سیمو ته درکړے شي دی او حکومت د

عل د درپه خيلو یو مشر ملک وو. کال لښنه کښه چه دده ”خوئه خواجه مد خان چاقنل کړو نو د څه مود مے د پاره نه مل خيلو ته کله اوکړه، روستو نه دخوئه بدل واختسوا بېرهه څل کلی ته راغه او په ۲۳ مارچ ۱۹۱۶ء په څل مرک په حق او رسیدو.

په هندوانو باندے زمونبر د حقوق او په کلیو جوماتونو
او مزارونو باندے تاکھے شوے با جگزاری ته په دسنه
سترهکه او گوری -

مونبر غواړو چه زمونبر په موجوده حیثیت او قوانینو کنې
ډ دکومو چه بنه احترام او تعیین کولے شي هم تو نه شي
و هله او زمونبر مقدمات ډ د شریعت محمدی او ډ جرګه
په مطابق فیصله کولے شي - مګر هغه مقدمه چه فریقین
نې ډ جرګه له رویه فیصله کول نه غواړي او یادا سه ...
مقدمات چه هغه ډ شریعت محمدی او ډ جرګه په ذریعه
نه شي فیصله کید لے، هغه ډ برطانوی حکومت پخیله ډ
صحیح قانون لاندے فیصله کوي -

چونکه مونبر غریب خلقو یو، نو د عدالتی فیسونونه ڦستنی
کرے شو او حکومت ډ زمونبر نه هیڅ قسم مالیه همنه آخلي
که چرے حکومت زمونبر نه مالیه غواړي نو د هنځتی تعین په
یو چل او شی او بیا بیا ډ په کښه کمی بیشی نه شي کولے -
خنکونه ډ زمونبر په قبضه کښه پاسه شي او په دے حقله
ډ هیڅ محسول نه شي عائڻ کولے -

زمونبر په علاقه کښه ډ او سپنو ڈرې ټکونه ډ هم زمونبر
په تصرف کښه پریښو ډ لے شي - که چرے حکومت په درې ټکونه
قبضه لکول غواړي نو زمونبر ډ گزرا وقات د پاره ډ معقول

الاُنس مقرر کرے شی، حکہ چہ موں بِ غریب خلق یو -
 زموں بِ دعائے قید یا نو دپارہ د توچی په درہ کنے جیل
 تغیر کرے شی، کہ دامکنہ نہ وی نو دیرو جاتو په
 حدود کنے دنه دوں -

هر کله چہ د توچی لارپرانستے شی، نو پہ دے به د
 پاؤنداؤ کاروانو نہ هم آمد و سفت کوی او زموں بِ او نو او
 ورشوگانو ته به ضرر رسوی - نو کله چہ دغه لارپرانستے کیزی
 هغہ وخت د پہ پاؤنداؤ د بدر گے او ورشوگانو باج او لگی
 او مونبِ ته د راکولے شی - ع

نعم شودیاکے

پہ قطبی وزیرستان کنے فیرنگے د پیورینڈلان په راکبلو او
 نو چونو خورو لو کنے خو کامیاب شو، ولے د توچی توریالو ژنیو هم
 داسے شندے پرے او کرے چہ ترولایت پورے نے میھے پرے
 او زبرو لے او د سیدگی نہ تر شیر نے پورے وزیر و دا پرو دو مرہ سختے
 سختے د عزے ورسہ او وھلے چہ آزادی پسند و گری به تل تر لہ پرے
 ویاری - د غسے پہ مقابل کنے فیرنگی هم بے تحاشا جانی او مالی تاوانو نہ
 ورتہ اور سول - کله کله خوبہ نے خلقو ته داسے انسانیٹ سوز سزا لکا
 درکولے چہ د وحشت او بربیٹ جد بھ پرے ختم وو -

د نیم شودیاکی، راشہ دین، شوانیر او نذر دین د لاشونو سیز ل

ع "دی سم انگ اپ"

بہ دَفِرِنگی په لمن همیشہ یوتور داغ اوسی -

په ۲۶ھ / فزوری شستا ۱۸۹۵ء چہ فیرنگی دعید کو په سیمه کبنتے کیمپ
اول گلو نو یوگور کھاسپانی دکیمپ نه په لبہ فاصلہ باندھے یو خوش
اوینان خرو لو ته بوتلل - دعنه سپانی مکمل طور مسلح وو - هلته تردھے
دینی علومو یو طالب علم چہ او لیداونو سمدستی پرسے ورغوته شو
او په خبر نئے ورلہ حُمگر غلبیل کرو - دسپانی ہوپک نئے واخسن
او په مندھ شو - دسپانی دمرگ خبر چہ کیمپ ته او رسیدو، نو په
طالب پسے دفوخیانو چغه را لو ته - طالب نئے رائگیر کرو او په موقع
نئے شہید کرو - بیا نئے دده مرے دعید کو کیمپ ته یورلو او په ۱۲۷
فروری نئے دتھولو خلفو په مخکنے او سیز لو - دعنه طالب نعیم نومیدو
او داحمد شودیا کی چوئے وو، چہ په قوم علی خیل توری خیل وزیر
وو او دلرو دا ور په او زی کلی کبنتے او سیدلو -

دَسْ پَه خيلوانښته :

یو خوا فیرنگی دپیورینه لان په راکبلو کار شروع کرے وو - او
بل خوا نئے د توجھی په سیمه کبنتے فو خونه خواره کری وو - په ۱۱ /
ماچھ شستا ۱۸۹۵ء د درپه خيلو کلی ته خامن په کٹکی کبنتے چہ کوم فرخ پڑو
وو دھنے یو خودستے د درپه خيلو په کلی کبنتے دمانزپیونیو دپاره
روانے کرے شوے -

د فرخ په دغودستو کبنتے اکثر سیکان او گور کھیان وو - لکھ خنگه
چہ په هر پیتون وگری د چل کور کلی ستر گران وی، دعنه شان

درپه خیلو هم د فوح منصب ارانزو ته دکلی د ننزو تو اجازه ورنہ کرو۔
 فیر نگے د چیل طاقت په نشه کبنتے دومره مست ووچه د درپه خیلو
 دکلی ستر سال تو پروا نے او نہ کرو او دمت په زور په کلی ورد نه
 شو۔

د دس په خیلو حوانان هم درپسے را او تل او داسے زور داره حمله
 نے پرے او کرو چه سپاہیان نے لکھ دیلو نو په کوشونے په زغیلد
 کرل۔ بنخوجین کوبه د کوئتو د بامونونه پرے داسے منگی کھوئی ورقے
 چه پیروتھے کری ورماتے کرے۔ سپاہیان خوک په کوشونے
 مرہ گکھ شول او خوک په ترب له کلی او تل۔

په دسے انبستہ کبنتے ۵ تنه فوجیان مرہ گکھ شول او بیوس تنه
 درپه خیلان په شہادت او رسیدل۔ فیر نگے چیل دغه ذلیل شکست
 دومره سخت دلگیر شوچه د درپه خیلو په کلی نے دیوے بلے حمله
 کولوتا بیا او کرو، و لے درپه خیلو په هم دعه ورخ کے خالی کرو، او
 غرونونته نے کڑے او کرے۔

راشہ دین دا ورہ :

د راشہ دین اصلی نوم رسید الدین وو، خو خلقوبه راشہ دین
 بللو۔ یو حیکر ور زلمے وو او د اسلامی علوم و تحصیل نے کولو۔ د دغے
 با تور د شجاعت قصہ داسے بیانبری چه د داوہ په بوبیه نوے علا
 کبنتے د فیر نگی لوئے کیپ لگیں لے وو۔ په ۱۳/ مئی ۱۸۹۵ء د کیمپ نہ
 په لبرہ فاصلہ میجر جنرل دیورہ لیمنڈ سرہ د چیل سائیس او اردنی

بال سنه داس نه کوز پلے روان وو۔ راشه دین له ورایه پرسه ستگ
بنخ کرے وے او ددؤی دراتلو په اشطار کبے دوت ترسوری
لاندے ناست وو۔ دده سره درے نفره نور ملگری هم وو۔ په
دے موقع د توجیئی رود په غاره گنپ وسله بند سپاهیان خواره واره
گر جدل۔

درashه دین سره پستول وواو د نورو ملگرو سره چرے کله
چه ليمني ورنزدے شوندوی پرے ناخاپه ورغوبیه شول او لکه
د چرچنپه ويوتربله وبله او نبنتل۔ ليمني، بال سنه او د ليمني سا۔
هم درے واوه مسلح وو، او يوه توره لوخره ٹے وبله پورته کوه۔
درashه دین ملگری سپنه خوله چنپیان وواو هم په دغه شپو
ورخو کبے د بنوں نه په رخصت راغلی وو۔ وله سره ددے ٹے دو
مرا نه او کوه چه درے واوه ملحدان ٹے واصل دوزخ کرل۔ او پچله
په منیه شول، وله د بدہ مرغه د فوحیانو چغه ورپسے اور سیده او
راشکیل ٹے کرل۔ خود عن با تورا نیوو ته حانونه ورنہ کرل او تر
ھفت ور سره تھر په تھر او چرو سنگیوں کبے انبتی وو، تر خوچه شهیدا
شوي نه وو۔

سـنـی
راشه دین، شوانیر او نذر دین په موقع شهیدان شول او بانا
چه اصلی نوم ٹے ابن یمين وو په منیه خلاص شو۔ فیر تگی د چل
لیمنه مرے خوبنپ ته واستولو او پچل مخصوص مریستون کبے
عـاـصـلـ کـبـےـ لـيـمـنـيـ پـهـ ۶ـ پـنـجـابـ انـفـتـرـیـ کـبـےـ لـيـفـتـيـنـسـتـ وـوـ وـلـےـ دـقـلـ

ئے بنخ کرو، ولے دراشه دین او د هنگه دملگرو مری نئے پرورد
 توچئی کبنتے وبله دلئی کرل او د تولو خلقو په وراندے نئے او سیزل،
 او بیانے په ۱۳/مئی د دوئی دا وہ کورونہ هم وران کرل۔ دعه درے
 واڑہ زمریان په همزونو دا وہ کبنتے دخرے کلی او سیدونکی وو۔ د
 راشه دین خلورم ملگرے ابانائی د نعیم مکل اخوند حُوئے وو، چہ
 داغزن کلی همزونے دا وہ وو۔ اصل کبنتے دے هم دخرے کلی وو۔
 خوتقیریاً د شپرو میاشتو نہ نئے کورنی په اغزن کلی کبنتے میشته
 شوے وہ۔

ابانائی هم دریمه ورخ فیرنکی ته په نکتو ور غلو او په ۱۶/مئی
 ۱۸۹۵ء نئے دا وہ دیکان نومی کلی خواکبنتے چاند ماری کرو، او
 هم حلته نئے بنخ کرو۔

نمپس نئے بنوں کبنتے په قبرد میجر جزل یمند لوحه نصب شوچہ نن
 هم موجودہ دہ۔

ع۲ دخرے کلی او سیدونکی اصل کبنتے سیدان دی۔ کیدے شی چہ
 په دے نسبت دا کلے په صحیح معنی کبنتے دخیر کلے وی۔ دوزیرستا
 خلق خرے یاخڑہ حفاظتی بندونو ته هم والی۔ دعو سیدانو بہ درود
 توچئی د سیلا بی او بوب پر ضد د حفاظت د پارہ چلوا زمکو ته خرے
 جورولے۔ کیدے شی چہ په دے نسبت خرے کلے مشہور شوے وی
 په قدیمه فارسی کبنتے شان و شوکت ته خڑہ ویلے شی۔ دا هم امکان لری
 چہ د سیدانو د جاہ و جلال په نسبت دعه کلے په خڑہ کلی مشہور شوے
 وی او وروستو خڑہ په خڑہ یاخڑے بدال شوے وی۔

د'اباڻ مرهے فيرنگي اونه سيزلو، وله چه هغه د'نورو مردو^۱
په سيزلو د'توضي اولس زينست برهم شوئه ووا هرخواهه
او انگاره راپورته شوئه وئے -

اچ - اے اندرسن په دے حقله داسے رپورت یڪلے دے
"هغه سوزيندليو لاشونو په توضي کښه دومره لوئه
اضطراب پيدا ڪري دے چه که چرے داسے واقعه
بيا پيسنه شي نوديو پوليکل افسري په هيٺ به زه د
دغهه کاروائي سفارش چرئه هم نه او گرم" -
د'عام اشتغال نه علاوه په ۱۸۹۵ء مئي سنه د'محمد خيلو داوريو
ملادرويش او د'درپه خيلو داوريو اخوندزاده محمد لطيف د'فيرنگي
يو مسلمان افسر غلام محمد خان ته درغلل او اخطاره درکرو چه :
"که چرے په توضي کښه فيرنگي دهان سلامتيا غواړي
نونه د'مسلمانانو لاشونه سوزوي اونه د'دهغوئي په
منه هبي اموره کښه ګوتئه وهى" -

د'دغه چرڳه نه پسته فيرنگي په توضي کښه دمرو دسيزلو نه
لاس او شنورو -

نور او گنال :

د'ميران شاه زرمه قلعه ته نزدي په ۱۸۹۵ء يو وزير
شيپانه په وياله بانه رمه اوبيه کوله - د'وياله په غاره دوه سپيانا
عـ کال ۱۸۹۵ء کښه چه فيرنگي په درومبي حل توضي ته راغه نواوله

هم ولار وو، چه یولائیں نایک میر عالم نومید او بل هری سنگھ۔
کله چه میر عالم یونخوا شونو شپانہ په هری سنگھ حمله او کره او قتل
ئے کرو۔

شپانہ پیښو ته زور در کرو۔ و لے دبدہ مرعنه سوارہ ور پیسے درسید
او شہین نے کرو۔ فیرنگی ددہ رمه خوضبط کرو و لے دتیرو احتجاجی
ظاہرو په سبب نے ددہ امرے او نه سیز لوبلکه په بنه احترام
ئے بنه کرو۔

د شپانہ د پور آخستو په ترڅ کېښه د انغر کلی نورو دو رو شاه حلمو
چه د شپانہ چیلوان وو، د ۲۳، مئی ۱۸۹۵ سنه په شپه په دولسو جود
ایشے چوکی ته در وا پریدل او په سپاهیانو نے برید او کرو۔ درے
تنه نے قتل کرل او خلور ته سخت رو بیل۔ دوئی پخیله هم دواړه
شهیدان شول۔

د ځانه ځوانان یو نور نومید او بل کنال۔ د دوئی مری هم فیرنگی
او نه سیز لوبلکه بنه نے کرل۔

مکل بازاونور مست: د نور او کنال نه دروستو په یوه بله موقع هم
قلعه نے د میران شاه بنوں په سرک اندازتا دیو میل په فاصله باندے
جوره کرو۔ د ځانه سیمه د میران شاه دا پرو ده۔ په دے نسبت قلعه د میران
شاه په نوموسومه شوہ۔ کال ۱۸۹۶ سنه کېښه چه موجوده قلعه جوره شوہ نو
فیرنگی هغه قلعه پریسندو ده، خود قلعه هغه زمکه او س هم په زړه قلعه
شهر لري۔ د غرسے نوئے قلعه هم په میران شاه قلعه او بلے شوہ۔ د قلعه
سره جو خٹ سرائے هم په میران شاه شهر پسدا کرو۔

د'غازیانو مری او نہ سیز لے شول۔ اوس د'فیرنگی ستر مگے غریب لے
وئے او د'سیز لود کار نہ بھئے احتراز کولو۔

په ۲۵ / مئی ۱۸۹۵ء دمیران نور مسٹ او ددوی یو خونرو ملکرو
دمیران شاہ په کیمپ دشپے حملہ او کرہ او یو تعداد سپاياناں نے
در غربی کرل۔ دوی پخیلہ هم دواہ شہیدان شول او مری نے
فیرنگی ته ورپا تے شول۔ فیرنگی په دے موقع هم دواہ لاشونہ
خاور و ته او سپارل۔ دغه تو بیال هم دواہ د'افزار کلی مامیٹ خیل
وزیر وو۔

په کمپل حملہ : (LT. COMBELL)

په ۳۱ / جولائی ۱۸۹۵ء لیفٹیننٹ کمیل او ورسہ دولس تنه سوارہ
د'بوبیہ کیمپ نہ دمیر وغہ په طرف دلارے دمعا نئے کولو دپارو
وتلی وو۔ په راستین دو دکیمپ نہ شپن میلہ لرے جبار خان او
ہنگر خان منظر خیلو وزیر و پرے یو خود زے او کرہے یوہ گولی
د کمیل په پسنه او لکیدہ، ھدو کے نے مات شو۔ بلہ ددہ په اس
بنخہ شو۔ په موقع هلاک شو۔ او حملہ کوونکی دواہ سلامت لازل

پولتیکل ایجنتیان (افسران)

د کال ۱۸۹۳ء نہ چہ فیرنگی د سیک نہ مکمل طور صوبہ سرحد
واخستلو نو تر ۱۸۹۵ء پورے وزیرستان د'پیرہ اسماعیل خان او بنوں
عل په ۹، نومبر ۱۸۹۴ء کبے فیرنگی د سرحد په نوی پول تشكیل او کررو
او دغه سیمه نے خان ته بیلہ صوبہ او تاکله۔

صلعود پيٽي کمشزانو دا تر لاند سے وو۔ ۱۲ / نومبر ۱۸۹۳ء پورے
دغه علاقه دبرطانيے زير اثر نه اوہ۔ کله چه امير عبدالرحماد ديوريندا
په معاہد دستخط اوکرو او بغير د بير عمل دوزيرستان د نزو علاقو
نه دست برداره شوا اوپريل ۱۸۹۵ء کبني ديوريندا لائن (کربنه) را کبني
شو، نو فيرنگي په توچي کبني هان آبادول شروع کرل او دليوى
پوسٽونه نئے جور کرل۔

په ميران شاه کبني د موجوده قلعه نه جنوب پله په يوميل فاصله
باند سے ميران شاه بنوں په سرک يولو نئے مضبوط فوجي گيريزن قام
کرے شواوهم په دعه کال اکتوبر ۱۸۹۵ء کبني فيرنگي په توچي قبضه
اول گوله او د سويلى او قطبى وزيرستان دواره برجو دباره په پومبى
ھل پولتىكيل ايجنتيان مقرر کرے شول۔

د سويلى وزيرستان پولتىكيل ايجنت وانا او د قطبى وزيرستان
پولتىكيل ايجنت ميران شاه چيل مرکزونه او تاکل۔ دوزيرستان يوه
برخه ساو ته وزيرستان ايجنسى او بلے شوه او بلے توچي ايجنسى۔ درستو
دمزىن و سعث په بنا توچي ايجنسى په نار ته وزيرستان ايجنسى کبني
مدغم شوه۔

ڈيوريندا لائن

ھے خو په ۲۵ / جون ۱۸۳۸ء کبني د کابل شاه شجاع ديو معاہد
له رویه دوزيرستان توريالي خلق سيا كانو ته حواله کړي وو۔ او انگريزان

په کښې موهان ناست وو- خود روستوچه حالات بدل شول- سیکان
 د انګریزانو دلاسه اووه له شول، نو په کال ۱۸۹۳ء کښې فیرنگی یو حلن بیا
 د افغانستان سره د حدبندی سوال اوچن کرو او د افغانستان
 سره نه د چېل برید جو تون بله معاهده اوکړو -
 په د دے معاهده کښې د فیرنگی له خوانه سرمار ټیمر دیورسند
 او د افغان حکومت له خوانه پخچله امیر عبدالرحمان شریک وو- دو
 د چېل دواړو مملکتو نو ترمیخه دیوے کړښې راکښلو معاهد اوکړو
 او نقشه نه تیاره کړو، دغه کړښې ته دوئی "دیورینډلائن" نوم
 ورکړو -

په دعه معاهده باندے د افغانستان امیر عبدالرحمان په ۱۲۰
 نومبر ۱۸۹۳ء په کابل کښې د سخت اوکړو- د دغه معاهدے له
 مخه د بېرمل نه بغیر نورتول وزیرستان د انګریزانو په قبضه کښې
 پاتې شو- د دے معاهدے په چقله امیر عبدالرحمان پخچله خود
 عا بناغلے عبدالحید ترین د چېل کتاب "فیرایقی" په صفحه نمبر ۲۳ لیکي
 چه "دیورینډه قېرد ډیرو اسماعیل خان په چھاؤنۍ کښې د چرخ
 په احاطه کښې دے- داصحیح نه ده او له چه دغه قېرد ډیلیقیشنټ جز
 هزی ماری ین دیورسند دے کوم چه یکم جنوری ۱۸۸۶ء کښې د تانک
 په مقام دهانه نه پریوته وو او هلاک شو- وو او په رايل انځیرنگ
 کښې ترليفيشنټ جز ل عهدے پورے رسید لے وو- هم دغه سهوده
 بناغلی عارف محسود هم په چېل کتاب "وزیرستان ګوړم سه ګوړل تک" کښې کړے

نوشت سوانح حیات کبنتے دا سے اظہار خیال کوئی۔

”سمراء تیمربیورینہ په ۱۹ ستمبر ۱۸۹۸ء دپینبورنہ دکابل

په نیٹ لاروان شو۔ دکابل په حدود کبنتے دداخلیدو نه
پس ددے جرگے استقبال تہ زما جرنیل غلام حیدر چرخی
ولابر وو۔

دا جرگہ په ۲، اکتوبر کابل ته را اور سید او ددؤ په
اعزاز کبنتے دیوویشتہ توپونو سلائی او شو۔ ما د چل خونے
جبیب اللہ په محل کبنتے ددؤ د قیام بندوبست کرے وو
درسمی دربار نہ پس مونبر زد په اصلی معاملات تو بحث شروع
کرو۔ دیورینہ یو ماہر سیاستدان او د فارسی بنہ عالم دے
خبره دیره زر ترسہ شو۔ لیکن په دے غرض چہ زما د
ماراء تیمربیورینہ او د مشن د نور و غزو د حونے نه و تله هر
لفظ د په ریکارڈ کبنتے حفوظ کرے شیما خل میر منشی
سلطان محمد خان پردے شانہ کبینیو لے وو۔ دے نہ
خواجاید لے شواونہ زمانہ بغیر ددہ په موجود گنجی خوک
بل خبر وو۔ ما دہ نہ ویسلی وو، چہ ددؤ هرہ خبره خوا
کہ زعوں بسره وی یاد دوی په چل میخ کبنتے، په فارسی
کبنتے وی یا انگلیسی کبنتے، تکی په تکی لیک کبنتے راولہ۔ او
ھنھ (سلطان محمد خان) زمون بردا تو لے خبرے په شارتی
ھیسنہ کبنتے او لیکلے او زما د دیورینہ او د جرگے د نور و غزو

ترمیخته چه کوئے خبرے شوئے وئے، هغه په ذقیری
ریکارڈ کبئے خوندی دی۔

د دے ټولو جبرو اترو نتیجه دا شو چه ڈچترال او
دره بروغیل نه واخله تر پیسپور او د هنخ حائے نہ ترکوه
ملک سیاه (چرتہ چه ایران، افغانستان او بلوجستان وله
ملاوېږي) پورے د سرحد جو ټون په د دے ډول او شو
چه واخن، کافرستان، اسمار، دلآل پورے مهمند او د
وزیرستان یو ھصته برمل زما پیه سلطنت کبئے راغله او زه
دنوي چمن ریلوئے ستیشن چغئی باقی وزیرستان بلند
خیل - کرم - افریدی، باجور، سوان، بنیز، دیر، چلاس
او چترال په علاقو باندے د چل حق نه دستبرداره شوم -
د دوی دایام ډیر خوشگوار وواود دے معاهد په
وجه ټولے غلطی او تnar چه د دے علاقو چقله بپوره
کید لے خنے شوئے، او هر کله چه دحد بندی گربنے د
پورتني معاهد په مطابق د دواړو حکومت نو د کمشنرا
په نګرانی کبئے قامه کړے شوئه نو د سکون او اطمینان
فضا خزو شو او زه د الله تعالی نه خواست کوم چه د افضا
د تل قامه او سی "عل

عل په کابل کبئے د ډیورینه د معاهد په ترڅ کبئے حکومت برطانیه د
امیر د شپږو لکھو روپو په رومنی کالیزه ګرانټ کبئے د شپږو لکھو روپو
مزید اضافه او کړه -

کال سنیہ ۱۹۱۹ء کبنتے چہ امیر عبدالرحمن دفالج په عارضه وفات
شونو ددہ ہوئے امیر حبیب اللہ خان دیوریند معاہدے
تجدید په دے الفاظو کبنتے اوکرو :

”کوم لوظونہ او معاهدات چہ زما دیلار اعلیٰ حضرت امیر
عبدالرحمن مرحوم او د برباطوی حکومت ترمیخہ شوی
دی، ما په هنگ تو لوعمل کرے دے۔ عمل پرے کوم او
عمل بہ پرے کوم“

فروری سنیہ ۱۹۱۹ء کبنتے دامیر حبیب اللہ خان د قتل نہ پس چہ
امیر امان اللہ خان په تخت کبینا ستاو د وزیرستان توریا لو ہوانا نو
ددہ په معاونت کبنتے په فیرنگی باندے تاخت و باخت شروع کرو۔
په شرمونوئے او شرمولو او امان اللہ خان نے ددہ د استعمری پنجو
نہ آزاد کرو، ۸ نومبر ۱۹۱۹ء چہ په راولپنڈی کبنتے ددہ مشن
په ”معاهد سنیہ ۱۹۱۹“ دستخطونہ کول نورسرہ درسرہ نے دیوریند
لائن معاہدہ هم بیاتاڑہ کرو۔

په اپریل سنیہ ۱۹۲۰ء کبنتے د منصوری په مقام د مستقل صلح د معاہدہ
په غرض یوبل کافرننس منعقد شو۔ داخل د افغان و ف سردار
 محمود خان طرزی وو، چہ د امان اللہ خان سخرا په هنگہ زمانہ کبنتے
دا فغانستان وزیر خارجہ وو۔ په دے معاہدہ کبنتے هم دیوریند
کرسنہ په لاندینو تکو کبنتے په چیل ھائے پاٹے شوہ او ھیئے قسم
رد و بدل په کبنتے اونہ شو۔

”دواره معززے جرگے په یوه خوله دهند او د افغانستان
 ترمیخه هغه مدد بندی تسلیموی کومه چه ۸ / اکس ۱۹۱۹
 سنه، د معاهدے په پنځمه دفعه کښې افغان حکومت
 منله ده“

په ۲۲ / نومبر سنه ۱۹۱۹ دغه معاهدہ بیاتاڑه شوہ -
 په ۷ / جنوری سنه ۱۹۲۸ چه کله امان الله خان تخت پرسنود حبیب الله
 عرف بچه سقه قبضه پرے اوکړه او بیاد وزیرستان د تور زبنا شاه
 څلمو په مدد سره بچه سقه او و هله شوا او اکتوبر سنه ۱۹۲۹ کښې نادر
 خان په تخت کښی ناستونو په ۶ / مئی سنه ۱۹۳۰ چه د بريطانوی حکومت
 د امور خارجہ سکریتیری او په لندن کښې د افغان وزیر ترمیخه کومر
 خط و کتابت شوی وو، د هغه د لاندینو اقتباساتونه د اعلوم بری
 چه شاه نادر خان هم د پیوریندې معاهدې منله وو او وزیرستان لے
 د انګریز زبان په خولی کښې غور حوله وو. لکه د بريطانوی حکومت له
 خوا :

”مونږ ته د امناسب بنکاری چه شاه محمد نادر شاه د
 سلطنت افغانستان په تخت د جلوه افروزی ترپیش نظر
 د اعلان اوکړي، چه هغه معاهدې او س هم قاهمه ده کومه
 چه په ۲۲ / نومبر سنه ۱۹۱۹ په کابل کښې ترسه شوی وو - زه
 دغه خبره په معرض تحریر کښې راوستل غواړم، چه مونږ
 او س هم د اغواړو چه دغه معاهدې بدستور پوره قاله“

اوناڻنے وي ”

داعلي حضرت نادر شاه له خوا :

”زه په ھواب کنه دغه خبره په معرض تحریر کنه راولم چه
مومن غواړو چه دغه معاہنے سے بدستور پوره پوره قائمه او
ناڻنے وي ”

کله چه یه ۸ / نومبر ۱۹۳۳ء شاه نادر خان د عبدالحالمق نوئے
يو طالب علم دلاسه د تقسيم اسناد ديوے جلسے په موقع
ادوڑ لے شو۔ او شاه ظاهر شاه په تخت کښينا ستونود ده په دوس
کنه هم وزيرستان د انگريزانو زيراقتدار پريسبود لے شو۔
۱۳ / آگسٽ ۱۹۴۲ء کنه چه پاکستان جوړ شونو د وزيرستان
قبائلو په کنه پخچله مرضي شمولیت غوره او گنزو۔

د امير عبدالرحمان یوم مكتوب

امير عبدالرحمان په يو خط کنه، کوم چه ده و ايساره هند ته
په ۲۵ / صفر ۱۹۳۴ء بـ مطابق ۲ / آگسٽ ۱۹۴۲ء ليلکه وو۔ دهه په
رزا کنه امير موصوف د انگريزانو دوستي په آساس د اطميان
اظهار کوي۔ او بيا دا ورته په تکوته کوي، چه د انگريزانو سره دوستي
په ترون کنه افغان اولس داهيله لري چه اوين به دروسيانو د شر
نه په امن شي۔ د دينه پرته دروس د توسيع پسندانه عزامو په
خلاف دفاعي انتظامات او په افغانستان کنه د کري چنو حالاتله
کبله په پيوريندا لان باندے د کاري زولو چقله تاکيد کوي۔ عـ

”بنائی چہ ستاسو ایکسیلسیسی، ب्रطانوی افسرا نو ته او لیکی
چہ دسرحد د تقسیم پھقلہ زمونب زپونه نہ زخمی کوی
او دغه معاملہ زر ترسہ کپری۔“

د امیر عبدالرحمان د خط په حواب کبے وایسراۓ هند ۱۳/ ستمبر ۱۸۹۳ء، دا سیلیکی چه :

”ز ناتسو ته اطمینان درکولے شم، چہ ما ب्रطانوی کمشنز انجو
ته خصوصی هدایات و رکوری دی، نہ یواحے دا چہ هخوئی
کارگرپنڈ سے کپری، بلکہ دغه هر چہ د دوستانه جذ بے
لاند سے او کپری۔“

مکستان شہید :

۱۴۶/ فروزی ۱۸۹۵ء کبے چہ د جنرل سرو لیم لا کھارت په

“INDO-AFGHAN BOUNDARY FILE NO I ” ۱۴

۱۔ بناغلی عبدالحیلم اثر د زمونب مجاہدین په صفحہ نمبر ۵۰-۵۱ سہوا
لیکلی دی چہ ”د وزیر سے ملا صاحب د شہادت نہ روستو په ۱۸۹۳ء کبے
چہ بُرطانیي دملکه و کپوری د بادشاہی پے ورخے وسے د فیرنگی
لبنکرے د جنرل سر لامکھارت په کمان کبے د توجی پر سیمه و راوختے او
دغه خاورہ نے او سیوہ۔ حالانکه د جنرل سر لامکھارت په کمان کبے د فیرنگی
لبنکرے په کال ۱۸۹۵ء کبے توجی ته راعلے او دغه سیمه نے قبضہ کرے
وہ۔ ہمدوغ رنگ وزیر سے ملا صاحب د کال ۱۸۹۳ء په خواوشا په
چل مرگ په حق رسید لے دے۔

کمان کبنت په توچی فوچونہ وراو ختل او اکتوبر شنسا ۱۸۹۵ء پورے فیر تکی دغه
علاقة قبضه کرہ نو درومبے پولتیکل ایجنت ورتہ مستیر اچ - اے
کیسن علی MR.H.A.CASSON مقرر شو۔

دغه وخت ورتہ توچی پولتیکل افسروئیلے شو۔ مستیر کیسن په
۱۳ مارچ لسنا ۱۸۹۶ء دمیر علی تحصیل په دورہ وتلے وو۔ او د حسوخیلو
په کلی کبند حاجی سرمست زیارت کتو له روان وو۔ د بروخیلو دا ورو
مکستان نو مے یوچوان چہ دادے نه خبر شونو دا نه حاجی
سرمست دروضے بے حرمتی او گنڈله۔ سمدستی نه چل دوہ ملکری
خبر کرل۔ دی یواہ و تورے رواخستے او په مستیر کیسن نه داسے۔
زور دار حملہ او کرہ، چہ د تکہ نه تو یہ تو یہ کرو۔ د تحصیل دا س
جمع دار ظفر خان په مشری کبنت چہ کومہ بدر کہ د مستیر کیسن سره
موجودہ وو، په هغو کبنت سید شاہ نوی پی دا ور مکستان هم په تورہ
اووه لو او شہید نه گرو۔

ع دا ورو بہ کیشناز بللو۔ ع حاجی سرمست په ختہ دا ورو۔ د مغلیہ
دور سلطنت په زمانہ کبنت په علم پسے دھلی ته تلے وو۔ اللہ پاک د
کرامت خبتن کرو۔ مغل بادشاہ نوبہ نه دیر قدر کولو۔ کله چہ وفات
شو نو چل کلی حسوخیلو ته نه را ورو او د مغلیہ طرز تعبیر بنکے دوہ
منزلہ مقبرہ پرے جو رہ کرے شوہ۔ خود وخت د تیری د و سره نه اوس
یوم منزل صانع شوے دے۔ د حاجی سرمست نور حالات معلوم نہ
دی۔ ع ویلے شی چہ د دہ میراثہ شوہ۔

دُدھے نور دوہ ملگری زوته خان او میر حسن هم دھسوخیلو
په کلی کنے او نیولے شول او دروستو قید پر مے او خیڑو لے شو۔
دملاپاونڈہ سرگرمی :

دمسیر کیسن دقتل سره په وزیرستان کنے وزیر، محسود، داؤ وو
او بیتھو په فیرنگی پسے بڑھے او وھے او لور دلوری نہ ہے په
سرکاری کانوای او پوستون باندے بریدونہ شروع کرل۔ خصوصاً
دعا بریدونہ په کال ۱۸۹۸ء او سنتہ کنے په دیر زور سور سره وو۔
په سوئیلی وزیرستان کنے ملاپاونڈہ هم په ۲۸ جون ۱۸۹۶ء د
مرؤں نہ را اوتو-یو خوانے دمساعد و حالات لہ کبلہ د فیرنگی په
خلاف تحریک روان کرو او بل خوانے د جہاد دپارہ د "شکرانے" په
نوم چندہ ہولول شروع کرل۔

په دے موقع ددھے سره اندارتاً دنس روکسانو لشکر وو، چھ ھغہ
وخت ورته شیخان او طالبان ویلے شول۔ انگریزانو هم ددھے په مقابل
کنے گنہ برجی پیدا کری وو، و لے هغوئی پچلو ناواریو ارادو کنے کامیاب
نہ وو۔ او د ملاپاونڈہ تحریک په تیزی سرع مخ په وہ باندے روان وو۔
په ۳ جون ۱۸۹۶ء ھغہ رزمک ته راغلو او په می روغہ منظر خیلو
کنے چندہ وصول کرو او شپہ نے په رزا فی کنے او کرو۔ د چندے
مقدار بہ د ملاپاونڈہ په خوبنہ په اور بیل ادا کولے شو۔ د چھانے
نہ ھغہ تو تری او پانی خیلو دا ورته لابو۔ هلتہ دملک خان
محمد خان محمد خیل دا پر په لمسہ پانی خیلو چندہ ورنہ کرو اودہ

په بدل کنے دوئی یو شومانزیؤتہ دا اور اچلوکو شش اوکرو۔
 ددے چانے نه ملا پاوندہ شیرنے او ما یزر ته لاهو۔ بیا په
 یک جولائی نے دخیسارہ، توری خیلو، په ۲/ جولائی نے دعلی خیلو، توری
 خیلو، په ۳/ جولائی نے دمیر علی مدنی خیلو او په ۴/ جولائی نے د
 خوشحالی د درے پلاری شاخ رسول خیلو چنڈ وصول کرو۔
 د ملا پاوندہ د کامیابے دورے نه فیرنگے او ویریدلو او ده نه نے
 چیل لوظونه ورپه یاد کرل۔ ملا پاوندہ په حواب کنے غلام محمد خان
 ته چه د پولیس اسستینت سپرنٹھنانت وو په ۵/ جولائی ۱۸۹۶ء لاند
 خط او لیکلو۔

غلام محمد ته د ملا پاوندہ خط

وزیر و محسود په دے رضا شوی دی چه دغه فقیر (ملا
 پاوندہ) د چلوا طالبانو، شیخانو او نوکرانو په تعاون سره په
 غلو غدیو، سود خورو او بے دینه خلقو چه د شریعت په خلا
 کارکوی، بندیز او جرمافے او لگوی۔ ددے مقصد د پاره ما
 چل ملگری راغونپه کری دی او د سرکار سره د جنگ کولو هیث
 اراده نه لرم۔

په جاسوسانو اعتبار مه، کوه کوم چه د پیسو د پاره دروغ
 واں او د پیسو گتلو لایم کوی۔ سرکار ته د دا هم معلومه وی
 چه زما سره د مستہبر وس مہرشدہ خط موجود دے چه
 د هغه متن دا دے چه :

”توله غریزه سیمه ملایاوندہ ته بخشش ورکولے شی۔“

که چرے حکومت دعه سیمه بخشش نہ را کوی اوچله وعدہ
نہ پورن کوی نومهربانی اوکھے ما خبرکو، چه زرہ صبرکرم،
حکه چه زہ دجنگ طاقت نہ لرم۔ که چرے حکومت زمین
غیریزه سیمه د طاقت په زور نیسی نوبیا هم ما خبرکو چه
نہ اوزماخاندان چیل جائید خرڅکرو او یوبل ملک ته
هجرت اوکرو۔“

دغه خط ملایاوندیو مخصوص خط نویس طالب لیکے وو چه
په خته چید رخیل داور وو۔ په ۶ جولائی ملایاوندہ خیساره ته
اوختا و د دوسلی مامیٹ خلو وزیر و نه دشکرانه پیسے وصول کړ
د چند سے د تولولو په دوران کېنې به ملایاوندہ د ملکانو او۔
سرکاری اهلکارانو په خلاف هم تحریک چلولو او ملایانو ته به نه
ویل چه تاسود دوی دجنارے منځ مه کوئی۔ له د سه نه پرته
به ده پتی په پته د امیر سره د ملاقات په غرض کابل ته د تلوتیاری
هم کوله۔ د محسودو ملکانو سره د ملایاوند د مخالفانه تحریک نه
زبردسته ویره پیدا شوه او د وانا پولتیکل افسرا سے جي گرانته ته
نه په ۱۵ جولائی ۱۸۹۶ء لاند ینې درخواست ورکرو۔

د محسودو ملکانو درخواست

”مونږ حکومت ته د ملایاوندہ د چال چلنډ په قله چا چه د
اع جواله فارن (فرنٹیئر) دی پارتمنیتی مورخه اگسٹ ۱۸۹۶ء فایل نمبر ۶۷“

محسودو په عزونو کښې زبردست طاقت پیا کړے دے اد
 رپورت کولو دپاره راغلی یو۔ هغه چل ھان ډیر معتبر او
 مقدار ګنځی۔ هغه برملا اعلان کړے دے، چه هغه به
 ڈراتلو نکه هفتے په ورخ دامیر د ملاقات دپاره کابل ته
 روایېږي۔ روښې به ڈبیر مل خلیفه گوری او بیا به سردار
 ګل محمد ته ورخی۔

دده سره چه دبدر ګه په توګه ګوم خلق تلوته تیار دی
 هغه عموماً محسود، احمد زی او دا وړه دی۔ په تیرو ورخو
 کښې چهدہ د شکرانه په نوم کوم روپی غونډه کړے
 وسے، هغه به هم د ھان سره اوري۔ ویله شی چه هغه
 به د مکین او سپین کمر په لار اړکن ته روایېږي۔
 د ملایاوندہ د تیرو حرکات او موجوده کړو وړوله کبله
 زموږ د اپوخ یقین دے، چه هغه چه هرڅه کوي، هغه
 د امير یا ګل محمد او یا ڈبیر مل خلیفه په ایما کېږي۔
 هغه اوس د امير د ملاقات دپاره کابل ته د تلوپو و پوز
 تیاری کړے ده، ممکنة ده، چه هغه په واپسی د امير څه
 دوسله په شکل کښې څه امنا د هم حاصل کړي۔ که چرے
 د غصے اوشي، نوکیدے سی چه هغه د محسودو په علاقه
 کښې د انګریز انو د ملار میزو په وژلو باندے مشکلات
 رپورته کړي، چونکه په دا سے حالات قابو راوستل زموږ

دوں خبره نہ ده، نوکیدے شی چہ زمونہ او د حکومت
ترمینجہ تعلقات کشیدہ شی۔

مونبز ملکاناں د حکومت وفادار یو او پچھلو ارادو کبنتے
محکم یو، لہ دے جہٹ درخواست کوو، چہ حکومت دے
زمونپیہ خاطر پیہ دے سلسلہ کبنتے مداخلت او کرپی۔
ملایاوندہ د چلے ناراضگی پہ بنا یو فرمان جاری

کپتے دے چہ:

”مُلَايَانِ دِ دَسْرَكَارِي مِلَازِمِينَ مِلَكَانَانَوَ او
جَاسُوسَانُوجَنَازَهِ نَهْ كُويْ“

مونبز تحقیق کرے دے۔ د غسے حکمنہ د شریعت محمدی
د اصولو منافق دی او د مذہبی رسوماتو پہ ادا کولو هیخ
قسم پابندی نہوشی لکیدے۔ د مرتو مُلا (ملا داد محمد)
پہ دے حقلہ پہ ڈانگ پیلی ویلی دی چہ:
”د ملایاوندہ د دا سے مسائلو فرمان د شریعت د
اصولو او د محمد د عقاید و خلاف دے“

مونبز ملایاوندہ ته ویلی دی چہ ته رفونب سره پہ دے
مسئلہ بحث او کرو، مگر ہغہ، انکار او کرو۔ د مرگ نہ پس
د جنائزے د رسوماتو نہ ادا کول زمونبز دیارو د دقت او
زمونبز د قبیلو دیارو د ذلت باعث دے۔ ملایاوند دا سے
حکمنہ د امیر کابل یا د دہ د نور و برجھو د تر غیب نہ بغیر

هیچ کله نه اشی جاری گولے، نو حکمہ مونب خواست کوو، چه
 زمونب په دغه مشترکه درخواست ده مردانه غور او شی
 او حکومت ید دروانو خالاتونه نیوے او کری ۔
 په ده درخواست باندے لاندینو ملکانو خیل مهرونه ثبت
 کری دی ۔

۱۳ - اسم شاه	۱ - اعظم ، موری خیل
۱۵ - مسته خان	۲ - تیرسام ، غلیزی
۱۶ - نامر	۳ - ظفر ، گامیریانی
۱۷ - غاشو	۴ - اکبر شاه ، شامیرانی
۱۸ - غلی خان	۵ - جنگ بهادر ولد بهادر دین ، غلیزی
۱۹ - آزاد خان	۶ - گلادین ، وزیر گای
۲۰ - هلال	۷ - محمد افضل ، لنگر خیل
۲۱ - قصاب	۸ - صاحب داد ، تراکوائے ، غلیزی
۲۲ - شاهزاده	۹ - گلامیر ، فریدانی
۲۳ - شامیرانی	۱۰ - قیصر ، شابی خیل
۲۴ - صالح خان	۱۱ - اوالی
۲۵ - خواجه محمد	۱۲ - سید
۲۶ - کریم خان	۱۳ - حاجی محمد
۲۷ - محمد یار	

۳۰ - مکل خان	۲۸ - مولے داد
۳۱ - صاحب داد	۲۹ - قاوم شاه
۳۲ - شاه وردین	۳۰ - فوجدار
۳۳ - مامیدار	۳۱ - عملدار
۳۴ - شاهزاد، شابی خیل	۳۲ - مکل ولی
۳۵ - لال مکل	۳۳ - شاهزرس
۳۶ - الله باع	۳۴ - احمدخان
۳۷ - غازی	۳۵ - عاشق
۳۸ - پهلوان	۳۶ - محمد علی
۳۹ - مکلیم	۳۷ - تیرخان
۴۰ - بالاحصار	۳۸ - زردک
* * *	
۳۹ - نظام الدین	

ملپاؤنده یو خواوَ انگریزانو او د هغوي د مرستیا لو په خلاف
 تحریک چلولو او بل خواهُ وزیرستان ته د فرنگیانو دراتگ او د ...
 پیورینه لانُ د معاهد سه په خلاف کابل ته د تلو تیاري کوله . په
 مقابل کښه د محسودو ملکانانو هم دده کړه و په نظر ګښه ساتل .
 او هر کله ټه چه خطره محسوسه کړه نو یو حُل ټه بیا په ۱۸۹۶ جولائی
 د وانا پولتیکل افسر اے . جي ګرانټ ته لاندې نه درخواست
 درکړو : د محسودو ملکانانو بل درخواست

”منږ د محسودو معتمد ملکانان راغلې یو او په مودبانه طور

غواړو چه حکومت ته ملایاوندہ دچال چلن په قله حقاً
 بیان کرو. ده ځنډ چه کله حکومت زموږ سره په
 اپوزی اګرینټ کړئ دے. او مونږ ته اؤنسونه راکۍ
 دی، ترنې ورځ پورے قبائلی او لس زموږ مخالف دے.
 خصوصاً ملایاوندہ په محسودو ګښه دو مرہ قدرت پیدا
 کړئ دے، چه زموږ په خلاف نه لویې بدکھانی خورئے
 کړئ دی. ددته نه پیرته مونږ دا هم په ګونه کول غواړو
 چه په مونږ ګښه دنه هم د دوستی په جامه ګښه دا سه..
 بدخواهان موجود دی، چه هغه زموږ جا هل او کوتاه
 اندیشه خلق زموږ په خلاف لمسوی.

زمونږ دایقندے چه ترڅو پورے برطانوی حکومت
 زموږ علاقه ته راغلے نه اوی او قبضه نه پرے ګولے
 نه اوی، تره ګنډ به زموږ قبائل همدغه شان اوسي. او
 زموږ په خلاف به مخاصمانه سرگرمی جاری ساف.
 مونږن حکومت ته په ګلکه او په عقل و هوش سره
 درخواست کوو، چه زموږ وطن ته راشی او د چل کنټروں
 لاندے نه واخلي. او په کانګرم، مکین او دا سه نور و ځایون
 باندے چوکی جو په کړی. هر ګله چه حکومت زموږ وطن
 ته راشی او حکومت پرے روان کړی نور زموږ دا پوچ اميد

غلروب ته اپوزی او فورتی سنډے مین هم ویله شی.

دے چه مونبر به چل قبائلی اولس د مشکلات تو پیدا کولو خنہ
منع کرے شواویہ دعہ واحدہ طریقہ په وطن کبنتے دامن و
امان قیام ممکن کیدے شی۔

د امن قامولو دپاره، کوم ته چه مونبر پخیله هم مینه دا
یو، دا ضروری ده، چه ملایاوند د وطن خنہ په و تو جبوره
کرے شی۔ گئی هغه به همیشہ زمونبر او د حکومت مخالف
اوسي۔ داربستیا دی چه ملایاوند د احکم کرے دے چه د
سرکاری ملازم یاد هغولقو کوم چه د سرکار نه الا ونسونه
آخلي، په مرگ د هغونی د جنازے من هبی رسومات نه
شی ادا کولے۔ او هغه زمونبر او زمونبر د قبائلو په مابین
کبنتے بدمانی را پسدا کرے دی۔ ولے دا په دے نه
چه گئی مونبر د حان دپاره وايو۔ بلکه او س واقعات اپویه
شوی دی او مونبر ویریب و چه خه داسے بلوه نه، شی را پورته
چه مونبر هم رُسوا شو او حکومت ته هم مشکلات پیدا
شی۔ د دے نه علاوه مونبر په دے بنہ پوهه یو چه یو
ورخ به ضرور حکومت زمونبر علاقے ته راشوی او قبضه
بہ پرے کوي۔ نو مونبر غوار و چه او س حکومت راشی۔ حک
چه نن وخت دیر موزون دے۔ بلکه په دے حقله مونبر په
تھیگه درخواست هم کوو۔ دقیقہ کولو نه پس به داعلاقہ
د حکومت په تصرف کبنتے راشی او یہ تولو جنگلاتو، زمکواو

تجارى کاروبار به مالیه او لوگان او لکی، دکومونه چه اندازتاً
دکال دوه لکھه روپیٰ محاصل جو پیری -

په آخر کبنتے مونب عرض کوو، چه هر کله داعلاقة قبضه کړے
شی نود غښتو غتيو ملکانو ^{لخواست} الاوُنسونه د زیات کړے شی اود
هغه وړو ملکانو نومونه د، کوم چه لږ: یا یعنی خه قدرت
نډ لری او د خه عملی امداد کولو جو ګه نه دی، د الاوُنس یافنه
کسانو د فهرست نه ختم کړے شی او هغه بچې د دلوي لوپو
ملکانو ^{لخواست} په مابین کبنتے او ویشلے شی - مونب دادرخواست هم
کوو، چه مونب د بیکار خخه مستثنی کړے شو -

د پولتیکل افسر د هدایات تو په مطابق مونب خواست کوو
چه ز مونب درخواست د ترهغه پورے زیر غور او سائیل شی
ترڅو چه د کابل نه په راستیدو د ملأا پاؤندہ اړاده
معلو شوئے نه وي -

په دهه درخواست باندے لاند ینو ملکانو مُهرونه لکول دي

۳- ساده میر، پالي خيل

غلبيزی

۱- محمد افضل، لنگر خيل

۵- زور دست، شاميراني

۶- مصطفی، شابي خيل

۷- تیتانی، "

۸- محمد آیاز، "

لنگر خيل

۳- مکladin، وزیر کانی

۴- فائل نمبر ۶، فارن (فرنټيئر)، پیپار تمنت مورخه اکست سنه ۱۸۹۶ء

<u>شمن خیل</u>	
۲۷- الله باع، خالی خیل	
۲۸- غازی، «	۹- شاهزد، شابی خیل
۲۹- مورث خان، «	۱۰- لال کل، «
۳۰- ناصر خان، چوهر خیل	۱۱- شانیر، باروی خیل
۳۱- امین خان، «	<u>بھلوں زئی</u>
۳۲- بیلاک، «	۱۲- میرا جل، هیبت خیل
۳۳- صانع، «	۱۳- برامن خان، ایمل خیل
۳۴- لال کل، «	۱۴- عنبرین، شینگنی
۳۵- لارے، «	۱۵- قبیر، «
۳۶- راشہ دین ولد دولت خا چوهر خیل	۱۶- محمد علی، «
۳۷- زرپیاو، چوهر خیل	۱۷- حسنی، ایمل خیل
۳۸- نظم دین، «	۱۸- امیر، «
۳۹- شیخ بدین، سرٹک خیل	۱۹- ماخر، «
۴۰- حیلا، چوهر خیل	۲۰- علی خان، «
۴۱- پھلوان ارصی	۲۱- شادی، «
۴۲- شاهزاد، چوهر خیل	۲۲- اکبر خان، ایمل خیل
۴۳- میر عالم، خالی خیل	۲۳- رزم دین، عبداللائی
	۲۴- عظیم خان، «
	۲۵- موسی خان، «
	۲۶- بارہ خان، هیبت خیل

دَمْلَآپُونِدَه هجرت :

ملآپوندَه په ۲۲ / جولائی ۱۸۹۶ سره دگنزو کسانو چه بنته هم په کښه شاملي و مه، بيرمَل ته لاهرو. دَدَه چالنه نه په ۲ / جولائی کابل ته روان شو. په ۳ / اگست ټيٽ مازينگر کابل ته او رسيد. کابل ته دَدوئِ درسيد و چقله "خبرنامه کابل" په ۸ / اگست ۱۸۹۶ء داسه خبر شائع کړو.

"دَ وَانَّ حَمَّةَ اَنْدَارِ تَأْخِلُورِ نَرَهِ وَزَيْرِ كَابِلَ تَهِ رَا او رِسِيلَ چَهْ په کښه دا وَرَه، کوهِ سَيَاهِ او تَارِيَ خَيْلِ سَرَهِ دَخْلُونِ بَنْجُوا وَما شَمَانُو شامل دی۔"

دوئِ ټيٽ مازينگر را او رسيدل. سردار جيٽ الله چه هغه وخت دسامعىنوي په محل کښه دو، خبر کړي شو اوده' حکم او کړو، چه هريو محمد زئي سردار ده دو فسوون فروته چاله' ځايئيک او د شې دوئِ ورکړي ڈاميٽه امر باند سه د بالا حصاري په خوا کښه دوئِ ته خيمه او لوگوله شو. اوين دوئِ په خيمو کښه او سڀني او د کوتولي د منصب رانو په نه کرانۍ کښه ورته په سرکاري طور دور چه دو هله ټقاله درکوله شي۔

ملآپوندَه د دوئِ مشرد سه. دوئِ تراوشه د اميٽه خدمت کښه نهادي حاضر شو. ويٽه شي چه د انگريزانو لاند سه او رسيدل نه غواري او د آرزو لري چه د انگريزانو

سره د خط و کتابت نه پس امیر د دوی علاقه بیرته واخلي
 په ۸ / آگست ماز يکر ملایاوند سره د نورو گنزو مشرانو د امير
 په خدمت کښې پیش شواود "خبرنامه کابل" یه مطابق د دوی په
 مابين کښې لاند ینی خبره اتره او شوئه -

"فیزیر چه تراو سه د بريطاني حکومت رعایا نه دی، غواړي
 چه عاليجاه ته چيل اطاعت وړاندے کړي، څکه چه الله پاک
 تاسو ته د مسلمانو بادشاھت عطا کړے دے - که چرې
 تاسو زموږ سره امداد کوي نومونږ د انګريزانو سره جنګ
 کولو ته تياريو" -

امير په حواب کښې درته او ویل چه :

"دانګريزانو سره زما پنه دوستي ده، نن تاسو هغويه کافر
 وایئي او د هغوي سره جنګ کولو ته تياري - صبابه د هغوي
 د دوستي په وجه زما سره جنګ کوي - موږ د ملایانو په وینا
 زیارتہ اعتماد نه لرو" -

ملایاوندہ درته او ویل چه :

"الله پاک تاسو د مسلمانو په بادشاھت نماخلي یې او په
 هيم اصولو باندے ستاسو په خلاف مذہبی جنګ ممکن
 نه ده او نه دا سے موږ کولے شو" -

امير درته او ویل چه :

"ما چه تاسو په مې رو مې را او بللې نو تاسو حاضرنې مشوی"

اوں چه تاسو پنځله بے وسه شوی، نو دامدد دپاره را غلبي
مُلپاوندہ په منځکښه اوویل :

”موږ اوں هم هغسي یو، ځنګه چه منځکښه وو، او ستاسو حکم
منلوته هر وخت تيار یو۔ منځکښه د قبائلو ترميځه د کورني کشالو
په وجه زموږ را تک ممکن نه“ وو، وله نن چه موږ تولو په
یوه خوله ستاسو رضاناه غاره کېښوده، نو دغه یو موږ تول
حاضر یو“

په دمے باندې عاليجاه ورته اوویل چه :
”تاسو خور ح دمه اوکړۍ او زه به ستاسو په: یزو نوباند
غور اوکړ مر“

امير د دوی سره څه خاص پذيراف اونه کړه۔ آورم چه امير د دوی
سره څه دا سه وضع اوکړه، چه د دا بی ټول اميدونه به خاوره
شوې وي۔ لوں دوی په بنار کښه غیر مسلح مګرځی را ګرځی او د
کوتولی افسرانو ترینه سلاح آخسته ده۔

امير افغانستان د مُلپاوندہ سره د انگریزانو په خلاف کوم تحریک
چلولو ته تیار نه شو۔ البته د اخبروئه ورته اوکړه، چه که چرخه تاسو
افغانستان ته د هېږد ګولو خواهش لري نو موږ ستاسو د قیام و طعا
بندو بست ګولو ته تیار یو۔ ځکه چه دایوه اسلامي فريضه ده -

بله درج په ۹/اکسٹ سلسله بمعابق ۲۸/ صفر سلسله ۱۴ دوی

امیر کابل ته په شریکه لاندینې عريضنه او ليکله :

”د سلام نه پس منبر د محسودو، دا وړو او وزیر و ملایان
 سیدان او ملکانان چه د وزیرستان د دا وړو، محسودو او
 وزیر و خود مختیاره نماینځان یو، د عالیجاه په لور حضور کښه
 حاضر شوی وو او د عالیجاه سره مو د ځان او د وطن د ټولو
 له خوانه ملاقات کړے وو او عالیجاه راته فرمائیلی وو چه :

”د تیرو دیار لسو کالو په دوران کښه تاسو ایله او س دلته راغلی
 یئي - حالانکه ما تاسو ته د احکام الہی او دین محمدی په
 مطابق دیر هدایات درکړل، ولے هغوي په تاسو هیڅ اثر اونه
 کړے شو - او س مادمنه هب اسلام په مطابق او د مسلمانانو
 د بنیگړے په خاطرد انګریزانو سره معاهد کړے ده او د
 برطانوی علاقه ځنه مه د افغانستان سرحدی سیمه جدا
 کړے ده او د افغانستان کلهم او لس د غه پرامنه معاهده
 قبوله کړے ده، کومه چه ما ترسه کړے ده - او هرڅو ک
 پرے خوشحال دي - ترڅو پورے چه د انګریزانو له خوانه
 کومه خلاف فرزی نه وی شوئه، ترهغه به زه د اسلامی
 احکام او اصولو په مطابق د معاهدے بر عکس هیڅ قسم
 قدم پورته نه کرم - که چرے تاسو د برطانوی حکومت په
 رعیت جو پید و مطمئن یئي نوزه به ستاسو نه بې فکره
 او س او که چرے تاسو په برطانوی علاقه کښه نه بشی

او سیده، نوتاسو دچلے علاقے نه دلتہ هجرت را لوکری، خا^ن
 ھائیکے او تقاله به درکولے شی۔ چونکه دعہ معاملہ دمن
 سره تعلق لری، نوزہ مذهبی احکام نہ اشم نظر انداز کولے“
 ”تسوچہ هر خہ او فرمائیں ھغہ په حقیقت کبینے دقوانیں
 الفیج او محمدی د استحکام دپارہ دی او مونب بنہ پرے پوهہ
 شوی یو۔ پہ دے اساس مونب خواست کوو، چہ مونب دزروه“
 له کوئی هجرت خوبن کرے دے او مونب بہ هجرت کوو، چونکه
 د سردی علاقو تقیم عمل شوے دے او پہ سرد باند
 د انگریزانو سره پہ شریکہ صلاح و مشورہ حد بندی شوے
 ده، نومونب هم د عالیجاه هدایاتو منلو ته تیار یو او اوس
 بہ ددوی (انگریزانو) سره ھیچ قسم جنگ جھگرے نہ کوو۔
 عالیجاه د مونب ته د کرکیلے سامان، زمکہ او د استونگہ
 دپارہ ھایونہ را کری۔ خومونب دوہ نور عرضونہ هم لرو۔ اول
 داچہ یواسلامی ملک ته پہ راتلو او د چلوا مسلمانانو درونزو
 سره پہ میشته کیدو د بربطا نوی افسران پہ مونب یا ز مونب پہ
 نورو قبانلو ھیچ تعریض نہ کوی۔

دویم داچہ بربطا نوی حکومت د مونب ته د چلوا زمکو
 با غنو نوا کورونو قیمت را کری۔ او عالیجاه د بربطا نوی حکومت
 ٹخنہ ز مونب د جاید ادونو د قیمت پھقلہ پوشنہ او کری۔
 دا بہ د عالیجاه پہ خوبنہ وی، چہ دعہ پیسے مونب ته را کوی

یا نه دو لئ په خزانه کېنے جمع کوي - دغه زمونب خواست
 دو، کوم چه مونب ستاسو په حضور کېنے وړاند سے کرو - مونب
 اميد کو وچه عاليجاه به زمونب درخواست په غور سره اوکوري
 او زمونب عرضل شت به تسلیم کري - دغه به ستاسو یو عظیم
 نوازش وی۔"

د ملا همت الله وزیر په لاس او لیکلے شو غالیادا ملا حمزه الله ده

ملک علی عبداللائي محسود

دستخطي :-

ملپاوندہ

ملک كامل خان او نور

ملا نظيف

د پاندہ وزیر و قبیله :

معلم شاه

نعمیم محل

رحیم شاه

دل خان

ملاء عبد الله نور

لال خامناظر خیل می روغه

دمکین قاضی عبدالرحمن او نور

قدس خات

د محسود و ملکانان :

پیر محمد او نور

ملک عظیم خان کوری خیل

ملک نیاز محل دوسلی مامیس خیل

پیر شاھزادہ سین کرم ملک شا

پانه سے دشیر نه مداخیل

علف نمبر ۱۷ فارن (فرنستیر) دی پار تمنیت مورخه ستمبر ۱۹۴۸ء -

ع ۱۳ در په خیل دا ور ووچه او س نے کورنی په قاضیانو شهرت لري -

شاخ ته نه خوزانی و پیلے شی - ع ۱۴ عمر زے همزونه دا ور وو -

ع ۱۵ دکانی بگرم سید وو، چه پنځه روپی معاف نه دار لوده -

تراب ، محمد خیل داور	ملک وزیر خان زرگر خیل
طورخان ، " "	مامیٹ خیل
نذیر محمد ، " "	ملک سدرائی خدر خیل
ملک شاپال، بانہہ میراں شاہ	مامیٹ خیل
داور -	ملک فضل دین محمد خیل داور

دُعَرِیضے ترلاسہ کولونہ پستہ امیر کابل ملا پاونڈہ تھے
اوویں چھ :

"تاسو بنه نہ دی کری چھ دلته راغلی یاست، حکھ چھ
دلته ستاسو د کامیابی هیچ امید نشته۔ ما د محسودو
وزیر او دا وہو علاقہ انگریزانو تھے ورکرے ده او پیدے
حقلہ میں ورسہ معاهدہ کرے ده۔ ستاسو بعضی خلق
ماتھے مخکبے راغلی وو اوماد الا ونسونو د قبلو لو دپار ورتہ
وئیں وو، خوه غوری نہ زما خبرہ او منہ او نہ زما د افسرا نہ
مطلوب دا چھ تاسو خیل وطن پخیلہ انگریزانو تھے ورکرے
دے۔ اوس نہ پیدے معاملہ کبے هیچ نہ شم کولے۔
تاسو دلته پاتے شی اوزہ بھ حکومت هند تھا ستا

دراتلو پحفلہ او لیکم او بیا بھ تاسو خبر کرم۔"

د ملاقات په وخت امیر دوی تھ دا ہم او ویں چھ :
"تاسو د انگریزانو په خلاف جنگ جھکرے مہ کوئی کہ
چرے حکومت چرتہ نوے قلعے جو روں او غواری نو

تاسو فساد مه رپورته کوي، بلکه دغتو غتيو معاوضو
مطالبه ترے نه کوي " ع

امير کابل دعه و فديه کابل کبني اي سار کرو او د دوي پحفله نه
وايسراۓ هند ته لاند ینه خط او ليکلو -

وايسراۓ هند ته د امير کابل مراسلہ

۵/ ربیع الاول ۱۴۹۶ء مطابق ۱۵ آگسٹ سنتہ

" دسلام نه پس په موڊبانه طور ستاسو ايڪسلينسى ته اطلاع
درکوم چه د داوري او محسودو وزير او لويه چله چه په کبني
درئے سوه بنڌ او خلوز سگهه ناريئه او ورسه سيدان، علماء
کرام، ملکانان، مشران او عام قبائل شامل دي، زماافسرانو
ته بغير د اطلاع ورکولو افغانستان ته راغلي دي - د هرئے
کورني سره دقرآن پاک یوه نسخه موجوده ده - او په سرحد
باند سے د اي ساري دو بغير نفع کابل ته را پريوي دي - ظاهره
ده چه دوزيرستان مقاي افسرانو به هم ددمے معامله په
حفله هزا ايڪسلينسى ته رپوريت استولے وي، مادھرے قيلے
سرکرده نفر چل حضور ته را او بل او د دوي نه مے د دغنسه
سرگردانئ سبب او پونسلو - دوي په چواب کبني را او ويل

چه :

"زمونبند پاره پنچيل پلاريئي وطن کبني پا تے کيل ناممکن

علف نمبر ۶۷ فارن (فرنطيئر) ديسپار تيمانت مورخه اكتوبر سنتہ ۱۴۹۶ء

او نامناسب دی، مونږ سره دچللو سیتاون، علماء کرامو او شیخانو
افغانستان ته راغلی یواوده حان سره مو قرآن پاک دشفاعت
او تورسری د افغانیانو سره د ثالثی د پاره راوسته دی ”

ما په حواب کښه ورته او ویل چه :

”په تیرو دیار لسو کالونو کښه ستاسو د هرے قېیله کسا ماته
څو خو ځله راعتل او ما دوی ته د نصیحت او شفقت په
ټوګه د منه ب اصول او قوانین د اللہ او د اللہ د یغمبر د
احکامو په مطابق بیان کړل . ولې په دوئی څه اثر اونه
کړو - اوس ما د چنل رو شانه منه ب د احکامو په مطابق
او د مسلمانانو د بنیگرې سه په خاطر د انگریز اوسره دوستانه
معاهده کړے ده او د دوو دولتو نو ترمیحه د تقسیم سرحدی
قطعات په ګونه شوی دی، کوم چه د دولت خلد د افغانستان
او حکومت برطانیه د حدود په مابین کښه بیلیتون او امتیاز
راولی - سرحدی نشان بندی شوې ده او افغان او لس
زمادعه پر امن معاهده قبوله کړے ده، نو د دغه حالاتوله
کبله ترڅو چه د انگریزانو له خوانه خلاف ورزی لوښه شی،
ترهunge پورے زه د اسلامی احکاموله مخنے د معاهدې بر عکس
کارنې شم کولے - که چرے تاسو د برطانیه حکومت په رعيت
جويدي و مطمئن يې، نوزه به هم ستاسونه خاطر جمع
اوسم - که چرے تاسو پخنله مرضي او آزادي دچل پلارې

وطن نه افغانستان ته هېږت کول غواړۍ، نو تېقاله او د
استونګنې د پاره ځایې ټکه به درکوله شي. څکه چه دا
د مذهب اسلام حکم ده او د الله او د الله د پیغمبر د احکام
خلاف ورزی کول گردن کل ده. د پورې خبرو اترونې پس
مادوی د چېل حضور نه رخست کړل.

دویمه درج دوی یوم شترکه درخواست او لیکلوج چېل
حالات نه په کښه تفصیلاً بیان کړي وړ اوماته نه وړاندې
کړو. په درخواست باندې د دوی مهرونه ثبت دی او د
چاچه مهرونه نشه، هغوي پرسے امضالا کافه کړے دی
ماد هغوي درخواست ملاحظه کړو او هم دغه درخواست
په اصلی شکل کښې ستاسو ایکسیلینسی ته در لیبزم چه په
چېل نه هم ملاحظه کړي او د دوی دحالات او ضروریاتو
نه ځان آنګاه کړي.

”د دللة رائٹک پېقله دوی خواست کوي، چه د بريطانوی
افسانو په لاس چه دوی ته کوم جانی او مالی تلفاؤنډ رسی
او کوم پتی او کورونه چه دوی پرینې دی، هغه د خرڅ
کړے شي او قيمت ده دوی د پاره وصول کړے شي۔“
ترڅو چه ستاسو د ایکسیلینسی هدایات نه وي را رسید
ترهځ ماد دوی د پورې دو خواستونو خواب ملتوی
کړے ده. د دغه خلقو د بنیکړے د پاره چه ستاسو

ایکسیلنسی کوم قسم کارروائی کول غوره مکنی، هغه ستاسو
چپله مرضی ده، خومهربانی به داوی، چه حواب زر را کړی
حکه چه نه ائے دوی ته زر اور سوم اوستلی ورکړم -
چونکه دغو خلق تو اولس ته حقایق بنودلی دی، چه دوی
مهاجرین دی او په افغانستان کېښې پناه آخسته ده، نو
داصتروری ده، چه زه تاسو ایکسیلنسی ته او وایم چه ده
دوی دیاره څه انظمامات او کړی " - عا

امیر کابل ته د وایسلائی هند حواب

۱۰ ستمبر سال ۱۸۹۶ء

" دسلام نه پس ما ستاسو د عالی مرتب د ۵ / بیچ الاول
سکالا ۱۸۹۶ء بموافق ۱۵ / اگوست سال ۱۸۹۶ء دوستانه خط ترلاسه
کړے دے او د هغه اطلاع دیاره زه د عالیجاہ مشکوریم
کومه چه کابل ته د تلیو وزیر و په باره کېښې ده - هم دغه شان
د هغوي د هغه درخواست د نقل په رالیبلو شکریه ادا کوم کوم
چه دوی عالیجاہ ته وړاند سے کړے وو - برطانوی حکومت
په هغو درخواست کنندہ کانو همیث اعتراض نه لري، کومو چه
افغانستان ته هجرت کړے دے او مونږ به چلوا فسرا نو
ته هيٺکله دا اجازه ورنه کړو، چه دوی د هغوي خلق په لار
کېښې حائل شي کوم چه خپل وطن یخیله پر پېړدی - درخواست
عا فارن (فرنټېر)، پیپار یمنې فايل نمبر ۶۷ مورخه ستمبر سال ۱۸۹۶ء

کندہ کان مکمل طور آزاد دی، چه دخیلو قبائلی ملکروپه و سطھ
په وزیرستان کېنے دخیلو زمکو او کورو نو خرڅولو اهتمام او کړي
برطانوی حکومت به د دوی په شخصی جاییداد کېنے تر هغه
پورے هیڅ مداخلت نه کوي، ترجو چه دوی دسرحدی
کړبئ نه را په دیخوا برطانوی علاقه کېنے معاندانه اقدامات
نه او کړي ۔

د ملأپاوندہ راستیندل

ملأپاوندہ او د هغوي ملکرو د امير کابل سره د خبر و اترونې پسته
چيل وطن ته دراستنیدو تياری او کړه۔ امير کابل ملأپاوندہ ته د
رخصتید و په وخت دولس^{۱۳} سوھ نغد مے روپی^۱ یو توبیک او یو
اس ورکړو۔ د ګه شان^۲ ملا حمز الله ته هم آنه سوھ نغد مے روپی^۱
او یو اس ورکړو۔ د د مے نه پرته^۳ تهولو ملایانو ته په سری سر
یوه یوه زرتاری لنگۍ او لس^۴ لس روپی^۱ رخصتانه ورکړے۔ ملایانو
ته^۵ په سری سر لس^۶ لس روپی^۱ او عامو خلقو ته پنځه پنځه روپی^۱
دلار سے خرچه هم ورکړه۔

ملأپاوندہ د کابل په مشن کېنے کامياب شو یانا کام - داد ده
د پرم^۷ کار وایي^۸ نه اندازه لګدنه شی۔ بېړحال هغه په ۲۷ ستمبر
لس^۹ د کابل نه سره دخیلو ملکرو بېړته بېړمل ته راغلو او د اړمن
په مقام ورته اندارتا او هزار^{۱۰} نقوس استعمال ته راغونې شوی

وو او دوئی په اتفاق سره دا سوکنداو کرو چه که چرے حکومت د
مدا خیلو، خدر خیلو یا کندیوام په مقام باندے د قلعه په تعمیر
کار شروع کری نو جهاد به ور سره کوو۔ په دا موقع دده سره د
بدر گئے په طور افغان عسکر هم موجود وو۔ دبیر مل نه مل پاؤندہ
په ۷ اکتوبر سنه ۱۸۹۶ء د شوال په لار چل کلی مروبی ته را اور سید
او په همدغه ورخ نئے وزیر، داور او محسود دخصوصی مذاکراتو
دیاره مروبی ته راوبیل - دامیر افغانستان سره د چل ملاقات
او مذاکراتو پر چله ده خلق توه اطمینان ور کرو، چه انساء اللہ فرنگی^۱
به زمونبز په غریبزه سیمه تجاوز نه کوی۔ په دے ورخ ده دجمعه دا
کل داد ایمل خیل په لاس د وانا پولتیکل افسر مستہر گرانٹ او
نائب تحصیلدار ته هم د اخطار په طور خطوبه اولیکل۔

دنائب تحصیلدار په خط کبنتے ده لیکلی وو چه :

”دامیر د جراٹ په طفیل د مسلمانانو حوصلے دیرے اوچتے
او زیرونه پر جوش دی۔ که چرے حکومت د مزید توسيع
په خاطر کوم قسم حرکت او کری نو د مسلمانانو او انگریزانو
په مابین کبنتے به لوئے فساد را پور ته شی“

مستہر گرانٹ ته د مل پاؤندہ خط :

”درسمی تسلیمانو نه پس تاسوته خبر درکولے شی چه زه
د مسلمانانو دیوے دلے په ملکرتیا کبنتے د اسلام بادشاہ
عل فارن (فونتیر) چیپاریمنٹ ف نمبر ۶۷ مورخہ دسمبر سنه ۱۸۹۶ء“

امیر عبدالرحان ته تله دوم - مونبند چل غریز وطن په ضمن
کېنے ده ته درخواست ورکړو - امیر زموږ د غریز وطن په لړ
کېنے زموږ درخواست منظور کړو - د امیر او د وايسرا لئه ترميغه
خط و کتابت شروع شو - اوس زه پوخ اميد کوم چه مسټر
ګرانټ به د مزید پیش قد می نه احتراز او کړي - هیسه نه چه
د حکومت او مسلمانانو ترميغه کومه پغرو یا تنازعه را پورته
شي - حکه چه پولو مسلمانانو خواکه بلوچ او افريدي دی
یا غليزی او سواني دی، دوئی د چلوا چلو علاقو چقله
درخواستونه کريدي او امیر منظور کري دی - د دے په
نتجه کېنے د مسلمانانو په زړو نو کېنے جرأت پیلا شوئے دے
تاسو پرے غور او کړئ چه په مسټر بروس او عظيم خان
باندے څه چل شوئے دے - مناسب خودا بشکاري چه
د فساد د ختمولو په خاطر مزید حرکت ترک کړئ شي"

د ملا پاوند او غلام محمد ملا قان

د کابل نه په راستنیدو ملا پاوند په دے کوشش کېنے ووچه
په وزيرستان کېنے خون خرابه او نه، شي او په پر امن طريقيه چله علاقه
دانګريزانو د سامراري پنجونه او ساق - په دے حقله ده یو حمل بيا
حان په خطر کېنے واچولو او په ۱۸۹۶ دسمبر سنه ۱۸۹۶ لئه د چل یو دير
زيرک او وفادار ملکري الیاس خان عبدالاله محسود، چه ملک فتح
عـ فارن (فرنښير)، د پيار تهمت ف نمبر ۶ مورخه دسمبر سنه ۱۸۹۶ -

خان شیئنگی محسود هم ورسه وو، په ذریعه دجندو لے تهانید اس
سردار غلام محمد خان سره دقلع نه یو میل لر سے پت ملاقات
اوکرو - ددواهه و ترمیتحه اعتبار وو، خوبیا هم ددواهه فریقینوله
خوا دیرش څلويښت تنه مسلح نفر موجود وو - دملپاوندہ او سدا
غلام محمد خان په مابین کښې لاندینې خبر سے او شو سے - ملپاوندہ
دده نه پوس اوکرو چه :

"آیا حکومت غواړی چه زما سره روغه جوړه اوکړی ؟"

په دے حقله سردار چې پاتے شو او دملپاوندہ نه ۴ ايله
دا او پوښتل چه "آیا ستا منشا فقط داده" ده په حواب کښې ورته
اوویں چه "زه خوراغه په دے عرض یم" او د دے ویناسه نه
دا ورته په ګونه کړل چه کوم محسود چه په کابل کښې پاتے شوی وو
هغه هم راسته شوی دی او د امیر څه نه نو سے پیغام راوې
دے - ده ځکښې اوویں چه مادروغه جوړے په حقله د چيله رضا
ورغبې ټوٹ پیش کړے دے - حکومت چه زماله خوانه د صلح
ابتداي کوشش نه قبلوی، نوزه به امیرته او وایم چه او س
قصور زمانه دے او د غنیمه به د کابل سره زما تعلقات برقرار پا
شي -

ملپاوندہ بله دا خبره اوکړه چه زه غواړم چه په وزیرستان
کښې د اسلام په چند کاروایي ختمه کرم او په غریزه سیمه چلله
قبضه ټینګه کرم - په دے سلسله کښې چه زه کوم کسان راغوندہ وو

حکومت د دھغوی پھلے بدگمانی نه کوی۔ ملاپاوندھ بھنپنے اوویں
 چہ "کله چہ زه" د کابل نه واپس اُرگُن ته را اور سیدم، نو هنھ وخت
 اووزر و نفوس زما تروپاندے په قرآن پاک دا سوکندا اچھ کرو
 او طلاقونه اے واچول چہ که چرے حکومت د کنندیوام، خدر خیلو
 او مداخلیلو په سیمو کبنتے د قلعو په تعمیر لاس پورے کری، نوغزابه
 ورسو کوو۔ په دے کبنتے نه "هم شامل یم" - کومو خلقو چہ سوکندا نه
 اچھ کری دی په هغو کبنتے افریدی، درویش خیل او محسود هم
 شامل دی۔"

ملاپاوندھ مزید اوویں چہ زه خلویسبت خصوصی گزار شالر
 کوم چہ زه حکومت ته سبودل غواړم۔ په دے کبنتے اکثر د امیر کابل
 او د رو سیانو سره علاقه لري، د کومونه چہ حکومت پېړه استفاده
 کولے شي خوزه به داهنځه وخت بیانوم، کله چه زمالود حکومت
 ترمینځه صلح او امن قائم شي۔

په آخر کبنتے ملاپاوندھ ورته اوویں چه د محسود او اکثر ملکانان
 د خیل غرض له مخ زما او د حکومت ترمینځه روغه جوره نه غواړي
 او زماله خوانه تاسو ته غلطے خبرے کوي۔ نو هنھ زه حلفيه وایم
 چه زمام موجوده خبرے مخلصانه دی او تاسو زما پھلے صحیح
 اطلاعات دملک فتح خان شینگی خیل نه آخلي۔ په دے موقع
 سردار غلام محمد د لاس خیل کهری تحققاً ملاپاوندھ ته ورکړه۔ ملا
 پاوندھ دا هم ورته اوویں چه زه غواړم چه په کوتکی کبنتے یوه قلعه

جوړه کرم او د حاۓ خوبنلو د پاره ډير زد حرکت او کرم ۔

د ملأپاوند هدافاعی بندوبستونه

ملأپاوند که یو خواه انگریزانو سره دروغ نه جو په او د غریز شے
سیمه د آزاد سالتو چقله خبر سه اتر سه کوله، نو بلخواه د حان د
تحفظ د پاره دفاعی بندوبستونه هم کول - ده په څلور و ځایونو باند
د قلعه جور ولو پروګرام ترتیب کړو - یوه قلعه په تور وام چه د شابې
څيلو محسودو په خیساره کښې یو کله د سه - په تور وام باند سه د
قلعه تعمیر اخلاص خان غوره کړے وو - دغه حاۓ د جیسا ره قلعه
د پاره مسترجی هم منتخب کړے وو - دویمه د شهور په سرک د
بروند په مقام - دلهه رو مبې انگریزی فوج پروٹ وو - خورو ستو
سر و کښي ته منقل شو - دریمه قلعه په کوتکی باند سه - دغه سیمه د
شیشگی محسودو ده او د تانک په لار د جنډو له قطبي اړخ سه
نزد سه ده -

ملأپاوند د قلعه د تعمیر په سلسه کښې د شهیرانو او تیرانزو د پاره
څل مخصوص ملګری اخلاص خان ته ۱۵۰ اروپی در کړے، او په
محسودو کښې ته د اخربه مشهوره کړه چه د کابل امير د غریز شے
د آزاد سالتو چقله د ده سره پنه و عنده کړے ده - بلخوا انگریزانو هم
د مقامی ملکانو په ذریعه د ده مخالفت شروع کړو - او حکومت د
ده په ملګرو کښې د هغوم ملکانو کوم چه د ده سره کابل ته تلى وو،

د جو لائی ۱۸۹۶ء نہ د فروری ۱۸۹۷ء اخْتَام پورے الاُنسونه
ضبط کرل۔

ملاپاوندہ د فروری ۱۸۹۷ء پہ ابتدائی شپور جو کبنت پہ مروبی
کبنت د چیل لنگر دیارہ یو خواپہ ۲۰۰ روپو وسیع زمکہ و اخستہ او
بلغواستہ هم هلتہ د ابوبڑنہ جورہ کرہ۔ او د دے سرہ سرہ
ئے یو خوا بلغوا د انگریز انوپہ خلاف گوتے هم واچولے۔

دھاک پہ یکہ بربید :

د ملاپاوندہ د مخالفانہ تحریک پہ اثر کبنت د قطبی وزیرستان
یو سے چلے د بیتوں میران شاہ پہ سرک دھاک پہ روانہ یکہ باندے
حله او کرہ۔ کوچوان، یوسکاری ملازم او د تائنگے دوہ اسوونہ نے
اووڑل او سامان نے ترے نہ لوٹ کرو۔ د دغے واقعہ پہ جُرم کبنت
توري خیلو وزیر، مامیٹ خیلو وزیر او د اوپرو باندے ۱۴۲۰
روپی جرمانہ او لکولے شوہ۔

د میران شاہ قلعے خنہ د اوینسانو بوتلل :

د میران شاہ د زیرے قلعے پہ خواشا کبنت د فیرنگی د کانوای
مکنر او بیان خی شوی وو۔ پہ ۲۸ / اپریل ۱۸۹۷ء د داوبوڑنی
ورته مرکہ شول۔ حملہ نہ پرے او کرہ او د سپاہیاں د پھر لاندے
ترلی درے بیدہ او بیان نے بوتلل۔

د بوبیہ قلعے پہ او بیانو غدی : د بوبیہ قلعے پہ خوا کبنت د سرکاری

علی پہ د عذہ زمانہ کبنت لاری مویزے نہ وے۔

کانواي گنر او بیان جی شوی وو۔ په ۳/ مئی ۱۸۹۶ء دوزیر و دا ورو
خوانانو غدی پرے واچوله۔ فوجیان چه خبریدل، ترهغہ پورے
دوئی شپر او بیان ترے نه بو تلی وو۔

دَمَائِزِ رَجَهْكَرَة

اکتوبر سنه ۱۸۹۵ء کبنتے چه فیر لئے په توچی کبنتے دیور یونہ لائیں
نه او زکار شاو دعه سیمه نے بینی قبضہ کرو، نو دکال سنه ۱۸۹۶ء په
آخر کبنتے ہے په بشپر وزیرستان کبنتے لاندیں ملہری اقدامات
اوکپل۔ په سویلی وزیرستان کبنتے دوانا په مقام کینتو منست جور
کرے شو او په سروکی، جنی ولہ او شہور باندے چوکی قائمے
کرے شو۔

دَفِر لئی دا مطلب ووچہ دوزیر و محسود و دحملو خذہ گو مل
اوڑوب او ڈغوری، او دوانا او شکی احمدزی وزیر تر نظر لاندے
او ساتی۔ دَقطبی وزیرستان په توچی کبنتے ھم ملہری اقدامات او شول
دفوح ھیدا کوار تر په میران شاہ جور شو۔ په سید گنی او عید گو باندے
چوکی مقررے کرے شو۔ دَبُون نہ تر عید گو پورے سرک
ھم تعمیر کرے شو او پو مبے حل په ۱۲ جون سنه ۱۸۹۵ء داک تانگکہ
عید گوتہ پرے راوستے شو۔

دکال سنه ۱۸۹۶ء په خزان کبنتے دملکہ و کھتوريہ په اجازت سره په

تچهٰ کېنے تر دتہ حیلوبورے مستقل سول او ملته‌ری هیبا کوارټرو نه
جور کړے شول. فیرنگی اوں په اکثرو حايوونو کېنے پولتیکل محران
هم تعینات کړل، چه باقاعده به نه د چيلو علاقو حالان متعلقه
افسانو ته یېکل -

په ماييز ز مداخيلو کېنے هنده رام نو می یوهندو پولتیکل محرب
مقرز کړے شو می وو. دغه هندو په شير نه کېنے دليوي په یوه
عارضي چوکۍ کېنے، دملک سادے خان ترسوري لاندے اوسيده
د هنده رام په راګک مداخيل قام دير خوابدے شو می وو. بله
د اچه دغه بد خويه هندو به اکثر دکل په هغه وياله کېنے اشنان
کولو، دکو می نه به چه بنخو جينو منگي دکول. آخر مداخيل ترے
نه زښت تېک شول او په ۹ جون ۱۸۹۶ء وارث خان نومي یو حوان
چه په مداخيلو کېنے دخواجه احمد خيل دشاخ نه وو هنده رام قتل
کړو او افغانستان ته او تښيدو. فیرنگی د هنده رام د قتل په جرم
کېنے په مداخيلو دولس ۱۳۰ سوه روپی تعزيري جرمانه عائده کړه. مداخيلو
د جرمانيه ادا کولو ته غاره کيسنبوده. فیرنگی په دغه جرمانه کېنے درې
سوه روپی کې او کړو. مداخيل بيا هم ورته تيار نه شول.
دا خل د تچهٰ پولتیکل افسر مستير ايچ - اے جي (MR.H.A
GEE) د فوج کشي فيصله پرے او کړه. مطلب نه دا وو، چه یو خوا
به د مداخيلونه جرمانه وصول کړي او بل خوابه هله دليوي
پوست د پاره موزون حالت او لېتوي.

چناغه په ۱۰ جون ۱۸۹۷ء مسہرایم - اے جی او کرنل بنی
(COLONEL BUNNY) سره دلوئے فوج ددته خیلو نہ ماں یزد پله
روان شو۔

ددته خیلو قلعے نہ شیرتے آتھ میله ده او دشیرتے نہ ماں یزد
قبلے پله اندازتا ۲۱ میله فاصلہ لری - ماں یزد بنکے لو نگیره او زرخیز
علاقہ ده - د شمال نہ جنوب پله ۲۵ مگزه او بدولت لری او د مشق
نه مغرب پله ۱۲۰ مگزه ساره او د سطح سمندر نہ ۳۶۰ فتہ اوجہ
ده - په بنکیلو مانزیو او د لکشو کورونو آباده ده او زیارتہ په کبنتے
مداخیل وزیر او سینبی -

کله چه فوج دوئے په ۳۰ ۹۶ بجوماں یزد ته او رسید و نو
ددرے پلاری کلی سره نزدے په خیوی زیارت میستہ شو -
ملک سادے خان ورتہ د تقا لے بندوبست کرے وو - حینے
انگریزانو دالیکلی دی چہ "مداخیلو فیرنگی ته فریب و رکھے وو
یو خوائے د تقا لے په طمع مصروف سائی وو او بل خوائے پرے
عل د بشپر مداخل قام په شریکہ زیارت گاہ ده او د دوئی په قامی سطح
تو لے جرگے مرکے دلتہ کبری - د دوئی نیکانو چہ دلتہ خواکوے
فیصلے او معاهدے کرے دی، هغه من هم د کانزی کر بنے گنر لے
شی - دوئی نے د خیوی قران په نامہ یادوی او د ہمیٹھ قسم رو بدل
گنجائش په کبنتے مکن کیدے نہ شی - خیوے وہو کی تالاوتہ ویلے
شی چونکہ د زیارت سره له گخوانہ خیوے جو رشومے دے نو په دا
نسبت ورتہ د خیوی زیارت ویلے شی -

دَحْلَى كُولُوتِيَارِ كُولَه ؟ دَغَه سُكُوتِ دروغِ دِي - مَدَاخِلُو مِيلِسْتِيَا
 ضَرُورِ وَرْكِه وَه، وَلَه دَهْقَالَه دَخْبُولُونَه پَسْتَه مَاسِخِينَ پَه
 دَوْبُجُو فَرَعُونَ مَزاجَه پُولِتِيَكَلَ افْسِرِ مَسْتَهْرِيَّه اَسَهْ جِيْ چَهْ دَمَدَأَه
 جَرْكَه رَالْوَبَلَه او دَوْيَه تَهْ بَعْيِرِ دَمَهْلَه وَرَكُولُودَ جَرْمَانَه پَه
 غُورِي اَدَيْنِيَگُه زَوْدَ وَرْكَه وَنَوْهَغُويِ دَمَسْتَهْرِيَّه نَهْ زَبَنَه خَوابِيَّه
 شَوْل، وَلَه كَله چَهْ دَهْ دَسْرَوَه پَارِتِيَّه دَمَجُوزَه لَيْوَيِ پَوْسَتَه
 دَتَعْيِيرِ دِيَارَه حَانَه هَمَ پَهْ كَوْتَه كَرو او فَوْحِيَانِزِيَّه فَاتَحَانَه اَنْدَازَ
 كَبَنَه دَهْ دَوْلَه وَسَرْنَاسَه اَتَزَهْ هَمَ وَاَچَلَو، نَوْخَبَه دَزَغَنَه اوْتَه -
 نَاخَاهِه دَجَنَه دَلَوَنَه اوْغَرِيَدَل - خَلَقَ رَاغُونَه شَوْل، او دَپَائِيلَ
 سِيَّل، خَدَرِي، بَتَه، بُرِيَّه او سَادَه خَانَه پَهْ مَشَرِيَّه كَبَنَه نَهْ پَهْ
 فَيْرِنِيَّه حَمَلَه اوْكَه - دَسْتَرَگَو پَهْ رَبَه كَبَنَه دَاهَه سَخَتَ جَنَگَ اوْنَسْتَو
 چَهْ دَرَمَيِّه دَزَو سَره كَرَنَل بَقَه او وَرَسَه دَوَه نَوْرَ فَرِنِيَگَانَه كَپَشَانَه
 بَرَون CAPT. BROWN او لِيفِيَتِيَنْتِ كَريِكَ شِينَك LT. CRUICK

SHANK پَهْ قَلْ اور سِيدَل -

دَكَرَنَل بَقَه دَقَلَنَه پَسْ جَهَگَه سَهْ شَدَتْ اَخْتِيَارِ كَرو - دَتَرَو
 تَوْپُوكَونَه خَبَرَه لَاسَ پَهْ لَاسَ او سَيَنه پَهْ سَيَنه مَقَابِلَه تَهْ لَارَه او
 دَوْمَرَه زَبَرِدَسَه جَنَگَ بَرِپَا شَو، چَهْ دَفَرِنِيَّه دَفَوْخَه پَنَبَهْ مَزِيدَ تَيَيْنَه
 نَهْ شَوَهْ او پَهْ تَرَبَه نَهْ حَانَ شِيرَه نَهْ وَيَسْتَو -
 پَهْ دَهْ مَوْقَعَ دَيْوَسَرَگَارِي سَوارَه پَهْ اَطْلَاعَ دَدَتَه خَيلَوَنَه
 اَمَادَه دَسْتَه وَدَلَوْرَسِيدَه - روْجَهه نَهْ دَشِيرَه نَهْ پَهْ كَلَيْ كَولَه

باری اوکره او بیانے گنپ کورونہ او سیزل - فوجیانو دا هر خه په مندھ مندھ کبنتے کول، ولے کله چه دلته هم غازیا ورپسے را اور سیدل نو فیرنگی بیا ترپ ته زور در کرو او په یوه نیمه ہ اکھنہ کبنتے ہ د دمایزز نہ تردتہ خیلو پورے ۱۱ میلہ مندھ او وھلہ -

دمایخیلو تو ریالی ژنری هم تردتہ خیلو پورے ورپسے وو - په دفعہ جھکڑہ کبنتے په سوونو فوجیان مرہ گڈ شول او اوہ تنه انگریزان قتل شول، چه مشہور په کبنتے کرنل بنی، کپتان برؤں اولیفیتینٹ کریک شینک و او اولیفیتینٹا ہیکین سن ۷۷. HIGGINSON سرجن کپتان کاسیدی LT. SETON BROWNE سخت ژوبل شول - وروستو سرجن کاسیدی هم د زخموں د لاسہ مرپشو - مداخیلو په یو شمیر اسونو چرو، او بیانو، ہو پکو، تورو اور اشن باندے هم قبضہ اوکره، ولے دبده مرغہ په مقابل کبنتے ۵۲ تنه ملائیل وزیر هم په شہادت اور سیدل - فیرنگی چہ په مایزز کبنتے د دفعہ شرمناک اوالمنا

شکست سره مخاغ شونو یو حُل لے بیا په مایزز دھلے کولو تیاری اوکره او په ۱۹ جولائی ۱۸۹۷ کسہ د دتہ خیلو په مقام دی مجر جزل کوئی برد (CORRIE BIRD) په کمان کبنتے دوہ بریکیدھ فوج راغوندہ شو - اول بریکیدھ دکرنل ایجرتن COLONEL EGERTON په کمان کبنتے دو او دویم د بریکیدھ مجر جزل ڈبلیو - پی سائیمس W. P. SYMONS په کمان کبنتے دو - دفعہ فوج په ۲۰ جولائی ۱۸۹۷ کسہ په شیر نے او

مايُزَرَ حملے اوکرے خوچونکه خلقوله ہومبی نہ کلی خالی کپری
 وونو دفیرنگی مقصود ترسونہ شو۔ البتہ دکلیو ٹول کورونہ نے
 دران کرل او دمداخلو ہینو مشرانو ته نے چل شرانٹ ورلاندے
 کرل، خوهغوی هم ورته غارہ کینسونو ده او فیرنگی پہ بدل کبئے
 دمداخلو پہ کرہ، شوال او خینتے درہ KHINA VALLEY سیمو کبئے نور
 پیر کلی کورونہ تالا تراغہ کرل۔

فیرنگی پہ ۳۱ / اگست ۱۸۹۴ء دمداخلو مشر ملک سادے خا
 هم کرفنا کرو او خلور کالہ قید نے پرے او خیڑولو، کوم چہ ده
 خہ پہ بنوں، پیرہ اسماعیل خان کبئے تیر کرو او خہ پہ لاهور کبئے۔
 ملک سادے خان تھ کھے سزا او رکھے شو، چہ دھندہ رام پہ
 قتل او دمایزَر پہ جھکرہ کبئے ددہ پت لاس وو۔ اگرچہ فیرنگی
 پہ ملادھنلو باندے هر قسم زور و ظلم او کرو، ولے داخبرہ هم
 دیادو ور ده، چہ پہ دے دو دران کبئے دفیرنگی او دفیرنگی د
 پیرو بیچو کری هم مائے او ہیگرونہ غلبیل شول۔ پہ شمیر
 تیر > ۹۵ سہ مری ٹوبی نے او شول۔

د اے۔ جی گرانٹ تجویز :

پہ قطبی وزیرستان کبئے د حکومت پہ خلاف د مختلفو دشمنیا نہ
 وار داتونو او د ملایا اوندہ د کامیاب پر بخت تک نہ انگریزان او ویرید ل
 او د وانا پولتھیکل افسر اے، جی گرانٹ د مورخہ ۲۹ / جون ۱۸۹۴ء
 پہ یو خط کبئے د پیرہ جاتو پورن کمشزا او سپرنیپن نتی ته د اے

تھیز وہ اندھے کرو۔

”دملائپاوندہ سرہ زموں پنچیلہ ملاقات ضروری دے، خو

پہ دے حقلہ بہ بھترہ دا وی، چہ دملکاناؤ لہ خوانہ یوہ
دا سے عریضنہ اولیکلے شی چہ ملائپاوندہ دھکومت سرہ د
مذکرا تو کولو دیارہ راتلیں غواہی او حکومٹ د ددہ سابقہ
کارگزاری نظر انداز کرو۔

ف
بیا ڈھم پہ دغہ عریضنہ باندھے حکومٹ د ڈھنخلا
دھیج قسم قدم نہ پورتہ کولو وعدہ نوشته کپوی۔ کہ پہ
دے ڈول ددہ سرہ ملاقات اوشی نو گھور بہ وی“

مختلف بریدونہ :

یو خوا حکومت د ملائپاوندہ پھقلہ خال خال تدبیر و نہ سنجوں
بل خوا ملائپاوندہ دقطبی وزیرستان پہ خلقو کبئے اشتغال پسائکرے
وو او د فیرنگی پہ خلاف معاندانہ سرگرمی زور آختے وو۔
د مداخیلو پہ علاقہ کبئے د انگریزانو د وحشت او ببریت نہ پکے
کاروایی پہ وجہ پہ گردوزیرستان کبئے دانتقام اور بل شوے وو
نہ چھاؤنڑی محفوظے و مے او نہ کیمونہ۔

پہ دے سلسلہ کبئے د پانہ مے واقعہ دیرہ مشہورہ د۔ ویلے
شی چہ د میران شاہ د زرے قلعے نہ قطب پلہ بہ د سپاہیاں تو
پھرے لاندے د کانوای پہ سلکونو او بنان خریدل۔
پہ ۱۳ جولائی ۱۸۹۱ء د خوستوالو، وزیر او د اوپر ویوے د لے

په دغه او بنا نو غدی و اچوله - د فوجيانو او غازيانو ترمي نخه سخته مقا
او شوه - آخر غازيانو ميدان او مكتلو او د کانواي نه نے ۲۵۳ بيد او بنا
په مهار و نونيولى حونسَت ته واړول - په دغه جهکره کښه خلور تنه
غازيان په شهادت او رسيدل او ۱۱ تنه فوجيان قتل شول -

د اسلام چوکي برید :

د پانه سے په جهکره سے پس ډير زر د اسلام چوکي وا پيسنه
شوه - اسلام چوکي د بnoon ميران شاه سرک په اتم ميل باند سه د
ایف سی یوه چوکي وو - روستو دغه چوکي پرسنود لے شوه او په ۸/۳
میل باند سه درې غونه هاري په موجوده مقام نو سه ایف سی پوسته
جور کر سه شو - د اسلام چوکي په خوا کښه د سرکاري او بنا نو لوئه
کانواي پراو کر سه وو - د وزير، محسودو، داوري او بيتمنيو وروکي
غوند سه لشکر پر سه شمخون او کرو - د او بنا نو حفاظتی دسته او
غازيانو ترمي نخه په تورو او چرو لاس په لاس جهکره او بنته - شيبة
پس ڏچوکي نه هم ور پس د ایف سی سپاهيان را لو تل - او س
جهکره لاتاوده شوه او تر ډير و ګهريو او ځنديده - آخر غازيان
برياли شول او ۱۷ بيده نه او بنا بو تل او ۲۳ تنه نه سپاهيان
مره ګد کرل -

په غازيانو کښه هم یو خوکسان برڅيرن ژوبل شول -
د عمرزو برید : په ۳۰ جولائی ۱۹۸۶ د همزون په سيمه د عمرزو ګل
علاهجه پخوانۍ اسلام چوکي د بnoon ډهوان په کړي وله من صبا ييا فعاله
کړي شو سه ده -

خواکنے یوہ سرکاری کانوائی پنڈ شوے وہ - داورو غازیانو برد پرے
اوکرو او دلبر ساعٹ مقابلے نہ پس نے ۱۶ بینہ او بنان ترے نه
بوتلل او ۵ تھے سپایان او ورثل -

مکونزتہ دملپاوندہ خطونہ :

مسہر کرانٹ چہ دملپاوندہ سره دچل ملاقات کولوچقلہ کوم
تجویز حکومت ته وہاندے کرے وو - هغہ دپیر غور و خوض نه
پس منظور کرے شو - حالانکه دپیر جانو پویشن کمشنر او
سپرینٹن پنڈ ایچ - اے - انہ رسن ددہ د تجویز سره متفق نہ وو -
اوپہ دے تینگ وو، چہ ملپاوندہ ته اہمیت ورکول بنہ خبرونہ
ده او هر خہ چہ کولے شی، هغہ د ملکانانو پہ واسطہ کولے شی
ملپاوندہ دھان لہ بیل شخصیت او طاقت نہ شی تسلیمو لے او
نہ ددہ سره براہ راست خبرے اترے کولے شی -

بل خوا ملپاوندہ ته هم د انگریزانو خوب ھائے معلوم وو، چہ
کله بہ ٿه مسُّلہ ورته پیسنه شو نو پہ هغہ ھائے بہ دو رله
مکوئے تینک کرے - هغہ ھائے دملپاوندہ سره د انگریزانو نفوغ
جورے ارمان وو - د دے ارمان د ریثی دو پہ طمع بہ انگریزانو
ھغہ هر خہ کول، د کوم ٿه خواهش چہ بہ ملپاوندہ کولو حالا
دوزیرستان د آزادی نہ پرته ددہ پہ زرہ کبنتے کوم بل مرام نہ وو -
پہ لاندیں و د و خطونو کبنتے دملپاوندہ اصلی مقصد جوت بنکاری
د عہ دوارہ خطونہ په ۶ / مارچ ۱۸۹۸ء د ملپاوندہ له خواند د بنوں

پیش کمتر ایچ-۱ اے گنہر ته ملاؤ شوی ووا او ووه میاشتے نے خنکنے
په ۱۶-۱۷ / آگست سنه ۱۸۹۴ د پنجاب لیفتیننت گورنر ته نوشته کری
ووا بیا ایچ-۱ اے گنہر د تاخیر په وجہ دواره د پیره جاتو پویژن
کمتر او سپریزندنیت ته استولی وو-

لیفتیننت گورنر پنجاب ته د ملائیوند ورو مبینے خط

۱۶ ربیع الاول سنه ۱۳۱۵ ب مطابق ۱۶ آگست سنه ۱۸۹۴

"زه د دے خبرے اظہار ضروری گنزم چه زه ستاسو سره
دروغے جو پے متلاشی یئم او په عزت مآب باندے مکمل
اعتماد لرم - زما دایقین دے چه داخبره به ستاسو د شہرت
او نیک نامی دیپاره هم بھڑه وی - زه دروغے جو پے کولو
درخواست کوم - حکم چه ما اوریدی دی چه تاسو پیس
قابل اعتماد، وفادار او پنچیلہ خبره یئنک شخصیت یاست او
دا هم هر چا منٹے ده چه تاسو خیلہ ریبہ نہ بدلوی - زه امید
کوم چه عزت مآب به زما سره دروغے جو پے اہتماً او کری
چه دغے هم مانہ او هم نور و مسلمانانو ته فائدہ اور سی -
عالیجاه! کہ چرے د خدا نے په فضل دعہ راضی نامہ ل او شی
نو بیا به چرے هم د مسلمانانو او انگریزانو په میخے کنے
دُبمنی او اختلاف را پورتہ نہ شی - زما دویم خواست دا
دے چه یوسپے کوم چه ستاسو سره یعنال وو نن
صیاد د بمنانو د لاسه دیں شوی گر ب په وجہ جیل

ته استولے شو دے - زه اميد کوم، چه تاسوبه ددے
 خط تراسه کولو سره سم هغه لطفاً خوشے کری دهه
 نوم جگر دے، او هغه ماته بینی بے گناه بنکاری - دخوشي
 کولونه پس نه عزت ماب هفسے یرغمال او ساتئي - هغه
 به ستاسو خيرخواه اوسي او د حکومت دپاره به بشئ خمت
 او کری شی - سرکار چه دده نه کوم کار آخستل غواصي
 هغه به ارومرو کوي خکه چه هغه پير قابل اعتبار سرے
 دے - زما دريم خواست دادے چه تاسو مهر باني او کری
 ملک اخلاص خان ولد شاد محل بھلو لزی او ملک حیدر ولد
 سوان غلیزی ته دوه شپر خانيز یوالور تحفته و رکری - که
 چرے عزت ماب دانشی کولے نزد امهر باني او کری چه په
 بيعه نه ورکری - د صلح کولونه پس به زه تاسو ته حلويښه
 دا سه تجويزونه ولایند سه کوم، چه په منلوبه نه يوخادر
 حکومت څه تاوان نه کيني او بل خوا به زه د دے جو ګه
 شم چه مسلمانانو ته پيره فايده او رسوم
 د خط په آخر کېنې د ملا پاوند همېر ثبت شو دے -
کورنرته د ملا پاوند همېر ثبت شو دے

" زه داعرض لرم چه د مسلمانانو او برطاني حکومت ترمينه
 د رپورته شو سه تنازه په چله څه او وايهم (په د سلسله

کبئے، انگریزان د مسلمانانو سره په دو مرہ بسیر دی سره مخاغن
 شول چه بیان نے ممکن نہ دے۔ دوئی زمونبز کورونہ دران
 کرل، جائیدادونه موئے لوپت کرل، او نفوس موئے اووڈل
 او دعنه واقعه د انگریزانو دپاره موجب بدنامی شوه۔
 د انگریزانو او مسلمانانو ترمینھ د دغے ناچاقی اسیاب
 یو خوش ھغه خاص سری دی کوم چھ د حکومت تتخواه داران
 دی۔ په دوئی کبئے ھینے د محسود و قبیلے سره تعلق لری او
 خلور د حکومت ملازمین دی، چھ عظیم خان، غلام محمد
 ملک خان محمد ولی پاٹی محمد داوار او د وانا تھصیلدا محمد
 نواز خان نومیری۔

د دے خلقویوہ دامنشاوه چھ د حکومت له خوانہ
 پچھلے تتخواه کبئے اضافہ راولی اوبل نے دامقصد وو، چھ
 حکومت بدنام کری۔ د وانا دھملے نہ وروستو کمشز، مسیر
 بروس او چپتی کمشز (پولتیکل ایجنت) چھ د محسود و جرگہ
 شیخ بُدین تھ بلے وہ او دا نے ورتہ ویلی وو، چھ د ملایاونڈ
 دپاره هیئ خطر نشته او مونبر غریبہ سیمه دہ نہ بخنبلے دہ۔
 نوھغه وخت د ھینو ملکانو په الاُنسوںو کبئے اضافہ

ع دپیزو کوہ شیخ بُدین، چھ پہ گرمی کبئے یخه آب و هوالری او د سطح
 سمندر نہ ۳۵۱۳ فیہ اوچٹ دے۔ پخوا به اوری کبئے د پیرو جاؤ
 او بنوں علاقو فوجی او انتظامی ھین کوارڈونہ دلته وو۔

او شو او په حینو کېنے کئے - په آخر کېنے دغه امر تول او لس
 ته واورولے شواو خلقو ته پرمے دیر اطمینان حاصل شو
 څه موده پس هغۇشىسىندو ملکانانو چە الاۇنس يافتە
 دی خلقو ته او ویل چە حکومت لگيادے دَدوی علاقە
 قبضه کوي - ما په دے حقلە دَ محسودو، وزير او دا وړو
 د مختلفو بنا خونو خلق راغوند کړل او دا مې ورته او ویل
 چە چونکه حکومت زموږ په علاقە قبضه لګول غوارى
 او مونږ نے د مقابله جو گە نه ئیو، نو پکار ده چە مونږ، امير
 ايماندار ته لار شواو هغۇي ته چىلە معامله وړاند کړو
 دعىسے به انگريزان نه په مونږ تشد د او کړے شى او نه، به
 زموږ ملک لاند مې کړي - د پروګرام په مطابق مونږ، د امير
 ايماندار په حضور کېنے حاضر شلو، هغە زموږ سره په
 دومره مهر يانى او خوش خلقى سره ملاو شو چە مونږ د
 هەنچە قدر نه، وو، مونږ امير ايماندار ته داعرض او کړو چە
 انگريزان ی زموږ خاواز ته نه، راننوجى - حکم چە یو حُل
 دوی دغه ملک زموږ ملکانانو ته د شيخ بدين په مقام
 بخښلے دے - .

امير ايماندار په ھواب کېنے راته او ویل چە انگريزانو ما
 یکلى دی چە هغۇي به په تاسو تشد نه کوي، وله د امير
 نه د راستىنىد و سره سم د حکومت فوچونه د دا وړو د حدو

نه دته خیلو ته واپریدل او کله چه هلتہ اور سیدل نو
 شرانگیز و ملکانو ماته او ویل چه انگریزی فوخونہ به
 دوانا په لارد محسودو سیمہ ته هم پیش قدی کوی۔ ما
 دملکانو په خبر و باور او کرو او فوراً سے ہول مسلمانان
 راغونہ کرل او په دے متفق شلو، چه حکومت ته بہ په
 پانگ پیلی واپس چه کہ چرے زموبز ملک ته فوخونہ رانتوچی
 نو زموبز او د انگریزانو ترمیحہ به خونریزی او شی۔ لہ دے
 جھنہ مونبز حکومت ته یو عرض اشت اولیکلو اور خبردارے
 موور کرو چه کہ چرے زموبز وطن ته درالتوارادہ لری نو
 زموبز ستابو ترمیحہ به سختہ جھنگرہ او بنبلی، ھکہ چه
 زموبز وطن یو حُل مونبز ته دشیخ بَدین په مقام بخندے
 شوئے دے۔

انگریزانو مونبز ته حه حُواب رانہ کرو چه آیا دوی زموبز
 وطن ته فوخونہ رالیری کہ نه۔ حه مودہ پس دخلنے په
 خوبنہ داسے او شو، چه د انگریزانو او مداخلو درویش خیلو
 په مابین کنے دمکر په سیمه کنے د مائیزَر په مقام جھنگرہ
 او شو۔ د دے واقع په پیسیدا وزہ زشیت حیران شوم چه
 آخر دا خه وجہ وو؟ چه درویش خیلو او انگریزان نے یو په
 بل دو مرہ بدگانہ کرل، ما د دے غیر متوقع جھنگرے په
 حقلہ پیر تحقیقات او کرل۔ آخر ماته معلوم شو، چه د

انگریزانو او درویش خیلو ترمیخه ڏجه گھرے اصل سبب
 غلام محمد او خان محمد ولد پاڻ محمد داير وو- زه پنچله
 هم پريشان یم ڏڪه چه ڏباره راخواه آزاد ڪعالقه خلق
 ماته راحي او وائي چه انگریزان به ستاسو ملک هم پر ٽبدي
 او ٿپس کوي چه آياتا سوبه جنگ ورسه کوي که نه۔
 له دئے ڪبله زه تاسو ته خواست کوم چه په ملکانه نو
 او د سرحد په بريطاني افسرانو باندے زما اعتماد پا ته
 نه دهه- ملکانه زما او د انگریزانو په مينځ کبني نفترت
 پيدا کوي- زما په خيال به دا پيره بنه وي چه او س
 زما او د انگریزانو په مينځ کبني دامن فضا قائمه شي،
 ڏڪه چه زمونبر د خاوره په نيلو کبني به حڪومت ته
 نقسان هير او سود کم وي- دغه شان به د انگریزانو په
 لاس زمونبر د وطن قبضه مونبر ته هم د تکليف باعث
 شي او حڪومت ته به هم گموريه نه شي، وله چه مونبر
 زراعتي زمکه نه ترو- مونبر د او نوا او مزرو په پيداوار
 گزاره کو او خدا ٿئه دغه زمونبر د ژوند ذريعه گر جوله
 ده- زمونبر د او سيد و بله ذريعه داده، چه مونبر په ٿري
 کبني د ٿپر و مياشت د پاره په بريطاني علاقه (علاقه
 سرکار) کبني مزدوری کو او د اوري ٿپر مياشت په چل
 وطن کبني تورو- بله خبره داده چه انگریزانو له اول نه

زمونبِر دوطن گھیورے سیئے قبضه کرے دی، لکھ خنگہ
 چه دا ور او وانا دی، نوزہ درخواست کوم چه حکومت
 ڈپه دے بارہ کبنتے ماں یودا سے فرمان را اولینی چه
 باقاعدہ ستاسو مھرو نہ پرے لگیدلی وی۔

کہ چرے عزت مآب دے ته غاپہ نہ بردی، نوزما پہ
 دماغو کبنتے یوبل تجویز ہم شتہ، کوم چہ بہ د حکومت
 دپارہ چیر مفید وی او هغہ دادے، چہ حکومت چہ کوم
 الا ہنسونہ ملکانو ته ورکوی، هنخہ ڈزماء د ملکانو
 ترمیتھے نیم پہ نیمه او ویشلے شی او ملکانا ڈپہ نیمو الہنسو
 خدمتونہ کوی۔ دویمہ خبرہ دادہ، چہ داونزا او مزرو نہ
 علاوہ زمونبِر پہ وطن کبنتے کوم بل گھیور خیز نشته حکومت
 ڈپہ علاقہ سرکار کبنتے د غنو پیاوار پہ خرخون معمولی
 غوند سے تیکس اولنگوی۔ دلته دوہ ملکانان دی چہ نومونہ
 سے چیدرخان شاہ خیل او ملک اخلاص خان بھلو لزی
 دی، حکومت ڈداحکم او کھری چہ د پور تنزا او بیو پیاوار بہ
 بغیر د دوی د اجازتہ نہ اشی خرخو لے۔ دریمہ خبرہ دادہ
 چہ د سرحد برطانوی افسرا نومانہ لیکلی دی چہ
 "مانہ بہ پہ تانگ او بیوں ضلع کبنتے ۹۰۰ کنالہ آبی زمکہ
 را کوئے شی" و لے زہ دوی خبروم، چہ زہ بہ د دوی هیجع
 قسم پیشکش قبول نہ کرم، حکمہ چہ دا زمونبِر پہ مذہب

کبئے روا کار نه دے او هر قسم و بال ترے نه را ول اریدے
شی -

بهر حال که عزت مآب هم دا آرزو لری چه زه د حکومت
له خوانه اروم رو حه قبول کرم، بوزه غه به په یو شرط وی
هغه داچه لس علماء مانه په بر ملا او واپی چه ته حه قبول
کره، نوبیا به نه قبول کرم حکم چه دایا ز ماد مذهب
په رو د غیر قانونی کار نه دے - نه به هغه ز مکه هم
قبوله نه کرم، کومه چه ز ماد مذهب له رویه مانه منوعه
وی، خوا که سره هم زرغونی - هر کله چه زما او د حکومت
په مابین کبئے صلح او شی، بوزه به هغه وخت خلويست
تجویز ونه و راندے کوم که چرے حکومت هغه او منل نو
یو خوا به انگریزان د هر قسم مصیبت نه په امن شی او بل
خوا به د مسلمانانو دیار و گتھور ثابت شی ۱۸۹۷ء

مورخه ۱ ربیع الاول ۱۸۹۷ء ب مطابق ۱ اگست ۱۸۹۷ء

د ملایاوندہ ثبت شدہ مہر

ملایاوندہ که هر خوانگریزانو ته خطونه لیکل او هر خو نه د
روغے جو پے خواهش ترے نه کولو، خود دے دامطلب نه وو،
چه مکنی هغه مجبور وو، بلکه هغه په وزیرستان کبئے بنہ مضبوط
پوزیشن لرلو او یو منلے شو مے طاقت و و او دغه طاقت انگریزانو
عل فارن (فرنٹیر)، ڈیپارتمنٹ ف نمبر ۳۸ مورخه اپریل ۱۸۹۷ء -

ھیشکله نظر انداز کو لے نہ شو۔ په نتیجہ کئے به دواہو فریقینو د
 چل خصوصی مقصد لاندے یو تربلہ مصروف سائل۔ دعے امیر
 عبدالرحمن کہ هر خوبہ ظاہرو دملائپاونڈ نہ لمن را کنلہ، و لے
 پت په پتہ بہ نے هر قسم کمک و رسہ کلو۔ تو پک نے ورکول، ما
 امداد نے ورته رسولو او خلفوتہ بہ نے ددہ سره دتعاون کولو پختله
 هدایات ورکول۔ دا هر ٹھہ بہ دارکن د گورنر سردار گل محمد په
 واسطہ کیدل۔ دملائپاونڈ سره دغه وخت دامیر کابل د سلاح نه
 علاوه د انگریزانو نہ دوجہ شو تو پکو ھمپور و تعداد موجود وو۔
 ھے خوبہ گرد وزیرستان کئے ملائپاونڈ یوم قبول لیس او
 پُرکشش شخصیت وو او پغیر دملکانانو نور ھر خوک ددہ طرفدار
 وو، و لے عمر دین عبدالالٰ محسود، ظلمن شینگی محسود، خالو عبدالرحمن
 خیل محسود، گل داد عبدالرحمن خیل محسود او د بنوں د گیبتو
 سیمے جآن او سیلکے ددہ مختلفو سرتیرو دلو مشران وو۔ او هر
 وخت بہ د فیرنگی په خلاف بوخت بوخت وو۔
 د دوئی نہ پرته د جنوبی او شمالی وزیرستان هرہ سیمہ فیرنگی ته
 اور وہ او پرلہ پسے بہ حملے پرے کیدلے۔

جگر عبدالرحمن خیل :

جگر عبدالرحمن خیل محسود وو، چہ د وانا په جگہرو کئے دیولیدا
 په حیث جنگید لے وو۔ په دے وجہ هعہ په دیر غمالو کئے نیولے شوے
 وو۔ په جولانی ۱۸۹۷ء کئے هعہ په دیره اسماعیل خان کئے دیر غمالو

د سرائے خنہ او تبنتی دو، ولے هم په دغه شپہ د پیر و پہ بنھر
 کئے سره دو سلے گرفتار کرے شواو د چلو مشکو کوارا دو پہ بنا خلور
 کاله با مشقت قید او پھوس روپی جرمانہ شو۔ جگر د مستر کیلے
 اور سینا او د قادر بخش جعدار په قتل کئے هم ملوث وو۔ دغه شان
 دملک داویگر په قتل کئے هم شامل وو۔ د دینه علاوه پہ بخیل کلی
 کئے هم اتلس^{۱۸} تنه سری قتل کری وو۔ هغه دومرہ سرتیرے ووچہ
 د حکومت سره به هروخت د جیل نہ ددہ د تبنتی دو ویرہ وو، پہ
 دے وجہ هغہ د لیفتیننتی گورنر پہ حکم د منتمگری جیل ته استولے
 شوے وو۔ دغه باتور تر کال سنه^{۱۹}۲۹ پورے د فیرنگی سره بر سر پیکا دو
 او پہ افغانستان کئے غزنی ته نزدے د میان جی سره پہ غوزہ کئے
 او سیدلو او هم هلتہ په حق او ریسیدلو۔

د لبر کیمپ تالان :

د کافی روئے په سیمه کئے فرنگی یو لبر کیمپ قائم کرے ووچہ د
 تعیری کارون ماہرین، مزدوران، خڑہ، اسونہ او نور ساز و سامان په
 کئے موجود وو۔ د کیمپ نه چاپیره از غیچن تارونه تاو شوی وواو په
 خلورو وارو کنجو بونو کئے بھے ستریا نو گردہ شپہ پھرہ کوله۔ یوہ ورخ
 د خوست نه د بکاخیلو مفرورانو، تانیو او خوستوالو لشکر و پسے را
 او د ۳ / اگست سنه^{۱۸۹۸} په شپہ په دغه کیمپ ور پریو تو۔ یولو نہ شور
 ماسور پورتہ شواو د غازیانو او فو حیانو ترمیحہ زبردستہ جھگڑہ او نبستہ
 فو حیانو د زبست خوف و هیبت نه وسلہ او غور حولہ۔ غازیانو کیمپ

تالاکرو او ۱۶۰ خرونه، ۱۳۰ اسوئه او نور پریمانه مال و متاع نے ترلاسہ
کرو او پنچلہ مخہ لارل -

دا هغه غازیان وو کوموچه د باندے نه هم او بیان بو تی وو د
دغوغاریانو په وجہ د بکاخیلو وزیر، منظر خیلو وزیر، توری خیلو
وزیر او دا ورپه یو خوکسان فیرنگی گرفتار کرل او د منتمگری (ساهیوال)
جیل ته نے واسټول۔ په منظر خیلو باندے د علاقائی ذمه ولری په
وجه دوہ زر، رپی جرمانه او لکید^{۳۰۰} او پنچلو حدودو کبے د لشکرد
را پریسندو په سبب د زینگوئی په خرسینزا او دا وکر په سید گیو باند
پنچہ پنچہ سوہ روپی -

په سرکاری رمه برید :

پخوا به دشود او غونبود پاره په فوچی کیمپونو کبے لوئے لوئے
رمے سالئے شوے۔ یو حمل د بوبیہ قلعه نه په ۱۰۰ فته فاصلہ باند
یوه لویہ سرکاری رمه پنڈ شوے وہ په ۱۰۰ اگست ۱۸۹۸ء، مامیت
خیلو ڈنپیو برید پرے او کرو او ۱۳۰ اپسہ گھرے بزے نے تری نه
بو تلے۔ فیرنگی ددے جرم په پاداش کبے په مامیت خیلو وزیر
باندے زد روپی جرمانه او لکولہ -

د پاک په تانگہ برید :

په ۱۹ اگست ۱۸۹۸ء د وزیر دا ورپه غازیانو یو مے ہلے د سورکر
او لکاغونی ترمیختہ د پاک په یوه تانگہ باندے برید او کرو دو
سپاہیان، یو د تیلیکراف سکنلر او د تانگہ سیک کوچوان نے او ورل

او تائنگه نئے لوپت کرو۔

دیکھبیتی دویمیہ جہگیرہ :

لکھ ٿنگه چه مخکنے دیکھبیتی سیمه ڈغازیانو دپنہ غالی ھا
وو۔ دغه شان به اوس هم ھر وخت گازیان په کنے ھیمبدل او
د فیرنگی په خلاف به نئے عملیات کول۔ فروری سنه ۱۸۹۹ء کنے یوہ
شپه ڈبنوں نه فوحُور مارچ شواوصبا سحر نئے دکلی نه گیره
تاوکرہ۔ گازیان چه خبرشول نو دکلی دوو دنگو دنگو مانزیو ته
اوختل او په فوچیانو نئے ڈ توپکو لوخرتے ورپیسنو۔
فیرنگی په دعنو مانزیو پسے وارہ وارہ توپونه راول، او
سخته گولہ باری نئے پرسے اوکرہ۔ مانزی خورنگک شوھے
ولے گازیانو ته هیچ تاوان او نہ رسیدو۔ اوس گازیان
و مرپسے باهر را او قتل او داسے جنگ نئے ورسع اوکڑو چه
فحُور بیروتہ بنوں ته اپنے ویستے۔ فیرنگی درمیہ ورخ بیا په دغه
سیمه حملہ اوکرہ خوکامیاب نه شو، او په دعنو دواڑو
ھشو کنے په گنہ گنہ لی ۵۸ تنه فوچیان هلاک او بے شمینہ
ثوبیل شول۔

ڈملایاوندہ په خط کار کزاری:

ملایاوندہ یو حُل بیا ڈاگست سنه ۱۸۹۹ء په آخر کنے د محسود
نائب تحصیلدار شاہزادہ غلام محمد ته اولیکل چه:
”په وزیرستان کنے ڈ موجودہ کو کیچنو حالاتو

له کبله زه ستاسو سره ملاقات کول غواړم "له
شاہزاده غلام محمد ده خواهش حکومت ته وړاندې
کړو او بیا لاندینې خط و کتابت پرس او شو -

"مورخ شمله ۲، اکتوبر سال ۱۸۹۹"

منجانب قائم مقام سکریتیری حکومت پنجاب - حکم خارج

برائے چیف سکریتیری کوئنہنټ پنجاب -

زه کووم چه ملاپاوندہ خوش حله د حکومت
سره د روغے جوړه کولو خواهش بنکاره کړے
دے - کله هغه د وانا پولتیکل افس سره د ملاقات
پروگرام جوړو یا او کله په قبائلی الاونسونو ګښتے د
برخے د پاڼ وینا کوي - او من هغه د نائی تفصیل د
شاہزاده غلام محمد سره د ملاقات کولو تجویزونه
وړاندې کوي - د احقيقت ده چه ملاپاوندہ په
محسودو ګښتے د لوئې اتشخاوند ده، که چې هغه
دے ته مائیل کړے شي، چه د حکومت الاونس
قبول کړي نو د امکان کیده شي چه د یومند هبی
جنونی رهنا په حيث به د ده طاقت ترڅه د حده
ختم شي -

د حکومت هند د اخیال ده، چه دا به دیں

دانشمندانه اقدام وی، چه دَ وَانَا پُولِتیکل افسر که
کیده شی، نو چَ دَدَه سره دَلِید و کتو دغه زدینه
موقع تراسه کری -

موبین دهه ته مائله یوچه دَمَلَاسِرِه صلح کول
یو ڪپتو رکار او گنرو - او دَ حکومت په طرفدارانو گئنه
دَدَه نوم شامل ڪيو - زه دَ عزت ماَب لفهتیننٽ گونه
دَ غور خوض دَپاره دعه مشعره تجوينه دَم

ملا پاونده به که هر شود انگریزاں سره خط و کتابت کول او
دروغے جو ہے خبرے به ہے درویاندے کولے، خوب په وزیرستان
گئے دَدَه بپیشو په خپلو معافندانه سرگومیو گئے هیچ کھے نہ دلوستو،
بلکہ هغه پچیله هم په ۲۳ اکتوبر ۱۸۹۹ په دریو زدرو مشتمل
لبکر راغوند کرتے وو او کوتکی، سپلاتوئی، بروند، خیسارہ او
شکی ته ہے دَ تلو پر چکرام جو ہولو او دابه ہے ویل چه که چرے
فیر ٹکه هغس دَکنديوام په لار دَ داک ترسیل جاری لري، نو
جتنگ به درسم کوو - دغه خبرے دَ وَانَا پُولِتیکل افسر نه هم پتہ
نه او زینته ویره درسم وہ، او حکومت دَدَه په خواهش
تا انک ته دروند فوج راغونبسته وو -

انگریزاں که یو خوا دَ ملا پاوندہ په خلاف فوجی تیاری کوله نو
بل خوا ہے دَدَه سره دَ روغے جو ہے کولو نہ هم لاس نہ آخستو

او په ده سلسله کېنې به ڈانس انو په مابین کېنې په ډير خصیه ډول
خط و کتابت جاري وو او هر قسم کوششونه به کمیدل۔

په ۳ دنومبر ۱۹۹۹ء چې ڈتاڭ خخه ڏجنوی وزیرستان پولیټکل
افسر ایچ۔ ڈی۔ والیسَن ڏ ملا پاوندہ په حقله ڏ ډیره جاتو ڏویژن
کمشنر او سپرنئټنر نه ته کوم خط لیکے ډو۔ ڏ هغه ڏ ملن په رنځای کېنې
نوز په ڈا ډول خط و کتابت بوان وو۔

داخل په ۷ دنومبر ۱۹۹۹ء مسقى اندرسن، چې ڏ ډیره جاتو
ڏویژن کمشنر او سپرنئټنر نه ته وو، ڏ حکومت پنجاب چیف سکریٹری
ته لیکل وو:

”مسقى والیسَن رپورت کوي چه اوں ”مُلا“ ڏ یو
یانۍ اقلیت په مشروع پوری شوئے تېک شوئے ده او ڏ
یوھه دوستانه تصفیي دیاره میار ده۔ دغنه به
محسود ملکانان هم ڏ ده په صالح خوشحال اوسي او
په ده کېنې خاص مشکلات هم نه، معلوم مینې چه ملا
پاوندہ ڏ پولیټکل افسر یا کوم بل منصبدار سره، چه په
چا اعتقاد لري، ملاقات ته غاره کينه دی، وله چه ده
تد پخوا هم په ڏ یو کوتہ تسله ورکړے شوئے ده، چه
هغه برطانوی علاقه ته په آزادانه ډول راتله شي،
وله داسه معلوم مینې چه هغه دغنه تېش په نوم
اطمینان ته اهمیت نه، ورکوي، او نه، به نه ترهغه

پورے ورکری، ترڅو پورے چه پولتیکل افسر پنجله هاګلېز
نه اوی ورکړے -

د محسودو علاقه ته چه د عزت مآب لفټیننټ گورنر
د دوړے نیټه راشی، دو ملکانان به په خوشحالی سره د
عزت مآب په وړاندې دا درخواست پیش کړي چه د ملا
تیر د په هیر کړے شي او د حکومت سره د روغه جوړے
موقعه د ورکړے شي -

د ده درخواست په سبب به پولتیکل افسر د
د هجوکه شي، چه د ملکانافو تعاون او اثر استعمال کړي
او بیاډ ملا خواهش او وضع معلومولونه پیس ده ته
د ملاقات دعوت ورکړي. د مسترو وائسن دا خیال چه
ملا پاونده به نجد الاوئنس قبول نه کړي
البته د زړک عطیه به په دا شرط قبوله کړي
چه هغه جومات پېږي جوړ کړي او بغیر د خه
تعرضه په علاقه سرکار ښتنې میشته شي -

زه د مسترو وائسن د رائے او تجويز سره متفق یم او
د منظوري د پاره نه سفارش کوم. زما خیال ده چه د ملا
سره د ملاقات اهتمام مکن ده، خو مذاکرات د ډیري په
احتیاط سره پرخ ورلے شي او د حدنه زیات تشویشی
نمائش ډیه نه کړوي. هیڅ تلوار نه ده پکار. او پولتیکل افس

ته دهه دَخِيلو تد بیدونو دَ تکمیل په لړکښه وخت د کړئ
 شی - مُکر بیاهم که مونږ هرڅو محتاطه اوسو، خو ملا
 پاؤنده بهه داسه انګیری چه حکومت د ده سره د روغه
 جوړه سه په حقله زینته آرنو لري، دن ظاهره ده چه هغه
 به ډیزیات مطالبات و راندې کوي، خواهید ده
 چه په آخر کښه بهه کم کړي او یوه مناسبه تصفیه به
 اوشي - نور خوڅه، هغه که صرف دو مرء هم قابل شی
 چه بغیر د کوم خوف و خطره علاقه سکار ته راشی، نو
 بیا به هم مونږ ګټه اوسو - خود ده سره سره به
 بلاشک و شبهه یو له عیه خطره هم موجوده اوسي، حکمه
 چه دغه احتمال کیده شي، چه که چرې خبره اتره
 ناکامه شي نو د ملا په دماغونکې به ضرور خلل راشی او
 له دهه نه به لازیات مضر او کړئ خومره چه هغه او سن
 ده - جموعي طور ذه د اخیال کوم، چه دغه خطر آختله
 شه بدکار نه دهه، ولے چه که چرې مذاکرات کامیاب
 شي نو ګکته به ډیز وی او غالب یقین داده، چه
 مذاکرات به کامیابیں ی - مستتر و اتسان او سن په
 جنوبی وزیرستان کېتے ډیزه میاشته خدمت کړئ ده
 او محسود په دهه ډیز اعتقاد لري - حکمه چه دوئی نې پیشې.
 دا به او سن ډیزه بنه اوی چه دوئی هغه مذاکرات شروع او

په مخ یوسی کوم چه ده ڈاکومت هند دخواهشنا تو پوره کولو
ڈپاره تجوینز کړي وو;

په ده شپو درخوکې نه انګریزانو په وزیرستان کېنے د مليشيء ڈاکومت کولو پروگرام روان کړئه وو. ملا پاوندہ یو خل بیا دوئی ته اخطار ورکړو، چه تاسو چې خڅه کوئی موږ عبې نه مسروه په مشوره کوئی. ملکانان به تاسو تیر باسی. که دا سه نه کوئی موږ غښت تاوان به راولار شي. فېرنګي به ڈاکومت په اخطار هیڅ غوره نه ګړولو، په چه هنځه ڈاکومت دیستو ته لیواله وو. مراد نه دا وو، چه یا یار شي او یا خوار.

په ده سلسله کېنې به فېرنګي یو خوا دا کوشش کولو چه ملا پاوندہ ڈاکومت چېل شي او بل طرف ته به دغه هرڅه ڈاکومت او د وزیرستان ڈالقونه په ساتل او دا سه به ئه ظاهروله چې کنې حکومت ڈاکومت په روغه جوړه کېنې کومه ذاتی دلچسپی نه لري. په آخر کېنې ڈاستګرانټ ڈاکومت په مطابق حکومت په چېله ڈاکومت د ملکانانو له خوا نه ڈاکومت د معاافه ڈپاره لفهیښت ګورنمنټ په لاندې ټې دول عربیضه او لیکله او په ۲۲ نومبر ۱۸۹۹ء ڈاکومت د سروکمی په مقام په دربار کېنې وړاندې شوله.

”موین ڈریو محسودو قبیله مستاسو په حضور کېنې

لاندې ټې عرصند اشت وړاندې کوو، چه ملا پاوندہ ڈاکومت“

په قبیله کېنې یو سرگردہ لیدور ده. او همیشه دحکومت نه په تردد کېنې اوسي - معین عواروچه حکومت دد ده په حقله د روا داری نه کار و اخلى او په علاقه سرکار کېنې ده نه د آزادانه نقل و حرکت اجانه او اطمینان و دکھل شی، چه دده او دحکومت په مابین کېنې اعتماد قائم شی - که چرسه د ملا سره بنه وضعیت اوشي نو دا به یو پیرسودمند کار وی - حکم چه هغه که هر خو دحکومت مخالف نه ده، خوبیا هم حکومت په ده اعتماد نه لري - دا وجد ده، چه ټول بدعا شان نه هم دحکومت مخالف ګنری، او د مختلفو وارداتونه پس دده په کوم کېنې پناه آخلى - او د عنده کار همیشه ذمینه د پاره د تکلیف باعث اوسي -

ذکله نه چه د ملا پاونده او افسرانو ترمینځه په آزادانه توګه میل میلاب شروع شی، نو په عزیزه سیمه یا کوهستان کېنې به ڪوم تشوش ناک صورت حال نه راپورته کېښي -

ملا پاونده دحکومت سره دروغه جوړه نزیات آرزومند ده، نو حکم معین د محسودو ملکانان دا په تهیئنکه وايو، چه حکومت دهه دده تیزی کلار ګزاری معاف ڪنې او دده سره دهه دداسه مشقانه سلوک وضع اوشي په کومه چه بادشاھان بنکلی بنکاری ۱

ستاسو دنیکاھی خواهان -

درخواست کننده گان:

۱۵. محمد افضل:	دستخط کرده	شاه سلیم:	مهر نگولیده
" "	جبال خان	" "	الله باع
" "	ظفر خان	" "	عنانی
" "	کابل خان	" "	میرابات
" "	داویگر خان	" "	میراجل
" "	اعظم خان	" "	بهادر دین
۲۱.	کاکخان:	مهر نگولیده	پلداد خان
" "	علی جان	" "	فتح خان شنیگی
" "	میراجل	" "	امین خان
" "	فقیر خان	" "	بدرقه خان
" "	لال پل	دستخط کرید	بادشاہ خان:
" "	اعظم خان	" "	آدم خان
" "	پل دین	" "	محمد ایاز شادی خیل
***		" "	فتح روز
		" "	۱۳

دَمْلَآپَاوَنْدُ اوْ مِسْتَرُ وَاتِّسَنْ مَلَاقَاتْ

دملک اللہ باغ، ملک غازی شمن خیل، محمد آیاز شابی خیل، پھلو^ن
 اُمرہ او جرس ولد میرا جل هیبٹ خیل د کامیابو کوششونو په برکت د
 انگریز انوله حنوا د ملپاوندہ سره دروغے جور پے پروگرامونہ مکمل
 کپے شول۔ خوبی دے کبئے یو داخنہ رانے چہ دسمبر ۱۸۹۹ء کبئے
 ذبیون پیتی کمشز بنوں کبئے د ملپاوندہ یو خصوصی نفر حکیم خان
 شابی خیل محسود سره د خپلو دریو او بنا نو گرفتار کرو۔

ملپاوندہ په دے فعل ہیر د لگیر شاو د حکومت نه نے د
 حکیم خان د خلا صید و مطالیہ او کہہ او ورته وئیں نے چہ یو خو
 حکیم خان د حکومت مجرم نہ دے او بلہ دا چہ د وانا پول تیکل افسر
 ملته د خپلو یو خون فرو او او بنا نو چقلہ په علاقہ سرکار کبئے د خو خید
 او سود سودا کولو اجازت نامہ را کرے ده۔ د حکومت له خوا په
 حکیم خان دا الزام وو چہ د تانک زام په قلعہ چہ کومہ حملہ شوئے
 وو، په هغے کبئے دے هم شامل وو او پہ ۵ / مارچ ۱۸۹۹ء نے د فیقہ
 پنجاب کیولری یو خوسوارہ هم وڈی وو او توبک نے ترینہ اوری وو۔
 بہرحال حکیم خان کہ مجرم وو هم، خوانگریز انو د ملپاوندہ په
 خبرہ تیرے نہ اشکو لے، هغہ نے تانک تہ را لوستاو د ملپاوندہ
 سره نے د ملکانو په ذریعہ دا فیصلہ او کہہ، چہ د حکیم خان په

بدل کئے بہ تر ھے پورے یو خومعتبران او دملپاوندہ دپرگئی
ملکانان حکومت سره یرغمال اوسی تر خوجہ ملپاوندہ د حکومت
دکوم عزی سره ملاقات نہ اوی کرے او حکیم خان بہ هغه وخت
خوشے کولے شی کله چہ ملپاوندہ د ملاقات دپارہ جنہو لے ته
روانیبی -

ملپاوندہ د انگریزانو سره د خپل ملاقات پہ تر چ کئے د محسود
وزیر، دا وہ او بیستہن کنز خلو راغونہ کری و دا مکملہ صلاح و مشرو
بہ نے ورسہ گولہ -

دغه شان بہ ملکانو هم د انگریزانو لہ خوانہ ددہ سره خبرے
اترے کولے آخر د مستہر واتسن پولتیکل افسروانا او ملپاوندہ
ترمینجہ د ۲۶ / فزوی ستہ پہ گائیز د دوئک خلہ پہ مقام چہ د
شہور او تانگ زام مقام اتصال دے او د جنہو لے نہ د چیدری
پک پہ سرک اندازتا دیو میل یا خہ کم و بیش فاصلہ باندے واقع
دے د ملاقات تعین اوشو - شرط پہ کئے دامر شوچہ د ملاقات
پہ دوران کئے بہ د ملپاوندہ سل نفر خپلوان د جنہو لے پہ قلعہ
کئے ساتلے شی او هم دغه شان بہ د محسودو خنے یرغمال کبینو لے شی
چہ پہ هغو کئے بہ د ملپاوندہ رشتہ داران د میرا جل ھیبت خیل
خوئے او ملک موال شابی خیل هم شامل وی -

جنہو لے ته د تلونہ اول ملا حمزہ اللہ هم ملپاوندہ تہ حاٹ
والرسلو - دھنے نہ پس تول پروگرام مرتب او عملی شو -

په دے موقع ددہ او دھکومت ترمیخه دمذ اکرا تو خبره خوره
 شوے وہ او په زرگونه نفوس راغوندشوی وو۔ کله چه ملایاوندہ
 جندو لے ته را اور سیدو، نو حکیم خان خوشے کپے سو۔ دعه شان
۶۳ ملکانان او ۱۱۵ بر غمال چه اکثر په کبئے دملایاوندہ چل چلوان
 او معتبران وو، د جندو لے قلعه ته راغل او دغے دمسټرو ایسن
 او د ملایاوندہ د ملاقات ترتیبات روان وو۔

دوره په دو بجوملایاوندہ دتاکلی شوی ھائے پله حرکت
 او کرو۔ په دے موقع هم په زرگونو اوس راغوندشوے وو۔ یوخوا
 د حفاظتی اقداماتو په لپه کبئے دمسټرو ایسن سپاھیان خواره وواو
 بلخوا د ملایاوندہ وسله بند شیخان، مریدان، طالبان او تمیان په
 جوش و خروش کبئے مورچہ زن وو۔

د محسودو ملکانو خوبه تر هر چانه زیارتے منهے وھلے۔ یو
 زبردست جشن بنکاریدو۔ چرتہ چه ملایاوندہ او ملا حمز الله
 نو خونو نه کول، هلمه په او نو کبئے سره سره بر غونه رسیدل، چه د
۶۴ د احمد شاه بابا په فوج کبئے به دھر سردار سو یو شمیر فال تو سپایا
 وو۔ دغنو سپاھیا نو ته به تمیان و یلے شول۔ دوی بھ وقتاً فوتا په
 دشمن عدی اچو لے او لوپت شوک بھ نے کولو۔ څه به چه په لاس
 در غلال، هغه به دوی ته بخنبلے شول۔ ځکه چه د سرکار له خوانه نه
 خودوی ته وظیفه ملایو دله او نه، تاخواه۔ په وزیرستان کبئے نن
 هم عوام تمیان بلے شی۔

نماخه نه فارغ شول نواندا زتا د سلو مسلح کسانو په معیت کنه دواړه
چېل متزل مقصود پله روان شول او وروستو مخکښې به نه سرے
سرے جهندو سے پیدالے -

د فریقیسو په رضاد متعلقه بدرگو وسله بند نظر لرے
تقسیم کړے شول او په میخ کښې نه دواړه فریقین وبله کښینا استل
ملایاونده، ملا حمزه اللہ او د دوی ملکري دوطن د دود د دستور
په مطابق په تو شکو کښینا استل او انگریزان په کرسیو کو مه چه دوی
دھان سره راوړے وے۔ په دے موقع د مسیر واتسن سره
میحر هارمن، یعقوبیت چیو ۱۹۶۷ او د محسود و تحصیلدار مجدد اعظم
خان وو او د ملا حمزه اللہ او یو خوشیخان -

د دغه ملاقات په قله مسیر واتسن په چېل پورت نمبر ۳۸۸
مورخه ۵ / مارچ سنہ ۱۹۶۷ کښې د پیره جاتو کمشزا او سپریتینت ته
لیک چه :

"په دے موقع د زرونه پورته محسود او لس موجود وو او
زمونب د اندازې په مطابق پنځه یا شپږ سوه د مختلف
نویعت توپک بنکاریدل او د نزو و سلوخونه شمیرنه وو
مخکښې لیک چه :

"ملا حمزه اللہ د قوارئ نه غټه درویند سرے دے او تکه توره

عـ فارن (فرنٹیر) ډیپارتمنټ ف نمبر ۲۶ مورخه مارچ سنہ ۱۹۶۷ -

مُنْزه بَرِيرَه او بنکلی خدوخال لری - ده د سرہ جیکت دپاسه
 د ملانه بشکته ترزنکانه پورے زغره آغوسته وہ او د استرا
 خان (ASTRA KHAN) خولی دپاسه نے خود هم په سر کرے
 وو - په کمر بند کبنتے یو خبر او یوریوالورو - ملا حمزه الله
 دورکوئی قد سپے دے - په بنکلی تازه من باندے شنه
 بیره لری -

دمذ اکراتو په وخت مستر واتسن، تحصیلدار محمد عظیم خا^ن
 ملا پاوند او ملا حمزه الله پاتے شول او باق له خیر مه په دده کرے
 شول - ملا پاوند د چلوم طالباتو په لر کبنتے مستر واتسن ته او ویل
 چه : زه عوازم چه ما ته اجازه را کرے شی، چه زه په پر امن
 طریقه او بغیر دخه خرنده چل من هبی تبلیغ ته دوام
 در کرم -

بله دا چه ما ته د موجوده کر بنتے (دپوستونو ولايٽ) نه
 اخواز ما په قبیله کبنتے د حکومت د مداخلت کولو هیئت جواز
 نه معلوم بی يعنی (جنديوله، سروکتی، گنده او بیه او وانا)
 او زه به پیر خوشحاله یم چه حکومت د دغه کر بنتے نه اخواز
 کوم پوسته تعمیر نه کری - او هم د د گندوام د موجوده لار
 نه ده اک تریل تبدیل کرے شی -
 ده مزید او ویل چه :

”حکومت د د محسود و سره یو بونپری حد مقرر کری، چه

دھنخ نه اخوا د محسودو په معاملات تو کښې د خل انداز نه کوي

د ه دا هم په گوته کړل چه :

”او س او س درے خلور سوہ بیتني ما ته راغلی و واوما نه ته“

ددتے خواهش اظهار او کرو چه همدغه شان بونږري

لا ټن د زموږ په علاقه کښې هم مقرر شي“

د مستير واپسن سره ډپور تنو مطالبان ته حواب نه و واوایله نه

دومره قدر او ویل چه :

”زه بې په د س باره کښې حکومت آگاه کرم“

د دتے نه پس مستير واپسن د ملګاوند نه د تخلیه خواهش

او کرو چنانچه ملا حمزه الله او د ده شیخان پا خیدل او یوله ملګاوند

مستير واپسن او ورسه د محسودو تحصیلدار محمد عظیم خان

پا ته شول - په د س موقع مستير واپسن په ده باند سه د ذاق

طالبان په حقله ډير زود واچولو خو ملګاوند خه توجه ورنه

کړه او ورته ویل نه چه :

”په ډیره اسماعیل خان کښې چه د محسودو گوم یر غمال دی

هغه ډخوشي یا تبدیل کړے شي“

مستير واپسن په حواب کښې ورته او ویل چه د هغه محسودو سره

کو موچه سنگینه قانون شکنی کړے وي، همدردی کول ناممکن

معلومینې - البتة که آیښه د دوی چال چلن بنه شي نو د دوی یر غمال

به خوشی او یا تبدیل کړے شي“

ده ځنکني اوویل چه دشابي خيلو محسدو، چه د غليزئي يوشاخ
دے، الا ونسونه د زييات کړئ شي -

واټسن په حُواب کېنے ورته اوویل چه "فی الحال حکومت په
الاوئنسونوکنې د روبدل کولوازاده نه لري او کله چه په دے حقله
څه کولے شي نو دشابي خيلو مطالبې به هم زیرغور راوسته شي -"
مسټر واټسن ملاپاوندہ ته دا هم اوویل چه "ته په علاقه سرکار
کېنے تره ځنه وخته پورے آزاد ګرجيدې شے ترڅو پورے چه ته زموږ
سره دوستانه تعلقات لرمي -"

مسټر واټسن چېل رپورت کېنے ليکي چه :

"ما وس پرے اوکرو، چه هغه څيل ذاتي یا د څلور شتہ دارلو
په باره کېنے خه عرض داشت را پراندې کړي، وله هغه دے
شمیدلو او خبره به نې په قبائلو کېنے د حکومت د مداخلت
په حقله راواړوله -"

ددے خبر و اترونه پس ملاپاوندہ څيل ملکري، ملا حمز الله
ملک الله باع، پهلوان، جرس او اعظم خان ګوري خيل راوبيل او په
سرسری طور نې ورته ټولے خبرے واورو له - د غه ملاقات دوه
کهنه چاري وو او په آخر کېنے مسټر واټسن د ملاپاوندہ سه د دو
میاشتو پس واناته نزدے خیساره کېنے یوبيل ملاقات او تاکلو -
څومره چه ملکانو د ملاپاوند له طرفه نه حکومت او مسټروا
ته هيله طمع درکړئ وو او څومره چه د حکومت اميدونه پيدا شوي

وو- هغه هر خه اپو ته شول او د ملأپاونده او مستر واتسن د ملأقات
خه سودمنه نتیجه رابر خیره نه اشوه -

د دے ملأقات پحقله مستر واتسن پخیل رپورت کبنتے دا واویلا
کرے ده :

”جموئی طور زه د نتیجه نه مطمئن نه“ و م حکه چه د ملأروتیه
هغه شان اطاعت پذیره نه اوه، د کوئے چه مانه امید را کرے
شوئے وو- د ده درویتے نه معلومیده، چه دے یودا سے
سرے حان نه گنزو چه هغه د حکومت سره د خیل حان یو
پحقله یوه معقوله فیصله کول غواصی، بلکه ده اخیل حان یو
قبائلی وطن پرست گنزو او په حالیه شورش و فساد کبنتے د
خیلو ملکرو خرگند سازو باز منلوته تیار نه“ وو- غالبا په دے
چه هغه ملکان چا چه ثالثی کوله په دے کوشش کبنتے دو
چه دواړه فریقین په دے چل وبله خیل کړی، چه مانه
اطمینان را کولو چه د ملآ عرضونه به د حد نه زیات میانوی
او د ملآ سره نه دا وعده کوله، چه کوم مطالبات ته کوئے، په
هغه به ارو مردو همندانه غور کوله شي“

د زام په چوکنی شخون:

لکه خنگه چه د واتسن در پورت نه معلومېږي، د حکومت او د
ملأپاونده ترمیخته مقاهمت او نه شواو په وزیرستان کښه هغه بیا
عا د مائیزرا واقعه -

لوئے انتشار او هنگامے را پورتہ شوئے۔

په ۹ - ۱۰ / جنوی سنه ۱۹۷۱ء محسودو د زام پولیس په چوکی باندے شبخون او کرو۔ ڈچوکی په دروازہ دنه ورگو شول او د سپاہیاں سره لاس په لاس وهل تکول شروع کرل۔ دیوے شیبے تو د جنگ نه پس غازیان بریالی شول او د پولیس والا وحہ نه ۱۶ آئندہ سپاہیاں قتل او یا ميله تو پک ولجه کرل او پخپله له خیرے سلامت لامل۔

دباران په چوکی ختنے:

په ۱۸ / جون سنه ۱۹۷۱ء د محسودو وزیر واو د اوپر یوئے چلے د اوپو خبنلو په بھانه د باران چوکی ته یو خر کے وراولیرو لو۔ په چوکی کبئے تول ۲۲ آئندہ سپاہیاں وو خوپہ دے موقع خوک غیر حاضر وو خوک او دہ وو او خوک په تئنگ تکور کبئے مشغول وو۔ خر کی ڈچوکی جائزہ واحستہ او ملکرو ته مکمل حال او ویلوا د عزمے وخت وو۔ غازیان په چوکی وراو ختل او تول سپاہیاں نے سلامی کرل۔

ڈچوکی دفعہ دار نہ نے کنجی واخیے او ۲۵ ميله تو پک یا سنگیونہ او ۱۵۳۸ دافے کارتوس نے ترے نه یو پل۔

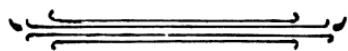
په تانگہ بردیں:

د ۲۷ / اگست سنه ۱۹۷۱ء په مابنام په مال و متعاع پکه یوہ سرکاری تانگہ چہ خلور ته سرکاری منصبداران هم په کبئے سوارہ وو د عا د بنوں هغہ سیمه چرتہ چہ او س مشهور باران دیم جو پشوئے دے

مرتضی په خواکنے محسودو ڙنڈیو را گیره کرہ - څلور وارہ منصبدار ن
ئے قتل کړل او په تائنگه کنے بار بشپر مال و متع نئے ولجه کرو -

دیريپه سپاهيانو حمله :

په ۳ / نومبر لسنہ ۱۹۷۹ء د مرتضی فوجی چوکی نه بار پر پولیس
په پریپه کنے وتلو چهل په ورلاند سے تیر شو او بیا بیرتہ راستیند
نودیو سے غونہی خواکنے پر سے محسودو غازیانو حمله او کرہ او گز
مری ژوبلي نئے ترے نه او کړل -

شپږم باب

مليشيا MILITIA

هر چله چه وزيرستان په جنگيالئي سيمه کنه د سکانو،
 ګورکھيانو، ډوکھ مانغا او نزو و هندوستانی فوخونو ګزاره ګرانه
 شو، او لورڈ لوري نه پرسه نتکيالو څوانانو ناتارجاري کړه
 وو او د فېرنيکي په خلاف خلق د غزا ميدان ته راوتلي وو، لکه چه
 د "هستري آف دی اندھين مو نتيين آرټيلري" ليکونکه برنيکیده یئں
 جنل ګراهم د خپل كتاب په صفحه عالى ليکي چه :
 "کال ۱۸۹۹ء کنه په جنوبی وزيرستان کېتے د"

بدامنۍ دویے دور شروع شوې وو؛
 نو په داسه حالاتو کېتے لاره کرڙن یو بل تجوييز او سنجولو
 هغه دا وو چه: "د وطن سویه د وطن په سپي او ښسي" او په
 یاغستان کېتے پچيله یا عنستانیان یو تربیله او جنگوی او په قول
 د مستهر بروهیں :

"باید چه هغه ڪسان زموږ په فوج کنه"

راشی، کوم چه په خپلو غرووند کېنې نه گونب مخالفت
کوی ؟ لے

ڈ ونیرستان دخلقونه چه ڈ فېرېنگی فوخیان خومره خوفزده
او ترهیدلی وو، ڈ هغه اندازه ڈ کپیان ایم-ایم-ایل-نیول دھن رپورت
ڈ اقتباساتونه په سنبه شان لکی، کوم چه ڈ خپل ڪتاب
کیمپین آف دی نارتھ ویست فرنٹیر په صفحه ۳۲۶، ۳۲۷ درج کرپی
دی. دغه اقتباسات اصل کېنے ڈ استنټ کمشنز نارتھ ویست فرنٹیر
پراولنس ڈیو روپورت مورخه یکم فروردی سن ۱۹۰۲ نه آختی شوی دی

هغه دادی :

”ڈ کال سی ۱۸۹۹ء دوو کالون په دوران کېنے بارور

ملہری پولیس ڈھرف وھرائی له کبله بینی یے کاره
وو. ترڅو پورے چه ماته معلومه ده، نه ڈھردوئی
ڈ لاسه چرې یو محسود وړلے شوئے دهه اونه ٿوبل
شوئے. داثبوت ته رسیدلے خبره ده چه ڈ باروون
ملہری پولیس یوسپا ھم ڈ محسود سری وړلو ته
تېنگیکیده نه بشی. هغه پرمې ډزې ضرور کوی اوی
قر وسه یئه وړنی نه ؟

ڈ وانا ڈ مشهورے جګرے نه آکاھو فېرېنگی ڈ ونیرستان قبلو
ته فوچ کېنے ڈ بهرقی کولو په حقله څه خاص اھیت نه وړکولو او

دا خیال نه وو، چه دوئی ڈسجاعت هیچ جوهر نہ لری۔ ولے ڈدھے
جگھے نه پس نے دا کوشش شروع کرو، چه په فوج کبنتے زیات نه
زیات مقامی حوانان واخلي۔

په دتے لپکنے مستقر ہروں ڈھنل کتاب "فارغدہ پالیسی
ایندہ ایس ریزلیتس" په صفحہ علاً لیکی چه :

"ڈدھے نه ورومبے ذہون په افسرانو کبنتے دا
خبرہ مشہورہ وہ، چه دوئی کمینہ خوئی بوئی لری اوختہ
بها درع قبیله نہ ده، ولے نہ نہ پوهہ بینم چه هنغوئی
دھنسے رائے شتنگہ قائمہ کرے وہ، حکمہ چه دوئی ڈدھے
نه په فنکنے موقعو ہم پنه مرا نہ بنو دے ده؟"

په دے سلسہ کبنتے فیرنگی په کال سنگھے کبنتے ڈسوئیلی او
قطبی وزیرستان په دواجو بخوبکنے ڈقبائیلی اولس نه ڈملیشیا
په نعم یو خصوصی فوج بھرتی کرو، چه ڈختکنو، بنکشو، افریدی
مهمندو او وزیرستان په نزد ورق حوانا نو باندھ مشتمل وو۔
په کال سنگھے کبنتے دفعہ ملیشیا ڈکپتان فرگوسن په کمان کبنتے
ڈقطبی وزیرستان په خاورہ ڈعید کو په رنگئی قلعہ کبنتے مقر را شو
او "نار تھے وزیرستان ملیشیا" نعم دلہ کیپنودے شو۔

کال سنگھے کبنتے چه ڈمیران شاہ موجودہ قلعہ جوڑہ شوہ، نو
ھلتہ منتقل کرے شوہ۔ وروستو ڈقطبی وزیرستان کوہتہ گوتی
تہ اور سیدہ، او اکثر مقامی خلق پکنے والخستہ شول۔

کال ۱۹۳۸ء پورے په قطبی وزیرستان کئے باقاعدہ فوج موجود
وو۔ وکے دھنے نہ پس ورو ورو په وتو شو او تول چاچ مليشے
واخستو۔ ذیکم مئی ۱۹۴۲ء نہ ذ ملیشے نور نوم بدل شو، او
”تپچی سکاؤئیں“ نوم نے اوتاکلے شو۔ همد غد شان ذ موجود شملی
وزیرستان ایجنسی نوم چہ اول ”تپچی ایجنسی“ وو، په ”نارچہ وزیرستان
ایجنسی“ بدل شو۔ په سویلی وزیرستان کئے مليشیا په ذیکم جولائی ۱۹۴۰ء
کئے ذکرnel رچرد ہرمن په گمان کئے تشکیل کرے شو۔ او روچہ
روجہ ہید کوارٹرے خرگی اوتاکلے شو۔ جون ۱۹۴۱ء کئے وانا ته
اور سیدہ۔ په کال ۱۹۴۳ء کئے ڈیرہ ترق اوکرہ۔ دروستو کال
۱۹۴۲ء کئے جنڈولہ ہید کوارٹرے مقبرہ کرے شو۔
ذ سویلی وزیرستان مليشے ته به اول ”ساوچہ وزیرستان
ملیشیا“ وئیلے شو۔ ذ کال ۱۹۴۱ء نہ نے ”ساوچہ وزیرستان سکاؤئیں“
نوم کیبندو دے شو۔

ذ وزیرستان په دوارو برخو کئے چہ په مقامی حوانانو مشتمل
ملیشیے کمان واخستو، نو فیرنگی خہ نہ خہ ذ اطمینان سا را کتبہ۔
مکر دغه ذ کرنگ نوشته ڈیرہ زر، ورانہ شوہ او ذ وزیرستان
غیر تمدن حوانان چہ فیرنگی په عنی ورگو شول، نوملا پاونڈہ
تہ لابنہ، موقع په لاس ورغلہ او ذ ملیشیے په دغو مقام
سپاہیانو کئے نے داسے سرتیری برابر کل، چہ ذھنی دلasse
مکن انگریزان منصبداران اووش لے شول او ذ فیرنگی امید نئے خاود ایرکل

سَيْلِكَائِی :

ڈَبُنُوں سپرکہ احمد زئی وزیر وو۔ پلار نے میاں خان نو میدرو
له وروکولی خخه دیں نزُو وو او حوصلہ صند حوان وو۔ ڈَپِنِحَلَسْوَ^{۱۵}
کالو پر عمر کنھے ٹوپک په او بہہ کرے وو۔ او ڈَچل فطری
جرأت او شجاعت له کبلہ ڈَ انگریز لف په خلاف ڈَ یو خوسرتیرو
حوالانو سر غندے جو رو شقے وو۔

جان ڈَدہ یو تکڑہ او ھیگرہ ور ملگرے وو۔ کال نسٹہ کنھے
دوئی ڈَ فیرنگی په خلاف لبکر راغوندہ کرو او ڈَبُنُوں کو هادت په سرک
او بُنُوں په علاقہ کنھے سُرکاری کیمپونہ او کانوائی ترپونزے
راوستل -

انگریزانو بہ شپہ ورخ ڈَ سَیْلِکَی ڈَ ییو کوششونہ کول ، او
عنٰت عنٰت رقونہ بہئے پسے شیندل ، خو په یوہ طریقہ نے ھم لاندے
کو لئے نہ مشو۔ یو خلے چہ پولیس پسے چپاچ ورورو ، نو دہ په دیرے
بھادری سره حان ترے نہ خلاص کرو۔ ڈَ سَیْلِکَی کور پہ گیبیتی کنھے
وو ، کوم چہ په ھر لحاظ بنہ محفوظہ وو۔ ڈَ غدی او بیید و دنو
کولو نہ پیں بہ نے حان خپل کور تھے رسولو۔ بريطانوی حکومت
چہ ڈَ سَیْلِکَی ڈَ وار جاتونو نہ دیں ستھے شو ، غویو والرئے بیا په
گیبیتی باندے ڈَ فوج کشی فیصلہ او کرہ -

دَکِبِتی دریمہ جگڑہ :

ڈَ میجر جنل ایم۔ جی۔ ایجرتون (EGERTON) په کمان کنھے دتمل کرم)

عیدک، برگنتو اوپنون ٿخنه په یوه ورخ او یو ساعت فوخونه روان
شول. او په ۱۸ نومبر ۱۹۰۷ء نے په گیمپتی حمله اوکرو. ڈسیلگی
په کور ڈکوله بارئی کولونه غنکنے مستر ڈانلدر (Donald) چيو پوله ڪيل
افسر وو، ڈسیلگی کور ته نزدے وراغلو او ده او د ده ملگروندئه
ڈامن پيشكش اوکرو. ڈدھ پيشكش واقعه ڈاڪټر ٽي. ايل-پينل
(Pennal)، ڈچيل كتاب "امنگ دی وايلد ٿرائيز آف دی فرنطيئر" په
صفحه ۲۱، ۲۱ داسے ليلکه ده :

"ده ٿواب راکرو چه ما پخه اراده کپه ده، چه
ڏھنگه کور نه چرته چه نه پيدا شوئے او لوئه شوئے یم
خچيل ڪان په دومنه بهادرئا سه قربان کهم، خصمه
چه کيدے شي. هونبن ڈدھ په درناوی ڪنے دا ضرور
واينو، چه دوئي تر هغه ڏزه او نکره، ترڅو چه
مستر ڈونلدر بيرته چيل صاف ته نه وو رسيدلے"
سیلگی چه ڈمستر ڈونلدر ڈامن پيشكش قبول نه کرو،

نوکرنيل تانوچي (Tannochy) ڈدھ کور ته نزدے په شپنڌه
گزه فاصله توپونه راول، خوده لاسم شيش پرسه جلاپر گوئه نه وو
چه ڈغازيانق ڈلوري نه یو هرڊ که راغلو او ڈكرنل تانوچي ته
نه سوره کرو. جنل ايجرتون چه ڈكرنل تانوچي عنسييد واوريدي
نو په زرهه گئنے ڈانتقام اور په لمبعوشو. او ڈسیلگی په کور نه
ڈ توپونه داسے عنونداري او وره ول، چه اڪثر ٿول ملکري نه په

شہادت اور سیدل۔ توریا لے سیلکٹاں لکھ دے زمری او قهید و او
د فوج په یو بل افسر کپتان وایٹ (White) نے د توپک داسے رہا
ہے اور کرو چہ د تکہ نے د کرنل تھانچی سره دونخ تھے اور رسولو۔ او
سپاہیاں لکھ د سیلاب پہ کور مدارختل او هر خہ نے درلہ دران
ویخار کرل۔ د سیلکی اکثر ملکری تار پہ تار شول۔ پنچلہ ہم
معت شوبل شو۔ ولے سرہ د دے نے د دوئی د پنجونہ پہ ۴۷
مراںہ حان اوئیستلو۔

پہ دے جگہ بکھے دوہ غتے عنٹ فرینگیاں او ۲۱۳ فوجیاں
اووڑلے شول او د غازیاں د لوری نہ ۵۳ تھے میں شوبل اوشول۔
پہ کلی کبنتے د نور مالی تاوان نہ علاوہ شپن شپتیہ برجونہ ہم
اووندو لے شول۔

اپریل ۱۹۰۳ء کبنتے د غو با قوارنq یو ہل بیا پہ دغہ سیمه
کبنتے پہ سُرک روان فوج باندھے حملہ اوکھم۔ لفتہینتے ہے۔ اے
ڈی لانگ ہارن (Long horn) نے قتل کرو۔ د بدھ مرعندہ د دوئی
یو ملکرے لا د لانگ ہارن سرہ پہ منکلو وو، چہ فوجیاں د ٹوندھے
گرفتار کرو اور بیا د ووستو پہ دار او خیرو لے شو۔

د کپتان باورنگ کت قتل:

کپتان باورنگ د سوئیلی و وزیرستان پولتیکل ایجمنٹ وو۔ د سلم
دسمبر ۱۹۰۳ء پہ شپہ هعده د سروکئی پہ قلعہ کبنتے اوہ وو۔ او د
دہ یو اردلی چہ کابل خان د نومیدد او د سوئیلی و وزیرستان میشیئے

سپاھی وو. دَدَه نه خوقدمه لرے په ماھُهه ولاړ وو. دَمانځهه
 نه چه فارغ شو او پاڅیدو، نو په کپتان باورنگَ کې نظر پیو ټو.
 په سترګوئه تیاره راغله. په زړه کېنه نه اسلامي ننګ وغیره
 خپلکه اووهله، او لکه د قهرمیدلی زمره پوئه و د عوته شو. او
 کپتان باورنگَ کېنه په خوب اوده اوو ټلو. بیاسمدستی د قلعه چت
 ته اوختو او ټوله قلعه په لړنډان کړه. په ده دوران کېنه
 کېنه د حسودو ملکانان طاوس سیدل. او په خوبو پستو خبروئه
 لاکون کړو. وله د لاکوزید و سره چابزدل د شانه په ټوبک او شیل
 خو سره د ده هم مرغه شو. او دروستو د ډیره اسماعیل خان په
 جیل کېنه په زندئ کړے شو. د غه توریاله ټوان په قوم درامون
 خیل بهلوانِ حسود وو.

د رچروهارمین قتل:

د کپتان باورنگَ د قتل نه دروستو په دریمه میاشت د لفهیتنه
 کړنل رچروهارمین (HARMAN) د قتل واقعه پیښه شو. واقعات
 دا سه وو، چه کال سنه ۱۹۷۹ کېنه چه د ملاپاوندہ د مجاهدنه عملیاتو
 زودو او د فیرنگی په خلاف نه خلقو کېنه زبردست جوش و خروم
 را پورته کړے وو. نو د وانا په کیمپ کېنه د مليشیه د وزیرو محسود

له د وانا په قلعه کېنه د کړنل رچروهارمین په مقتل یو شکل یاد ګار جوړ شو
 وو. وله د کال سنه ۱۹۷۹ په هلو ټکلو کېډه دران شو. دروستو بیا دوبان جوړ کړے شو
 او اوس هم د پولتیکل ایجنت بشکله ته ځایخې موجود ده - ۰

مقامی سپاھیانو هم دا فیصله اوکری چې ڈکیمپ دننه ټول
انگریزان قتل کړي، او ډک ډک کیمپ ملا پاوندہ ته حواله کړي.
دغه وخت په کیمپ کېنے دننه ټول خلور انگریزان افسران وو.
کړنل رچرډ هارمین پکښې ڈکپتان باوړنګ په ځایه قائم مقاومو تهیکل
ایجنت وو. ڈا رفرودي شلنډ په شپه چې دغه خلورواړه انگریزه
په مس کېنے دننه ناست وو او ګپ شپئ لکولو. دز ڈتاکلی
پروګرام په مطابق صابرخان نوی ستابنی خیل محسود په ټوبکس ګنکین
خیڅوله غله غله دردان شو. ڈ بدہ مرغه د انگریزانو نظر په
بنخ شو او ورپیس را پا خیدل. ھیکرور صابرخان وارخطا نه شو او
یکدم نه په کړنل رچرډ هارمین باندے ڈستنکین داسه رسما ګزار
اوکهو چې ڈتکه په زمکه را پرديو تو.

صابرخان چې بل ګزار پرسے کولو، تره ګه قابو کړے شو. ڈ
ده ڈکھرفتاری په وخت په کیمپ کېنے لوئے بغاوت پورته شو، خو
فیر ګنکیافو په ډین چل ول حالات معمول ته راوستل.

په صابرخان باندے مقدمه شروع شو. بیان تری نه
واختی شو، ولی ده خپل نور ملګری او نه بشودل. بیس هم دا
بھئے ویل چه:

”ما خو ملازمت هم په ده عرض کولو چه رئه“

غونډه فیدنگیان مرؤ کرم او ڈکابل خان په نسبت نهها

ڈ بهادری زیات صفتونه او شی“ -

سر یولین هاول، کوم چه هغه وخت د نوی پولتیکل ایجنت په
حیث راغله وو، لیکي چه :

”هغه (صابرخان) مانبام په زندئ کړے شوو له
دزندئ نه غښې لکه خنګه چه د محسودو ژنبيو قاعده ده
ده دخپل ژوند آخري نيمه گهنه په کوتاه کېنے دخان
په سنکارولو او سترګو توړولو تیوه کړه، یو ځیبه کیفیت
پرے خور دو. او د حورو سع د ملاویدو په اميد
په ډیرے بهادری سره مرک ته ورترغایه وتو“
دغه ځیکرو رخوان د ملاپاونده ”د کورنۍ خنه وو او د ملازمت
ئے ايله درې میاشته کيد له -

د کپتان د ډنلډ سن قتل:

د سویڈی وزیرستان پولتیکل ایجنت ته چه د صابرخان او د هغه د
ملکرو د ارادو او پروګرام پته او لکیده، نو د ټولونې توپک واختل،
او اوئه شرپ - خوشمیاشتے پس نې بیا بحال کړل - هم په د غوځوانانو
کېنے د سلطانۍ شاخ یوشابی خیل محسود چه پشکانۍ نو میدو نومبر
شهزاده کېنے د بنوں په مقام کپتان د ډنلډ سن قتل کړو - د پشاکي سه
یوبل ملګرے هکلاب جان هم په ده واردات کېنے ملګرے وو.

دا واقعه دا سه وه چه بنوں ته د فوچ یو نوئه پلاتيون را تلوکه
وو. د فوچ د دستور په مطابق په بنوں کېنے موجوده د چېتې د

له ”دی پتهان“ مؤلفه سراولف ڪیو و -

بینداو باجو سره استقبال ته وررو ^{نہ} وسے۔ بریکیدہ میجر کپتان دونلدرسن هم پکتے شریک وو۔ کله چه دغه رجمتھے دبنوں کقلعہ په خواکتے تیریدے، نو پشکائی درتہ له اول نہ دیوبلکی لاندے پتھے شوے وو۔ کپتان دونلدرسن چه پتھے دلبابر شو نویکدم پتھے دتماچے ڈز افکرو۔ او د تکھے ساره خلہ کرو۔ پشکائی پخپله هم بچ پاتھنہ شو۔ او په زخمی حالت کئے گرفتار شو او شہ مودہ پس

په پهاشتی کپھے شو۔

په کپتان کنی حملہ:

کپتان کنی د نارتھ وزیرستان ملیشیے کمانڈمنٹ وو۔ د ۲۰۱۹ء سنتھے په ورخ هغہ په قلعہ کئے دمنہ د میں په برآمدہ کئے نا وو۔ هلتہ نزدے دیو بکاخیل وزیر سپاہی چہ په حسپتال کئے سنٹری وو، سترکے پتھے بنتے شوے وسے، او په زړه نړه کئے درتہ کرل دیبل۔ ماحاپه قوپک رواختو، او په کپتان کنی د لسے دنے اوکپے، چه بیانے غږ او نکرے شو۔

د بدہ مرغہ دغه باقور پخپله هم په موقعہ دیوشو انگریز اف کپتان مونس (MONS)، لفتیشنٹ مکنزے (MECHENZE) او کپتان بول (BULL)، د لاسه گرفتار شو۔ او درستو عدام کپھے شو۔

په کپتان گریویں حملہ:

په ۲۸ مئی سنتھے د شینکی پعستہ سر نزد محسودو دھاک په تانگکه حملے کولو ته او تپله۔ په دا ورخ په تانگکه کئے گریزنا جنین کپتان

کریوئیں سوار وو۔ دَکْرِیوئیں چه له ولیه نه په غازیانو نظر پنج
شر، نو وارئ خطا نکرو او یکدم نے وزے پرسا او کرے۔ غازیانو
هم سعدستی حوابی یا پونه پرسا او چلول۔ کپتان کریوئیں، کوچوان او
دَ تائنگ عبرگ دواره آسونه او لکیدل۔ خوزخمی کوچوان دواره آسونه
په داسے توب بوتل، چه غازیان اړهان ژن په ځائے پاتې شول.

دَکْهَجُورَى پَه پِيَكَتَه حَمَلَه :

دَکْلِل حَسِين محسود په مشرئ کښه امين، زوزی، ملا جام داور
او سليم جاني وزیر په ۱۸۷۹ءَ جولائي سُلْطَانَه دَکْهَجُورَى په خواکښه دَ
ملیشیه په یو پیکته حمله او کره۔ دا د سخن مال وو۔ او د فرقینو تر
منته دومن شدیده جګړه او شوه، چه په لب وخت کښه غازیانو دَ
ملیشیه نه او ۱۸۷۹ءَ سپاهیان سره د یو غت منصبدار قتل او خوارلس
میله هېټک ولجه کړل۔

دَ بدہ مرغه دَ دوئی له خوانه هم امين، زوزی او یو پا ۱۸۷۹ءَ حیل
وزیر په شهادت او رسیدل۔

دَ لَکَى جَگَرَه :

په ۱۸۷۹ءَ مارچ سُلْطَانَه دَ غازیانو یو سه دیرش کسینه د لے د کمال شاً
شابی خیل محسود په مشرئ کښه دَ مروقو په علاقه کښه لکى ته تزه
دَ باندہ ایاز خان په مقام دَ ملتهري بارور پولیس په یوه دسته حمله
او کره۔ سخته جګړه نه وبله او کره۔ په نتیجه کښه دَ ملتهري باره پولیس
کماندار کپتان ستولنگ او شپنگ سپاهیان هلاک او د ۱۸۷۹ءَ متنه

ڦوبيل شول۔ ڏغازيانو له خوانه انته، کسان شهيدان او ڏرئے زنجيان
شول۔ ڏ بدھ مرعنه ڦوبيلي نفر فيرنگي ته ورپاٽه شول، چه خهه موجه
پسته په دار او خيٺه شول۔

په هاتھي خيلو وزير و فوج کشي:

ڏ بنو هاتھي خيلو وزير به اکثره بنو په چھاؤنڑي او ڏلٿي
و ڦمیل تر میچه په فوخيانو حمله کولے۔ فيرنگي ڏسنا ورکلو په نیت
فوخونه ^وروان کول او په ارمئي سالئه نيم فوج ڏ لمبر او ڦمیل په
منیئ کليميو خورد شو، او نيم ڏبرگشت الکله په لار خيساره رغزي ته
مارچ شول۔ او بيا ڏکيمبي په لار بند ته پستنه شول۔ کله چه دغه
فوخونه په هاتھي خيلو وزير و رختل، فه هعنه وخت دوي هم په
انتاق ورپسے را او قتل او داسه سخته مقابله په ورسه او کرو چه
په نتيجه ڪنه ڏرئے انگريزان او خيلريش ^{۲۳} فوخيان قتل او بې شير
ڦوبيل شول۔ فيرنگي له ڏيره تاوه شپيته تنه بې گناه ساره لاسي
کليوال او بيوول، او ترمودوئ په بندی خانو ڪنه تکليفونه ورکول۔
ڏغازيانو د لوړي نه هم په ده انبته ڪنه ڏرئے تنه شهيدان او
خلور تنه سخت تپيان شول۔

ڏ سروکي ڪيمپ محاصره:

کال سالئه ^{۱۹۱۸} ڪنه ڏ سروکي په مقام یو لوئه فوچي ڪيمپ لکيدے
دوچه په څنګ ڪنه ڏ جنلو لے منه وانا ته ڏ تيليكراف لائن هم
تلے وو۔ ڏغازيانو یو یو چلے یه دغه ڪيمپ باندے ڏ حمله کولو فيصله

اوکه۔ روپیے روپیے نے ذاانا او جندو لائن پریکرو۔ او سروکٹی
ئے حاں ته خوشنے کره۔ بیانے په کیمپ حملہ اوکره۔ اے دیرے ورثے
ئے عاصرہ کرو۔

کله چہ تانک او مرتفعی ته اطلاع او رسیده، فوڈ هنچ خایه
امدادی دستے ود پسے را اور رسیدے او په غازیانو ته حملہ اوکره۔ د
یو خوشی مثالی جنگ په نتیجہ کبته د فینگی د لوری نه ۲۴ ته
اووڑلے شول۔ او د غازیانو له خوانہ خلود کسان په شہادت
او رسیدل۔

د سپین وام اولنے جنگ:

دا واقعه داسے وہ، چہ د سپین وام په سیمه کبته یو دروند فوج
کیمپ لکیدے وو۔ غازیانو د اپریل ۱۹۱۵ء په یومبو شپو ورخو کبته
حملہ پسے اوکرم او کیمپ نے عاصرہ کبته او بنیلو۔ د کیمپ دننه چ
فوچیات دیرتنگ شول۔ یو خوا د کوهات د لوری نه ود پسے د تل
په لار امدادی فوچ رانے او بل خوا ھم په دعنه ورخ د بنو نه په
۷ اپریل غازیان او فوچیان وبله مع په مع ورغلل۔ سخت جنگ ایشو
او د انگریزانو له خوانہ دو کم اتیا کسان فوچیان او دوہ انگریزان او ووڑلے
شول۔ او په مقابل کبته د غازیانو خنہ نہہ ته شہیدان او پھلس
ڈوبل شول۔ غازیانو ته په دے جنگ کبته یو شمیں آسونہ، چریے
او او بنان په لاس ورغلل۔

د شپانہ خیساري روہی جگرہ: د بیس توجئی په سیمه کبته د

ستره در بالئي الکدوه په بشئ مورگه ڈـ تـهـ خـيلـوـ نـهـ شـمالـ مـشـرقـ
 تـهـ پـهـ اوـوـهـ مـيلـهـ فـاـصلـهـ بـانـدـهـ ڈـ مـلـيشـيـهـ يـوـ خـوكـيـ دـ دـعـهـ خـوكـيـ دـ
 شـپـانـهـ خـيـسـارـيـ پـهـ مـقـامـ بـانـدـهـ وـاقـعـ وـوـ پـهـ ۱۵/۱۲، اـپـرـيلـ ۱۹۱۳ـهـ
 ڈـ مـلـاحـمـ زـالـلـهـ پـهـ مـشـرـئـ کـبـنـهـ ڈـ غـازـيـانـ يـوـ لـوـئـ لـبـنـكـرـ چـهـ آـكـثـرـ پـهـ کـبـنـهـ
 مـحـسـودـ وـوـ، پـهـ دـعـهـ خـوكـيـ شـبـخـونـ اوـوـهـلـوـ اوـ مـحاـصـرـهـ کـبـنـهـ ٹـرـاـوـيـسـتـلـ
 ڈـ مـيرـاـشـاهـ نـهـ وـدـ پـسـهـ ڈـ کـپـتـانـ اـيـونـ (۱۷۸۷ـ۱۷۹۵ـ)، پـهـ کـمانـ کـبـنـهـ ڈـ مـلـيشـيـهـ
 اـمـداـدىـ دـسـتـهـ وـرـغـلـهـ.

ڈـ لـبـنـكـرـ اوـ مـلـيشـيـهـ تـرـمـينـجـهـ سـخـتـهـ اـنـبـتـهـ اوـ شـوـهـ. چـهـ پـکـبـنـهـ ڈـ
 فـيـرـمـگـيـ لـهـ خـاـنـهـ پـهـ شـمـيرـ تـيـرـهـ پـنـجـهـ کـمـ شـپـيـتـهـ جـنـازـهـ اوـچـتـهـ شـوـهـ
 اوـ غـازـيـانـ ڈـ خـيـرـهـ صـحـيـحـ سـلامـتـ بـيـرـمـلـ تـهـ وـاـعـيـدـلـ.

اُوْم بَاب

مُلَاپاونڈہ

مُلَاپاونڈہ د استونئ شاخ شاہی خیل غلیزئی محسود وو۔
 تقریباً کال ۱۸۷۳ء کئے په خیل کلی مردوی کئے زیبیدے وو۔ اصلی
 نوم کے معلوم نہ دھے۔ ولے خلق کئے په مُلَاپاونڈہ مشہور وو۔ او
 خط و کتابت بدئے هم په دعہ نوم کولو۔ چونکہ هجھ د پاونڈہ و په

لہ بناغلے عبد الحليم اثر "زمون مجاهدین" په صفحہ ۱۲۳ لیکی چہ "مُلَاپاونڈہ"
 اصلی نوم حی الدین وو۔ پہ قام شاہی خیل وزیر وو۔ دا صحیح نہ دھ۔ مُلَاپاونڈہ پہ
 قام وزیر نہ بلکہ محسود وو۔ پہ گوریک کئے یو خل ماڈ مُلَاپاونڈہ دھمئے صالح دین
 نہ دپلار دا اصلی نام پہ خلقہ پوس اوکرو۔ نو ویلئ نے چہ دیلے ناسے نہ موبن
 نہ یو خبر۔ نہ پوھیرم چا اثر صاحب ددہ اصلی نوم خنگہ معلوم کریت دھ۔ اثر
 صاحب په صفحہ ۱۲۳ باند لیکی چہ "د اولنی جنگ عظیم ۱۹۱۴ء نہ درست عراۓ کافے
 د کرم ایجنسی او شماں او جنوی و زیرستان د مُلَاپاونڈہ په مشری کئے شویدا۔ دا هم صحیح نہ
 دھ، حکم چہ مُلَاپاونڈہ لا پخوا په ۲ نومبر ۱۹۱۴ء وفات شوے وو۔"

شان په وجود عولیج او ریخته وو، نوکیده شی چه په دا نسبت
وړپاندھے ڈپاوندھه نوم پوخ شوھه وي. دا هم امکان لري چه دده
اصلی نوم هم دغه پاوندھه وي. حکه چه دده په مهد کېتے هم ملاپاوندھه“
کنده شوھه وو، او امضا کانے (دستخطونه) بهنے هم ڈملاپاوندھه په
نوم کولے حکومت هم ملاپاوندھه نوشته کړه ده.

ملاپاوندھه په دیره عربیه کورنئی کېتے پیدا شوھه وو ڈاټه^۱
کالو په عمر کېتے ڈخپل کورنه په سبق پسے اووقو، یو خواجل خوا
نے ڈمذہبی علومو تحصیل اوکړو. ڈملا توب پکری خونے نصیب
نه شه. ولے ڈیوعظیم شخصیت په حیث نے ڈ وزیرستان په
تاریخ کېتے یو خلاندہ باب پرانستو.

انځاغنۍ صیب او عارف محسود صیب چه ڈسوات بابا^۲ یا داسه
غدو جګرو کېتے ڈده ڈشمولیت کوم ڈکر کړے ده، هغه ڈ تاریخي
څېړنے او مقامی تحقیقاتو له رویه صحیح نه ده. ولې چه ملاپاوندھه
په ۱۸۶۳-۶۴ء کېتے پیدا شوھه او تقریباً ڈپخوښو کالو په عمر کال
۱۹۱۳ء کېتے وفات شوھه ده. او ڈسوات بابا^۳ جګړے په کال ۱۸۶۳ء
کېتے وسے، یعنی ڈده ڈپیداوبشت په کال.

ڈغزا په میدان کېتے ڈده استاذ مولانا حمزہ اللہ دو. سره ڈدھے
چه ڈملا حمزہ اللہ^۴ او ڈکر پوغه حاجی محمد انور ترمذی تعلقات
خوشکوار نه ده. ولے بیاهم ملاپاوندھه ڈملا کربو غ مرید وو ڈملا
پاوندھه^۵ په کال ۱۸۸۸ء کېتے ڈداوې و عیدکو ګلی ته رانګه، او دلته

میشته شو۔ دے خائے نه بئے د وزیر دا یو لبکر روان کرو، او د بنو په فوجی چاونی بھے نے تاختونه کول۔ هم په دغوش پیو درخوبیتے دہ دبنو د سنتل جیل یو گورکها سپرنگند نتھی هم او وڈلو۔

خُم موده پس عید کو، دا یو ورلہ کور جوں کرو او د ملک زفتا وارہ ملک محل حیدر خپله خور په نکاح ودکرم۔ د ملایا ونده مشہور، مجاهد حُمی شاہزادہ فضل دین" د دخ دا یو بیٹھ ہُئے وو۔ خوکالہ پستہ ملایا ونده" د دا یو نه محسودو ته لارو۔ هلتے ہے خان ته جبرہ او جومات جور کرل۔ او لنگرے جاری کرو۔ په دا زمانہ کئے ملایا ونده" د وزیرستان د غورو خلقو په زبرونی کئے ہلاندہ مقام پیدا کرھ وو۔ خلقو بھے د لنگر دپارہ شکرانے ورکولے۔ او د فینے نه بئے ورتہ ماما ویل۔ په کال سلسلہ کئے چہ مولانا سلاب دین" عرف وزیرے ملا په حق اور سیدو نو ملایا ونده" یو کرت بیا دا یو ته راشے، او د عید کو کلی په ملاحیلو شاخ کئے ہے خان ته کور او جومات جور کرل۔

د وزیرے ملا" د مرگ نه آکاھو بھے ملایا ونده" صرف په ژمی کئے دا یو ته راتلو۔ ولے وروستو اوری په ژمی میشته شو۔ او د بنو په زمکھ بھئے په سرطانی خایو دو خیلے کولے۔ کال سلسلہ کئے چہ ڈافغان او برطانوی حکومتیو ترمیحه د ڈیورنڈ لائن (کربنی) را کتبلو بند بنا شروع شو، نو ملایا ونده بیا محسودو ته لارو او د فینگی سره

لاس و چکریان شو۔ ڈدہ ڈغزا کا ان مركزونہ شکائے او مرودہ
وو۔ په وزیرستان کجھے چہ ڈاکتوبر ۱۸۹۳ء نہ تر فومبر ۱۹۱۳ء پورے
خومنہ جنگونہ شوی دی، هجھے یاخو ڈملاپاؤندہ پچھلہ مشریع کجھے
وو۔ او یا ڈدہ په نفوته -

ملاپاؤندہ ڈبے مثالہ سجاعت، کلکو ارادو او پرکششہ شخصیت
خپتن وو۔ ڈیولوئے مجاہد او قائد نہ علاوه ڈفیرستان خلقوچل
روحانی پیشو اهم کمزیں۔ ڈفیرنگیانو ڈوینو ازٹی تبے وو۔ او
ھیشہ بئے ڈباز پیش شان غرتہ پرسے و ھلے۔ ڈدہ ڈبھادری کارنائی
دو مع شاندار ہے دی، چہ ڈانگریزانو اکثر کتابونہ او دھنہ خت
دفتری مثلوہ پرسے ڈک دی -

ڈمرگ ک نہ یو خود رئے محکمہ ڈد کر جئے ملا تہ داسے خط
لیکلے وو: "ڈافریدیو سپین روپو تہ نہما ڈ دعا سلام نہ
پس دعہ تر عنیب ور کری چہ دوئی محسودو تہ ڈ
تو پونڈ ڈ جوہولو قابل او ماہر کاریکر راواستوی؟"

ڈدے مرد مجاہد په حقلہ چہ ڈ "قیدیا عنستان" لیکونکے
محمد اکرم په صفحہ ۲۱۷ چھ خہ لیکلی دی، ڈھنے نہ ڈدہ ڈلور
عظمت او ھنہ گیر مقبولیت اندمازہ په سنبھل دوں لگیدے شی:
"محسود قوم میں ایک ملا صاحب پاؤندہ" نامی نے
بہت رسوخ پیدا کر رکھا ہے۔ ہزار بار لوگ اس کے اشارے
پر جان دینے کو تیار ہیں۔ کئی رہائیاں لرا چکا ہے۔ اس

علاقے میں اُسے ایک بزرگ ولی مانا جاتا ہے۔ اور اس کے ہر حکم کی وجہ کی طرح تعمیل کی جاتی ہے۔ علاقے کے سب اقوام جو مسلمان کہلاتی ہیں اس کے آگے سرتسلیم خم کئے پڑتے ہیں۔ ان دنوں یہ خبر گرم پیوئی کہ ملا پاؤندہ بخت میں تشریف لائے ہوئے ہیں۔ اور حاکم خوست سے جہاد کے متعلق کچھ عہد و پیمان پورہ ہے ہیں اچانک عین لفظ شب کے وقت مئی ۱۹۱۶ء کی بائیسویں تیسروں تاریخ ملا پاؤندہ کا ایک نامہ برپہنچا اور ملا صاحب کی طرف سے فراریوں کو پیغام دیا۔ کہ اسی وقت تیار ہو کر ان کے پاس چاونی میں پہنچ جاؤ۔ یہ کہہ کر قاصد دو کرے لوگوں کو خبر کرنے کیلئے آگے روانہ ہوا۔ اور ہمارے گاؤں میں اس پیغام سے عجب برقی روپیدا کر گیا۔

اگ سے گویا لگادی تودہ بارود میں سوانی لالہ سندر لال کے سب اٹھ بیٹھے اور جانے کی تیاریا شروع کرنے لے گے۔ اپس میں کچھ طی پک رہی تھی اور طرح طرح کی قیاس آڑائیاں پوری تھیں۔ لیکن سب کا اتفاق تھا، کہ ملا صاحب نے جہاد کیلئے ہمیں بلا یا ہے۔ اور اب ہم جلد انگریزوں کو نکال باہر کریں گے۔ بعض جوشیلے جوان خیال کرتے تھے کہ انگریز لڑنے لگے نہیں اور ٹوچی انکے حولے کر کے چلے جائیں گے۔

عورتیں اُنہیں اور ان کے لمبے لمبے بالوں میں
گھی لگا دیا گیا۔ چپلیاں جو کہ دھارا مارکے واسطے اکٹھی
بنائی جاتی تھیں، آپس میں تقسیم کر لی گئیں۔ اگر کسی کے پاس
کارتوس کی کمی تھی تو زیادہ کارتوس والے نے اپنے پاس
سے اُسے دیئے۔ کمریں پلکوں کے کمر بندوں سے خوب
کس لی گئیں۔ آنکھوں میں سرمہ لگایا گیا تاکہ دور ہینوں
کا مقابلہ اپنی تیز آنکھوں سے کر سکیں۔ ختم تیز کر لئے گئے۔
رانفلیں صاف کی گئیں۔ اور آخر اپنے اپنے نمبردار (مشر)
کے پیچے گاؤں سے باہر نکل کر جمع ہو گئے۔

اپنے وطن اور ملک کی خاطر قربان ہونے کے خیال
سے جو مرت اُن کے چڑروں پر برس رہی تھی اور جس طرح
وہ پرواز وار جنگ کی آگ میں کوڈنے کیلئے آمادہ ہیو رہے
تھے، اس سے میرے دل میں یہ جذبہ پیدا ہوا یا تھا، کہ
کاش میں بھی اپنی ناصیز جان اُن کے شریف مقصد پر قربان
کر سکتا ॥

فیږیکی د ملا پاوندہ د مکرفتارولو د ډیرو کوششوونه کړی وو۔ نه
نے د زهرو صرفه پرسه کړه وه، او نه د نون خده۔ په جنوری
سال ۱۹۱۲ کېتے چه د افغانستان د سمت جنوبی نائب الحکومت شاعامی
حمد اکبرخان ملا پاوندہ متون ته او بللو اوده د ورتلو تیاري

شروع ڪه، نو په بـر جنوری) فـیرنگی وـرته دـ توچـی پـہ سـیـم
کـبـنـه دـ تـوتـ نـزـی تـرـخـاؤ شـاـ مـورـچـے اوـلـگـوـلـےـ۔ مـلاـپـاـونـدـهـ چـهـ دـغـ
سـیـمـهـ تـهـ دـاـوـرـسـیدـوـ، نـوـ چـاـ خـبـرـکـرـوـ اوـپـیـهـ شـاـ مـحـسـوـدـوـ تـهـ لـارـوـ.
فـیـوـنـگـیـ دـیـرـ خـفـهـ اوـ خـرـمـنـهـ پـاـتـےـ شـوـ۔

مـلاـپـاـونـدـهـ دـیـرـ قـومـ پـرـسـتـ وـوـ اوـ هـمـیـشـهـ بـهـ بـنـهـ دـاـ کـوـشـشـ
کـوـلـوـ چـهـ دـاـ وـذـیـرـسـتـانـ تـوـلـ قـامـوـنـهـ وـبـلـهـ مـتـحـدـ کـرـیـ اوـ دـ فـیـرـنـگـیـ پـہـ
خـلـافـتـیـ یـوـ مـوـتـیـ اوـ یـوـ آـواـزـ کـرـیـ۔

پـہـ دـ سـلـسلـهـ کـبـنـهـ دـهـ پـہـ حـانـ خـوـخـ حـلـهـ دـیـنـاـ کـامـ هـمـ
اوـیـہـ دـهـ۔ یـوـ حـلـ چـهـ مـلاـپـاـونـدـهـ دـ وـذـیـرـوـ مـحـسـوـدـوـ تـرـمـیـنـهـ دـ
پـرـلـهـ پـسـےـ جـنـگـ وـجـدـلـ نـہـ سـتـپـهـ شـوـ۔ نـوـ اـکـسـتـ سـلـالـةـ کـبـنـهـ تـهـ
دـ مـصـالـعـتـ کـوـشـشـوـنـقـ پـہـ آـسـاسـ دـ فـیـقـیـعـیـ یـوـ لـوـیـہـ جـرـگـهـ دـ زـمـکـ
تـهـ دـاـوـیـلـلـهـ اوـ مـذـکـرـاتـ تـهـ وـرـمـهـ شـرـوعـ کـرـیـ۔ مـنـظـرـخـیـلـوـ،
مـدـآـخـیـلـوـ اوـ تـوـرـیـ خـیـلـوـ وـذـیـرـوـ دـ مـلـکـ سـادـهـ خـانـ مـدـآـخـیـلـ دـھـیرـ
مـوـجـوـدـگـوـ پـہـ وـجـدـ دـ مـلاـپـاـونـدـهـ خـبـرـوـ تـهـ خـمـ اـھـمـیـتـ وـرـنـهـ کـرـوـ۔
داـخـوـ لـاخـهـ، چـهـ بـورـهـ خـیـلـوـ وـذـیـرـوـ دـ دـ شـیـخـانـوـ تـهـ دـ تـقـالـےـ دـکـلوـ
نـہـ هـمـ انـکـارـ اوـ سـکـرـوـ۔

مـلاـپـاـونـدـهـ پـہـ زـرـہـ زـرـہـ کـبـنـهـ دـیـنـخـفـاـشـوـ، خـوـپـیـخـپـلـوـ مـحـسـوـدـوـ
مـلـکـرـوـنـهـ هـیـشـ قـسـمـ اـظـهـارـ اوـنـکـرـوـ۔ بلـکـهـ دـوـئـیـ تـهـ بـهـ هـمـ دـصـبـرـ
تـلـقـیـنـ کـوـلـوـ۔ خـوـکـلـهـ چـهـ حـالـاتـوـ نـوـرـھـمـ نـازـکـ صـورـتـ اـخـتـیـارـ کـرـوـ،
نـوـ پـاـخـیـدـ وـ اوـسـرـهـ دـخـپـلـوـ مـحـسـوـدـوـ مـلـکـرـوـ خـپـلـےـ سـیـمـهـ پـلـهـ رـوـانـ شـوـ

په تلو تلو کيئه د محسودو یوه ډله غلے غوندھے تر مے نه پاتے شو
او ڏبوره خيلو ڏيو ملک آس نے اوژيلو. عرض نے دا وچ ونيرو
ته معلومه شي، چه ملا پاوندھه ڏ دوئي نه خفه لارو.

وئىزىز پەخۇاب كېنە دەمسىز دەپە خەقە دەلە حەملە اوکەم - او
دومە سەختە بلوھ جورە شوھ چە خلۇرىيىش تىنە مەسىز قىتل شۇ
اوپەتھلىس^{١٥} تىنە تۈرى خىلە وزىر - دەمسىز دەپە مەرىيى كېنە يو فقىئىر
نۇمىز دە ملاپاونىدە دە تەرە خۇنىيە او سېپىش شىخان ھەم شامىل وو - تۈرى
خىلۇ وزىرى دە مەسىز دە وىرىيە ئە دەنەنگ سېيمە خالى كەۋە او خىسائىر
تە ئەگىدە اوکەپە - ملاپاونىدە پە دە سااغە سەخت دەلگىر شو -
خوبىا ھەم دە دە جىذ باقىنە كار وانە خستۇ او پە خەدا ئەپاڭ ئە
صىبر او كەپە - كەپەرە دە غۇبىنتىلى چە دە خىپلۇ مەسىز بىدل
واخلى نۇدە بە ھەم ھەقە وخت دە دېرىو تۈرى خىلۇ وزىزى وينە بەھىپە
وە - خۇ نا، دە تە دە تۈرى خىلۇ وينە ھەم دە چىل فقىرو مەنەن كەپىدە
پە داسە سەخت حال كېنە چە دەسىرى جىذ بات آخىرى حد تە رسىلى
وى، ملاپاونىدە دە وزىزى مەسىز دە تەرىمىنخە دە مەصالىت كوشش
شروع كەپو - او دە تۈرى خىلۇ مەشراپنى تە ئە داسە خەطا او لېكلىو:

"جسے د خپل پور آخستو ته دیر لیوالہ دی، خو

زهئ نئ منع کوم، خومره د افسوس خبره ده، چه ماهه

دھنپيو خوبو تورى خيلو ملگرو د لاسه دھنملى پىسبى

- دو مرہ شدیدہ صدمہ اور سیدھے

دا یو داسے کار دے چه نہ بہ نے سرکار
 (انگریزان) او جنبلے شی او نہ امیر (امیر کابل) بھر
 حال نہ په چا باندے هم تور تپل نہ غلام - دعنه
 هر چھیو داسے سہو وہ، چه او سئے په دادول
 ازالله کیدے شی، چه قوری خیل محسودو ته ڈھپلو
 مقتولینو خون بھا درکری - او ڈھفری نہ ورلیا شوی
 تو پک واپس کری؟

زموبن دغه تو رہاں او نومیال مشر په چل قوم دو مرہ میئن
 وو، چہ کله نے پہ ۲ نومبر ۱۹۱۳ء جائے بدلو لے، دفعہ وخت
 هم ده ڈھیل قوم غم ڈرلو، او ڈوفات کیدی نہ لبڑہ شیبہ علکبے
 نے ڈوصیت په طور قوم ته یو خط لیکلے وو، چہ ده ڈمرک نہ
 پس ده په قبر باندے په لویہ جرگہ کبھے واورو لے شو په دغه
 خط کبھے ملا پاوندہ " قوم ته داسے وصیت کرہے وو؛
 " تاسو چل قومیت برقرار او ساتئی۔ انگریزان په
 چل وطن باندے بلوئے ته مہ پریمندی۔ په چلوا کبھے
 بدی رہتی ختنے کری او یو تربلہ غلے عنڈی مہ کوئی
 چہ فیرنکے ستاسو په علاقہ ڈپنجو لگولو بھانہ موندہ
 نہ کرے شی؟

ڈ ملا پاوندہ " ڈ آخری خواہش په مطابق ددھ خواریں گلنے
 چوئے ملا فضل دین ده جانشین مقرر کرے شو او ڈشاہزادہ

خطاب ورکړئ شو. د عمر په لحاظ فضل دین په څلوا ورونو ګښه
کشره وو

ذ ملا پاوندہ په مرگ که یو خوا انګریزان دخو شحالی نه په
جامو ګښه نه خائیدل، نو بل خوا په وزیرستان ګښه کور په کو ویدې
څه، چ په ګردہ پښتونخوا ګښه ماتم کيدلو. د افغانستان امير
حبيب الله خان هم د کابل څنډ د ده خامنوه تعزیتی پیغام
للیں له وو. او د دوئی سره نه غم شربکی بشکاره کړئ وو. امیر کابل
په څل خط ګښه ذ مرحوم جانشين ته ډاچل پلار الاومنی جاری
ساتلو په حقله هم تسلی ورکړئ وو.

ذ ملا پاوندہ په مرگ چ د افریدیو سپین رو بوله خوا د محسودو
مشانو په نعم کوم تعزیتی خط راغلے وو، د هئه متن په لاندې
دول ده:

”قول آفریدی او لس ذ ملا پاوندہ په وفات دین
غمزن ده، او د ده په حق ګښه دعا ګانه کوي. موښ
ملا فضل دین ته ډپلار په ځالهه ذ جانشين کیدو
مباريکه ولاینده کوو. او ورسهه ورسهه داخواست
هم کوو، کړچه فیگی نه موښ په علاقه ګښه د خیر موجود
سرک کوم چه موښ د عام آمد و رفت د پاره فیگی
ته ورکړئ ده، د ریل کادو د پاره فرا خلو او ز موښ
شنټه ورسهه راشی نو محسود به ز موښ ملاتکوو؟“

د ملـا پـاونـدـه دـ مـرـکـي پـهـ حـقـلـه پـهـ وـزـيرـسـتـانـ کـنـهـ روـجـيـهـ روـمـيـهـ
 دـغـهـ اـفـاهـ خـوـرـشـ شـهـ،ـ چـهـ مـرـجـومـ تـهـ دـ فـيـرـنـگـيـ پـهـ تـرـعـيـشـ خـپـلـ
 خـوـيـهـ صـاحـبـ دـيـنـ نـهـرـ وـرـكـريـ دـيـ،ـ اوـدـهـ دـ فـيـرـنـگـيـ نـهـ پـهـ اـنـعـامـ
 کـنـهـ دـيـشـ زـرـ کـاـبـلـيـ روـپـيـ اوـپـهـ پـنـجـابـ کـنـهـ يـوـهـ بـنـكـلـهـ اوـنـغـدـيـرـ
 جـانـيـدـاـ دـحـاـصـلـ کـرـيـهـ دـهـ.ـ خـوـ دـ صـاحـبـ دـيـنـ نـهـ دـيـنـ زـرـ دـخـلـقـوـ
 خـيـالـ بـدـلـ شـوـ،ـ اوـ دـ زـهـرـ وـرـكـولـوـ توـرـ پـهـ فـيـرـنـگـيـ وـرـاـوـتـپـلـ شـوـ.
 دـخـلـقـوـ پـهـ صـاحـبـ دـيـنـ بـانـدـهـ دـ زـهـرـ وـ دـ مـعـاـمـلـ کـمـانـ حـکـمـ رـاغـمـ^و
 چـهـ دـ مـودـونـهـ کـنـهـ دـ پـلـامـ سـرـهـ وـرـاـنـهـ وـهـ.ـ بـهـرـ حـالـ مـلـاـپـاـونـدـهـ تـهـ
 نـهـ صـاحـبـ دـيـنـ نـهـرـ وـرـكـريـ وـوـ،ـ اوـنـهـ فـيـرـنـگـيـ،ـ بلـکـهـ پـهـ خـپـلـ مـرـکـيـ
 پـهـ حـقـ رـسـيـدـ لـهـ وـوـ.ـ اوـ هـمـهـ دـدـهـ دـ زـهـرـ وـ پـهـ اـفـاهـ دـ مـسـوـدـهـ
 پـهـ خـپـلـ مـيـنـخـ کـنـهـ اوـ دـ فـيـرـنـگـيـاـنـوـ پـهـ کـيـمـپـوـنـوـ کـنـهـ مـرـکـ ژـوـبـلـهـ اوـشـوـهـ.
 مـلـاـپـاـونـدـهـ پـهـ خـپـلـ ژـوـنـدـ کـنـهـ خـلـوـسـ بـنـجـئـ کـرـيـهـ وـهـ:ـ کـلـ بـنـيـ
 مـنـزـئـ بـنـجـئـ،ـ اـرـصـمـ بـنـجـئـ،ـ اوـ دـاـوـرـ بـنـجـئـ.ـ لـهـ دـغـوـ بـنـجـوـ خـنـهـ دـدـهـ
 دـ الـاـنـدـيـنـ اـوـهـ حـامـنـ دـوـ:

(۱) صالح دین ، (۲) شمس الدین ، (۳) کل دین ،

(۴) غانی میرجان (۵) فضل دین ، (۶) کریم داد ، (۷) صاحب دین .

دـ مـلـاـپـاـونـدـهـ سـرـهـ بـهـ عـمـوـمـاـ دـ زـرـوـ پـنـجـلـسـ سـوـوـ مـجـاهـدـيـنـوـلـبـنـکـرـ
 سـکـرـیـدـوـ.ـ اوـ کـلـهـ کـلـهـ بـهـ دـغـهـ لـبـنـکـرـتـ درـیـوـ خـلـوـرـوـ دـزـرـوـ پـوـرـهـ
 اوـرـسـيـدـوـ.ـ دـهـ بـهـ وـرـتـهـ لـنـگـرـجـارـیـ لـرـلوـ.ـ اوـ غـلـهـ بـهـ دـ دـاـوـرـوـ
 نـهـ وـرـقـلـهـ،ـ کـوـمـهـ بـهـ چـهـ پـهـ عـيـدـ کـوـ کـنـهـ خـهـ دـ چـنـدـهـ پـهـ توـکـهـ

او خه، پیعه راغوندییدله او بیا به مرغب، او شکی ته استولے شوه.
 ملا پاونده دخپل فلاخه حساب کتاب دپاره باقاعد منشیان
 ساتلی وو. ملا عبد الرحیم دده مشهور منشی وو، چه دحساب وکتا
 ساتلونه علاوه به د ملا پاونده له طرفه نه دخلقو او حکومت
 سره د ضروری سوال و حکاب خط و کتابت هم کولو -
 د دغه عظیم مجاهد روحنه مبارکه رنگ مک ته نزدی د محسوده
 په مرغبی نویس کلی کنې ده. گنې خلقه ولچلینی، او د عقیدت
 ھکلونه پرسه نوی -

ملا پاونده دخپل د بمنا تو په نظر کنې:
 د ملا پاونده د مجاهدانه تحریک په اساس په وزیرستان
 کنې چه انگریزان د کوئ ستو نخه سره مخاغن شوی وو، هغه د سرحد
 په تاریخ کنې یو حلا نه باب ده. ولے سره د ده دوی په خپل
 اشارو کنې د ده د لور شخصیت، بې مثاله شجاعت او شاندارو
 کارنامو اعتراف په بشه زړه او سپیکللو تکو کنې کړه ده. یو
 انگریز لیکول ایولین هاول (Evelyn Howel) په خپل کتاب میر
 (Mizh) کنې لیکی چه :

”قول هغه انگریزان انسان به کوم چه د ملا
 سره کله هم ملاو شوی دی، په دا متفق اوسي چه
 د ده پرجوش کردار، مرعوب کن شخصیت او په نډې پوره
 خرو به هغه خوک ضرور متأثره کول، کوم به چه د ده“

سره ملاویدل۔ سره داده چه مُلانہ خود کوے
 لوئے گورنئی نه وو، اوونہ فے خہ تعلیم وو، ولے
 بیا ہم د مسحد په تاریخ کجھ ددہ دومرہ غتہ برح
 دہ، بلکہ دادے تاریخ یو خو بابونہ ددہ پہ سوانح
 حیات دک دی۔ هغہ خہ معمولی سرے نہ وو۔
 کہ دخوبش قسمتی نہ ملاپاوندہ پہ یوہ
 بنہ نہانہ کجھ پہ یو بنہ مقام پیدا شوہے ہے
 نو ددہ شمیر بہ پہ عظیم المریقت انسانانو گنجے کیدے
 سراولف کیرو پہ "دی پتھان" کجھ لیکی چہ:
 "کہ چرے محسودو ہم د یوسفز و غونڈے
 صفات او نفاست لرے، نو دا سے لیدر پہ قیادت
 کجھ بہ دوئی ہم د میاں محل پہ خیر د سوات ہے
 مستحکم ریاست قائم کرے وہ"
 ملاپاوندہ "تہ د ملہری رپورٹ آن وزیرستان سلہءے" پہ
 صفحہ ۱۴۷ "شاہ وزیرستان" ویلی شوی دی۔ او ہم د دنگے کتاب پہ
 صفحہ ۲۱۲ ورتہ "د وزیرستان خود ساختہ بادشاہ" ویلی شوی
 دی۔ لازم کچھ ورتہ "مُصر پیشو" وائی۔
 د ملاپاوندہ پہ حقلہ میجر جنرل ہے۔ جی۔ ایلیت (انفارٹ)
 لیکی: "دہ تہ د ملکئی د الودن پیشکش اوشو، اول خو
 هغہ شرمیدو، ولے آخر د تسلو روپو ماہانہ ملکو"

قبوله کړه کومه چه د بل ملک په نسبت لس کونه
 زیاته وه، وروستو په هند کېنه زمکه هم ورکړه
 شوه، ولے کله چه د انګریزانو په قتلولو کېنه ددة
 د سازش خبره د مشک نه اووته نو ده تول اعزازات
 بېرته واختسته شول؟

می مجرحنزل ایلیستَ بل ځائے په صفحه ۲۳۰ رقم طراز ده چه:
 "داد تعجب خپرو نه ده، چه د ملاپاوندہ څخه د
 اعزازاتو اخستلو سره سم دده د مرگ کال تللاویه آخری
 شپو ورځ پوره په وزیرستان کېنه امن و امان ممکن
 نه؟ شو؟"

د می مجرحنزل ایلیستَ د پودقني بیان نه دا معلومیني چه دده
 په خیال کېنه ملاپاوندہ د انګریزانو په خلاف تول جنکونه د
 ذاتي مفاداتو په خاطر کړي دی. ولے دده بیان ته که په عنمر
 اوکته شي. تو صفا خړګندېږي، چه د انګریزانو له خوازه ملاپاوندہ
 ته د اعزازاتو او مراعاتو پیشکش، او همدغښه دده له خوازه
 د ذاتي مفاداتو مطالبات، د دواړو لوړغارو و ترمینځه د یو بل د
 راپرزنګلو د پاره سیاسی اټکلونه وو.

که، چه د ملاپاوندہ په مطالباتو کېنه حقیقت وه، نو ده
 چرمه هم د اسحالات نه وه پیدا کړي، چه دده د ذاتي مفاداتو
 په ضده وه. د ملاپاوندہ د مبارزه اصلی روح د وطن د آزادۍ

مرام وو، کوم چه ده په هر دول ځنځ په ولېندۍ وړلou:
 میځر جنګ ایلیتې ځنکښې په صفحه ۲۱۳ لیکي چه:
 "ملاپاونډه" د خپل وفات ۲، نومبر ۱۹۸۸ پورې
 شل کاله د محسودو په معاملاتو باندۍ حاوی وو.
 او ده د حکومت له خوانه د خپل قوم په حق کښې تول
 مفاهمنه کوششونه ټاکام ڪري وو;
 د اکثر قـ. ايلـ. پـينـلـ پـه خـپـلـ کـتابـ اـمـنـگـ دـیـ وـاـئـلـدـوـ قـاـبـیـئـزـ
 آـفـ دـیـ اـفـغانـ فـرمـتـیـرـ" ځـنـکـښـېـ لـیـکـیـ چـهـ:
 "د پـښـتنـیـ اوـلسـ پـهـ ژـوـمنـدـ بـانـدـهـ دـمـلـاـيـاـنـغـوـدـیـسـ
 زـیـاتـ اـشـ دـهـ، اوـعـمـومـاـ دـاعـقـیدـهـ لـرـیـ چـهـ دـدوـئـ
 پـهـ کـرامـتـ سـرـهـ دـفـیرـنـکـیـ دـټـوـپـکـ صـرـمـئـ بـےـ ضـرـبـهـ
 کـیدـهـ شـیـ" .
 ځـنـکـښـېـ دـ مـلـاـپـاـونـډـهـ" دـ رـوحـانـیـ مـقـبـولـیـتـ پـهـ حـقـلـهـ پـهـ صـفـحـهـ ۱۱۶ـ
 دـاـسـ لـیـکـیـ چـهـ:
 "دـ کـالـ ۱۹۸۹ـ جـنـګـ نـهـ ځـنـکـښـېـ مـلـاـپـاـونـډـهـ" نـوـمـېـ یـوـمـلاـ
 دـ کـلامـتـ خـبـتـنـیـ یـادـیدـوـ اوـکـومـ پـښـتانـ چـهـ مـالـیدـلـیـ
 وـوـ، هـغـوـئـ بـهـ پـهـ یـقـینـ سـمـ وـیـلـ چـهـ دـاـخـجـهـ مـوـښـهـ
 آـزـمـائـیـلـ دـهـ، بلـکـهـ پـهـ خـپـلـوـسـټـګـوـ موـلـیدـلـےـ دـهـ چـهـ چـاـتـهـ
 بـهـ دـهـ دـعـاـ اوـکـهـ، پـهـ هـغـوـ بـهـ کـلـوـخـ اـثـرـنـهـ شـوـ کـړـهـ؛
 دـ مـلـاـپـاـونـډـهـ" پـهـ حـقـلـهـ دـهـ دـېـښـنـاـفـ تـاـثـرـاتـ خـوـ تـاـسـوـ اـلوـسـتلـ

اویں دا وطن د آزادی دے لوئے علمبردار، مردِ مجاہد اوعظیم
روحانی پیشوا په باره کئنے دیو پاکستانی لیکوال سید مظہر علی شاہ
کچ فھی هم او حکومتی - هغه په "درے مسعود" نامے کتاب کئنے
لیکو چ : "د ملاپاوندہ" د اخلاق و قیمت صرف تسلی روپی وو؛
زئه په دے حقلہ هیله دوسرے قدر عرض اوکرم، چہ کچرے
ملاپاوندہ خپلے کورنی ته د انگریز افغان د زمانے کوم مراعات او
اغر ایلات په وراشت کئنے پرینے وے تو موبن به د مظہر صیب تو
په توں کنپے وے۔ ولے که حقیقت دے برعکس وی، تو مظہر
صیب د هم د پوزے سر اونیسی او هم د غوبوغن د پیشکے - له دے
نه علاوه د چیره جاتو د پویش کمشنر مستر اندر رئسن هغه مکتب
د هم سنبه په چین اوکری، کوم چه ده د جنوبی وزیرستان پولیکل
افسر ایچ-ڈی - والتسن دیو روپرست په رنپا کئنے په، د فمبر
۱۸۹۹ء د حکومت پیغای چیف سیکریتھری ته نوشته کرے وو متن
ئے دادے :-

"ملاپاوندہ" به نغد الاوکس قبول نکری۔ البتہ
د زمک عطیہ به په دے شرط قبولہ کری، چہ هغه
جومات پرے جو پکری او په غیر د خٹھ تعرضه په
علاقہ سرکار کئنے مدیشته شي؟

د ملاپاوندہ عکس :

د ملاپاوندہ چہ کوم عکس پیشتنی اولس ته معرفی شوئے دے،

دَهْنَهْ پِه حَقَلَه بِنَاعِلَه مَحَلَاب نَسْكَرَهَارَهَ دَمَئَ او جَوَن سَنَنَه ۱۹۴۹ءَه "كَابِل" مجلَه كَبَنَه دَاسَه بِيَان كَويَه :

"بَيْنَوَا صَاحِب يَوْ وَخْت دَرَحَمَان بَابَا جَيْبِي دِيوَان
دَآفَسْت دَپَارَه خَطَاطِي كَرو، نَزَدَرَحَمَان بَابَا دَحْيِنُو
بِيَتَونَه پِه فَحَوا تَهْ دَدَهْ خَنَه تصوِيرَونَه تِيَار
كَرِل. يَوْ تصوِيرِيں پِكْبَنَه دَدَهْ نِيم بَيْت پِه اسَاس وَو،
چَه : ۶۰ دَرَحَمَان كَوب دَسْتَارَتِيَه قَلَنْدَرَهَه.

نُورَه قَوارَه بالكل دَرَحَمَان بَابَا دَهْ هَغَه معْرُوف پُونَتِيَّت دَه، خَو
تَأْكِيرَه وَلَ وَلَ پِكْرَيَه نَوْنَه كَبَنَه تَرَلَه دَه. دَاتَصُوِيرِيْن دَقَبَائِيلُو
رِيَاستَه رَاوِيَه شَو او يَوْ وَخْت چَه دَجَاهَد او غَانَه مَلَّا
پَلَونَه مرَحَم دَتصُوِيرِ ضَرُورَت شَو، نَوْهَم دَعَه دَكَنَه پِكْرَيَه دَ
خَاوِنَه دَرَحَمَان بَابَا تصوِيرِيْن دَمَلَّا پَلَونَه پِه نَامَه كَبَنَه شَو. او بَنَانَيَه
چَه دَغَازِي مَلَّا پَلَونَه نَوْم او سَه هَم دَهْهَه تصوِيرِ لَانَهَه لِيَكَلَه وَيَه
دَانَكَرِيزَانَوْ قَتلَونَه :

دَمَلَّا پَلَونَه پِه مَرْگ انگَرِيزَانَوْ دَاطِيَّانَ سَاه رَاكِبَلَه او نَرَوَهَه
تَهْ پِه قَلَارَشَول. وَلَه دَوَيَه خَبرَهَه وَو، چَه دَدَهْ نَه لِيَس بَه دَوزِيرِ ستَه
مرَحَم خَيْرَه خَاوِرَه نُورَه دَاسَه تَورِيَالِي رَايِيدَا كَرِي چَه هَمِيشَه بَه دَ
دَوَيَه پِه سَتَرَه كَبَنَه اَزْغَى او سَى - دَمَلَّا پَلَونَه دَوَفَاتَه نَه لِيَس دَدَهْ
قَوْدِيَالِي خُوَسَه مَلا فَضَل دَيَن دَجَاهَد بَيْعَه پُورَتَه كَرو او دَوزِيرِ ستَه
قَهْلَه قَامَونَه تَهْ دَانَكَرِيزَانَوْ پِه خَلَاف رَايِورَتَه كَرِل. دَأْرِيَّه قَيْرَكَه

ترے نه چاپیره پروت وو، لاپه توچئی کبنتے گوتے واچملے۔ په "توچی پولتیکل ایده منسٹریشن روپورت برائے سال ۱۹۱۲ء کبنتے دھنہ وخت پولتیکل ایجنت لیکی چه :

"د دا دپه خلقو، خصوصاً هنگه، کوم چه په دے
لرے درہ کبنتے او سینبی، له خیرے د فاداری خعلاءُ
خرگندے نه، کړے۔ د شرپسندو سره برملا همدا دی
کوی او د سرکار سره د تعاون هیڅخ خواهش نه لري؟
په داسه حالاتو کبنتے چه فیرنگی ته د وزیرستان گوتے گوتے تنو
شوې وو، غازیانو ورتہ بې دریغه تلفات او صدمات او رسول۔ چه
مشهوم، پکنے د کپتان تیلر، میجر ڈاډ او میجر اندرسن د قتل واقعه
دی۔

د کپتان تیلر قتل :

په سوئیلی وزیرستان کبنتے د لانا په کیپ کبنتے د ملیشیه یوسدار
په پشن روان وو، دھنہ په اعزاز کبنتے د ۲۹ جنوری ۱۹۱۲ء په
شپه خټک ډانس کیدلو۔ په دے موقع د کپتان تیلر ھم موجود وو
د ملیشیه د یو بیټنی سپاھی ستړکے پې او نه چلیده او پېږه ورغونه
شو، قتل نئه کړو۔ سپاھی د ڈھان د ویستو ھله ھله او کړو خوچ نه
شو او په موقعه شهید کړے شو -

د میجر ڈاډ قتل :

میجر ڈاډ (Major Dodd) د ساؤنہ وزیرستان ملیشیه سابقه

ڪمانهه وو. او د جنوي وزيرستان پولتيکل ايجنهه وو. ڪپتا براؤن (BROWN)، لفتينه هيکي (Hickie) او مكينز (McKenzie) د ساعتہ وزيرستان مليشي، انگريزان افسران وو. په دوئي کېنے هيکي مونهين گئر وو. د ۱۹۱۵ء په مازيکر د غوشلورو والرو افسرانو د تانک په پولتيکل هاومس کېنے تينس کولو ميجر دا او ڪپتان براؤن لو به بىن ڪره، ڏبنکله منه ته کښيماستل او په ميئوشئ کېنے بوخت شول۔ سرفرازخان نوئه يو ملکش محسود چه د ميجر دا او رهلي وو، او له مغکينه ڏبنکله په يو ٿو د خلصه کېنے پهنه ناست وو، ناخاپه په ميجر دا او ڪپتان براؤن باندھه ڏزئه او ڪره۔ ميجر دا زبه رسا او لکيد او د تکه سردارانه په زمکه را پريو تو۔ لوئه شور ماشون گلدا شو، او د سرفرازخان دينلو تابيا او ڪرھه شوه۔ سپاهيانو که هر خو د هغه ڏکر فتا لو کوشش کولو خوناکام به شول۔ ڪله چه په داسه خلصه کېنے مورچه شوئه وو، چه ٿوک به نزدھه ورتلل دو هغه به بيا خنبنه ڪرھه وو۔ په ده ده کېنے لفتينه هيکي او ورسه نور پنه سپاهيان هم قتل شول۔ آخر د یوھه شيئه ڏڪلک مقابله کولونه پس د غږ توري له خوان هم شهيد ڪرھه شو۔ ويئه شي چه سرفرازخان د ملافضل دين او ده د ډيلار د مشهور منشي ملا عبد الرحيم په لمسون دا اقدام ڪرھه وو۔

اڳرچه د ميجر دا د قتل سره سمه سرفرازخان هم په خائمه

شہید شوئے وو، خود فیرنگی ذرہ پسے لاسوپنہ وو، اوہ روخت
بھئے ددھ په کورنی پسے سرہ مزراں گرچوں۔ آخر ھنگی افغانستان
تھ پہ کدھ کلو مجبور شول۔ دھسسو د اولس چھ ددھ نہ خبر
شو، دو د ملافضل دین په مشرئ بکتے په کانی گرم یوہ لویہ جرکہ
اوکڑہ۔ او د فیرنگی د جبرواستبداد په خلاف نئے دس فرازخان د کونی
ذمہ واری واخستہ او هنگہ په وطن بکتے پاتے شول۔

ڈیجر اندر سن قتل : (Anderson)

سرہ ددھ چھ ملا پاوندھ وفات شوئے وو، ولے ددھ چھ د
ونیرستان په توریالی اولس بکتے د انگریزان په خلاف د نفرت
کوم زھر اچھلی وو، دھنے اثریہ ورخ په ورخ زیامتی دو۔ دعہ واقعہ
هم د ملا پاوندھ دھنے زھرو اثر وو۔ مامک خان د اورہنخیلو شاہ
بھلولنی محسود وو۔ په فوج بکتے ملازم وو، او دا وخت په بمبئی
(بھارت) بکتے وو۔ دیر حساس او بھادر چوان وو۔ انگریزان نے زینت
بدی شول او ھروخت بھ ورتہ زرہ بکتے خوتکیدو۔

یوہ ورخ چھ ددھ تھ میجر اندر سن د علامئی پیغور ورکھو
نو لا سره لمبہ شو۔ پہ ۲۰ نومبر ۱۹۱۵ء نے په میجر اندر سن موقع
براپہ شوہ۔ د توپک په یو ڈر نئے داسے سور سنج کو چھ بیا
ئے رق اوونہ وھلو۔ مامک خان پنچلہ ھم گرفتار شو، او په دار
او خیڑو لے شو۔

ملا حاجی حکمل : دعہ توریالے ملا شوڈیا کے احمدزی وزین وو او

په قاضي صاحبئ شهرت لرلو. پلارئ شمآل نوميدو. قاضي
صيبي ديو دروند لنکن قيادت کولو. او شپه ورخ به د فيرنگي تسلط
په خلاف برس پيکار وو. دده نور درس ورونه سلام خان همکل سلام
خان او شاه سلام خان هم تکم غازيان وو. او د بنو په زمکه په
ختلفو غزاكاونه کېتے په شهادت رسيدلى دى.

دغه با تو، قاضي صيبي په کل للہ کېتے په خپل مرگ په حق
أور سيدو.

ميان جي :

ڈ ملا پاونده^۱ په اولسى جرىيلانو کېتے ميان جي دين نامتو مجاهد
وو. پلارئ يوجى نوميدو، او په قام نافوخيل عبد الرحمن خيل محسد
وو. دين جوشى، پياوري او بريدي خوان وو، او د يوئى سرتىرىتے
دلى مشرى به ئى كوله. ميان جي ڈ انگريزانو ڈرس دشمن وو. او د
خپل پىلە پىسە حملوبه وجه به ئى هغۇئى تە دىرىستەت جانى او
مللى تاوانونه اور سول. فيرنگى چە دير تۈرى نە تنك شۇغا فغانستان
تە ئى په كىدە كولو مىعور كىو. افغان حکومت عزنى تە نزدە
په غۇزىبە کېتە آباد كىو. دلى دە خىلە نە بهم هغە
خوپە خۇيمە وزيرستان تە راتلۇ او په انگريزانو به ئى يېغلىۋە
كول. دغۇ يېغلىونو چە دين شدت اختيار كىو. نۇ فيرنگى افغان حکومت
تە ئىرا او كىرە. افغان حکومت تۈركستان تە منقل كىو. خوخە
مودە پىستە، هغە بىيا غۇزىبە تە راڭلى، او په وزيرستان کېتە به ئى

په بريطاني حکومت باندھے جىلے بریڈ وندہ کول۔ دغد مجاہد ترمودو او جنگیدو او په سختو سختو محرکو کېنې ئے ڈھیل شجاعت سکوھر او بسول۔ آخر د کال سنه ۱۹۰۵ په منی کېنے د تیارزه تاواز په جکړه کېنې په شهادت اور سیدو.

دده په مرگ باندھے ملا پاونډه زبنت د لکیرشو. ولے چه میاں جي يو خوا د ګنزو صلاحیتو فو څښتن وو، بل خوا هغه دده بنسټ لاس وو۔ ایولین هاول په څل کتاب "میژ" کېنے په صفحه ۱۵ لیکی چه:

”که چن سه ملا پاونډه د اسلامی تاریخ نه خبر
وو، نو میاں جي به د ”سیف الحق“ په خطاب ځانګړه
وو۔ یعنی ڈخال د ثانی خطاب به ئه درکې سه وو“

اتمِ باب

پکتیاوالے لبیکر نے

د ونرينستان تورن اويس به چه ڈانگريزانو سره کوم جنکونه
 کول او يابه ٿئے ڏدوئي ڏلاسه کوم زحمتو نه کالل، په هغه ڪنه به ڏ
 افغانستان ڏ ولایت پکتیا ننگیالي پښتانه هم سه شريک وو. ڏدوئي
 لبیکر به هم ڏ وزیر او دا وہو په مرسته ڪنه توچي ته راتلله
 او ڈانگريزانو په خلاف به ڦ جنکونه کول. په ده لپي ڪنه ڏ
 دوئي یو خوش ۾ شهدت ڪھلے دلتہ درج کولے شي -

په میران شاه اوله حمله :

په ۲۸ فومبر ۱۸۹۸ء په افغانستان ڪنه ڈپکتیا ڈ جـ رانو، تاریبو
 گـ بـ زـ، او خـ سـ تـ والـ یـ وـ دـ وـ نـ لـ بـ کـ پـ ډـ انـ ټـ ھـ ڪـ نـ ڈـ دـ اـ فـ پـ
 مقـ اـ مـ شـ تـ هـ شـ دـ عـ نـ لـ بـ کـ اـ نـ دـ اـ زـ اـ پـ دـ وـ لـ سـ ڙـ زـ دـ نـ فـ سـ
 مشـ تـ مـ دـ وـ دـ زـ دـ لـ وـ لـ نـ گـ بـ زـ یـ دـ لـ، پـ کـ اـ نـ ھـ غـ بـ یـ دـ لـ، او

میند ارونه اچولی شوی وو۔ دیو سیدگی جاموسن په خوله چه
فیرنگه دهه نه خبرشو، دو د میرانشاہ سرائے نے مکمل طور
حالی سکرو۔

د ۲۸، دومب سپه ترینیاں په حیر تیره شو، ولے د شپه د
چاؤ دون سره په ۵۰۵ بجے او په ۲۹، دومبر ناخاپه غازیان دیلوی ملنگ
او سالم پش په مشرئ کېنے د میرانشاہ په بازار ورپیو تل، د لوگ
بازار او نتشو د کانونو با وجوده دوئی د ۱۹۲۴۵ روپو د مالیت ساماً^۳
تر لاسه کرو، او بازدارته نے اوږد وړته کرو، د میرانشاہ قلعه، د
لرې او هېو توجھی نه د تیلیغون او تیلیگراف لائې پېیکیدلوبه وجه
 جدا کړے شو۔

د لنکر زیاته برخه لا په عزونو کېنے وو، ایله خری بری د پریو ټی
وو، باقی لنکر د محسودو د لنکر انتظار کولو، حکمه ملا محي الدین اديکر
او لالاپیں محسودو ته تلى وو، او هون لنکر نه راغوندو ولو، د منکار
لنکر هم لا په لارې وو، موجوده لنکر کېنے اکثریت د جدراونه وو،
د لیوی ملنگ ترمشیع لاند ه تازی او ګرین هم پکښه په اقلیت سو

له د لیوی ملنگ اصلی نعم خوناپیر وو او خامنیان په هم بلله شو، د سخن صیب
مشهور ملنگ وو، او ګردیز ته نزد ه د بالوزو او سیدونکه وو، خلقو ټه مفتیز
هم بللو، د اپریل ۱۹۱۶ء په آخری هفتہ کېنے د خوست په مقام په خپل
مرکه مړو، د ترک و جومن د اتحاد په بنیاد به د فیروزکی په خلاف د
جدراونه لنکر نه اکثر ده راغوندو له، ټه د ملا ادیکر و راره وو،

هم

شامل دو۔ دعسے وزیرستانی ٿئی پکنے خال خال بنسکاریدل۔ دا وخت
فینگی په کیمپ کنے دنه پاتے کيدل غوره اوگنل، او په غازیانو ٿئے
هیچ قسم تعرض او نکرو۔

غازیانو چہ بازار لوہت کرو او اونے سیزلو، دنڈ ڈاندو چاپر
غزوہ تھا اوختل او دامرکه نے اوکره، چہ دشپے به په کیمپ چاپ
وروری۔ غازیان دمرک نہ پسته بے عنہ په اخلي چخلی کنے احتہ
شعل۔ فینگی ورسو چل اوکرو۔ په بے خبری کنے نے د دریو لوریو
نه سخته حملہ پرسے اوکره او دوئی نے مینج کنے را گیر کول۔ فینگی
خپله درے پلیزہ حملہ په داس دوں اوکره، چہ لفتینت پویندو
ڪوستی (Prender goat) د دری په خیلو کلی د لوری نه سپاھیان پر
ورروان کول۔ ڪپتان جو تم (Jotham) د میرانشاہ سرائے مخاط غزوہ
ورته مورچے ڪرل او میحر جی، بی، سکات (G. B.) د همزونی
د شنے خربے الگوئے نه ورسو راتاؤ شو او په غازیانو ٿئے حملہ
اوکره۔

د غازیانو او فوحیانو ترمینجیو یو ہ خوبی جگرہ افنبتہ۔ غازیان
کہ هر خوش بے جنہ لاندے شوی وو، ولے بیاهم په داس استقامت
او شہامت ورته ایم شول چہ فینگکے نے په شا او تبولو، او ۱۸۱
تنہ مری ثعلبی نے ترہ نه اوکول۔ په مقابل کنے د غازیانو خندہ هم
اتلس! تنہ شہیدان او گنڈ تپیان شول۔ په شہیدانو کنے د
تامپیو مشر ملک میرزا علی او ورسو یو ملاهم شامل وو چہ مری

ئے فیرنگی ته ورپاتے شوی وو۔ ڈَمُلَّا په جیب کئے دَقَرَانِ پاک
یوه نسخه او ڈالاندینی متن په فارسی کئے لیکے یو خط هم وو:-

دِسْمَرُ اللَّهِ السَّرَّاحِينَ التَّرْجِيمُ

ڈ دُعاء و سلام نه پس ڈ داویو ملکانانو او
عواموته اطلاع و رکولے شی چه ڈ تیرو و دھولیه
ڈلعنقی فیدنگی طاقت دومع کم شتے دے، چه ڈ
میرانشاہ ڈ قلع ڈ حفاظت کپاره ایله پنخوئیں نفر
رنگرو تان پاتے شوی دی۔ چرے ڈ دو و تسوو کسانو
لبنکر راغوندو شی، نو موبین به ڈ میرانشاہ سرانے
او قلعه په آسانه قبضه کرے شو۔ محسودو هم درے
قلعه وهلی دی او تقول تو پکئے ترے نه ولجه
کری دی۔ ا مضاء کند گان :

” ۱) ملک خان ۲) شاه زر ۳) مدکبر ۴) شاہ محل ،
۵) امان محل ۶) ملا صاحب روز محل ٹکرچی ۷) ملک خون یائش
که چرے ممکن وی نو موبینه ڈ نائب تحصیلدار
خنہ بوبے اجازت آختے دے۔ ڈ عالیجاہ لالا پیر

خنہ دعا و سلام -

په تاریخ ۹ ذی الحجه ۱۳۳۷ھ بمعطابن ۲۹ اکتوبر ۱۹۱۵ء

نویسنده :

میرزا خان محل

د شیانه خیساری دویمه جګړه :

د افغانستان جـد رانو، تانريـو، ګـربـنو او خـوـستـ والـوـ يـوـحـلـ
 بـياـ دـاـمـرـکـهـ اـوكـرـهـ، چـهـ دـمـشـيـانـهـ خـيـسـارـيـ پـهـ قـلـعـهـ حـمـلـهـ اوـکـرـهـ دـجـلـهـ
 نـهـ مـنـځـيـهـ دـوـئـ مـلـکـ سـادـهـ خـانـ مدـاخـيلـ تـهـ هـمـ خـطـ اوـلـيـکـلوـ - مـلـکـ
 سـادـهـ خـانـ دـقـطـيـ وـزـيـرـسـتـانـ وـاحـدـ شـخـصـيـتـ وـوـ، پـهـ چـاـپـهـ دـاـفـغانـ
 اوـ برـطاـنـوـ حـکـومـتـوـقـ نـهـ عـلاـوـهـ دـعـاـمـوـ نـظـرـ هـمـ مرـکـزـ وـوـ.
 دـ بدـقـيـقـيـ نـهـ دـغـهـ خـطـ مـلـکـ سـادـهـ خـانـ تـهـ دـجـگـرـهـ نـهـ وـرـوـسـتـوـ
 پـهـ لـاسـ وـرـغـلـ وـوـ.

دا خـطـ پـهـ ڦـارـسيـ ٿـيـهـ كـيـهـ وـوـ، اوـ دـاـسـ مـتنـ تـےـ درـلوـدـ :

" دـ سـلـامـ شـهـ پـسـ دـ تـاـسـوـ تـهـ مـعـلـومـهـ وـيـ چـهـ
 دـ جـدـ رـانـوـ، تـانـريـوـ اوـ خـوـستـ والـوـ یـوـلـېـنـکـرـ رـاـعـونـدـ شـرـېـ
 دـهـ. دـ دـغـهـ خـطـ تـرـلاـسـهـ کـوـلـوـ سـرـهـ بـاـيـدـ چـهـ تـاـسـوـهـ
 بـغـيرـ دـخـهـ تـاـخـيـرـهـ لـيـنـکـرـ رـاـعـونـدـ کـرـيـ اوـ پـهـ کـفارـوـ
 (فيـرـنـگـيـ)، بـانـدـهـ کـوـمـ چـهـ اوـسـ بـيـخـيـ کـمـزـوـرـيـ شـوـيـ
 دـيـ، حـمـلـهـ اوـکـرـهـ اوـ اوـئـ شـرـئـ. اـشـاءـ اللهـ اوـسـ دـ
 خـارـجـيـانـوـ دـ وـرـهـ کـيـدـوـ وـرـهـ دـيـ. دـ جـرمـتـ بـاـدـشاـهـ نـهـ
 خـبـرـ رـاغـلـهـ دـهـ، چـهـ هـغـوـيـ اـسـلـامـ قـبـولـ کـرـهـ دـهـ اوـ
 پـهـ فيـرـنـگـيـانـوـ پـسـهـ رـاـخـسـتـهـ دـهـ، تـاـتـهـ هـمـ خـوـاستـ
 دـهـ چـهـ (دـ دـوـقـهـ پـهـ خـلـافـ) هـلـهـ مـلـهـ جـورـهـ کـرـيـ. دـ بـنـوـشـوـ
 څـهـکـوـ، مـرـوـتوـ، اوـ اـفـريـديـوـ خـنـهـ هـمـ خـبـرـ رـاغـلـهـ دـهـ،

چه دوئی په یوه خوله جهاد ته تیار دی ۲۷

دغه لبکر تقریباً په لسو نزو غازیانق مشتمل وو. دلبنکر مشران
 لیون فقیر او سالم پیش وو. دغه لبکر د افغانستان نه د مزدک
 عنه په مخه د اوژگی او نتکوتی په لار باندے په تاؤ دیبی الکه
 کېنډ راکوز شو. دولونه وهل او په ۵۵-۳ د سپانه خیساري قلعه
 نه چاپیره شو. وذیر و داور چه خبر شول نو هغوي هم پکښه ګډه
 شول. د قلعه کماندor ته دوو مداخیلو غازیاند او ویل چه که تاسو
 بغیر د مقابلې لبکر ته قلعه حواله کړئ، دنود سرامن به درکړې
 شي. کماندor چه ورته آنه بهانه شروع کړې نو دوئی په
 ۱۹۱۵ء په قلعه حمله او کړه، او د میر سخته خوبنځی
 ګړه او نښته. چونکه د لبکر دلتلونه آکا هو د میرانشاه قلعه ته
 اطلاع رسیدلے وه، نوهم په دغه وړ سهر وختي د کپتان اي. جو تم
 (Jothem) په کمان کېنډ نارتنه وزیرستان مليشیا ورروانه کړې شو
 او د مليشیه په وړ رسیدو سره ګړه لا تاؤده شو. او د خوکنټو
 شدید جنګ نه پس سپاهیان د سخت شکست سره مخاغ شول او
 په شمار شمیری د ره شو او یوا کسان ترنه نه په قتل او رسیدل.
 چه یو پکښه کپتان جو تم په چله هم شامل وو، کوم چه د بینې جدل
 د لاسه وړلے شو وو. غازیانق خصوصاً ساقیه اسماعیل خیل عظیم
 علی خان خیل جدلان، د جدرانق د آمانۍ شاخ حوانانق او د تانیئو
 یو هه قبیله بې شمیره آسونه، څرې، قوپک او نور ساز و سامان ولجه

کړو۔ د غازیانو د لوړی نه هم اتیا کسان سوتیری شهیدان شول
کپتان ای۔ جو تم په انګریز انو کېنې دیں مقبول وو۔ او د ده په مرگ
ئې زینت ویرونه اوکړل۔ د کپتان ای۔ جو تم قاتل د ملک میری جدران
وراء بیتی وو، چه په شاخ د زیروک علی خان خیل وو۔ چونکه د کپتان
ای۔ جو تم وسله بیتی ولجه کړے وه، په دا وجه جدرانو خپل مشر
او تاکلو۔

د میرانشاہ د ویمه جګړه :

د کال مسنه ۱۹۱۵ء د مارچ په درویشمہ نیټه د منکلو، جدرانو،
تلنۍ او خوستوالو اندازاً د لشون را و غازیانو یو دروند لښکر د
ړکړیز و به سیمه کېنې د لالیڑه او پیاوه شاه ترمیخه خور وور پنه
وو، هم په دغه ورځ نه د شامی او خوست ملا په لاس د ری جا
نوهه یوسپی تر د سخته لاندے د توچی پولټیکل ایجنتی ته د
اخطار په توګه د لاندیني متن یو خط ودا ولیبلو :

”په دا وړو کېنې ده د حکومت برطانیه نهاند“

ته د ملک د ری جان له خوا د اعلومه وي، چه د کله نه
چه دوئی (فیرنگیان) دنه سیمه قبضه کړے ده له هغه
وخته ته غریب او خانه بد و مش جدران خپل وخت د
برطانی حکومت په علاقه کېنې تیزوي او خان ته
روزی پیدا کوي۔ ولے یو کال غنکېنې حکومت برطانیه
بغیر د خه، وېچے دیں جدران وغیره خلق جیل ته واچول

او هلتہ مرئے شول - د حکومت له خاطره (فی الحال)

دغه نو تنس درکولے شی چه که چرھ دخان خیں
غواریه، مف په دے باره کبته په جو ندری باندے د
جد رانق، تامنیو، گریزو او منکلو مشراون سمع خبریه
لتریه او کرھ - که مویز پیر شولو، نو د حکومت جبروتہ
به غاریه کیندو، او که حکومت زیارتے کریه وی، نو
زمونب د تاوان خه بندو بست د او کپھ شی - گلنی په
بل صورت کبته به ورتہ سخت تاوان او دسوی شی.
ولے چه د منکلو وغیره لبکر راعونی شویه دے،
او د فیرنگی سره جنگ کولو ته لیوالہ دے - بلہ داچہ
ستاس په علاقہ کبته چه د جد رانق کوم جاییدادو ته
پاتے شری دی، هغه هم او میں غوبنېتفی دی -

له دے نه پریتہ که ته د هخوجد رانق، تامنیو منکلو
او خوستوالو خون بھا را کوئه، کوم چه ستاس په جیلوون
کبته مرئے مشی دی او خپل بلاکیت او چتوی، نو هر خه
بھ په خیں شی، گئی خیر د نشته - گچھے ٹواب را کول
غواریه، نو د تیر مکل او عالم خان اتھان تامنیو په لاس
ئے را ولیمیه ॥

دغه لبکر په ۲۷ مارچ ۱۹۱۵ء د دیوریند لائیں نه را ورید و او
د میلان شاہ نه قطب پلہ په مشپن میلہ فاصلہ باندے په شکی میلہ

میشته شو. د لبکر مشران غلام خان جدران، شاه حسین، لیونه فقیر،
 ملا محبی الدین ادیکر، سالم پش، الله محل جدران، طوطی میرزا خاں،
 قور محل تانپه او عالم خان تانپه وو. د تانپه د لبکر مشرن محلو دین
 ملک خابی خیل وو. په لبکر کېنې هرقسم جنگی سامان موجود وو.
 توره، نیزه، خېن، توپک، عن چه کوتک هم راوری شوی وو.
 حنې لش لاس خلق هم پکتے وو، دوئی د وریثو او اوړو دک ګوپی
 راوری وو. او تریو هفت پوره راشن ئې درلود. د هرقوم سره
 خپل خپل بیرغ وو، چه کلمه شریفه پرسه لیکله شوی وو. ګوډ کلخو خاں
 الله محل جدران او ملا محبی الدین ادیکر په آسوغو سواره وو. په لبکر
 کېنې آکثریت د جدرانو وو. کله چه دوئی میدانشاه ته راډوانیدل هغه
 وخت په غلنگ کېنې د منکلو د یوند لبکر جمع شوی وو. د منکلو او
 محسودو قرمنځه د دغه لبکر کشی په حقله د الله محل ملک په ذریعه
 خبره اتره کیده. هغه وخت منکلو، جداراف ته وئیلی ووچه تاسو
 زموږ د راټلو انتظار کوي، خوجدارانو د دوئی انتظار او نکرو، او
 میران شاه ته روان شول.

فیونگی د دوئی د اخطار په خواب کېنې پت په پتنه د جنرل فین FAN
 په ڪملن کېنې فیئ و داولیپلو او په ۲۶ مارچ ئې هغه وخت د ټپونو
 او توپکو حمله پرے او کړه، چه لبکریان په خوابدۀ خوب اوډه وو.
 دغه ټاپیږدې چيل په غازیانو کېنې بې کچه خف و هراس پیدا کړو
 ولې بیانې هم نهونه راټینګ کړل. او دا سه مقابله ئې ورسه

راواخسته، چه د فیرنگی غورهئے تس نس کهو او د لفتنېنځۍ کړيچ
 (GRIEG) او سیکند لفتنېنټ جان ویل (Jan Will) سوهئے په شير
 میدا^{۱۸} کسان هړه او دو هیم سو^{۱۹} ثغبل کړل - لفتنېنټ کړيچ د میرنځۍ
 د لاسه قتل شو - خوآس او تماچهئے زیبامل د مجہ کړل -
 میرنځۍ او زیبامل دواړه د یورستیری حوانان وو - میدا^{۲۰}
 تانزې وو او زیبامل د خوست اسماعیل خیل وو - دروستونۍ^{۲۱}
 بکه زیبامل د ملک حسین مندیزی د دواړه د لاسه قتل شو - هی
 خو په ده جګره کښه جمومعی طود دو هیم سو^{۲۲} کسان شهیدان او دره
 شو^{۲۳} تپیان شوی وو، ولے د سالم پش په ملګر تیا کښه چه کومه
 پیاوړه دله د چرخوی په خوا مردچ شویه وو او زبردسته توړه
 ئه کړیه وو، د هغه نه په یو حائے شل تنه حوانان په شهادت
 رسیدلی وو -

افغان حکومت په هغه ټولو قامونق باندے جرمانه او لکوله
 ڪوموچه په میرانشاھ حلله کړیه وو، یا د خپل تک (برید) نه
 را اوږيدلی وو - دغه جرمانه ټوله درو^{۲۴} دشت نړه کابلی روپی وو -
 په ده کښه دولس^{۲۵} سو^{۲۶} کابلی روپی په جدرانو وو او باقی په
 اسماعیل خیلو، تانزېو، او مندیزیو باندے - افغان حکومت ورته
 دا هم او ویل چه ترڅو پوره تاسو ټولو د پژاهم او سید د ځنمانت
 نه وی را کړیه، ترهغه یه د حکومت برطانيه څخه ستاسو د
 بندیاونو هیچ مطالبه او نه کړیه شي -

په ده جکره کئے ڈانزپیو ڈیو مشہور تو بیال لیونے ملک ورور
 هم شہید شو۔ لیونی ملک ڈ بدال آخستو په ترڅ کېنے په ۱۲ فروری
 ۱۹۱۶ء ڈاک په سرکاری تھانکه، کومد چه ڈ دریه وسٹے نه
 پکی کلی ته سروانه وہ حمله اوکړه۔ ڈ تھانکه کو چوات او
 محمد حسین شاه نو می یوسول عمر نئے قتل کول او سامان نئے
 ولجه کړو۔

ملا عبد الحکیم:

ملا عبد الحکیم ملک دینائی محسود وو۔ پلار نئے غلائیت
 نو میدو او ڈ ملا پاوندہ ڈ داویتے پنځی لوړ پرستے واده وو۔
 پیر عالم او فهیم سرے وو۔ سیاسی پوهه نئے هم درلوده۔ ڈ ملا
 پاوندہ مکمل طور لازدار او معاون وو۔ خود دوی ترمیخته قول
 روابط په مخفی دوں وو۔ په ظاهره به نئے خان ڈ انگریزانو
 خیر خواهنا یئلو، ولے په پته به نئے ڈ دوی ڈ بیخ ولیستلو دیاره
 منصوبے جو رو لے۔ انگریزانو ته ڈ ده مخالفانه عنایم هغه
 وخت خرگند شول چه کله ملا پاوندہ په حق اور سید۔

ڈ انگریزانو دا کوشش وو، چه د حکومت برطانیه حامی
 صاحب دین ڈ خپل پلار ملا پاوندہ جانشین مقرر کړي، چه
 دوی ته په وزیرستان باندے قبضه ساتلو کېنے کوم خرندا
 پاتے نه شي۔ ولے ملا عبد الحکیم ڈ دوی ڈ د غواهش په

په حند قدم پورته کرو او د کافی گرم په مقام ئے د محسودو یو شے
لوئے جرگے ته، چه صدارت ے ملا حمزہ اللہ کولو په وانگ پیئلی
او یوئیل چه: ”ذ وفات کید و په وخت ملا پاوندہ“ ماته وصیت
کپسے دے، چه ذ دہ جانشین ڈے ذ ده حومی ملا فضل دین
او بتاکلے شي؟ په دا حبڑه باندھے ذ محسود قام اتفاق او شواو
ملا فضل دین ذ خپل پلاں ملا پاوندہ جانشین او تاکلے شو.

ملا فضل دین ذ عمرہ ہیر کم وو، خو ملا عبد العکیم په ڈیر
بنکلی دول ذ دہ تربیت شروع کرو. ہم نے په علمی دولت مالا مال
کرو او ہم نے په رزمی فن کئنے یکتا کرو. ہم نے په اولسی
معاملاتی کئنے بلد کرو او ہم نے په سیاسی اتكلونو پوہہ کرو.
دغے مجاهد ملا نتر کال ۱۹۲۹ء پوریه ذ برطانوی حکومت په خلاف
بنہ فعال رعل او لویولو. ولے ذ دے نہ پستہ ذ بدن ذ کمزور تیا
له ڪبلہ گوشہ نشینی اختیار کرہ۔ او په ۱۹۵۰ء مارچ کال ۱۹۵۱ء کئنے
په خپل کلی کئنے په حق و رسیدو۔ او ہم ھلتہ خاور و تہ او سپار لے
شو۔ ذ دہ بنجھے چه ذ شاھزادہ فضل دین سکھ خور وہ، پ ۲۲،
ستمبر کال ۱۹۴۸ء کئنے وفات شوہ۔

سالم پشن :

سلام پشن ذ لالیٹھے گر بن وو۔ ڈیر پیاوارے او بردی ہوان
وو۔ ذ توجی په اکثر جگرو کئنے بنہ په مرانہ جنگید لے وو۔
ذ سالم پشن یو بل و درو هم وو، چہ ننگی خان نو مید و او ذ

ده سع به په اکترو حملو برید و توکتے شریک وو.

د ده دریم ورور پیر کل نومیدو چه د صدیق کلی په خواوشا
کېنې د کشکی په مقام حان ته کوت جوړ کړه وو. د سالم پیش
و اړه اتفاق چه ډیں زوه او نیزو نو ډا فغانستان امیر حبیب الله خان
د خوست نه خارج کرو، قند هار ته نه او شپلو.

په ستمبر ۱۹۱۷ء کېنې امیر ترے نه پابندی لويه کړه او میخوست
ته راشن. سالم پیش به د حان سره یوه حیکروه دله کړوله. کله
کله به نه په یواخه خان هم برید ونه کول. یو حمل ۲۶ رجون ۱۹۱۷ء
په شپه ده او ملګروه بند کېنې د بلديه په ګودام حمله او کړه.
او ډیږی مال و متعاع نه ترے نه یورو. د ده نور ملګری خو پېڅله
څلله خنډ لارل، ولے ده په پالو ګټه کېنې حان پت کرو. او بله وړخ
ئه د سیدگی په مقام د کانوائی د کیمپ په سنتري بیا برید او کړو.
قتل نه کړو او قوبیک نه توئے نه یورو.

سالم پیش به د هنداونه د اغاوا او په هعنۍ باند ه د ښکو
آخستلو شوق هم کولو. او د دغه شوق د لاسه یو حمل ده، هر ماچ
۱۹۱۷ء په شپه چه ده د هرمهز و داورو کلی کېنې د یوهندو په کور
غذی و اچوله، نه د کلی چغه و د پیسه ورسیده. سخت نه څوبل کړو
او په اتم ماچ ۱۹۱۷ء خپل کلی لالیثه په حق او رسیدو. د سالم پیش
د مرلنے اندانه د قطبی وزیرستان "ستیہ ینت آف دی
ـ د خوست په مضافا توکنې واقع ده او په صودقو مشهور دهـ

آفنسس کمیتہ دیورنگ دی ائے ۱۹۱۶ء، دیورتہ تھے پہ بنہ
شان لگیدے شی۔ پہ دے دیورتہ کبھے لیکلی دی چھ:
 ”پہ خوست کبھے دسالیم پش د مقابلے دا سے بل
قانون شکن پاتے نہ شو، چہ پہ شجاعت او استقامت
کبھے ددہ سیال وی۔ پکار ده چہ اپس ددہ د مرگ نہ
پس حالات پرسکون شی“

د وزیرستان خلق لوهار تھے پیش وائی، سالم ہم د اصل نہ
لوهار وو۔ ہم پہ دا نسبت بے حلقی ورمہ پیش ویل، کتنی پچھلئے
پشکری نہ کولہ۔ ددہ د بدل پہ هشمہ کبھے ددہ ملکرو د ۲۲
جون ۱۹۱۶ء پہ شپہ د ہرمنزو کلی نور انور نوہی یوملا اووڑلو۔

کھل حسن محسود:

کھل حسن پہ اصل کبھے نانا خیل محسود وو۔ دیر پیاوہ ہے او تو دیا
خوان وو۔ پہ کال سن ۱۹۱۶ء کبھے پہ سوئیلی وزیرستان کبھے انگریزوں
پہ خلاف گھرے بیوہ شروع کرے۔ کال سن ۱۹۱۶ء کبھے فین ٹنگی دسوئیلی
وزیرستان نہ پہ هجرت کلو جبیور کرو او پہ حسو خیلو دا رو و کبھے
صیشتہ شو۔ دلتہ دا ووہ بنجھے پہ نکاح کرہ او د دوسرتیں
ثریبو مداخل دا رو او سادہ خان دا رو سره ملکرے شو۔ دریو وارہ
بے کله پہ کیمپونو حملے کولے او کله بھئے فوجی گشتوںہ رائنسکل
کری وو۔ کله بھئے ہندوان اغوا کول او کله بھئے پہ بازاروں

عندی اچو ل. لنده دا چه په توجی کښې به دوئی پنځیله خواردا تو
 کول، خو د افغانستان مفروزان بهه هم را بل او د خان سره
 بهه مګر جوں. آخر فیرتکي دریواړه د توجی خواشیل او خوست
 ته نه کړے او کړے. په خوست کښې هم دوئی د انګريزاف مخالفت
 په نښدو. او افغان حکومت لغمان ته خارج کړل. مئ ۱۹۱۲ء
 کښې د لغمان نه دریواړه بېړته خوست ته راغل - او تیراه ته
 کړے او کړے. په تیراه کښې شهزاده تیره کړه. ولې بیا
 پسته خوست ته راغل او په کډ آخاړه کښې میشته شول.
 خو میاشتې پس اکتوبير ۱۹۱۲ء کل حسن او د ده ملکر
 ساده خان افغان حکومت ګرفتار کړل. د دوئی سره
 د کډ آخاړے ملک الیاس هم ګرفتار کړے شو. په ده
 دریواړه باندے دالرام وو، چه دوئی د جلنډ شاه نو هې یو
 سپیرکي وزیر قاتل عبد الرحمن سپیرکي وزیر په د ژللو کوشش
 کړے وو. خو د نومبر ۱۹۱۲ء کښې د لالا پیش په سفلویش د خوست
 بریکیدهین بیا خوشتی کړل. کل حسن به الکثر د چلپو ملکرو مداخله
 او ساده خان په ملکر تیا کښې د ملا پاونډه په جکړه کښې هم
 شرکت کولو. او د ده د مرک نه چه حبربشول، نو دریواړه شهزاده
 فضل دین ته په شال ورغلل او عم شترکي کښې درسې بنکاره کړو. په
 دا موقعه کل حسن د محسودو مشائونه دا خوست او کړو چه زه

له من صبا ورته حسن کوتې وئیله شي -

ڈا فغان حکومت نه زینت ویرینم، که چرے تاسو ماتد دلت
 په وانگی کبنتے د میلے دپاره عنولے راکھئی نو دیرو بیدنہ وی۔
 ڈ محسودو مشرانو ڈ ده خواست منظوم کرو، خوکل حست
 هلتہ کلے کور جو پ نکرے شو او بیرته توچی پله راغے او د شہزادہ
 فضل دین په عزا کانق کبنتے بوخت شو، فیرنگے چ پرے خبر مشو نو
 ڈ عیید کو ڈ نائب تحصیلدار شیربها درخان په ذریعہ سختی پرے
 شروع کرے۔ مکل حسن چہ ڈیز تیک شو فو په ۳۰، مئی ۱۹۱۷ء بنو
 ته نزدے ڈ درس غونډلاری په مقام په روان قائم کبنتے په
 شیربها درخان باندے دزے اوکرے، هغه هم تماچے پرے او چلو له
 او مکل حسن برخیزون عنوندے په پتبه باندے تھی شو۔ ولے
 شیربها درخان په موقع مہشو، او پستول نے مکل حسن یورو۔ ڈ
 شیربها درخان ڈ قتل په وجہ فیرنگی ڈ لرو دا ورو شپن تنه مشریں
 گرفتار کل، چہ په هغوئی کبنتے ڈ موسکئی ملک حبیب خان او د
 حسو خیلو تاوان شاہ هم شامل وو. دوئی قول خوارلس اخوارلس کالہ
 بامشقتہ بندی کرے شول۔ ڈ دے نه علاوه فیرنگی ڈ هرمنزو ڈ
 عصمت خان کوت هم او نرولو۔ مکل حسن په دے ڈیز ہیرشو او
 دا ویره ورسہ پیدا شو چے اوس بہ دا ورو قام ضرور ڈ ده چنا
 شروع کری۔ ولے دا ورو چہ ھمیشہ راسے ننگیالو ته پناہ
 ورکرے ده، ڈ مکل حسن نه هم خہ، ٹکلہ او نکرہ۔ مکر خود کئے
 پی ڈے پچلہ ڈ دا ورو نه خوست ته لارو۔ هلتہ ڈ خپل ملکرو

ساده خان او شنازار خوستوال سره و رانه راغله او لپریل ^{شـ۱۹۱۶} کنے
ذ دوئی د لاسه قتل شو۔ شنازار خوستوال لایو د سالم پش
سره ملکرے شو۔ او فیرنگی ذ مکل حسن په مرگ دیرو خوشحالی
او کړه۔

په مکل حسن باندے ذ ساده خان د اشک راغله وو، چه هغه
ذ ده بنته ته په بد نیت وو۔ بهر حال دوئی دواړه لاپېږکر قار
کړل او قاضی ته پیش کړل۔ قاضی دواړه ذ بیلو بیلو متھو سره
او تړل او په غون ونځئه ورله میغونه تک وهل۔

ذ افغان حکومت د اخیال وو، چه کنی شنازار او ساده خان
دواړو ذ مکل حسن په سرد فیرنگی نه روپیئ خورپی دی۔ ذ دیرو
خلقو د اکمان هم وو، چه مکل حسن په قتل کنے ذ ده خپله بنځه هم
ملوټه ده۔ په دهه وجہ حکومت هغه هم ګرفتاره کړه۔ ذ هغه نډ
ناظم پیوسونه اوکړل، نزوئیل چه：“زماد خاوند په قتل کنے ذ
حکومت برطانیه هیڅ لاس نشته۔ هغه ساده خان په خپلوا ذاقي
بدو وٺلے ده؟” ناظم ذ ده په دا سه حواب دیرو غصه شو او
بد رد ڦورته او ویل او درکهئ ورکړه چه ذ مکل حسن ذ قتل بدل
به ستانه آخسته شي۔

ذ ده نه پس دغه بنځه ذ شمل عبد الجليل ته او سپارے شو۔
مئ شـ۱۹۱۵ کنے ذ مکل حسن ذ قتل ملزمان ساده خان، شنازار او
ذ مکل حسن بنځه دریواړه ذ افغان حکومت تربدر ګه لاندے کابل جیل

تہ واستولے شول۔ ذکل حسن بھجہ د افغان بدر کے ٹخنہ په لارکنے پتیہ شو، شیرا تلے تہ راغله او د هنگہ ٹھانے نہ خپل کلی خسیلو تہ را ورسیدہ -

مَدَاخِيلُ دَاعِرٍ:

مداخیل داور ذ زیر کئی کلی او سیدونکے وو۔ دیر پیاوہرے او دلاور خوان وو۔ دھے او د دھہ یو توری خیل وزیر ملگرے، چ خند رافی نومیدو، په ٹھہ جرم کبنتے قید شوی وو او د میرانشاہ په جیل کبنتے پوانتہ وو۔ د ۱۱ جنوری ۱۹۱۹ء په شپہ دوئی جیل مات کرو او خوست او تبنتیدل -

د "قیدِ یا گستان" لیکونکے محمد اکرم چہ اپریل ۱۹۱۸ء کبنتے د مداخیل خپلو خپلو انو اغوا کرے وو، په صفحہ ۶۹۳ لیکی چہ:

"مَدَاخِيلُ غَالِبًا اس گاؤں کا متوّل مترین آدمی تھا اور اپنے دو بھائیوں کو ساتھ لیکر فرار ہوا تھا۔ یہ سب اکٹھے رہتے تھے۔ اصل میں مداخیل سنزا پاکر بنوں لئے کے جیلخانہ میں مقید تھا۔ اس نے اپنے بھائیوں کو پیغام بھیجا کہ فلاں تاریخ کو تم اپنی جائیداد اور فضیلیں بیچ کر نقد روپیہ کی صورت میں تبدیل کرلو۔ بھائیوں نے اس کے حکم کی تعمیل کی۔ اسکے بعد اس نے اطلاع

لے بنوں کبنتے نہ بلکہ د میرانشاہ په جیل کبنتے بندی وو۔ راقمَ :

بھیجی کہ فلاں دن اور فلاں وقت جیل سے بھاگ کی
تم تیار رہنا۔ چنانچہ مقررہ وقت اور دن پر وہ
جیلخانہ سے بھاگ گیا۔ اور سب بھائی ہجرت کر کے
خوست میں آباد ہو گئے۔ جہاں زمینیں وغیرہ خرید
لیں۔ اسکے بھاگنے کا قصہ اس کا بھائی قمری بڑی
تفصیل کے ساتھ سنایا کرتا تھا (لیکن یہاں تفصیل
کی گنجائش کہیاں) یہ سارا خاندان سفاکوں کا
تھا اور ہمارے فرائی اکثر کہا کرتے تھے کہ اگر
تمہارا فدیہ نہ پہنچا تو ہم تم کو مداخلیل کے
پاس بھیج دینگے۔

مداخلیل بڑا مفروض تھا۔ فرار سے پہلے حج
بھی کر چکا تھا۔ اس کی لمبی لمبی بھروسی مونپھیں
اور تراشیدہ داری تھی۔ اس کا مشورہ فراریوں پر
بڑا اثر دکھتا تھا۔۔۔۔۔۔ اسکی شکل و صورت سے
میرے دل پر قدرتاً ایک ہیبت پھما جاتی۔ اسلئے
حتی الوضع میں اس کے سامنے سے گوینڈ کرتا۔
ڈ مفروضوں ختنہ ڈ تینتے پہ وخت محمد اکرم خپل حالات
داسے بیانوی:

”اس مالے کے دونوں بلند پہاڑ جنکی چوپیوں
پر میری بیتاب نگاہوں کے سامنے فراریوں کی شکلیں

فمودار ھوتیں اور ھیبت سے ھرگھڑی کئی
 آڑنگ اور کئی مداخلیں پیدا ہو کر غائب ہوتے جاتے:
 کمال سلسلہ کئے چہ جد رانق په متون لشکر کشی کوله، نو
 هغه وخت مداخلیل د لالاپیر په ايماء د محل حسن محسود او
 سالم پيش په ملکرئی کئے د افغان حکومت ھيئ مرسته کپه وہ، او
 حکومت نے د زبنت نقصان نہ بیچ کپه وہ۔ د فینگکی په خلاف
 چه د مداخلیل مخالفانہ سرکھیو زور او نیو نو فیرنگکی د امیر
 کابل جیب الله خان کریوان ته لاس واچولو. هغه د خوست نه
 خارج کرو لغمان ته نے او شرلو۔ جون ۱۹۱۲ء کئے د خم
 موده نه پس بیا خوست ته راستون شو۔ د خوست نه ده
 او محل حسن محسود تیوارہ ته کوئے او کپه۔ د تیوارہ نه به دوئی
 د کوهات او بنوں ترمینځه حلے کولے۔ مداخلیل دومره سخت
 بریدی وو، چه یو خل نے د خلورم او پنجم اپریل ۱۹۱۳ء په مینځئی
 شپه د خپل ورور عیدل خیل په ملکر تیا کئے د عید کو د پوسټ
 ستری له خوانه د از غیچن تارونو په شپول کئے ولار دوہ
 تھیوان را خلاص کول او بونئی تلل۔ وروستو ھم دغه تھیوان
 ده بیا په فینگکی خوش کول۔ پولتیکل انتظامیه د ده نہ زبنتہ
 نالان وہ۔ او هر وخت بھئے د ده په تک راتک او کھو ورو
 پسے جاسوسان لکولی وو۔ یو خل د ۲۶ اکست ۱۹۱۳ء په شپه
 د عید کو نائب تحصیلدار د زیورکی کلی سره نزدے د ده نہ

سکاؤ تیس چاپیره کرو، پنځله خو بیچ شو، ولے یو ملګر ہے نئے
شہید شو۔ د سکاؤ تیس نه هم درې ہے تنہ قتل او یو سخت
تپی شو۔

ستمبر ۱۹۱۷ء کئے مَداخیل ڈافغان حکومت نه خفه شو
اوْ دَخِيلو انھر ملګرو په ملاتر کئے ہے دَ دراگی په چوکی حملہ
اوکره۔ زینت تاوان ہے درتہ اور سلو. او پنځله هم برخیرن
عوند ہے رخی شو۔ نومبر ۱۹۱۷ء کئے چه دَ مَداخیل معاندانہ
کاروایی دَ زغم نه او وته نو فیرنگی یو ٹھل بیا افغان حکومت را ٹھینک
کرو۔ په دغه موقعه مَداخیل په لاکنزو کئے دَ ملک غازی
میرجان سره همسایہ وو. افغان حکومت ملک غازی امیر جلن
نه زور نہ ورکړه، چه یاخو مَداخیل دَ حان نه لر ہ کرو او یا
ئے دَ حکومت برطانیہ په علاقہ کئے دَ پُر امن او سید لو ضمانت دا کړه۔
ولے دَ ده باوجود دَ ۱۲، نومبر ۱۹۱۷ء په مشپه مَداخیل دَ
عید کو کلی منه د سکاری ډاک دَ خلورو تانکو ټهوان، کوم چه دَ
بدر گک تر ځاټات لاند ہے ترلي شوی وو، پرانستل او چوئے تلل۔

دَ ۹ جنوری ۱۹۱۸ء په شپه مَداخیل دَ دو میل په بازار
غدائی واچوله او د هندوانق دَ دو کانفو نه ہے دَ دوی په خپل
اویشن پریمانه رخت بار کرو۔ او خوست ته یو رلو۔ مَداخیل
هغه اوین دَ لالاپیں په لاس په درتے سوہ افغانی خرڅ
کرو۔ مَداخیل چه په دغه شپو ورخو کئے په کثره مَداخیلوبکنے

او سیدو، ۲۶ جمنوری ۱۹۱۶ په مشپه دسپین وام کیمپ نديو
بل اوښن بوتلو. ۲۳ اکست ۱۹۱۶ په شپه مداخيل سره د
خپلو پنځويشت ملکرو دښنو د خوجرئ سيمه ميرهوسن خان نوئه
لمبردار او ټېتولو. دښنو منه دسپين وام قلعه ته د دوئي دنيو
او ناکه بندۍ حکم او شو، حکمه چه دوئي ټول دخوست نه راغلي
وو. نو دره لے مليشيا دواوته او ناکه بندۍ ئه اوکړه.
هر ګله چه دوئي په ۲۷ اکست دسپين وام منه مغرب پله خلونه ميله
لره یېش خو الگه ته را او د سيدل، نو دلته د مليشیه سره
مخانع شول. پوره دوہ ګنهخته ګکره ئه وبله اوکړه. د مداخيل د
لوري نه پکښې پيردل خان، مهرجنگ، ميرولى او على زمر شهیدان
او پخپله مداخيل، کتۍ بنوشه، خاسندرار او هکل سردار چه دواړه
دروزه وو، سخت ژوبل شول.

څه موډه پس مداخيل نوع شو او یو خل بیاۓ ۲۲ اکست
۱۹۱۶ په شپه دیو خو ملکرو سرو په بښو کښه دسکانو په
کیمپ یړغل اوکړه، دوہ اسپے او دوہ آسونه ئه تره نه بوتلل.
مداخيل به د عندي بریدونه علاوه د تيليفون تارونه هم پړکول
د ده دوہ ډير توربالي خامن وو، چه یو مداکې او بل مدالاتي
نوميدو. دغه دواړه د فقير ايپي "تکره غازيان وو او د چشمې
په ساخه کښه شهیدان شول. د مداخيل یو بل تکره د دور هم
وو، کوم چه د کابل په جيل کښه من شو هه وو. مداخيل یواخ غدئي

بریدونه نه کول، بلکه د وزیرستان په ټولو لویو لویو نبتو او
جنگونو کنے بهئے بُرخه اخستله۔ نموږ د ډونه تو دیاں او نکیاں
مجاهد خواه شا په کال ۱۹۳۵ء کنے د روژه په مبارکه میاشت کنې
د خپلو د بمنانو د لاسه قتل شو۔

دا واقعه دا سه پیښه شو، چه ده د توری خیلو وزیر یو
غل چه ده د کور نهئے پسونه پهول، وړلے وو. د هڅه چلوا
هر وقت د بدل آخستو په تکل کنے مداخیل پسے لکیدلی وو. خو
د جمله جرات نئے پریه نه شو کولے. کله چه مداخیل ډیرو ضعیف
شو نو ده پنځله دا کوشش شروع کړه چه ده د بمنان هم ده
څخه بدل واخلي. نو نه بډئه د ځان زعنسته کوله او نه بډئه
د بمنانو خه پروا۔ د غصے هغوني موقعه او هوندہ او هم ده
څخه نئے بدل واخستو۔

نهم باب^۹

دَمْلَافِضْلِ دَيْنِ فَعَالِيَّوْنَه

هے خوملافضل دین ڈپلار ڈوفات سره سم ڈانگریزانو
په خلاف ڈجهاد علم پورته کپے میدان ته راوتنے وو، ولے ڈ
نومبر ۱۹۱۵ء نه چه په خومره جوش و خروش سره ڈھیل
عملیات پرخ اوپل او ڈانگریزانو نہ یو دوہ خطا کپی ووهغه
ڈستائینے جوگه دی۔

ڈدہ په مشریٰ کبنتے په ۱۸ نومبر ۱۹۱۵ء ڈکھجوری کچ په
کنزو پیکتوونو باندھے جملے او شرے او ڈفیرنگی نه پنکھویشت تنہ
قتل او لش تنہ سخت ٹوبل شول۔

ڈ نومبر په ۲۹، نیتھه تورمندو ته نزدے ڈساوتھه وزیرستان
په مليشیا برید او شو۔ شل تنہ سپاہیان قتل او دیارلس ۳۳ تنہ
زخمیان شول۔ غازیانو ته ۲۵ میلہ توپک هم په لاس ورغلل۔
ڈ مارچ ۱۹۱۶ء نه یو حُل بیا دغه ثنزی راغوندہ شول او ڈملا
فضل دین په مشریٰ کبنتے اپریل ۱۹۱۶ء کبنتے په انگریزانو اولس

حمله اوکھے۔ دغه تو لے تالے حمله دیرو اسماعیل خان په ضلع
کئے وے۔ د وزیرستان په سیدہ کئے چہ کوئے حملے شوئے وے د
ھغو خوبیخی شمارنہ وو۔ په دیرو اسماعیل خان کئے چہ کوئه
حملہ د مانجی سرہ نزدے د ایف سی په سپاھیاںو باندے شوئے
وہ هغہ دیرو سختہ وہ۔ په هغہ کئے اووہ^۲ یشت تنہ سپاھیاں قتل
او دوہ تنہ مرکونی شعی وو۔ او په یوقلس میله تو پکوئے غازیاںو
قبضہ کرے وہ۔

د گرلیسی سرجگھہ:

دغه جگھہ په کال ۱۹۱۶ء کئے شوئے وہ۔ او دغه کال د انگریزاںو
دیار یو منحوس او بدتین کال وو۔ په "ملتی دیورتی آن وزیرستان
۱۹۲۵ء" کئے دغے کال په حقلہ داسے واویلا شوئے د :

"کال ۱۹۱۶ء په وزیرستان کئے ہیر مشہور وو۔

ڈ جنگ عظیم په دغوشپو درجن کئے به دلته هر وخت

بریدونہ، شوکے، مرکونہ او عام لا قانونیت خور وو۔"

په داسے تشویشناکو حالات کئے ڈکومل په غارہ، ڈمرتضی
او سپینکی کچ په سرک چہ کوم کار روان وو، په هغہ باندے
محسود قام پیر غصہ او را پاریدے وو، او ڈ سروکی په خواکئے د
ذرو تنو غازیاںو یو لبک راعونو شوئے وو۔ دغو غازیاںو ڈ ملا
حیزا اللہ او ملا فضل دین په مشریع کئے ڈ سروکی په قلعہ کئے
نا رتھ وزیرستان مليشیا قلابند کرے۔ کماندر ایف۔ ایل ہجز

(F.L.HUGHES) دَنْيَه شِپَه يوہ تَلْكَسِيزه چَلَه گُھرَیَّ سَرْتَدَاوِيلِبرَلَه او سُحْرَ پَخْپَلَه هَم وَرْغَلَو - پَه دَغَه دَلَه بَانَدَه مَسُودَه دَكَوَجَه او مَاجِكَه پَه مَشْرَئَ كَبَنَه پَه ۲۱ مَارِچ ۱۹۱۸ حَمَلَه او كَرَه - سَخْتَه جَكَرَه او نَبَشَتَه او دَسْتِكَيْنَدَه او خَبْرَوِينَه پَه دَغَه جَكَرَه كَبَنَه مَيْجَرَه اِيفَه - اِيلَهْجَز سَرَه دَيْنَجَو نُورَه فَوَّجَه منْصِبَارَانَه قَتَلَ شَو - دَسَاه وَرْكَلَو نَه بَعْدَه مَيْجَرَه جَزَخِيلَه توپَک، دُورَبَیَّن او گَهْرَیَّ مَاتَ کَرَیَّ وَوَه لَه دَه نَه پَرَتَه دَوَه کَم پَنْجَوَیَّ تَنَه سَپَاهِيَّانَه قَتَلَ پَنْجَلَسَه تَنَه ژَوَبَل او یَوْلَس " تَنَه سَرَه دَ۲۸ مَيْلَه توپَکو دَغَازِيَانَه پَه لَاس ژَوَنَدَه بَندِيَّانَه شَوَل -

دَدَغَه جَكَرَه اطْلَاع چَه وَلَنَا تَه او رَسِيدَه، نَفَه پَه غَلِيمَه پَسَه يوہ دَلَه کَوَمَک دَلَه رَسِيدَه، خَوَه مَقَابِلَه تَوانَه رَانَه وَرَوَه او بَيرَه کَهْجَورَه کَچَجَه تَه او تَبَتَّيَّدَل - او دَهیَه جَاتَه بَرِکَيَّدَه سَرَه یَوْحَلَه شَوَل - دَغَه کَالَم دَکَهْجَورَه کَچَجَه نَه دَرَکَیَّ او بَهَه او مَدَیَّ جَانَه پَه لَار سَرَوَکَه تَه لَارَه او پَه تَلَو تَلَو كَبَنَه بَرَونَدَه کَلَه او سِيزَلَو -

دَغَوالِيرَه نَرَی جَكَرَه:

پَه ۹ اپرِيل ۱۹۱۸ه پَه دَلَشَن او مِيْكَنَيَّنَه پَه يوہ لوَيَّه کَانَوَانَه دَکَهْجَورَه کَچَجَه نَه دَلَه دَلَه وَه - دَغَه کَانَوَانَه کَبَنَه باقَاعَده فَوَّجَه او مَليَشِيا دَواَرَه شَامَلَه وَه، او دَبارِکَيَّه او بَنَانَه، خَجَرَه او آسَولَونَه عَلاَوه نُورَه هَم کَنْه خَارَقَه پَكَبَنَه شَامَلَه وَه، هَم پَه دَغَه وَرَجَعَه غَازِيَانَه پَه غَوالِيرَه نَرَی کَبَنَه حَمَلَه پَه او كَرَه - او دَدواَرَه فَيَقِينَه

تمنیخه د تورو په شرنکار او ټوبکو په تقدار کئے دا سه خنې^{۲۸}
جنگ او شو، چه د فیرنگی نه خلود شپیتہ^{۲۹} تنه مرء اته ویشت
سخت ژوبل او دوہ نفره ژوندی اوینولے شول۔

بل خوا عازیانو ته په غنیمت کئے ۶۴ میله ټوبک، یو شمیر
اوینان، اسوونه او چېرے په لاس راغل۔ او ځغازیانو نه ایله درې
تنه شهیدان او پنځلس^{۳۰} تنه تپیان شول۔

د تیارزه قلعه واقعه:

دعنه هم د اپریل ۱۹۱۷ء واقعه ده، د تیارزه په قلعه کئے
د وزیرو او افريديو پنجویشت سپاهيان تعینات وو۔ د دوئي کماندor
حوالدار انکورخان زلی خيل وزیر وو۔ د غرم په وخت ناخا په
انکورخان ته خپل درور ميرکل خان، چه د ملیشیه سابق حوالدار
وو، راغه او په غور بکتے نه ورته خه او وئیل۔ شیبه پس د
د ميرکل خان او انکورخان دواړو کډه تیارزه قلعه ته راور سیده۔
ميرکل خان وړچنے مورچه شو او انکورخان دمنه موجود ښول
سپاهيان باهر په لوګو پسے واستول۔ د سنتری فدائی هم ټوبک
واخستو۔ د ده نه پس نه د "ملاب شیشه" ماته کړه چه د
وآنا سره څوک میلاپ او نکړے شي۔ بیا نه توله وسله، دیار لیں^{۳۱}
بکسونه ګوله بارود او یوبکس دستی بمونه ترلاسه کړل او لالېل
په ډیورنډ لائن باندے د خروقیو ډقبیل سره همسایه شول۔
د نیلی کچ جکړه: په یکم سنه د نیلی کچ نه یوه لویه کانواني

که جو رئیس پله روانه وہ، غازیان چہ پرے خبرشول نو دَ
 نیکی کچ په خواو مثاکنے ورته موږچه شول. کله چه دغه کانوائی
 پرے دې برابره شو، نو غازیانو پرے هېچه اوکړه. دومره سخته
 فښته اوشه، چه په لب ساعت کېتے ڈفیر ګکی ڈلوری نه پنځه کم
 ۹۵ سَل تنه قتل او ۱۵۳۱ کسان ژوبل شول. او غازیانو ترے نه
 ۴۳ میله ټوپک او نور گنډ ساز و سامان و لجه کېتے او نیوو. ڈغیم په
 مقابل کېتے له غازیانونه ايله یوتن شهید او نهه ۹۹ تنه تپیان
 شول -

ڈشیر نے الکترون چکره: (Sheran Alqad)

ڈ وانا نه سروکئی ته ڈفعه یوو دسته راغلے وہ. اصل کېتے
 دغه دسته تانک ته روانه وہ، خو ڈ دے دپاره په سروکئی تم
 شو مه. غازیان چه خبرشول نو پولتیکل ايجنت ته داطلاع
 درکولو په غرض ڈسروکی قلعه ته دوه سپری ڈ مخبری په بهانه
 دراولیل، مطلب نه دا وو، چه حکومت خبر کړی نو مليشیا به
 درپسے دا اویاسی، او دوئی به حمله پرے اوکړی. خو مليشیا
 درپسے راونه وتله. مانیام شو او غازیان ڈ خوشمده سر او
 سروکئی تر مینځه ڈشیر نے الکترون په سیمه کېتے پنډشول. ڈ
 ۱۰، صئی ۱۹۱۷ شپه وہ. ڈساو ټه وزیرستان مليشیا پت په
 پتې له دوئی نه تائی شو او حمله نه پرے اوکړه. په خوب اوده

له په "داستان پارینه" کېتے شیوان الکترون لیکل شوئه ده.

غازیانو باندے دومره سخت هیبت پریوقوچه له تکه اویا تنہ
په شہادت اور سیدل، چه مشہور پکبندے دیو نامتو مجاهد خسان
ملگرے زاره خون وو۔ ولے ذدے باوجود دوئی مشر شیردل
خان چه عبدالرحمن خیل محسود وو، وارخطانہ شو۔ په غازیانو نئے د
شاباش ثغ اوکرو او دنعره تکبیر سره نئے په مليشیا جوابی حملہ
اوکرو او داس لاس په لاس وبله ورغلل چه سپاہیان نئے په
شا دسروکئی قلعه ته او زغلول۔ د بدھ مرغہ په دعہ جوابی حملہ
کبندے شیردل خان پنچلہ هم په شہادت ورسید، ولے غازیانو
د فیرنگی نه ددہ بدل یو په دوہ واخستو۔ د دوؤ انگریز لندن
کپتان ہیووسن او دھغه، د ملگری دھلاکت نه علاوه پنجھے
د پاسه^{۹۴} نہہ شلے سپاہیان قتل او دریتے نوی تنہ سخت تپیان
شول، او غازیانو په ۱۲۳ میلہ توپکو او پریمانہ سان و سامان
باندے قبضہ اوکرو۔

د چھوٹا غوالیری انبیتہ :

په ۱۶ مئی ۱۹۱۷ء چھوٹا غوالیری ته نزدے د فیرنگی لویہ
کانوائی کو مل پلہ روانہ وہ او سرروکئی ته راشن ورلو۔ ہم
په دعہ ورخ د محسودو په دوؤ سوی میلہ لشکر حملہ پرے
اوکرو۔ د کانوائی د رغبتی دله نئے را گیرہ کرو او دومره نئے
وارخطا کرو، چه هر شہ نئے غازیانو ته په میدان پریبعدل، او
دوئی نیلی کچ ته پنے او دیستے۔ په نتیجہ کبندے د فیرنگی د لوری نه

دره دیشت تنه قتل او نهه تنه ژوبل شول او غازیانو په ۱۸۵۵ ميله
توبکو او په راشن او میکنین بار گنزو او بنانو او خپرو باندے
قبضه او کره -

ڈوانا دویئه جکڑه :

ڈوانا په مقام اوله جکڑه په کال ۱۸۹۱ء کئے هغه وخت شوئے
وہ جه لایه ونڈیرستان کئے فیر لکھ مستقل طور نهه وو آباد شوئے -
ڈدے دویئے جکڑے په وخت وانا کیمپ جو پ شوئے وو اوملیشا
پکشے میشته وہ -

په ۱۸ مئی ۱۹۱۷ء ڈ ملاحمند الله په مشریع کئے ڈ وزیر و
محسودو یونیم نر کسانو پرے حمله او کړه - سخته جکڑه او شو
چه پکتے ڈ ملیشیئه له خوا نه خلویت تنه قتل او دوہ ۱۹۳۲ دیوش تنه
سخت ژوبل شول - او ۱۷ میله توپک او یونیم زبر دانے کارتوس
ئے غازیانو ته په لاس ورغلل -

ملافضل دین ته ڈاميرکابل مكتوب :

انګریزان چه ڈ ملافضل دین ڈ مخالفانه عملیات تو ٹخن تک شول
نو ڈ اميرکابل حبیب اهللہ چکریوان ته ئے لاس وداوید کړو - هغه
ملافضل دین ته او لیکل چه :

”په فیدنکی باندے ڈ نوز فریاتی حملو کولو نه

عسُود قام منع کړه، ګفه ڈ افغان حکومت له خوا نه

ڈ هیڅ قسمه امداد توقع مه کوه“

مُلافضل دین ڈا میر کابل ڈا مکتوب خه پرواه اونکره۔ او
هم هغے به ڈفیرنگی په خلاف شپه ورخ برس پیکار وو۔
ڈ توٽ نزی دغره :

دغه حمله ڈملک موسی خان محسود په مشریع کبئے شوئے ده۔
دا یوه داسے مثالی حمله یادیبوی چه ڈ جرأت و شجاعت په میدان
کبئے ودته فیرنگی گوتہ په خولہ وو۔
ڈ "ملتہری روپورت آن وزیرستان ۱۹۳۵ء" په صفحہ ۲۸
باندے ڈدھ جملے په حقلہ نوشته دی، چه:
"ڈ سرحد په تاریخ کبئے دا یو زبردست جرأتمندانہ
واردادت وو"

ڈدھے واقعه تفصیل داسے دھے، چه ڈ توٽ نزی په قلعہ کبئے
ڈ ملیشیئے گنر تعداد سپاہیاں تعینات وو۔ ویئلے شی چ دعنو سپاہیاں
بہ اکثر ڈکلی هغو بنگو جینکو ته اشارے کولے، کوئے به چہ په مال
یا لوگو پسے په دغه لار تلے راتلے۔ ملک موسی خان چه ڈدھے نہ
خبر شو نونہیئے ڈیر بد شو۔ یوه ورخ نہ ورتہ ڈخپلو ملکو
سرہ مرکہ اوکڑو او ڈ۳۱، مئی ۱۹۱۶ء په سحر نہ ڈقلع خواوشا
مور چے اوینو لے۔ کله چه ڈ عزیزے لس نیئے بجھے شولے، نوچل دوو

لے ڈ ریاضی دتہ خیل سرک ته نزدے ڈ منظر خیلی یوه درہ ده۔ پھوا به
په دھے لار ڈ دتہ خیلو نہ دیگان ته نزدے بھیرونہ وتل۔ ہم په
دغه خواوشا کبئے ڈ توٽ نزی قلعہ ده، چه من ہم موجودہ ده۔

تکه تکه ٿوانان سره ڏچارو ڏبنجوان په جامه کئي قلعه ته ور اوليليل
 سخته گرمي وه۔ سپاهيان په بار ڪونو ڪنه خوندي وو۔ يو خوستيريا
 په دروانه ولار وو او يو پاس په بام پهره ور گله۔ ڏپهره
 سنتريانو چه سره شنه جا ه اوليده، نف سرو شنو ورته
 او بنيول او په اشاره ورته لگيا شول۔ غازيان هم دوا به تپلو
 پتھ محونه نيخ دروان شول۔ او ڏ رسيدو سره په سنتريانو
 برييد او گرو او له تکه نه ڏو ٿنه او وٺل۔ ملک موسى خان چه له
 اول نه ورته په تاك ڪنه ناست وو، ڏخپلو ملگرو سره پي ورغوتة
 شو۔ پو ۾ په پوچھي ڪمارت ڪماندor او ڏگيت سپاهيان او ويتشل
 چه هئے نه ڏقلعه ستر ور پوري ڪري۔ بيا ڏقلعه په چھت پاس
 سنتري چه په ديواله راجوت وو، په نخبنه گرو او ساره خوله نه
 گرو۔ ڏدھنے نه پسته غازيان قلعه ته ورنو تل۔ اول ڪماندor
 صوبيدار قتل گرو۔ او بيا یونخوايل خوا بارونه پكنه او چلول۔
 ڏقلعه سپاهيان ڏدھنے نابير تاك له ڪبله دومره هيبيت واختل
 چه په تيبيته شول، خوک په ترپ خلاص شول او چا په قلعه
 گنه دنه لئه او تکوله۔ ڏ تيليكراف يو بايو چه ڏ دته خيلو قلعه ته
 اطلاع ور گله، نف ڏ پومبي يو خو تکو سره ڀمه تاؤدھي گولي
 په ڪائي سوري گرو۔

په ده خنريزه ڦينته گنه ڏ مليشيه له خوانه شپيته^{شپيته} ڪسان
 (MUSKETS)
 مرئه ڙوبل شول، او غازيانو په غنيمت گنه ٻه ميله توپ، ٥ مسكتنس

یو لکھ شل زره کارتوس، پنځه سوہ^{۶۸۱} یوا تیارو پی او نور، ډین
سامان و لجه کرو۔ د دته خیلو قلعه ته د قوت نری قلعه څخه د
تیلیکراف په نیمکړه اطلاع د فیرنگی سره چنټه شو او د میلانشا
نه ټئ جنګی طیاره وراولین لے، د لے او من او به د ورنې تیره
شو هے او غازیانو پښه ويستله هے -

د تانک زام پېښه:

په ۷، جون ۱۹۱۶ء د تانک نه جندو لے ته د خیرجی او زام
په لار دروند فوج روان وو۔ د ژام پوسټه نه ورسه د ګورکه یا فدا
۱۲۰ کسانو بله دله هم ملکرته شهه۔ غازیانو د تانک زام په خوکه
کښه دومنه سخته حمله پی اوکړه، چه دواړه فرقه وبله لاس په
لاس ورغل او د ډیو شیبې تاؤده ګکړے په فتیجه کښه د
فیرنگی د لوری نه دوه کم شپیتہ^{۶۸۲} کسان قتل او اوهه دیشتنه ثوبل
شول۔ دغنسه د محسودو په غازیانو کښه هم خه نه خه مرک و
ثوبل او شوhe۔ په ده موقعه چه کله یو مرکونې عبادت یوانکېز
منصبدار په فاتحانه انداز کښه ورځاته شو، دو هغه رو غوندې
خپل توپک دا وچت کرو او په فیرنگی دا سه رسائکذار اوکړو
چه له تکه ټئ سور سمخ کړو۔

د تیار زه تاواریزیز:

د تانک زام ګکړے نه یو خو ورڅه وروستو د ساویله وزیرست
مليشیه^{۶۸۳} یو حوالدار او یو خو سپاهیانو د تیار زه تاواریزه ۲۵ ميله

توبیک، دیارلیس^{۳۳} صندوقہ کارتوس او یو شمیر بموونہ راغونڈ کرل
تاواڑے غازیانو ته حوالہ کرو او دوئی پنڈونہ په سراوتبنتید.
غازیانو حم ٿه خویرے تو بورے ترے نه او پیستو او تاواڑه ته ٿئے
اوسر وڌتہ کرو۔

ڏ سُرُوكئی جگرہ :

ڏ سُرُوكئی قلعه په خاؤ شاکنے ڏ مليشیئے یو لوئے کشت روان
وو۔ په ۱۰ جون ۱۹۴۱ء غازیانو پرے حملہ اوکرو۔ ڏ بدھ صرغنه
غازیان په شمیر کم وو او سپاہیان زیات۔ نزدھ وہ چه غازیان
مغلوب شوی وسے، ولے ڏ اسلامی ننگ وغیرت له مخنے ٿئے داسے
شجاعت اویندو لو، چه ڏ نفرة تکبیر ڏ رومبی عن سره ٿئے په
سپاہیانو زمکھ اوچورلو له۔ پوره نیمه ورخ جگرہ اوشوہ۔ او ڏ
مليشیئه له خواند^{۲۱}، کسان مری ژوبلی او شول، چه په هعنوکنے
ڏ شپری^{۲۲} شلو کسانو توبیک غازیانو وجہ کرل۔

ڏ نانو ڪلی تباہی :

ڏ محسودو مخالفانه سرکرمئی چه ترحدنه واورییده نوانگریانو
یو خل بیا په دوئی باندے ڏ فوج کشئی پر ڳکام جو پکو او بعصبے
هدف ٿئے نانو کله او یتیو۔ چنانچه په ۱۰ جون ۱۹۴۱ء یو لوئے
فوج ڏ شہوں رود نه سپانه رغزی ته پورے وقق۔ دا خت موسم
پیں خراب وو۔ سخت بالان ورید لے وو، او آسمان هعیسی ڏ وریخونه
پک وو۔ ڏ غازیانو داخیال وو، چه که لبہ مشیبہ فوج په سپانه رغزی

ایسار کرے شی نوڈ پاسہ بہ نیز پرے راشی او دکنگھرو په
خیر بہئے په مخہ داخلی۔ دپروگرام په مطابق دوئی هم هلتہ
فوچ ایسار کرو، ساعت پس نیز راغے او په شپانہ رغنا کئنے خور
وور فوچئے په مخہ واحستو۔ زینت تاوان ئے ورتہ اور سولو۔ او د
فوچیاںو گنر توپک کلی والو خلقو په الکھو پالو کئنے مومنہ کرل۔
کلمہ چہ نیز تیو شو او د فیرنگی پاتے فوچ ساہ صورت شو، نو
د نافو په کلی ورپیو تو او لوگ لتارٹ کرو۔ توبیالو غازیاںو هم
مقابلہ ورسہ شروع کرہ، او د نیز نہ پاتے فوچئے هم بد بد
اوچ بولو۔ فیرنگی نافو کلے خوتباہ کرو، دے ددہ د فوچ خنہ
هم شپنگ شلے تنه مرہ او خلویجنت کسان ژوبل شول۔

ذ جون په درویشم تاریخ دغه فوچ نری رعنی ته روان شو
او هلتہ ئے هم هر خہ نیست و نابود کرل۔ د نافو کلی د تباہی په
په دے هعده کئنے ذ غازیانو له خوانہ جانی ستہ خواونہ مشوہ کے
له حدہ زیاتہ ژوبلہ پکنے واقع شوہ۔

په خیسارہ کئنے یرغل:

په ۲۳ جون ۱۹۱۶ء د فیرنگی هم دغه فوچ کوم چہ په نافو
کلی ورختلے وو، شیرنے درے ته او رسیدو او مورچے ئے اوینوہ۔
بیائے ذ خیسارہ په وادی کئنے ذ عباس خیلو، ورنہ، متنزی،
ناناخیلو او غازی کوہتہ په آبادیو تالان کھو کرو او هر خہ ئے
ـ ذ خیسو یا خیسانہ په فرمونو دوہ رو دونہ دی یو په قطبی وزیریستا کئنے اوبل په سوئیلی کنن۔

وبله خاویه ایسے کرل۔ ددغئے فوج خخہ په داموقعہ هم
پنځه کسان نور قتل او مشین ویشت نفره فرمیان شول۔

لِسْمَ بَابٍ

دَكَالْ ۹۱۹ءِ اعْزَامَ کَانَے

دَدْنَے مُخْصَرِ ایں گلوا فغان جنگ پس منظر دا سے بیانیبَری چه د
استہریا شاهزادہ فرانس فردی ننپہ سرویہ کئے د بوسنیا صوبے
پہ خاورہ قتل کرے شو۔ استہریا پہ دے تاؤ او خورہ او پہ سرویہ
ئے حملہ اوکرہ۔ پہ دغہ حملہ دُنیٰ حکومتونہ رپورتہ شول۔ روں
امریکہ، برطانیہ، فرانس، اتلی، بلجم، جاپان، استریلیا، رومانیہ
مانگرو، یونان، نیوزی لینڈ، سویلی آفریقہ، پرتگال او هندوستان
پہ سرویہ او دریدل او جرمتی، هنگری، بلغاریہ پہ استہریا چہ وروں
پہ ۱۱/ نومبر ۱۹۱۳ءِ ترکی هم وریسہ ملکرے شو۔ د دنے پہ ۲۸/ جون
۱۹۱۸ءِ یولوئے جنگ او نبتو او پہ ۱۱/ نومبر ۱۹۱۸ءِ ختم شو۔ د حکومت
برطانیہ او افغانستان ترمیعہ پہ جولان نسلہ کئے ذیوںے معاهدے
له مخہ د افغانستان خارجہ تعلقات د حکومت برطانیہ زیر اثر وو۔ پہ
دے وجہ د ترکی د اعلان نہ ورو مبے افغان امیر جبیب اللہ پہ ۱۲۳
اکٹ دا اعلان کرے وو، چہ دے د ترکو جرمن پہ مشترکہ حملہ کئے

بېخى غیرجانبدار دے، ولے دا فغان امیر وور نصرا اللہ خان دُترکو جمن
حای وواو دُچل دبور حبیب اللہ نه مئے زمہ تور وو دعه شان په
افغانستان کېنے نور هم زیارتہ نفوس دَفیرنگی په خلاف دُترکو جمن
په طرف وو.

په دے کشمکش کېنے به په افغانستان کېنے عجوبه عجوبه افو اکا
رات توکید لے او وزیرستان ته به رارسید لے - دُدغۇ افو اکانو په سبب
به په وزیرستان کېنے دَملا فضل دین او ملک موسى خان په مشری
او دللا پیر او زکيم شاه په ايماء دَفیرنگی په خلاف هروخت بلوءے
پاپور ته کيد لے.

فروري ۱۹۱۵ء کېنې يو حُل دا افواه خوره شوھ چه :
”دجرمن بادشاه ويلهم (WILHELM) مسلمان شوست دے
او دُچل زور نوم په ځائے مئے اسلامي نوم غازی مرجان
اينه دے“

فروري ۱۹۱۵ء کېنې بله دلسا افواه خوره شوھ چه :
”دُترکو جمن فو حونه هرات ته رارسید لى دى او په هند
باند مئے دَحیلے کولو تصمیم لری - ګله چه هند فتھ شی نو
د افغانستان د امير تر بادشاھت لاند مئے به پریس بود لے شی -
د هند سره سره به مصر هم د امير افغانستان تر قلمرو لاند
اوسي انگليستن به دجرمن او ترکي ترميئن چه ويشه شی -“
په دے پسے بله دغه افواه او گونزیدله چه :

”امیر کابل د جرمن بادشاہ ته د اسلام را پیلود عوٹ ورکرے
دے او هغه“ قبول کرے دے“

مارچ ۱۹۱۵ء کبئے دریمہ افواہ داسے رپورتہ شوہ چھ :
”دارگن حاکم محمد ھاشم د کابل ناظم له طرفہ نہ یوم مکتب
وصول کرے دے چھ په هغہ کبئے داسے نوشته دی، چہ ترکی
سلطان د افغانستان امیرتہ اطلاع ورکرے ده چھ ۳۰۰۰۰۰
ترکی فوجیان به عنقریب د افغانستان په ھنھ د ھند په
برطانوی حکومت حملہ کوی۔ امیرتہ دا ھم لیکلی دی چھ
په قیمت سره د راشن بندویست او کرہ۔“

په ارگن کبئے دغه خبره ھم دھر خاص و عام په خوله وہ، چھ :
ترکی سلطان د افغانستان امیرتہ یوہ تورہ او دوہ بنگری رالیبری
دی او رتہ ویلی نے دی، چھ که چرے د سروکار ته ملاترے
نو تورہ واخله، گنی د بنگو بنگری به ستاد پارہ موزون وی“
د دغوا فوا کانونه علاوه اکتوبر کال ۱۹۱۵ء کبئے د ترکو جرمن مشن
ھم کابل ته رارسید لے وو، کوم چہ ترمی ۱۹۱۶ء پورے په کابل کبئے
میشته وو او په افغانستان کبئے د غازیانو یوہ داسے چلہ پسلا کرے
وہ، چھ هنغوی د انگریزانو په خلاف قدم پورتہ کولو ته تیار وو، وله
امیر حبیب اللہ ورته غارہ کینہ بوده۔ د کال ۱۹۱۶ء په دغه لوئے جنگ
کبئے د جرمنی شکست خورلو سره ترکی ھم شکست او خورو۔ فیر گنی د
مسلمانانو سره دا قول کرے وو چھ ترکی خلاف او مقامات مقدسہ

بے په آمان وی۔ چه جنگ نے اوکھا بونو ترکی سلطان و حیدر الدین
نے قید، پہ عراق، فلسطین او شام نے قبضہ او کھا او د ترکی حکومت
برخ کولو تجویز نہ نے او کپل۔ پہ دسے باندے دنیا مسلمانانو
کبھے زبردست اضطراب پیدا شو، او د فیرنگی پہ خلاف نے هرچرے
احتجاجوں نے شروع کپل۔

چونکہ ترکی سلطنت عثمانیہ کبھے مکہ معظمه، مدینہ منورہ، بیت
ال المقدس او نور مقامات مقدسہ ہم شامل وو، نو د ہند مسلمانانو پہ
۲۳ نومبر ۱۹۱۹ء تحریک خلافت آغاز کرو۔ مقصد نے دا وو، چہ
ترکی خلافت او مقامات مقدسہ پہ آمان پاتے شی۔

د تحریک خلافت د موثر کولو دیار تحریک موالات یا تحریک عدم
تعاون شروع کرے شواود غے دیرو مسلمانانو افغانستان تہ ہجرت
اوکرو۔ د دغے عالمی بے چینی لہ کبلہ پہ افغانستان او وزیرستان
کبھے ہم ہنگامے تیزے شوے، ولے امیر جیب اللہ غلے ناست وو۔
پہ داسے ناز کو حالات تو کبھے چہ ھجھ د چل مشرور نصراللہ
خان او افغان کمانڈر اچیف نادر خان سره د بنکار دیار لغائن تہ
لنه و نو د فروری ۱۹۱۹ء پہ ۲۰۔ ۱۹ شپہ باندے چاچنلہ خیمہ کبھے
قتل کرو۔ د امیر د قتل سره نصراللہ خان د بادشاہی اعلان اوکرو
د امیر حُرئے آمان اللہ خان پہ جلال آباد کبھے د گورنر حیثیت لرلو۔
دہ ہم قبائل راغوئنہ کپل او پہ ۲۹ فروری نے د بادشاہی اعلان اوکرو
د خوش قسمتی نہ افغان فوج د آمان اللہ خان مرستہ اوکرو۔ او ھجھ

اقدار ترلاسه کرو۔ چونکه امان الله خان دیسیاسی شعور خبتن و وزو
دچل پلار په شان نئے دفرنگیانو پابندی ته غاره کینښوده بلکه په
تخت باند سه دکنیناستوسره سم نئے دافغان اولس دخواهش په
مطابق دانګریزانو په خلاف دجهاد اعلان اوکرو۔

د دے اعلان سره دافغانستان نوی کمانډرا چیف صالح محمد
څل هیده کوارتیر د خیبر مغربی خلته نزدے دا کټی پله راویو۔ په ۲۰۰۰
مئی نئے په یاغ کېښه څل فوچونه میسته کړل۔ په ۵/مئی باند سه
افغان فوچ دلندری کوتل داوبو سلسه قطع کړه او د او بود انسدادیمه غږ
نه ټول قتل کړل۔ په جلال آباد کېښه دوسلو ورکولو دپاره په زړکونو
قبائل راغوند کړے شول۔ څه خوست پله په غونډیدو شول او تقریباً
پنځلس سوه په قندهار جمع شول۔

په دغونه افغان سپاهیانو کېښه اکثر د هند د تاک نه واورې دل او
په فیرنگی نئے حمله شروع کړلے۔ په ۶/رمی ۱۹۱۹ء فیرنگی هم اعلان
جند لوکرو۔ د فیرنگی د اعلان جند سره سمدستی افغان جرنیل
نادرخان خوست ته راغه او خلقوته نئے دانګریزانو په خلاف
ټوپک او دارو مردکی ورکړل۔

په ۲۳/مئی باند سه چه افغان جرنیل د متون نه سره د دریوز رو
افغان فوچ په هاتھیانو بار توپونو او بې شمیره قبائلی غازیانو د کیسرو د
په غاره غاره بنکه رايوان شو توپه توچی کېښه هم لوئے شور ماشور
پورته شو۔ د میلش نه د توچی اکثر مقامی سپاهیان په تنبییدو شول

فیرنگی دمئی په ۲۵ تاریخ دبرے توچئی تول پوستونه خالی کړل. هم په دغه ورخ نه دشیو سه قلعه نه هم دسپین وام قلعه ته مليشار الولله ولے دلته نه هم چده اوونه لګیده، دقلعه تول زائید سامان، دارو مرد کی لو دبزو بوجرو ته نه تله درکروا او د عید گو قلعه پله نه غنه او نیو هجو دوی د کیستونی مور ګه ته لاسم نه، د پورے وقی، چه د جرنیل نادر خان فوجونه را اور سیدل او په لمبو ګښه پتھه دسپین وام قلعه نه قبضه کړه.

کله چه فیرنگی دسپین وام قلعه نه د عید گو قلعه ته تسبیدلو، نو هغه وخت د مليش نه د صوبیدار پیت خان عنوندې یودا سے زبردست منصبدار سره د چيلو انسوسپایانو یاغی شواود غازیانو سره شا شو چه د مليش د ملاتير ګنډ لے شو. د جنرل نادر خان سره یواحه افغان فوج نه وو، بلکه په دغه فوج ګښه د وزیرستان د توریا ل او لس لشکر او هغه سپایان هم شامل دو کوم چه د جهاد په نیټ د مليش نه تسبیدلی وو. په ۲۵ مئی چه د دته څیلو، توت نری، شپانه خیساری او بويه قلعه هم خالی کړئ شو لے نو په توچئی ګښه لو د لوری نه په انگریزانو غوبل شروع شو.

په دا سے سخت وخت ګښه د مليش نه د وزیر، دا ورو اکثر مقای سپاهیان هم یاغی شول. چيلو قلعه د چيلو پریتوتل او پورې ډې ډومې نه د بوئے قلعه او سیزله. د افریدیو حوانا نو چه مقای سپایان په بغاوټ او لیدل نو دوی هم د مليش نه او تسبیدل او په چيلو سپایانو ډې باړو

راباندے گرل- دغسے دبرے توچی تو لے ملیشے، کوئے چه میرا شاه
 ته په شاراما تے وے، گرده شپه غازیانو او خپلو یاغی سپاھیانو او پزو لے
 د ۲۶/ می په سمردغه ملیشے په پیر شواخون سره میرا شاه ته را اور سیدے
 د میران شاه قلعه ته یو خوا دبرے توچی ملیشے پناه را فوله، بل خوا هم
 په دعه درج په دانه سے کبنتے دریوزرو تانیو لو شکر دلو نه او گرزوں.
 او د دردانی کیمپ نه تے گیره تاؤ کرو- کیمپ کبنتے دنه دفعه او ملیشے..
 ترمیخه ناچاق را غله او د ملیشے ۱۵ ته مقامی سپایان د کیمپ نه او قول
 او په لشکر کبنتے شامل شول.-

دغسے یو خوا د کرم پاره چنار په محاذ د جنzel ناد رخان لشکرے د
 فیرنگی سره برس پیکار وے او بل خوا په توچی کبنتے د ملیشے مقامی سپایا
 او قبائلی حوانان و رمته وو.

په دا سے نازک صورت حال کبنتے چه د توچی پول تیکل ایجنت میر
 آر گیریت (MAJOR R.GARRAT) د میران شاه د قلعه جانہ واحسته او د
 ملیشے د وزیر د او په بلکه افریدیو سپاھیانو په نبض نے گوتے کیسنے
 او د هر چا په رکونو کبنتے تے د ایمان حرارت محسوس کرو نو د ناس ته
 وزیرستان ملیشے کمانی نت ته تے هدایات ورکرل، چه د وزیر د او په
 مقامی سپاھیان د قلعه نه بھر او بیاسی او د میران شاه قلعه چارچ سیکانو
 او په گرہ گانو ته حواله کری- اوس یو خوا چه د برس توچی ملیشہ میرا
 شاه ته را اور سیدہ او بل خوا په دانه سے کبنتے د غازیانو د دلو نو گر زهار
 په تیزیدو شونو د میران شاه په قلعه کبنتے دنه د ملیشے وزیر د او په

سپاهیانو ته هم د قوم ننگ وغیرت مخته او درید و او خیالات نه
بدل شول -

پولتیکل ايجنت د دوئي د ويستو حکم خوکرے وو، اولے د وتو نه
مخکنے دوئي د جمعدار ترين خان په مشری کبنے په قلعه کبنے دنه په ۱۷۷
مئي توپک لاسوتھ کرل، دا الله اکبر نعرے نه اوکرے او د سیکانواو
دوکرو کانوسه نه جھگڑه شروع کرہ، د افريدي و حوانا نو په زریون کې خم
اسلامي مینے غزو نے اوکرے او د غازيانو سره ملکري شول، او س جھگڑه لا
سخته شو او د یو می شیبے دست بدست جنگ په نتيجه کبنے سپاهيانو
د قلعه په دیواله کبنے سورے اوکرو او سره د پرمیانه مال غنیمت، توپکو
او سنگينو بھرا او وتل -

ڪله چه دغه ياغي سپاهيان د قلعه نه ورچنے وتل هغه وخت
د قلعه نه تقریباً پنجھه زرہ غازيان چاپيره وو -

دمیران شاه دريمه جھگڑه :

دمیران شاه قلعه تر ۳۰ / مئي پورے محاصره وو، د مئي په ۳۱ تاریخ
د قلعه نه ورچنے د جنل لوکاس GENERAL LOCAS په کمان کبنے د فوجيانو
او غازيانو ترمیخه سخته جھگڑه او نښته، په دے کبنے د غازيانو حنے
۳۶ تنه شهيدان او ۹۹ تنه روبل شول او د فرنگي دلوري نه جموعي
طور ۲۷۵ تنه مری روبلی او شول -

په دے ورچ غازيانو دمیران شاه بازارهم لوټه کرو او د هغه وخت
د سرکاري اندازے په مطابق نه د یونیمو لکھو روپو ماليت سامان

تلasse کولونہ پستہ بازار ته اُور ورته کرو۔ دُفیرنگی په ورلاندے نه
 یواخے دبر سے توچئی دقلعو انخلاء او د میران شاه دقلعه محاصره وہ بلکہ
 په قطبی وزیرستان کبنتے د ملیشی دھرے قلعے نه د وزیر داورو سپایاں
 یاغی شوی وو۔ هم دغه حال دلرے توچئی وو۔ د بیوں ضلع دسیدنگی
 او میرزاں د پوستونونه علاوه نور په تولو قلعه د خدا نه قهر رابنکتہ
 شوے وو۔ په میران شاه کبنتے نمرخانہ پله تو لے شپر قلعے وے۔ په
 ۲۷/ مئی په دے کبنتے صرف دوہ رو غے پاتے شوے وے۔ یوہ دعید کو
 قلعه وہ اوبل دایشیا پوستی۔ حالانکه دغه هم دواہ محاصرہ شوی
 وو۔ او په سخت ویال کبنتے راشکیل وو۔ په ۲۶/ مئی دشینکی پوستی
 سپاهیاں سیدنگی پوستی ته تبنيیدلی وو۔ د دوئی داخیال وو، چه
 گنی د جنل نادرخان لشکر د سپین وام نه دے پله راروان دے۔ دغه
 شان د ۲۶/ مئی په شپہ د کھجوری قلعه هم خالی کرے شوے وہ او
 سپاهیاں سیدنگی ته تبنيیدلی وو۔

۲۳/ مئی نه پس چہ نادرخان د سپین وام قلعه قبضه کرو او
 بیا په ۳۱/ مئی نه د تمل قلعه هم اوینوہ نور و روستو په ۵/ جون په
 دغه قلعه پسے د کوها ته نه د تمل په مخہ د بريگيڈير جنل آس۔ ایچ
 ڈائیر (BRIGADIER GENERAL R.H. DYER) په کمان کبنتے لوئے امدادی
 فوج رانے۔

جنل ڈائیر اول د جنل نادرخان نه خپله مخہ خنکنہ کرو او د
 مشہور ملک بابر ک جدران په مشری کبنتے چه د افغانستانو کوم خلورنزو

لشکر د تل نه مشرق مغرب پله جنگیں و په هخه نے حملہ اوکرو۔ د
بابر ک آو دایئر ترمیخه شدید جنگ لگیا و، چه په دے میتھ کبنتے په
دھلی کبنتے لاری چمسفور ہو ایسراۓ هند دویرے نہ او بوبیندو او
امان اللہ خان تھے دخبو اترو دعوت ورکرو۔ امان اللہ خان قندها
تمہ سردار عبد القدوس په نوم او تل تھے د جز نادرخان په نوم د
در بندي حکم اوکرو۔ د جز نادرخان او دایئر ترمیخه لاندی شے خط
و کتابت او شو۔

جز نادرخان و رته او لیکل چه" ماتہ د مرکز نہ حکم راغلے دے

علی بابر ک د افغانستان جدران وو په حکومت کبنتے بنہ مقبول وو او په
قائی چارو کبنتے پورہ اثر و رو سو خ لرلو۔ شاہ ظاہر شاہ نے په زامن بند کما نہ
شو او فوج کشی نے پرے اوکرو۔ د دہ مشرحونے مزرک پ ۱۲ / جون سنہ ۱۹۴۳ء
د دتہ خیلوبیہ مقام حکومت برطانیہ تھاں او سپارلو، او په ای بت آباد کبنتے
میشته شو۔ روستو پیہ ۱۳ / ستمبر سنہ ۱۹۴۸ء پنچل مرک په حق او رسیدو
د شہید ملت لیاقت علی خان قاتل سید اکبر د بابر ک خونے او د مزرک
کش رو رو۔ ۲ جز نادر په امر تسر کبنتے کمانہ نتی وو۔ دغہ دکال
سنہ ۱۹۴۹ء شورش د ہند پیہ گت کت کبنتے توکید لے وو۔ په دے لر کبنتے په
۱۳ / اپریل سنہ ۱۹۴۹ء د اتوار په ورج د امر تسر په جلیانوالا باغ کبنتے یو سیا
جلسہ کیدله۔ جز نادر گولی پرے او چلو لے او په لس منته کبنتے
۳۷۹ سنہ هلکان او سری گپو و قتل شوک، او ۱۵۰ سنہ ٹوبل۔

چه جنگ ملتوی کړه او ډز سے بند سے کړه۔ ”زه بې په توپونواو توپکو
تاله حواب درکړم۔ ستا کاغذ ما ډویژنل کماندر ته لېږدے دے۔ نور
حواب بې هغه درکړي۔“

د افغان او برطانوی حکومتونو ترمینځه چه هرڅه فیصلے کید لے
هغه بې کید لے، و لے د وزیرستان توریالي ژنري په هغه هیڅه اړنه او۔
پرله پسے به نېټې بې سے وهلے وسے او په فېرنګي نېټې یړ غلونه کول۔
د سورکمر پوسټ ۲۷/مۍ په کاڼۍ دا سه تسلیم شوچه په پوسټ
کېښه د نه یو وزیر منصبدار د او بود تینک تو تهی خلاصه کړه او....
تینک نېټې خالی کړو۔ سپاهیا نو چه د او بوقلت محسوس کړو، نو د یو
شیې جنگ نه پسته پخپله په ۳۱/مۍ تسلیم شول۔

د عید کو په قلعه کېښه د میران شاه د قلعه په شان زیارتہ خطره د
ملیشی د مقامی سپاهیا نو نه وہ او بلخوا د قبائلو مستقل لشکر ہم ترے
نه کلکه محاصره تاو کړے وہ۔ له د سے کبله د پوسټ کماندر لفتیښنا
روز ۸۰۵E د ملیشی تولو مقامی سپاهیا نو ته حکم ورکړو، چه تاسو سره
د چيلو توپکو او پنجو سو کار تو سود قلعه نه ورچنے او چې، و لے په د
مینځ کېښه په ۳/جون د عید کو او میران شاه د قلعه د پاره د بنو څخه
امدادی فوج را اور سید و او محاصرے نېټه ماته کړے۔ کله چه د ډه
فوج په ۱۸/نومبر ۱۹۱۹ء په میران شاه را ګونډ شوا و چې قلعه نېټه
واخسته نو د وزیرستان د خلقونه نېټه د بدل په آخستولاس پورے
کړو او په وزیر و کېښه نېټه د دته خيلو او میران شاه تر خوا شا تو له کېژدې

تَلْ (تُوجِي)، انْغَرْ كَلْ، تَوْعِزِي كَلْ، سِيلْكَهَ رَسُولْ خَيلْ، پِلْكَنْزِي، سُورْكُوپْ
اوْدْ كِمْجُورْيِ دَوْزِيرْ وَغُونْدَا كَلْ اوْسِيزْلْ - دَعْهَ شَانْ نَهْ پَهْ دَاوْرَوْ كَبْنَهْ دَ
خَدَى، اِيْپِي اوْحِيدْ خَيلْوَهَ كِلْيُورَا تِيْتِهَ كَرْهَ اوْ اوْنَهْ سِيزْلْ - دَرْهَ
تَوْجِي دَاوْرَوْ خَيلْ كَلْ خَالِي كَرْهَ وَوَأَعْزُرْ وَنَوْتَهْ نَهْ هَجْرَتْ كَرْهَ وَوَ.
دَرْهَهَ خَيلْوَسِيمَهَ پَهْ دَعْهَ وَخَنْ مِيدَانْ جَنْگَ وَهَ نَوْ دَوْيِ هَمْ خَوَادْ
هَمْزَوْنَهَ مِيرْنَالْ رَغْزِي تَهْ كَرْهَهَ وَهَ.

دَدَهَهَ عَلَاهَهَ نَهْ پَهْ وَزِيرْ وَكَبْنَهَ پَهْ تَوْلَهَ خَيلْوَ بَانْدَهَ زَرْرَوْ پَيْ
جَرْمَانَهَ اوْلَكُولَهَ - اوْپَهَ دَاوْرَوْ كَبْنَهَ نَهْ پَهْ تَيْيَهَ / ۱۰۰۰ / اَرْوَهِيَهَ پَهْ پَلَالَهَ
اوْغُونْدِي كَلْ بَانْدَهَ نَهْ ۱۸۰۰ روْپِيَهَ اوْپَهَ بَرْوَهَ خَيلْوَ اوْ بَانْدَهَ بَانْدَهَ پَنْخَهَ
پَنْخَهَ سَوَهَ روْپِيَهَ جَرْمِيَهَ اوْلَكُولَهَ -

چَوِينَكَهَ دَوْزِيرْ دَاوْرَوْ دَلاَسَهَ فِيرِنَگِي تَهْ يَوْخَوا دَبِرْ مَالِي تَاوَانْ
رَسِيدَهَ لَهَ وَوَأَبْلَغَوا ۶۶۷ نَهْ وَسَلَهَ بَنْدَ سَپَاهِيَانْ تَرَهَ نَهْ يَاغِي
شَوَّي وَوَهَ نَوْدَ دَوْزِيرْ پَهْ جَرْمَانَهَ كَبْنَهَ / ۲۲۰ نَرْهَ روْپِيَهَ اوْدَ دَاوْرَوْ
پَهْ جَرْمَانَهَ كَبْنَهَ / ۳۳۰ روْپِيَهَ مَزِيدَ اَضَافَهَ اوْشَوَهَ - دَوْزِيرَونَهَ ضَهَانَهَ
كَبْنَهَ دَوَهَ سَوَهَ مِيلَهَ تَوْپِكَهَ هَمْ وَاحْسَتَلَ شَوَلَ -

دوَانَادِيَمَهَ جَهَنْگِرَهَ

پَهْ قَطْبِيَهَ وَزِيرِسَانَ كَبْنَهَ چَهَ دَانْكِرِيزَانْوَهَ خَلَافَ كَوَهَهَ هَنَكَاهَ
رَوَانَهَ وَهَ، دَهَهَهَ خَبَرَچَهَ تَرَهَ ۲۵ / مَيْ پُورَهَ سَوْنِيَهَ وَزِيرِسَانَ
وَانَّاَهَ اوْرَسِيدَوْنَوْ مِيجَرَجِي - اِيْچَ - رَسَلَ (MA.J.G.H.RUSSEL) تَهُلوَ
قَلْعَوَهَهَ اَفْسَرَانَ اوْلِيَنَلَ اوْدَخَالِيَهَ كَوَلُوَهَدَيَاتَ نَهْ وَرَكَرَلَ - دَمِيجَرَسَلَ

دا خیال وو، چه په ۲۱/مئی په نیکه بند باند سے میشته افغان فوج
چه رلخیرینی، ترهغه به ژوب پله پینے او باسی، خود ده داسکیم
کامیاب نه شو.

د ۳۶/مئی په شپه باند سے د وانا په قلعه کښه دوزیر و محسنو دو
سلو تو مقامی سپاہیا نو چه جیئنے افریدی هم په کښه وو، په قلعه
حمله او کړه۔ کنډ افسران او سپاہیا نان ټه او وڈل او په خزانه ټه ...
قبضه او کړه او ۱۱۹۰ میله ۳۰۰ پوپک، اتیازره کارتوس، یو تعداد دوبینو
پنجوں مسکیتس MUSKETS پیشته نزه نغدرے روپی، پریما راشن
او نور دیر سامان ټه ولجه او یوشیرو اوبناب، اسونه او خاروی ټه د
حان سره بوتلل.

د دغے جهکړے په چله د "ملتیری رپورت آن وزیرستان شیء په
صفحه نمبر ۳۶ باند سے د لاسے مرقوم دی۔

"هغه وخت په نتیجه کښه د دوی (باغیانو) وقار پیربلند شو
د حمله په دغه الغاو تلغاؤ کښه د میجر رسلي په کمان کښه د دریو
سو سپاہیا نو یوه ډله چه د فیرنگی و فادار ختک سپاہیا نان او پنځه
انګریزان هم په کښه شامل وو، د شپه په لسو بجوبت په پتھه د قلعه نه
ژوب پله په ترب او وته - د شلو میلو فاصله لنډولونه پس چه د ګول
جنوب پله اور سیدل، نزد بدنه مرغه هلتہ هم دوی چیل پوسته د غازیا
په ګیره کښه اولیدو۔ او س بله چاره نه او - دوی مزید ۱۲ میله سفر او کړو
او د ژوب د رو د په سیمه کښه د مغل کوت قلعه ته ورنوتل۔

دُمْغَلْ كَوْتَ جَهَنْكَرَه :

دِمِيرِ رسَلْ دَعَهْ دَلَهْ لَا سَمَهْ دُمْغَلْ كَوْتَ قَلْعَهْ تَهْ وَ زَنْتَوَتَهْ نَهْ وَ چَهْ
دِيَاسَهْ دَغَازِيَانُو لَشَكَرَهْ رَاهُورِسِيدَهْ وَ لَوْ قَلَابَنَهْ تَهْ كَهْ - دَوَهْ شَهْ
أَوْ دَوَهْ وَرَهْ حَازِيَانْ دَقَلْعَهْ نَهْ چَاهِرَهْ پَرَانَهْ وَوْ - دَرِيمَهْ وَرَجْ چَهْ مِيرِ
رسَلْ دَخَلُو مَلَكَو پَهْ زَبُونْ حَالَى زِينَتْ زَهِيرَشُونَپَهْ ۲/۳ مَيْهَهْ تَهْ دَ
قَلْعَهْ پَهْ دِيَوَالَهْ كَبَنَهْ سَوَرَهْ اوْكَهْ اوْپَرَهْ اوْوتَلَهْ -

دَقَلْعَهْ نَهْ چَاهِرَهْ لَشَكَرَهْ دَوَيْ اُولِيَدَلْ نُوكِيرَهْ تَهْ تَرَهْ نَهْ تَأَوْ
كَهْ اوْ جَنَگَهْ تَهْ وَرَسَهْ شَرُوعَهْ كَهْ - دَفَرِيَقِينُو تَرِمِينَخَهْ خَوْنَپَيْ جَهَنْكَرَه
اوْشَهْ اوْ مِيرِ رسَلْ پَهْ تَأَوْدَهْ جَهَنْكَرَهْ كَبَنَهْ سَرَهْ دَيَوْخُوسِپَاهِيَانُو پَيْهْ
پَتَهْ دَآپَوزَيِهْ قَلْعَهْ تَهْ حَانْ وَيُسْتَوَادَهْ دَيَوْخُوسِپَاهِيَانُو ۶۳۴هَهْ سِپَاهِيَانُو
اوْ دَوَهْ تَهْ اَنْگَرِيزَانْ قَهْلَهْ اوْ دَوَهْ تَهْ سَخَتْ زَوَبِلْ شَوَلْ اوْ غَازِيَانَوَهْ پَرَماَهْ
مَالِ غَيْمَتْ اوْ جَنَگَهْ سَامَانْ پَهْ لَاسْ وَرَغْلَوْ - پَهْ دَعَهْ جَهَنْكَرَهْ كَبَنَهْ دَوَانَهْ اوْ
مُغَلْ كَوْتَهْ عَلَاهَهْ ذَكَرَ كَوْتَ، تَانَهْ اوْ تَوَهْ خَوْلَهْ قَلْعَهْ مَلِيشَاهَمْ
شَامَلهْ وَهْ -

دَآپَوزَيِهْ جَهَنْكَرَه :

دِمِيرِ رسَلْ اوْ دَهْ هَغَهْ دَمَلَكَو پَهْ وَ تَوَدْ لَشَكَرَغَزِيَ مَرَهْ نَهْ شَوَلْ
مَلَاكَهْ تَهْ پَهْ اوْ تَرَهْ لَهْ اوْ دَسَخَتْ سَتوْمَانَهْ بَا وَجَوْدَهْ دَآپَوزَيِهْ قَلْعَهْ نَهْ
تَأَوْ شَوَلْ اوْ پَهْ هَمَدَعَهْ ۳۰ جَوَنْ تَهْ حَمَلَهْ پَهْ اوْ كَهْ اوْ دَاسَهْ پَهْ
دَوَهْ لَاسِيَ تَورَهْ تَهْ اَوْ چَلَوَهْ چَهْ پَهْ يَوَهْ شَيَبَهْ كَبَنَهْ تَهْ ۳ تَهْ غَتَهْ
غَتَهْ اَنْگَرِيزَانْ اوْ ۲۵۳هَهْ سِپَاهِيَانُو قَهْلَهْ كَرَلْ - بَلَغَوا دُمْغَلْ كَوْتَ اوْ
عاَ آپَوزَيِهْ زَوَبَهْ اوْ فَرِتَهْ سَنَوَهْ مَيْنَهْ وَيَنَلَهْ شَيْ -

آپوزی په دوارو جھکرو کبے دغازیانوله خوانه هم جموعی طور ۱۳ اتنہ

خوانان په شہادت اور رسیدل

دجندو لے قلعه محاصره :

دُگر نئی، جتھے او خیرگی قلعو داخلا او قلابندی نه علاوه په ۱۲۸ /
مئی د ملاظضل دین په مشری کبے تقریباً شپروز رو غازیانو دجندو لے
قلعه نه محاصره تاو کره - دغه محاصره تر ۷ / جون پورے او پنده شو او په
قلعه کبے دنه دغازیانو دلاسه پیر مری ژوبلي او شول - یو خوا دومره
سخته کرمی وہ چه درجه حرارت ۱۱۵ ڈگری ته رسید لے وو او بلخوا د
او بوسخت قلت وو او په قلعه کبے دنه سپاھیانو ته به په سپری سر
دورئے یو یو بوتل او بہ او رکولے شوے - په ۱۲ / جون د اینصلہ او شو
چه تول خاروی، چرا او اسو نه دخوشی کرے شی، و لے چه اکثر تول
د تندے نه مرگوئی وو او د بیماری د خوریدو سخته خد شه وہ -

خاروی خو خم چه بنیادم هم د تندے نه کع وو، ولے په ۹ / جون
د محاصره مانہ کرے شو او د دے نه پخوا فیرنگی په ۱۲ / جون د تانک
نه راغوستی فوج باندے د مانگی او په ۱۳ / جون د گرنی د قلعه محاصره
هم مانے کرے وے -

دفر لے قتل : (FURLEY)

په یک جون سنه ۱۹۱۹ د میران شاہ په پانڈے د گری کبے د درد آنی په
مقام دغازیانو او فوجیانو ترمیخه په یوہ انسنته کبے د فوجیانو دلوري
نه سکنی لیفہتینت فر لے سره دیو خو سپاھیانو قتل او گنر سپاھیان

ٿوبل شول-غازيان دُخیره سلامت لارل

په چودهوان حمله:

فِرِنگی دُمابنجي، گُرنگي او جندوالے وغیره قلعو خاصلهے خوماتے
کرے، وله دُنگيالو او توريالو حوانانو حوصلے نه ماته نه کرے شوے
او هر هغه کاربھے گولو، چه فِرِنگي ته به پرسے سوخت رسيدلو.
دغے د ۴-۵/ جون په شپه د شيراني قبيله حُسنو حوانانو د چودهوان
په هغه آبادي چرتھچه د انگريزانو او هندوانو زيانه برحه وه، شبخون
او کرو آبادي نه لوپت کرو او پخيله سلامت لارل.

د بنوں په هواني په گر شبخون:

د ۱۳/ جولائي ۱۹۱۹ء په شپه غازيانو د بنوں د ھوان د گري په سائبان
باندے یوه شديده حمله او کرو- غازيان او فوجيان وبله په سنگينونو
گند شول او یو په بل نه ہمونه غور خول شروع کرل- یوه شپه سنه
تاوده جھگرو او شوه خوچونکه دفعه دفعه دله، له او یو نه چاغبرآ گاه
کرے وه، تو غازيانو خاص تاوان وريته او نه رسولے شو- البتہ درے
نه نه قتل او پنهنه تنه نه مرگونی کرل، چه وسله نه غازيانو ولجه کرو.

د کھجوري په یو پيكت حمله:

په ۱۹/ جولائي ۱۹۱۹ء غازيانو په لرے توجھي کبني کھجوري ته
نرذے د ميلشے په یو پيكت حمله او کرو- د یو خو گھرئي مقاومت په
نتيجه گبني سا انسه سپاهيان قتل او یا انسه سخت ٿوبل شول- غازيانو
نولس اميله توپک ترينہ ولجه کرل او پخيلو مخولارل- دفعه رنگ ...

واقعات په ۳ / اگست دا یشا او میران شاه په قرب و جوار کښه هم پیښ

شول -

دشینکی تنجی انبته :

په ۸ / اگست سنه ۱۹۱۹ء دملک موسی خان مسود په مشری کښه غازیانو د بنوں توچی په پوله دشینکی تنجی په فوج حمله اوکړه ۲۹- تنه فوجیان قتل او ۱۶ تنه سخت ژوبل شول او د غازیانو له خوانه ايله یو خومړي ژوبلی او شول -

د سیدگی سانځه :

په ۲۳ / اگست سنه ۱۹۱۹ء د بنوں په سيمه کښه د سیدگی کېپ بارډر پولیس رلوتلے دواویخوا بلخوا نه حفاظتی پسکیونه لکولی وو- هر کله چه دوئی دیوی پوره کړه او بېرته کېپ ته روانيدل نو د دو نیموسو ۲۵۰ غازیانو لشکر حمله پرسه اوکړه سنه ګرمه جهکړه بر پاشوه، خود بدمنه غازیان بې پامه او ناخبره دار مرد کارونو په زد کښه راغل او ۳۵ کسان ټللي ژوبلی په کښه او شول - اگرچه بارډر پولیس ته هم کاف جان او مالی تلفات او رسیدل، ولے غازیان له حدنه زیاته صد مسروخه مخانه شول -

د ګمبیلے په کېپ ختنه :

د مرتو غازیانو یو سه د لے د عیسیٰ خلود پولیس والاونه په یو شخه کښه شپار پیش میله تو پک ولجه کړی وو- په ۲۹ / اگست سنه ۱۹۱۹ء چه دغه دله د مرتو د ګمبیلے سيمه ته را او رسیده نو هله نه یو په یو بیا په فوج کېپ حمله اوکړه او د شدید مقاومت په نتیجه کښه نه د

فِرِنگی دُلوری نه ۳۵ کسان قتل او ۲۳ تنه سخت تپیان کرل - غازیان

دَخِیره روع رُمتا لاربل -

دُزْر کانی جھنگرہ :

زیر کانی دَپیره اسماعیل خان په کلاچئی تحصیل کبنتے دَدرابن او
کوئَ سرپ کپه اتم میل فاصلہ باندے یو گلے دے چہ دَایف سپی پوستہ
پیہ کبنتے واقع دے -

دَدَغے پوستہ سره نزدے په ۱۹ / ستمبر ۱۹۱۹ء دَغازیانو یودروند

اشکر په یوہ عسکری قافله، چہ اکتر په کبنتے دبارہ دپولیس سپاہیان
شامل ووبید اوکرو - دَغازیانو سپاہیانو ترمیتھے سخت جنگ اوشو
اوپه نتیجہ کبنتے ٹلور تنه انگریزان او ۲۳۲ تنه سپاہیان هلاک او
شپر تنه ژوندی اوینو لے شول او په مقابل کبنتے دَغازیانو لہ خوانہ
۳۵ تنه شاہ حُلمی په شہادت اور سیدل - غازیانو په یو توپ او ۵۵
میلہ توپکو ہم قبضہ اوکرو -

دَمانجی جھنگرہ :

مانجی دَتھانگ په تحصیل کبنتے دَمنزئی نه ۱۳ میلہ جنوب پله دَ
کومل روڈ بنی مور کے ته نزدے یوہ علاقہ ده - په دَغے علاقہ کبنتے دَ
ایف سی یولوئے پوستہ تعمیر شوئے دے - مانجی گلے دَدَغے پوستہ
نه تقریباً نمرخاتہ پله یومیں لرے پروٹ دے - په ۵۵ / اکتوبر ۱۹۱۹ء
دَغازیانو یودروند لشکر مانجی گلی ته نزدے په اوین بوبو کبنتے غلے پہ
شوئے وو او دیوے فوجی رسالے انتظار نے گولو - کله چہ رسالہ

راورسیده، نولشکر پرے دراودانکل او داسے شدیده حملہ نے پرے
 اوکره چه دسپاھیاں نه وارپار خطا شو، چیل مری ژوبلي نے پرینبودل
 او دمیداں جنگ نه نے په مندھ مندھ ھانونه ویستل۔ بلہ ورخ فیرنگی
 بیاھان بنے، قوی کرو اوپہ پرونو ژلو ژوبلو پسے ورغلو۔ لشکر هنسے د
 دوی په انظار کئے موجودوو، او یوگرت نے بیا داسے زوردارہ حملہ پرے
 اوکره، چه دفیرنگی نه نے زارہ مری ھیر کرل او دنو په ویر نے اختہ کرو۔
 په دعہ جھکڑہ کئے دفیرنگی لہ خوانہ ۳۰۹ تنه سپاھیاں او دوہ تنه
 انگریزان او ژلے شول۔ او وسلہ نے غازیاں نو یورہ۔ اوپہ مقابل کئے د
 غازیاں نو لہ خوا نه او وہ تنه رنپی په شہادت اور سیدل۔
 په ۹ اکتوبر فیرنگی دوانا نه چاپیو په هفو تو لوکلیو باندے بماری
 اوکره، کوموچہ په دعہ جھکڑہ کئے برخہ آخستے وہ۔

دکرنی جھکڑہ :

په ۱۷ اکتوبر ۱۹۱۹ دغازیاں نو لولے لشکر راغوندو شو۔ دمرتضی
 او دنور و نزدے نزدے قلعونه نے دا ابو سلسہ قطع کرہ۔ دفوح
 چھے چھے ورپیے را ووتہ نوغازیاں دکرنی په لور کارہ شول اوپہ ۲۰۔
 اکتوبر نے دکرنی نه متزی پلہ روان فوح باندے حملہ اوکره۔ دسخت
 مقاومت نہ پس دفیرنگی دلوری نه ۳۶ تنه قتل او ۴۶ تنه ژوبل شول
 اوپہ غازیاں کئے ایله یو خو ویشتلى او شول۔

دکھجوری انبستہ :

هم په دعہ ۲۰ اکتوبر په توجی کئے غازیاں دکھجوری خوا کئے

په یوہ کانوانی بریدا لوکرو. فیرنگی دعیدکو قلعه نه ورپے دایم۔ په امدادی فوج راوروه۔ دیو خوکھرو شدید جنگ نه پسته دیرنگی دلوري نه ۲۳ تنه قتل او ۲۸ تنه زخمیان شول او د غازیانوله خوانه ایله یو خومری ژوبی او شول۔

دوزیر و محسود و جرگے:

فیرنگی دوزیر و محسود د تواتر و حملونه چیرنگ شواو په ۳ نومبر ۱۹۱۹ نه چیرجی ته د محسود او په ۹ نومبر نے میران شاه ته دوزیر و جرگے راو بلے۔

په جرم کو کئے فیرنگی وزیر و محسود ته مختلف شرطونه واورولو۔ او محسود ته نے تر ۱۱ نومبر او د توجی وزیر ته نے تر ۱۷ نومبر پورے د تعییل ژمنه ورکه۔ په دغوش طوونو کئے د گنزو جرمانو لکلو، د معجو بخ او معاوضن ضبطولو، د یکم مئی نه د حکومت له خواز و لجه شو و تو پکو او نور جنگی سامان بر امد کولوا او د حکومت د هغوغ حقوقو، د کوموله مخه چه په وزیرستان کئے د فوجونو سالتو، قلعه جوړولو او سرکونو تیرو لو وضاحت شامل وو۔ دوئی ته دا هم واورول شول، چه که چرخ تاسو دعه شرطونه او نه منی نو د دوارو، قامونی په خلاف به سخته کارروانی کوله شي۔ دغوس تیر و قامونو د فیرنگی شرطونه غاړه کیښبوده۔ په نتیجه کئے یو خوا په محسودو باندے بهباری شروع شو او بلخواد توجی په وزیر و فوجونه درا وختل۔

د توجی په وزیر و فوجکشی: په ۱۲ نومبر ۱۹۱۹ د فیرنگی فوجونه د میجر

جزل کیموم (CLIMO) په کان گنے دبنوں نه مارچ شول اوپه ۱۷ / نومبر
دته خیلو ته اور سیدل۔ په دے ورخ په وزیر و باندے د طیار و په ذریعہ
دوازندگ پرچے هم او غور حولے شوے چه :
”ذکوے علاقے خلق چه د فیرنگی حکمو نه اونه امنی، په هنخے به
بمباری گولے شی“

په ۱۷ / نومبر جزل کیمود تیتی مدا خیلو او حسن خیلو نه علاوه د
نور و تولو قامونو جرنگ که دته خیلو ته را او بلے او د تفصیلی بحث و مباحثہ
نه پسته دوئی وقتی طور د فیرنگی شرطونه په ھان او منل۔ دوئمہ ورخ
فیرنگی په مدا خیلو گنے د کر شے په سیمه بمباری او کرہ او په نتیجہ گنے
ددوئی مشرانو هم عارضی طور د فیرنگی شرطونو ته غالہ کیسندہ۔
او س د دته خیلو نه دغه فوحو نه بیرته در دانی کیپ ته او کو چیدل
او د هنخے حمل نه دوئمہ ورخ دبنوں پیزو په لار تانگ ته لاپل او تر
۱۳ / دسمبر پورے جنہو لے ته اور سیدل۔

په محسود و بمباری :

فیرنگی چه د خیر جی په مقام په محسود و کوم شرطونه عالد کری و واو
دوئی تریو لسم نومبر پورے اونه امنل نو ۱۳ / نومبر نه سختہ بمباری
پرے شروع شوہ۔ دغه بمباری تریوے میاشتے پورے جاری وہ۔ په دے
موقع چه د جنگی طیار و دب دب مونو کار اونه کرے شواو د ختم پخسو
تمے خه تاوان اونه رسولے شو، نو د لسو لسو زبر و پوندو غتہ او شعلہ
زن بمونه پرے غوخار کرل، ولے سره د دے نے هم چه په محسود

بَاندَسْتَهْ چِل شرطونه او نه منه شول، نُو فِيرَنگي په دُوئي بَاندَه هم دَ
فوجکشی فوصله او کره.
دَشَاه دُولَه حَركَتونه :

په ۳۱ مئی ۱۹۱۹ءیو خواه افغانستان او د هند دبر طانو
حکومتو نو ترمیخه په ډیزیندی باندَه دستخطونه شوی وو، بل خوا
افغان بریگیڈ یُر شاه دُولَه سره د دریو سوو عسکرو او شپرو تو پوښو و آناته
نرده راغله وو. لو د ملیشے په قلعه نه قبضه کړے وو. د وزیرستان
په خلقو کېنې به نه د فِيرَنگي په خلاف پرو پیکنډه کوله او د وانا، کانګر
سر وکړي او ګومل په آبادیو کېنې به نه دورے کولے. چانه به نه سوغاونه
ورکول او چانه به نه دارو مردک. د چا سره به نه مالی معاونت کولو
څوک به نه په چِل فوچ کېنے آخستل، چه د ملیشے په خالی قلعه قبضه
او ساتي. د فِيرَنگي په خلاف دغه هنگا مه او بلو سه په تیزی سره روانه
وو، په شمیر تیر دو ټرمه مقامی سپاهیان د وزیرستان د ملیشے نه فرار شو
وو. د دوئي سره چِل تو پک، میشن ګنونه، دور بینونه او نور هر قسم جنگی
سامان هم موجود وو.

دوئي به په وزیرستان کېنے ګرجیدل او د مقامی خلقو په ملکري کېنے
به نه په انگریزانو زحمی کولے. د دو و زرو ميله تو پکونه علاوه د غوس پیا
تقرباً یو ملين کارتوس، پرمیانه نغددولت او انداز تا ۳۵۰۰ نرده
روپ مالیث قسم اقسام خزر لے هم لوټ کړے وو. د باغی سپاهیانو نه
پرته مقامی خلقو هم پوره بوده کړے وو. پنځلس سوھ ميله
۱۵۰۰

تو پک خویا ح مقامی خلقو په مختلفو جھگرو کبے اوہی وواو ۱۹۳۸
 بیده اوہنан او ۲۶۷۳ نے نور د مختلف نوعیت ٿاروی، اسونه او چر
 بو تلی وو۔ د هغه وخت د آتی جنس درپورت په مطابق په وزیرستان
 کبے ۲۳ هزار غازیان د فیرنگی سره برس پیکار وو او د دغونج چھگرو
 په دوران کبے د فیرنگی اتیا قلعے او چوکئی سیز لے شوئے وے، چه
 مشهور سے په کبے داوے - سین وام، گجرائی، بولی، ٿل (توجی)،
 احمد خیل، توت نری، پیانه خیساری، شیوه، ایشا، دته خیل، سراکوئی
 زیرکی کمر، وانا، شینکی کیمپ، تنانی، خجوره، سین کھ، تورماند، مغل کوت
 محل کھ، آپوزی، درگئی، وومیڑه (تیارزه) مرتضی او توئے خوله - د میرا
 شاه، دردانی، عید کو، سید کی او جنپولے قلعے او پوسٹونه په سخته
 محاصرو کبے راغلی وو۔

دامان اللہ خان د جھگرو نه پسته:

په ۳/ جون سنیہ ۱۹۱۹ء د افغان او برطانوی حکومت نو په مابین کبے که هر
 څو عارضی صلح شوئے وه، ولے دوزیرستان په غازیانو باندے د هغه
 څه اثر نه وو شوئے، او دوئی به هغه شان چلے مبارزے جاري سالی
 د دغونه مبارزو پحققه د "ملہری رپورتی آن وزیرستان سنیہ ۱۹۳۵ء" په صفحه
 عا د آتی جنس درپورت نو په مطابق په وزیرستان کبے په کال
 سنیہ ۱۹۳۳ء کبے دو زرہ تو پک موجودو، خور و ستو کال سنیہ ۱۹۳۴ء کبے تر
 شلو زرو نه اضافه شول - کال سنیہ ۱۹۳۴ء پورے په دست بدست جنگ
 کبے توره دھال هم استعمال یدل۔

نمبر ۱۲ داسے واویلا شوئے ده :

”د' دغۇمۇھما تۆپە دوران كېنىڭ چە د' مقتولىنى اوچۇرۇھىزىپە شىكلى
كېنىڭ كوم تىلاقىت مۇنېن تە اور سىدىل ھەم ھومرە ئىنگىنە مۇنېر يىا
قباڭلو تە د' سىرىخ دەپ يۈمىھەز ھەم نە ئور سىدىلى اونە ئىنگىنە
چىرىت د' قبائلو دەمەرە مىرىپە مىدان كېنىڭ پاتەت شوي وو“

د' افغان اوبىرطانوی حکومتىنۇ ترمىنەتلىق :

جزىل نادر خان چە پە ۳۱ / مى ۱۹۱۹ سىنە پە تىل قبضە اوکرە او دەنە
شان كوهات اوپىسپور ھەم پە خىزە كېنىڭ پىريوتل بۇ بىرطانوی حکومت د'
حالات دىنراڭ احساس او كېرو- يۈخوا ئەامان الله خان تە پە كابل او
جلال آباد باند سے دېمبارى گولو اخطار دىكېرپا او بلغا ئە دعا رەسى صىخى
مذاگرات ورسە شروع كېلى - پە ۳ / جون د' صىخى اعلان او شو- داعلان
نە پىستە پە ۲۳ / جولانى سىنە د' صىخى چىقلە د' شرطۇنۇ د' فىصلە گولوپە
غرض د' افغان حکومت ئماينىن جىڭىدە د' سىدار عىلى احمدجان پە مىشى ئىنگىنە
راولپىندى ئە راغله - پە ۲۶ / جولانى د' دواپە حکومتىنۇ د' فەنۇ ترمىنەتلىق
خېرىت ئەتىر سە شروع شوئە - دغە خېرىت ئە تىر / ۸ / آگسەت پورى ئە جارى
و سە او ھەم پە دەنە ئىتە د' دواپە حکومتىنۇپە مابىن كېنى ئە عارضى
معاهەن او شو -

د' دە ئە عارضى معاهەن لە مخە دافىصەلە او شو :

”فېرئىنگىيان بە د' افغانستان پە كار كېنى بىلا لاس نە وھى او افغانستان
چە چاسە تەللىق ساپىل غواپى آزاد دە -“

د دے معاهدے له رویه

۱- امیر امام اللہ خان د افغانستان خود مختار بادشاہ تسلیم شولو۔
 ۲- د افغانستان خارجہ پالیسی د فیرنگی د اثر و نفوذ نه بینی آزاده شو۔
 ۳- په امیر افغانستان باندے د تاج برطانیه کالیزه پشن بند شو۔
 په د دے معاهدہ کښې د افغانستان او هندوستان ترمیخه سرحدی
 برید هم هغه د یورینډلائن په لاندیسو الفاظو کښې او منلے شو۔
 "افغان حکومت د هند او افغانستان ترمیخه هغه حد بندی
 تسلیموی کومه چه سابق امیر جیب اللہ منلے ده۔"
 په د دے معاهدہ باندے د بريطانی حکومت دلوری نه د صوبه
 سرحد چیف کمشز سرهملتیں گرانت او د افغان حکومت دلوری نه
 سردار علی احمد جان د سخطونه او کړل۔
 د یورینډلائن د مجال کید و په وجہ د افغانستان عالم اولس پیر
 خفه شو۔ په د دے وجہ اپریل سنی ۱۹۱۶ کښې یو حل بیا د منصوری په
 مقام د مستقله صلحه د معاهدے په غرض یو بل کانفرنس منعقد شو۔
 داخل د افغان وفد مشر سردار محمود خان طرزی وو۔ چه د امان
 اللہ خان سخراو په هغه زمانه د افغانستان وزیر خارجہ وو۔ په د دے
 معاهدہ کښې هم د یورینډلائن برقرار پاتے شو او هیڅ ترمیم په کښې
 او نه شو۔ په د دے حقله د کال سنی ۱۹۱۶ په معاهدہ کښې د اسے مرقوم دی
 "دواره معززے جرګه په یوه خوله د هند او افغانستان
 ترمیخه هغه حد بندی تسلیموی، کومه چه د ۸/۸ است

سکلہ ۱۹۱۹ په پنځمه دفعه کېنے افغان حکومت منځ ده ۔

د افغانستان د دے دریم جنګ نه پیرے اهمې نیټجې اووته ۔ د
دے نه پسته د افغانستان حکومت د دنیاد نورو ملکوښه د سیاسی
تعلقاتو په قامولو کېنے آزاد شو ۔ چنانچه فروری ۱۹۲۱ء کېنے د حکومت
روس او افغانستان ترمیخه یوه دوستانه معاهد او شوه او امان اللہ
خان د روس په لوری مایل شو ۔

دغه شان په یکم مارچ او ۲۲ جون سکلہ ۱۹۲۱ء افغان حکومت د ترکیه
او حکومت ایران سره هم دوستانه معاهدے او کړئ ۔
کمال سکلہ ۱۹۱۹ء د انګریز افغانو په خوله :

دامان اللہ خان په جهګرو کېنے په وزیرستان کېنے د ملاظل دین
ملک موسی خان او رمضان خان نه علاوه دووه نور توریالي مشران هم
میدان ته راوتلي وواود مخليفو په لوقيادث به کولو ۔ دغه ھوانان
يو صوبیار پخت خان مداخیل وزیر و واobil جمع عطا رترين خان توري
خیل وزیر وو ۔ د ترين خان سره دووه نور غازیان هم د یاد و په دی،
چه یومو من شاه نومید او اقبل محمدی ۔ مومن شاه هم د یاغی کیدونه
روه بې په مليسا کېنے صوبیار وو ۔ دوئی دواړه مداخیل وزیر وو او د
کلین ګرځة نې به هه اکثر د میران شاه په قلعه توپونه او باړونه چلول ۔
د کمال سکلہ ۱۹۱۹ء په غزاکانو کېنے چه د ذکر شوو مشرانو په قیادت کېنے
وزیرستان او لس امان اللہ خان ته د خود بخاره بادشاہت په ګډلو کېنے کو
توره وهله وسے او فیرنگئه په شرمونز شرموله وو، د هغه چقله

میحرجنزل ایلیست دخنل کتاب "دی فرنٹیئر سے ۱۹۳۹-۱۹۴۵ء" په
صفحہ نمبر ۲۲۷ داسے اعتراف کوی :

"هر وخت به دل لاقانونیت دوره وہ۔"

بریگیڈیر جنرل گراہم دخنل کتاب "ہسٹری آف دی انہائیں
مونتین ارٹیلری" په صفحہ نمبر ۲۰۸ داسے واویلا کوی :

"لکھ خنکہ چہ ذکر شوئے دے، دا غانستان سره دجنگ
بندی معاہدہ په ۳ جون ٿوئے وہ، مگر افغانیانو تر ۸ آگسٽ
پورے نہ وہ عملی کرے، او د تاخیر دنے موئے په قبائلی
اولس کبئے زینت مشکلات راسپا کرل۔ خصوصاً په تول سحد
کبئے د توحیٰ او جنوبی وزیرستان د قلعو د انخلاء په وجہ د ...
برطانیي وقار دیر پریو تو۔"

سر اولف کیرو په "دی پیٹھان" کبئے لیکی چه :
"په قبائلی علاقہ کبئے د مهمات په دوران کبئے انگریزاں نو د وانانہ
واپسی ضروری گز لے وہ، حکم چه هلتہ قبائلو تقریباً د جدید
قسم په دولسو سوو (۱۲۰۰) ا تو پکو اولسو کھو کار تو سو
قبضه کرے وہ۔"

دھنخ وخت پولتیکل ایجنسی میحر آر - گیریتا په "توحیٰ پولتیکل
ایم منسٹریشن رپورٹ فاس دی ایئر سنٹر ۱۹۱۹ء" کبئے رقم طران
دے چه :

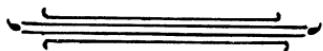
"د اوپر اوپه شان دیوے مُضرے قبیلے خنہ، دیو عظیم

ملکت په ورلاندے یوہ شرمناگہ او غیر مطمئنہ فضا

معلوم بری -

د' حکومت د وقار جمال کولو په لر کنے وروجہ وروجہ

د' برسے توچی از سرینو قبضہ کول ضروری کار دے"

یوولسم باب

دَفِرْنگي انتقامي هڅه

د افغان او برطاني حکومتونو ترمیخته چه صلح او شوه، نو د فیرنگي
 د پوخ یعنی راغه، چه او س به په وزیرستان کېنے سارهه او بې تو نه
 شی، بدیهه نه او و هله او یو حل بیا د وزیر و محسود او د اوږد په
 علاقوکېنې په خورید و شو. او د خپلو پرسندولو قلعو په آبادولو نه پناه
 او کړه. و لئه تو دیالی غازیان چه په قول د سراولف کیرو جدید قسم و سله
 نه لرله بیا ورته د فولا دو دیوال شول او د اسے جنگونه نه در سرو او کړل
 چه همیشه به پښتنی تاریخ پرسه وياري. د مئی نه تر نومبر ۱۹۱۹ پوره
 په فیرنگي ټوله تالے ۱۸۲ احملے او شو هه او بې شمیره فیرنگیان او فوجیا
 په کېنې قتل شول -

دامان الله خان تشکر :

امان الله خان د شکر ګزاری د پاره د وزیرستان هڅه ټول ملکانان
 او یاغی سپاهیان افغانستان ته او بلل، کو موجه د کال سنه ۱۹۱۹ په غزاکانو
 کېنې د ده د خود مختاره سلطنت په ګټه لوکېنې فعال او مرکزی کردار ادا

کړے وو، دویٰ ته نې پېشی سریو یوه چغه، تمغه اوسل روپی نغد
انعام ورکرو- دغښے د مليشې یاغی حولدار افونته د چځ او تمغه نه علاوه ...
شپږ شلے روپی او صوبیدار افونته درتے ټسوه روپی نغد انعام ورکړې شو-

د سپینکي رغزی جهګړه :

فېرنګي ته چه د مئي نه تر نومبر ۱۹۱۹ء پورے د غازیانو د لاسه
کوم شمناک تلفات رسیدلی وو، د هڅ د انتقامی بدل آخستو په ترڅ
کښې نې د سویلی وزیرستان په وزیر و محسودو ګنډې بمباري اوکړے
د وزیر و محسودو چیکرو رنځی، چه د بمباري نه مرعوب نه شول نو
فېرنګي ورسو بل چل اوکړو- یو خوا نې په جندوله باندې دروند
فوچ راغونډا کړو او بل خوا نې یواحه د محسودو جرګه را او بلله اوورته
نې اوویل چه :

”وزیر قام زموږ اوستا سو په شریکه د شمن دے، موږ غواړو
چې په وزیر و فوج ګشتی اوکړو، ولې کله چه زموږ فوچونه د
سر وکړي، دراګي او سره منزه په لار و اناهه تیرېږي نو تاسو
څه غرض پرے مه ”کوي“ -“

په دے جرګه کښې د افغانستان یو سابقه قامي جرنیل ملک بهادر
دین چه په غليزو محسودو کښې د لنگر خيلود شاخ نه وو هم شامل وو
هځه یکدم پاھيدا او فېرنګي ته نې په چوتاب کښې اوویل چه :
”موږ به صبا سردار مدينه صلی اللہ علیه وسلم ته خنګه
مخامن کېږو، چه نن یو خوار مونې په وزیر و روښو کفار

یلغار کوئی او بلغوا نے مونب تماشہ دایو ناممکن کار دے۔“
 فیر ٹینگی چہ د بھادر دین ختصر خو جامع حُواب والوریدو، نو
 وزیر نے پریس بودل او خور دے پس نے د جندو لے نه د کوتکی او
 سارا وغہ پہ لارو د محسود پہ علاقہ فو حونہ درخوشی کرل۔ د عنہ
 فو حونہ چہ د جنzel سکین (SKEEEN) پہ کمان کبے د جندو لے نه
 او وتل او شپن میله لرے جنوب مغرب پلہ د سپینکی رغزی پہ لوری
 روان شول نو پہ یو ولسم دولسم او دیار لسم دسمبر ۱۹۱۹ء ورسہ
 خلقو پورہ پورہ مقابلہ او کرہ۔

د جندو لے نہ تر سپینکی رغزی پورے د سرک لو لا رو جور ولو
 کبے ۹۶ نہ فو حیان ترے نہ قتل شول۔ د دے نہ علاوہ چہ کله
 دغہ فو حونہ د جندو لے نہ روانیدل هغہ وخت جنzel سکین د
 د خیرجی نہ هم جندو لے تہ نور فوج راغبیتے وو۔ پہ ۱۷/ دسمبر چہ د
 خیرجی فوح جندو لے تہ را اور سید و نو د فوح پہ یو پیکتہ چہ د ...
 جندو لے قلعے تہ مخانہ د تانک زام پہ کینڑے مورگے لگید لے ووغازیا
 پرے حملہ او کرہ۔ د غازیانو فو حیانو ترمیحہ یوہ شیبہ لاس پہ لاس
 جنگ او شو۔ پہ نتیجہ کبے ۱۳۳۱ نہ سپاہیان هلاک شول او شل تہ
 غازیان پہ شہادت اور سیدل۔

غازیانو تہ ۲۲ میله تو پک او پریمانہ مال غنیمث هم پہ لاس ور غلو۔
 د دے انبستے نہ پس د غازیانو مخہ بیا د سپینکی رغزی فوح تہ او کر جین
 دغہ فوح چہ کله پہ ۱۸/ دسمبر د سپینکی رغزی پہ پھر کبے کیم پ

لکولونغازیانو دا الله اکبر د غونسوه دا لے زورداره حملہ پرے اوکریله
 چہ د فوج پسے تینیکے نہ شوے اوپہ لب ساعت کنے ۲۷۵ کسان ترے
 نہ قتل شول۔ بل خوا د غازیانو له خوانہ ۳۱ کسان شہید ان او ۲۰
 کسان تپیان شول۔

دُترکی غوندی جھگرو :

فیرنگی چہ پہ سپینیکی رغزی کمپ لوںکولونو د حفاظتی انتظاماتو
 ترخنه نے مخاطن د ترکی غوندی پہ سرد یو سپیکہ لکولو ضرورت محسوس
 کرو۔ چنانچہ درویند فوج نے راغوندا کرو اوپہ ترکی غوندی نے دسپیکہ
 پہ لکولواس پورے کرو۔

بل خوا غازیانو ته همد د غے پسکیٹ اھیت معلوم د واولہ اوں نہ
 ورتہ پہ یوہ خلہ چمتو ناست وو۔ دوئی پہ ۱۹ / دسمبر د ملاظل دین
 ملک موسیٰ خان او باز پہ مشری کنے له مختلفو سمتو نو نہ حملے پرے
 اوکرے او یو خونپے جنگ او بنتو۔ د توبیکو د پیشتنہ خبرہ د چرو، نیز د
 تورو او سنگیسو لاس پہ لاس جنگ ته او رسید۔ لور پہ لور فریادو نہ او
 د وینور دو نہ روان شول او د گھ خونپی نبته ۱۹ دسمبر نہ ترا ۲۱ / دسمبر
 پر لہ پسے درے ور حُج پورے او بردہ شو۔

پہ دے درے ور جنگی جھگرو کنے پہ غازیانو باندے یو خوا د اسماں
 دلوری نہ جنگی طیارو بونہ مردکی وروں او بلخوا د سپینیکی رغزی نہ پرے
 عل ملک باز چہ پہ بوز نے شهرت لرلو، اسماعیل خیل عبداللائی محسوس
 دواو د موسیٰ خان چل وو۔

توبونو قیامت جو کرے وو لو سره ددے دوئی په دا لے مزتوپ او
 ثاب قدمی سره جنیکدل چہ فوج نئے مخہ اونیو شوہ۔ او په دریمہ
 درج نئے په مشکله سینکی رغزی ته پستنه پسے ویستے۔ جنل سکین
 دومہ وارخطاوچہ هلتہ نئے هم فوج ته حکم ورکرو، چہ میکزین
 غازیانو ته پریبدی او تاسو جندو لے ته حاونہ اور سوی، ولے دعہ وخت
 د مشہور عباحد جگر عبد الرحمن خیل محسود رور ملک بالیمہ خان چہ
 د دوئی سره په کیپ کبے موجود وو، جنل سکین ته دامشورو ورکرو چہ:
 "هم د لته تم شی، که تاسو بے شیرہ ستیں بوغازیان هم د
 نور زیاق جنگ تو ان نه لری"۔

د ملک بالیمہ خان خبرہ جنل سکین ته معقولہ بنکارہ شوہ او تر
 هنچے هلتہ پاتے شو، تر چوچہ د جندو لے نه ور پسے تازہ دم فوج نہ تو
 رارسید لے۔ کہ چہ تازہ دم فوج راغلو نو هغہ مخکبینے ز پلے فوج نئے
 واپس کرو۔

^و غازیان هم د خپلو و ژلو ژبلو او مال غنیمت په سنبلالبنت کبے خوا
 وارہ شول۔ د گشت و خون په دعہ لرزوونکی جنگ کبے د ۲۳ انگریزانو د
 قتل نه سوا ۲۱۷۹ ته فوحیان هلاک او ۳۵۶۳ ته ژبل شول۔ پ مقابل
 کبے د غازیانو له خوانہ ۲۵۰ ته شہیدان او ۳۰۰ زخمیان شول۔ غازیان
 کہ پخپلو تلفاتو هر خوزہ هیر وو، ولے بل خولٹے په غنیمت کبے په بے شیرہ
 جنگی سامان، ۵۹۳ میلہ تو پیکو، ۱۰ لویں مکتو، پرمیانہ راشن او نور مال
 و مناع باندے هم قبضہ کرے وو۔

ددے خوبی جھگڑے دستیج پچله د ملیٹری پورت آن وزیرستان
 ۱۹۳۵ء پہ صفحہ نمبر ۱۳ درج دی چہ :
 "مگر اخلاقی فتح د محسودو پہ نصیب شوہ"
 ہم پہ دعہ صفحہ مکتبے د محسودو د بھادری اعتراف پہ دے ہکو
 کہنے کیبری :

ل "پہ دے ہولناک جنگ کہنے محسودو د تیخ و تفہیک د پیرو استھا
 یوشاندار مثال قائم کرو۔ خصوصاً ہغہ وخت دوی دزبردست
 شجاعت او استقامت مظاہرہ او کہہ، کہہ چہ دعہ شمیز رزف
 زموبر پہ تعاقب کہنے بغیر دخہ تردد لکھ د لیون راخوی و واو
 زموبر سرہ لاس پہ لاس شخرہ کہنے او نبیل۔

دوی پہ دا سے انداز کہنے او جنگیدل، چہ ہغہ شان مکتبے
 کہ ہم نہ او جنگیدل۔ د دوی حملہ دیرے منظم او فعلے
 وے۔ شاید دا پہ دے وجہ چہ پہ دوی کہنے د اعلاء تربیت
 یافہ سابقہ حوالدار اود ملیشے د سپاہیاں تو اکثریت وو۔"

دانی تنسی جھگڑہ :

ل ۱۹۱۹ء د سپین کی رغزی فوج کو تکی تہ مارچ شو۔ شما
 جنوب پلہ نے بنہ حکم سکتمونہ قائم کرل لو ترے / جنوری سنہ ۱۹۲۳ پورے
 پہ کوتکی کہنے پائے شولو۔

پہ ۲ / جنوری د سپین نے غارے و رسکی خوا کہنے غازیانو دسخ فوج
 پہ یو پیکت سخن د لکول او بیگاہ د پریسندلو پہ وخت دو حلہ دومو

سختے حملے اوکرے چھ دفوحیانو خونه تے ۳۵ تنه قتل او ۹۵ تنه سخت
ژوبل کرل۔ دبده مرعنه په مقابل کښې دغازیانو له خوانه هم یه تنه
خوانان شہیدان او گنډ ژوبل شول۔

په ۵ جنوری غازیانو بیو حمل بیا په ذغه پیکت د زړله سویه دا
حمله اوکرې، چه د ستر کو په رپ کښې نه ترے نه ۲۸ کسان قتل او خلور
سوه زخمیان کرل۔ د وزیرستان توریالو خوانلو که هر خود فیرنگی مری
تریته کرے وہ او ساه آخستو ته نه پرینبودلو، ولے بیا هم هغه په
وزیرستان باند سے د مکله قبضه نکولو خوبونه لیدل۔ په دے موقع
نه هم د وزیر و محسودو یوه لو یه جرګه راوبلله او جزل سکین ورته
د دوی په علاقه کښې د سرکونو، پوستونو او کیمپونو د تعمیر پختله چل
پروگرام واورو لو، ولے وزیر و محسود د ده پروگرام ته غاره کینبوده او
دیرستخ خواب ته درکرو جزل سکین په ده تا او خوره او د کوئکی
د کیمپ نه د سرار وغه په مخنه په محسودو پس ملا او تر له۔

سرار وغه ته د انړی تنسکی په لړون کښې لار تیرینې۔ انړی تنسکے د
غزوونو په میخ کښې یو تنگ خانه دے چه اتیا ګزه اوږد دواله لري او
دیرش ګره پلن واله او په دواړو غاره ۱۵۰ فته د ټکه د ټکه غزیزه
پوزه لري۔

په دے شپور حکم په وزیرستان کښې سرکونه نه وو، فوحوونه
به په خپرو، الکپو او کڅو کښې تلل راتلل او حمان ته به نه لاره کودرے
سمولے۔ اگر چه غازیان د پیشکی رغزی او ترکی جه ګرو نه لاپه خود

نه او او د سخت ساره او پرله پسے والور پریوونہ زینٹ بے دمہ شوی
دو او لو بے تندے کع کری وو، ولے بیا هم د مُلاظل دین او ملک
موسی خان په مشری کبے د انزی تئکی په پرشو کبے د فوح په انتظار کجنه
چمتو ناست وو۔

کله چه فوح پرسے در برابر شو، نوغازیا نو باہونہ پرسے رایا ندے
کرل۔ جنل سکین هوبنیار وو، چه د حالاتونز اک ته اکنل نزد
پسپا کیدو حکم ته ورگرو، ولے عین په هعنه وخت غازیا نو حملہ پرسے
لاروہ۔ او لسن ته سپایان نے قتل او ۲۰۱۳ ته تپیان کرل۔ په مقابل کبے
د غازیا نوله خوانہ دیرش نفره په شہادت او رسیدل۔

د غازیا نو دعه لشکر تر ۹ / جنوری پورے دریوز رو ته او رسیدو۔
فوح چه د انزی تئکی نه پسته شوند کو تکی نه دوہ میله قطب پله
کیمپ او نکولو او بیو خودستے په زیری وام (ZERIWAM) باندے د چوکی
جو رو لو په نیٹ نخ په ورائندے تیرے شولے۔

غازیا نو د زیری وام په دعه چوکی هم حملہ او کرہ او فوجیان نے په
شا کو تکی کیمپ ته او پرول او په ترب ترب کبے نے ۱۸ ته هلاک او ۱۴۲
ته سخت تپیان کرل۔ په ۲۰ جنوری یو حُل بیا ددے پیکنی د جورلو
کوشش او کرے شو لے داخل۔ لاسم فوجیان در رسیدل نه دوچہ
توريالو غازیا نو برييد پرسے او کرہ او په شانے کو تکی کیمپ ته او زغلول۔
په دے موقع هم د فوجیان نه ۲۵ ته قتل او ۳۸۳ ته زخمیان شول
او د غازیا نو د لوری نه ۲۳ ته شہیدان او گنڈ تپیان شول۔

فیرنگی درے کرتہ دا نری سنگی نہ دتیریدو هخہ اوکرو، ولے هو پیو
دنا کامی سره مخاغن شو۔ آخر جزل سکین دافیصلہ اوکرو چہ دستنگی نہ
پتہ پتہ پتہ دشپتی تیرشی -

په ۱۱/ جنوری دشپتے په دریو بجوفوج پیشقدی شروع کرو۔ صباتر
یو لو سو بجو پورے نے دستنگی دواپہ مور کے قابو کرے او پسکیتو نہ نے
پرے او لگول۔ فوج کہ هر ٹھوپتے په پتہ په انپی سنگی قبضہ اوکرو ہم
خویو خوبیارو غازیانو ترے نہ یا اتنہ ستا او ۲۸ سنه ژوبل کرل صبا
سحرچہ نمر سترکہ وہله نو دفعہ په ملاتر کبنتے جنگی طیارے ہم
را اور سیدے او پہ الگدرو پالوئے غورتے شروع کرے۔ په دعہ درخ
چہ تنگے قبضہ شو او پسکیتو نہ پرے او لگیدل، نوباتی فوج بیا پستنہ
دکوہ کی او زیری وام (انری سنگی) کیمپونو تہ لارو۔ په ۱۳/ جنوری چہ
جیئے فوج دا نری سنگی نہ تیرشو او جیئے لا پاتے وو، نوغازیانو حملہ پرے
اوکرو۔ دیرہ سختہ جھگرو او نسبتہ۔ فوجیان او غازیان و بلہ لاس په
لاس ورغل۔ په چرو او سنگیسو وهل شروع شول او داسے خونپی
جهگرو او شوہ، چہ دفیرنگی پیشقدی په جائے پاتے شوہ او دا ساخان
(ASA KHAN) په خواکبنتے د رو د په کجھ کبنتے کیمپ او لگولو۔ د کیمپ د
رغبتی دیارہ فوج چہ په خواجک غونپی باندے پیکتہ قاوم کرو، نوپہ
دے پیکتہ باندے ہم غازیانو دومو شدید حملہ اوکرو، چہ یو تربلہ په
چرو سنگیسو وهلونہ علاوہ یو پہ بل دستی بمو نہ غور جوں او سنگباری
هم شروع شوہ۔ په دعہ درخ په غازیانو باندے جنگی طیارو ہم سخت

قیامت جو کرے وو۔ دُرنو در بنو مونولہ زورہ په فضا کئے دو مرد خاڑے اپنے شوے وے، چہ دو گوتے په نظر نہ اراتے۔ پہ دے گرد و غبار او گز ہار کئے یو خوب اور انوپہ طیار و باندے شیش برابر کرو، او دُ رو مبود زو سرہ نے دوہ طیارے بنکتہ را وغور جو لے او در میہ نے داسے بدہ بدہ او ویشنلہ، چہ دیو خو غو پو خورلو نہ پس هغہ هم دشونہ د سیمے په گر کئے پریو تله۔

پہ دے ورخ د فیرنگی لہ خوانہ ۱۵۰ تھے ہلاک او ۶۰ تھے ژوبل شول۔ دے نہ علاوہ نہہ کسان فیرنگیان ہم او ڈے شول۔ چہ مشہور پہ کئے لیفتیننت کرnel جے۔ دی۔ کراوڈی (CROWD) اول لفٹیننت کرnel چیمبرلن وو۔

د انگریز تکنیک جہگڑے پھقلہ سراولف کیرو پہ "دی پتھان" کئے یکی چہ :

"پہ دعہ پنچہ ورخنی جہگڑہ کئے دوہ نر رہ سپاہیاں ہلاک ۲۰۰ زخمی یا درک شوی وو، چہ پہ هغہ کئے ۳۰۰ تھے قتل شوی افسران ہم شامل وو۔"

د ملہری رپورت آن وزیرستان شستہ ۱۹۳۵ء" او "ھسپتاری آف انپیں ارٹیلری" پہ مطابق پہ دے جہگڑہ کئے د فوجی مقتولینو شیر ۴۰۳ او جمرو حینو ۱۶۸۳ بنو دے شوے دے۔ او ۹ کسان قتل شوی انگریزان بنو دلی شوی دی۔ پہ ملہری رپورت آن وزیرستان شستہ ۱۹۳۵ء" کئے د شہیداں شیر ۳۶۷ بنو دے شوے دے او پہ "فرستی پنجاب رجمنٹ" کئے

ابراهیم... مسند لے دے۔

پہ دے جھکرو کبنتے غازیانو ته ۲۰۰ میلہ تو پک، یوشمیر تورے نیز
اوپریمانہ خوار کی مواد پہ لاس در غلی وو۔

اگرچہ پہ دے خونری جنگ کبنتے د غازیانو سره کافی تو پک موجود
دو، ولے تردغہ وختہ پورے د لاس پہ لاس جنگ کبنتے تورے نیزے
هم استعمالید لے او یوہ زبردستہ وسلہ گنڈے شوہ۔ چونکہ د دوارہ
لوریو خنہ بے دریغہ جانی تلفان واقع شوی وو پہ دے وجہ غازیاں
د خوار حود پارہ خوارہ شول او د خپلو مرو ژوبلو پہ بندوبست کبنتے
اختہ شول۔

فیرنگی تہ دغہ وقفہ کہتورو ثابتہ شوہ او پہ ۱۸ / جنوری فوح پہ
منہ مزہ خنکبنتے تیرشو او د سرا روغہ پہ د گری کبنتے کیپ او لگولو او
تر ۲۸ / جنوری پورے هلتہ میشته شو۔ پورہ دمہ اُ او گروہ او پہ قلار
قلار لے چل ریز رو فوح راغوند کرو، مگر پہ دے دوران کبنتے هم
خینو غازیانو یو خومری ژوبلی ترے نہ او کرل۔

د بروہ تنگی جھکرو:

د انزی شنگی پہ جھکرو کبنتے د وزیرو، محسود او بیٹھنو خلقو خنہ دیر
مری ژوبلی شوی دوازبنت ستومانہ شوی وو۔ دا حل دوی د نورو
علاقو پہ غازیانو پسے هم د معاونت د پارہ لورینی او لینل او لور د لوڑی
نه لشکرے ورروانے شوے۔ د دا ورو او بیٹھو سرہ پہ دے کبنتے
د افغانستان د خوست دوہ مشہور توریالی مجاهدین لالا پیر او حاجی

عبدالرزاق هم شامل وو، کوموجه دیولو نه لشکر قیادت کولواو گزنه
وسله او توپونه ورسه وو.

په بل لوري دا فغانستان یوبيل تورزن او ننګياله چوان بريکيدېر
شاہ دوله هم په وانا کښه سره دچل فوچ میشته وو- د احمد شو
وزير و لشکر به نه راغوند ولواو د غازيانو سره به نه ددار و مرد کواو چلوا
دوه توپونه ورکولو قولونه کول-

دللاپير او حاجي عبدالرزاق په راتک د شاه دوله داما داود ملا
فضل دين او ملك موسى خان په بلنه د غازيان یودروندي لشکرتيار شو
او ذبروره تنگي په سيمه کښه میشته شو- دعه لشکر د انزي تنگي لشکر
په نسبت بنه قوي او منظم وو- د ۲۳/جنوري ۱۹۲۹ په تکه توره
شپه کښه د سرازو غه نه نيم فوچ مارچ شواود دغه فوچ يو سه
په لے چه د تانک زام په بنی موږ که برو ره تنگي ته نزدے د سرکي غزه
په سر پيکت لکولو، نو غازيانو حمله پر سه اوکره- د یو سه شېبې تاوده
جهنگره نه پس نه- ۷۴ ته فوحيان قتل او ۶۳ ته ژوبيل کړل-
د فوچ سره جئني طيار و هم معاونت کولواو په رومبي حل د سرازو
په نوی ايرپوريت باندے طيار سه کښيوله شو سه- په ۲۵/جنوري
فوچ د برو ره تنگي په کيزيه موږ که د کرکنۍ په ورسکي باندے هم
پيکت او لکولو، ولے دله هم غازيانو ورسه سخته مقابله اوکره او
عله جي د عالم دين وواود افغانستان په اولسي او حکومت چارو گښه نه
فعال رول لو بولو-

تقریباً ۶۰ تنه مئے قتل او ۳۵ تنه مرکونی کرل۔ خود دے باوجود فوج د
بروئہ تئگی دواڑہ غارے قبضہ کرے۔ په ۲۸ جنوری سحر پہ فتح نیمو
بجود سرار وغہ کیمپ نہ یوہ بلہ فوجی دله او وہ او د تئگی میخ نے قابو
کرو۔ دلتہ د بروئہ تئگی الگھے او د تانک زام جنکشن دے۔ اوس
باقی فوج د بروئہ تئگی پہ لار مارچ شو۔

پہ دے فوج باندے تو ریالو غازیاں نو حملہ او کرہ۔ سختہ جھگڑہ او شو
او د فیرنگی دلوری نہ ۷۹ تنه قتل او ۱۴۲ تنه تپیان شول۔ کوم فوج چہ
د تئگی نہ وتے وو، هنچے پہ احمد دام کبنتے کیمپ او لکولو او کوم چہ لا پا
وو، هنچے پہ شاسرار وغہ تھے مات شو۔ پہ دے کبنتے کنڑ بارگیر حناور
هم شامل وو۔ په ۲۹ جنوری پہ هفو تو لو خایون باندے کوم چہ
فیرنگی بلہ ورجنی قابو کری وو، پیکیونہ جو پکرے شول۔ پہ دعنہ
ورج د شاہ دولہ تو پونو پہ فیرنگی پر لہ پسے غونڈاری درول، او فوج نے
خنکبنتے تگ تھے نہ پریسبودلو۔ د احمد دام پہ سیمہ کبنتے چہ د غازیاں کوم
لشکر راغوند وو، د هنچے شمیر تقریباً خلور نرہ دواو کافی وسلہ ورسہ وہ۔
پہ دے کبنتے تقریباً ۱۶۰ د وانا احمد زی وزیر وو چہ دوہ تو پونہ هم
درسرہ وو۔

فیرنگی چہ د سرار وغہ نہ قطب پلہ سیمہ کبنتے کنڑ او نوبیو کند
کپڑو او پالو الگھو تھے او کٹل، پہ کومو چہ غازیاں لہ او ل نہ محفوظہ
مور چہ شوی وو۔ نزد پیر محظی تگ مخہ نے او نہ لیدہ۔ جنرل سکین دلتہ
هم د انڑی تئگی ایکل او کرہ او د شپے تگ نے غورہ او کنڑلو۔ د فروری

د'میاشتے په رومبی نینچه چه دشپے سپور مئی پریوته نو دپارو باندے
دریو بجونه فوج پیش قدی شروع کرو۔ صبا چه غازیان خبری دل فوج دو
میله مخفیتے تله وو۔

غازیان ڈیر خوابی شول، ولے بیاهم له یو خوانہ دشاہ دولہ دوو
تو پونگولہ باری پرے شروع کرو اوله بلے دھے نہ تو پکو بازو نہ پرے
را باندے کرل او دیو خوکھرو تاؤدے جھگڑے نہ پسته نہ ترے نہ
کسان قتل او ۹۷ تنه زخمیان کرل۔ بلغوا دفوج د حفاظت د پاره چه
کوے جنگی طیارے کر جیدے د هغود لاسه ۱۳ تنه مجاهدین شہیدا
۷۹۳ دک دوک کورو نه و بخار او په غيلو غيلو خاروی منہ گہ شول۔

د'زیاث بادو باران، واورو یخنی او کر ٹکونولہ کبلہ غازیان تینگ نہ
شول اوله مجبوری نہ لشکر خور شو۔ فیر نگہ هم لب ساہ صورت شو، ولے
د'موسم د ناخوشگواری له جهته هم هلتہ تم شو۔ د ۱۳ / فروری
شپه نے په جنجال او کرو او بلہ وریج په پیارہ رغزی کیم او لکولو۔ دلته
تر ۱۳ / فروری پورے پاتے شو۔ کله به نے یو خواب لغوا کلی کورو نه
ورا نول او کله به نے پیکمونه سر کونه او لارے گودرے جورو لے۔

د کوتکی واقعہ :

په ۱۳ / فروری سنہ ۱۹۳۶ء د فوج یوسے دلے د کوتکی په کلی کنے دیو
کورمانزی په زبردستی قبضہ کرے وہ او د پیکت په طور نے استعمالو
په دے شپور خوکنے دپر لہ پسے بارانزو نوا واورو لہ کبلہ د کورو نو
دیوالونہ او چھتو نہ بینی خورین شوی وو۔ بلہ دا چہ د مانزی په چھٹ

باندے فوچیانو دشکوپ کے بوجئی هم دلی کرے وے اوچھت نئے
زینٹ دروند کرے وو۔ لبہ شیبہ پسته چھٹ پریوتاو فوچیان ولاند
شول۔ دخاپرو او کاکش لرے کولونه پس ۵ اتھہ مرہ او یے تھے زخمیان
رابر خیرہ شول۔

د محسودو پیہ سیمہ میرغل:

جزل سکین چھدا ولیدہ چھ دغا زیانو لشکر منتر شون نو یو حُل
لے بیاد محسودو یو سے جرگے ته دیکھ ورکرہ چھ "ترخوپورے موتوں
مسروقہ توپک بیرته را وری نہ اوی، جرمیہ مو داخلہ کرے نہ اوی
او دمکین او کافی کرم په سر مو مزید د دوؤ دوؤ سو انگریزی توپکو
جرمانہ تھوپیله کرے نہ اوی، ترھعہ بھ حکومت تاسو معاف نہ کری
او ستاسو پیہ علاقہ کبئے بھ بدستور ناتارجاري لری۔" د دے نہ پسته
یو خواہ د خپلو شرطیونو د تعییل پھقلہ محسودو ته ژمنہ ورکرہ او بلخوا
لے په فوچ کبئے اضافہ اوکرہ، او زبردست جنگی ترتیبات نے او نیول۔

محسودو د جزل سکین شرطونه او نہ مفل او په نیجہ کبئے دہ په ۱۵۱
فروری ۱۹۲۱ء د مشہور مجاهد ملایاونڈ کلی مروبی باندے د شپے چاؤ
و روپو۔ هر خم نے لت په لت وارول او بیا نے د کلی سره نزدے کیمپ
لو لکلوا پیکھونه نے قائم کرل۔ په دے موقع غازیان نہ او خود کلی
خلقو ور سره خم نہ خم مقابلہ اوکرہ او ۲۴ مئے مری ٹوبلی نے ترے
نہ او کرل۔

شاہزادہ فضل دین د فروری په هم دعہ روانہ میا شاہ کبئے احتیا

دُچیل پلار ملایاوندے قبر سپر لے وو او دَدَه مرے نے وُچوام تھا اورے
دو او دَمنِی په الگھے په سر کبنتے زکے تھا امانت درکھے وو۔ په
دوئمہ ورخ دغه فوج تاؤدے چینے پله پیش قدی اوکرو۔ دَتاؤدَ چینے
رغزے دِمکین نہ دوہ میلہ لرے دے۔ دلته هم دوئی پیکتو نہ قائم
کرل، خود کیو خلقونہ په آرام پاتے نہ شول۔ دَ۱۹-۲۰/ فروری په
شپہ دعہ فوج دِمکین په سیمہ دلخواہ زبستہ تباہی نے اوکرو۔ ۱۶.
کورونہ نے او سیزل اوسل دنگے دنگے مانزی نے مسامار کرے۔ په مقابل
کبنتے دفعہ خجھ ۴۸ تنه هلاک او ۳۸ تنه مر گوئی شول۔ دَبدہ مرعنہ
په دعہ ورخ دِمکین دِسیمہ نام تو مجاهد زارخان هم سرو دُچبلو یو خو
ملگرو په شہادت اور سیدلو۔

په ۲۰/ فروری باندے دنگے فوج جنوب مغرب پله دَدارا تو نے په
کلیویر غل گپ کرو۔ غازیان هم ورمیہ شول۔ کلکھ مقابله نے ورسہ
اوکرو۔ ۳۶ تنه نے قتل او ۴۰ تنه نے سخت زخمیان کرل۔ فوج دَپیروا
لہ کبلہ بربیالے شو او ۱۶. کورونہ نے رنگ کرل۔
په ۲۱/ فروری باندے فوج یو حُل بیاد غازیانو دپنہ غالی ھائے مرو
باندے یر غل او کرو او لوپتے لوپتے نے کرو۔ دِمکین په سیمہ کبنتے مزید
نورے مانزی هم او نرولے شوے او جمیعی طور ۱۵ مانزی او ۱۵ کورونہ
وران کپے شول۔ په یکم مارچ باندے دعہ فوج دِجنگی طیارو په مدد
سره دِمکین نہ او وتو خو په تلو تلو کبنتے غازیانو ترے نہ ۱۱ تنه سپایان
مرہ او ۱۶ تنه ٹوندی او نیول۔

د'مکین فوج په دوو تونه باندے کیپ اوںکولو۔ په ۲۹ / فروری د' کافن گرم حیسوم لکانو په دے نیٹ چه کافن گرم د' فیرنگی دیلغارنه بچ کړی، جنzel سکین ته د تاؤ دے چینې په مقام ۱۳۰ انګریزی توپک او ۲۳۰ نغد سروپی پیش کړے۔ خودunge هرڅه د مطلوبه تعداد نه کم وو بلکه توپک خواکرث بایخی ناکاره وو۔ په دے وجه فیرنگی دوی ته اوویل چه فوج به ارومرو په کافن گرم ورخیزی۔

دغه په ۲ / مارچ فوج رو بې تربنټونه پورے پکتونه جوړ کول او بیانې په ۳ / مارچ پیش قدی شروع کړه۔ په دے موقع غازیان پیر کم وو اود فوج مزاحمت نه اونه کړے شو۔ فوج د میت په زور ځان او ویست او په لدھا باندے نه کیپ اوںکولو، خوبه تلو تلو کښه غازیان بیا هم یو شمیر مری ژوبلی ترے نه اوکړل۔

په ۶ / مارچ جینه فوج په لدھا کښه پاتے شواو جینه د' کافن گرم په طرف مارچ شواو د' کافن گرم نه نه نیم میل لرے مشرق پله کیپ قائم کړو۔ په دغه موقع هم غازیان ورسه زبردسته دغه او وھله او ۸۳ ته مری ژوبلی نه ترے نه اوکړل۔

د' فیرنگی دغه فوج په کافن گرم کښه تربوے میاشتے پورے پاتے شو او خلقوڅه مانګړ توپک ورکړل او د' کافن گرم سیمه نه ترے نه پچ کړه۔ اوس دغه فوج په ۶ / اپریل د برباد په سیمه ورلختو او پیر کوره او ګنډے مانزې نه تباہ کړے۔ دغه مانزې او کورو نه اکثر د ناناسیلی او سینے تیڑه (SINE TIZHA) او NANA TSILAI () په کلیو کښه وو۔ فیرنگی د

نناسیلی په مقام کیمپ اوکولو۔ بله ورچ کیمکا خیلو پله پیشقدی او شوہ۔ او د عبدالرحمن خیلو په آبادی باندے نئے یلغار اوکرو۔ دلته په فوج باندے د غازیانو یو توکی برید اوکرو او د تکه نئے ۵۳ ته هلاک او ۲۹ ته روبل کول۔

داغازیان د شکی احمدزی وزیر دو۔ په ۸ اپریل دعنه فوج واپس کانی گرم ته روان شو۔ او د بدر تونے خواه پرے غازیانو بیا برید اوکرو او د یو سے او بردے او شدیدے جھکرے نه پسته نئے ۷۲ ته قتل او ۲۲ ته زخمیان کول۔ د دغه مهم په دران کبنه یو خوا فیرنگی د کانی گرم نه تر لد ہے پورے د لاریو د تک قابل سرک تعمیر کرو او بلغوا نئے د بربطاونی حکومت د هدا یاتو په مطابق په لدھا باندے د مستقل طور فوج میشته کولو د پاره لوئے کیمپ اوکولو۔

له دے نه پرتہ په پاڑو رغزی، سراو عنہ لو تانگ باندے هم فوحوںہ میشته شول۔

په مکین گوله باری :

فروری سال ۱۹۳۱ء کبنه په محسودو باندے د پرلہ پس تاخت و باخت نه پس د فیرنگی داخیال وو چہ اوں به محسود قام خصوصاً د مکین او سیدو نکی د سرکار په خلاف معاندانه رویہ پیر بدی، ولے د افغانستان بریگیڈ بیر شاہ دولہ او حاجی عبدالرزاق لاترجنوری ۱۹۳۱ء پورے په وانا کبنه میشته وو لو وزیر و محسود بھئے د حکومت په خلاف لمسول۔ فیرنگی به که هر خو دسویہ پرے کول خو عبداللائی، عبدالرحمن خیل، جلال خیل او بند خیل

محسودنه په قلاريدل او هم هغى بې نېچلى مخاچمانه سرگرمى جارى
سايىتے او دلدىھے او پيازى تىرىمىنخە بې نېواردا تونه كول - فيرنىگى يوھل
بىاپه ۱۰/ جولانى سنلە فوج ورخوشى كرو او په مكىن او دمكىن پەمضاقا
باندە نېچىدە كوله بارى او كره، ولى كله چە دغە فوج بىرە ستىنىد
نۇمرەنۇغازيانو ھم داسە زوردارە حملە پىرى او كره چە پەلبر ساعت كېنە
ئىسىنە قىل او اما تىنە سخت ژوپىل كىل.

دَزَامْ بُرْجْ جَهْكِرْهُ :

دَفِيرْنگى پە خلاف دَتِيزو ھلۈكۈنە وروستو محسودو غازيانو ترخە
وختە پورى سکۇت او خور او دەھرخە نە لاس او نىول، ولى ناخاپە
دَكال سنلە پە خزان كېنە يوھل بىارا پورتە شول او په فيرنىگى ئە حملە
شروع كېرە.

دَزَامْ بُرْجْ جَهْكِرْهُ ھم دَغۇ ھلۈكۈيە كېرى دە - بُرْجْ زَامْ يَا
زَلْ بُرْجْ دَفِيرْنِيْرْ كَسْتَبَلْرِي يو در كوتە غوندى سە پوسىتە وە چە دَخْرُوب
رۇد پە بىنی غارە آبادە وە - دَغَه خَائِى دَدَرَابَنْ نە مغۇر پەلە اتە مىلە
او دَدَرَبَنْ نە مشرق پەلە خلور مىلە پەتاوُلرِي - ھم پە دَغَه مَقَامَر
باندە غازيانو پە ۱۱/ ستمبر سنلە دَايىف سى پە يو دستە داسە
خوقناكە حملە او كره، چە دَسپاھيانو تىخە ئىودو خطا كىل او دَسْتَكُو
پەرب كېنە پەنگىلس تىنە سەتى، دولس تىنە ژوپىل او دو دەنفر توندى
او نىولە شول - دَايىف سى بىلە دە تە چە پەتە او لىگىن ئۆچخە ئە پەسە
را او كره - غازيانو تەھە ھم را كىرە كە او ۸۳ تىنە سپاھيان درغىزى كىل

او خلويست ميله ته توپک تر ته شوجه کړل.

دکوپېږیج جهګړو :

کوټېږيچ د تانک نه جنوب مغرب پله په ۱۱/ ميله فاصله باندې
دکور په سيمه کښې یو پُل ده، چه د هغه په خواوشاكښه د فيرنګي
 يولوئه کيمپ لکید لے وو، او په زړګونه سپاهيان او افسران په کښې
او سيدل.

ڈاکتوبر سنڌه ۱۹۳۱ء په ۲۲-۲۱ شپه چه د کيمپ خلق د ديوالي پسخوشن
کښې مشغول وو، تقریباً شپرو شلوغانيارو حمله پرسے اوکړه. دغه حمله
دا سه او شوه چه سایند خان نومي يو سرکاري ملزم، چه په قوم زلي خيل
احمد زۍ وزیر وو، غازيانو ته روښې خرکنی اوکړه او بیا دده په اشاره د کيمپ
په لوئه گیتا ورنوتل. روښې نه ڈاکټيلفون تارونه پرسے کړل چه هسته
څوک تانک یامنځی ته اطلاع تیره کړي، بیا د افسرانو په مس او د هندوا
سيکانو او پوکړه ګانو په توکیو درګه شول. په کيمپ کښې یوه اندوهنا که
چغه پنه او لکید. غازيانو په شرابو جواري او نور و فضوليانيو کښې چور د
ډير و کافرانو ګوګونه په مرد کو غليل کړل. ڈیو څوکهرو دست بدست
جنګ نه پسته په کيمپ کښې دنه ۳۸ ته هلاک او ۲۰ ته ژوبل
شول، چه په هغه کښې درسته ته وژلي او درسته ته ژوبلی انگريزان هم
شامل وو. له دسته نه پرته غازيانو ته ۱۶ ميله توپک، ګنډ اسونه، چې
او اوبنان هم په لاس ورغلل.

عل د هندوا نو یوم مذہبی تهوار.

چونکه په دغه خونزینه شخون کېنے اکثر دواناً احمدزی و وزیر شامل
وو- نو فیرنگی په دوئی باند سے خلوپینٹ زره روپی نعده سے او ۲۵۰ ميله
قبائلی ساخت بوری (۳۰۳) توبک جرمانه اوکوله او سمدستی نے تر سے
نه وصول کړو، ولے په احمدزه وزیر و باند سے دعوچریموڅه خاص اثر
اونه، کړے شواو خواره پس نه هم هله بیاد انګرخان (افغان
اعزاری فرقہ مشر) او رحیم دادخان په مشری کېنے په سرکاری موټر بریدا کړو
درې تنه نه فیرنگیان او ووژل او درې تنه نورفوچی منصبداران- او د دوئی
تماچے او نور ساز و سامان نه لوټ کړو او موټر ته نه او روته کړو.

دلدَه په پیکت برید:

په ۱۵۵ نومبر ۱۹۲۳ء غازیانو دلَدَه په سیمه کېنے د فوج په یو پیکت
برید او کړو او له ټکه نه ۱۶ اسه قتل او ۱۷ اسه ژوبل کړل، چه په هغه کېنے
هم درې تنه مرد او درې تنه پر هر ټلی انگریزان شامل وو.
ذد سه نه علاوه هم په دغه میاشت کېنے د جندو لے او سراوونه په
سیمه کېنے غازیانو په مختلفو برید و نو کېنے د فوج نه ۱۲۳ اسه سپاهیان
قتل کړل او ۱۴ بیده او بنان نه ولجه کړل- په د سے پسے جو خٹ دسمبر
په میاشت کېنے غازیانو تقریباً په ۱۳ معمولی برید و نو کېنے د فیرنگی نه ۱۵
نه سپاهیان او ۱۶ بیده او بنان ژوبل کړل.

دواناپه وزیر و نثار:

په محسود و باند سے د فوج کشی په دوران کېنے فیرنگی دومره طاقت نه
در لود، چه دواناً احمدزه وزیر و ته نه هم سزا و رکړے و سه خو په

زره زره کېنے به ورته ضرور خوتکید، ولے چه د محسودو سره د دوی
مرسته او پخچله خاواه کېنے د افغان بریگیڈیر شاه دوله پرینسول د فیرنگی
نپسته نه وو.

چنانچه فیرنگی په ۱۰/اکتوبر سنہ ۱۹۲۱ء د وزیر ویوہ لویہ جرگه مرتضی ته
را اوبلله او لاندیني احکام نه ورته واپسول چه

تاسوبه په جرمانه کېنے خلویښت زره نغدے روپی او دوه نیم سوه
میله توپک حکومت ته داخلوی۔ د مئی سنہ ۱۹۲۱ء تریکم تاریخ پورے به دفعه
نه اوږي شوی تول توپک بیرته راونه او د پرمان او سیدو په ضمانا کېنے
به حکومت ته مزید شل زره نغدے روپی او درے سوه میله توپک
تحویلوي:

له دے نه پرته په ۱۰/نومبر د مرتضی په مقام په یوه بله جرگه کېنے
په وزیر و باندے د دوؤسورو قبائلی ساخت توپک مزین جرمانو لکوله
شوه۔ د اشرط هم ورسه ووچه که چرے وزیر و د فیرنگی د احکامو
تعییل او نه کړے شوند د دوی په خلاف به سخت اقدام کوله شي۔ د
وزیر و اکثر مشران قصد انہ خوپه دے جرگه کېنے شامل شوی وواو
نه نه د فیرنگی احکامو ته غاره کېښوده۔

فیرنگی چه پوهه شوچه وزیر د ویریدونه دی، نو د نومبر سنہ ۱۹۲۱ء
په ۱۱/تاریخ نه د وزیر و په هغونه تولو کلیوبماری او کړه، کوموچه د حاجی
عبدالرزاق سره زیاد تعاون کولو۔ د دے نه پس په ۱۲/نومبر فوج هم
په حرکت کېنے راغلو او د جنہو لے نه د شهور سنگی په لارماچ شواو

پہ ۱۸/ نومبر سروکیٰ تھا اور سیدو۔

پہ سروکیٰ کبنتے د' حاجی عبدالرزاق فوج لامیشته وو، خود لب والی
لہ جھت هخه اوتواو د' فیرنگی فوج پہ کبنتے چیرو واچولہ۔ دافوج تر
چیرو ورحو هلتہ پاتھے شو۔ پہ ۱۵/ دسمبر د' وزیر و مشرانو فیرنگی تھے
۳۰۶/- ۲۳ نغدے روپی، ۱۵ امیله اصل توپک او ۷ میله قبائلی
ساخت توپک رائول۔ خوفینگی قبول نہ کرل، ولے چھ دعہ هر خہ د'
مطلوبہ تعداد نہ کم وو۔ چنانچہ پہ ۱۶/ دسمبر د' سروکیٰ خہ پہ نیم نہ
زیاد فوج بیاروان شاو پہ ۲۲/ دسمبر و آنا تھا اور سیدواو د' احمد زی
وزیر و ناکہ بندی نے اوکھہ، ولے پہ دے دوران کبنتے ددوئی نہ ہم پہ تلو
تلو کبنتے ۲۳ تھے مری اڑوبی اوشول۔

گدو و بردیونہ :

و آنا کبنتے چھ فوج کیپ اوں گلو بنو د' غازیانو ویرو ویرو توکیو د' فوج پہ
کشتیوں او پیکھتوں باندے یرغلونہ شروع کرل او فیرنگے نے دزنستہ
ستونجے سرہ مخاخن کرو۔

پہ ۱۶ مارچ سال ۱۹۳۱ء د' سروکیٰ د' سیمے میرزا سر باندے غازیانو د'
فوج پہ یوہ دلہ بردی اوکھو۔ ۷ ۲ تھے نے اووڈل او ۷ ۳ تھے سخت ژوبل۔
خوار حے پس پہ ۱۳ مارچ د' غازیانو یو مے بلے دلے د' روغہ گوٹھ
پہ سیمہ کبنتے پہ یوہ سرکاری کانوا ی حملہ اوکھہ او ۷ ۵ تھے نے ترے نہ
قتل کرل۔ د دے نہ علاوہ نے یوشمیر او بنیان او چھرے ہم ژوبلے کرے۔
پہ مقابل کبنتے فیرنگی ہم د وانا د' وزیر و گورونہ مانچو اوبے حسابہ

جائیدادونہ تباہ کرل۔

آخر د مارچ په ۱۵ ائمہ وزیر و فرینگی ته ۱۹۳۱ء، نعدے روپیٰ ۱۹۵ ميله قبائلی ساخت توپک او ۱۳۳ ميله ولايتی ساخت توپک تحويل کرل۔ فرینگی چہ لاس روغ کرو، نوپه وانا، شہور سنگی او سروکتی کبنتے مستقل طور دفعہ د میشته کولو فیصلہ او کرو۔

په قوائے کاروچلے :

دانگری زانوپه نزد کال سنه ۱۹۲۱ء، پیرسپیره او منحوس کنڑے شو۔ هر ورح به جنگ جھکڑے، بربیدونه او چڑه ڈوزہ وہ۔ یو خوا د وزیرستان اولس پخچلہ د اسلامی جوش اولی ننگ لہ رویہ سکرو ته ووا بلخوا د افغانستان د افسرا نو ترغیب او کمک پرسے لاد تیلو کار کولو۔ چنانچہ په ۱۳ جنوری سنه ۱۹۲۱ء غازیانو د جندو لے خواتہ نزدے د سرک په قوائے کارو حملہ او کرو او ۱۵۲ ته میری ڈوبلي نے ترے نه او کرل۔ ہم په دعہ ۱۳ جنوری د غازیانو بدلے د لے د سارو وغہ په خوا شا کبنتے د سرک په نورو قولے کارو بازے بربید او کرو اوله تکه نے ۱۴ ته میری ڈوبلي ترے نه او کرل۔ د دے نه علاوه د جنوری په میاش کبنتے د لدھے په سیمه ۱۱ او په فروری کبنتے ۱۱ احمدی او شوے۔ په د غو حملو کبنتے د فرینگی د لوری نه ۱۳۹ ته هلاک او ۱۳۹ ته ڈوبل شول او د غازیانو لہ خوانہ اتیا ته په شہادت اور سیدل۔ په ۲/ مارچ د منزی او خیر جی ترمیحہ تقیاً سل ته غازیان راغوند شول او په یو سرکاری کانوائی نے حملہ او کرو۔ ۹ ته سپاہیان نے قتل او ۵ ته سخت ڈوبل کرل۔ غازیانو ۵ بید

اویان هم ولجه کرل۔

په ۲۴/ مارچ غازیانو دپیاژه رغزی سره جوخت دفعه په یوه دسته
برید اوکرو۔ سخنه جھکرو او شوہ۔ او د فیرنگی دلوری نه ۲۰ ته قفل او ۲۰ ته
تھے ژوبل شول۔

فیرنگی په دغے تشویشنا کو حالاتوزبنت دلکیر شواوله دیرو قهرو
نه ۲۸/ نه تر ۳۰/ مارچ پورے پرله پسے درے ورخ په مکین بماری
اوکرله۔

د وانا په سیمه کبئے چه کوم فوح میشہ دو، په هنچ به هم اکثر
غازیانو بارونہ چلول او تاوان به نه ورس سولو۔ خصوصاً اویان اسونه
او خرے به نه ترے نه ھتمولے۔ د اپریل په میاشٹ کبئے دلداھ
په سیمه کبئے هم وارداتونه زیاث شول۔ او یو حُل بیا فیرنگی بماری
پرے شروع کړه او تر یو هفتے پورے به روزانه دوہ دوہ حله پرے
بماری کیدله۔ آخر محسود د مکین نه کړے او کړے او یو خوا بلخوا
میشة شول۔

د شینکی تئنگی جھکرو:

د مئی ۱۹۱۹ په وړومبو بللو کبئے چه د ملیشے کوم مسلح سپاهیا^۱
یاغی شوی وو هغوبه شپه ورخ د فیرنگی په کیمپون، سیکتونو او ګشتونو
تاختونه ګول۔ د ۱۰-۱۱/ اپریل شاهه ۱۹۲۰ په شپه باندے د بنوں تچھی
په پوله شینکی تئنگی کبئے دیاغی ملیشے یو ټه ډله په فوح پیکتے حمله اوکرو
او د یو ټه شیبې د نښتے په نتیجه کبئے نه اتلس تھے سکھاں او ورڅل او

وسله نے ترے نہ ولجه کرو۔

ذنجآل جھکرو:

جنگآل دتائنک زام په سیمه کبنتے دپیره آسماعیل خان اور زمک په سرک باندے دنونی، سل میله خوازشا یولوئے کچ اوکلے دے۔ په دے سیمه کبنتے خرم خیل، شینگی خیل او بھلول زی محسود او سیری۔ په ۲۳ اپریل ۱۹۲۱ء دملک موسی خان په مشری کبنتے تقریباً خلورو سو غازیانو ذنجآل په خوا کبنتے د فیرنگی په یوہ کانوای حملہ او کرو۔ غازیان دکانوای په مینخ ورکپ شول۔ جھکرو د توپکونہ تیرو شوہ نوبت ترلاس په لاس پر زولواو د چرو سنگیسو استعمال تھا اور سید۔ یوہ خونزیرہ نسبتہ او شوہ او پہ کانوای کبنتے په گنریزی ۶ انگریزان او ۱۱ فوجیان قتل او ۸۳ تنه ژوبل شول۔ غازیانو کانوای چور کرہا او پہ مالونو بار او بستان، لیبرد لے چڑے او زین کرو اسونہ نے بو تلل۔

د سیدگی په پیکٹی حملہ:

د اپریل په همدغہ ۲۳ نیتھے ننکیالو غازیانو د بنوں په سیمه کبنتے د سیدگی قلعے په خوا کبنتے د سکھانو پہ یو پیکٹی حملہ او کرو۔ ۱۹ اتنے سپاہیان نے ستے او ۷ اتنے سخت ژوبل کرل۔ او غازیان ترے تصحیح سلامت لارل۔

دبنو واقعہ:

لکھ ٹنگہ چہ دوزیرستان په گھٹی گھٹی کبنتے وزیر و محسود دا یرو او بیہن د فیرنگی پر صند دشمندانہ سرگرمی آغاز کرے وے دعہ رنگ

دُبُنوں مِنْدَ خِيلو وزِير او دَ داود شاه کلی بِنْوَهُوْ هم په فِيرِنگی صرفه نه^{۱۹۲۱}
کوله۔ هم به نے پچلہ غدی بریدونه پرے کول او هم به نے بھرنيو
غازيانو ته پناه ورکوله۔ فِيرِنگی دا هر خه ليدل خود بے وسی نہ چپ
وو، وله هر کله نے چه قدر بیا موند نو په ۱۰/ می^{۱۹۲۱} سنه نے په
مِنْدَ خِيلو وزِير او دَ داود شاه کلی په بِنْوَهُوْ باندے دُبُنوں، گرم کھرپی
او باران خه په مختلف لارو فوحوونه ورخوشی کرل او کھیره نے ترے نه
تاو^{۱۹۰۰} کرو۔ په گنر گنر^{۱۹۲۱} سنه بے کناه سری نے گرفار کرل، چه په
ھغرو کښے اتیا سنه حوانان جیل ته واستولے شول او ترمودو نے دَ قید و
بند صعوبتونه او کال۔

ددے نه علاوه نے په سوونه آتسینه وسله او کارتوس او نیول
او دَ خلقو دک ڈوک کورو نه او جاییں دادونه نے خاورے ایرے کرل۔

دَ عَيْدَ کو انبتیه :

دَ وزیرستان قبائل چه دُبُنوں دَ واقعه خبر شول، نو دانقان
جذ بے سره لمبه کرل۔ په ۱۲/ می^{۱۹۲۱} سنه دا وپو دَ عَيْدَ کونه بشکنہ
په روان پیادہ فوح باندے حملہ او کرو۔ او یو ولس ته سوارہ نے
سره دَ چيلو اسونو قفل او ۳۱ سنه زینث ٹوبل کرل۔ غازيانو پېغنمیت
کښے په دولس میله تو پکو هم قبضه او کرو۔

دَ سپین ورسک گھیره :

لکه خنگه چه فِيرِنگی دُبُنوں مِنْدَ خِيلو وزِير او دَ داود شاه کلی
بِنْوَهُونه په پته گھیره تاوکرے وو، دعه رنگ نے په ۲۱/ می^{۱۹۲۱} سنه

ڈوانانہ تر سین ورسک پورے ناخاپی فوجونہ راتاو کرل او ۲۸ تنه
وزیر نئے مکر فثار کرل۔

بلخوا هم په دعه ورخ دا یو و دزیر کئی په خوا کبنتے په فوج حمله
اوکره او د چلو وزیر و درونزو بدل نئے واختسو۔ ۹ تنه سوارہ نئے قتل
او ۱۰ تنه تپیان کرل۔ دغنسے نئے ۱۱ اسونه هلاک او ۱۲ اسخت روبل
کرل۔

دَسِيدِيَّگِي په پيكتونو حمله :

په تیرو ورخو کبنتے چه د بنوں مند خيلو وزیر و ته د فيرنگی په لاس
کومتاون رسید لے دو هغه دوی ھیرو لے نه شوا هر وخت به نئے
دبدل آخستومر کے کولے۔ آخر یو ورخ موقع په لاس ورغلہ او په ۲۲
مئی ۱۹۲۱ نئے دسیدیگی په نواح کبنتے په نہم غبر پیکتہ باندے حمله
اوکره۔ ۱۳ سپاهیان نئے قتل او مکنڑ روبل کرل۔

دوه ورخ پس نئے بیا په همدغه سیمه کبنتے په دوونزو پیکتونو
لسم او د ولسم ۱۴ غبر سختے حملے او کرے او په نتیجہ کبنتے ۱۵ تنه سپاهیان
هلاک او ۱۶ اسنه سخت روبل شول۔ او غازیانو د ۱۷ میله تو پکوترا لاسه
کولونہ پستہ پښتے او ویستے۔

دَشِينِيَّگِي تئکی واقعہ :

په ۱۳ جون ۱۹۲۱ نئے د کھجوری قلعه نه بنوں پله دشینکی تئکی په
سیمه کبنتے د ملیشی یو صوبیدار چه خلور تنه سپایان هم ورسه وو، د
توچھی په رود کبنتے کبان نیوں۔ توریالو غازیانو حملہ پرے اوکره۔ پنځه

واڑو نے قتل کر ل او سلہ نے ترے نہ ول جہ کرو۔

دچشمی انبتہ :

دجون په هم دعہ ۳ / تاریخنہ دیران شاہ دچشمی په مقام چھڈ
میشی یوہ دله د تور غرہ پسکتہ ته ور خلہ، نوغازیانو را گیرہ کرو او دپورہ
مقابلے نہ پس نے ۱۲ آئندہ قتل او ۱۳ سخت مرگوں کر ل۔ غازیانو په بیرون
بیرون دیار لس تو پک ترے نہ قبضہ کر ل او پچھلہ خنہ لالہ ل۔

دلوری سے خوابید :

په ۱۷ مئی ۱۹۳۱ء د بنوں په سیمه کبنتے د بنوں دیران شاہ په سرک
دلوری سے انکھے په مقام غازیانو په فوج حملہ او کرو۔ د فوج سرہ د
میشی سپاہیان هم ملکری وو۔ سختہ جھگڑہ او شوہ۔ په نتیجہ کبنتے د
فوج لہ خوانہ ۱۴ آئندہ قتل او ۱۵ آئندہ ژوندی او نیو لے شول۔ غازیانو د
دوئی ۲۶ چھرے، ۲۷ غوایان او نور ساز و سامان تلاسہ کرو او پینتے نے
اویستہ۔

دجنہوں لے انبتہ :

په دعہ انبتہ کبنتے د فرنگی دلوری نہ یو غٹ منصبدار یقینیستہ
کرنل شرلاک (SHERLOCK) ہلاک شوے دو۔ واقعات دلے وو، چھ په
۲۹ جون ۱۹۳۱ء جلال خیلو محسود دجنہوں لے خوا کبنتے په فوج حملہ
او کرو۔ د فریقیو ترمیحہ سخت جنگ او شواویہ نتیجہ کبنتے یوانگریز
افسر کرنل شرلاک او ۱۶ آئندہ سپاہیان قتل او ۱۷ آئندہ سخت ژوبل شول
دیو خوشی شتیلو نہ علاوہ، غازیان د خیرہ سلامت لالہ ل او پریمانہ مال

غمیت نے وبلہ اور سیدو۔

دُسپینکی خلی جھگڑہ :

سپینکی خلے دُویزدے سر پہ غوندی یو کنے و پرے و پرے خوکے دی،
 چہ په لمنو کنے ئیوہ فراخہ لار تیریزی۔ دعہ لار ددته خیلو قلع نہ
 نمرخانہ پله درے میله لرے پرتہ دہ او ددته خیلو نہ تر دیکان پورے
 پیادہ خلقو ته دیوہ لنیہ پریوچی۔ دعہ سیمہ د منظر خیلو وزیر و دہ او د
 سطح سمندر نہ ۵۰۰ فتہ او چتوالے لری۔ دُسپینکی خلی نہ قطب
 پله د محمد خیلو دا پرو پلسین نومی یولو نے رغزے پروٹ دے۔ ددے
 جھگڑے واقعات دلے بیانیزی، چہ د نومبر ۱۹۲۱ء پ ۲۶، تاریخ د فیرنگی^۱
 لو نے فوج چہ میشام پہ کنے شاملہ وہ د بیویتہ کرنل ایچ۔ ای۔ هردون
 (H.E. HERDON) پہ کمان کنے د در آنی (میران شاہ) نہ روان شواویہ ۱۳۰.
 نومبر دتہ خیلو تہ اور سیدو۔ ذکرنل هردون دا پروگرام وو، چہ پہ دتہ خیلو
 کنے میشامیشہ کری، نوچلہ بیرتہ در آنی تہ راستانہ بہ شی۔ ذکرنل هردون
 بنه پہ مزہ دتہ خیلو تہ اور سیدو۔ میشام نے میشام کرو اوچلہ بیرتہ
 راروان شو۔ پہ تلو تلو کنے بہ د فوج حفاظتی دستو د غزو نو پہ سرونو
 پیکتہ نہ قاموں او باق فوج بخ پہ وراندے تیریدلو۔ د کومو پیکتہ نو
 نہ بہ چہ فوج تیرشو، نو هعہ بہ هم ور پسے را پا خیدل۔ دعہ شان پہ
 سپینکی خلی باندے د لگید لیو پیکتہ نو خنہ هم چہ د فوج زیارتہ حصہ
 د پلسین رغزی پله رایتہ شو او پیکتہ نو ور پسے را پا خیدل، نو پہ ۱۱۱

علان صبا دلیہ پہ دیر عجلت سره و دانی روانہ دہ۔

دسمبر ۱۹۲۱ء تقریباً دو سو غازیانو لشکر جمعدار ترین خان په مشری
کېنے د پیکٹ په هغو سپاھیانو حمله اوکره او د غسے د اصلی وسلو او بهتر
تربيت یافته فریقیسو ترمیخه یو منظم جنگ او نبستو.

د جنگ په دغه هنگامه کېنے چه د ترین خان نظر د فوج په هغو
دستو پریوتو، کومے چه د خلول ملکرو سپاھیانو د مدد د پاره بیرته
راستنیده، نویوے اوچتے غونه دی ته او ختو. چونکه ترین خان په
میشان کېنے جمعدار پاتے شوے وو اود فوجی طور و طریقو نه بشہ واقف
وو نو دلته ده د فوج هغو دستو ته د آئینه او جهنپی په ذریعه پیغا
ورکړو چه :

”تاسو مه راحی، هیم خطر نشته“

په دے کشمکش کېنے هغو دستو پوره تاخیر او خوره او غازیانو د
فوج په راشکیلے دستے بنے شندے اوکړے.

د فوج د امدادی دستو په رارسیدو سره غازیان او فوجیان وبله
لاس په لاس او تهیر په تهیر ورغلل. جمعدار ترین خان هم حان تهيو
سیال اوکتو، یو غت فیرنگه نه رایسار کړو. دواړه سره په منکلو شول او
لکه د جنگو نه یو تبله پرزول شروع کړل. آخر د جمعدار ترین خان
زور پر سه تیر شو، فیرنگه نه څملا او د تکه نه په ځیکر پیش قبضه
ورښخه کړه. د فیرنگی دویندارے چه د ترین خان په غن او لکیدے نو
یکدم ترے نه پا خیدو. فیرنگه هم وارخطانه شو، تمache نه را او ویسته
او په ترین خان نه دا سه رسائکدار او کړو چه هم بیرته په هغه ور پریوتو.

د سپینکی خل نه چه دده کپ واختے شونو په لار کنے نے د مل آخیلو
د شہیدانو کلی په مقام د شہادت جام نوش کرو۔

په دعه جھگوہ کنے ۱۹۲ تنه فوجیان سره د ریوتون انگریز نو هلاک
او ۱۳ تنه ژوبل شول۔ د دے نه علاوه غازیانو ته ۱۳۲ میله توپ، ۲۹
چرے، ۲۳ بین بارگیر اوبنان، ۲ ویچر گن (VICKER GUN) یولویں
گن (LEWIS GUN) ۳ تما پے او نور گنز جنگی ساز و سامان او راشن په
لاس ور غلو۔ په مقابل کنے د جمعدار ترین خان سره تول تال ۱۳ تنه
غازیان په شہادت اور سیدل۔

جمعدار ترین خان :

جمعدار ترین خان شہید خوشحالی توری خیل وزیر وو۔ پلار نے حیدر
نومیدو۔ دعه توریال په نارتہ وزیرستان مليشا کنے جمعدار دو او د چلے
جانبازی له کبلہ پیر مقبول وو۔

کله چه د کال ۱۹۱۹ء غزا کافے شروع شوے نو دده په زوہ کنے هم
اسلامی مینے جوش او وہلو۔ حالانکه فیر نگیانو دده نہ د وفاداری پورہ
پورہ امیدونہ لرل او د مئی ۱۹۱۹ء په ۲۷/ تاریخ د توحی پولتیکل ایجنسی
میجر آر گریٹ د وفاداری په صلہ کنے انعام هم ور کرے وو، دے هر
کله چه دعه ورخ په شپہ بد لید، نو دده دماغ هم بدل شواو دشپے نے
کنڑ سپاہیان د خان سره ملاؤ کرل او په قلعہ کنے دنه نے د تولو فیر نگیانو
د قلولو منصوبہ جوڑ کرو او هم په هغه ساعت نے حملہ پرے او کرو۔
بس دعه ورخ و چه ترین خان د فیر نگی په خلاف را پورتہ شواو بیانے د

ژوئند تر آخري سلکي پورے تو ره او نه غر جوله.

ترین خان پير بهادر او په جنگي حكمت عملی پوهه نومويه انسان
وو- د وزيرستان په خاوره چه دده په مشری کښه د انگريزاني په خلاف کوم
جنگونه شوي دي هغه دير منظم او کامياب دواود غازيانو په نسبت به د
انگريزانو جان او مالي تلفات په څوچند زيان وو- دده په شهادت سره
د توچه د غازيانو بېيني بنې لاس پرس شو-

د مرک نه آنکا هموده دا وصیت کړے ووچه:

”کوري“! ماچه د انگريزانو ترلاسه لاندے خاوره کښه بنج
نه کړي- ماد افغانستان آزادے خاوره مه ته یوسى او هلتہ
مه او سپاري“

چنانچه د ترین خان د آخری خواهش په مطابق هغه خوسته
يو په شواو هم هلتہ بنج کړے شو-

على مرود:

على مرود د جمعدار ترین خان تکه ملګرے وو او مرنه غازى وو-
اصلی نوم نه على مراد خان وو- دغه تورياله ځوان د مایز خوجي خيل
مناخيل وزير وو- خه مو د میران شاه په کلی کښه هم او سيد لے وو- د
على مرود د تير مه غړه واقعه نن هم خلق په دير شوق سره يادوی.

دا واقعه دا سه وو، چه د میران شاه کلی په خوا کښه د توچه رو د په
غاره غازيانو د جمعدار ترین خان، صوبیدار په خان او على مرود په مشری
کښه په ګشت وتلي فوچيانو بازدے حمله او کړه- د سخته جه ګړے نه

پس د فوچیانو د امناد د پاره د میران شاه د قلعه نه تازه دم فوج را اور سید
غازیان د لب. والی له کبله د تیر می گردد یوے خوکه ته او ختل او د هنخ
حنخ نه ب په فوچیانو با یونه شروع کرل. په د می موقع علی مرودیو
بل چل او کرو. دیوے او بر د می لکر ب په سر ب چل خن (قیص) ،
اویزاند کپرو او دیوے لویے پرش شانه گشیناستو. شیبه په شیبه به
نه فوچیانو ته هنخه لکره جگوله .

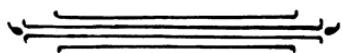
فوچیانو به دروغ سری گمان پرسے او کرو او بیو سور اور به ب
پرسے او بیو رو. علی مرود به زر لکره سنکته کرده او بیو خود قیقے سکوت به
نه او خبره. بیا به ب درته لکره هسکه کرده او فوچیانو به او بیل پرسے
شروع کرو. په د چل ده د فیرنگی زیست دار و مرد کی ختم کرل. د
علی مرود حونه شاهزاد هم د فیرنگی یونام تو او توریاله خلیفه وو،
او د فیرنگی په خلاف به هر خن بو خن وو. درستو په کال سکنه کنه
پخنل مرگ په حق اور سید و.

پٹ خان :

دغه توریاله حوان په پٹ مشهور وو. د کرشے خضو خیل مداخله
وزیر و داد نویم او سیدونکه وو. پٹ خان په نارتہ وزیرستان مليشا
کنه صوبیار وو. پیر پیاوره او رعبداره انسان وو. فیرنگیانو خنل
وفادر گنلو او د ۱۰۰۸ انعام یافته وو، ولے په ۲۵ می چه کله د
سپین وام د قلعه مليشا د عید کو قلعه ته تبنیت له، نوهنخه وخت صوبیار
پٹ خان هم سر د چلوا تلسو پاها یانو د ملیشی نه بیل شواو د غازیانو

سره مل شو۔ صوبیکار پٹ خان دیر سے جہگڑے اوکرے، کله چہ ترین خاں
په شہادت اور سید و نو انگریز افغان په ده دومره سخت فشار و اچولو، چه
افغانستان ته نئے یہ کدھ کولو مجبور کرو۔ افغان حکومت په خوست کبنه
پتے درکرو او آباد نئے گرو۔

داباتور د پاکستان د قائمیدا په درومبو خوکالو نو کېنے پخپل مرگ
په حق اور سید و اوهم هلتہ په خوست کبنه د شهید ترین خان د مزار
سره خنگ په خنگ خاڑرو ته او سپار لے شو۔

دولسّم باب

خاصه دار

فيرنگه و آنا ته خورسيد لے وو، لور په لورئے پاخه پاچه
پيكتونه جو په کري وو او پوره دولسّم مياشته مُ تيريھ کريھ
وھ، وله په ده دومنه موده بنته يوه ورخ هم داسنه وھ
چه غاز ميانق به په کانزاي، گشتونه او پيكتو ناتارنه وي کريھ.
آخر فيرنگه مجبوره شواد يو حُلئے بيا دسمبر ۱۹۲۱ء په
شپو ورخو بنته د و آنا قلعه پريپنوجله. وله داخلئے بل چل
اوکرو، د و آنا قلعه، سرکونه، او کانفاي د حفاظت د پارئے
د محسوده نه خاصه دار و اخستل. وروستودغه خاصه دار په
کومل او وزيرستان بنته د هر يو قوم نه و اخستل او تقول تعداد
خلور زئن ته او رسيد و او په مختلفو چوکيو، پيكتونه او قلعو بنه
تعينات ڪريھ شول.

د و آنا نه ۷۵ تنه و اخستل شول او د و آنا کومل په لائڻ
بانڌه مقرر ڪريھ شول - د غسے د نومبر ۱۹۲۱ء په منيڪي شپورخو

کېنے چە ڈ محسودو نه کوم بەم کسان خاصه دار آخستى شوي ووھە
پە ۲، دسمبر ڈ لدھ او سراو وعنه تر مىنځه په ديوتھي او لکيدل -
وروستو په اپريل سال ۱۹۶۳ کېنے ڈ وزيرستان ڈ قولو قامونق نه مزید
خاصه دار واختسل شول -

پە ۲، دسمبر خاصه دارو ڈ ریکولر فوچ نه ڈ وانا چارج واختو
او ڈ خير جي او نىلى ېڭ پوستونه ئى پە ۱، دسمبر واختسل - ڈ وانا
نه ریکولر فوچ په يكى دسمبر رخصت شو - پە ۵، دسمبر نئى
مرىكى خالى كره، او پە ۶، دسمبر عنوند فوچ په جندوله جمع شو.
ڈ جنۇرلە نه بىا دغه قول فوچ ڈ هند په مختلفو مقاماتقا او قىشى
شو - ڈ خاصه دارو ڈ تاڭلو سوه عبد الرزاق يو حىل بىا رايپا خيدواو
ڈ خاصه دارو ڈ بىشەيلولو كوششونه ئى شروع كۈل -

چونكە فيرىگى يو حىل ڈ نارتھ وزيرستان مليشىي ڈ مقامى
سپاھيانق ڈ لاسه تىس خېلە وو - نۇ اوپى ئى عقل و هوش پە
حائى ئە وو او پە وزيرستان کېنے پاتە فوچ ئى ڈ هنگامى حالاتو تر
منه پە تىانك زام او تۈچۈي کېنے مىشىتە كرو - ڈ لدھ او گۈمل
پە لائىن ياندە چە خاصه دار مقرى شول او ڈ باقاعدە فوچ نئى
ڈ سرک ڈ ساپتنە ديوتى واختىه نۇ ڈ جنۇر ئى او فرورىتى سال ۱۹۶۲ يە
مياشتۇ كېنے ڈ تۈچۈي پە سيمە كېنے ھم پە لاندىنى دەل خاصه دار
بەردى كېرى شول -

پە قطبى وزيرستان کېنے قول بەم تىنے خاصه دار واختىل شول -

په ده کېتے، (۱) : د توری خيلو، مامیت خيلو او دا ورو نه ټول
 ۲۵۲ تنه بهرتی کړے شول. دعو خاصه دارو به د که جوړي او
 میرانشاہ په مابین کېتے په پیکټونز کېتے خپله وظیفه سره رسوله.

(۲) شپیتیه^{۲۴} تنه خاصه دار چه دیږش کسان توری خيل او دیږش
 تنه مامیت خيل دو، د ټل (توقچي) په زاره^{۲۵} قلعه کېتے او تاکل شول.

(۳) دوہ سوہ شپیتیه^{۲۶} خاصه دار دا ورو، منظر خيلو، مداحيلو
 او خدر خيلونه بهرق کړے شول. دوئي به د میرانشاہ او د ته خيلو
 ترمیم نه ډیوپي ورکوله. د د ته خيلو نه ریکولر فوج په ۲۰ فروری
 سکلته او وتو. د ده نه پسته ورو ورو خاصه دار په زیاتیدو
 شول. او په قطبی وزیرستان کېتے ټول شمیر ۱۲۳۹ ته او رسید.
 په کړد وزیرستان کېتے د خاصه دارو ټوله شمیره^{۲۷} ۵۳۸ شو.

په ده کېتے ۲۰۴۰ تنه محسود، ۳۶۲ کسان بیتني، ۲۳۹۲ وزیر،
 او ۲۰۴۵ د آور وو^{۲۸} د دوئي فرانص دا وو:

(۱) په اولس باندے د افسرانو د حکم تعییل کول،
 (۲) افسرانو ته مطلوبه کسان حاضرول،
 (۳) د خپله علاقه د رپورټونو په حقله تفتیش کول،
 (۴) د تبستولے شوی کسانو درک معلومول،
 (۵) د غازیانو په خلاف مقایله کول،

له د پاکستان د جو پيدونه را په دینوا د ځنځ ځنځ علاقه په خاصه دارو کېتے
 د ضرورت مترجمه وخت په وخت اضافه ټلدوانه ده -

۷) د افسرانو بدرگه، او د سرکون او پوستوون سامنه کول.
 ۸) پوچیه پوچیه به هر یو خاصه دارته پنځویشت روپیش ماهانه
 تغواه ورکو له شوه، وله او سه د وخت سه سه زیاراتینې. په
 خاصه دارو کښه د سپاهی نه تر صوبیداری پوره عهد سه دی. هر
 یو خاصه دارخان ته خپل توپک، جام، راشن او میکزین پیدا کوي.
 د خپل علاقه نه د دوئی بدلي بل خوا ته نه کېپنۍ.

د رغزې کلې پرمید:

په یکم جنوری ۱۹۲۲ء د داوري د رغزې کلې په خوا کښه د
 فوچ یو خو پیکتونه لکیدلی وو. د پیوړی نه پسته چه کله د دغه
 پیکتونو سپاهیان را پا خیدل نو عین په دغه وخت غازیانو پرې حمله
 او کړه او په لږه شیبې کښه نه دلس ۱۱ تنه سپاهیان ترے نه قتل کړل.
 د مردو شوو کسانو توپک او ڪمرېندونه غازیانو ترلاسه کړل او په
 خپله مخه ترې لارل.

د ملتهري په متړ حمله:

په ۹ مارچ ۱۹۲۳ء د محسودو د سورکم په سیمه کښه د ملتهري
 په یو جیپ کښه یو فوچي منصبدار او ورسه اټه میره فوچیان روان
 وو. محسودو غازیانو ورته لار او نیوله او انهه، فاره نه او ورڅل، مسله
 او دورسازو سامان نه لوټ کړو او جیپ ته نه اور ورته کړو.

د لورې سه دوئیه انښته:

هم په دغه مارچ نیټه د بنوں میرانشا په سرک د درې غونډلاري

نه مخکنے ڈلوریسے الگھو په مقام باندھ غازیاںق ڈسکانو په
یو پیکت حملہ اوکره۔ یوه شیبھ جنگ اوشو او په نتیجہ کئے غازیاںو
دیار لس میرہ سکان قتل کرل، او یو ولس میله توپک ٹئے ترے نه
ولجہ کرل۔

په جلال خیلو محسود وبهباری:

انگریزان ڈ جلال خیلو محسودو ڈپولہ پسے تاخت و باخت نه تر
پوزھ پورے راغلی دو۔ او همیشہ بئے داموقعہ خارلہ چردوی
ته یوه داس سنتگینہ سزا درکری چہ تل ترقلہ بئے یادہ اولری
دغشے یو خواکہ جلال خیلو خپلو خاصمانہ سرکرمیو تہ زور درکری
وو۔ نوبل خوا انگریزانو هم ورته لکھ ڈمار په شان گذارتہ خان
تیار ساتلو۔ آخر دوارہ سره په ڈعنع شول۔ او ڈستلہ په ۱۹۲۲ء
مارچ فیرنگی په جلال خیلو دومنہ سختہ بمباری اوکرہ چڑھوی
بسپر آبادی ٹئے خاورے ایوھ کرہ او ذریشت جانی او مالی تاوان
سره ٹغلخ کرل۔ وے ڈدھے باوجود هعنی مرعوب نہ مثول۔ او
ھفے بھئے په فیرنگی پسے بدھے وھلے وسے۔ په یکم جولائی ۱۹۲۲ء
ٹئے دخاصہ دارو په زغبستہ کئے ڈبروہ تئکی سرہ نزدے په روانہ
کانوائی حملہ اوکرہ او سخت تاوان ٹئے وداوسلو۔ ڈسپلائی
ڈ یو انگریز افس کپتان ایدھ مسٹن (EDMISTON) سره ۳۵ کس
سپاہیاں قتل او ۲۷ تنه سخت ثوابل شول۔ او غازیاںو تہ کنہ
آسونہ، لین دلی او بنان او خپرے په لاس ورغلے۔ چونکہ ڈدھے

واردات په حقله دَفِرِنگی زیات شک په احمدوام کلی وو۔ نو یوه
شپه نے پت په پتہ فوچ ترے نچاپیره کرو او دَجلال خیلو نزدے
نزدے کورونه قول نئے او سیز ل۔

په عبد الرّحمن خیلو محسود وبساري :

دَلدَھ سره نزدے چ په کوم پیکت حمله شوے وہ او فیرنگی
ته پکتے زینت جانی او مالی تاوان رسید لے وو، ذھنے په تاؤ کنې
فیرنگی په عبد الرّحمن خیلو محسودو باندے دَیوولسُم ^{اکست نه} تر
اوولسُم ^{اکست} ۱۹۲۲ پورے پرله پسے بساري او کړه او خلقو ته
کافی تلفات او رسول۔

دَسَبِد الرّنْق شُورُشُونَه

دَسَبِد په موسم کنې یوچل بیا حاجی عبد الرّنْق دَلَانِپه وزیر و
کنې دَفِرِنگی په خلاف هنکات را پورته کړت۔ په اارماچ ۱۹۲۲ غازیانو
په کومل کنې دَکوهجوری کړه او سپین ترمینه دَفِرِنگی په کانوائی
برید او کړو۔ کانوائی نئے لوټت کړه۔ او په پندوونو پندوونو مال غنیمت
ئے یوږلوا۔ دَاپریل په خلورهه نیته غازیانو دَوانا په خاصه دار
کیږیزن حمله او کړه۔ او قلابند نئے کړو۔

دَفِرِنگی چ نور وہ پرے او نه چلید و، نوجنگی طیاره
ئے ود پسے راجګه کړه او دَاپریل نه تر، اپریل پورے پرله
پسے بساري پرے او کړه۔ غازیان مجبور شول، قلابندی نئے مانه
کړه او په خپلو مخو خواره شول۔ فیرنگی دَاحتیاط په طور دَ مرتفعی

پوسته ڏپاره ڏ مليشیئے پنجھه شوہ سپاھیان و آنا ته اولینل، او ڏ خاصه دارو سره ئے میشته گرل -

ڏمزمک سرک :

ڏ کال ۱۹۲۳ء په میاشت کنه ڏ ایشیار زمک په سرک
باندھ ڏ خاصه دارو په حفاظت کېتے کار شروع شو- او وروستو دا
اعلان هم اعشو چ رزمک کېتے به فوج میشته کینی- په وزیرستان
کېتے ڏ فوج لوئے گیرینز اول په لدھا وو- له دے نه پسته دغه
گیرینز رزمک ته تجوین کرے شو- او ڏ ده سره بريطاني
حکومت په قول وزیرستان باندھ ڏ مستقل قبضے اچلو تجوین هم
منظور کرو-

یوه خطرناکه افواه:

ڏ لدھه شنڌه ڏ فوج گیرینز لا رزمک ته منه وو منتقل کرے
شوئے چه دا افواه خوره شو، چه انگریزان ڏ وزیرستان نه ڏ وتلو
تیاره کوي- افواه خه وه چه ڏ وزیرستان په قولو قامونو کېتے
مخايمانه کارروائی را پوريه شوئے او پولتیکل صورت حال نه زبنت
کنه وو کرو -

ڏ سروکئي په خاصه دار پوسته حمله :

ڏ کال ۱۹۲۳ء په یوویشم فومبر غازیانو ڏ مليشیئے ڏ سابقه
صوبیدار حیات خان (ملک آیوت) او آدم خان په مشرئ کېتے چه
دواړه په کوز خیساره کېتے ڏ منزئ شاخ نه وو، ڏ سروکئي په

خاصه دار پوسته حمله اوکره، او خاصه دار نئے ترے نه اوشهل -

دَ حِيدَرِيْ کِچِ خاصه دار چه له ده نه خبر شول نو هغئي هم
حیداري کې پېښو دلو - داخو لاخه، چه د نومبر په دغه میاشت
کېښه د مکین په سيمه کېنه چه فيرنگي د خاصه دارو کوم پوسته
جو ديلو، هغه هم د ملک موسی خان د ويره نه نېړۍ په پاته
شو -

د دوسلۍ سرک :

په جنوری ۱۹۲۳ء کېنه د ايشيار زمک په سرک باندې چه
کوم کار شروع شوې وو، هغه تر ۱۵ دسمبر پوره دومنه قدرله
جو په شو، چه تر دوسلۍ پوره فوچونه پرې تیر شول -

د دېیکسن قتل

په شپار ۱۳ دسمبر ۱۹۲۴ء د ملک موسی خان ڈلے خلورو
غازیانو د سرک د جنډولو خوافسران اووئل، چه یو پکنه رائل اجنيئر
لغتنيټ دېیکسن هم شامل وو -

فيرنگي د دغه واردات دعوي په عبد الائي محسود اوکړه - او د
څلوافسرانو قاتلان نئے ترے نه او غونبنتل - محسود ده تهغاره
کېښو ده، او فيرنگي په عبد الائي، جلال خيلو، کورې خيلو، او
کارېرو محسودو باندې د اوولسم ۱۴ دسمبر نه تر شېښو هفتوي پوره
پرله پسے بمباري اوکړه - بل خوا د لدنه خنه په مکین هم ګوله باري
اوشهه - په دغه ورځ د جنبي ونیستان پولټیکل انجمنت مېږ پاښ

هم په گولئی او لکید و او یو لاس نئے بینی بیکاره شو. او ده هنچه درجے
نه په کوہ پارسَن مشهور شو.

میجر پارسَن زخمی شو، چه کوئے طیاره بمباری کوله په هنچے
کبته دئے هم ناست وو، او پائلٹ ته به نئے د محسودو د خاص خاص
کلیو نبلفه ورینولدے. مرلو غازیاں پاس په آسمان کبته دلکه
په خنبه کرو چه له تکه نئے د میجر پارسَن نه کوہ پارسَن جور
کرو. د لفتینتہ دیکسن په قتل کبته ھیر رول دشابی خیلو محسود
د استقیئی شاخ یو لوئے تھیکدار حیدر خیل لوبولے وو. دغے
تھیکدار د سرا دوغه رزِمک په سرک د فیرنگی په خلاف هلو
نمکو کبته هم پوره حصه آخسته وو. په دھے وجہ فیرنگی د کال
ست ۱۹۲۳ء د اکست په صیاشت کبته ددھ په کلی بمباری او کرو.

د بمباری په دوران کبته د عازیاں د لاسه یوہ طیارہ په گولئی
او لکیده او لاندھ په زمکه را پریوچہ. سکوار ہن لیور کیپل د حیدر
په لاس ژوندھ ورغلو، ولے وروستوئے په یو خوش رطونو

خوشے کرو.

رزِمک ته د فیرنگی تک:

په ۱۹۲۳ء جنوری میجر جنzel جیکب د کمان لاندھ د
میرا شاہ د دردائی کیپ نہ یو لوئے فوج د رزِمک په لور روان شو.
د فوج سره دغه وخت یو ولس سوہ چرھے، یو تم ند بیدہ او بنان،
او دوہ زدھ سپین سوہ نور د مختلف قسم خاروی وو. دغه فوج چه
۲۶۰۰

رڙائي پوره او رسيدو، نوهلهه نئي ڪيمپ اولکولو. دپوره دنه پسته
د جنوري په درو ۾ شتمه نيته چه سخته واوره پريوتله، د رڙاني
نه دغه فوخ په ٻومجي رزمڪ ته مارچ شو. لار زبته خرابه
وه. او توله لاره يو واوريں فرش جو رو شوے وو. د سخت ساره
او واوره له ڪبله غازيانو ٿه، غم عرضي پر هه اونکري شو. او
فوخ رزمڪ ته او رسيدو. خوبياهم گينو خينو سرييو رو حوانا
په قلام پر هه نه پندود.

د رڙاني او ڊ مدھيل سرڪ:

ڏ فوده لاري دپاره خود ايشيا نه تر رڙافي پوره سرڪ پنجوا په
۱۲، دسمبر ۱۹۷۸ء پرانسته شوے وو، ولے دروستو په ۳۰، دسمبر
د عنڌو غتهو فوجي ڪاڻو کانوائي هم ڊ مدھيل ته پر هه تيره شوه.
د عده شان ڏ تهانك زام په سيمه ڪنه هم هيوي ايم. هي کانوائي
دپاره تر سارو غه پوره سرڪ مڪمل شوے وو.
په مڪين او عبد الائي باند هه فوج كشي:

فرينگي چه په عبد الائي محمد د باند هه کوم شرطونه اينهي وو.
او دوئي ڏ هغه منلو ته تيار نه شول، نو د سخته ڀخني او واوره
با وجود په يكم فروري ۱۹۲۳ء ڏ لدهه نه بشپه فوج پياڻه ته روان
شو او په ۳، فروري مروري ته او ڪو چيدو. په لار ڪنه د جنل ميٽي سن
ج، په کمان ڪنه نور فوج هم ورسه يو چائے شو. بله وچ
د عده دواره فوجونه تاؤ د هه چينه ته روان شول.

په خلويم فروري دَرْزِمَكْ فوچ هم ورغلو اوپه تاؤده چينه
 ميشته، فوچون سره يوچا هئ شو. اوس دعو فوچونو د طيارو
 تر حفاظت لاندے د ۵۰ فروري نه تر ۱۳۰ فروري پوره د مكين،
 عبد الائي او بند خيلو په کليو باندې يلغار اوکرو. کورونه او جانداده
 ئے لوپت کول. آبادئي ئے خاوره ايره کړه. تدئې بنیام معاف
 کول نه خاروی، هرڅه به چ په مخه ورقل، هغه بهئ ترتیغ تیروں
 او دغه د ده چنگیزی د ول يلغار په دوران کېنه د نور مال متع
 نه علاوه په ریشو ریشو غله او په دلئی دلئی بوس هم تراسه
 ڪرل. د محسودو په دعو مصیبت ژپلو کلیو کېنه د مشهوم مجاهد
 ملک موسی خان کلے لای خیل هم شامل وو. فیرنگی چه دلتا زړه
 سور کرو، نو د مرؤې د خواستا نه ئې په مکین باندې هم ګوله
 باري اوکړه. ولے سره د ده غازيانو ترسه نه ۲۳۲ میره هلاک
 او ۱۱۵ میره سخت ژوبل کول. د محسودو په خلاف د ده لوئه
 مهم په دوران کېنه فیرنگی دا هم فیصله اوکړه، چه د موټرو د
 آمدورفت قابل سرک په ذريعه سرارونه د رَزِمَكْ سره او جنډله
 د سروکئي سره مربوط کړي.

فوچونه لا په تاؤده چينه ميشته وو چه د مارچ په مياشت ګئه
 د وزير فورس جي. او. سو، د محسودو د ټولو شاخونو یوه لویه
 جرګه تاؤده چينه ته راوالبله او ورته او وئيل چه:
 ”حکومت په وزيرستان کېنه نور سپړکونه او د ټانګ نام

او سروکئی په سیموکنے ڏسکاؤنس پوستے جو چو گل غواری
 تاسوته ڏھے معلومه وي چه که چاھم خه لاس پینه
 او خوزول، نواجام به ٿئے بنه هندو وي، بلکه ڏاچوسه
 به لاندہ هم لوخره کرھے شی۔

ڏدھے نه پسته ڏرزمک فوح په دولسٽم مارچ بیدرته ڏرمک
 ته لارو، او ڏجنوبی وزیرستان فوح، چه په ۹ دسمبر پیاره ڙغڑی
 ته کوچ کونکه وو، نو تاؤدھ چیتے ته نزدے غازیانو ڏفوح په یو
 پیکت حمله اوکره. سخته جکره او شوہ او ڏفوح څخه ۲۰۰ تنه
 مرپی ژوبلي او شول۔

په شکي او د آنا باندے بمباري:

ڏکال سنه ۱۹۲۳ء ڏ فرودئي په اتویشتمه ^{۲۸} نیتھه احمدزو وزیر و آنا
 ته نزدے ڏسکاؤنس په یو خوکئي باندے حمله اوکره او سخت
 جانی او مالی تاوان ٿئے ورتہ اورسلو. فیرنگي په ڏدھے طاقعه در تاؤ
 او خوره او د آنا او شکي په سیموئے پله پسے ڏمارچ په
 دوئيمه، در پيد، خلورمہ او دولسٽم نیتھه وحشيانه بمباري اوکره۔
 په د آنا او شکي چه کله بمباري کيدله. فو هغه وخت غازیانو
 هم ڏ جنگي طياره سره سمه مقابله کوله. یو ڦویشنوندو یو ڏ توپکو
 په بارونو گنے ڏوہ طياره رابنکيءَ کرھے او سمدستي ٿئے بنکته
 را او غوريئے او لمبے ترھے نه اوچتے شوئے۔ په دغه شپور چو
 گنے یو خوا فيرنگي ڏ آنا په وزير و باندے قیامت جو گر کرھے وو،

او بل خوا لالاپير په کاتني گرم کښه دَ فِيرَنْكى خلاف خپلو سرکرميو
ته زور ورکپه وو.

په خلورم اپريل نئه دَ کافَّهُم په مقام دَ عَسْرَدُو لویه جره که
راغوندہ کړے وو، او دَ فِيرَنْكى په خلاف به نئه چاته نغدې روپی
ورکوله او چا تارود و مرموئی - د غنه صورت حال دومره استری پیدا
کړے وو، چه فِيرَنْكى وانا ته تزدے خپل یو پوسته خالي کړو او فوچا
نئه وانا ته منتقل کړل - دَ وَانَا نَهْ هُمْ دَ غَنَمَّا فَوْحَيَانْ په ۱۹۴۰ء اپريل
اووتل او په متنلاو منده په او ولسم اپريل جندوله ته او رسیدل.

په توجی خیلو بمباری :

خنکه چه په وانا کښه احمدزو وزیرو په فِيرَنْكى و بال را بښکته
کړے وو، د غنه شان دَ مَيْرَانْشَاهَ دَ درَانِي کیمپ نه شمال پله د
افغانستان په سرحد باندے دَ احمدزو وزیرو یو بل شاخ توجی خیلو
هم دَ جنوری ۱۹۲۱ء نه دَ فِيرَنْكى په خلاف هله مکله شروع کړے
وو. د غنو هله مکلو چه ډین زور واختتو، فو په ۱۲ اپريل ۱۹۲۲ء
د دوئی په کیژدیو سخته بمباری او شوھ - او د نور تاوان نه علاوه
پنځوں نفر واره زابدہ هم پکښه هرمه شول -

فِيرَنْكى خپل انتقامی جذبے دومنه یو وند کړے ووچه دَ بمباری
کولو په دوران کښه خپل تهک ترې نه ورک شواو د افغانستان په
علاقه کښه دننه هم طیار و خانه په خانه بمباری او کړه - چه په
نتیجه کښه نئه دو هته افغانیان شهیدان، پیښه تنه تپیان او

اُووہ نیم شله خاروی په هلاکت اور سیدل۔ د دغے واقعے په لپکنې
د حکومت هند او حکومت افغانستان دوارو له خوانائندگان کښیتاں
او په خپلو کښے نئے یوه تصفیہ اوکړه۔ چې د هغه تر مخه حکومت هند
افغان حکومت ته لس زمع روپی معاوضه ورکړه۔

د سرکونوجوړښت:

د کال سکنه ^{۱۹۲۳} د اکتوببر ترا تویسته ^{۱۸} نیټې پوره رزمک ته د دیړه
اسماعیل خان د سیمې نه د بروړه شنګي په لار او د څاټاور کلۍ، اکا خیلو
او پیاڑه په هغه سرک تیر شو او معقرونه پرسه چلان شول۔
ایشیا رزمک روډ پخوا په، رکست مکمل شوې وو، او سپک ايم.
نه کماوی رزمک ته پرسه چلیدل۔ هم دغه دنک خاصه دارواوسکاویتیں
پوستونه هم خاڅه په خاڅه قام کړی شوی وو۔

د ملاپاونډه د مری راستوئل:

ملافضل دین چه د انټی شنګي جګرے نه پسته فوروی سکنه کښے
د خپل پلار ملاپاونډه مړه د مردوبه نه اوږدے وو او په وچوام کښې
د مندې پېمکنکو چې سرکې زمک ته امانت سپارے وو، هځئې په
صئی سکنه کښې پسته مردوبی ته راواړو۔ او هم په هغه پخواني قبر
کښې په بنځ کړو۔

د لفهیښتی و بستړقتل:

د سراوونه او رزمک نوی سرک چه سرتہ اور سید و نو ملک موسی خا

له ویلے شی چې د ملاپاونډه مړه مکمل طور سلامت وو۔

پرسه متواتر برويدونه شروع کول - په ۶ جولائی ۱۹۲۱ء دده دچلے يو
خو مشابې خيلو او شکتوئه والو محسودو د پيشه او دوه توئه (DWATOI)
تر مينځد يو فيرنگه افسر لفتيينه ويستير قتل کړو -

د ميجرفينس قتل :

ميجرفينس (Fimis) د ژوب ايچنسئ پولټيکل ايچنټه وو - په ۳۰
نومبر ۱۹۲۱ء چه کله هغه چنپل موږدار کار کښه د فوريه سندھ آيمون نه
مانۍ خوا پله دوان وو، نو د آسآبند (Hass Band) ده کښه زلي خيلو
وزيره د رحيمداد خان په مشرئ کښه برويد پرسه او کړعاو قتل شه کړو -
د ميجرفينس په قاتلانو په فيرنگي دير زور او لکولو، خوهغئي
څنه د وانا نه شمال مغرب پله د ډورو ینه لانه ته نزدې په چيناي
(Chimai) کښه ميشته شول او څنه یونځا بل خوا خاره واره شول -

فيرنگي د دوئي د ګرفتاري په سلسله کښه په سري سراته اته زره
روپئي انعام او شندلو - د ميجرفينس، وزير قاتلان خوبېچ شول. وله
د دوئي دوه شيراني ملکري فيرنگي ته په ګوتو ورغلل -

په ميجرفينس باندے شېږ و غازيانو حمله کړئه وه، دوه تنه
مرنېي وو، چه یو لنډک د نوميدو او بل دوستکلائي. باقى خلورو کسانو
کښه على جان او رحيمداد د بيرمل وزير وو. او آدم خان او مشرائي
ذلي خيل وزين وو. مخکښيني دوه تر کال ۱۹۲۵ء پودے څوندي دواو
وروستو په خپل مرګ په حق ورسيدل. رحيمداد تر کال ۱۹۲۸ء پورې
څوندې وو. د فقير ايپي مشهور غازى فرمان الله خان دده وراره وو -

رحیم دادخان او دوستگی دوہ میله توپک هم ترے نه فریغا وو۔

ڈکوتکی بربید :

کال ۱۹۲۷ء کئے چہ فیرنگی په وزیرستان کئے مستقل میشته کید و
بندوبست اوکرو او لوری په لوری نے ڈ سہکونو په تعیین لام پورے
کرو، فو په مقابل کئے وزیر، محسود، داوار او بیتمنی هم ورته را پا خیل
او ترخیلہ وسہ کلکھ مقابلہ ورسہ شروع کرو۔ په دئے لئر کئے
په، ارجمندی سکالولہ ڈکوتکی سرو نزدے چہ دساو تھہ وزیرستان
میشیئے یوئے ڈے ڈ سہک ڈ زغبستے (R.P) دیوپی کولہ، فو محسود و
غازیانو حملہ پرے اوکرو۔ له تکھے پنھلش تنه سپاہیان قتل او
یو ولسٹ تنه سخت ثوابل کول۔ غازیانو په غنیمت کئے په پنھلش^{۱۵} میله
توپکو او کافی کارتوسو هم قبضه اوکرم۔ په دعہ موقع یو محسود غازی
چہ ڈیونخنی سپاہی توپک پلہ نے ھٹھ کولہ، فو هخہ سمدستی پرے
ڈے اوکرے او په موقع ٹے شہید کرو۔ درستو دعہ سپاہی هم ڈ
غازیانو ڈ لاسه قتل شو او توپک ٹے ترے نه ولجه کرو۔

ڈمستونک الکھڑ جنکرہ :

په ۱۶ مارچ ۱۹۲۷ء ڈچکمائی کیمپ نه یوہ فوجی دستہ ڈمستونک
الکھڑے خواتہ ڈپیکت لکلو دپارہ روانہ وہ۔ غازیان چہ پرے
خبرشول، فواحصارہ ٹے کرو او ڈیوھ شبیہ تاؤدے جنکرے په نتیجہ
کئے ڈوہ لوئے لوئے هندوستانی افسران او ۲۴۳ تنه فوجیان هلاک
او ۲۴۳ میله توپک، یو لوئیئی گن (gunnison) او ۲۴۵ کارتوس

ولجه کپل۔ ڈچمکالی کیمپ تے چد ڈٹھے ولقعے خبر اور سید، فوفو خیابو
ورپیسے ڈچھے رائیستوتیاری شروع کرہ۔ خوبیہ دھے دوڑان کئنے ڈماغع
عڑنہ یو غازی پہ کیمپ کئنے دننہ پہ یو انگریز افسر باندھے
داسے مخفیہ برابرہ کرہ چہ ڈرمبی ڈزسرت سوپر سمنخ او ورسو
یوسپا ہی سخت ٹربول کرہ۔ او دغیسے ڈدوئی چغہ پہ ھائٹ ناکامہ
پاتے شوہ۔ ڈمستونگ الگھے پہ دعہ جگرہ کئنے اکثر عازیمات
عبد الرحمن خیل محسود وو۔

ڈتم تم شوکہ :

تر دعہ وختہ پورے پہ سرکوہنگ باندھے ڈلاریں عام چلن لا
نہ وو جاری مشتے۔ او لاری ڈصرف ڈفعہ ڈصروفیا تو دیارہ چلید۔
ڈعامو خلقو تک رانگ بہ اکثر پہ دوہ آسی تم یموند کئیدلو۔
کانڈاٹی بہ چہ نہ وو دن ڈسکاری ملازمان آمد ورفت او رسد
رسانی بہ ہم ڈتم تم ڈریوپ پہ ذریعہ کیدله۔ پہ دھے لہر کئنے پہ ۱۸ اپریل
۱۹۲۳ء ڈخلیریشتو محسودو یو مے ڈلے ڈریت او ڈیرہ اسحاعیل خاں
تر مینجھے ڈسکو (LAC) پہ مقام باندھے پہ یو تم تم حملہ او کپہ۔
اوے اکسان سرکاری ملازمان ئے اعنوا او تقریباً ڈخلوو زرو روپو
سامان نئے ولجه کپہ۔ وروستو دعہ مُغوبیان (تبنتو لے شوی کسان)
پہ معقولہ بونگہ خوشی کپہ شول۔

ڈمانجی پوست جگرہ :

پہ پنھلسم مئی ۱۹۲۳ء ڈمانجی پوست خوا ته نزدھے ڈایفَسی

سپاھیانو یولوئے کاروان روان وو۔ ڈفراڈی او عبد الرحمن خیلو محسنو
 ٿنڌی چه پرے خبرشول، نو تقریباً ۱۵۱ کسان ورته ڈلارے په
 او هنگ بوته او ڪندو ڪپرو ڪنے پت شول۔ کله چه سپاھیان پرے
 ود برایرشول نو دوئی پرے حملہ اوکره۔ سپاھیانو هم ورته مورچے
 او ښیو چه او یوه درنه جگره او نښته۔

ڏيو خوشاعت سختے مقابلے نه پس سپاھیان تینک نه شول
 او ڏمانجی پوست پله ٿئے پینے اوئيسته۔ په ڏ جگره ڪنے یوشلو ڀيت
 تنه سپاھیان قتل او درنه اويا کسان ٿوبل شول، ڏ ده مقابل
 ڪنے ٿلور تنه غازیان شهیدان او یونخمي شو۔ غازیانه په غنيمت
 ڪنے ۸۳ ميله ٿوپك، ۳۵۰۰ کارتوس او یو تعداد تورے نيزه په
 لاس ورغه او په چله عنده خواره شول۔

ڏالیکزندر په چوکئي برييد:

ڏ کال سنه ۱۹۲۳ء ڏ جون په شامه او خليل ڀيشتمه نيهه غازيانو په
 رذمک ڪنے ڏالیکزندر چوکئي ترخاو شاد فوح په یو چه دستے دوہ
 ڻله حمله اوکره۔ دغه دواړه حمله دوهره سخته وو، چه ڏ ستر گو
 په رپ ڪنے ڏ فوح نه درو ڀشت کسان قتل او ۳۲۱ تنه سخت ژوبل
 ڪرل۔ غازيان ڏ خيره صحيح سلامت لارل۔

ڏ سرار وغه برييد:

ڏ جولائي کال سنه ۱۹۲۳ء په پنځمه نيهه ڏ سرار وغه په سيمه ڪنے
 غازيانو ڏ مليشي په یو پيكته حمله اوکره۔ ڏ تکه ٿئے ديارلس ۳ کسان

قتل کرل او ہومیک ٹئے ترسے نہ یورل۔

پہ کوز شکتوے بمباری:

ڈ مسدو پہ سیمہ کنے بہ چہ کوئے جھے کیدے، هغہ بہ فیرنگی ڈ کوز شکتوئے والو نہ انگیرے، پہ دے وجہ پہ کوز شکتوئے کنے ڈ مسدو خیلو مسدو پہ کلیو باندے ڈ ۲۶، جولائی ۱۹۲۳ء نہ تر ۲۸، جولائی پورے پلہ پیسے بمباری اوکرے۔ ڈ بمباری پہ آخرنگی ورخ ڈ فیرنگی سین جنگی طیارے پہ دو مرہ سختو لونخرو کنے را گیرے شوئے چہ لرو برترے نہ خطاسول۔ دوہ طیارے خو صحیح صالح کنینگے شرے، دے پاتے خلورو طیارو کنے دوہ ڈ رن مک پہ سیمہ کنے پریوتے، بلہ ڈ عید کو کلی پہ خوا کنے اولیڈہ، او خلور مہ پہ برشکتوئے کنے ڈ شاہ ولی الکھوئے پہ سیمہ کنے رائگزارہ شوہ او قلعے درے ورے شولے۔

ڈ جی۔ ایچ۔ تیپ قتل:

لفتیننت جی۔ ایچ۔ تیپ (G.H.Tap) پہ ساؤنہ وزیرستان سکاؤنہس کنے افس وع۔ پہ ۹ دسمبر ۱۹۲۳ء دہ ڈسروکی نہ شیال پلہ پہ بروندر غزی (Barwana)، کنے رنگرو تانو ته تربیت ورکلو۔ ڈ کیکا خیلو مسدو یوئے دے پرے ڈزے اوکرے او تیپ ٹئے پہ حلقہ سارہ خولہ کرو۔ پہ دعہ غازیانو پیسے ڈ فیرنگی چغہ را وو قہ۔ او پہ لارہ کنے وبلہ لاندے باندے شول۔ سختہ جنکہ او فبستہ۔ چہ پہ نیجہ کنے ڈ فوجیانو لد خوا نہ نور پھلس^۵ کسان مرہ او پنځہ دیروش سخت ژوبل

شول۔ مقلبل کئنے ڈغازیاون له خوا نه شپن^۱ تنه شہیدان او اووہ تنه ٹوبل شول۔

ڈجندو لے سروکی سرک :

ڈجندو لے سرک په کال ۱۹۲۳ء دمئی میاشت کئنے شروع کرے شوئے دو۔ او پہ ستمبر کال ۱۹۲۳ء کئنے سروکی تھ پہ مکمل دول درسید۔

نوئے قلع :

دغه شان په سوئیلی وزیرستان کئنے په سراوغہ، امنی تنجی، چکمالی او سپیلتؤی باندے زین تعمیر نوئے قلع هم ترجن ۱۹۲۳ء پورے بیخی سرتھ اورسولے شوئے۔

ڈتیل پیل :

ڈ ایشیئ، رنامک په سرک باندے ڈ روڈ توچی، ڈپاسہ ٹل پیل پہ ۱۶، جون کال ۱۹۲۳، پہ پورہ ڈول تکمیل تھ او رسیدو او قریفیک پرے چالان شو۔

پہ احمد وام او عمر مغربی بمباری :

فیرنگی یو حل بیا دا کوشش شروع کرو، چہ ڈ عبد الرحمن خیلو او داسے ندو یو خو محسودہ قامونو سره گوتے پتے کری او حاموش ٹھکری۔ مکر ڈ فیرنگی دا مرام ترسن نہ شو۔ او خصوصاً دغ خلقو لا سکلے ملے ود پسے او ترے۔ کله بهئے ڈ سرکاری پوسٹونو نہ هندوان او سرکاری ملازمان تبنتول، کله بهئے ڈ تیلیفون تارونہ شلوں او کله بهئے ڈ پخو ضلعو نہ سرکاری ٹاروی طوستل۔ او چہ ڈ اوستو

موقع بهئے په برابره نه شوہ نو هم هلتہ بهئے وڈل۔ فیر نگک دکھ
نه دیور تیک رائے۔ او آخن داچہ په اووم فروری کال ۱۹۲۵ء نئے په
احمد وام او عمر رغزی باندھ سختہ بمباری اوکھہ۔

ڈکومل پولیس په چوکی حملہ :

ڈ کال ۱۹۲۵ء ڈ فروری ڈ شلم او یو ۱۹۲۵ء یو نیشم تاریخ په مینھنئی شیہ
غازیانو ڈکومل پولیس په چوکی شجھنون اوکھو۔ پولیس والا ہم درپی
راپورتہ شول، او ڈ دوارہ ڈلو ترمیحہ نبردستہ مقابلہ اوپنستہ۔
غازیان په داسے ھوانمردی او استقامت سره و دعٹہ شول، چہ ڈ
پولیس والو پینے او خوئیدے۔ او ڈ خوکھی نہ په تیبنتہ نئے پینبھے
اوکھہ۔ لبرہ شیبہ پس غازیانو په چوکی قبضہ اوکھو۔ او په چوکی کئے
دمہ نئے ڈ نزو خزلونہ علاوہ په ۳۷ میلہ تعیکو او بے شیرو
کارتوس چوں کھو کھو۔ ڈپولیس والو نہ په دے موقع لئن کسان قتل
او دیرش تنه تپیان شول۔

ڈ تانک او غزنی خیلو سرک :

ڈ بائیئن په درہ کئے ڈ تانک او غزنی خیلو سرک په فروری ۱۹۲۵ء
کل ۱۹۲۵ء کئے پوچھے روچے ڈ موقو نو ڈ قریفک دیارہ پرانستہ شو۔

ڈ دردابی کیپ ولنفل :

ڈ میرانشاہ نه قطب پله په ڈانڈھ کئے ڈ دردابی په مقام یو
یو لوئے فوئی کیپ قائم کھے شمے وو۔ او ڈ وزیر دا وہ غازیانو
بے اکثر محاصرہ ترینہ تاؤ کھے وہ۔ آخر فیر نگک ڈدھ کیپ پر زغمیتہ

کئے بے وسہ شو او په اتویشتم فوری سنه ۱۹۲۵ء کے خالی کہو۔ وقتی طور
فوج دمیرانشاہ قلعہ ته منتقل شو او دکیمپ آبادی ٹولہ ورانہ کریے شو۔

دَشِیوَه قَلْعَه از سِرِنُو تَعْبِیِن:

دَشِیوَه قَلْعَه چ دَکَال سَنَة ۱۹۱۹ په شویش کئے ورانہ شو ۰،
یو حُل بیا جوڑہ کریے شو۔ او په ۲۶ فوری سَنَة ۱۹۲۵ توچی سکاؤتیں
پکنے میشتہ شو۔

دَبَنَوُن او دَهِیرَه اسْتَاعِيل خَلَّه مَخْوَض لَعْنَوَه حَلَّه

دَوْلَه شوی سامانِ مالیت	بَنْيَادِ م	حَمْل	کَال
	مَقْتُولِين	مَجْرُوحِين	أَغْواشَدَه
الاکھر ۷۷ هزار	۱۹۴	۲۲۸	۱۳۹
یولکھ ۶۶ هزار	۱۸۸	۱۲۵	۱۰۶
هزار ۸۴	۱۰۸	۵۶	۵۰
هزار ۸۲	۳۲	۳۶	۳۳
" ۳۲	۶	۱۶	۲۱
هزار ۶	۱۸	۲	۷

حوالہ: "ملتیجی رپورت آت وزیرستان سَنَة ۱۹۳۵ صفحہ لمبین ۷۹۔

دَسَرَوَکَه سَرَک: دَسَرَوَکَه وانا په سَرَک باندے دَکَال سَنَة ۱۹۲۸ء دَ
مارچ په میاشت کئے دَسَرَکَه نه ترتانی پودے دَ لاریو او موہری
آمد و رفت شروع شو۔

ڈرزاں دتہ خیلو لار:

ڈ کال ۱۹۲۵ء نومبر میا شتے پورے ڈ رزاں نہ تر دتہ خیلو پورے
ڈ ریبیو ڈ تک جنکه لار سرتہ اوسیدہ۔

پہ ڈاوید سن حملہ:

لفتیننت ڈاوید سن (DAVIDSON) فٹے یو انگرین افسر چکریز
ابھیئ وو، پہ ۱۸ دسمبر ۱۹۲۶ء ڈکرب کوت اوتیافی پہ خواشانے
روان وو، یو خوغازیانو پرے حملہ اوکرہ۔ ڈاوید سن نے سخت ژوبل
کرو، او چنپلہ سلامت لارل۔

دیارلسم باب

مَلِك سَادَهْ خَانْ

ملک ساده خان د ملک آدم خان مداخیل وزیر خوئه وو او د
شیرنے او سیدونکه وو دده یو بل درور غلام خان نومیدو چاچه
د کال سـ۸۸۶هـ نه ترمی سـ۸۸۲هـ پوره د ملا ادیکر په مشرئ کنه
د فیرنگی په خلاف د قتل بنوو او قتل کرم په سرکونه سخت جنگونه
کړي دی -

نومبر ۹۵۶هـ کنه د کپتان میچم په قتل کنه د محبت خان او زنگی
خان سره غلام خان هم ملکره وو آدم خان د اتمانزو وزیر وسدار
وو او د مرہ طاق تور وو چه هلتہ په کابل کنه امیر عبدالرحمن تریه
نه په لرزان وو او د دیره ویره نه ده او دده خوئی غلام خا
دواړه په زهره او ورژل د دغه واقعه په حقله د "ټولېزآف وزیرستان"
ليکونک لفتینت کونل سی-ای-بروس په صفحه عنـ۱ لیکی چه:
"په وزیرستان کنه د دوی د کورنی پوزیشن کمولو
په خاطر امیر عبدالرحمن د زنگی خان نیکه آدم خان او

قره علام خان دواړه په زهرو وژلی وو:-

اپریل ساله پورے ملک آدم خان ژونده وو. دده د مرگ
نه پس د اتمانزو وزیر و مشری ملک ساده خان ته او سیار لے شوہ.
ملک ساده خان دیر با اثره شخصیت وو. او د خپلے توره پخته عنز
او سیاسی شعور په اساس ټه افغان او برطانوی دواړو حکومتونو
کېښه بندہ مؤمن کردار ادا کولو، او دواړو به په نظر کېښه ساتلو. دده
د بنو به ټه ستائنه کوله او په بدوبه ټه ستکه پټولے.
د کال ساله په ګړې کېښه د ملک ساده خان پوره پوره لاس
وو. ولے فیرنکی په ده باندے د بلوش جوړت نه شوکوله. او په تشو
رپورتولو کېښه به ټه براں ويستو.

د توچنی پولتیکل اینجنتی میجر گریٹ (Garrett) په چل رپورت:

"Note regarding penative measures in connection with Tochi-rising, Dated 10 June 1919" - کېښه د ملک ساده خان په حقله ليکي چه:-

"په مدآخیلو کېښه موښ فقط د یو سرغنه احتیاج

لرو، کوم چه ساده خان نو میږو. دغه سوپه د مایز مرد
عذارانه واقع په سبب یو خل جیل ته هم تله دهه او
دده کړه وړه نه یواڅه په مدآخیلو بلکه په تولو
وزیرو اثر پریستله دهه.

دا خوا لاخه، چه په تیرو ورخو کېښه د ملیشیه ځله

له د زهرو د واقعه نه خو صحیح تاریخ معلوم ده او نه حقیقت.

هندوستانی افسران ہم ده بے لازمے کری وو، دکوموپہ
 ذریعہ چ گرد سپاھیاں گمراہ شوی وو۔ دسادے خاں
 دضر رسانہ اثر لاندے وزیر اوں ہم دوہرہ
 غدار دی، خومرہ چہ دمن نہ دوہ دیشت کالہ آگاہو
 وو۔ ترخوپورے چہ سادے خان دکو مے سنگینے سزا
 سره مخاغ مشو مے نہ وی، یا دھمیشہ دپان د دغے
 سرحد نہ شریے شو مے نہ وی، ترھنے پہ وزیر و
 هیچ اعتماد نہ شی کیدے ॥

د کال ۱۹۱۹ء کو بہ خوختہ، چہ د کال ۱۸۹۵ء نہ تر کال ۱۹۱۵ء
 پورے پہ قطبی وزیرستان کئے د افغان او بروطانوی حکومت توپہ نظر
 کئے بل داسے ہوانہ وو، چہ د سادے خان سیالی نے کرے وے۔
 پہ کال ۱۹۲۵ء کئے چ دغہ توریا لے ہوان وفات شو، دن ددہ د ملکئی
 پتک ددہ د نوموری ہوئی زینگی خان پہ سراوت پے شو کال ۱۹۲۶ء
 کئے فیرنگی د "خانصاحب" خطاب درکرو، ولے خومرہ چہ فیز نگی
 د ملک زینگی خان تختہ د وفاداری توقع لرلہ، ہومرو نے ترے نہ
 حلق تریج شو۔ او د ملکئی پتک تپلو سره هغہ د فیرنگی پہ خلامیدان
 تہ را لو تو۔ پہ ۱۹۲۸ء کئے د مارچ پہ ۱۹۲۷ء نیتھ چہ د وزیرستان
 جی۔ او۔ سی جنرل ویکرام (General Wigram) سرہ د نور و گنگو افسرانواد
 بے شمیرہ فوجیاں د زینگی خان بسرہ د ملاقات کولو پہ غرض کرٹے
 لہ ورغلو او پہ مائیز رئے د فوج کشی خبرہ ورسہ اوکرہ۔ نو دہ

سکوت انکار او کرو۔ او دَخیل قام په غارہ چارہ را کنبلو ته تیار نہ شو۔ داخوا لاخه؟ چه ده دجنل و بیکارم دیر سپکاوے هم او کرو۔ کله چه ده په جھرہ درکھیدو دونه خوزنگی خان پنځلې تعظیمیا ورته پا خیدو او نه دده ملګری۔ بلکه په دا موقع یئے گنډ فزاریان هم راغوندہ کړي وو۔ هسے هم د زنگی خان جھرہ به د فرامایانو آما جګاه وو۔

د افغانستان مشهور ایجنت زاکیم شاه خوبه هر وخت وږۍ موجود وو۔ کال سنه ۱۹۲۸ کښې چه انگریزان د ده د حکومت ټونځنه د تورو وئیو ډک شول، نو د ده موافق او خطابات نه ضبط کړل، او د مدآخیلو دغه علاقه نه تر ۱۹ جنوی سنه ۱۹۲۹ پورے ناکه بند کړه۔ دغه نه په زنگی خلن نفر هم وسونه او کړل، خو مجال وو، چه هغه نه دَخیله لاره نه دا اړو لے وو۔ آخر فیرنګه مجبوره شو او د زیارات کړې بې له وېرے نه نه زنگی خان ته ټول مراعات او اعزازات واپس درکړل۔ زنگی خان سکوت امی (آن په) وو۔ ولې زبردست خیکرو ګامستن مزاج او د غیر متنزل لو ارادو خاوند وو۔ په کمسنی عمر کښې نه د اتفاق نه وزیر و مشری ترلاسه کړے وه۔ هم نه په حکومت څل رغب هنله وو او هم نه په اولس کښې شان قائم کړے وو۔ هغه سوچ مسلمان وو او د وزیرستان سوئې بې کچه مینه لوله۔ په ۲۴ اگست سنه ۱۹۲۸ چه یو حل ابراهیم خیل و زیر و د کوئه قای کشائے په وجهه د سپین کمر په محسودو باندے د لشکر کشی، فیصله او کړه دو هغه وخت

زینگی خان ڈزبردست فهم و فراست نه کار و اخستو۔ او هغه لشکر
ئے ڈ محسودو په ھائے په فینگی درواچلو۔ او بے حسابه تاوان
ئے ورته اور سولو۔ زهوبن دعنه دروند، نومورس او په قام مین
مشر په معمولی تنازعه ڈھپلو تربوران ڈلاسہ او ووژلے شو۔

ڈ واقعاتو تفصیل داسے بیانیبی، چې ڈزنگی خان ڈھپل
تره خان حبیب سره له مودونه تعلقات خراب ڈاروان وو۔ ڈ
خان حبیب سکه تربوران ڈزنگی خان سره ورہ په ورہ او سیدل۔
ولے ده چپله ترہ نه لرسه وو۔ یوه ورخ ڈدوئی په ماین کېتے
په زمکه تنازعه را پوره شو، او په نتیجه کېتے په بہار پریل
سکنہ ۱۹۳۵ء سحر وختی ڈکور نه باهر زنگی خان، ڈدہ یوکش وسورد
صاحب جان او ڈدہ ڈتره حوشہ عجائب دریواره قتل کړل۔

قاتلانو ڈخان حبیب په کوت کېتے پناه و اخسته۔ دغه خونزیزه
تصادم په مدآخیلو کېتے استعمال پیدا کړو۔ ڈ مداخیلو قامی لشکر
رافعند شو او ڈخان حبیب ڈکوت نه چاپیره شو۔ ڈ سخته مقابله نه
پسته ئے په ۲،۰۰۰ نفر خپلواں
ئے ورله اووژل۔ دوو نارینه، دوو نغانو او شپږو ماشو ماڼو په
تینسته ھانوونه خلاص کړل۔ او ڈاوړو ملک میراعظم خان محمد خیل
کړه پناه و اخسته۔ په دعنه نښته کېتے ڈ مداخیلو ڈ قامی لشکرنه هم
اته کسان مرہ او لئن تنه ٿوبل شول۔

زنگی خان ڈ، ۰۰۰ په سحر په چپل په لارینی مریيون کېتے بشخ

کړے شو او هم په دغه ورڅ د اټمازد وزیر و د مشري پېښه د ده
د مشري خاندان په سراوې شو - دغه وخت د خاندان عمر
صرف ۲۴ کاله وو - د زنگی خان په جنازه او د خاندان په دستارېندۍ
کېنه په زړکو دغه قبائل شريک شوي وو -

د ناري وزيرستان پولټيکل ايچينټ کپتان جي - سی - ايل کريكتون
(Cricketon) په "بارهور ايده منشور دشمن د پورت ۱۹۳۵-۳۶ء" کېنه
د زنگی خان په حقله رقمطراز ده، چه :

"اګر چه ده په پوره دول هغه بے مثاله پوزيشن
حاصل نکړے شو کوم چه د ده پلاس ساده خان را
خپل کړے وو. ولې بيا هم زنگی خان ترڅله مرکه
پوره په قطبی وزيرستان کېنه بلاشک و شبہ یې
طاقيتور او ذى اثر ملک وو - د خپل پلاس په شان
چه ده د وزير و په قبيله کېنه کوم عظمت پیدا کړے
وو، هغه د خپل سره د ده د هغه غږيږي مصالحه و فدارۍ
خلوص او صند مرهون م منت وو، د کومو په اساس به چه
ده د هغه آزادی یا نور مفادات د غږي و د عصبيت
څنډ محفوظه ساتل، خواه که دغه بر طالوی حکومت وو
یا افغان، او یا کومه بله قبيله" -

د اټمازد وزير و د مشري کيدو په وخت د ملک خاندان عمر
ډير کم وو - ولې د خپل لړ غونډ مشابه په نقش قدم بازه دا سه

نیغ روان شوچه انگریزان ورتہ گوته په خوله پاتے شول۔
 هم په دعو شپو درجئ کئے چه مجاهد اعظم الحاج فقیر ایپی د
 انگریز ادف په خلاف ڈجهاد اعلان اوکرو۔ نو دعه با تورهم ورسه
 پوره پوره ملا او تله۔ نهئے په سر صرفه او کره او منه په دولت جیل
 ته لارو، په کلی نئے بمبای او شوہ او تاوانونه ورتہ او رسیدل،
 خو مجال وو، چه فیر تکی تھئے غارہ ایبندے وسے۔

دناری وزیرستان پولیکل ایجنت سی۔ بی۔ ڈیوک (DULLKE) په
 بار پر ایڈ منسٹریشن روپوستہ برائے ۱۹۴۱-۱۹۴۲ء ”کئے ددہ په حقلہ
 داسے واویلا کرپه ده:

”خاندان همس په خپله قبیله کئے ڈھکومت وفادارو
 غزو په ویرولو کئے بوخت دے۔ سره ددھے چه په
 عمومی تو گه قبائلی احساسات ددہ په خلاف دی۔
 ولے بیا ہم ددہ په رویہ کئے ڈاصلح هیث علامہ نہ
 خرگندیں ی۔ لہ دھے کبلہ ڈ۲۹، مارچ ۱۹۴۲ء نہ تریکم
 اپریل ۱۹۴۲ء پورھے ددہ په کلی مشیر نے باندھے
 بمبای او شوہ“

دعه توریا لے ملک ڈ قوم او ملک پوره پوره وفادار وو او خپل
 خانداني وقار او عظمت ئے په بنہ ڈول برقرار سائیلے وو۔ کلم چه
 پاکستان جو پشتو، نو ملک خاندان ہم په ڈیر اخلاص سره خپله
 وفاداری ورتہ ورلندھے کرہ۔ ملک خاندان چھرمہ ڈا تانزو وزیر

دیو مشرپه حیث په حکومت کېنځی دراښت لرلو، هومړه نئ په وزیرستانی اولس کېنې هم مقبولیت درلود. د خپل فقیرانه خوی بوی له کبله به هر چا مینه ورسه کوله. د حکومت او عوامو ترمیخه به چه خه کشاله پیښه شوه. نو ده به همیشه د عوامو طرفداری کوله، او د بیتیماڼو لشکرته به په ولایندے روان وو.

ذموین دغه نیک سیرته، زړه ور او په قام مئن ملک د اوږدې بیماری نه پس په ۲۶ ستمبر ۱۹۸۷ء په حق او رسیدو. او د ده په حاڅه د ده مشرے حومه عبدالودود خان جانشین او ته اکله شو.

لا لا پیړ :

لا لا پیړ د افغانستان د خوست په منطقه کېنې د کډا خارې لوئه ملک وو. اصلی نومې محمد حسین شاه وو. په ده نسبت سره کډا خارې ته او س حسن کوبې هم ويئلې شي. هر کله چه د یوینډلاند راکښې شو. دغه هغه وخت به لا لا پیړ په وزیرستان کېنې د انګریزانو په ضد او د امیر کابل په حق کېنې خلق راپورته کول او د جهاد تبلیغ بهئه ورته کولو.

د ده په ژیه کېنې خه دا سه تاشین وو، چه محسود، وزیر، دا ور او بیټتني به همیشه د فیونگۍ سره برسر پیکار او رسیدل. ده به هر وخت وزیرستانی اولس ته ويئل چه:

”فیونگۍ په کال ۱۸۹۵ء کېنې تاسو سره وعده

کړے وه، چه د افغانستان سره د حد بندی سرته رسولو

نه پس به د وزیرستان نه بیرتدا اوئی۔ ولے هغه ایں
وعد خلافی کوئی او لکیا دے په وزیرستان باندھ
د دائئی پنجو بنخلو توتیبات تری۔ راحی چہ غیرت
اوکرو او چله پاکہ خاورہ تری نه آزاده کرو۔
لالاپیر په خپل کلی او موسټبل کنے باقاعدہ لنگرجاری کرھے
وو او کنپ غازیان او مفروزان به ورسم او سیدل۔ د ملتوی روپورتی
(آن وزیرستان سال ۱۹۳۵ء) په صفحہ عنکے باندھ کو ترتیب کیا (Khost frontier)
”د خوست آتش نشان“ ویٹے شوی دی۔ لالاپیر د افغانستان د مرکزی
حکومت ایجنت وو۔ او د ہیر سیاسی شعور، نفسیاتی پوهے او جنکی محاذ
خہبتن وو۔ د په وزیرستان او افغانستان کنے پورہ پورہ انزو روپو
قامُ کرھے وو۔

په کال سال ۱۹۱۶ء کنے د ”قید یا عنستان“ مصنف په صفحہ ۳۰۷۔ او
۳۱۲ ددہ د شخصیت د اسے حاکہ را کاری:
”معلوم ہوا کہ فراریوں کے معزز اور ہر داعزیز بزرگ
لالاپیر بذاتِ خود تشریف لائے ہیں۔ وہ ایک سفید
گھوڑی پر سوار تھے۔ سفید ریش، دُبلا بدن، کپڑے نہ بہت
میلے اور نہ اجلے، اور ایک پرنے فیشن کی مدقرشیشوں کی
عینک زیب چشم کئے ہوئے تھے۔ اُس وقت گاؤں کے تمام
فاری ان کے گرد جمع تھے۔“

لالاپیر د المحاہد ادیکَ صاحب مٹا کر د وو او په لاندو د اوپر عکتے

ئې سېق قىرى نه وئىلە وو. کال ۱۹۳۷ء کېنے تقریباً دَ سلو كالوپه

عمر بىنە وفات شو.

زاكيم شاه :

په بىر عمل کېنے د مرغې پېپلى کابل خيل وندر وو. ده هم د لالاپير
په شان د افغان حکومت سره لابطه لرلە او د ملاپاوندہ او وزيرستان
په حقله به مركز ته اطلاعات استول - د شاغاسى محمد اکبر
خان، چه د سميت جنوبی (پکتیا) نائب الحکومه وو، بریشې وو. شاغاسى
په متون کېنے سکونت درلود - او د گردین، اړکن او خوست علاقه ترے
لاندے وسے.

شاغاسى په جنورى ۱۹۱۲ء کېنے پوچھه پوچھه اړکن ته راغه
وو. وروستو د خە جرم په پاداش کېنے د کابل امير حبیب الله په توب
کېنے والونعلو. د شاغاسى د ملازمت په دوران کېنے زاكيم شاه هم
د تانزیو د دراګي حاکم وو.

زاكيم شاه دير جابر او رعې داره بنیادم وو. پچوا به د تانزیو
منو بىخۇ پرداگونه (پرتوگونه) نه اغۇستىل، او بىدە او بىدە شرى
يا او بىدە تر بىخۇ ختنونه (قىيصونه) بىه مە اغۇستىل. زاكيم شاه چ
په اول چۈل دراگى ته راڭىز نى په هەرھەغە كىس بىه مە دوه غىرن
جىريمە لگولە، چا به چە پرتوگ نه وو آغۇستە. د دە جەنلىقى مۇسى
دۇكىر به چە د تانزیو د کلېپە خە راتلىقۇ دۇخلقۇ بە دې جىرمانى د
ويىسى نه په مال پىسە تليلىو كسانق پىسە عزونۇ ته پوهاگونه ورل - د

ڙاکيم شاه یوبيل درعد هم وو، چه زاليم دوميدو. حفه ڏين پياردهه وو او هر وقت به ڏايرنگي په خلاف سرگرمئي کنه لکيا اوسيدا، یوحل نئے ڏ دته خيلو خواکنه ڏاک په تانگه هم حمله کرھے وو او رفتت تاڻ نئے ورته رسوله وو.

ڙاکيم شاه تر کال ۱۹۳۶ء پوري ٿوندے وو، ڏهڻه نه پس نئے ٿول حالات په تيارة کنه دي.

ڏخينجي محسودو پيه رموحمله:

ڏ سروکئي قلعه په خواکنه چه ڏ فوج ٿنڌه کوم مرهي ٿوبلي شوي وو، ڏ هڻه ڏ برامته نه، ڏ دکلو په جرم کنه فيرنگي په ۳۰ اكتوبر ۱۹۲۸ء ڏ کنڌي غرنه جنوب پله ڏ خيرجي محسودو په رموحمله اوکره او زرا ميرنه او دره ميله توپك نئے ڏ شپان ٿنڌه تر لاسه کول، ڏ ده نه علاوه نئے اووه کسان خره لاسو شپانه هم ڪرفتار کول.

ڏ بوستان برميد:

ڏ کال ۱۹۲۹ء په ۱۷ جون لفهيننت ستيفين (Stephens) او اے. ايس. ڪاربرال (A/S Corbal) ڏ رزمڪ ترخوا په موئر کنه رطک وو یو خوغازيانو، چه ڏ پياره محسود وو، ڏ بوستان په مشرئي کنه حمله پرے اوکره. انگريزان نئے دواهه قتل او موئروان نئے سخت ٿوبيل کرو. ڏ فوجيانو چغه ور پسے اووته، خوشوك نئے رالاندے تکرے شول. انگريزان په دے لا او قهريل، او ڏ بوستان په ٻيلو پسے نئے شپه ورخ یوه ڪرڻ. یوه ورخ ڏ جمنوبي وزيرستان نائب پولتيڪل ايجهنت پيڪن

(Peetman) په مشریع کېنے مليشیا او خاصه دارو پیت په پیته دده له کوره خند که هیره تاو کړه. او کېنځ په کېنځ شه دده پلټنه اوکړه، مګر پیدائش نکړه شو. ولے چه هغه لا پهوا بیعمل ته پښته یستله وئه. فیروزگی هلتہ هم د نائب پولټیکل افسر محمد نواز خان په مشریع کېنے د احمدزو وزیرو ملکانان او ڪنڀ خاصه دار ورپسے او لیبل. هر سیمه ئے او پلټیله خو د بوستان درک شه معلوم نکړه شو. آخر د ده بینناه خپل خپلوان شه ګرفتار کړل او ترمودوئه په بندی خانو کېنے اوکړول -

د فیروزگی زړه په دغه هم سورنه شو. یو خواسته دده د ھکرتاری په سرعتی غږت انعامونه او شندل او بل خواسته د خاصه دارو په ذریعه کوشش نور ورپسے تیز کړو.
تعربیالی بوستان ته چه د وطن هر څائے تنود شو، نو جیبورا
ئه افغانستان ته کوهه یورله او په کابل کېنے میشته شو.

خوارلیم باب

د سقاو جکت

امان اله خان د کال شکلوا فغان جنک کښه چه انگریزانو

ته کوم بې دریغه تلغات رسولی وو او شرمونه نه ورپه غاره کړي وو په هغه باندھه نه، تاریخ پرده اچوله شوه او نه د سلطنت برطانیه واکلدار هیرو لے شول. د غوهر خه به د سپین پوستو په ګوشت و پوست کښه د ازغوي په شان چیج کولو. و لے امان اله خان د اهر خه هید کړي وو.

یو خوانې چيل زبردست چریل نادرخان د وزیر جنک د عهده مه مات کړو او د سفیر په حیث لے فراسن ته او لیپلو. هغه په دے مرور شو

او استعفی لے ورکړو. بل خوا د خپل حکومت په نهم کال په، دسمبر شکلله د دنیا په سیل او وو تو. د ده سره ملکه ثریا هم وو. د تلوپه وخت امان اله خان خپل جانشین ولی محمد بد خشافی مقرر کړئ وو. د غه بد کړدانه بد خشافی او د فیرنگیانو سفیر همقرر د ده په خلاف د مختلفو ذریعه مه داسه پرو پیکندو هه شروع کړئ وسے، چه قول او لس لے ترې نه بد ګهانه کړئ وو. هر کله چه په ۲۸ جون کال شکلله

اماں ادله خان بیوته کابل ته راغه، موده دخپل قام په بعض گوتہ کبینیسوئے او دراتلو سره نئے دوطن نه یورپ جپیول شروع کول۔ په ده باندے اولس خوابدے شو. او په ۸ دسمبر ۱۹۲۸ء خائے په خائے شورش والپورت شو. وروستو د سرکاری منصبدارنو په گوتہ دغه شورش په ہول وطن کئے خور شو. او دیو انقلاب شکل نئے اختیار کرو۔

په کابل کئے د انگریزانو سفیر همفرے دیو ماشکی ځیئه پچھے سقہ را ځکتے کرو۔ د بچھے سقہ اصلی نوم حبیب ادله خان وو۔ پلارئے عبد الرحمن خان نومیدو۔ او د افغانستان د حصہ فوج چه ”د منوئے قولے“ به ورتہ وئیلے شول، یوسپا ہی وو۔ د منوئے دافوچ په کال ۱۹۲۱-۲۲ء کئے د ترکی جرنیل جمال پاشا په نکرانی کئے قائم شو وو۔ وروستو دغه فوج ته د خپلے بهادری له کبله په اړک کئے خائے ورکړه شو۔ چونکه دغه د حکومت یو خصوص فوج وو۔ دن په ده وجہ به عموماً دوئی ته چوئی نه ملاویده۔ او سپایان به اکثر خپلو کورونو ته لیواله وو، او پتے په پتہ به یویو، دوہ دوہ تکل او خو درئے پس به بیا راتلل۔

د دوئی په ده چل چه حکومت خبر شو نو د کابل په خلور طرفه لارکنے په پیرے چوکئی مقبرہ کې او دوئی به نئے رانیوں۔ یوه درج بچھے سقہ هم د خپلو ملکرو سرع په پتہ ڪورتہ روان وو۔ په لارکنے پرے د پیرے سپایان پیښ شول او یو تربله مشت و گریوان شول۔ بچھے سقہ دزے پرے اوکړه او یو خو سپایان نئے په ټوبک او یویشل۔

په هغه کئي یو مړ شو. بچه سقه د مرؤ سپاھي توپک واختن او کوم پله ٿئي هغه اوکړه. بس دنه وڃي وه، چه هغه مفروشو. او شوکماري ٿئي شروع کړه. دروستو دده سره یو بد نام داکوسید حسین هم ملکوري شو. او دواړه د سکاري افسارانو او فيرنگيانيون په مرسته د امان الله خان په خلاف ميدن ته را او وتل.

د امان الله خان په خلاف رو بهه اوړ د شنوارو نه پوره شو. د هغه سپنځي تر هرات او ترکستان او رسيد او په نتيجه کئي ٿئي په ۱۹۱۹ء امان الله خان ڈخت نه کوز شو او خپل و د عنايت الله ۱۹۱۹ء په کښېنو. امان الله خان په ۱۹۱۹ء جنوری قند هار ته لارو. او د هغه چائے نه د چمن په لار اتلی ته او رسيدو. په دريمه ورڅ بچه سقه کابل ته راغه او د جمیع په ورڅ ٿئي د خپل بادشاهي اعلان دا سه اوکړو:

”امير بچه سقه حبيب الله، د هغه، درون حميد الله“

معين سلطنت، سيد حسین وزير جنگ، عطاء الحق

وزير خارجہ، عبد الغفور وزير داخلہ او شير جات

وزير دربار“

بچه سقه خپل وکيل التجار امام الدين چاريکائي پيسپور ته د سرهام، عبد الحکیم خان په چائے راولیبلو.

بچه سقه چه کله د کابل په چائے قبضه کوله، نو جنل نادرخان هغه وخت په فرانس کئي و. هغه چه خبر شو او د غزادئي نه

کراچئی ته راگلو۔ په ۲۳، فوری ۱۹۲۹ء د افغانستان په نیت د
کراچئی نه پیشیز ته را روان شو۔ هم په دعه دلخواه د لاهور په
ریلوه سپیشن مولانا ظفر علی خان د تحریک خلافت د یو لیدر
په حیث د هغه سره ملاقات اوکرو، او د هغه نئے د هغه د
ارادو په باب کنے پوینتنه اوکرو۔ جنرل نادرخان په حواب کنے ورته
اوومیل چه :

”رہما دا اراده ده، چه زه به تر ھے په قلار نشم
تر خوئے چه د کابل تخت د بچہ سقہ نه بیرته
آخسته نه وی، او امان اللہ پر کبینو لے نه وی؟
جنریل نادرخان د خپل پوکلم په مطابق د پیشوردنه د کریں
په لار افغانستان ته داخل شو او د سمت جنوبی په خوست نوې
علاقه کنے میشه شو۔

په ابتدا کنے هغه د تیله افریدیو او اور کنیو نه د لشکر د
حاصلولو کوشش اوکرو، ملے دروستوئے د وزیرستان قبائیلو
ته وفدونه را ولیمبل۔

جنرل نادرخان د کال ۱۹۱۹ء په غزاکانو کنے د وزیرستان خلقو
یو جنریل په حیث پیشندے وو۔ ددة د اطلاع سره سم د فذیرو،
حسودو، داورو او بیتنه لوشکرے خوست ته روانے شوئے او په
۲، ستمبر ۱۹۲۹ء او ۲، اکتوبر ۱۹۲۹ء ته ددة سره د خوست په مقام
لیدل کتل اوکړل۔ په دعو لوشکرو کنے د وزیرستان د مختلفو قبلو

منه علاوه بنوئی هم شامل وو۔ دَ دَغُو مختلفو لشکرو نامتموش
 شهرزاده مُلافضل دین، ملک موسی خان محسود، ملک شودی خیل
 داور، او ملک دانده مدآخیل وزیر وو. جنل نادرخان وزیرستان
 لشکرو سره د هریوب په مقام یوه جرگه اوکړه او په ده کېنه په
 ده دول خبره اتره او شوھه :

ملک دانده نادرخان ته او وئیل چه ...

”د بچه سقه سره د جنگ کولونه آکاھو به

زمونن یو خومطالبات ضرور منله شي، هغه دا دی

چه: (۱) د بربالی کیدو نه پس به د کابل ټفت بیرته
 امان ادلہ خان ته سپارے شي -

(۲) د جنگ شروع کولونه آکاھو به مونن ته په

سری سریوه یوه کمبله، یو یو جوړ څلائی، یوه یوه
 تمماچه او یو یو توپک دا کولے شي -

(۳) د کامیابی په صورت کېنه به مونن ته په سری

سر د خوست په منطقه کېنه شپیتله، شپیتله جریه
 زمکه را کولے شي -

(۴) په آخر کېنه مونن داخواهش هم لرو چ جرنل

صاحب ده زمونن، د مطالباتو د منلو په ترڅ کېنه د خپل

لاس لیکلے فرمان را کري؟

جنل نادرخان چه دا واوردیدل، تو په ستګو کېنه نه او بشکراغل،

او ڏغريو ڏک آواز ڪئي ٿي او وئيل چه :

”زماد په ٿاڻت پاک سوگند وي، چه ڪله ڏڪايل
 ڏخت په ڪتلوبه ٻريالي شم، نونه بهئي ته اهانه الله
 خان ته سڀاڻ - باقى ستاسو ڏ مطالبو په حقله به نه
 دو هم قدر عرض ڪرپ، چه نه حزن يو ملنگ یئم، که
 چه ڦ ما دو صره قدرت لري، نون تاسو ته خه حاجت
 وو، ما به هر خه په خپل مٿئ ڪري وسے - خود استاسو
 تر و راندھے مه چه ٿولئي ینو ل ده، نون پوهه شئي چ
 زما لاسونه تشي دي ؟“

په دهے خبره وزير قام پنجبله ڪئي و بله مرڪه شواو په اتفاق
 ٿئي ڏداوري لشڪر تا او وئيل چه :

”موبن وزير تو تاسو ته واک در ڪري ٿي ده، هر ڙنگ
 ڇواب چه تاسو مناسب ڪنپي، نادرخان ته ٿئي ور ڪري.
 زموبن به پري ۾ امناوي ؟“

په دهے موقعه ملک شو ڏي خيل پا خيدو او خلقو ته
 او وئيل چه :

”ا ٿي خلقه ! نون مو بن ڏ نادر کا کا نه هيٺ شئي
 نه غواړيو - بس - ده زموبن بادشاہ او مو بن ٿئي
 رعيت یو، ٿئي په سقاو بسم الله ده ؟“

بيا ٿي جري نيل نادرخان ته فتح در واپلو او وريته اوئي وئيل چه:

”نادر کا کا ! او بنسک د پا کے کوہ . هغه د راتلوبه
وخت می د چنہی د خور (د خپلے بنئے) او بنسک هم لا
نه دی هیں ے ۔“

ڈ ملک شودی خیل په خبر و جنل نادرخان دومره خوشحال شو
او په ده نے دومره مینه راغله ، چه کله سقاو او وھلے شو، نو
دھ نے په دیر عزت احترام سره په کابل کجھ تم کرو او د جرنیلی
په خطاب نے او تما حکلو -

ڈ ملک شودی خیل د وینا سره لشکر یا نو چولونه او عنزوں او
په بچہ سقہ پس نے ملے او تھے - رو بھے جنگ د تیر نے کندوؤ په
مقام او شو - دغه جنگ یو فیصلہ کن جنگ ثابت مشو -

ڈ سقاو یا نو پسندے رایتینکے نہ شو ے او بچہ سقہ په ۸، اکتوبر ۱۹۲۹ء
سره د خپلو وارو زابو د ”ارگ“ نہ او تو او د سمیت شمالي په لوہ
ئے پسندے او کبنتے -

ڈ وزیرستان تور زندو په ۱۰، اکتوبر کابل قمع کرو او جرنیل
نادرخان په ۱۶، اکتوبر ۱۹۲۹ء د خپلے تخت فشنی نی اعلان او کرو - سر
او لف کیرو په چپل کتاب ”دی پتهان“ کبنتے وزیرستانی اولس ته دکال
۱۹۱۹ء مختصر اینکلو افغان جنگ او بیا کال ۱۹۲۹ء کبنتے د سقاو په خلاف
جکرو کبنتے د خپلے بے مثاله قربانی او بھادری له کبله د خپلے زمانے
”بادشاہ کن“ واٹی -

په افغانستان کبنتے چه د جرنیل نادرخان تخت په قلار شو نو

ڈ وزیرستان ڈ توریالو مخہ بیا فینگکی ته شوہ۔ خو مجموعی طودا
خلقو پام لاهفسے کابل پله وو۔ ولے چہ اکثر مشران هلتہ وو۔

سرکونہ :

فینگکی ڈ سقاو ڈ جگرو په دوران کئے دغازیانو ڈ غیر موجود کئی
نه پورہ پورہ فائندہ اوچتہ کرھے وو۔ او په وزیرستان کئے ڈ سرکونو
جال خود کرھے وو۔ ڈ دانا په سرک چہ کال ۱۹۲۸ء کئے ڈ سوکی نہ کوم
کار شروع وو، هعه په دسمبر ۱۹۲۹ء کئے بشپړ مکمل شوھ وو۔
په دوہ توئے کئے ڈ تکی زام پل په نومبر ۱۹۲۸ء کئے ست رسید
وو۔ او ڈ کوتکی په فروری ۱۹۲۹ء کئے مکمل شوھ وو۔ هم په دعن
شپو ونحو کئے ڈ منزی نه ڈفعہ هید کواں تر مستقل طور و آنا ته
بدل کرھے شوھ وو۔ دعه رنگ ڈ میر علی نه ټول کرم، ته سرک
هم ڈکنارے جو گه شوھ وو۔

لندہ دا چہ اوس فینگکی ته ڈ وزیرستان حالات خد، نه، خه
ساز کار شوی عنوندے وو۔ په دے حقله "دی هستہ" آف دی
مؤمنتین آر ټیلری" لیکونک جنل گرام ہم په صفحہ ۲۳۳ داسے لیکلی
دی چہ :

"ڈ توجھی او ساؤ ته وزیرستان سکاؤ تھیں به ڈ خیلو

ڈیو تو سرکولو په لر کئے په آزادانه طور گر خیدل"

رمضان خان محسود: رمضان خان ڈ کال ۱۹۲۸ء یو نوموره ہجاہد
مشرو۔ ڈدہ درور سادھے خان ہم ڈ تورے او مرلنے په میدان کئے

Wab ool

رمضان خان محسود

دچا د توپ نه به چه د سرازو غه قلعه په تراره وه.

تائی منه لولو. هیسه خودوئی دواپه درست کاله چخوا د انگریزیانو په خلاف
دا پورته شوی وو. د لے کال نسـ۱۹۳۸ـ کښه شو په دیره تیزی سه خپله
مخاهمانه سرکرمی په مع روانه کړے.

رمضان خان یوقبایلی ساخت توپ هم درلود. اوکش بهئه دـ
سراروـغه په قلعه کوله باری کوله. هم په دغه کال یو حـل رمضانـ
خان دـسـآـدـه خـان، مـولـانـاـکـلـیـنـ، قـامـیـ جـرـنـیـلـ عـلـیـ بـاـتـ، قـامـیـ جـرـنـیـلـ
مـیرـعـلـیـ خـانـ بـهـلـوـلـزـیـ مـسـوـدـ اوـ فـقـیرـ مـحـمـدـ سـلـیـمـ خـانـ اـحـمـدـزـیـ وـزـیرـ پـهـ
ملـکـرـیـ کـښـهـ دـ سـرـارـوـغـهـ پـهـ قـلـعـهـ حـمـلـهـ اوـکـړـهـ. یـوـ خـواـغـازـیـانـوـ دـ توـپـکـوـ
پـهـ باـرـعـنـوـ کـښـهـ رـاـگـیرـهـ کـړـهـ اوـ بلـ خـوارـمـصـانـ خـانـ پـهـ کـولـهـ بـارـیـ
شـروـعـ کـړـهـ. دـ بـدـهـ منـغـهـ دـ زـیـاتـ ګـرـمـوـالـیـ لـهـ کـبـلـهـ توـپـهـ اوـ چـاـوـدـلـهـ
اوـ پـهـ بـخـرـوـئـهـ دـوـهـ تـنـهـ توـبـیـالـیـ غـازـیـانـ شـهـیدـانـ شـوـلـ. دـ توـپـهـ دـ
خـامـوـشـ کـیدـلـوـ سـرـهـ سـمـ دـ فـیـرـنـگـیـ جـنـگـیـ طـیـارـهـ پـهـ فـضـاـ کـښـهـ رـاـخـکـنـدـ
شـوـهـ. اوـ پـهـ غـازـیـانـ اوـ وـرـسـهـ وـرـسـهـ دـ شـمـ خـیـلـوـ اوـ بـهـلـوـلـزـوـ
مـسـوـدـوـ پـهـ کـلـیـوـ سـخـتـهـ بـمـیـارـیـ شـروـعـ کـړـهـ. دـ دـغـهـ بـمـیـارـیـ پـهـ اـثـرـ
کـښـهـ سـمـ کـسانـ غـازـیـانـ شـهـیدـانـ، ۹۳۷ـ کـورـونـهـ تـاـهـ اوـ پـهـ غـیـلـوـ غـنـیـلوـ
خـارـوـیـ سـتـهـ شـوـلـ. پـهـ مـقـاـبـلـ کـښـهـ دـ فـیـرـنـگـیـ څـنـدـ هـمـ خـلـوـیـښـتـ تـنـهـ
فـوـحـیـانـ مرـعـهـ اوـ اوـیـاـ کـسانـ سـختـ ژـوـبـلـ شـوـلـ. دـ دـغـهـ شـانـ دـ توـپـهـ
یـوـ خـوـرـسـاـ ګـنـارـوـنـوـ بـانـدـهـ پـهـ کـیـمـپـ کـښـهـ دـنـهـ هـمـ پـورـهـ تـاـوـانـ وـپـیـښـ
شـوـ. رـمـضـانـ خـانـ دـ لـدـهـ پـهـ مـیـدانـ دـنـهـ سـیـمـهـ کـښـهـ دـ سـلـطـانـهـ کـلـیـ
اوـ سـیـدـوـنـکـ وـوـ. اوـ پـهـ شـمـ خـیـلـوـ مـسـوـدـوـ کـښـهـ دـ بـاـدـوـ دـ شـلـخـ مـهـ روـ،

پلار نئے الله باغ نن ميدو - د رمضان نور دهه ورونيه عزيز خان.
 ساده خان او فرمانه خان به هم هروخت د برعاليه استبداد په
 ضد بوخت وو - فرمانه خان په تولو کنه کشنه وو - او په خندۍ
 مشهور وو - دا ميرې نه په اپريل ۱۹۵۹ء کنه په خپل مرک وفات شو -
 رمضان خان دوبه په خاصه دارو کنه صوبیدار وو - وروستود
 جهاد شوق په مخه یورو، هرڅه نېټه پريښړل او نوموريه غازى
 شو - په خپل پيسوئه توپ جوړ کړو او د انګریزونو په خلاف نه
 غزاکانه شروع کړه - دعه نتگیاله خان چه د فېرنګي د استخاري
 قوت نه دېرتنګ شو نوا فغانستان ته هجرت او کړو -
 په کال ۱۹۳۰ء کنه د وزيرستان توريالو ژنرو د رمضان خان
 په مشری کنه د آمو دریاب په خواو شاد ابراهيم بيك په شخړو
 کنه دیره مړانه کړه وو - له ده جهته شاه نادر خان ده ته په
 افغانستان کنه پتته ولکړه وو - او اعتزازی نائب سالار نه تاکله
 وو - دغه تورياله ژنره کال ۱۹۳۹ء کنه د خوست په مقام په
 خپل مرک په حق او رسیدو، او حامنود کابل او پيښړ په لار
 بيرته خپل وطن ته راوړو او دلته نېټه بنخ کړو -

د دته خيلو جګړه :

دغه جګړه په کال ۱۹۳۸ء کنه د دته خيلو په مقام شوې وو -
 واقعات داسه وو، چه دلوي اختر په درج د ماما زيارت په مقام
 د مدل خيلو خدن خيلو او نوو ګنډو خلق لشکر راغونه شوې وو، او

وارپه وار به ورتہ علماء کرامو تقریرونه کول -

په دهے موقعه مولانا عین الدین دجہاد په حقله داسے
پُرچوش تغیر اوکرو چه ننگیالو ژنگ سمدستی توپک را ختل
او د دتہ خیلو په قلعه نئے دحیلے تھے اوکرو۔ هم په دعه ۱۱ مئی
ست ۱۹۳۷ء نئے د مولانا عین الدین، ملک ارسلانخان او ملک دانوئے
په مشریٰ کبنتے د دتہ خیلو په قلعه چپاؤ دوروو او حملہ نئے پرے
اوکرو۔ اکثر تول غازیان مداخلی وزیر وو۔ دقلعه چاپیره از یعنی
تارونه نئے پرے کول او تقریباً درتے سوہ غازیان دقلعه لوئے وردہ
ته وراور سیدل او قلعه نئے عاصہ کرو۔

فیر یعنی د مکرو فریب نه کار واخستو۔ یو خواستے پتہ په پتہ
د میرانشاہ نه جنگی طیارے داوغوبنستلے او بل خواستے غازیانو ته د
صوبیدار سید وحید خان په ذریعہ دا پیغام دراولیبد لوچہ،
”که چرسے په قلعه کبنتے دننہ تولو مسپا ہیانو ته
د سامن ورکوئی نو معین بہ دروازہ لرے کرو، او
هر خڑہ بہ تاسو تھ حوالہ کرو۔“

غازیانو دا خبره خوبنہ کرو او وعدہ نئے ورسو اوکرو۔ چونکه د
فیر یعنی بیویچو په دوئی باندھے قصدنا وخت اپولو، نو دا حل نئے بلہ
بھانه وردا لندھے کرو، ورتہ ویل نئے چہ ”تاسو دعه هر خڑہ
لیکلی راکریئی“ هر کله چہ په ۱۲ مئی غازیان داعتبارنا میلکو ته
کبنتیا ستل، نو په دهے مینځ کبنتے د میرانشاہ نه جنگی طیارے

راور سیده۔ سخته بمباری نئے شروع کرہ او غازیان نئے دبیغنو پہ
غمبار او د مشین گنونو پہ تکار کئے پتے کرل۔ ددھ سره
سره د قلعے دچت نہ هم سپاہیانو بارعنه پرے دباندھ کرل۔
غازیان هم کفن پہ سرتلی راغلی وو۔ داسے گوندھ نئے ورته بنخ
کرپے چہ ترمانتامه نئے رق قدر نے اونہ وھلو او پہ یونغ مقابلہ
نے ورسہ اوکرہ۔ پہ دغه اولنئی درج جگہ کبیس پھلسن^{۱۵} تندھ غازیان
پہ شہادت اور سیدل، او دیرش تنہ سپاہیان او وڑلے شول۔ پہ
دا موقع کہ د ملک ارسلخان پہ مشریع کئے د غازیانو یوہ دله
د دتھ خیلو قلعے قطب پلہ غرہ ته نہ وھ ختلے او د قلعے پهچت
مورچہ شوی سپاہیان نے نہ وھ ڈزولی، نور بید هم گنر
غازیان پہ شہادت رسیدلی وھ۔

د غازیانو سره چہ کارتوس ختم شول نو ملک ارسلخان پر
دولس^{۱۶} تسوہ دانے کارتوس او ویشل او د دوئی پینے مضمون ط
کرپے۔ فیرنگی چہ اوکتل چہ دتھ خیلو د قلعے محاصرہ نور هم
سخته شو، نو داخل نئے د ۱۲،۰۰۰ نہ شپارس جنگی طیارے ورته
مقبرے کرپے او پہ نزدے نزدے کلیوئے هم بمباری شروع کرہ
ولے سره د دے هم محاصرہ ماتھ نکرپے شو۔ حنون غازیانو قلعے
راتھینگہ کرہ او حنون خپلو خپلو کلیو پلہ مخدہ اوکرہ۔ فیرنگی بلہ چارہ
اونہ لیدہ، یو خوارے پہ ھوائی طاقت کئے نورہ احنافہ اوکرہ او
لہ د کرٹھے مداخلہ وزیر وو۔ د نور شاھوئی او د سابقہ ایم۔ این۔ آملک جھانگیر خاپلار^{۱۷} وو۔

بل حواٹے په ۱۵، مئی دَرِ زمک کیپ نه دَلواڑگی په مخہ لوئے فوج
داو غوبنستلو اوپه داسیمه کبنتے را پر بینو دلو. دَفْعَةَ دَرَاتِلُو په
وخت اکثر غازیان دَحِچلو وَرَلُو ثوبلو په سماں بالبشت کبنتے مصروف وو
په داسیب دَدَتَه خیلو دَقلعَه محاصره ما به کپرے شوہ۔ په دعه
پنځه دَرِ حنئی جکړه کبنتے دَغازیانو او دَنزو ده کلیو شخه ۲۷ تنه شهید،
په زرگونو خاروی ستہ او ۲۷ کورونه وران و یجارېشول. دَمَائِزَ
او کېشے آبادئی خود بمونه د لاسه بیخی خاوه شے ایوه شے.
دَفیرنکی له خوانه دیویش تنه سپاھیان په روپی ورڅ او اووه
تنه دروستو هلاک شول. فیرنکی دَدَغه واقع په جنم کبنتے دَدَه
سیمے په مدآخیلو باندے پنځه زمِ روپی تعزیری جرمانه اولکوله.

دَبَوَيَّه جَكَرَه :

دَدَتَه خیلو جکړه په دریمه ورڅ خونکی نزهه پچا مَدآخیل
وزیر دَمحمد خیلو دا وړو په کلی کبنتے عندریث را پوټه کړو چه:
”هلهی ذرشي! مَدآخیلو او خندَخیلو دَدَتَه خیلو
قلعه فتح کړه او بې شمیره مال غنیمت نه یورو، تاسو ټم
څه او کړئ؟“

ملخود اوږو چه دا اوږدیل نو دَدوئی په زړو بونکنې هم ملی
غیرت خریک اووهله، لور دلوری نه دلوونه او کړزدیل او دَشیرنما
محمدآخیل دا په په مشریع کبنتے په ۱۳، مئی نسله ۱۹۳۴ دَبَوَيَّه په
قلعه حمله اوکړه. په دهه ورڅ یو خوا دَدَتَه خیلو قلعه په خواوشا

کلیوزبردسته بمباری کیدله، او بل خواو بويئ په قلعه باندے ملنو
داوپهو د توپکو، هشین گنو او دستی بمونو قیامت صُغری راتھیتی
کرته وو، او تقریباً پنځه کهرمی سخت جنګ اوشو. د ده په نتیجه
کښه اووه تنه دا در عباده دین په شهادت اور سیدل او دره پنځوں
سپاهیان مرہ گوډ شول.

د سیکه کلی یلغام:

سیکه کلے د لدھه نه مغرب پله واقع ده او کارپی محسود
پکنه او سینوی. د ده کلی خلق دیو خوا د غازیانو څخه دوہ اغوا کړي
هندوان را بیولی وو، او بل خوابه نه همیشه د دوئی په خلاف د
انګریزاف مرسته کوله. له ده کبله په ۲۸، مئی سن ۱۹۳۶ء د جلال خیلو
کیکړیو او شکتوئ محسودو په نرکسی الکوه کښه چه د پیاڑه نه
شمال پله ده، یو لوئې لنکر راغونه شو. او په ۳۰، مئی باندې
ئه په سیکه یلغار او کرو او تول کلے ئه او سینزو.

په دغه الغاو تلغاو کښه د لشکریانو نه هم پنځوں تنه مری
ژوپلی او شول. خو ورثے پس فیرنکی د هغه تولو غازیانو په کلیو
بمباری او کړه، کومو چه د سیکه کلی په یړغل کښه برخه اخسته وه.

د سراو غه قلعه محاصره:

د کال سن ۱۹۳۶ء د جولائی په شپنډه نیټه غازیانو د رمضان خان
او ساده خان په مشری کښه د سراو غه قلعه محاصره کړه. له یو خوا
نه به د رمضان خان توب پر کوله باری کوله او لم بط د ده نه

بے غازیانو بارونه پرے چلول۔ دا محاصره دجلائی ترخوار لئے
نئیت پورے اوئنہ یده۔ د توپ د عنڈارو په وجہ په قلعہ کئے
دنہ د اویو او بجلی لائی ته زبردست نقصان اور سید و اهلة
میشته درے انگریزان افسران کپتان فیلکس و لیم، کپتان مویس او
کپتان دری کاچ سخت پریشانہ وو۔ غازیانو د قلعے ترخوا شاد خاصہ
دارو خوبجک او ڈندوں رغزی پوستے هم او سینزے او هم په دغه و رو
ئے د تائنک رام په غارہ په یو باع کئے هعنه پیپنگ ستیشن هم
تباه کرو، د کوم نہ بہ چہ قلعے ته اویہ ورکو لے شو۔

اویس د اویو د کئی په وجہ په قلعہ کئے دنہ سپاہیاں لا په
زحمت شول۔ په اتم جولاٹی د لشکر یو ہے د لے د بتاعلی تاپ عبد اللہ
محسود په مشری کئے چہ په قلعہ د ورختو فیصلہ او کرہ، نونا خاپہ
د قلعے خنہ پرے مشیندار را وچلیدو، او تاپ نے سره د چل پیو
تکڑہ و دو، شہید کرو۔ د تاپ په شہادت غازیان دو مرہ زہیر
شول، چہ د سراووغہ قلعے محاصرہ مانہ شو۔ او دوئی په چل
ویراختہ شول۔ د رمضان خان د توپ عنڈاری به د او سپنونہ
جو پیدل۔ قطر نے پاؤ کم درے اچھے (۲۳)، او بدولے نہہ اچھے او
وزن نہہ پوندہ وو۔ د چلولو دستہ ئے د سرویلو وہ۔

د سادھے خان پرمید:

د رمضان خان ورور سادھے خان چہ په شپنگ جولاٹ نسلہ د
د چلپل ورور په ملاتر کئے د سراووغہ قلعے محاصرہ محکمہ کرہ، نونچلہ

لارو په اووم جولائی نئے تقریباً د یوینم ڈر (۱۵۰۰)، غازیانوں لبکر را عنینو
کرو او د ساؤھہ وزیرستان سکاؤپتیں په انڑی تنگی پوست نئے شخون
اوکړه۔ ملیشیٰ تند نئے زینت تاوان اورسولو۔ خلیدیشت کان نئے مرء
او یہ تند نئے سخت ژوبل کړلے۔

د شابې خیلوبه کلیوبهباری:

فیرنکی پرله پسے په شپن، اووم، اتم او نهم جولائی سنه ۱۹۳۸ء بادن
د مشابې خیلی محسودو په کلیوبهباری اوکړه او سخت تاوان نئے ورته
اورسولو۔ هم دغه رنگ نئے د سراوونه په سیمه کېنے په نهم جولائی
د سادے خان په لشکر ھوائی حمله اوکړه۔ او شل تند شاد زلمی
شهیدان او نولس^{۱۹} تند تپیان شول۔ په دے پسے نئے جوخت د میدان
په الکوه کېنے د بدیت زو په کلیوبهباری اوکړه۔ دغونچه طیارو
د کافی ګرم په لار کېنے د سراوونه نه د رمضان خان په راستون شوی
لشکر هم باړونه او چلول، ولے خه تاوان نئے ورته پیش نکړه
د تاودے چینے جکړه:

د بدین زو د بمباری نه غنکښې چه په دولسم جولائی فوج د
تاوده چینه نه د نوے تاوده چینه او لدھ په لار میدان ته تللو
نو د بدسر د سیمے غازیانو حمله پرے اوکړه۔ د یو خوکری سخته نښتے
نه پسته د فوج له خوانه خلون خلولیت کسان ست او ۲۰۰ تند ژوبل
شول۔ او په مقابل کېنے د غازیانو څخه صرف او ولس^{۲۱} تند مریا تو بلی
او شول۔ ولے په دغه ورځ د بدین زو په کلیوبهباری او شو۔

په نذرخیلو بمباری :

ڈ بدیئن زو ڈ کلیو په تباھی باندے ڈ فینگی زړه سوونه
 شو. په اولسم او اتلسم جولائی نسله نئے په نذرخیلو محسود او
 سینه تیشه باندے هم بمباری اوکره او سخت تاوانه وراورسلو.
 ڈ جولائی په ۲۲، او ۲۳، نیته په دویم حل په نذرخیلو بمباری
 او شو. او ڈ جولائی په خلیریشمہ نیته سحر صبا په دریم حلی
 بمباری او شو. دین کدونه وران ویجاپ او بے شمیره خاروی
 او واره زابنہ نئے ژوبل کول.

ڈ سپین تنگی جګرہ :

سپین تنک ڈ بنو په ضلع او ڈ دومیل تانپه په سیمه کېنے ڈ
 هاتی خیلو وزیر و یوه مشهوره علاقه ده.

دغه واقعه داسې پیښه شوئه وه، چه کله ڈخلافت کمیتی او ڈ
 کانګریس ڈغرو منه انګریزان سخت تنک شول، نو لور ڈ لوری نهئے
 ڈ سیاسی خلقو گرفتاری شروع کړه. په جلوسو اوجلوسونوئے
 پابندی او لکوله او ڈھنډن لیده رانو په گرفتاری پیسے نغد
 انعامونه او شندل. ڈ ایوب خان وزیر، مهرداد خان وزیر او قاضی
 فضل قادر بنوشي په خلاف هم ڈ گرفتاری وارنهنہ جاري کړی
 شوی وو. قاضی فضل قادر په بنو کېنے ڈ اسماعیل خیلو وو. دین
 زړه وراوشعله بیان مقرر وو. دغور دیو واره و لیده لانو ڈ سپین تنک
 په مقام په ۲۴ اکست نسله یوه لویه جلسه تاکله وه. ڈ جلسے ڈ

انعقاد په وخت تقریباً شپنگ سوھ تنه وزیر، ختک او مردست
را عنده شوي وو. ذبقو دپه کمشنر گهني د کپتان ایشکرافت
(Ashcroft)، په کمان کېنے فوج، بارڈر او پولیس دراولیدلو. کله چه
دغه قوا هلتہ اور سیده، هغه وخت قاضی فضل قادر خلقو ته د انگریز نو
په خلاف تقریر کولو. کپتان ایشکرافت د ورسیدو سره قاضی صاحب
له بزیره مبارکه نه او بینو او په تماچه ئا او دیشتلو.

د تماچے د وز سره په کپتان ایشکرافت باندے د مندویوئه گنج
نومي يو ختک حملن د تبرگي گزار او کرو. کپتان رسما په سر اولکيدو
او د تکه ساره خوله شو. بىن او س د فوج او د خره لاسو پېښتنو
تر مينھه لاس په لاس او تهار په تېر جگړه او فښته. د سخته
مقابله نه پس په دغه جنګ کېنے ھې پېښتاهه حوانان شهیدان او
بىكسان سخت ژوبل شول. او اتياسان ګرفتار کړې سټل د فېرنګي
د لوري نه يو کپتان ایشکرافت او اته تنه سپاهيان قتل او لش تنه
نځميان شول.

د فضل قادر شهید مرپه انگریز نو دخان سره یورو او د بند
په سنقل جيل کېنے نې بنخ کرو. په دغه جلسه کېنے اکثر هنځه قول
خلق موجود دو او ګرفتار شول، په کومړ پېسي چه فېرنګي انعامونه
شندي وو. هو د انعامونو هغه پېسي د هلاک مشو سپاهيان او ولایاتو
ته وړکړه شوئه. په ده جګړه کېنے د بېختو، خشک او مردستو
مرۍ ژوبلی کم وو، ولې د وزیر جنائزه د میدان جنګ نه د بهير

په شانے راروانه وئے۔

ڈسُر کونو جال : په کال ۱۹۳۱ء کئے ڈیل میر علی سرک دو مرہ بنہ شوچے ایم۔ تھی پرے تک کولے شواں په منہ منہ بہ پرے چلن کیدو۔ ڈتاؤ دھچینہ آنا سرک ترلداھے پورے مکمل شوے وو۔ او اکتوبر ۱۹۳۱ء پورے دغہ سرک تر کافی گرم پورے جو پکرے شو۔ ڈتالکی محل پک سرک په کال ۱۹۳۱ء کئے شروع شوے وو، او دکال ۱۹۳۱ء جون په میاشت کئے تکمیل تھے او دسیدو او ڈھکل پک، فورتے سنڈائیمن سرک سمع ٹھے (Limb)، رابطہ قائمہ شوہ۔

پُلو نہ :

ڈمنی کال ۱۹۳۱ء تر آخری درخوا پورے په هعن تو لور و دوون باندھے، چہ سرکونہ پرے پورے وتلی وو، لکھ رزمک جندو لہ رو، ڈسپین وام ڈکیت رو، ڈیل میر علی په سرک او واتا تھ نزدے په تیارنہ الکھ باندھے پُلو نہ مکمل او تپے شوں۔

په جلال خیلو چپاو :

په ۱۵، فروری ۱۹۳۱ء ڈساوئہ وزیرستان سکاؤ قس پت پہ پتھے ڈشپے ڈجندو لے نہ جنوب پله په جلال خیلو، گرنی، مستونگ اور اورمانی (URMANAI) الکھو کئے په محسودو چپاو وروپو او د دغے نابیبر تاکے په وجہ ڈجلال خیلو محسودو خنہ په برامتہ کئے دوہ خلو دیشت کسان سری اوینوں او اتھہ دیشت بیدہ او بیان، دوہ نوی ۲۸ خاروی، ۱۵ پسہ میڑھے ویزے او اتھہ میلہ تو پک تلاسہ کرل۔

همدغه رنگ په ۲۵ مارچ ۱۹۳۶ توچي سکاؤتیس د ډانډه
په ډکری کېنے د توچي خيلو وزيرو په کيژو یو یوغنل اوکرو، ۲۴ تنه
مسري نئه ترئه نه ګرفتار کړل او ۲۶ بیده نئه او بنان، شپږ خړه، یونیم
زمر پسہ میرئه، وینه او درې ميله توپک قبضه کړل -

ڈ فلايئنگ افسروال واقعه:

ڈ کال ۱۹۳۶ د ګست په اوومه نیته مستروال ڈ میرا شاه هولی
ډکر په چاپیره غونډيو کېنے ڈ بمباري مشق کلو. هر کله چه ده خپله
طیاره په بنکته را پیښو ده فو ڈ لاندے نه پرمے چا ڈ میچونځ (وسلک)
دا سه رسما ګزار اوکرو چه مستروال نئه ڈ تکه په یوه سترکه یوند
کرو - ڈدے واقعه ڈ پیښيدو سره سمدستي په ۲۵ منټ کېنے دنه
په هغه سيمه کېنے موجود ټول خلق ګرفتار کړئ شول -
وروستو ڈ ده جرم په پاداش کېنے په ټول خيلو وزيرو باڻه
جرمانه او لکیده - څکه چه په مستروال چا ڈ میچونځ ګزار کړئ وو
هغه ڈ ټول خيلو وزيرو یو شپون وو -

پنجھلسم باب ۱۸

په پيره اسما عيل خان کتبه

هندو مسلم فساد

د مسلمانانو او هندوانو په مابين کتبه بنیادی تفاوت دمذھبی
عقائد و اختلاف دے۔ هندوان مُشرک دی بُتابونه سجنگھ کوئ او
مسلمانان توحید پرسٹ دی، دایکی یوالله عبادت کوئ۔
د مسلمانانو رژونداو دُنیا د هندوانو د رژونداو دُنیا نه بیني جُدادی۔ د
دوی ترمیخه هیچ شے شریک نه دے۔ دعه وجهه چه له قدیمه
نه د دوی ترمیخه شدید عداوت راروان دے۔ او په دے باره کتبه
هندوانو همیشہ د مسلمانانو نه سبقت اوپرے دے۔ په کال ۱۹۳۲ء کتبه
د محروم په موقع په ملتان کتبه هندو مسلم فساد او شو۔ په کال ۱۹۳۴ء کتبه
په سهارن پورا او په کال ۱۹۳۶ء کتبه په کوه آپ کتبه فسادات را پورتہ شول۔
هم په دغور رخو کتبه د مسلم دشمن تنظیمونو شدھی او سنگھتین
سرگرمی هم زور آخستے وو۔ د سنگھتین تحریک واحد مقصد دا ووجه
بُزدله او بے زرہ هندو کتبه دلاری او زرہ ورتیا پیاسا شی۔ د شدھتی
تحریک مطلب دا ووجه د هندوستان نور قامونه د هغوي د خیلو چلوا

مذہب و نہ هندی مذہب تھے رواہو لے شی۔ دُدغے تحریک اندازہ د

دے شعر نہ پہ بنہ ڈول لگیدے شی ہ

صلوٰتِ تم میں ہے اگر جذبہ ایمان باقی

رہ نے جائے کوئی دنیا میں مسلمان باقی

اویا دلچسپی (کوہات) دجیون داس هندو نظم ہ

بنائیں گے کعبے کو ہم جا کے مندر مسلمان کی ہستی مٹانی پڑے گی

اہم مصلی سنبھالو نمازیں تمہین بھی یہ گھنٹی بجانی پڑے گی

ڈکال ۱۹۲۶ء خبرہ دہ چہ پہ دھلی کبنتے یو اسلام دشمن سوامی

شدہ انڈ سارہ او کم عقلو کلی والو مسلمانو دمرت د کلو دپارہ "شدہ

تحریک" روان کرے وو۔ د انگریزاں پہ سرپرستی کبنتے ہے د اسلام

پہ خلاف دھند و انو پہ اخبار و نو کبنتے رنگ پہ رنگ بیہودہ خبرے

ورکو لے۔

کلمہ کلمہ بہ نے دا ہم پہ کبنتے اولیکل چہ پہ فلانکی تاریخ نہ دو مرہ مسلمانو
اسلام ترک کرو او "شدہ" یعنی هندو ان شول۔ پہ دے خبرہ بہ مسلمانو
کبنتے ڈیر زیات اضطراب پیدا کیدو او دخلقو پہ زرو نو کبنتے بہ ایا جوش وہلو
یوہ درج پہ دھلی کبنتے چہ دعہ اسلام دشمن شدہ انڈ دخلو مریداں
پہ میخ کبنتے ناست لافے کو لے، نوع عبد الرشید نو میے یو غازی حملہ پر
اوکرہ او مکمل نے درلہ پہ چارہ سورے سورے سورے کرو۔ دعہ مرد جا چنپلہ
هم مکر فارشو۔ دینجآب او دھلی مسلمانو نو ددہ دخلاصولو دپارہ زبسٹ
کوششونہ اوکرل، ولے پھ نہ، شواو د شدہ انڈ د قتل پہ جرم کبنتے پہ

سوئی او خیڑو لے شو۔

پہ کال سنیہ ۱۹۲۸ء کبنتے د عبد الرشید د شہادت نه دوہ کالہ وروستو
د شردھا ندیو هندو مُرید پروفیسر پنڈت چمپوہنی لال د سرکار دو عالم
په خلافیو کتاب اولیکو، چہ نوم نے "رنگیلار رسول" وو، د بعضو مورخینو
دا خیال دے چہ دعہ کتاب مہا شہ کرشن لیکے وو، بہر حال چہ چا لسکے
وو، خوچھا پ کرے راجپال نومی هندو وو، چہ د لاہور پہ انارکلی کبنتے
تے دوکان کولو۔

پہ دعہ کتاب کبنتے ملعون یکونکی د حضور سردار دو عالم حضرت محمد
مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم د کورنی ٹوند پھقلہ د ہرزہ سرای یوہ اتنہا کپڑے
ملہ چہ مسلمانانو ته د دنگے کتاب پتہ اولیکیدہ نو مسلمانانو د حضور
اکرم پہ ناموس حملے کول برداشت نہ کرے شول او سخت احتجاج نے
اوکھو، هندوستان او خصوصاً د پنجاب پہ گفت گفت کبنتے د کتاب په وجہ
د مسلمانانو یہ زیر و نز کبنتے اور وہ بل شول او د راجپال په خلاف نے
غیظ و غضب لہ حد نہ او وتل۔ آخر د کوہاٹ نہ ورپسے عبدالعزیز خاں راجپال
غمونی نومے یوم د مجاہد لاہور ته ورغلو، چونکہ عبدالعزیز خاں راجپال
نہ پڑی دلو، نوسہوا نے پہ دوکان ناست یوبل هندو قتل کرو عبدالعزیز
پچھلے هم گرفتار شو او خوارلس کالہ قید پرے او خیڑو لے شو۔
د دہ نہ پستہ خدا بخش نومے یوبل شیر فروش حوان په راجپال
حملہ اوکھہ، خود احملہ هم کامیابہ نہ شو، راجپال پھ شواو خدا بخش
اووہ کالہ قید شو۔

دراجپال سره اوں دُسریوں پیدا شوہ۔ دُفیرنگی حکومت نهئے دیلویں
 مدد او غونبستلواو یوسپا ہی به ہمیشہ ددھ په دوکان پھرہ کولہ۔ دعہ دوارے
 سرتیری چہ جیل ته لاریل، نویوبل سرفروش بنا گلے علم الدین را پا خید۔
 او دراجپال دمرگ تابیا ہے او کوہ۔ علم الدین په لاهور کنے دخلہ "چابک
 سواران" وو۔ یوہ درج ہے ٹھے پیسے دھان سره واخستے اولارو په بازار کنے
 ہے چارہ پرے واخستہ۔ بیانیخ دراجپال دوکان پله ورروان شو۔ دعہ
 وخت راجپال په دوکان ناست دواو پولیس والہ ورسہ نہ وو۔ علم الدین
 چہ او لیں و نو سمدستی پرے ورغویہ شواو په چارہ ہے زپ زیپ کرو۔
 دعہ مرد مجاهد ہم گرفتار شواو مقدمہ پرے روانہ شوہ۔

دہند مسلمانانو په یوہ خولہ ددھ دخلاصون کوششونہ شروع کرول
 ولے دبدھ مرغہ کامیاب نہ شول اوڈ ۳۱ / اکتوبر سنہ ۱۹۲۹ په سحر په دار
 کرے شو۔

دغاڑی علم الدین په مقدمہ چہ د مسلمانانو او هندوانو ترمیحہ کو
 رسہ کشی او شوہ دھنگ په نتیجہ کنے دہندوانو او مسلمانانو په مابین
 کنے د دشمنی اور لاپہ لمبو شواو د عزل بیو سینز کی دہند کتی کتی ته
 اور سیدل۔ پہ کراچی کنے یو غیر من پیتنون عبدال قیوم خان پا خید او
 د شدھی تحریک یوغنت هندو راہنمہ نہو رام نے مردار کرو او پخیلہ د شہاد
 مرگ ته ور تر غارہ و تو۔

د دیرہ اسماعیل خان هندو مسلم فساد ہم د عزو و اقطاعات یوہ کریں
 وہ۔ پہ ۱۲ / اکتوبر سنہ ۱۹۳۱ء د دیرہ اسماعیل خاپ زمکہ هندو مسلم فساد را پورتا

شو۔ چونکه دلته د هندوانہ آبادی زیاته او د مسلمانانو گمہ وہ، په دے سبب د پیرہ والو د ملاتر او معاونت دیاره د وزیر، محسود او بیشنو ہوانا ہم ہلته اور سیدل او په هندوانو ہم حملہ او کرہ۔

ہندوان پچلو پخونخو کرنے مورچہ شوی دو او په مسلمانانو ہم د خدا په مینہ کنے دو مرہ مست وو، چہ چا ہم د سرپروانہ کولہ بلکہ پرلہ پسے نے د خدا نے په د بمنانو باندے ناتار گہر کرے وو۔ چا کورو نہ سیز ل چا دو کانونہ لو تیل، چا په چرو سٹکینڈ مشرکینو سینے خیر لے او چا د سرو مر میو باران پرے ورولو۔ بس یوقیامت صغری وو، چہ د پیرو پہ زمکہ رائیکتہ شوے وو۔

دے گشت و خون او تاخت و تاریج تر ۱۹/ اگست پورے طول او شو د آخر فیرنگی د پولیس، بارہ دراوفوج په زور په حالاتو قابو بیاموند۔ په د غہ فساد کنے ۲۴ تنه هندوان ہلاک او ۲۵ تنه ژوبل شول۔ د هندوان ۲۶ کورو نہ او دو کانونہ او سیز لے شول۔ او ۲۷ دو کانونہ لو پڑ کرے شول حکومت په دے سلسلہ کنے د هندوانہ او مسلمانانو له خوانہ ۲۵ تنه سری گرفتار کرل۔

په د پیرہ اسماعیل خان کنے چہ د هندو مسلم فساد کوم اور لگیدے وو د هنگ سپر غئی په ۱۵/ اگست ل ۱۹۳۱ کلاچی کنے ہم په لمبو شوے خو فیرنگی د پر زحالٹ قابو کرل او چند ان تاوان اونہ شو۔ ایله یو خود و کافٹہ او کورو نہ او سوزینل او دوہ تنه هندوان قتل شول۔ د دے نہ پس

دھن دو مسلم فساد دغه اور چرے هم مرنے شو۔ دغے اور پہ کال س ۱۹۳۶-۳۷ء کبنتے دبھارت پہ صوبہ بھار، بمبئی، کلکتہ، کشمیر او دا سے نورو بشار و نونگ کبنتے پہ ملیونہ نفوس سکارہ کرل۔ نن هم دغه اور کله پہ مقبوضہ کشمیر کبنتے سر راپورتہ کرپی او کله پہ احمد آباد یاد بھارت پہ نورو صوبو کبنتے۔

دساںخ اُو واول قتل :

لغمیتیشتہ تی۔ ایم سائینچ (SYNGE) او درائل تینک کارپس پرائیویٹ واؤل (WHAWELL) دواڑہ پہ ۲ / نومبر ۱۹۳۳ء دوانا نہ جنیو لے ته پہ لاری کبنتے روان وو۔ دسر و کئی نہ مغرب پلہ دماد عجائب پوستہ نہ بھر پرے زار خان نو مے گیکا خیل محسود بیدا او کھرو او دواڑہ نے داسے ژوبل کرل چہ ساعٹ پس نے خولے ویتے کرے۔

دغه توریا لے او سر باز ہو ان، چہ پیزارے معرف وو، خاصہ دار وو، او دغه وخت نے سرکاری وظیفہ اجرا کولہ۔ فیرنگی ددہ دنیو و او ڈل لو دیر کوششونہ او کرل، خو پہ لاس و رنگلو او بیرمل ته نے کوہ او کھ۔ هلتہ نے هم چہ دیرنگی دلا سہ ژوبل پہ ترار شونو د حکومت افغانستان پہ اجازہ جو لافی س ۱۹۳۳ء کبنتے ترکستان تہ لا رو۔ ددہ دنیو نہ چہ فیرنگی نا امین شو نو پہ بھل لزو محسودو نے لس زرو روپی جرمانہ او گولہ۔

دایست قتل : (EAST)

مئی س ۱۹۳۴ء کبنتے یوہ درجہ دیا پی کلی یو دا ہو ہو ان پہ میران شاہ کبنتے درائل ار فورس ایل۔ اے۔ سی۔ ایست قتل کرو۔ دغه سرتیرے

پچھلے ہم گرفتار شوا خاصہ دارولاس تر لے حکومت تھے حوالہ کرو اور
خہ مودہ پس پہ زندگی کر سے شو۔

دُغْلِيْجِيُوبِريِيد :

ڈسپين وامر پہ علاقہ کبنتے دشیو میں شمال مغرب پلہ سیمو کبنتے
لہ قدیمه نہ غلجنی دڑھی پہ موسم کبنتے رے راولی او دلتہ نے خروی
دغوغلجنی پہ ۲۸ نومبر ۱۹۳۳ء د توجی سکاویس پہ سپاہیانو، چہ پہ
گشت وتلی وو، دزخ نزی او تاواز سرپہ سیمه کبنتے حملہ او کھہ۔ لس تھے
سپاہیان نے قتل او ۲۵ تھے سخت روبل کرل۔

د فیرنگی دغہ بدل پہ زرہ او لیکلے شو۔ بل کال چہ غلجنی بیاد نے
سیئے تھراغل نو پہ ۲۳-۲۴ مئی ۱۹۳۳ء شپہ باندے د میدانی او
پستے پالے پہ نواح کبنتے توچی سکاویس چپا پرے در درو، او پہ نتیجہ
کبنتے نے د غلجنی خون ۶ بین او بنان قبضہ او ۳ میرہ او بین بانہ شہینان
کرل۔ پہ دے میخ کبنتے د غلجنی د لرے لرے خیمو خلق در پہ راجخ
شوں او د توجی سکاویس نہ نے ہم پنخہ تھے سپاہیان هلاک کرل۔

درزِمک پہ سیمه برید :

پہ ۲۲ جولائی ۱۹۳۳ء درزِمک پہ سیمه کبنتے یوہ فوجی دلہ پہ گشت
وتلے وہ غازیان چہ پرے خبر شوں نورا ایسا رہ نے کرو او یو خوکھری
نے بد بدو بلہ او پرسوں۔ پہ نتیجہ کبنتے د پالے کمانپر صوبیں او ورسہ
دولس تھے سپاہیان پہ قتل او رسیدل، او غازیانو سلاح او سازو سامان
ترے نہ ترلاسہ کرو او پچھلو مخولاں۔

دشادولی جھکرو :

دشادولی الگوے دغه جھکرو دا سے او شوہ چھ په ۲۰ / ستمبر ۱۹۳۳ء
 رنگ کالم دشکتو نے په لار والا دین ته په گشت وتله وو د دغه
 کالم کانپر کیتان تی آر ایوان (EVAN) وو په ۵ / ستمبر دغه کالم
 دشکتو نے په آخری جنوبی حد کبنتے ترمیر بوس کلی پورے مخکنے تیر
 شواو بیا په هم دغه درج بیرتہ راستون شو خوپہ / ستمبر غازیانو د
 شادولی الگوے او زنگرہ (JANGAL) الگوے په جنکشن کبنتے حملہ
 پرے او گروہ دیوے شیبے جنگ نہ پستہ دفعہ دلوری نہ کیستان ایوان
 سو دنورہ ۱۷ انسو سپاہیاں نو قتل او دوہ ته سخت روبل شول۔

دپک ملنگ لشکر :

کال ۱۹۳۳ء کبنتے د وزیرستان په خاورہ د امان اللہ خان ملکری د نادر
 خان په خلاف را پا خیدل او په مختلف نومنو نے لکھ پک ملنگ تو مرلنگ
 لویوئے فقیر د کابل په تخت باند سے د امان اللہ خان د بحال کولو تحریک
 روان کرو۔

خلفوته به نے د کال ۱۹۲۹ء په دوران کبنتے د بچھ سقہ د معزول لو لو
 او غنا میو را یو لو قصے ور په یادو لے د عنے نادر خان لا روند سے دوچھ
 اگست ۱۹۳۳ء کبنتے د وزیرستان د قبائلو یو قوی لشکر په خوست باند سے
 حملے کولو ته تیار شو۔ انگریزاں نو د دغه لشکر د مخنیوی دیارہ فوج د رخکنے
 کرو اولے هعه ایسارنہ شواو د چل تاک نہ واپسید و او په خوست کبنتے
 نے متون قلب اسند کرو۔ د انگریزاں نو خنہ بل رو خطا شو۔ آخرے ستمبر ۱۹۴۳ء

کئے دھغتوهولو خلق په کورونو بماری اوکرو کوم چہ په دعہ لشکر کئے شا مل
دو۔ په دے چل لشکر خو مشرشو، ولے پیر وخت تیرنہ شوچہ
هم په دغہ کال نادرخان قتل کړے شو۔ دروستو افغان حکومت درغه
گوږپه پاداش کئے یو خوا دوزیرستان دا کثرو مسرانو الاونسونه ضبط کول
او بلغوا نے لیو نے فقیر معاف او تور ملنگ یا پک ملنگ ګرفتار کړو او خله

سزا ورته اور سیده -

د تاؤ دے چینے وانا سرک:

په دعہ سرک باندے پیر په تیزی سره کار لگیا او و او تریکم جنوری
۱۹۳۶ء پورے یعنی تکمیل ته اور سید و او تریفک پرے جاري شو۔

د غلبيو بل برید:

لکه څنګه چه فېرنګي چل بدل نه او و هیر کړے، دغه شان غلبيو
هم فېرنګي ته چنل پور په زړه کئے ساتلوا او موقع به نه ورته لهوله -
چنانچه په ۱۱/ جنوری ۱۹۳۶ء چه دېین وام قلعه نه پېږ ميله شمال
مغرب پله په یېخوا (AZHKA) الګو سے کئے د توچي سکا وټس یوه دله
په ګشت و تله وه او د غلبيو ژنې پرے خبر شول نو د پښتنی ننگ
او انټقامي جذبے له کبله خاموش پاتنه نه اشول او په مليشا نه داسه
حمله اوکرو چه د تکه نه ۱۱ تنه سپاهيان قتل او ۱۵ تنه سخت روبل
کړل - په دے کئے دوہ تنه خاصه دار هم ووچه یو ورلے شوے او
بل تې پی شوے وو۔

په دغه وقوعه باندے فېرنګي دو مرہ برهم شوچه لور په لور نه

په غلجیو پس راواخسته۔ په ۱۳/جنوری کرم سکاؤتیس دشیک په
سیمه کنے ۱۱ غلجی او ۱۲ بید او بنان او بنول۔

هندوونه شان دُفزوئی په میاشت کنے دَبیره اسماعیل خان په علاقہ
کنے ۱۹ ته غلجی او ۲۰ بیده او بنان گرفتار کرے شول۔ ددے نه
علاوه په دوی باندے۔ ۱۳۰۰ نغدے روپی او شل میله توپک جرم
هم اوئکو لے شوه۔

ڈرلی خیلو وزیر و بیدی:

په ۲۹/مئی ۱۹۲۹ء دوانانه شمال مغرب پله په منزہ الگ کے کنے
نلی خیلو وزیر و دساوتھ وزیرستان سکاؤتیس په یوہ چله حملہ اوکھا یو
خوکھری ملکہ مقابلہ او شوہ او د سختے مجاہدے نه پستہ سپاہیانو د
مقابلے تاب رانہ پورے شواوخ په زغلید و شول۔ په نتیجہ کنے د
گنزو تپیانو نه پرتہ د سکاؤتیس خنہ پنخلس ته قتل شول او د غازیانو
نه درے ته په شہادت اور سیدل۔

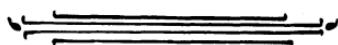
ڈوانا آبادول:

ھے خوانا ته ٿو چو ھله فو چو ھه را گل لارل۔ ولے یو ھل نه
هم د مستقل میشته گید و طاقت او نه لارے شو۔ دسمبر ۱۹۲۹ء کنے چه
د منزی نه یو ھل بیا د فوج ھید کوار تر وانانه منتقل کرے شو۔ نو
فیرنگے لرن ساه صورت شو۔ وروستو ستمبر ۱۹۳۰ء کنے ڈوانا د مستقل
طور آبادولو فيصلہ او شوہ او د کوار تر ون په تعمیر لاس پورے کرے
شولو۔

ڈمینہ ورخان پڑے :

مینہ ورخان خاصہ دار وو او د دو سلی ووزی خیل وزیر وو۔ ہمیشہ
بہ نے انگریزان پہ ستر کو کہنے خلی وو۔ یوہ درج نے دار پرے برابر شواو
پہ ۳۱ مئی ۱۹۳۵ء شپہ باندے نے دمکردی پہ کیمپ کہنے پہ ایسٹ
یارک شیر (EAST YORKSHIRE) باندے دزے اوکرے او د تکہ نے ..
رجمنیل سرجنٹا میجر قتل کھو۔

ڈبدہ مرغہ دغہ توریالے حوان ہم پہ موقع گرفتار شو۔ فیرنگی قابلی
جرگہ پرے مقرر کرہ او د جرگے د فیصلے پہ مطابق حوالس کالہ با مشقتہ
قید او ز روپی جرمائے شو۔
سریروہ لہ دے د دو سلی د نور و خاصہ دار وو او ملکانو پہ خلاف
هم سخت اقدامات او شول -

شپارسام باب

شہزادہ ملا فضل دین

دغه نمورے او توریالے مجاهد دملا پاؤندہ حوئے وو۔ دپلاس د
 وفات په وخت د ملافقیل دین عمر خوارلس کالہ وو۔ په دے نسبت
 ددہ د پیدائش کال سنه ۱۸۹۹ جو پیری۔ پھیل مشرور پسے دویم وو خو
 دملا پاؤندہ دوصیت په مطابق د پلار جانشین او تاکے شوا خلقو د
 ”شاہزادہ“ خطاب درکرو۔ نن ہم په ”شاہزادہ“ پیڑن لے شی۔ ددہ جا
 ہم په ”شاہزادہ“ شہر لری۔ ملافقیل دین د دستار بندی دیپارہ کربو گے^۱
 ته د تگ ارادہ او کرو۔ دسمبر سنه ۱۹۱۱ کبنتے د مر و بی نہ عید کوتہ لارو او د
 چل نیکہ زمترا کروئے شپہ او کرو۔ د هنخ حانہ نہ بلہ ورخ کربو گے
 ته لارو۔ د کربو گے ملا انور د مشری پیٹکے ورپہ سر کرو او دعا کافے
 نے ورتہ او کرے؛ او دہ پہ شکرانہ کبنتے یو بنکلے اس درکرو۔
 ملافقیل دین کہ هر خو کم سنه وو، ولے بیا ہم د دا سے غیر متزلزلو
 ارادو او پوخ شعور مالک وو، چہ د چل زبردست شجاعت او قائدانہ
 صلاحیتوں پیہ اساس نے پیر زس د چل پلار شاندار مقام ته حات

اور سلو-

دَ دَعَةَ جَنْيِيَالِيْ او بَرِيَالِيْ مُلَاچَقَلَهَ دَ" مُلَهَّرِي رِيورِپَ آن وَزِيرِسَانَ
سَنَةَ ۱۹۳۵ پَه صَفَحَهْ نِمْبَرَ ۲۲ دَاسَ نُوشَتَهْ دَيْ :

"هَغَهَ" (مُلَاچَقَلَهَ) چَلْ خَوارِلسَ لَكَنْ دَوِيمَ پَسْمَانِدَهْ حُوْيَهْ ...
فضل دَين چَلْ جَانْشِينَ نَامَزَدَكَرو، چَاقَهْ پَه تَدِيرِيَهْ چَولَ دَ
چَلْ پَلَارِ مَقامَ تَهْ حَانَ اور سَلَوَ او پَه چَلْ اَقْتَدار او وَقَارَكَنَهْ
ئَهْ تَرَهَغَهْ حَدَّ اَضَافَهْ او كَهْ خَوْمَرَهْ چَهْ دَهْ پَلَارِ پَه مَحْسُودَكَنَهْ
دَيوُعَظِيمَ مَعَاصِمَ لَيَرِپَه حَيَثَ دَيَرَوَ كَالَونَدَ شَدِيدَ دَشْمَنَهْ
پَه دَورَانَ كَبَنَهْ دَرَلَودَ" -

مَلَافِضَلَ دَين دَپَلَارِ دَوْفَاتَ نَهْ پَسَ پَه روْمَبِيْ حُلَّ أَكتَوبَرَ ۱۹۱۵
كَبَنَهْ كَابَلَ تَهْ لَارَوَ او هَلَتَهْ تَهْ دَسَرَدارِ نَصَرَاللهِ خَانَ سَرَهْ پَه عَامَ درِيَارَكَنَهْ
مَلَاقَاتَ او كَهْ - دَهْ سَرَهْ پَه دَيْ مَوقَعَ مَلَكَ سَادَهْ خَانَ مَداخِيلَ او
سَالِمَ پَشَ هَمَ مَلَكَرِي وَوَ -

سَرَدارِ نَصَرَاللهِ چَهْ مَلَافِضَلَ دَين او لَيَدَوَ بَنْوَپَاخِيدَوَ پَه ولَادَيَهْ تَهْ
مَصَافَهَهَ وَرَسَرَهَ او كَهْ - بَياَتَهْ دَچَلَ زَوَهَ آشَنا مَلَاچَونَهْ پَه مَرَگَ وَرَتَهَ
تَاسَفَ بَنَكَارَهَ كَهْ او پَه تَولَ درِيَارَكَنَهْ دَمَرَحَومَ پَه حَقَ كَبَنَهْ دَعَاءَ
مَغْفِرَهَ او كَهْ - دَعَاهَهَ پَسَتَهَ مَلَافِضَلَ دَين سَرَدارِ نَصَرَاللهِ تَهْ دَمَيرَهَ
دَتَورَهَ دَرَيُهَ يَوَهَ قَرَاقَلى او يَوَشَارَتَهَ كَنَ پَيشَ كَرَلَ او وَرَتَهَ تَهْ او پَيلَ
چَهَ : " دَعَهَ زَمَادَ پَلَارِ وَرَتَهَ دَهَ " -

سَرَدارِ نَصَرَاللهِ خَانَ دَواهَهَ تَوَكَهَ قَبَولَ كَرَلَ او دَيَرَخَوْشَحالَ شَوَ

او ملافضل دین تهے دپلار ینی لنگر دپارو دکال اته زره کابلی روپی
منظور سے کرے۔ او په دے کبنتے ورتہ خو په خویمہ دمنیں اضافے
کولو عنہم اوکرو۔ دروست و سدار نصرالله خان دده سرہ په چل محل
کبنتے خفیہ ملاقات هم اوکرو۔

ملافضل دین هم دخیل پلار غوندے په قوم دیرمین دواود وزیر و
محسود و ترمیحہ پر گنو، مقتال او بجادلو ته به زینت زهیرو وو۔

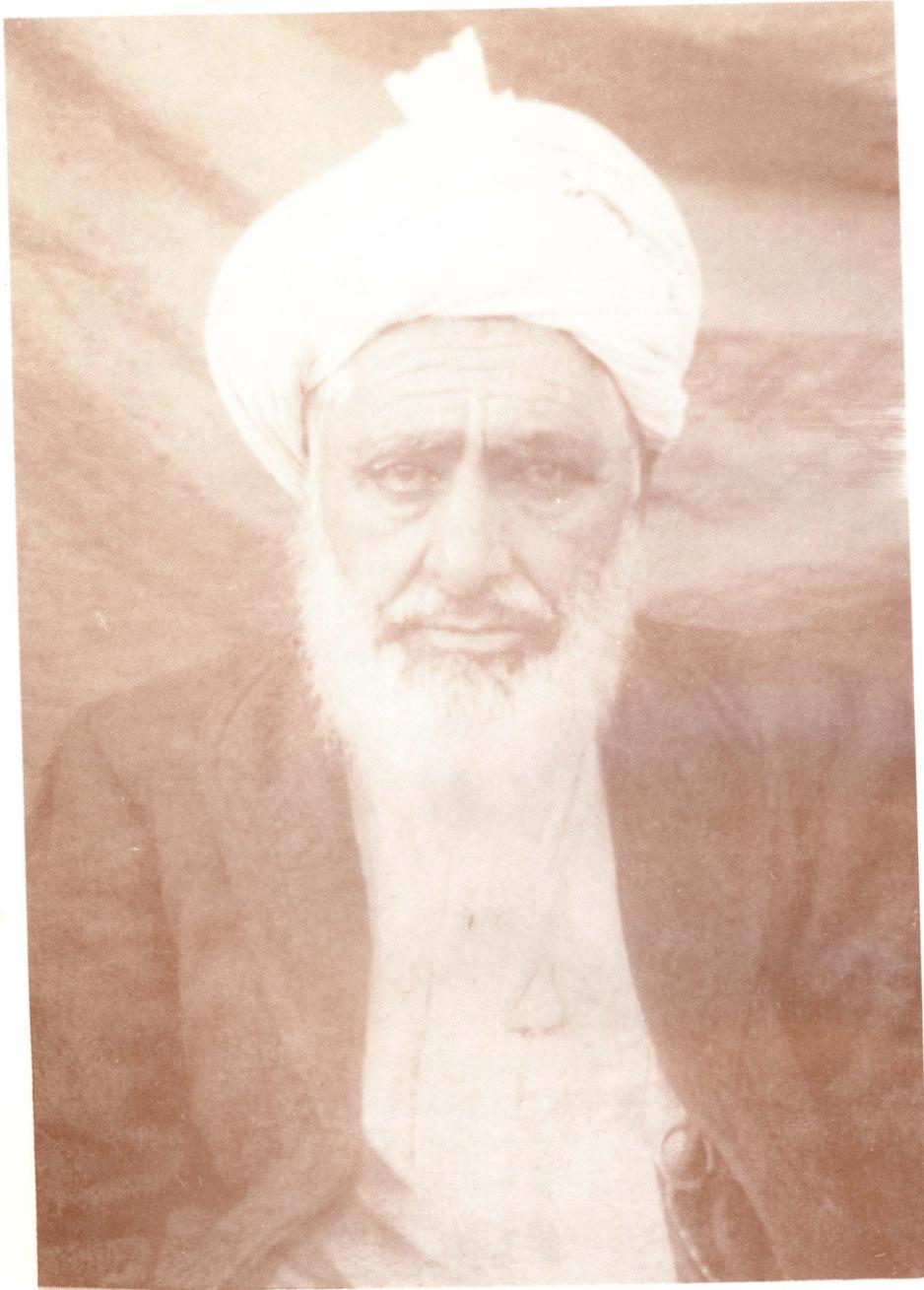
یو حل په ۲۰ جون ۱۹۱۳ء محسود و چھ په رزمک کبنتے د توری خیلو وزیر و
کنگ کسان اووڑل، مانپی سے او سیز لے او زمکے پتی سے ترے نه قبضه
کړل نو ددغے کشائے فیصله کولو په لړ کبنتے د ملافضل دین په زیارا و
د خوست د ناظم په ویتاد لالا پیر، ملک سادے خان او بھی الدین ادیکر
په ثالثی کبنتے دوزیر و محسود ولیہ جرگه راغونی شوہ۔ په دے جرگه کبنتے مل
فضل دین په چلہ هم شریک دوا لاندیتی فیصله او شوہ۔

۱۔ چونکه عبداللہ محسود و بغير دخه علته دوزیر و سرہ اینې شوے
کانپے ماٹ کرے دے او په رزمک کبنتے مانپی سینلے دی نو
ملک موسی خان به مدا خیلو او توری خیلو وزیر و ته۔ ۰۰۷ کابلی
روپی نغد سے او شپر پسونه جرمانه ورکوی۔

۲۔ په راتلونکی اورپی کبنتے به محسود په رزمک کبنتے دوزیر و درانے مانپی
بیاله سرہ په چل خرچ جو پوی۔

۳۔ وزیر او محسود دواره قامونه به دا سوکنڈ کوی، چه دوی به آیندہ یو
بل باندے هیئت قسم تیرے زیات نه کوی۔

WAZIR

شہزادہ ملا فضل دین محسود
چاچہ ڈھپلو جنگی صلاحیتوں پر بکت فرنگ کے زنبستوں لفاظ تو سہ خامع کہے وہ

۲۰- کوم یو فریق چه دعه فیصله ماته کړی، د هغه نه به-/... ساکابلې
روپی جرمانه وصولو لے شي او کوم الاونس چه ورته د کابل د حکومت
له خوا ملاويښي، هغه به ضبطو لے شي۔"

ملافضل دین فطري طور په جنگجو او د لیر انسان وو- د قامي معاملات
سمولونه علاوه د مجاهدانه مندو تریونه هم بې غمه نه وو- د کال ۱۹۱۴ء
په وړوم بوشپو وړو ګښه نه د فیرنېکي په خلاف سخته هله مکله شروع کړے
وو- نه خوتباہ کن بمباری دده د مجاهدانه عزیز تروراندے خنډونه
اچو لے شول او نه فوج کشی پرم غلبه حاصلو لے شو- بس د سه وو،
لشکر سه او شپه ورځ په انگریز سامراج جهله او بریدونه وو.
ملافضل دین د خپل دور یو داسه اثرناک شخصیت وو، چه د افغان
او برطاني دواړو حکومتونو پام نه ځان ته را ګرځو لے وو- او نه هم د
ده په شاندارو کارنا مو د غور دواړو حکومتونو دفترونه ډک دی.

ملافضل دین د کال ۱۹۱۴ء نه تر کال ۱۹۲۹ء پوره د فیرنېکي په خلاف
بنه په فراخ مه جنگیں لے دے، وله کال ۱۹۳۳ء کښه چه فقیر اسی په
راپورتہ شو او د انگریزانو په خلاف نه دغزا بیرغ بلند کړو نو هغه وخت
دده هغه ولو له انگریز جن باش ساره اشوي وو- په خفيه دول به نه د فیرنې
ایپی هر قسم ملاتر کولو، ولې چپله به د جنگ وجدل نه په ډډه او سیدو.
شاید په د سه وجه چه ملافضل دین د افغان حکومت سره رو ابط لول
او په د سه وخت افغان حکومت د انگریزانو په خلاف څلله پاليسي نمه
کړے وها دوستانه تعلقات نه ورسه قائم کړي وو-

کال سنه ۱۹۴۷ء کئے چہ پاکستان جو شونوملافضل دین په روپر تندی
ورته هر لئے او یلو احکومٹ پاکستان ورته دلنجز دپارہ زر روپی
ماہانہ وظیفہ عنایت کرو۔

کال سنه ۱۹۴۸ء کئے چہ دکشمیر جنگ اونسبتو نو دعہ مرد مجاهد یو حل
بیارا پورتہ شو، وزیرستانی لشکرے نے روانے کرے او دکشمیر په سیمہ
دا سے او جنگیدو، چہ دکشمیر نقشہ نے په نوی ڈول دنیا ته وراند کرہ۔
په کال سنه ۱۹۴۶ء کئے شاہزادہ صاحب ته دحج بیت اللہ سعادت نصیب
شو۔ او پہ ۱۲ فروری سنه ۱۹۴۸ء پخپل مرگ په حق اور سید و ددہ پنځه خان
پاسے شول چہ نومونه نے وجیہ الدین، سراج الدین، تاج الدین، اصل دن
او ظاهر الدین دی۔

دده د وصیت په مطابق دده جانشین وجیہ الدین او تا کله شو۔

ملک موسیٰ خان:

ملک موسیٰ خان په سویلی وزیرستان کئے عبداللہ محسود وو او پہ
مکین کئے دمند په سیمہ دلالی خیلو کلی او سیدونکے وو۔ دپلار نوم
نے کریم خان وو اونیکه نے سردار عظیم خان نومیدو۔ کریم خان دمسیر
کیلے دقاتلانو جیل او کرام په سر کئے د محسود قوم دلاسہ قتل شوے
وو حکہ چہ ده او دده ملک رو دعہ دواڑہ سریوری حکومٹ ته حوالہ کری وو۔
دپلار د قتل نه پستہ موسیٰ خان ملک شو۔ په کال سنه ۱۸۹۵ء کئے چہ
فیرنگی د وانا جھکرے نہ پس په محسود و فوجونه و رخیڑوں نو په هغه
موقع نے ملک موسیٰ خان هم کرفثار کرے وو۔ دا خٹ دده حوانی

وو- دروستو فیرنگی په دیر عزت او احترام سره خوشے کړو- ملک موسیٰ
خان دملافضل دین همچو لے او دغرا ملګرے وو- دلوئے شجاعت،
روښانه ذهانت او لوړ شخصیت څښتن وو- د افغانستان اعزازی نائب
سالار وو- هم نې په افغانستان کېنے اثر ورسونځ لرل او هم په وزیرستان
کېنے، ولے څومړه چه د کابل حکومت ته مرغوب وو- هومړه برطانوی
حکومت ته معيوب -

په آزادی مین موسیٰ خان دچنلے خاورے په نېټک د انگریزانو په خلاف
دومړه جرائمدا نه او قابل ستایش عملیات کړی دی- چه په سرحد کېنے
به د فیرنگی د وخت دا سے کم آثار وی، چه دده د ویاړنې ذکر په کېنے
نه وی- هی خود کال ۱۹۱۳ء نه تر کال ۱۹۲۹ء پورے د فیرنگی په خلاف
چه څومړه غزاګانه شو سے دی، په هغتوولو کېنے به یاخو ملک موسیٰ
خان پچله شریک د او یا به لاس وو په کېنے، ولے زیادت نور نې
هله پیدا کړو کله چه د کال ۱۹۱۹ء غزاګانه آغاز شو سے -

ملک موسیٰ خان ته به غازیانو جرنیل ویل او چل کمانۍ را چیف
نې ګنزو- انگریزانو هم پچلور پورتونو کېنے ورته د غازیانو کمانۍ را چیف
ویلی دی- مستہر بروس دچنل کتاب "دی ترايیز آف وزیرستان" په

صفحه نمبر ۱۵۸ یک چه :

"موسیٰ خان د اښوت ته رسولے ده، چه هغه یولو په سرے
دے او په دے کېنے څه شک نشه چه که چرے هغه تسیلم
شو سے وے، نو پچله قبیله کېنے به یو پراژ شخصیت ګنزو"

شوے"

هم په دغه کتاب کښې بل ځای په صفحه نبر ۱۵ دا سه رقمطراز

دې چه:

"ما خوشو خلله داخله په ګونه کړئ ده چه تره ګه پورے
پولتیکل حکام ته دامکنه نه ده چه په وزیرستان کښې دامن
صورث حال قائم کړي، ترڅو چه موسی خان د افغانستان
څخه پرله پسے غنی غنی الا و انسونه وصولوي"

ملک موسی خان هم د مُلا فضل دین په شان د فقیر ای په غزاکه نو
کښې ملي برخه نه درودله. البه د فیرنگی سرو نه ورانه و او د فقیر
ای پی هر قسم مرسته به نه کوله. او سنہ په درنه ستګه به نه ورته
کل - مسته بروس په صفحه نبر ۱۵ یکی چه:

"در زمک د قبضه کول او د محسود و سره د عمومي تصفیه نه را په
دیخوا د ده (موسی خان) د شمنی په نه شمیر ده"

هم دغه رنګ د جنوبی وزیرستان پولتیکل ايجنت مېجر بريز پختل
خفیه روپوري "ساوته وزیرستان ایده منسټريشن روپوري فاردي اير
سنه ۱۹۲۸-۲۹ کښې یکی چه:

"دموسی خان او نورو هفو محسودو مخالفینو، کوم چه افغان
تنخواهاران دی، طرز عمل د حکومت په خلاف د کوئه واقع
ذمهه دار نه ده"

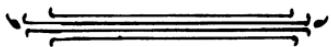
ملک موسی خان د چېلے سابقه سرگرمی په پاداش کښې افغانستان

ملک موسیٰ خان محسود
چه هم سپاہی و واوہم جرنیل

تہ په هېرڅو ګلوبجیوره کړے شوې وو۔ افغان حکومت کورپسے ورکړي
وو او هر قسم املاک بهنے ورسه ګلو۔

د آزادی د کارزار دغه تورزن ټوان د پاکستان د آزادی و په ابتدا
کالونو فروري ۱۹۵۶ء کېښې چيل مرک وفات شواو په مندې چې کېښې خاورو
تہ او سپار لے شواوده ټھوئے خیر محمد دده جانشين او تیا کله شو۔

اول سُم بَابُ

فَقِيرِ اَيْپِي

اوئنه دعيرت وئے په میووڈ شجاعت دکه
نے د آزادئ وئے په نعمود شهادت دکه

د فقیر ایپی اصلی نوم میز اعلی خان وو۔ پلارئے ارسلاخان
نومیدو اوئیکه مُعتمد ایاز خان۔ په کال ۱۷۹۳ کېنے د کھجورئ قلعه
سره جوخت په کېرپتے نومے باندہ کېنے پیداشوئے وو۔ په قوم اتمانزی
وزیر وو۔ په اتمانزو کېنے ابراهیم خیل، په ابراهیم خیلو کېنے توپی خیل
اوپه توپی خیلو کېنے مدی خیل وو۔ میز اعلی خان چې د شپرو كالو شو

له عبد الحمید ترین د "فقیر ایپی" په ص ۵ لیکی چه: "ملا ارسلاخان د مولوی مکلاپ دن
سرکی خیل وزیر دست داست وو۔ او کال ۱۷۹۴ کېنے د انگریزان په خلاف جهاد کې
شريك شوئے وو۔ او ده دولس شله کېتې کارتوس په غازیانو ویشلی وو۔" د حقيقة
نه دنے ارسلاخانه ملا و اوئنه د مولوی مکلاپ دین دست داسی - د کال ۱۷۹۳ په
جهاد کېنے چکم ارسلاخان ۲۰ کېتې کارتوس په غازیانو تقسيم کري وو هغه د کېتې مداه خیل
وزیر وو د ملک جهانگیر خاں مرجو پلاروو۔ غمه و عار محسوم په "وزیر ستارم سے گول تک" کېنے کوپید۔

فقیر ای پی

چاچه په تشو لاسو د سلطنت برطانیه غوند د عظیم طاقت سر
بنکته کړے وو-

نۇپلار پە سېق كېيىنلۇ. يو خۇكالە ئە دېچىل كىلى پە جومات كېتى تىر
 كىرىل بىيا ئە اتو كالو پە عمر كېتى بىنۇ تە واسىلولۇ، او پە نورىو
 كېتى ئە بازار، احمدخان دىسيمە مولوى مەكل خويىدە سە شاگىرەشىو. د
 نورىو نە علاوه ميرزا على خان دېبىنۇ پە نۇرۇ جوماتىقۇ كېتى هم د
 دىمۇ علم حاصل كىرو. خەمودە پىن بىرته توچى ئە راغا او داۋۇر
 پە علاقە كېتى ئە علم تحصىل شروع كىرو. پە دە دوران كېتى دە پلا
 وغات شۇ او دە مشرور مولانا شيرزمان پە كال سىلە كېتى د
 كۈتە جايىداد خىچ كىرو او پە سېلىكە او شام كېتى پىتى واختىل. پە
 سېلىكە كېتى ئىوبىنگلە جۇمات، كورا و جىره جوپىكىل. دغەشان ئە
 پە شام كېتى هم آبادى او كە. دە نە پستە ميرزا على خان يو ھل
 بىا بىنۇ تە لەرۇ او پە سېق وئىلو كېتى مشغۇل شۇ. بىنۇ كېتى دە
 دېچىل پاكىزە سىرت او صالحانە اعمالو لە كېلە دومىرە مقبولىت حاصل
 كۈچە دېبىنۇ يوجىد عالم دىم قاصى شىرزا دېچىلە لور پەنلەخ
 ورکەرە -

ميرزا على خان چە وادە او كە، نۇ دېبىنۇ نە بىرته سېلىكە تە
 پە كىدرە راغە. ترخە وختىمە پورى دلتە مىشىتەشۇ. خوچە
 كە ئە مۇن بىبى پە حق ورسىدە، نۇ سېلىكە ئە پىرىشىو دە او داۋۇر
 پە ايپى كلى كېتى ئە سكۇنت اختيار كىرو او دە مولوى عالم خان شەخ ئە
 لە اصلى فۇم ئە حىات الدىن وو خۇپە شىرىزادە شەھەرت لەلۇ. دە تىرىكى خلافت
 پە دوران كېتى دە فاطە خىلۇ كالا بىنۇ ئە افغانستانە هېرىت كە وو. ئە دايپى كلى

ڈ درس و تدریس سلسلہ جاری اوسا تھے۔ میرزا علی خان تھے بہ
یواٹے بنو چونہ بلکہ داؤرو ہم پہ درنہ ستگہ کتل۔ ڈائپی کلی داؤرو
پہ مشریکہ کور، جومات او جنہ درتہ جور کول او ڈلیہ لریہ کلیں
نہ بہ خلق ورتہ ڈ روحانی فیض حاصللو دپارہ راتلل۔ چاتھ بہئے
دعا کافے کوئے او چاتھ بہئے دارو ڈرمل ورکول۔ کال ۱۹۲۸ء کبھے چ
دہ ڈج بیت اہلہ شریف دپارہ تشریف یورو، نو پہ راستونیدوئے
لا ڈ بزرگئی او فقیری شہرت خورش۔ ڈ خلقو ورسہ بے کچھ عقیدت
پیدا شو۔ ہم پہ دغو شپو ورخو کبھے ڈ فقیر ایپی پہ نامہ مشہو
شو۔ او تراوسمہ ہم پہ دغہ نعم پیشندے شی۔

پہ کال ۱۹۳۱ء کبھے فقیر ایپی ڈ سید حسن الکیلانی عرف نقیب صاحب
جلال آبادی ڈ ملاقات دپارہ ڈ پیسپور پہ لار جلال آباد تھے روانش
خو چونکہ دہ پاسپورت نہ ڈرلود، لہ دے کبلہ پہ طور خم اوینوے
شو او ڈ خاصہ دارو پہ نگرانی کبھے بیرقتہ میرانشاہ تھے راوستے شو۔

اصلی تلفظ آئی پی کلے ڈائی، خود تعلیم یا فتد طبقے ڈ غلط کثیت استعمال پہ
وجہ اے۔ پی کلے شو۔ فقیر ایپی تھے بہ خلقو ڈ آئی پی فقیر ویل۔ اوس م
ڈ داؤرو وزیر و پہ ڈیہ دغہ نوم آئی۔ پی رائی۔ آئی پی ڈ آیوبی نہ وتنے ڈ۔
چہ صحیح شکل نے آیوبی دھے۔ ڈ وزیرستان خلق آیوب تھے آئیپی والی۔
پہ دانستہ ڈ آیوبی نہ ہم آئیپی (۰.۶) جورش۔

گئی پہ اصل کبھے ڈ ایپی کلی ندم آیوبی کلے دھے، یعنی ڈ
ایوب کلے۔ (راقم) ۴۴۴

دلته ڈوئی ڈتقربی داری او پرهیزکاری شخه هرڅوک آگاه وو.
 نو پولټیکل انتظامیه په ډیرا حترام سره پویندو، او دائے ورتا اوپیل
 چه کچرے ته ارو مرد افغانستان ته ټک غواپے نوعکس او باسه
 چه پاسپورت دله تیار کرو. فقیر ایپی دا خبره خوبنده نکره، او
 ڈتک پروکرام یئه ملتوي کرو. خه موده پس ڈدہ سره دوہ نور
 روحانی پیشوایان یو ځائے شول، چه یو ڈافغانستان ڈکته وائز
 فقیر عالم جان نومیدو، او بل ڈاوړو مولانا محمد خان چه په
 "موسکی هقیر" مشهور وو، دوئی په خپلو کېنه دا مرکه اوکړه، چه ڈنقيب
 صاحب نه په طریقت کېنه لاس نیوه اوکړی. دغه شان دریواره ڈخو
 په لاره جلال آباد ته او رسیدل او ڈنقيب صاحب ڈملاقات شرف
 یئه حاصل کرو. او دریوارو ڈنقيب صاحب جلال آبادی په لاس
 په طریقه قادریه کېنه بیعت اوکړو. او په روحانی فیوضات خپرووب
 بیدنه رغلل -

اویس فقیر ایپی یو خواته لنگر جاری کرو. او بل خوا ڈخپل
 مرشد کامل ڈهدایا تو په مطابق په ډیر شوق و ذوق سره په عبادت
 او دیاضت کېنه مصروف شو. ڈتقربی داری او پرهیزکاری له ځنځ
 به ڈدہ په ڈعا کارو کېنه ذبر دست اثرات بنکاره کيبل. دوئی قول
 خلوم، ورونه وو، چه په هغه کېنه مشر مولانا شیر زمان وو. دویم
 میرزا علی خان (فقیر ایپی)، دریم ملام میرزا مان خان او ڈقولونه کش
 ټکل زا علی خان وو. ټکل زا علی خان ڈفقیر ایپی ڈغزارکانو په ابتدائی

دورو کئنے ٿو نندے وو. او مُلا میں زمان د فقیر ایپی ڏ غزا کانونه غنکنه
په خپل طبعی مرگ وفات شوئے وو۔ و لے مولانا مشیر زمان د فقیر ایپی
سره او بنه په او بنه ڏ گھنزو مجاهدو کولونه پس په ۸، جون ۱۹۷۸ء
په خپل مرگ په حق و رسیدو۔

لکه ٿنگه چه ڏ فقیر ایپی اولاد نه وو، دغه مشان د ڈه ڈنور و
دؤو درو نیند هم اولاد پاٹتے نه، شو۔ البتہ ڏ کل راعلی خان یکی یو
حُوئے نیاز علی خان پاٹتے شوئے ده، چه ڏ فقیر ایپی جانشین ده۔

اسلام بی بی :

ڏ اسلام بی بی اصلی نوم رام کوئی وو۔ بنوں کئنے ڏ جهنڌو خیلو (غیسکی) او سیدونکی وو۔ ڏ پلاس نوم ٹے میوه رام او ڏ مور ٹئے
منسہ دیوی دو۔ نیکه ٹھے ملاپ چند (لابی) او ترہ ٹھے هر نام دا س
نوم سیدو، چاچه ڏ ده په مقدمہ کئنے چیره دلچسپی اختسته۔

اسلام بی بی په جهنڌو خیلو کئنے یو سید زلمی امیر نور علی شاہ
تھے په ۳۵۵ مسلمانہ شوہ۔ امیر بور علی شاہ ورته بوزجھات نوم
کبینیندو۔ او شرعی نکاح ٹھے درسہ او تبلو۔ ڏ اسلام بی بی وارثانو
هر نام دا س او منسہ دیوی ڏ چو میل په تھانو کئنے ڏ امیر نور علی شاہ
په خلاف روپرعت درج کرو، چه اسلام بی بی نا بالغہ ده او امیر
نور علی شاہ په چل ول مُسلمانہ کرھے ده۔ دوئی په خپل روپرعت

له آرتھر سُون من ڏ خپل کتابی ”نارتھ ویست“ فرنٹ پر پیلے ایندہ ایونٹس په
ص ۳۲۶ لیکی چه : ”چاند بی بی ڏ دیو هندو تاجر بخُو و چه په بنوں گنجاد میلَد“

اسلام بی بی

دچا په ننگ چمہ بے شمیرہ غازیان په شہادت رسید لی دی۔

سَيِّدُ امِيرِ نورِ عَلَى شَاهٌ

ذَالْسَّلَامُ بْنِي مِيرَهُ چه تر نندہ ور پسے ڙک ٿوندہ ور کڏے۔

کېنے دا هم ليکلی وو، چه اسلام بې بې دخان سره پورې نقد و جنسن هم
 وړي دی - حکومت د امير نور علی شاه د کور تلاشی واختسه، خوهیش
 په ګوټق ورنه غل - د اسلام بې بې د واړ شانو سره ویره پیدا شو،
 او د دوميل په تهانزه کېنې بل رپورت درج کړو چه زموږ ډې مېنې
 رپورت غلط وو، او هونږد په امير نور علی شاه باند ھېنج قسم
 د عوی dalle ده لرو - امير نور علی شاه چه د دوی د بل رپورت نه
 خبر شو، دوزنې ده داده شو - خوبیا هم احتیاطاً اسلام بې بې
 د سورنئی د سیمه پک اسماعیل خیلو ته بوتله او هلتله د خپل
 ما ما خوئه میرزا علی خان کړه استوګن شو - دواړه بنه په مزه
 او سیدل او امير نور علی شاه به وړته د دین سبق بشولو د بدله مرغه

يو وزیر جبار اغا کړه او اسلامی نکاح نه ورسه او تهلو؛ دا همیج نه ده
 ئکه چه هغه پیغله وه او پخپله رضا او رغبت یو بتوشی زلمی ته مسلمانه
 شو هه، نوم چاند بې بې نه بلکه اسلام بې بې وو - هم دغه سه هو پر فیض
 عبد الحق هم د "افغانستان او سرحد" په صفحه ۹۵ کړه ده، پروفسر صبا:
 چه د وزیرستان په حقله خه ليکلی دی هغه کلامهم تکی په تکی د حقیقت نه
 بعيد دی - سره د ده چه فاضل مصنف پخپله هم پښتون ده - ولې بیا هم چه
 ده د وزیرستان تاریخ خوره مسح کړه ده او دغه مجاهد او په اسلام میئن
 او لس - دیو وحشی او ظالم په شکل کېنې بنکاره کړه ده، هغه قابل
 افسوس ده - په تیره تیره د جنگی قید یا تو خلو ته د بنحو مقيازه
 کول به پروفسر صاحب ته په خپل ځان مردانه بنکاري، صلے موئینه

د غسلې خوش حرکات غندو - (راقام)

هندوان چه ڈامیر نور علی شاہ او ڈاسلام بی بی ڈ ولرثانو ڈ رو غنی
 جو پئے نه خبر شول تو په یوہ خولہ ٹے ڈ منسہ دیوی او هر تام داس
 ڈ مدد کلو اعلان او کرو - داخو لاخه چه هندوانو ڈ منسہ دیوی له
 طرفه نه ڈ بنوں ڈ پتی کمشنر په عدالت کبھے ڈامیر نور علی شاہ
 او ڈ ھنگھے ڈ خپلوا نو په خلاف استغاثه ھم او کرو : چه زہ گنڈھے بمعہ
 یئه او جھندو خیلو بکھ او سیب مه - خواریس پنځلش^{۱۵} کاله کیږی، چه
 میوہ مه مردے - رام کوری زمانا بالغه لور ده او ملنمانو رانه په زو ما
 تېټو ۵۵ -

دغه شان ٹے په خپله استغاثه کبھے نور ھم کیدب و دروغ
 نوشته کړل - کعب نوئے فیر گنگی ڈ پتی کمشنر چه ڈ هندوانو استغا
 او کتلہ، نو ڈامیر نور علی شاہ کش ورور امیر عبدالله شاہ ٹے را وېبلو
 او ورته ٹے او وئیل چه اسلام بی بی هندوانو ته پسته ودکړي - امیر
 عبدالله شاہ چه دغه خبره امیر نور علی شاہ ته او کرو نوزمکه پېړه
 او چورلیده - ڈ جین عورو فکر نه پسته دوئی دواړه په دې خبره
 متفق شول، چه امیر نور علی شاہ ده اسلام بی بی ڈ سپین وام په
 مخه افغانستان ته بوئي -

په ده سلسله کبھے دوئی ترکیبی لایل. وکے ڈ سی - آئی - ڈی یو
 مسلمان سب انسپکټر ارباب عطاء اللہ خان دوئی ڈ خپله اراده نه
 واپول او دا ئه ورته او وئیل چه فیر ګنگه ستاسو ڈروکرام نه خبر
 ده - او په سپین وام نه ستاسو ڈکرفتاری بندوبست کړے ده -

امیر عبداللہ شاہ او امیر فور علی شاہ دواره ھیں پریشان شول او
یو تربیله صلاح و مشوع نه پس ئے داعروه او گنھلہ چہ اسلام بی بی
اد امیر فور علی شاہ ڈ دواره ڈ شمالی وزیرستان شام سیمے ته لارشی.
خودا کار ھم او نہ شو چھ : " یو خوبے ننگھے او خود عرضنہ وزیر و
ترے نه په هر پنځئه میله باندھے شپنځه شله روپئی ڈ بد رکے
په طور غښتے ؟ له ده کبله او س دوئی ڈ تانک په لار په تیکسی
کېنے شام ته ٹګ عنزوہ کړو. امیر عبداللہ شاہ ڈ حکومت او ڈ هندو ڈ
له ویزے نه قصدًا ڈ یو هندو تیکسی کوا یه کړو. امیر فور علی شاہ
اد اسلام بی بی دواره ڈ کیمپتی نه راستون شوی وو او ڈ بنو نه نیم
میل لری ڈ خلیفه ننگھه بچک کېنے ڈ امیر عبداللہ شاہ په انطار کېنے
پت ناست وو.

امیر عبداللہ شاہ موټر راوستو او دواره ئے پکنې رخصت
کړل. ڈ بدھ مرغه چا محبر ڈ دوئی ڈ ٹګ نه آکا ہو حکومت خبر
کړے وو، او ڈ عنزویوالے په تهانزه ڈ دوئی ڈ کوفتاری بندو بست
شوئے وو. هلتہ رسیدو سره سم دواره گرفتار کړے شول. په
ده موقع چه تهانیدار ڈ اسلام بی بی نه ڈ نوم پوښتنہ او کړه فو
ده ڈ خپل بوصبی نوم نوز جهان په څاھے اسلام بی بی ورته
اوښو دلو. او بیا ڈ هنځ وړئه نه ھم په دغه نامه مشهوره شوہ.
اسلام بی بی ڈ عنزویوالے تهانزے نه نیغه جیل ته واستولے شوہ.

او مقدمه پرس شروع شوه - د بدھ مرغه اسلام بی بی په عدالت کئے
ذیو هندو سول سرجن په رپورت شپږ میا شتے نا بالغه شوه ،
حالانکه د د و میل په تهانه کئے د دے عمر د قانون په مطابق د بلغت
وو - کعب د پتی کمشنر د هندو اونو طرفداری اوکره او اسلام بی بی نئے
سمند رشا فوئے یو سیکھ ته په دے شرط او سپارله ، چه کله بالغه
شو ، ذ په عدالت کئے به بیا بیان ترے نه آخته شی -

د اسلام بی بی سیکھ ته حواله کول خه وو ، چه د بنوں پکه
مسلمانانو سرے لبې پورے شوے - هر طرف نه ډله ډله حوانان
را ګوندو شول او د سمند رشا په کورئے حمله اوکره - سمند رشا نئے
سره د اسلام بی بی په خپل کور کئے قلابند کرو - حنخ حوانان په چاونزی
و پریوتل ، چا په کچھرئی حمله اوکړه او چا د پتی کمشنر په بنتکله
تالان گډه کړو -

لور په لور بلوئه را پورته شوئه او د بنتکلو ، عدالتوندا او سرکاري
دفتر ونو زینته تباہی او شوه - آخر فیر ګئی په بنوں کئے مارشل لا
او کرفیو او لکوله - بیا هم چه د امن اثار بنتکاره نه شول فو حکومت
د حالاتو د نزاکت له ځنځ سمدستي اسلام بی بی ملک تجلی خان شاه
بزرگ خیل ته په سپید کړو - د فیر ګئی او د هندو اونو یو ه مرکه وو -
کله چه حالات معمول ته راغل ، ټو یو ه مشپه د د پتی کمشنر او پویس
سپرنټونډ نه په کمان کئے د تجلی خان له کور نه سرکاري قوا چا پیده
شو او اسلام بی بی نئے په زبردستی ترے نه دا ویسته او بوكاۓ ټوئے

مشهور دولتمند هندو په موئی کېنے هوشیار پور (بھارت) ته یوره۔
 فیرنگی ڈاسلام بی بی ڈکم سنئ په وجہ امیر نور علی شاہ قید
 کپو او ڈھری پور جیل ته نے واستولو۔ ڈجیل نه چه راخو شه شو، نو
 چان چان ته بھر جیلو۔ سید عبدالله شاہ ولہ وادہ اوکرو۔ یو لو
 نه هم پیدا شوہ۔ خود نه به هم هغه شلن ڈاسلام بی بی ڈجدا یئی
 په غم کېنے لیونے وو۔ آخر یوہ ورخ چه دھنپلو ملکرو سره سوات
 ته لاره، نو ڈھغ ورخ نترن ورخ پورے بیا بیرتہ کورتہ رانخے
 او نه ڈمہ ژوندی درک معلوم شو۔

سید عبدالله شاہ ڈدہ لور خپل خوئے ته په نکاح کړے ده،

او تراوسه ژوندی ڈمہ ۵۵۔

ڈفیرایپی ظہور:

ڈفیرنگی په یک طرفہ فیصلہ باندھے ڈبنو خٹکوا و مرتو تو
 اولس ډیر دلکیر شو او ڈھومت په خلاف نه بنوں کېنے چائے په
 چائے احتجاجی جلسے شروع کړے۔ داخولا خه، ڈ توجی وزین او
 دا وړ چه ڈاسلام بی بی ڈ واقع نه خبر شول نو هغئی لاسکرو ته
 شول۔ په ۱۱ اپریل ۱۹۳۸ء ڈبنو علماء کرا او مشران توجی ته
 راغل او ڈ عید کو په کلی کېنے ڈ دا وړ ڈ علماء کرامو، ملکانافو
 او سرکردہ مشرانو سمع ڈفیرنگی ڈنا کړو په خلاف غوندہ او کړه۔
 په دے موقعہ فقیرایپی هم موجود وو۔ جرګه ایئز و مشرانو خپلو
 کېنے دا فیصلہ او کړه چه برطانوی حکومت ڈ فوری طور او بلچن پچا

اسلام ببی مسلمانانو ته حواله کړی، ګنې نتیجه بهئے بنههندو وي -
 ڈجرکه ڈخوریدو په وخت حشو خونو خوانانو خپل جذبات قابو
 نکړے شول، او دره سرکاری لارئي نئے تباہ کړے - ڈدے نه
 پسته ڈداوره سترکه یواۓ فقیر ایپی پله را لوگرئیده مګر هغه
 بیخی خاموشی اختیار کړے وه - او پتې په پتہ پهئے ڈبنو خو ڈ
 وفدو ټو سره خبره اتره کوله، وله ڈدوئی ترمیفه چه څه موافقه
 اومهه شوه نو احمدخان او زما (راقم) پلاس زنـ بادشاہ ڈخپل کلی
 یو مجاهد، عالم او قاضی محمد نظیف، چه ڈمشهور مجاهد ملا پاونده
 همکار وو، په داسطه دا پیغام دراولیبلو چه :

”بنو کښه چه ڈ مسلمانانو سره ڈ فیرنگی ڈلاسه

کوم نود زیاتے شوئه ده، په هغه باندے ڈھریو
 مسلمان په زړه کښه ڈانتقام او بدلينی - بنهه بدوي
 چه تاسو میدان ته ډل او خوئی او ڈخلقو قیادت سمنیال
 کړئ“

فقیر ایپی دوئی ته خه خواب ورنکرو - بله وړیج بیا دوئی قاضی
 صاحب دراولیبلو - دا څل فقیر ایپی ورته غاره کښیښعده او وړتة
 ئه او وئیل چه : ”دوئی ډه صبا ملک اژدر ته په لشکر راشنی، زه
 به هم ورشم او یوه جرکه مرکه به او کړو“

په ۱۵ اپریل احمدخان او ڈراقم پلاس ڈرې په خیلوکلی دمان

له احمدخان درې خیلوکلی دا درې، چه زما ڈپلر سکه ماما وو -

رالاپل او دهولونه ٻئے بيرے اووهل - دهولونو په ڪرزهار بے شمیره
نفوس راعوندو شول - او دوئی ويدت تقريرونه شروع کول چه :
”فَبِإِسْلَامٍ بَيْتٍ بِاندَّهِ دَنْكٍ وَغَيْرَتٍ كُولُو وَرُجْعٌ
دَه، خُوك چه ڇان ته مُسلمان وافُ، هغه د رائچ چه د
فيرنگي تخلاف د ملک اثر د په لويء جلسه ڪنهه شموليت
او ڪري)“

ڌاسلام بي واقعه په توچي ڪينه ز بعدست جوش و خروش پيدا
کړئ وو، او لور ڈلوري نه به د داوري ٿنپي ملک اثر د ته راجع
کيديل - دهولون ڪرزهار، د پوکانه چغار او د توپکو تهقار ڌاسلام
ننگ وغیرت یوه مثالی مظاہره وړاندھه کوله -

د توچي روڊ په گتيو ڪينه نه، دوسلمه بند ڪوانانو ڪنهه وواونه
د علماء ڪرامو - نه زاره ڇائيدل او نه واره - بس هر خوک به په
زبه زبه ڪينه ڌاسلام بي په ننگ فيرنگي ته خو تيديل - ڀودروند
لشکر راجع شو او د توچي روڊ په غاره عاوه ملک اثر د پله دوان
شو - په تلو تلو ڪنهه ورسنه د ميرانشاه او دا سه نزو و ڪليو سرتيري

له د روڊ توچي په غاره ٿي ڪل ته نزدھ د عنزه په لمن ڪنه ده مشهور قبره
دي، له قديمه نه دلته هر كال دفع په ورج عوامي ميله لگي - پخا به پكينه
نيزه بازئي ڪيده، ولئه اهيس پكينه صرف ننداري او نشانه بازئي ڪيدين.
ويئي شه چه په دغوغه قبرونه ڪنه يو د ملک اصغر نه عرب مجاهد قبره.
کوم چه په ملک اثر د شهرت لري - دلته نزدھ د هل (توچي) لوئي آهق پل هم
تپه لے شو ڻه -

هم شامل شول. او ملک اثر ته او رسیدل. هلتہ دلرے توچئی
دادو هم رار رسیدلی وع او یوه درینه جلسه شروع شوہ. هرچا به
په میدان کبته دزرء براں ویستلو. د فیرنگی دزود زیاتی، د اسلام
د سیکاوی او د وطن د عزت او حفاظت په حقله ذور دار تقریر فو
او شول. په آخر کبته دا وو په یوه خوله په بنوں باندھ د جملے کولو
فیصله او کرو. په دے دولان کبته فقیر ایپی په شنہ خادر کبته نغشتله
په اس سور راغے او د یو سپی نه نے او پونسل چه د دار و مشارنو
خه فیصله او کرو؟"

خلقو ورتہ او وئیل چه: "که چرے فیرنگه په خپل صند قینگ شی
او د اسلام بی بی په بیرونیه دا کولو کبته پس و پیش کوی، نو د غه لشکر به
په بنوں حمله کوی؟"

فقیر ایپی دا خبره خوبیه نه کرو او خلقو ته نے او وئیل چه:
"کیوری! انگریزان بے شیره فوخونه، وسلہ طیار
او خوارکی مواد لری. د غه شان غن په غن مقابلہ نے ہیره
گرانه ده، ولے چه موبن په هر لحاظ سره کمزور ہایو.
کچرے تاسو ورسی جنگ کول غواری، نورا خئی چه
په دا خبره یو حُل بیا غورو فکر او کرو او یوبل کتوو
تد بیر او سنجوو"

د فقیر ایپی په د غو خبرو یوه زبردسته عنغا جو په شوہ. او یو
تببلہ گنگو سے شروع شوئے، چابه وے چه د فیرنگی ایجنت دے او چا

به ده چه بدھے ٿئے خوپلے دی۔ آخر چه خلق یو حُل بیا و بلہ جرگه
 شول او په سارو دماغوئے دَدَه په جبرو عنود او ڪرو، فنیہ بنوں
 ٿئے ڏھبلے کلو اراده پریسپوو. او یو نوئے ترکیب عنود کرپے شو۔
 هخه دا ووچه، ڏیوئے عزیزیه علاقے په یو محفوظه مقام د
 غازیانو یو مرکز قائم شی او بیا ڏ هغه ڪاخه نه ڏ فینگی په خلاف
 گوریله جنگ جاری کرپے شی۔ په داخنہ ٿول متفق شوا او په یو
 خوله ٿئے نیتاسی ته ڏ تلو فیصله او ڪرو۔ په دgne ورچ لشکر په کونه
 دا ۾ دا ۾ ڪنے شپه تیره کرپه او بلہ ورچ نیتاسی ته لارو۔ ھلتہ تر ۱۹۴۷
 اپریل پورے ڏ لشکر تعداد تر خلورو زرد پورے اور سیدو۔
 ڏ خیساره قوری خیلو وزیرو په دعنه لشکر ڪنے ڏ شاملید ونه
 انکار او ڪرو۔ اوس لشکر ته ڏ یو مشر تاکلو مسئله ورپیسپه شو۔
 په ده لر ڪنے ڈیسے جرگے مرکے او شو ہے۔ خو آخر اتفاق په
 فقیر ایپی او شو او ڏ لشکر ڏ مشری پتکے ورپی سرکرپے شوا احمد
 خان درپه خیل دا ۾ ده نائب منتخب کرپے شو او ڏ ده سر ڦلقو
 ڏ پولوون په ڪرزهار او ڏ ٿوپکو په تقار ڪنے مست مینند ولچولو۔
 دعنه لشکر بلہ ورچ شکتوئے ته لارو خوبیا زر خیساره ته
 راستون شو۔ او ڏ توچی، علماء کرامو ڏ فتوسے په مطابق فقیر ایپی
 ڏ انگریزانو په خلاف ڏ جهاد اعلان او ڪرو۔ انگریز انتظامیہ ھم
 ڏ دا ۾ دا ۾ ڏ لبکن نه غافله نه وہ۔ او ڏ دوئی هر قسم نقل و حرکت
 به ٿئے په نظر ڪنے ساتل او خال خال حریبے یہ نئے پر استھانا لوئے

آخرَ وزیرستان انگریز ریزیدینہ دا اور و لشکر ته دخویں اخطار
و لشکر، ملے هغروئی پرسھ خه غوب او نہ گرو لو۔ دویم حُل نئے
ذ طیارو په ذریعه دا رنگ پرسھ او غودھوئے۔ بیا هم لشکر
منتشر نہ شو۔ دویم حُل نئے په ۲۳ اپریل سکاؤ تنس و راولیرلو۔
اوپه ایپی کلی کنے د فقیر ایپی او ورسه ورسه د دوڑ نورو
سرکردہ مشرانو آبادی دلانے کړے۔ بیلے د داعیو مشران دا بیل
او سخت نوقس نئے ورکړد چه که چن ه تاسو خپل خلق د خیسار نه
راستون نکړئ، نو ستاسو تو رسې به بے ستره، کورو نه وړان،
او جوماتونه شهید کړے شي۔

د فقیر ایپی په لشکر کنے اکثریت د هغرو دا اور و د کوه ګریا
ته چه د فیرنگی لاس په آسانه رسیده شو۔ زیارتہ پکنے ملکانان،
خاصه داران، قهیکداران او تاجران وو۔ د فیرنگی په نوقس د
دا اور و مشران خپلوا کنے وبله جرګه شول او په یوه خوله نئے د
حسو خپلوا کلی غازی صریجان او حاجی کمال الدین فقیر ایپی ته وراولیل
دوئی دا اور و په خیسار کنے د کیوہ په مقام د فقیر ایپی سره ملاقات
اوکړو۔ فقیر ایپی چه د دوئی خبره واوردیده، نو هغرو تو لو دا اور و
ته نه ورتہ کم خدشات ممکن کیده شول، رخصت ورکړو دا اور و
په دهے خبره ډیر خفغان بنکاره کړو۔ ولے هر کله چه د فیرنگی ارادو
نه خبر کړے شول، نوله ناکامه په بیربته نک راضی شول۔ ځکه چه

د اعماله ڈجافی او مالی تاوان نه^{وہ}، بلکہ ڈناموس وہ۔ فقیر
ایپی خپل نائب احمدخان او ڈرائم پلارٹہ ھم ڈبیرتھ تلاوا جازہ
و سکرہ او دائے ورتہ او وئیل چہ: ”ستاسو عزت زماعزت دے،
انشاء اللہ چہ ڈفیرنگی پہ بنکارہ مخالفت نہ یہ تاسو“ ھاتھ پہ
حکومت کئے دنتہ زیات گپتو راوی۔ چنانچہ پہ ۲۵ اپریل ڈاولو
اکثر خلق ڈفیرایپی نہ پستہ لارل او فقط یو شیرکسان ورسع
پاتے شول۔

پہ دے موقع وزیر و ڈفیرایپی هیئت قسمہ حمایت نہ کول
کوم خلق چہ ڈفیرایپی سرہ پاتے وو، پہ هغرو کئے نامتو کسان
غم رینگ داور، ڈفین^{ایپی} چپل دوہ رعنیہ مولانا شیرزاں او کل زاعلیخا^ن
ڈفیرایپی سعف قاضی شیرزاں بنو شے، ڈ توری خیلو وزیر و مهردل
زینانی، لمدھ خیل او عید حسن وو۔ فریگی ڈ دے موقع نہ فائیہ
اوچتہ کرہ او پہ ۲۶ اپریل ڈ توجی سکاؤ ٹس پہ ذریعہ د لرے
توجی سیمہ بلا کید کرہ او ڈاولو پہ لشکریاں کئے ہغہ تول
کسان کو موچہ خہ حیثیت درلود او یا سرکاری ملازمین و سکرتار
کل۔ او ڈ ۲۶ اپریل نہ تن ۲۶ جولائی پورے قید کرے شول۔
ڈ دے نہ علاوہ فیرنگی پہ ۱۶ جون ڈ داولو جرکہ داوببلہ او ڈلس^ن
زہ روپی جرمانہ نے پرے اول گولہ۔ کومہ ورخ چہ ڈ داولو خلق ڈ
خیسارہ نہ راستونیدل، ہغہ ورخ ڈفیرایپی ڈیں ما یوسہ پاتے شو۔
خپلو ملکرو تھے او وئیل چہ: ”اوہ ڈ دے بغیر بله چارہ نشته

چه موبنې ډافغانستان په برباد ورواؤږو او ډهځڅله نه خپل

محریک په مخ یوسو“

په اړمه مازیگرد خیساره ډ سین وړوکه کلی مشران فقیرایپی
ته راعلل او ډټقاله ست نه ورته اوکرو. فقیرایپی ډ دوئی ټقاله
قبوله کړه. او هم دغسے ډیوبل په اصرار، په دهه کلی کښه ډرڅه
پاتې شو. خلورمه ورڅه ډخیساره توری خیلو وزیرو هم ډټقاله ست
ورته اوکرو. فقیرایپی ډ دوئی مسلمستیاهم منظوره کړه. او سن چرته
ډ ورڅه ټقاله خورلے او چرته ډ شپه، او دغه سلسله تر ډېر و
وړو پوره او بدده شوه او ډ فقیرایپی سره یو خل بیا کنځل
ملګري شول. ډ فیرنګي په نړۍ کښه لاهغه ډ فقیرایپی نه وېره وه،
او ډ قربانی ډ ګډ په شان به ئې په او بو کښه چاره لیدله. بار بار
بډئه ډخیساره توری خیلو وزیرو ته دېکه وکړلے چه فقیرایپی ډ
څېلې علاقه نه او شرئی او دلته ډ لشکرنه راغوندېوی. دوئی به په
څوک کښه ورته او ویئل، چه فقیرایپی یو فقیر سره ده، خلق ورته
ډ عقیدت له مخ ټقاله ڪوی. ډ یو خو شیخانو نه علاوه نور هیڅ شکر
وړسره دشته، نه ډجنج قدرت لري او نه مخالفانه عنیمت.

له دغه وړو نه ډ وزیرستان ننګیاله او لس په دوو ډلوکښه تقسيم
شو. یوه هغه ډله وه، چه له شپږمیارا سه نه فیرنګي په دا مجبوراً لو
چه ډ فقیرایپی هجرت او ډ جهاد اعلامیه به ضرور ډ فیرنګي او ډ
مسلمانانو تر مینځه په یوه لویه پیمانه خوبنیزی را پورته کړي. دغ

بَشَّهْ بَهْ دَاوِي چَهْ دَفَقِيرِ آيَيَ مَطَالِبَاتْ تَسْلِيمْ كَرْهَهْ شَيْ -
بله هغه ډله وه ، چه دَفَقِيرِ آيَيَ نَنْكِيَالِي او تُورِيَالِي عَلَمَاءِ دِينِ
او غازِيان پَکْبَيْه شَامِلَه وو . دَعْوَه عَلَمَاءِ هَمْ لَهْ مَشِيدَه مِيَاشَقُورَاهِ خَلَقَو
تَهْ دَخَلَهُه پَهْ لَارَكَبَهْ او دَهْ وَطَنْ پَهْ نَنْكَ دَسَرَوْنَه شَنْدَلَوْه او پَهْ
خَپَلَوْه كَبَنَه دَيَوْ موْقَيَ كَيَدَلَوْ تَبَلِيَخَه كَولَو . دَعَه رَنْكَ بَهْ مَرِيَنَه غَازِيَانَه هَمْ
دَفَقِيرِ آيَيَ نَهْ چَاهِيَرَه پَهْ قَوْيَكَوْ لَاهِسَونَه وَهَلْ او پَهْ فَيَرَنْكَيَ بَانَدَه
حَمَلَه كَولَو تَهْ لَيَوَالَه نَاسَتَ وَوْ -

فَقِيرِ آيَيَ پَهْ خَيَسَارَه كَبَنَه دَيَنَه وَرَهُه تَيَرَه نَكَرَه . كَلَه چَهْ
دَ اوْرَيِ موْسَم رَاغَه او خَلَقَرَه گَرَمَيَ لَهْ زَوَه يَخْنَوْ خَابِونَه تَهْ كَهَه
او كَهَه ، دَوَه هَمْ كَهَيَوْمَه تَهْ لَارَه او دَهْ مَقَعَه نَهْ تَسْتَمِيرَه پَهْ
شَامَه ، گَرَيَوْمَه او شَكْتَه كَبَنَه پَاتَهْ شَوْ . پَهَه دَوَه دَوَه دَوَه دَهْ دَوَه
حَسَودَه ، دَأَيَه او بَيَتَه سَرَه دَفَرَنَگَيَ پَهْ خَلَافَه دَيَرَه جَرَكَه مَرَكَه
او كَهَه او پَهْ شَكْتَه كَبَنَه نَهْ دَمَلَه فَضَلَه دَيَنَه او دَيَنَه فَقِيرِ سَرَه هَمْ
لَيَدَلَه كَتَلَه او كَرَلَه او دَجَهَادَه سَلَسلَه كَبَنَه نَهْ وَرَسَه صَلَاحَه وَمَشَوَه
او كَهَه . سَتَمِيرَه كَبَنَه چَهْ خَلَقَه دَيَخْنَوْ مَيَلَوْه نَهْ تَأَوَه دَمَيلَو تَهْ رَاكَوزِيدَلَه
نو فَقِيرِ آيَيَه هَمْ رَزَفَكَه تَهْ نَزَدَه خَپَلَه زَرَه مَيَلَه دَيَنَه درَكَه تَهْ
رَاغَلَو . دَفَقِيرِ آيَيَه خَپَلَه قَوْمَه زَرَيَنَی چَهْ پَهْ دَهْ خَبَرَشَولَه چَهَه
پَهْ سَرَمَکَه كَبَنَه پَاتَهْ شَوَنَقَه پَهْ يَوَه خَوَلَه نَهْ لَسَه او بَنَانَه وَرَواستَلَه
او خَيَسَارَه تَهْ نَهْ رَاكَوزَه كَرَه . دَلَتَه پَهْ كَرَكَنْزَه كَبَنَه فَقِيرِ آيَيَه حَانَ لَه
لَه دَلَتَه دَفَقِيرِ آيَيَه دَوَه وَرَوَنَه مَوَلَانَا شِيرَنَه مَانَ او كَلَه زَاعَلِي خَانَ بَنَخَه دَهِ -

کوں او جومات جو پکرل۔ چیل مشر و رور شیر بہمان تے په سکول
 کئے ماستہ وو، ڈملارفت نہ ویستاو په خیسارہ کئے میشته شول۔
 دلتہ یو حل بیا ده ته ڈخلقو هیر بھیں ور جور شواو اکتوبر
 کئے ڈفیرنگی په خلاف چپلے سرکرمئی تیزے کرے۔ ڈفیرنگی
 سره ویرہ پیدا شوہ او ڈ تو روی خیلو ملکاناق ته تے وارنگ ورکو
 چه: ”کچرے تاسو تر دریم نو مبر پورے ڈفقیر
 آیپی سرم خڑھ خوشگوارہ فیصلہ او نکرہ، نو په خیسارہ
 به فوج کشتی کرے شی“

فقیر آیپی ڈملکاناق خبره او نہ منله بلکہ خیسارہ ته تے ڈ
 فیرنگی رائٹک هم چیلنج کرو۔ ملکانان لارل فیرنگی ته تے صفا صفا
 حواب ورکو چه:

”نه خومین فقیر آیپی ڈچپلے علاقے نہ شر لے
 شواونہ تے ڈجنگ وجدل نہ منع کولے شو۔ بلہ
 دا چہ موبن دا ذمہ واری هم نہ شو قبلو لے چہ گئی
 خوک به ڈ فوج په کالم یاد سکاؤ تنس په کشت جملے نہ
 کوی۔ پکار ده چہ تر دریو میا شتو پورے هر قسم
 فوجی نقل و حرکت معطل کرے شی“

ڈ نو مبر ترینماٹی پورے فقیر آیپی ڈیر پر کشش شخصیت جوہ
 شو۔ او هر وقت به ٹھلور پنخہ سوہ غازیان ورسوں موجود وو۔ هم
 به تے ڈفیرنگی په خلاف تحریکی کار دوایئی کولے او هم به تے ڈخلقو

تہ د' غزا تبلیغ کولو۔ په اولس کئنے د' فقیر ایپی مقبولیت او د' حکومت
برطانیہ په خلاف د' ده استقامت انگریز انوکله کالا شو. نون د
قطبی وزیرستان پولتیکل ایجنت مستور کریکتھن د' چل نائب پولتیکل
ایجنت آئ۔ این۔ بیتی سره صلاح مشورہ اوکرو او د' محمد نواز خان
نومے نائب پولتیکل افسر نہ د' فقیر ایپی دلپنک په حقلہ روپورتہ
طلب کرو۔ هغہ ورتہ او لیکل چہ د' فقیر ایپی سره هیچ لشکر نشتہ۔
بس یو فقیر دے او ورسہ یو خوشیخان، چہ فوج درشی نولاس
ترلے به ئے راولی۔ مستور کریکتھن دعہ حبہ د وزیرستان روپیڈونتہ
تہ اوکرو۔ او هغہ په خیسارہ د' فوج کشی سفلدش اوکرو۔

د' خیسارہ روپیڈ جکڑو:

په ۲۳ نومبر کال لٹالاہ د' بنوں نہ میر علی کیپ او د' رزمک
نه د' مدھیل کیپ ته یو یو بریکید فوج راویہ سے مشاو دافیصلہ او شو
چہ د' روانے میاشتے په پنجویشمہ نیتہ به د' رزمک فوج له د' مدھیل
او د' بنوں فوج له میر علی خنہ خیسارہ تہ روایبی۔ دواہ فوکونہ
به د' شپے په بیچی کسکئی باندے سره یو خائے کینی او چہ د' فقیر
ایپی د' ژوندی نیلو یا شلیونہ او زکار شی نوبیرتہ به چلول چلول خایو
تہ ستانہ کینی۔

د' میر علی د' فوج په وراندے خوارلس میلہ مسافت وو۔ او د'
د' مدھیل د' فوج په وراندے دولس میلہ۔ د' تاکلی پر عکام په مطلبی

په ۲۵، نومبر د ټولیل فوج د جي-او-سي، جي-ايس-او-۴،
 د وزيرستان رېنډيډونټ، او د قطبی وزيرستان پولټیکل ايجمنټ په
 کمان او نکرانۍ کېنې سحر په $\frac{1}{4}$ بهجی خیساره ته روان شو. دغه شان
 د صیراعلى فوج هم د جي-ايس-او-۴، دی-اٹه-کيو-ايم-جي، د
 قطبی وزيرستان نائب پولټیکل افسخارن بهادر محمد نوازخان په کمان
 او معاونت کېنې سحر په اووه بېچې خیساره پله اوکوچیدو-د دارو
 فوجونو سره د توپونو، تینګونو، هشیندارو او نور سلاح نه علاوه
 د محافظت دیاره په فضا کېنې جنگی طیارو هم پروانعنه کول - او
 ورسه ورسه یوه لویه رساله او په میکنیون، راشن او ګرموجامو
 بار د اومنانو او ځیرو بهير هم روان وو - په صیراعلى بریکید پسې شا
 ته د وزير داورو شپن^{۱۳} شتل دسله بند قامي مشران هم په ملاتر
 کېنې روان وو.

۲۵ دا د رعنان شریف لئمه وړخ وه او د نومبر د میاشتې پخویشمہ
 نیټه. د صیراعلى فوج چه په لشوې جو د کتیبه الکھا نه پوره وق
 نوغاز یافو پرے د لرو بر عنډ د یو څخه حمله اوکړه - فوج چه تلپکان
 او عالم شیری مرپیستون ته رسیدو نو چکړه دیو مشدت اختیار کړو.
 او د فردیتیو تر مینځه یو شدید جنګ اوښتو. په فوخيانو به د شا
 له طرفه نه د وزير داورو قامي مشرانو جوړه تسلی او د منه نه
 به غاز یافو د مردکو باران پرې د دولو. یو قیامت وو چه د خیساره
 له تلپک ماشون ته وائي، تلپکان ټجمع ده. چنګه دلته د ټوڅماشوما فېرندی نوځکه
 په تلپکان شهرت لري - ۶

په زمکه بربا شوئه وو. دایمان په جذبه سرشار غازیان په داسه
پامردئ سره جنگیدل چه نهئے دطیارو نه ویره کیدله اوتهئ نهئے د
توب و تفگیخنے. د طوفان په خیر به نیغ په فوجیان و دختل اوپېغ
بھئے اوپل. هغوي بکه هر خومندی وهلے، خود و تورو گودرنے
نه لیدو، او عاقبت به د حلال شو چرکلزو په شان په خپلو وینو
کېنے په رغبید و شول.

په دغسے حالاتو کېنے له یو خوانه سخت کرو غبار را پورته شو
او له بله چدے نه د انگریز اون وائز لسوون کار پوینبودو او د بیوو او
رزمک بریکید وون په مابین کېنے رابطه منقطع شو او فیخ په خانه
ایسار شو، نهئے پیش قد مئی جسارت کولے شواونه د پسپائی.
په نتیجه کېنے د میجر قہینه وال او کپتان بائید د هلاکت نه پرته ۲۷۰
کسان و تلی ژوبلى پکېنے او شول، په کومو کېنے به چه د وژليوکسانو
درېگ سمدستی په اوپل سوزو لے شوئه. د غازیانو د لوري نه
صلابت خان، کلام باند خان او عالم خان د شهادت جامونه نوش کړل.
د ډډیل په فوچ باندے هم ننگیالو غازیانو د خیسانه په
تنکری کېنے په لسو بجو حمله او کړه. سخته جګړه اوښته. او اووه
میرې غازیان په شهادت او رسیدل، چه مشهور پکېنے سید خونه پیں
او رسیل خان وو. دغنسې د فیز لکی د لوري نه نهه د پاسه درے سو ۳۹
کسان موئ ژوبل شو. دمے نه علوع یو انگریز افسر میجر رسیدل
او ورسو یو څو نور منصبدارن په قتل او رسیدل. ولے سو د د

فوچ د غازيانو خنه معن په وړاندې تیرشو. او د شې په د ولسویجبو
 د سرو مرمیو په باران کېتے ڈجنګ تاپې کرکنۍ او مرغه ته ورسید.
 د میرعلی فوچ لاهغه غازيانو په لارکښه را گهید کړئ او سخته کشتنی
 نکیا وه، چه ناخاپه ڈشې په دوه نېټه بجهه غازيانو په فوچ ورکړو شول
 او لاس په لاس او تهربه په تهربه اړبه چمېږ شول. د یوشو ګرۍ
 سخت جنګ نه پس یو طرف په فوچيانو د ومره سخته ویله غالبه شو
 چه له خيره معن په تیبته او نیو او بل طرف د توپونو، مشیندارو
 او توپکو ڈکړې زهار خنه اسوونه، خپرے او اوینان په ترنجقو سر
 شول. غازيانو د فوچ د وارخطایي خنه فائده ولخته او د ګنزو
 توپکو، مشیندارو قبضه کولو نه علاوه ئې په میکزین، راشن،
 کېر موجامو او نور سازو سامان باړ، خپرے او اوینان ترهارونه
 او نیو او قتما قسم غنیمهونه ئې ترلاسه کړل. په ده موقع
 هم ۳۵ تنه فوچيان قتل او یوشو انګریزان سخت ژوبل شول.
 او د غازيانو له خوا نه ۱ یله ۲۵ میله حوانان په شهادت ورسید.
 چه مشهور پکښه د فقیر ايچي یو نامتو مجاهد ماماکانی توري خيل
 وزیں وو.

په ۲۶ نومبر چه د میرعلی فوچ ته یو خوا ڈجنګی طیارو په
 ذريعه میکزین او دارو درمل لاس ته ورغل او بل خوا د مدپیل
 د فوچ امداد ورسیدو، نو مرغه او کرکنۍ ته نېټه وئیسته. او د
 د مدپیل د فوچ سره یو خلائے شو. توری خيلو وزیں د کرکنۍ کلې خالی

کرے وو او د محسودو په علاقه ویشنو تلی وو. دغه شان فیقاراپی چم خپله مخه کرے وه - فیرنگی د خیساره سیمه قبضه کرہ او په کرکنپھی کئنے ئے د فیقاراپی جومات شہید او حجرہ منہدم کرہ -

فیرنگی په دغه وقتی برٹی باندھے دیرغاورہ شو. ولے خدا خبر وو چه تو دیالی غازیان ورتہ بیا په تو پکو منی او باسی او په ۲۷۴ دنمبر تقریباً سپر و سوو غازیانو یو حُل بیا د میر علی او د مدویل په دوارہ بربکید وون دا سے فیصلہ کن چپا و رو رہ او د فریقینو ترمیخه دو مرہ سخته مقابلہ او شو، چہ دوارہ بربکیده پسته میر علی ته او ز غلیدل - او یو ویشت دیا سه^{۱۳۱} ز کسان مری ژوبی ترے نہ او مشول - او غازیانو په پندو وون پنڈو نو مال غنیمت لجھ کرو - فیرنگی به په هرم موقعه د خپلو سپایانو درنگ سوزو لے او ز خمیان به سماں والو - په دنے دری ورخنی انبسته کئے د فیرنگی د عزوس شملہ بشکتہ شو او د بدترین شکست سره مخاغ شو - بے شمیرہ مالی تاوان او ز بردست جانی تلفات ورته او رسیدل - د میجر سیکومب (Seacombe) میجر تیندرال (Tindall) او کپتان بائیڈ (Boyd) دھلاکت نہ علاوہ کپتان فلپس (Farnell) کپتان پیکاک (Peacock) او لفتیننت فلیچر (Fletcher) سخت ژوبی وو - د منصب دارانو نہ علاوہ د میر علی او د مدویل د دوارہ بربکید وون خنہ په کنپکنڑی دوہ ز رو دو سوہ اتہ ویشت تنہ فوجیں تپیان شوی وو - د غازیانو^{۱۳۲} لہ خوانہ هم سہ کسان سرتیو گھاناں شہیدان او بہ سخت ژوبل شوی وو -

خیساره ته دتلونه مغکنې چه خان بهادر خند نواز خان د فقیر ایپی
 د لشکر په حقله کوم روپوت پیش کړے دو، هغه اپوته شو. هم ځکه
 د وزیرستان ریزیدینونه ڈپولتیکل ایجنته ته جواب طلبی او کړه.
 هغه، په محمد نواز توګه دراوتپلو او هغه په مشپن و کهمنټ کېنه دنه
 د وزیرستان نه خارج کړے شو.

د خیساره ڈجکړے په حقله بریکیدئیں د بليو. ایچ کونډن ڈڅل
 ڪتاب "دی فرنټیڈ فورس لائفلن په ص۲۳ د اسه ليکي:

"صرف د انه چه گنې ڈقبائلو ڈلاسه د واړو کالمونو
 ته سخت مراحت پیښ شوئه وو، بلکه ڈ توهچی په
 کمزوری کالم چه ڪومه حمله شوئه وه، هغه ڈ
 قبائلو ڈوبې ڈ نقطه نظر په مطابق دومنه کامیابه
 وه، چه ڈ هغه درې نه فقیر ایپی ڈیو باغی قبلی
 ليږد په حيث خپل شهروت او استعمال قائم کړو"
 ڈ ۲۵ او ۲۶، مومند په منځنی شپه ڈ میر علی په بریکیده غازنیانو
 ڈیو ہے حبله په حقله کونډن په ص۲۳ د اسه واویلا کړے ڈ چه:
 "ڈ دشنازو له وزو خنډه ڈ کالم ڈنټل و ډمل څخه"

په ترنجقو شوئه او دغسے فقید ایپی او ڈ هغه ملکو
 په کثیر تعداد کېنه کړے جاه او سلاح ترلاسه کړه. په
 دغه وجهه ڈ وزیرستان قبائلو ته ڈ فقید ایپی په هرېک
 کېنه د لکشي راغله او ڈ دشمن عناصرو اخلاقی معیار

اچت شوئ بل څلته په صفحه ۱۱ لیکي چه؛
 ”دغه مهم په سرحد کېنے زموږن د قواو یوشدید
 شکست وو، او لکه څنګه چه مځکښې ويئلي شوي دي، فقير
 ایپه ته ټه ڈيو لیدر مقام او بختبلو او ده جو ګډ شو
 چه په وزیرستان کېنے تر ډیرو كالونډ پوره مصائب
 را پورته کړي“

د خیساره د ویمه جګړه:

د خیساره په روښۍ جګړه کېنے چ انګریز انوکوم شرهنگ شکست
 خوبې وو او کوم سخت تلفات ورته رسیدلی وو، ډهځ ډبدل اخستو
 د پاره دوئی ډیرو لیواله وو. له ده کبله په او ټیشتم نومبر ۱۹۴۷ء بن طانوی
 حکومت یو حل بیا په توړی خیلو وزیرو د فوج کشی او بمباری کولو
 فیصله او کړه - په ده ضعن کېنے جنل سرجان کولرج (John Colvane) (Jhan Colvane)
 ته په دواړو قطبی او سوئیلی وزیرستان ایجنسو کېنے د غازیانو د سرکوبې
 سره سره په ۲۹ نومبر ټول پولټیکل اختیارات هم او سپار لے شول.
 او د وزیرستان رېزیدینټ چیف پولټیکل افس نامزد کړه شو. ده
 تبدیلی سره د وزیرستان په روښۍ هوئی طاقت کېنے دوزه اضافه هم
 او شوه. او د میر علی او رزمک په سیمو د فوخونو، پینکوون، لاریو، چرو
 او جنکی طیارو هیں بهیں او لکیدو.

جنل کولرج چه بنه ځان قوی کړو، نو د غازیانو د مدافت
 او خیساره ته د سپک د تیرو لو احکام نه جاري کړل. په سر نومبر

یو خوا ڈخوچ، تینکنو او طیارو تر بدر گئے لاندے ڈبنوں میر علی
سپک په ۲۷ میل باندے ڈخیسارہ په سپک کار شروع شو۔ او بل
خوا په ۳۰ دسمبر ڈخیسارہ په سیمہ باندے ڈطیارو په ذریعہ ڈ
خبرداری اعلانونه او غور جو لے شول چه :

”تاسو نہ منہ زر ڈخیلے علاقے نہ او ھئی او

وارہ زابدہ خوندی کری“

ڈخیسارہ په سپک دیں په تیزی سره کار روان دو۔ او ڈسمبر
تر خلودم تاریخ پوری ڈکتیرے الگھے بنی مور گئے پوری مکمل
کریے شو۔ دغنسے فوجیاں دسپک ڈ تعمیر سره سہ په ۵ دسمبر
ڈ توجھی روڈ، په ۹ دسمبر ڈ جلیں الگھے او په ۸ دسمبر ڈخیسارہ
بعد په غارو غارو کیمپونہ هم قائم کول، چہ ترمیحہ نے خلوص
خلور میله پہناؤ وو۔

سر بیدر لہ دے ڈغازیانو په آمد ورفت او ڈبنوں خنہ ڈراشن
په راولو هم قدغن لوگو لے شو۔ او په دے لر کبھے په ۱۹ دسمبر ڈخیسا
خنہ روڈ نمرخاتہ پله ڈسین تانگ او نرمی خیلو خاصہ دار پوست په
هم ڈسپک په تعمیر کار شروع کریے شو۔ پروگرام نے دا وو، چہ
دغہ سپک ڈبنوں ونیروستان سنتیل روڈ ته ڈ دریے غونداری
په خوا کبھے په اتم میل ورگا کرپی -

کله چہ په ۹ دسمبر فوج ڈ جلیں الگھے په غارہ کیمپ او لوگو
دنو ڈھنپہ صبا فقیر ایپی شکتوئی ته واوریدلو او خپل غازیان نئے

ڈگوریلا حملو په ترخ کئے په فیرنگی ولخوشی کول۔ فوج چہ یو خود رجھ
 دمہ شو، نوڈ دیار لسم دسمبر ندئے تر پنځلسم دسمبر پورے
 چاپیره قول کلی مسماں کول۔ په ۱۵ دسمبر نه دفیر ایپی کلے زینځی
 ZIKHRI هم رنگ کرو۔ فیر بکھ په دا صبرنہ شو، په ۲۲ دسمبر نه
 ڈاکتی او شیخ محمد ذیارت کلیو کئے هم لاس واچلو۔ او عن تر
 زین پیشی، دینور او بوبلي پورے او برد شو۔ په ده موقعه ڈ
 وزیرستان متور ټئیها درسته شول او داسه ډغرنئے ورکړه،
 چه فوج نه په شا او تمبلو۔ او په نتیجه کئے یو انکریزا افسر میجر
 ولیم، پیځنه نور فوجی منصبداران او ۳۵ سپایان او ووژلے شول۔ او
 یو تنه انکریزان او یا تنه سپایان تپیان شول۔ غازیانو په ګنډو
 توپکو، تماچو، دوربینونو او نور سامان باندھ هم قبضه او کړه۔ او
 ڈغازیانو له جانبه ايله درې تنه سربازان شهیدان او یو خوزخمیان
 شول۔

فیرنگی چه ڈغازیانو ڈلاسه دا گزار او خوبی نو ۲۲/۲ دسمبر
 په شپه او ۲۳ دسمبر په ورخ نه له ډیره قهره نور هم ګنډ کورونه
 او سیزل او ڈاکتی کلی په لوئیدیز اخ نټله علاقه باندھ نه
 بمباری او کړه۔ په ده موقعه فقیر ایپی غازیانو ته ڈگوریلا
 جنگ هداياتو ورکلو نه پسته ارسلکوټ ته لارو او هلتہ په شکتوئے
 کئے پاقے غازیان په یو خو تو لکیو کئے تقسیم شول۔ چابه ڈورخ په
 ګشتونق او پیکتو بونځیلے کولے، او چا به ڈشپے کیمپونق ته بیونه

وْرْعَدْجُول - او گرده شپه به نے بارعنه پرسے چلول - لندہ داچہ
 فیر نکنے دَعْنَوْ کوریلا جنگ جگرو شخہ زینت تک شو او یوچل بیا
 نے دَخِیْسَارَه دَعْلَاقَ نه په نه زرہ پبئے ویستے - په ده دوان بکنے
 دَپَنْحُم دسمبرونه تر خلیل^{۲۹} یشتم دسمبر پورے فیرنگی دَخِیْسَارَه په
 مضافات^{۲۵} حملے کرے وے او خلق تھئے بے حسابہ تاوان
 درسوئے وو. دَگْنَوْ زخمیاونه علاوه سی تنه عازیزان په
 شہادت رسیدلی وو. دَفِنْنگی له ڈوئے نه هم په انکریز انونکنے د
 میجر ولیم دَهلاکت او ورسه دَانه^۹ تفریثوبلیونه پرتہ قول
 پنځه کم دولس^{۲۴} شلے تنه سپاھیان وٺلی او پنځه کم اتیا کسان ڏوبل
 شوی وو - جنل کولرج، چه د وزیرستان سریکفت شاه ڙلمی دمت
 په نعم ایل نکرے شول، نو داچل نے پالیسی بدله کرہ او دنرمئی
 نه نے کار آخستل شروع کرو - دَخِیْسَارَه سیمه نے بینخی خالی کرہ.
 نیم فوج دزمک تھے واپس کرے شو او نیم دَمیر علی او جلیر کیپ په
 خراو شاکنے پوریں بولے شو -

دَعْنَه شان د طیارو تعداد هم کم کرے شو - او سن خه نه خه د
 امن آثار راحر کند شول - او فیرنگی د اطمینان ساہ را کسله - او د
 طیارو په ذریعہ نے په توری خیلو دامن پیغامونه او گورچول چڑا
 "که چرے تاسو د حکومت سره پرامن او سیدل
 غواړی^۱ اف په ۲۹ دسمبر خپل نمائندگان میر علی
 کیمپ تھے را اولینئی^۲

دَقُورِي خيلو نهاسنہ کا تو دَفِيرِنگی سرہ یوہ جرگہ په قاکلے
شوئے نیتھے اوکھہ او بلہ په اووم جنوری شَلَّاۃِ دَدَه جرگوپه دوڑا
کېنے حکومت دَ تورِی خيلو چ علاقہ هر قسم حملے بندھے کړے وئے او
دوئی تهئے دا موقعه ورکړے وه، چه په غیر دَخْتَه خوف و خطره
په جرگوکنے کدوون اوکړي۔

دَفِيرِنگی دَدَه زیار په ضد به یو خوا فقیر ایپی پچلہ په
ارسلانکوټ کېنے خلقو ته دَ جهاد تبلیغ کولو او بل خوابه دَدَه نامتو
معاهد ازلمیں توری خیل او دَ بیرون صوالح داد گیان خیل جدران چه
په گیان نے ملا مشهور وو، لشکرے راغوندو لے۔ له دَه نه پرته دَ ۲۲
دسمبر نه دَ نقیب صاحب سید حسن الکیلانی په نفوته هم دَ افغانستان
کېنې خلق خیساره ته راچلیدل او تردغه دمه پینځه سوہ میره
سرفو شان راغوندو شتوی وو۔ دَ دَه نفوسو دپاره فقیر ایپی له
آهکا هوند په خیساره کېنے په وافر مقدار کېنے غله سمباله کړے وه،
او دَ خورد و نوش دَ اجناسو هیثع قسم قلت نه وو۔

دَ فقیر ایپی یو مشهود غازی جنت میں توری خیل به دَ بنوں خنہ
دَ غلے دَ لوپلو دیراعلی انتظام چلولو۔ دَ دُعوٰ تولو غازیاون پناہ کاہ دَ
کوز خیساره سیمه وو۔ دَ شپے به دَ موسکی او دَاکی، کلیو په مینځ کېنے
دَ تورِی خيلو په لوک لتاپ کورونڈ کېنے جمع وو او دَ درخت به دَ جنگی طیار
له خرفه په کندو کپرو او اونو بو توکنے خوندی وو او خيلو کېنے
به نه دَ حملو حایونه او وختونه تهاکل۔ دَ فقیر ایپی دَ دَنے لشکر

او جنکی ترمیباتو نه فیرنگ او ویریدو، او په ارسـل کوت ٿئے ڏبـماری
کولو فیصله او کره -

په ارسـل کوت ڇـباری :

په دغه سـپـو و رـخـو ڪـبـنـه فـقـيرـ آـيـي پـه اـرـسـلـ کـوـتـ ڪـبـنـه مـيـشـتـهـ وـوـاـوـ
غـازـيـاـنـوـ تـهـ بـئـهـ ڏـفـيرـنـگـيـ پـهـ خـلـافـ ڏـخـرـيـيـيـ کـارـوـايـيـ هـدـاـيـاتـ
وـرـكـولـ.ـ بـلـ خـواـڏـ پـولـتـیـکـلـ اـنـقـطـائـیـيـ نـهـ هـمـ ڏـدـهـ جـاـهـلـنـهـ اـعـمـالـ اوـ ڏـ
هـغـوـ نـتـائـجـ پـتـهـ نـهـ وـوـ.ـ چـنـاـچـهـ ڏـ ۳۱ـ دـسـمـبرـ ۱۹۴۷ـ نـهـ ٽـرـخـلوـ ڻـ
جنـورـیـ ۱۹۴۷ـ پـورـهـ پـرـلـ پـیـسـهـ خـلـوـ ڦـرـخـ ڇـبـمارـيـ پـرـهـ اوـکـرهـ.
فـقـيرـ آـيـيـ ڇـبـمارـيـ پـهـ وـخـتـ ڏـاـرـسـلـ کـوـتـ نـهـ وـتـلـ وـوـ،ـ خـوـچـ ڇـبـمارـيـ
بـنـدـ شـوـهـ نـوـ بـياـ اـرـسـلـ کـوـتـ تـهـ رـاسـقـونـ شـوـ.ـ ڏـ ۲۹ـ دـسـمـبرـ پـهـ جـرـگـهـ
ڪـبـنـهـ چـهـ ڏـ تـورـيـ خـيلـوـ نـمـانـنـدـهـ گـاـنـهـ حـوـكـمـتـ تـهـ کـوـمـهـ صـفـاـوـيـنـاـ کـوـسـهـ وـهـ
چـهـ :ـ "ـ نـهـ خـوـمـوـنـ ڏـ حـوـكـمـتـ ڏـ تـعـاـوـنـ نـهـ بـعـيـرـهـ غـازـيـاـنـ شـرـلـےـ شـوـ
اوـ نـهـ ڏـ فـقـيرـ آـيـيـ خـيـ نـيـوـهـ کـوـلـےـ شـوـ"ـ اوـ بـياـ حـوـكـمـتـ هـمـ پـهـ سـفـتوـ
ٿـکـوـ ڪـبـنـهـ تـنبـيـهـ وـرـكـرهـ وـهـ،ـ چـهـ :ـ

"ـ تـرـخـوـ پـورـهـ چـهـ تـاسـوـ ڏـ بـوـبـلـيـ اوـ ڇـاـکـيـ خـرـلـهـ نـهـ

غـازـيـاـنـ نـهـ وـيـ شـرـلـيـ،ـ تـرـهـغـهـ بـهـ خـپـلـوـ خـپـلـوـ کـلـيـوـ تـهـ

داـخـلـ نـهـ شـيـ"ـ

نوـ ڏـ هـنـهـ پـهـ نـتـيـجـهـ ڪـبـنـهـ يـوـ حـلـ بـياـ طـيـارـهـ رـاـ اوـغـوـسـتـيـ شـوـهـ،ـ اوـ پـهـ
۸ـ جـنـورـیـ ۱۹۴۷ـ ڏـ جـلـيـرـ اوـ رـزـمـکـ کـيـپـونـوـ فـوـخـوـهـ پـهـ خـيـسـارـهـ وـرـخـيـ

شـوـلـ -

ڈزیر پیشی او ڈاکئی کلی جگرے :

په ۹ جنوری ۱۹۳۷ء چہ ڈرمک فوج دخیارہ په وادی کبھے تر
ذیر پیشی او رسیدو نو مرین غازیانو پتے حملہ اوکرہ۔ او ڈتکٹو
پٹھہ کسان هلاک او درس کسان ٹوبن کرل۔ دعہ شان چہ ڈ
بنوں فوج ڈجلیر نہ تر ڈاکئی کلی پورہ او رسیدو۔ نو غازیانو د
فوج یو پیکتے رابنکیل کرو۔ ڈفیرنگی تو پونہ او مشین دار چہ په
حرکت کبھے راتل، تر ھغہ دوئی په او بونو بو تو کبھے پناہ شوی وو۔
ماہنام چہ تیارہ راخورہ شوہ، نو غازیانو یو کرت بیا په ھغہ
پیکتے باندھے چپاؤ درویو۔ او ڈرفینیق په ماہنام کبھے ڈتوپکو
او مشیندارو یونبرودست تھمار پورتہ شو۔ ڈسختے مقابلے په اثر
کبھے جگرہ درو درو تاؤ دیدله، عن دا چہ نوبت تراس په لاس
پرنولو، په چرو او سنگینو وھلو او یو په بل دستی بمونق
غور جھولو تھے او رسیدو۔ غازیان ڈپیکتے په دیو الین و دعا وریدل۔
او تقریباً دیوئے کھنکتے سخت جنگ نہ پس غازیان غالب او فوجیا
مغلوب شول۔ ڈیو شمیں توپکو او نور ساز و سامان لوٹ کولو نہ
علاجے خوارلس میرہ سپایان قتل او اٹھ تھے سخت ٹوبن کرل۔
او پنچلہ له خیرے سالم او غامن خپل پنڈو غالی تھے ستانہ شول۔ ڈ
دغے واقعے په صباد توری خیلو په ورانو دیخارو کلیو یو خل بیا
بیماری اوکرے شوہ۔

تر خو پورے چہ ڈخیارہ نہ فوجوئہ و تلی نہ وو تر ھغہ پوئے

دغه محاربے او مقاتلے جاری وسے۔ په ۱۴ جنوری چہ خیسارہ
نه فوخینه په شامات شول، نو زیاتو غازیان هم دَخْلُوضروریا تو
له کبله خواره شول او ایله دوہ سوہ میره په خیساره کبته پاتے
شول۔

فیرنگی په ۱۵ جنوری دَتُوری خیلو سره یوه بله جرگه اوکره،
په دغه جرگه کبته په توَرَی خیلو یو خوا پنحوس زره روپی جرمان
او لکو لے شوہ او بل خوا شپنگ شله کسان قامی خاصه داس د
نامعلومه موده پورے دُنکرئی نه مات کرے شول۔ داده نه
علوو دَرْلی شوی سامان مطالبه هم تری نه اوکرے شوہ۔

تُورَی خیلو دَولجه شوی سامان دَبرآمدکئی په لرکتے خومعندت
بنکاره کرو۔ ولے نزئه هر خده ته دَجِبُوری لکبله غاره کبینې چه
فیرنگی هم معاف و دکړه او په ۱۶ جنوری بیدعته خیلو خیلو کلیو
را غلل۔ خود اشرط پرسے او لکیدو، چه دَبَوْبَلَی نه تری پیچی کسکئی
پورے کلیو کبته به دَحکومت مخالفینو ته خوک پناه نه دوکوی او دغه
دَجلیں او خیساره په مینځ کلیو کبته به هم خوک نه آبادینې دَبده
مرعنه فیرنگی ارسَل کوت او د ارسَل کوت نه چاپیه دوہ میله علاقه
معاف نه کړه او تر اتسِمی جنوری پورے نه پله پسے بمباری
پرسے جاری او ساتله -

دَتُورَی خیلو خیلو خیلو کلیو ته راستونیدل او دَغازیانو وقتی
طور منتشر کیدل فیرنگی خپل نیک فال او کنپلو او دَفروري دَمیاشتے

په روهمبو دوو شپو درخوکنے سر جان کولرج قول پولتیکل اختیارت
 بیرنہ د صوبه سرحد گورنر ته حواله کرل۔ د رزمک فوج
 واپس رزمک ته لارو، او د بنوں فوج بنوں ته۔
 فیرنگی د محسودو مدال خیلو او د اورو سره هم جرگے اوکرئے۔
 او د سخت اخطار ورکلو سره سره نئے د جرماني په چول یو تعداد
 توپک هم تھے نه واختستل۔

د غنسے د مدی خیلو هبیتی توری خیلو ملکاناق ته، د چاپ سیمه
 کنے چه د فقین آپی آما جماہ ارسکوتی وو، په کلکه او ویل شول،
 چه یا خوتاسو فقیر آپی د خپلے علاقے نه او شری، او یاد هنگه د
 پرامن او سید و ضمانت را کرئی۔

په ده ضمیں کنے د مؤسیه^{۱۹} جنوری نه په ارسکوتی هم بمباری
 بندشو، چه خلق بغیر د خه ویرے د فقیر آپی سره لیدل او خبرتے
 اترے اوکری۔ چونکه فقیر آپی د جنوری د میاشتے په آخر کنے سخت
 بیمار وو، نو توری خیلو مشرانو ورسره ملاقات او بکرے شو۔ ولے د
 فروئی په شروع کنے نئے ورسره بشہ لیدل کتل اوکرل۔ او فقیر آپی
 دوئی ته دا تسلی ورکرہ چه :

زه بہ تر وسہ د هعن تولو شرط و حق قدر کوم
 کوم چه حکومت په تاسو عائند کری دی، او خدائے مکرہ
 که بیا هم زما په پاتے کیدو تاسو تھہ تکلیف
 پیښید و نوزہ بہ دا سیمه بینجی پر یو دم؟

ڈ توئی خیلو مشایو سره ڈ لیدا کتو نه پسته فقیر آپی خیلو غلزنیانو
 ته تر خلہ وخته پورے ڈ خاموش پلتے کیدو فرمان جاری کرو۔ ڈ
 فقیر آپی ڈدے فرمان په موجب ڈ خیسارہ په سیمه کبنتے وقتی طور
 ڈ امن و امان فضنا قائمہ شوہ۔ خود گھہ امن و امان دیر پا ثابت
 نه شو۔ او غازیان بیا دیں زمیں یوبیل پله گوتے واچولے۔ داوارتے
 به کله سرکاری ملزمین اغوا کیدل، کله به ڈ تک راتک لارے
 بندیدلے، کله به په سرکاری پوستو حملے کیدلے او کله به په
 کافوائی او گشتوند بوند کیدل، داخل لاخڑ، چہ ڈ بنوں په
 سیمه کبنتے به یوہ ویج نه بلہ ویج ضرور واردات کیدلو۔

ڈکپتان کو گیئر KEDGH قتل:

ڈ فینگکی په خلاف دعو مخالفانہ سرگرمیو دومرہ زند پیدا کرو
 چہ په ۱۹۳۷ء میں ڈ جنوبی وزیرستان سکاؤ ٹس کپتان جے۔
 سی۔ کو گیئر ڈ یو خوش پاہیاں په معیت کبنتے ڈ لدھ نہ جنہو لے ته په
 موتوں کبنتے روان وو، نزد رزمک نہ سوئل پله په اتم میل باندھے
 یو عازی حملہ پرے اوکرہ او په یومبو ڈنٹے هغہ سره ڈ اردلی
 سخت ڈوبل کرہ۔ اردلی خوب په موقع سور سمح شو۔ ولے کپتان کو گیئر
 ترصبا پورے ڈ مرگ او ڈوبند په کشمکش کبنتے ساہ او بندہ کرہ، خو
 بیا ہم پیچ نہ شو۔ کوم چائے چہ دا واقعہ پیبنہ شوئے وہ۔ هغہ
 علاقہ ڈ مکین ڈ ہمن خیلو بھالو لزو محسدو په حدودو کبنتے شاملہ
 وہ، نزد دوی شپبر^{۱۲} شلے خاصدار ڈ غفلت په سبب گرفتار کرپے شل۔

ڈلفتینتی بیتی قتل:

پہ ۱۳ فروری چہ ڈکپتان کو غ دقتل دوئیه وینچ وہ ڈقبی وزیرستان نائب پولتیکل ایجنت آر۔ این۔ بیتی (BEAT) خاصہ دارو تھے ڈتخواہ دوکلو پہ غرض ڈمیرا نشاہ نہ ڈتھے خیلو پہ لار رزمک تھے پہ مقرر کئے روان وو، پہ دہ پسے شا تھے ڈخاصہ دارو ڈبدر کے لاری هم رفانہ وہ ڈہمزونڈ داورو ڈچتوں کلی نہ بره ڈغلانٹ پہ مقام ڈ عازیانی یو ٹولکی پرے بولید اوکرو او لفتینت بیتی سرہ ڈ دوؤ سپاہیانو ھلاک او مقرر دھے ویسے کرو۔ یو شوئے ٹوپک تملچے یورے او دوہ ڈیوش زٹے ڈخاصہ دارو ڈتخواہ گانو روپی و لجه کرے۔ ڈدغے ٹولکی مشرناویل دو او ورسہ نو دڑھ ملکری مدارائی، بازیک اوجمعہ نور دو۔ زاویل او مدارائی چللو کئے ورونہ دو۔ پلارئے محل میری نومیدو۔ او پہ مدخلو کئے ڈ زیووم اسٹری دو۔ بازیک ڈ لارئے پچہ مداخلیل دو، او پلارئے کرداس نومیدو۔ جمعہ نور ھم ڈ زیووم اسٹر دو او پلارئے شادا تی نومیدو۔ حکومت ڈ علاقائی ذمہ طری پہ وجہ پہ ہمزونڈ باندھ پینچہ زڑو روپی جرمانہ اولکولہ۔

ڈقطی وزیرستان پولتیکل ایجنت پہ ۱۳ فروری ۱۹۷۴ء ڈ مداخلی

جرکے سرہ ھم لیدل کتل اوکرل او دائے ورته او ویل چہ :

”تاسو هغہ قول کسان حکومت تھے حوالہ کری، کوم چہ

۱۹۷۴ء کئے ڈ لاقم میچ بیت اللہ شریف تھے مشریف اورے دو، او پہ ستمبر ۱۹۷۹ء کئے پیچل مرگ پہ حق و رسیدو۔ ھم پہ دغہ کال مدارائی ھم پہ حق او رسیدو۔ ڈ

ڈ آن۔ این۔ بیتی په قتل کئے ملوٹ دی، او ورسہ ورسڑ

ڈچلے علاقے نہ حکومت دبستان هم او شری ۲۱

ڈپولتیکل ایجنت په خبرو باندھ ڈمدا خیلو اتفاق رانغلو۔

ڈقاتلانو حوالہ کول خوشہ، چہ حینو ھینو سر پیکریو په ۲۱ فروری

ڈ دنه خیلو سرانے هم لوٹ کرو۔ فیرنگے په دے لاسکرو تھے مشی۔ او پہ

س، مارچئے یو طرف قول ھمزوفی ڈچلے علاقے نہ او شول او بل

طرف ٹے پرله پسے په لسم او یو ولسم مارچ ڈکرٹھے ملخیلو په دوو

کلیو اسماعیل خیلو کئے په سترکلی او پہ ذیورم کئے په آسٹھو بمباری

اوکروہ۔ په دا ھم ڈفرنگی زدھیج نہ مشی۔ په ۰۴ مئی نے قول مداخیل

جرگہ کرل او پہ جرمانہ کئے نے شپور زرہ نخدے روپی او یوشیرو توپک

ترے نہ واختل -

ڈکل جان خروتی برید :

ڈ لفہتینگت آن۔ این۔ بیتی ڈقتل نہ درستو په ۱۱ فروری او بُرس

په خواکنے، چہ ڈوانا نہ جنوب پلہ دوو ۲۲ ویشت میله فاصلہ لری، خروتیو

او سلیمان خیلو غلجمیو ڈکل جان په مشری کئے په ڈانا بریکیو حملہ اوکروہ۔

ڈکل جان ڈخروتیو ڈیو ملک خوئے وو، چہ پلارٹے ڈ ثوب ملیشیہ ڈلہ

ھم په ڈعنوشپو ورخو کئے په شہادت رسید لے وو، ڈکل جان په دے

برید سرو فیرنگی تد دیر تاوان او رسید و۔ خوارلس ۱۷ تنه سپاہیاً قتل

او پنھے کسان سخت ثوابل شول۔ او ڈوانا بریکیمید اکش خاروی ھم مرہ

کُڈا شول۔ فیرنگی چہ دا تھیں او خوریو، فوپہ سرکوونے هر قسم

آمد و رفت محدود کرو. او ڈمنز ڈنک په سرکونو باندھ
ڈ طیارو، تینکونو او فوجونو تر بدر کے لاندھ په هفتہ بکھ ایله درس
خله تگ راتگ مقرر شو۔

نوَمَ ولوَلَ

ڈھل جان خرعتی ڈبرید په اثر بکھے ڈتوري خيلويه مشارافت
باندھ هم ڈفقيروايپي ڈشلو يا قلارولو په حقله مزيدي فشار
واچولے شو. ڈسڪار او ڈ وزيرستانی او لس ترميئي يوه عجيبة لو به
شروع شه. خوره به چه حکومت په دوئي زوراچلو، دوصره به
دوئي ڈحاڪمانو په ستر گوکھے خاوره اچولے. هم بهئي ڈامنيت
ڈقیام لاف کولے او هم بهئي په جرگوکھے ڈفقيروايپي ڈشلو¹
ٿترونه وهل، خو علاً بهئي يو کار هم نه شوکولے۔

په داشپو ورخوکھے فقير ايپي په ارسـل کوت بکھے چله کشـي
کوله او ڈ هيچـا سـرمـئـيـ لـيدـلـ کـتلـ نـهـ کـولـ۔ ڈـ بيـتـوـ دـينـ فـقـيرـ، ڈـ
گـيـانـ خـيلـوـ مـلـاـ اوـ ڈـ بـيـباـخـيلـوـ جـدـراـنـوـ مـلـكـانـانـ لـكـيـاـ وـ لـشـكـرـئـ
رـاغـونـدـوـلوـ۔ پـه دـاـورـوـ بـكـھـهـ هـمـ خـلـهـ پـه خـائـهـ ڈـ جـمـادـ دـولـتـ کـونـدـيـلـ.
پـه ۲۰، فـرـورـيـ ڈـ وزـيرـستانـ رـيـذـيـدـ نـتـ ڈـ دـاـورـوـ جـرـگـهـ رـاـوـبـلـلـهـ اوـ سـخـتـهـ
ذـورـيـهـ ئـ وـرـکـهـ۔ خـوـ ڈـ چـاـ پـه زـرـعـوـ بـكـھـهـ چـهـ ڈـ اـيمـانـ حـرـارتـ مـوجـودـ
وـيـ، هـغـهـ کـلـهـ پـه آـداـمـ کـبـيـناـسـتـهـ شـيـ۔ دـاـورـوـ بـهـ هـمـ ڈـفـيـنـگـيـ خـپـرـواـ
نـهـ کـولـهـ اوـ پـلـهـ پـسـ پـهـ پـهـ خـيلـوـ سـرـکـرـمـيـوـ بـكـھـهـ بوـختـ وـوـ۔
ڈـ اـخـتـرـ نـهـ پـسـ پـهـ ۲۲، فـرـورـيـ فـقـيرـ ايـپـيـ چـلـهـ ماـتـهـ کـوـهـ اوـ ڈـخـمـهـ نـهـ

رابهَرَشُو اوپه ۲۶، فروری تے ڏاچمُعه ڏماخُه نه پسته ڏغازنيا ڀونو
 ڀوئے درنے غونڌي سے ته ڀو حل بيا په ڏانگ پئيل او وئيل چه؛
 ”زمونبٰن او ڏفيري گكي تر مينهه ڏکفر او اسلام معامله
 ده، ٿوک چه ڏاسلام دعييدار وي او په زرهه ٻنه ڏايمان
 بختي هه لري، هغه ڏاكافرانو سره هبيچ قسيه موافقه نه شى
 کولے. قاسو په عور سره واوردئي چه زمونبٰن او ڏفيري گكي
 تر مينهه ڏصالحت هبيچ امكان نه شى کيده؟“

فقير ايچي چه ڏشيخته نه را وو تو، فوذ وزيرستان دلے ڏلے غازيا
 خصوصاً ڏايدار مل كابل خيل، غلجي، درهه پلاري توئي خيل، او دا ورـ
 ارسـلـ ڪـوـتـهـ وـرـدـوـانـ شـوـ پـهـ يـكـ مـارـجـ دـيـنـ فـقـيرـ هـمـ ڏـانـگـيـزـانـقـ
 پـهـ خـلاقـ ڏـفـقـيرـ ايـچـيـ ڏـمـرـسـتـيـ اـعلـانـ اوـکـوـ اوـ ڏـاـعلـانـ سـرـهـ سـمـدـستـيـ
 نـهـ پـهـ سـرـکـوـفـ وـارـدـاـقـونـهـ شـروعـ کـوـلـ. ڏـيـنـ فـقـيرـ پـهـ رـفـاقـتـ سـرـهـ ڏـ
 فـقـيرـ ايـچـيـ تـحـريـكـ تـهـ پـورـهـ پـورـهـ تـقوـيـتـ حـاـصـلـ شـوـ. اوـپـهـ خـلـوـمـ مـاـچـ
 نـهـ ڀـوـ وـارـهـ بـيـاـ عامـ اوـلسـ نـهـ اوـوـئـيلـ چـهـ؛

فـيـرـيـنـگـ زـمـونـبـنـ اوـسـتاـسـوـ ڏـيـنـ وـدـنـيـاـ دـهـمـنـ هـمـ، رـائـجـ؛
 چـهـ پـهـ ڀـوـهـ خـوـلـهـ وـرـمـتـهـ شـ. هـرـ هـغـهـ ٿـوـکـ چـهـ ڏـفـيـرـيـنـگـيـ
 مـلـازـمـيـنـ دـيـ، لـكـهـ خـلـصـهـ دـارـ، هـغـهـ ڍـمـلـازـمـتـوـنـهـ پـيـنـدـيـ.
 ڪـنـيـ چـهـ مـرـشـوـ، فـوـ ٿـوـکـ نـهـ ڏـجـانـهـ مـوـخـ مـهـ، کـوـئـيـ اوـ
 ڏـمـرـدارـهـ پـهـ مـشـلـنـ نـهـ تـرـ خـاؤـدـوـ لـانـدـهـ کـوـئـيـ ۽ـ
 ڏـفـقـيـرـ ايـچـيـ ڏـدـهـ وـيـنـاسـهـ دـيـرـوـ خـلـقـوـ سـرـڪـارـيـ مـلـازـمـتـوـنـهـ پـرـيـنـوـدـلـ

او د غازیاں ف سرخ په خنگ کئے او دریدال۔

فیرنگی چه د فقیر ایپی دغه تازه او نوئے ولو لے اولیده نولاۓ زرہ پینو ته اولویدو۔ یو خواۓ په سرکونو آمد و رفت کم کرو۔ او بل خوائے په خپل فوجی طاقت کئے اضافہ او کھو۔ دغه شلنئے په ۹ ماچ تو دی خیل وزیر ہم میر علی ته دا او بل او په جرگہ کجھئے سختہ تنبیہ ورکو چه :

”کچرے تاسو په هفتہ کجھے دننہ فقیر ایپی د خپل
علاقو نہ اونہ شری، دوست اسونو تو لے خاصہ داری اور اعات
بہ ختم کرھے شی ؟“

فیرنگی دارسل کوت په علاقہ ہم د طیارو په ذریعہ دوانگ
پوچھی او غور چو لے چه : ”دغه سیمہ به د او ولسم مارچ ۱۹۳۱ء نہ
بلائکید (ناکہ بند) گنر لے شی ؟ خود بلائکید دا حکم د فقیر ایپی سو د
قامی مشرانو د مذاکراتو ترخنہ په ۲۶ ماچ منسوخ کر لے شو۔

او سن بہ یو خوا فقیر ایپی د فیرنگی په خلاف قامونہ لمسول او
بل خوابہ غازیاں پرلہ پسے ولدا تو نہ کول، کله بہئے د تیلیفرن
سیمونہ پویکول او کله بہئے فارہ وارہ پُلو نہ نزعل۔ کله بہئے د
لاریو نہ سکاری ملازمین انگوا کول او کله بہئے د رنگ، میرا نشاہ،
تقل (توچھی)، او د مہمیل کیمپونہ ڈزول۔ کله بہئے د واک لاری سینز ل
او کله بہئے سرکونہ بندول، دغسے دشینکی آھنی پل ته ہم زبت تاوان
اور سولے شو۔

دَ دَمَدَيلِ پَهْ پَيْكَتْ بَرَيْدَ :

دَ پُودَتَشَوْ وَارِدَاتَوْ نَهْ عَلَاهَوْ پَهْ ٢٠/١١ مَارِچَ ١٩٣٧ عَازِيَانَوْ دَ دَمَدَيلِ
 كَيْپَ پَهْ يَوْ پَيْكَتْ شَبَخَوْنَ اوْكَرَه اوْ پَهْ رَعَمَبَوْ دَنَوْ نَهْ دَ پَيْكَتْ سَنَتَي
 اوْقَشَلَوْ. بِيا پَهْ دَيْوَالَونَدَ پَيْكَتْ تَهْ دَوَالَوْپَيدَل اوْ دَنَهَ پَكْشَيْ دَ دَلَارَه
 دَلَوْ تَرْمِيَّهَ دَ قَوْپَكَوْ، چَارَه اوْ سَنَگِينَوْ لَاسَ پَهْ لَاسَ جَنَكَ اوْ لَبَسَتوْ.
 يَوْ بَلَ پَهْ كَتَنَوْ وَيَشَتَلَ اوْ دَسَتَيْ بَمَوْنَه غَورَجَولَ شَرْعَ شَوَلَ اوْ دَهْنَه
 يَوْ سَاعَتَ خَوْنَهَيْ جَكَرَه اوْ شَوَهَ -

غَازِيَانَوْ يَوْ خَوا پَهْ كَنَهَهْ قَوْپَكَوْ، تَماَچَوْ اوْ فَوْرَمَالَ وَمَتَاعَ بَانَهَهْ
 قَبْضَه اوْ كَرَه اوْ بَلَ خَوا نَهْ اوْوَهْ تَنَهْ سَيَايَانَ قَتَلَ اوْ دَرَسَ تَنَهْ سَخَتَ
 ثَعَبَلَ كَرَلَ - دَ بَدَهْ مَرَغَه دَ دَوَيَّ خَنَهْ هَمْ يَوْ تَنَ شَهِيدَ اوْ دَوَهْ تَپَيَانَ
 شَوَلَ -

اَقْلِشَمْ بَابْ

دَفِيرِنْگِي مَصَالِحَتِي كُوشْشَوْ

فِيرِنگی ته چه دَتُوری خِيلو دَعْلَاتِي نه دَفِيرِاپی دَاخْرَاج اويا دَ
عَخَه دَمَدَافَعَتِي مَسْلَه مَكَانِه بِنَكارِه شوَه. نُودَاوارِي ته دَصلَحَ
خُوشَامِندِي سَدَرِي پَارِندِي کرَے۔ پَي ۲۳ مَارِچ ۱۹۳۸ ته دَامَانَزَوْزِيزِرو
لوِيه جِرگِه مِيرَان شاه ته را او بلَه او دَوزِيرِستان اِستَهْنَتِي رِيدِيپَانِه وَرَته
دَفِيرِاپی سَرِه دَرَوغَه جُورِي پَحْقَلَه خَبرِي اتَّه او کرَے. جِرگِه
اِيزِو خَلْقِو خِيلو کِبَنه يو خُومِشَران چونِرِکِرَل او فِيرِاپی ته دَرَواستِول
دَغَه مَشَران چه خِيسَارَه ته او رسِيدَل نُوبَه ۲۷ مَارِچ دَرَته فِيرِاپی
هم سَرِه دَچِيل درَونَد لَشَكر دَاكَي خَولَه ته رَاغِلَه او دَامَانَزَوْمَشَرانِو
سَرِه يو حَلَه شو. فِيرِاپی دَه غَومِشَرانِو خَونِرِخَلَه دَمَخْلَفُوشَاخِونِرِخَلَه
مِيرَه رَابِيلِكِرَل او منَاكِراَث ته دَرَسِره شَروعِكِرَل. دَامَانَزَوْهَغَو
خَلَورِو مَشَرانِو فِيرِاپی ته دَحَكَومَتِه خَوانِه دَرَوغَه جُورِي دَا
لَانِديني درَي تَجْويزِونِه پِيشِكِرَل.

۱- حَكَومَتِه بِيَاحَرِي هَم دَمَلَمانَانِو پَي مَذْهَبِي معَاملَاتِ توْكِينَه

مداخلت نه کوئی -

- ۲- حکومت چه دُقیراپی کوم جومات شہیدا و وہانی تباہ کرے دی، هغه بہ ددہ دخوبنے په مطابق لہ سرہ بیا جو پوچھے شی۔
- ۳- دُقیراپی او فیرنگی په مابین کبنتے چه کوم جانی او مالی تلفاق ا واقع شوی دی، هغه بہ لہ یوبل فریق خنہ غوبستونکی نہ وی بلکہ بخبلے بہ شی -

دمذکرا تو دادور تر دو گھنٹو پورے او ہنڈی دو، فقیراپی
چه دَ دویٰ خبرے واُریدے نو پا خیدا و او تولو خلقوئه نے په جار
اویں چه :

”کوری ازه پخنله خود انگریزا نو سرہ دروغے جو رے ہیم ارادہ
نه لرم، ولے ڈامانزی قبیلے چہ کومہ جرگہ دلتہ را غلے ده، د
ھنے دخاطرہ بہ زہ ڈچلو غازیانو اوملکرو سرہ صلاح و مشورہ
اوکرم۔ کیدے شی چہ دفعہ معاملہ په یو محشی۔ انساں اللہ خو
درخس پس بہ مونږ پخنله حکومت دخنلے فیصلے خنہ خبر کرو“
دُقیراپی په دے خوب رو پستو خبر و دامانزو وزیر و مشران په
خوشحالی رخصت شول، ولے فیرنگی تہ پرے اطمینان حاصل نہ شو۔
اویں ۲۶ مارچ نے لاندینی احکامات جاری کرل۔

۱- په قطبی وزیرستان او دبنوں ضلعے په قبائلی علاقہ کبنتے بہ په هر
ھنے کلی چرتہ چہ غازیا و سیری او یا پاہ و رتہ ملاوینی، بمبائی کولے

شی -

۲۔ دیکمپونوسره جو خٹ کلو کبئے کہ دستر مکے ختو او پریو تو په وخت
دکلی نه ورچنے شوک فوجیانو نہ په لاس ورثی، هغه به دشمن
مکڑے لے شی۔

۳۔ دبنوں رزمک په سرک او یاد دنے سرک له دواہو موگونه تریو
میل فاصلے پورے به دخاصلہ دارو، ملکانو اودا سے نور و حکومتی
غرو نہ علاوه بل شوک و سله نہ اشی سائی۔

سر بیریہ له دے، په ۲۸ مارچ دبنوں کو ہاٹھ او بنوں پیوہ اسماعیل
خان په سرکونہ باندے دشپے آمد و رفت بینی بند کرے شو او په زمکہ
اوہوا کبئے د مکمل حفاظتی بندوبستو نو لاندے صرف د ورخے تیک
راتگ مقرر کرے شو۔

دبنوں په فوجی طاقت کبئے مزید اضافہ او شو او د سرکاری حایا نو د
زغشتے انظامات بھتر کرے شول۔

دبدہ مرعہ د فیرنگی خد شہ په ھاٹے او خته او د فقیر ایپی سروچہ
کوم مصالحتی مہم آغاز کرے شوے وو، هغه ناکام شوا و حالاتو سنگین
صورت اختیار کرو۔ حکہ چہ د فقیر ایپی سرہ د مصالحتی کوششو نو په دوران
کبئے چہ انگریزانو کوے پابندی لرے کرے وے او بماری او بلا کیہو نہ
ئے معطل کری وو، دفعہ په موجب دیر دا سے خلق هم د پاکی خو لے
نه راغلی وو، چہ هغوي فقیر ایپی غنکنے نه او لید لے او چہ او لید لو نو
دو مو ترے نه متابو شوی وو، چہ بیا لے د بیریہ تلو نوم نه آخستو په
د غو خلق تو کبئے د جهاد یونوے جوش و خروش راتو کید لے وو۔ د شکو تے

په سيمه کبني دارسل کوي هغه خلق او خاروي چه له مودے را وريان
 شپه درج طيارو قيامت جورکړے وو، هم ٿه لب په قلارشوي وو.
 حاصل دا چه په هر څه کبني تازه ژوند راغه وو. درج په درج
 به دا کي خوله ته دا زادی د شمع پتنگان را چيلد او د فقيرائي په
 لشکر کبني به شامليدل.

د مدييل جهکره:

د دا کي خوله د غير محفوظه صوري حال تريش نظر کوي په وزيرستان
 کبني په سړکونو آمد ورفت کم کړے وو. په هفته کبني به دره چله دا سه
 ټريفک ګيدلو چه په سړک به ځانې په ځانې د فوج پيکيونه ګيکړو.
 په ۲۹ مارچ ۱۹۳۷ چه د مدييل ګيمپ نه د سړک د زفشه کوم
 فوج ډيوتهي ته وتونکه وو، په هغه باندے ډچمه ګولو په ښله شپه
 نه غازيان د اسد خيلو په سيمه کبني د ویدون، ګډا ورا او بيه سرالګهرو
 په اوښو بوټواونالو پالو کبني په شوي وو. سحر په او تجوچه د غه فوج
 په غازيانو وربرابر شوننا خپاڼه دا سه سخته جمله پرے او کړو، چه د
 فوچيانونه ته واري پار خطا کړو.

غازيان د فوج په مينځ وړ ګيدشول او دا سه لاس په لاس او ته په
 ټهړ ورسو امبر چمير شول چه د چيلو پردو پيئند ګلو ګرانه شوه. یو بل
 ته د توپکونیول، یه سنگیساوا پچرو وهل او یو بل پرزول شروع شول...
 د غسے ترماريکره جنګ او بد شو. او د فوچيانو په د رو ورو په خویدا شو
 د جنګ په ابتدا کبني غازيان په پير نظم و ضبط سره جنگيدل، ولے هر

کله چه فوہیان په ملتے سرشوں نزدیکی هم مورچے پرینبودے او دسلا
نیلو په هٹھ کبنتے د جنگ پکر ته را کوز شول۔

فوہیانو چهدا بد نظمی او لید نوبیرتہ پرے راتاؤ شول او ماشیندار
پے پرے چلاند کول۔ په دے پے سمدستی پئیکونه هم الورسیدل
او غازیانو نه نے گھیرہ تاؤ کرو۔ اوس لا قیامت برپاشو او یو داسے خونریز
جنگ او شو، چه د جنگ بشپر پکرے د بینادمو په وینو ملکون شوار
په یو حاۓ ایتا میرہ غازیان شہیدان او یوشیر زخمیان شول۔ په شہیدا
کبنتے د خیسارہ د سیمے نام تو مجاهد لمدے خیل زینانی تو روی خیل وزیر
هم شامل وو۔ د فیرنگی د لوری نہ د کستان بیتن BETHUNE او لفہتینسنا
مارکس MARKS د قتل او د لیفتینسنا نکلسن NICHOLSON د پی کیدو
نه علاوہ ۱۱۵ تھے فوہیان هلاک او ۱۷۰ تھے ژوبل شول۔ په دے کبنتے د
گورکھیانو گنڈ فوجی منصبداران هم شامل وو۔ ویلے شی چه په د غم جھکو
کبنتے نذر بیتني پیرہ مرانہ کرے وہ او د دہ دوینا په مطابق غازیانو په
۱۶۳ میلہ تو پکو یو تعداد مشیندارو، تماچرو او نور جنگی ساز و سامان
باندے قبضہ کرے وہ۔

تو روی خیلو تھے د حکومت انتباہ :

فیرایپی چه په ۲۷ مارچ ۱۹۳۷ء د ہاکی خولے په مقام د اہمانزو
وزیر و مشرانو تھے کوئے امید افزای خبرے کرے وے د ھنگ د برعکس
نتیجے پھقلہ اہمانزو ملکانو فیرایپی تھے د یو خومشرانو په خولہ کیلہ
و را ولیز لہ او د پمہیل د جھکرے تول تور تھمت نے په دہ او لکولوا او

یو حُل نے بیا دپرامن او سید و خواست ورتہ او کرو۔

فیکر اسی په حُواب کئے ورتہ او ویل چہ :

"ماد وزیر، محسود، دا ورو او بیتِ عالمانو خخہ د انگریزانو
سر و د مصالحت په بارہ کئے فتوی راغوبتی ده۔ که چرے دوی
په یو حُوله مثبت حُواب را کری نوزه به هم په کئے مداخلہ
نه گوم، خوت روپورے چه د دوی حُواب نه وی را رسید لے تر
ھعه د حکومت ضد نه گوی۔"

انگریزان د فیکر اسی د حُواب نه مطمین نه شول او ریندیں په
۵/ اپریل میران شاہ ته د وزیر و جرگہ را ولله او لانیں احکامات نے
ورتہ واورول۔

۱- د ۶/ اپریل دولسو جونه به لاندیں سیمے ویرد بنیاد مواد ویرد
خارو د پاره بلا کید گز لے شی۔

ارسل کویا او ورسو چاپرہ درے میله سیمه، دوہ میله د خیسارہ
په دواہو لو یو د موسکی نه ترسین تانکہ پورے۔ یو میل د تبی
الگیے په مینخ کئے د شکتوئے د دوارو مخونه واخلہ د پہ کوٹ
تريوميل پورے۔

۲- چونکہ توری خیلو حکومت سره منلی شوی شرطونہ پوره نه کرے
شول، نو د خیسارہ د سیمے هر قسم الاونس به په دوی بندوی۔

۳- د دیم امر پورے بہ بنوں او رزمک کیمپ ته د توری خیلو داخلہ
منوع وی۔

۴- دُتوري خيلو تهے ملکی او خاصہ داری به د ۵ / اپریل نہ معطلہ او معاهدے ختنے کنپے شی -

۵- د ۷ / اپریل دولسو جونہ به د بنوں رزمک سرک په درے میله کبئے نزدے تول کلی خالی کولے شی او د دوم حکم پورے به همدگی خالی پرانہ اوسی -

۶- د ۷ / اپریل دولسو جونہ پستہ کہ چرے فو ھیا نو ته پہ ممنوعہ علا کبئے خوک په نظر و درشی، هغہ بہ گرفارو لے شی، خوپہ داسے حال کبئے نہ چہ هغہ د پولتیکل افسرانو سره د جرم کے کولو په غرض روان وی -

د دے نہ علاوہ په شکتو نہ کبئے د غازیانو د موجودگی په وجہ د بنوں خنہ د غلے په راوی لو هم قد غن او لگیدا۔ د غہ رینگ د بنوں میرا شاہ ترمینھ د لاریو آمد و رفت هم حدود کرے شو۔
پہ ارسل کوبی بلہ بمباری :

پہ ۱۵ / اپریل چہ د وزیرستان ریڈی پنٹ توری خيلو ته د ۶ / اپریل نہ د ارسل کوبی پھقلہ د بلا کیدا کوم حکم و رکرے وو، په هغوغ ھایونو باز مے په تاکلے شو مے نیتھے سختہ بمباری او شوہ۔ پیر کلی او کورونہ تباہ و بریاد شوں، خوسرو د دے په وزیرستان کبئے حالات پرسکون نہ اشول، بلکہ شاہ زلمولا خالقانہ سرگرمی تیزے کرے -

ددتہ خيلو په کلی بمباری :

د فیرنگی په خلاف چہ کو مے سرگرمی جاری وے، په هغو کبئے

دُسپین وام، درمے پلاری توری خیل وزیر چیر مخکنے مخکنے وو۔ کله به
تے دلاریونه سرکاری ملازمین اغا کول او کله به تے دهاک لاری
شوکولے کله به تے دمیر علی او سپین وام سرک و زانلو او کله به تے په
پوسته نوبريدونه کول۔ آخر فيرنگی په ۹/ اپريل دنه خيلو په کلی
نو په سونه او غور حول او په ۱۰/ اپريل تے پرے سخته بباری او گرله۔
دغه بباری تر ۱۶/ اپريل پورے او بده شو۔ په قطبی وزیرستان کنے
چه د انگریز ازو ظلمونه انتہا ته اور سیدل نو فقیر اپی د محسود علاقہ
ته وا پریدواو د سرار وغه په سیمه کنے به تے د غازیانو لشکرے
ragوندو لے او تولگی تولگی به تے په فیرنگی ورخوشی کول۔

د شہور تنگی جھگڑہ:

د ۹/ اپريل سنته ۱۹۳۷ په ماں یز دایم تی یوه لویہ کانوائی د منزی نه
وانا پله روانه وو۔ دغه کانوائی په ۲۹ فوجی او اولسی لاریو، دوو....
شخصی موټرو نوا خلور بکتر بند کا پیو باندے چه د لاریو په مینج مینج
کنے د حفاظت دیاره روان وو، مشتمله وو۔ فوجی لاری د وسلہ بند فوجیانو
او منصب روئخه د کے وے۔

د محسود ننگیالی حوانان هم په شکتوئے کنے د فقیر اپی سره د
جرگو مرکونه پسته په دے ورچ د غزا په نیٹ د سرار وغه په لار شہور تنگی
ته راوتلی وو۔ دغه غازیان د کانوائی درائیک خنہ آگا هو خبر وو او بیگانی
ورتہ د شہور تنگی په دواړو اړخونو کنے د خونیا خیل، میرا عظم خان سخنی
مرجان او دل بوع په مشری کنے مورچه شوی وو۔ او د غمتو غمتو پرشوتر

شا او دُنری نری پالو په ددو کبنتے داسے خوندی ناست ووچہ د طیار و خنہ
ئے هیم ویره نہ کیدله۔ هر کله چھ دغه کانواي د شہور تنسگی میخ م ته
را اور سیدو نوغازیا نوبارونه پرے راباند سے کول او نلخاپیه یوہ داسے
قیامت خیز جھکڑہ او بستہ چھ هر سرے د چل حان په ویرشو۔
فوحیان، پرائیوران او انسران د لاریو او موہرو نہ په تو پونو شول۔
شوك روبل شول، شوك په کندو کبنتے خوندی شول، شوك او تبندیل، او
جینے جینے داسے توریاں هم وو، چھ هغوبه په غازیا نوب پسے د پورتہ ختو
کوششونه کول، ولے غازیا نوب په چھ باہونه پرے راچلاند کول نو د....
غونی و سکو په خیر بہ بیرتہ را اور غزیں۔

بکتریند گاہو بہ کہ هر خود لاند سے نہ پرے گولی چلو لے، خو په
غازیا نوبه رسانہ الگید سے، حکھے چھ هغوي برو په حوز کبنتے مورچہ زرف
وو۔ بلہ دا چھ سرک پیرتیگ وواو بکتریند گاہوی د چل هدف په ترخ
کبنتے وروستو مخکبنتے خوزیں سے نہ شول۔ غازیا نوب رومبی مخکبنتے د لاریو د
پتھر و لوپہ تا پھوا او کرے۔ گولی بہ چھ د پتھر و لوپہ تا پھخی او لگید سے نو
سر نے سرے لبے به ترے نہ او پھتے شوے او لاری بہ او سوزین۔
دغه شان د سوزید لیو لاریو په وجہ سرک بند شو۔ پرائیوران نوبه
کہ هر خو کوششونه کول خونہ بہ مخکبنتے تلے شول او نہ وروستو۔ د غرے
په دولسو بھو ورتہ د سرو کئی، وانا آ او جنبو ولے خنہ د جنوبی و پیرستان
سکاؤ تیس امداد را اور سیدو۔ د سکاؤ تیس سره د چلو خال خال و سلو
نه علاوه سپکو تینکونوا او بہ په فضا کبنتے جنکی طیار و هم معاونت شروع

کرو، ولے دعوتارہ دم دستو، ہینکوبنواو طیارو بہ کہ هر خواورونہ وروں
 خود اللہ پہ مینہ مست ژبڑو بہ رہ قدر ترے نہ نہ وھلو۔ دیو مجاهد
 ہوان یومرد کے چہ دیو سے طیارے دیتھرولو پہ تاچھی او لگیدو، نو
 سمدستی دچھماں قلعے ترخوا کبینو لے شوہ۔ خوچہ ورخ اور یہ جھپڑہ
 دومره تاؤ دید۔ ما بنام شو، شپہ راغلہ خوفیرنگی چلہ راشکیله کانوای
 خلاصہ نہ کرسے شوہ۔ شومہ دم پر سے غازیانو یو دالے چوروتالات
 مکپ کرو چہ غازیان او فوحیان وبلہ لاس پہ منگلوشول او پہ نیجہ کبے
 غازیانو پیر نقداوجنس، تو پک، ما شیندار، میگزین او جامے ولجه کرسے۔
 غازیانو تر صبا پیر و بھوپورے پہ شہور سنگی چلے فولادی پنج بسخے
 کرسے وسے، ولے دے نہ پستہ نہ دچھلومرو ژوبليو دانتظام او
 لورے تندے په وجہ تک پریسندو۔ فوحیانو تہ ھم موقع په لاس
 ورغلہ او دچھلوم قتلیںواو محرومینو د سن بالبنت نہ پس نے پسے
 او دیستے۔

پہ دغہ جھپڑہ کبے پنجھہ تہ غازیان شہیدان او د غازیانو مشرخونیا
 خیل ٹورسرہ سخی مرجان او میراعظم خان عنوندے یو خوتوریالی پیان
 شول، ولے پہ مقابل کبے فیرنگی تہ زبینٹ جانی او مالی تلفات او رسیدل۔
 دگنزو لاریو اومورود سوزید واو شوکیدونہ علاوه او وہ تہ انگریزان
 (۱) لیفھینیت ارل EARL (۲) لیفھینیت هائینہ HINDE (۳) لیفھینیت فران
 نس (۴) لیفھینیت سکات SCOTL (۵) میجر پالمر PALMER (۶) کپتا
 کورتھنے COURTNEY او (۷) کپتان درافی قتل او پنجھہ تہ (۸) اے پیتن

(۱) A. PETON ویل کاک (۲) WILCOCK لیفٹیننٹ پارسن (۳) کیٹان ویل سخا (۴) ROBERTSON رابرٹ سن (۵) میر واترز WATER میر واترز

شوبیل شول۔

له دے نہ برتہ ۶۵ تھے فوہیان او ۳۰ دا ولسی لدیو ڈرائیور انہم قتل او گنڈ پیان شول چونکہ شہر تنگے دجلال خیلو محسودو پہ سیمہ کبنتے واقع دے پہ دے وجہ جھگڑے تولہ ذمہ واری پہ دوی باندے واچولے شوہ او پہ ۱۵ اپریل حکومت جنہوں لے تھے دادوی جرگہ را ابلہ او پولتیکل ایجنٹ ورسہ لیدل کنل او کرل۔ وروستو پہ ۱۷ اپریل ریندیہ نئی جرگہ ورسہ او کرہ او لاندیہ احکام تے ورتہ واڑوں "تاسو پہ هفتہ کبنتے دنہ ملک خونیا خیل او دل بوع اونیسی" او حکومت تھے حوالہ کری۔ کہ چرے مودعہ دلasse پورہ نہ" شوہ نو تاسو بہ نور ۳۰ تھے یر غمال حکومت تھے حوالہ کوئی او ہم بہ پہ اُو ورخو کبنتے دنہ دُرثی میلے تھے بیرتہ کہے کوئی۔ کہ چرے دے تھے ہم ٹینگ نہ اشوی نو ستاسو تو لہ علاقہ به دبمنہ گنڑے شی او ستاسو ہر قسم الائنسونہ او خاداری به بندو لے شی"۔

دغہ شان دعبہ لر جان خیلو جرگہ ہم پہ ۲۲ اپریل دیندیہ نئی سرو لیدل کنل او کرل او دلوں تھے یر غمال تھے حکومت تھے ور کرل۔ د شہر تنگی جھگڑے پہ وزیرستان کبنتے د انگریز انوپہ خلاف یوگرٹ بیا سُور اُر بل کرو۔ یو خوا بل خوا گنڈ وارداونہ شروع شول۔ کله بہ

سرکاری لاری پزید لے اوکله به دُر زمک آومنَزی کیمپونونه دُ او بُو
سلسلہ قطع کیدله۔

په رزمک کبنت د توری خیلومات شوی خاصه دارهم د حکومت په
خلاف اوچٹ شوی وو۔ د مغ سخت گبر له کبله وزیرستان ته نور
هم گنڈ فوجونه را لوغو بستے شول او د احکم او شوچه که چرے په انبتے
جهکه کبنت د فوج یاد قلعه نه په دوہ ميله فاصله کبنتے څوک او لينے
شی نوهغه به بغیر د خه تپوسه وي شلے شی۔

فیرنگی به که هر خوشختی کوله، خو چنگرو رژنی کله په قلارید
هر چا به پرے څيل وس کولو۔ په ۱۲ / اپریل چه د غازیانو ښه په
د شینکی ټنگی په سیمه کبنتے په یو پیکٹ برید او کرو نو د کھجوری نه تر
سیدنگی (بیون) پوست پورے علاقه هم منوعه او ګر حیدله۔

د تبی نزی شخترے:

د فیرنگی په خلاف د خلقو معاندا نه جوش و خروش دومره زیا
شو، چه درے پلاری توری خیلود سپین وام قلعه تر دیو و رخو
پورے محاصره کړه۔ شپه ورخ به نه د مرد کو بازان پرے ورولو۔
سربره له دے نه د میر علی او تیل (گرم)، سرک هم بلاک کرو او
د تبی نزی په سیمه کبنتے د سکاویس سرو شخترے برپا کړے۔
د درے پلاری توری خیلود لاسه د سپین وام د قلعه درے ورخنی
محاصرے، د تیل میر علی سرک بندولواو ورسه ورسه د سکاویس
سرو تصادم فیرنگی د پیر جانی او مالی تاوان سره مخانم کړو، وله کله

چه ده حوابی کارروائی ته حُلَن تیار کرو او په ۱۵ اپریل تے ذتبی نزی
په سیمه کبنتے قوا او تھینکونه راغوندی کړل نو درې پلاری توری خيلو
ورسره اتهکل او کرو۔ او فیرنگی ته تے دروغے جو په خبرے دروراندے
کړلے۔

هغه د چا خبره چه رو ندخده غواړی، خودوه ستريک، فيرنگه هم
اشامن شواوله د دوی خنه تے من په جارو تو شواو د زړه براں تے د
مشهور غازی مولانا غازی میر جان دکور په نړولو او وویستو۔

د تیارزے په قلعه برید :

د فیرنگی په خلاف د چلواکی جنگ نه ایواحه په یوہ علاقه کبنتے تود
شوئے وو، بلکه د وزیرستان په ګډی ګډی کبنتے دغه اور لګیدے وو۔ ملا
شیرعلی خان محسود، چه په جنگی ملام مشهور وو، هم د جهاد تیاری کوله
او د چیل کلی عمر خیلو په سیمه کبنتے ۳۲ فتہ او بد، ۱۳ فتہ پلن او ۶
فتہ او پخت غار کنستی دو۔

د ځای با تو ر ملا په ۱۳ اپریل سنه ۱۹۳۷ء د چېلے فقیری او د فیرنگی په خلا
د جهاد اعلان او کرو او ورسره ورسره نئکر هم جاري کرو۔ په یو خوش خوا
کبنتے ده اسپر، شلے غازیان راغوندی کړل او په ۱۸ اپریل تے سحر د تیارزے
په قلعه حمله او کړه او محاصره نئے کړه۔

له د مې نه پرته تے د وانا اولدَه تېلوفونی رابطه هم قطع کړه۔
بله ورخ د جنوبی وزیرستان پولتیکل ایجینٹ د خیساره ټولو خلقو ته
حکم ورکړو چه د عمر خیلو کلے او ورسره ورسره چا پیره درې میله علاقه

فُوراً خالی کری۔ دقلع محاصرہ لاجاری وہ چہ پہ ۱۷ اپریل طیارے را اور سید لے او تر ۱۹ اپریل پورے نے پہ دعہ سیمہ سختہ بمباری اوکرہ۔ ہول شنہ فصلونہ تباہ، خاروی سٹ اولے کے خاورے ایرے شو و لے دملاسیر علی خان سمشہ سالمہ پاتے شو۔ ددغے غارتگری پہ دوران کبنتے ہیم جانی تاوان پیبن نہ شو۔ البته د عمر خیلو پہ کلی کبنتے د احمد زادہ وزیر و یوہ بناجھہ او یوہ لک برخیرن غونڈے زخمیان شول۔ دالیگز نئر چوکی پہ پیکتے حملہ:

د تیار زے د واقع نہ وروستو یو حُل بیاد غازیانو نہ رن مک پله شو۔ کله بھے سکونہ درانول او کله بھے پلونہ نرول۔ د رنائی لوئے پل نے دو مرہ خراب کرے وو اچہ د آمدورفت نہ وتے وو۔ هم د غازیانو پہ ۱۹۳۱ء اپریل سنه د رن مک د کیمپ نہ شمال طرف تھے پہ بناجھہ میله فاصلہ باندے د سطح سمندر نہ پہ ۷۰۶ فٹہ اوجھا د آیگز نئر چوکی پہ یو پیکتے برد اکرہ او او وہ میرہ فوحیان قتل او گز رثوبن شول، چہ وسلہ نے غازیانو ولجم کرو او لارل پہ غزوہ نکنے پناہ شول د تجوہی پہ تھانہ برباد:

لکھ خنگہ چہ وزیر و محسود او دا ور د وزیرستان خاؤڑہ فیرنگی تھے توز کرے وو، دعہ شان د بیٹھ نیکہ سرتیاری نمسی هم ورسہ مشت د گریوان وو، او د تجوہی پہ پولیس تھانہ باندے نے پر لہ پے پہ ۱۸۰۱ء پہ ۱۹ اپریل شپور دوہ حُلہ کامیاب شبحون اوکرو۔ او دیر تلافات نے د ور تھے اور سول۔ د حکومت سرو بلہ چارہ نہ اوہ، پہ خلقو نے د فقیر اپی

دُشْرِلَوَادْ اَمَنْ وَامَانْ قَامُلُوكُوشْ شَرْوعْ كَروْ -

هُمْ لَيْ پَهْ خُوشَامِندُوزُورَاولُكُلُواوْهُمْ پَهْ بَهْبَارِي، خُوتُوريالِي غازِيَانْ
چَرَے هُمْ وَرَتَه سَرْتَگُونْ نَهْ شَوْلْ - آخَرْ حُوكُومَتْ بَجْبُورْ شَوَاوِي پَهْ ۲۲ / اپْرِيل
لَيْ سَرْجَانْ كُولِيجْ تَهْ پَهْ وزِيرِسْتَانْ اوْبِنَوْ دِيرَه اسْمَاعِيلْ خَاتْ سَرَه
مَلْحَقَه قَبَائِلِي عَلَاقَه كَبَنْه مَكْلُولْ پُولْتَيْكِلْ اوْرَسَه دَهْوَانِي حَمْلُو
اَخْتِيارَاتْ اوْسِپَارِلْ -

جَزْلُ كُولِيجْ پَهْ وزِيرِسْتَانْ كَبَنْه دَخْفُ وَهَرَاسْ خَورَلُو تَرْپِيشْ
نَظَرِيَوْحُلْ بِياپِه قَطْبِي وزِيرِسْتَانْ فَوْحُونَه وَرَخْوَشِي كَرِلْ، خَصْوصَادَه
خِيْسَارَه، سَيْنَ وَآمْ، دَتَه خِيلُواوْ سِيلَكِي سِيمَوْتَه لَيْ دِيرَزُورَاولُهُلو.
بَلْعَوْافَقِيرِيَيِيْه هُمْ درُونَدْ لَشَكَرْ رَاغُونَه كَرَے وَوَادْ كَيْتَرَه الْكَهَرَے
پَهْ زِيرَادَه جَلِيرَ الْكَهَرَے پَهْ خَواوَشَا كَبَنْه بَهْ جَمَعْ لَكِيدَه وَه، اوْ دَه
خِيْسَارَه پَهْ فَوْحَ بَهْ لَيْ دَحْمَلَه كَولُوتِيَارِي كَولَه -

پَهْ ۲۳ / اپْرِيلْ چَه فِيرِنِي كَدِيزِيرِسِيمَه لَانَدَه كَولَه، نَوْهَغَه وَخَدا
دَغَازِيانُواوْ فَوْحِيَانُواوْ تَرْمِينَه يَوَه شِيبَه مَعْوَلِي غَونَدَه تَصادَمْ پِيَبنْ
شَوَاوِيَوْخَوْفَهِيَانْ وَيلَه دَلِي شَوْلْ - پَهْ ۲۷ / اپْرِيلْ چَه فَوْحَ خِيْسَارَه
تَهْ اوْرِسِيدَه اوْ كِيمَه لَيْ اوْلُكُلُونَه خَاتَه پَهْ خَاتَه لَيْ پِيَكتُونَه قَامُ
كَرِلْ - غَازِيانُواوْه دَعْنُو پِيَكتُونَه بَانَدَه دَوْمَرَه شَدِيدَه جَمَلَه اوْ كَرَے
چَه يَوَه بَلْ بَانَدَه دَه دَسْتِي بَمُونَغُورْخُولُواوْ مرَدْ كَوْرَلُو سَرَه
لَيْ دَپِيَكتُونَه چَاهِيرَه ازْغِيَرَه تَارُونَه پِيرِي كَرِلْ - پِيَكتُونَه وَرَنْتَولْ
اوْهَرَه لَيْ تَالَالَرْعَه كَرِلْ -

فِرِنگی ته یو اُحْ دَخِیْسَارَه زمکه نه او و تور شوے بلکه په بشپر
وزیرستان کبئے تو ریالی ژنری میدان ته راوتلی ورو او په انگریز انوپسے نئے
ویستے تو رے گر جو لے .

په ۳۰/ اپریل یو خوش غازیانو د بوبیه قلع خوا کبئے په فوج چیره کامیابه
حمله او کره . همدغه شان په یک مارچ د دتھ خیلو قلع په قرب کبئے په
توچی سکاؤتیس بله کامیابه حمله او شوہ - ۲۳/ اپریل نه تر ۳ / مئی پورے
په دعو حملو او برید و نو کبئے دوہ سنه غازیان شہیدان شول - او د فِرِنگی له
خوانه پنځه سنه فوجیان دوہ سنه غنی غنی منصبداران قتل او ۵۲ کسان
سخت روبل شول - د دے نه علاوه د پنځویش تو خپرو او د دو اسویوند
هلاک نه سوا غازیانو په میکرین بارچپرو او دلی دلی و سله باندے هم
قبضه او کره -

په پهار پور باندے شبحون :

په وزیرستان کبئے خود فِرِنگی په خلاف خونی هنگاے او وارد اونه
معقول جو رشوے دو او لے فقیر اپی د چلول عملیاتو داره تر پخو ضلع او پورے
لانه او وسیع کړے - ۱/ اپریل د میا شتے په اختمام کبئے چه په قطبی وزیرستان
کبئے کوم برید و نه کیدل، هم په هغور رخو کبئے د پیره اسماعیل خان
ضلع پهار پور نوی کلی هم غازیانو د ۲/ مئی په شپه شبحون او کرو او
د سرکاری حایونو او د هند و انو د کورونو نه نئے کافی غنایم یورل - حکومت
ته چه د دغه واقع پته او ګیکه نو د تاک نه نئے پلی سواره سپاهیان
ور پیسے را او ویستل او مکله ناکه بدی نئے ورته او کره - د دعیه شپه د

تجوڑی په سیمه کبنتے دتکوارے نالے په خواوشاگازیان او سپاہیان وبله
مخاغن شول۔ یوتربلہ نے وزے شروع کرے او په نتیجہ کبنتے دفیرنگی
له جانبہ نہ پنځه میره سواره سره دخپلو اسونو قتل او درے میره مجرح
شول او په مقابل کبنتے دو هئه غازیان په شہادت او رسیدل۔

دسور کمر بردیں :

دپهار پور د الواقع په دویمہ درج ننگیالو غازیانو یو حُل بیاد منزی
نه پنځلس میله لرے جنوب پله دسور کمر په خوا کبنتے په بار پر پولیس
باندے برید او کرو۔ یوه شیبہ بنه تاوده جھگړه او شو، خوچه د
درازنډ پوسپ او تانګ خنہ امدادی دستے او د منزی نه ورپه طیار
را او رسیدل م نوغازیانو پښتے او ویسته، خوچه تلو تلو کبنتے دهیرو
سپاہیانو سیئے غلبیل کړے۔

دفیرنگی په خلاف نوے جوش او خروش :

په دے شپور جو کبنتے یو خوا په خیساره کبنتے دفیرنگی فو جو نو دخنل
بې مثاله طاقت مظاہره کوله او بلغوا د سویلی و زیرستان غیوره خلقو
د فقیرایپی په حمایت کبنتے ورتہ د مزاہمت ترتیبات نیول۔

دمنك خونیا خیل او ملا شیر علی په نفوته وا فره نقوس فقیرایپی ته
ورچلیدل چه زیارتہ تعداد په کبنتے د وانا او بیرمل احمدزو و زیره، جدرانو
غلبیو، مکین وال او بھلولز و محسدو وو۔ د غنے د رزمک، شام او شکوئه
په سیمو کبنتے هم د خلق لوئه هجوم لکید لے دو۔ او حکم په حاۓ به
ئے تحریبات کول۔ کله به د تیلفون تارونه شلو، کله به د سرک

خراپلو، کله به نے پیونو ته نقصان رسولو او کله به نے پی پوستیونو اوفوجی
گشتو بربیدونه کول۔

هم یہ دغوش پور جو کبے فیرنگے یو خوا دیکی پتھن بیتی دقتل په
سوخت مداخلو ته قهر نیو لے وواobil خوا دین فیقری پاچون بیتھو
ته برم شوے وواویہ دوی باندے دبماری کول او ددوی دخاصه داری
ملکی او داسے نورو الا نسون بندولو دیکے به نے درکولے او د دین فیقری
دش رو او د هعه د پرامن او سید لو په ضمانت کبے به نے یر عمال ترے نه
غوبیل، ولے سره د دے په وطن کبے دسرے اور لگیدے وواو هر خوا
د خطرات تو لوکی خوارہ وو۔

په داسے نازکو حالاتو کبے چه دیکی پتھن بیتی قالان د فیرنگی د ناور
ارادونه خبر شول نو په ۳ / مئی ۱۹۳۷ء نے د دنه خیلو په مقام د ملیشے په
یوه چله بیا برید او کرو او د تکه نے ۵ تنه سپاھیان قتل او د وہ تنه سخت
ژوبل کول۔ د بد مرغہ د دوی د د لے خھہ هم درے میرہ رنی په شہاد
اور سیدل۔

دارسل کوتہ دلاندے کولو هخه:

دوزیرستان په کمپ کمپ کبے چه حکومت ته کوم مصائب او مشکلات
راتو کیدلی وو، د هعه واحد سبب فیقرایپی وو۔ انگریز انو دا حل دا تھمیں
او نیو وو۔ چہ په هر قیمت وی چہ د فیقرایپی او د هعوی د غازیانو د سنگا
خانے ارسل کو پا نیست و نابود کری۔ او فیقرایپی روندے مکرفثار او یائے
دوزیرستان نه خارج کری۔

ھے خود پرے بعباری په وجہ ارسَل کوپھ خوالوُتھ لوتھ شوئے وو
ولے دفیراپی^۱ خیوڈے لاسالیے پاتے وے۔ داخل فیرنگی دفوجکشی
بندوبست پرے اوکھرو۔ په ارسَل کوپھ باندے دفوجکشی سره سره د
دوسلی نہ تارسل کوپھ پورے دسرک دتیر ولوپروگرام هم جو پکھے شو
او دافیصلہ او شو چھ رومبے به فوح په شام و گریوم منکلے بنخوی او د
ھخ نہ دروستوبہ په ارسَل کوپھ قبضہ کوی۔

چنانچہ د ۶/ می نہتر ۱۱/ می پورے دوسلی قلع تھ ہول تال ۱،۶۰۰
تھ فوحیان او ۳۰۰۰ ٹاردوی راوستے شول۔ غیر تمنو غازیانو چھ دفیرنگی
دارادو په نبض مکوئے کیسنوے او دفوحیانو ہیر بھیرے اولیدو، نوقریا
خلیریست سوہ غازیان دھیساڑ او شکتوئے په سیموکنے راجح شول، حینو
دفیرنگی دم قدم په نظر کنے او نیول او حینو لور په لور وارداتونہ شروع کل
په ۶/ می دوی د رزانہی سره نزدے پری یا پل تھ شدید نقصان
اور سلو او دغہ شان تھ د رزانہی او رزمک نری ترمیحہ یو پل خراب
کرو او د رزانہی کیمپ دا بوسسلہ تھ هم گھو و پھ کرو۔ د دوسلی قلع خوا
کنے چھ دو مرہ فوحیان راغونڈ شول نو دا بوسخت تکلیف ورتہ پیښ
شو، له د تھ کبلہ فوح په دوہ حایہ تقسیم شو۔ نیم د دوسلی په قلعہ
کنے پاتے شاو نیم په ۸/ می سحر د دوسلی قلع نہ جنوب پله تقیریا په
دوہ میلہ فاصلہ باندے د دوسلی کلی په خنگ کنے واپول۔

بل خواد شام و گریوم په سیموکنے هم بے شیرہ غازیان راغونڈ شوی
و د او دفیراپی^۲ و رو شیر زمان په مشری کنے تھ د دوسلی او شاتر مینھ

په فوج باندے دھملے کولو تیاری کوله۔

ددوسلی په فوج برید :

په / مئی چه گله ددوسلی کلی سره فوجی کیمپ او نکید لو او دکیمپ نه
چاپیره حائے په حائے دسکھتو نو په جو رو لو بنا او شو، نو هم په دعه ورخ
تقریباً داعزے په لسو بجو غازیانو دزے پرسے شروع کرسے۔ د دزو آورید
سره د کپتان واغان VAUGHAN په کمان کنے یو پلیمتوں فوج درپسے را لو تو
توریالو غازیانو دعه پلیمتوں را گیر کرو او بد بد نے او دزو لو۔ شیبہ پس د
فوج د امدادی دستے کمک هم را اور سیدو او گردہ شپه بنہ گرمہ جگرو
او شو۔ د دے جھگڑے په دوران کنے یو خواقدرتی طور سخت گرد و غبار
را پورتہ شوابل خوا د غازیانو مورچے په او نوبوتیو کنے داسے خوندی
وے چه نہ فوج ته بسکاری لے او نہ طیار و ته۔ په دے وجہ غازیانو
ته خاص تلفات او نہ رسیدل، ولے د فیرنگی د جانب نه یو فیرنگی
افسر کپتان واغان او ۲۲ ته د مختلف فورتیو فوحیان مرگوئی شول۔ د درستے
ورخ جھگڑے با وجود غازیانو دشپے سرونہ او نہ لگول او گردہ شپه نے
په کمپ بارونه را باندے وو۔

در زمک نزی انشتہ :

هم په دعه ورخ چه ددوسلی کلی په خوا کنے جھگڑہ لگیا وہ، بلخوا
۱۵۰ ا تو غازیانو در زمک نزی په مقام رزمک بریگید هم راشکیل کرے
ط په خوابہ کو پیری نزے یا ویری نزے ورته ویلے شول۔ اوس دن نکن
پیکن په نسبت ورته دانگن ویلے شی۔ دنکن یوانگریز افسرو وو۔

دو- دنے بریکیپا ۱۶ سنگ میل په خواشا دسرک مرمت کلو۔ دقدرت
شان وو۔ سخت مکرو غبار رانے او غازیانو بغیر دکوے زمینی او هوانی ویرے
فوخیان درزمک ترکیمپ پورے او زغلول۔ او په تیبنتہ کبنتے
درے تنه قفل او ۱۹ تنه سخت ژوبل کرل۔

دابلنکی بربید :

د دوسلی قلعے سره چه کوم فوج میشتہ وو، هنخ په ۱۲ مئی سنه ۱۹۳۴ء
د شام په لوری کوچ او کرو۔ لارنے په ابلنکی وو، کومہ چه لوری لوری مکریکو غز
ژورو پالاو گنزو او نوبتو کبنتے تیریدله۔

کله چه فوج دابلنکی نری دوے ته اور سیدو، نو دگنزو او نوبتو
غناو و رشوگانوله کبلہ سخت په زحمت شواو دبرو ختو په دوران کبنتے
بہ اکڑ چرے سنکتہ ترمے نہ راغور حیدلے۔ داخوا لاحه چه کله دوی
دابلنکی سرتہ نزدے شول نو غازیانو ناخاپی داسے باہونہ پرے راباند
کرل چه هر خم نے درتہ گپو دکرل، ولے سره ددے دفوخیانو حوصلے
محکمے وے او خ په رباندے روان وو۔ مابنام دابلنکی نری سرتہ او ختل
او قبضہ نے پرے او کرو۔ خوپہ دے دوران کبنتے ترمے نہ درے تنه
غٹنے غٹ منصب دران او دلوس تنه فوخیان هلاک او شپا پس تنه ژوبل
شول۔ فوخیانو چه دابلنکی نری سراو نیو نو دمه نے او نہ کرو۔ هفسے نے
پیش قدی جاری او سائلہ او دشام دسیمے په یوارث رغزی کبنتے کیمپ
اول گلولو۔

د دوسلی کلی کیمپ نه فوج سحر په شپن و بجو حرک او کرو او دسرک میلے

الکبے په مخے شام پله روان شو۔

غازیانو په دغه فوح هم حمله اوکره، ولے دومره شدید نه وہ خوره
چه دابلنگی نری په فوح باندے وہ۔ یو خومری ژوبلي ترے نه اوشول او
دشام په هوار سغزی کبئے کیپ اوکولو۔ ددغے کیپ نومے اکریوم
کیسندو۔

دفینگی فوچونزچه دشام اوکریوم سیمه قبضه کرہ، نوغازیان هم
دحالاتو په نزاکت پوهشول او یو کرٹ بیا په سرعت سره را پا خیدل، او
زبردست تحریبات نے شروع کرل۔ بلخوا فیرینگی هم دحفاظتی تدبیر و نو
له مخے دخلود طبرو کیمپونونہ چاپیرہ په موزون میزون فاصلہ باندے
پیکتونہ قائم کرل۔

دگریوم کیمپ پیکتونہ :

په ۱۸ / مئی ننگیالو غازیانو دگریوم کیمپ په پیکٹ باندے بریدا کرو
سخنہ مقابله او شوہ او دپیکٹ پلاتون خنہ په موقع یوقتل اولس تنه
ژوبل شول۔ کیمپ ته نزدے چہ دبل پیکٹ چغہ در پسے را ووتہ نو
ھغہ نے هم را گیرہ کرہ او او وہ تنه نے قتل کرل او وسلہ نے ترے نه ولجه
کرہ۔ ددے نه علاوہ ددغے کیمپونو په یوبل پیکٹ چہ گور کھیان وو پہ
کبئے غازیانو سخته حمله اوکرہ او دتکہ نے پنځہ تنه هلاک او آته تنه
ژوبل کرل۔ دنزو دے پیکٹ چغہ چہ در پسے را ورسید، نو دھغه نه هم
غازیان چاپیرہ شول او درے تنه نے قتل او پنځہ تنه ژوبل کرل۔
لنډه دا چه په دغه ورچ په مختلفو بریدا ونځ کبئے دفعه خنہ تول تا

کے آئندہ هلاک اور ۲۳ سنہ ژوبل شول۔ فیرنگی غوبنڈل چہ دشام پہ سیمہ مستقل پنجے بنخے کری، ولے دغازیانوڈ پرلہ پسے تاخت و باخت لہ کبلہ نے داخوب حقیقت نہ شو۔ حکم چہ نہ نے کیمپونہ پہ آمان و واونہ نے پہ گشت وتلی فوحیان۔ داخولا خہ چہ یوہ شپہ دغازیانوڈ دلا سہ دگریوم پہ کیمپ داسے ناتار او شوچہ دغازیانوڈ پرلہ پسے بارونو پہ وجہ پہ کیمپ کبنتے دستہ بے شمیرہ اسونہ، چڑے او بینیادم خوک هلاک او خوک ژوبل شول۔

۱۲ مئی نہ تر ۱۸ مئی پورے چہ ددوسلی او شام ترمیحہ پہ فوج کوئے جملے شوئے وے، پہ هغروکنے پنھلس سنہ غازیات پہ شہادت رسیدی وو۔

دملیشے پہ دریشی کبنتے غازیات :

پہ دے انبستہ کبنتے غازیانوڈ فوحیانوسرہ عجوبہ چل کرے وو۔ واقعہ داسے ووچہ دغازیانوڈیوے دلے دملیشے دریشی کبنتے پہ ۲۲ مئی دمکریوم کیمپ پہ گشت وتلی پلاتھون باندے برید اوکرو۔ فوحیانوچہ د دوئی جائزہ و اخستہ نو دملیشے گمان نے پرے راغلو او جوابی کارروائی نے پہ کرو، خود مقابل خنہ هم هغہ شان پرے ددستی بمنوا توپیکو غرب مبارا او تکار جاری وو۔

فوحیان سخت متردد شول، چہ خدا اوکری، ولے کلمہ چحقیقت پرے افشا شو، نو هغہ وخت دو رخ نہ او بہ، تیرے شوئے وے، او شپر سنہ سپاہیان هلاک او نہہ، سنہ تپیان شوی وو۔

دارسل کوٹ نہ دفیرایپی و تل :

دفیرنگی فوجونه چه دشلم و گریوم په سیمه کنے او غور پیدال، نو فقیر ایپی دخپلو ایتاو تو غازیانو خصوصی باوی گلرچ په معیث کنے د ۱۹-۰۲ / مئی په شپه دارسل کوٹ نه او تو او دملک خونیا خیل محسود سره په بھوان امنزه کنے چه درپ کوٹ نه په شپر میله فاصله جنوب و مشرق پله واقع ده، میشتہ شو-غازیانو دده د تو خبره پتہ او ساتھ او هسے به دارسل کو په تشو ٿجھوش په ورخ په ره کوله۔

په دے موقع تقریباً ۲۵۰۰ غازیان جمع شوی وواو په ارسل کوٹ نه دفوح د بلو حیدرو اسٹطار کولو، هغو غازیانو کوم چه دشام په سیمه کنے موجود نه وواو په مختلف جوانبو کنے پرانہ وو، هم چلوا چلوا علاقو کنے عملیات شروع کرل۔

د مئی د میاثتے په ۱۸-۱۹ / شپه غازیانو د دتھ خیلو په قلعه برید او گرو او پوره پوره تاوان نه ورتہ اور سلو۔ په دے پسے چه دو شپه په قلدر تیریں نه تو دریمه شپه نه بیا دتھ خیلو او بیه قلعو ترمیخته سرک باندے یولو نه پُل او بزولو۔

په عمرتیا خیلو غدی :

د عده خون خرابے یوا ڪپه وزیرستان کنے نه وے را توکیدے، بلکه انگریزا نو ته هرہ سیمه باو شوے وو ۰-۱۹ / مئی په شپه غازیانو د مرتو په علاقه کنے د عمرتیا خیلو په کلی باندے غدی واچوله۔ د هندوانو کورونه نه لوٹ کرل او پرمیانه قیمتی ساز و سامان نه ولجه

او خلور پیغیے هندوگئی نے اغاوا کرے، کوئے چہ دوئی شپہ په شپہ د
بیتھنے علاقے ته واروے۔ دروستو غاریانو د حکومٹ لہ حوانہ د معقولے
بوئکے په عوض بیرته خیلو وارثانو ته ورکرے۔

د هندوگئیو چہ ڈاکٹری معاںہ او شوہ، نوڈ دوئی په عصمت باندے
ہیم قسم تور داع بنکارو نہ شو۔

دپیزوجھکرو:

غازیانو چہ د مرتیتا خیلو غنام چیلو کبنتے او ویشل نوڈ دوئیم بردیم که
لے اوکرے۔ پہ ۲۴ / می د ورخ تقریباً په دوہ نیمو جو دپیزوجھکرو د رکے
راغوند شول او په دریو دلو کبنتے تقسیم شول۔

یوہ دله په مورچہ کبنتے خوندی شوہ۔ بلہ دله په ریل کاپی د حملے
کولو د پارہ چھتو کرے شوہ۔ او دریے د لے ته دپتھری دپریکولو کار او سپارے
شو۔ خود غے د لے پتھری ته لاسم تک ورکرے نہ ووچہ دپاسہ پرے
ریل کاپے را د اوسیدو۔ د کاپی ڈرائیور چہ غازیان اولیدل، نو د
خطرے مکمکو نے او بغرو لو۔ د کاپی ماحفظے دستے پرے یکدم ہنے اوکرے
غازیان دھان په فکر شول او ڈرائیور د زیو ریوب نہ کار واختوا پہ دا
رفتارے کاپے پرے ورخوشے کرو، چہ غازیان نے پہ ھائے ارمائزن
پریسندل او ہیم بودھ نے اونہ کرے شوہ۔ البته دو مرہ وہ چہ پہ تلو تلو
کبنتے د ریل کاپی د ماحفظے دستے ٹھہ دوہ تھے هلاک او خلور تھے ٹوبل
کھل۔ سریز پر دے یوب د قسمتہ مسافر ھم او وڑ لے شو۔

میرنگی د غازیانو پہ تلاش کبنتے لور پہ لور چھ او ویستے۔ لارے گودڑے

ئے درته بندے کوئے او طیارے نے درپسے راجھے کرے۔

دَبْنَه مرغه یو حَانِه دَطیار و نظر پرے بنخ شواود مُشیندارو په
بارونو کبئے پیٹ کرل۔ دو و تنه غازیان په موقع تپیان شول او نورود
طیار و دزد نه لار بدلہ کرہ، خودوی لاسم یومیل هم نه ووتلی چه
ناخاپه دایف سی د هغوغ خلود و پلا تو نو سره مخانم شول، کوم چه د
دوی په لہتون کبئے را وق وو او د فریقینو په مابین کبئے سخته جھکرہ
او نسبتہ۔ غازیان د زبستے ستومانی او د مجر و حینوله بار نه دو مرہ بے
دمه شوی وو چه د مزید مقاومت تاب نے د رلود، خولکه خنگہ چه
الله پاک ہیشہ په سختی کبئے د غازیانو غیبی امداد کرے دے، دغه
شان د دوی په امداد کبئے هم زبردست گرد و غبار راغے او دوی نے د
دشمن د نظر نه پناہ کرل۔ او په نیمه شپہ سلامت د بیتھو علاقے ته
واوڑی دل۔

د دے واقع په بارہ کبئے د "افیشل هستیری آف اپریشنز آن دی
این۔ ڈبلیو فرنسیز آف انھیا ۱۹۳۶ء" په صفحہ نمبر ۵۔ انوٹتہ دی چہ:
"مگر د حملہ آورو سره گرد و غبار زبردست طوفان اعانت او کرو،
کوم چه دروستو د تاکرزا شکل اختیار کرو۔ د غنے د فطری ذریعو
موافق مداخلت د فقیر اپیچ سره پورہ پورہ همکاری او کرہ"؛

دغه شان د جنگ خندق په موقع هم یو طوفان را پورتہ شوے وو
او د کفارو هر چھ نے تس نس کری وو۔ کچھ په سورۃ الاحزان کبئے
ارشاد الہی دے چہ :

"اے مسلمانانو؛ دخنائے هغه احسان درپه یاد کرئی چه په

تاسو لبکرے را لوختلے نومونہ ورباند سیلی او دلے

لبکرے دراویر لے چه تاسونہ نہ بسکاریدے۔"

په تجویر غدی:

دَجْهُورِي دَغَدَيْ وَاقِعَه دَعْمَرْتَيَا خِلْوَه وَاقِعَه نَهْ مَخْكَبَه او دَبَرْزَوْ دَ
جَهْكَرَه نَهْ وَرَوْسْتَوْه دَعْمَرْتَيَا خِلْوَه غَدَيْ نَهْ پَسْ غَازِيَانُو چَهْ خِلْوَه
دَيْوَه بَلَهْ غَهْتَه حِيلَه پَرَوْكَرَامْ جَوَرْ وَلَوْنَا تَفَاقَه دَبَرْزَوْ پَهْ دَرَهْ كَبَنَه دَ
رِيلْ كَاهْدَيْ پَهْ حَمَلَه او شَوْ.

چونکه رِيلْ کَاهْدَيْ پَهْ ۲۳/مِيْ رَاتَلَوْنَه وَوَنَدَوْ پَخَلْ فَارَغْ وَخَتْ
کَبَنَه دَجْهُورِي پَهْ بازارِ غَدَيْ وَاچَولَه دَعَاعَه دَاسَه وَوَچَه ۲۱/مِيْ
پَهْ شَپَه بَانَه غَازِيَانُو دَجْهُورِي پَهْ بازارِ غَدَيْ وَاچَولَه دَهَنْدَوَانَه يَوْ
شِيرْ دَوَّكَانَه نَهْ چَورَه او بازارَه نَهْ اُورَ وَرَتَه کَهْ دَغَدَيْ دَ
کَشْ وَمَيْرَه دَورَانَه کَبَنَه دَهَنْدَوَانَه کَورَنَه يَوْهے بَنَجَه او يَوْهَلَكْ دَغَازِيَانُ
سَرَه خَهْ تَكَارَ شَرَوْعَه کَهْ رَوْمَه خَوَه پَهْ نَزَمَه او پَوهَلَه خَوَه پَوهَه
نَهْ شَوْلَ نَوْمَمَه نَهْ لَهْ سَيْنَوْه او وَتَه او غَازِيَانَه دَمَالَه وَمَتَاعَه پَنَهَوْه
پَهْ سَرَدَبِسْتَنَه عَلَاه تَه او وَرَيَه لَلَه.

فَيْرَنَگَه پَهْ دَغَنَه تَشْوِيشَنَأَكَ صَورَه حَالَ بَانَه بَهْ کَچَه زَهِيرَه شَوْ
او دَبَنَوْ پَهْ رَوْ اسَمَاعِيلَه خَانَه پَهْ فَوَحَه طَاقَتَه کَبَنَه نَزَرَه هَمَ اضَافَه او کَهْه او
پَهْ تَوْلَوَاهِمَه او خَطَرَنَأَكَ سَيْمَوَه کَبَنَه دَبَارَه رَمَنَيدَه پَوْسَهونَه قَامَه کَرَلَه دَهَه
رَنَگَه نَهْ لَيَوي هَمَ زَيَاهَه کَهْه او دَكَلَيَه اكَثَرَه او سَيَدَهونَه کَوَهه نَهْه وَسَلَه هَمَه

و رکرے۔

ددے نہ علاوه، هغه خاصه دار کوموجہ عارضی طور کارکولو، مستقل
کرے شول۔ په تانگ، منزی او جندی وله کنے فوچونو تعداد زیان کرے
شواود، وزیر فورس، کمانپر ته د غازیانو په تو لکیو، هوانی حملو کولو پورہ
پورہ اختیارات و رکرے شول۔

ددے سره سره حائے په حائے دیوے بلے یعنی نہ لکه د پیزونه
ترکل امامہ پورے د سر کونو په تعمیر هم پیل او شو۔

دیسل کلی جھکڑہ:

پہ شام د گریوں کنے میشته فوچونه د ۲۷ / مئی پہ سحر پہ پنځی موجو
دارسل گوئی په لوری پیش قدمی شروع کرہ، حیزو بہ حائے په حاپسکتونه
جوروں او حینے به غم په دراندے تیریدل۔ لنھا دا چه فوچ په دیر گھمندی
او طاقت سره چیل هدف پله روان وو۔ کله چه پاسل کلی ته اور سیدو
نو غازیانو په یو پیکٹی، باندے د نعرہ تکبیر ژعنونه او کرل او دا سے بازو نہ
ئے پرے راباندے کرل، چه د فوچیانو زونه ترپیو، او خویدل۔ دلرو
برو پیکمتو، کمپنی چہ ور پسے راجعہ شوے نوغازیانو لا گوچے ور ته
بنخ کرے او یو خوکھری دا سے خوفناک جنگ او شوچہ په نتیجہ کنے
ئے او ولس، تنه فوچیان هلاک او شل تنه ژوبل شول۔ فوچ د پرمخ
ئیگ جسار، او نہ کرے شواود چلومرو ژوبلو په وجہ نے د پاسل کلی
په خواکنے کیم پا لو گولو۔

د فیرنگی پچل دوہ ب瑞کیڈ فوچ باندے زرہ، پا ره نہ شواود میر علی

دَكِيمْپ نهْ نےْ مزِين يو بِريگيده فوحُ خيساره ته را لو غونسلواو په
بيچي كسكى كبنے نےْ كيمپ او لوكلو.

په ۲۸ / مئي يو خوا سحر وختي دَبِيچي كسكى دَكِيمْپ نهْ يو بِريگيده
فوحُ او بلخوا دَپاسل کلى سره او بيدلى دوه بِريگيده فوحُ کايئز په شپرو
بعجيه ارسل گوبه و رخوشى شول. او دَارسل گوتا په تسوکندراتو نےْ د
خُل طاقت مظاهرو او كره. انگرچه دَپرله پسے ببارئي په اثر ارسل گوتا
له اوں نه وران ويجار پروٹ وو، وله فوحيانو په کبنے بياهم بالو دبتى
اوچلو لے، او په لوگ لتار کلى کبنے نےْ ناتار او كره. دعه رنگ نےْ دَفِير
ايچي حمّه هم ورانه كره او فوحيانو په شکو کبنے خوندي دَوانو كورنو
كاكسونه هم را بِريخرو كرل او او نےْ سيزل.

دارسل گوبه دَتالان چه فوحيان او زكارشول نو دَشپه تيرولو دپاره
هم هليه پا قى شول. دَكِيمْپ نه بير په بشكته دَأوبو په لبنتى دَحفاظت
دپاره يو خوشپا هييان پراته وو. غازيانو شجعون پرسے او كردا واد بتكه نےْ
درسے تنه قتل او دوه تنه ژوبيل كرل.

په ۲۹ / مئي سحر وختي فوحونه دَارسل گوتا نه بيرته پَسَل گوبه
تمات شول. دَشکوتا نےْ په سيمه کبنے نےْ دَتوري خيلو په كورونيو
حُل بيايرغل او كره او زينث تاوان نےْ ورته او دسلواو په ۳/ مئي د
پَسَل گوتا كيمپ نه نيز شام و گريوم ته پستنه شول.

دَكِيمْپ نهْ فوحُ جمله :

په ۳/ مئي چه كله فوحونه دَپَسَل گوبه نه دَشام و گريوم په لوري

روان و نوپه لاروبه نے دَعْمُول په مطابق حفاظتی پیکتوونه قامُول۔ له
بلے خوانه به غازیاُز هم په صفو پیکتوون په در په حملے کولے۔ دغدھ
فوجُ خنہ دوه انگریزان افسران او پنچہ سپاہیان هلاک او نولس^{۱۹} تنه
زمیان شول۔ په مقابل کښے دغازیاُز خنہ هم او وہ میره حوانان په
شهادت اور سیدل۔

په محسود و باند مے دُفوجکشی پروگرام:

دَشَّام و گریوم په سیمه کښے در مے بریگیڈ فوج جمع شوئے وو۔ یو
بنوں بریگیڈ، دویم رزمک بریگیڈا او دریم فرسٹا انفنٹری بریگیڈ۔ فیرنگی
دافینسله اوکره، چه یو خوا دَدوسلی قلع نه دَمدا میر کلی په لارا حمد و اُ
ته او بلخوار رزمک کیمپ نه تربیچی کسکنی پورے سوکونه تیرکرپی، او بیا
نے دَاحمد و ام سرک سره ملاوکری چونکه دَشَّام نه ترسارو غه او دَسرارو غه
کښے دَکیکرپی، شابی خیلو او کالیسته محسود دَدیره برحه و، په دے وجہ فیرنگی
دافینسله اوکره چه موجوده فوجونه به دَشَّام نه نیخ دَمحسود و په علاقه
کښے دَمدا میر، جنته او بروپه نزی په لار ترسارو غه پورے فوجی کارروائی
کوئی۔ هر کله چه دغه فوجونه سرارو غه ته اور سی نو زدھنے حاٹے نه به
نیخ پیاره ته تیرپنی او دَپیاره نه به لدھے ته اوچی۔

دَبیتمنوپه کلیو بمباري:

یو خوا فیرنگی په محسود دَفوج کشی تیاری کوله او بلخوارے په ۲۹
مئی دَبیتمنو دَمشرانو جرگه را او بلله او دا نے دَرته او ویل چه:

چونکه د عمرتیا خلونه د دریو هندوگیو په اغوا او د پیزو په دره
 کېنے دریل ماپی په حمله کېنے اکثر بیتني غازیان شامل ووادهم
 دغه غازیان د دوی په سیمه کېنے خوندی شوی وو، نو حکومت
 د افیصله کړے د چه ستاسو لاندېتني سیمه به تباہ کولے شي"
 د کوتا او اله دادکړئ نه چاپیرو دوه دوه میله او د کوبنه مغرب پله
 او ووه میله سیمه - دوی ته دا هم په کلکه او وویلے شول چه تاسود غډ علا
 د ۳۱ / می او یکم جون تر پې پورے زرنه زرخالی کړی.

د یکم جون په ورخ د کوتا سره نزدے په باړو کلی، رغزی کلی او د اله دا
 کېنے په نواح کېنے په لوړ اژدي LOWAZHI باندے سخته بماری او شو. او دغه
 بماری تر دوو درخو پورے جاري وو. د بماری نه پسته فوچ پرسه درخو شے
 کړے شواو چه خه روغ پاتے وو، هغه نه هم لمیالیث کړل.

د بماری با وجود چه د بیتیز مشرانو هغه مغويانه برآمدنه، کړے شو
 نو یو حل بیا په ۱۲ / جون په تاپی پلوسی او د کوبنې سره جو خٹ د دین قبیر
 په کور او ڏس نه باندے بماری شروع شو، او تر ۱۳، ۱۴ / جون پورے
 اوږد شو. آخر په ۲۱ / جون درے واره هندوگی د دلسوزر د روپو
 په بونګه د جانی خيلوزير و ملکانو په لاس تجوړي پوسپا ته حواله
 کړے شو. د طبی معائنه په رنځای کېنے د دوی سره د هیڅ قسم زیافت
 کولو ثبوت پیلندو شو.

په محسودو فوجکشی :

د شام و ګړیم په سیمه کېنے چه فېرنګی د محسودو په علاقه کېنے د فوچ

کارروایی کومه تیاری کوله، هخه اوس مکمله شوے وہ۔ پروگرام دلسته و وچه
فرست افنتیری بریگیده او بنوں بریگیده به دمکسودو په علاقه کښه نیغ درجی
اور زمک بریگیده به دیو خوا بلخوا گر حید و را گر حید و نه پسته دپیارشے په
مقام دبنوں بریگیده سره ملاوینی۔

فرست افنتیری بریگیده پکښه د جنل افیسر کانٹنگ نه علاوه د
قطبی وزیرستان پولتیکل ایجنٹ او نور د مختلفو حکمو افسران شامل وو، په
۲۰/ جون ۱۹۳۲ء د مدامیر کلی په لوری مارچ شو۔ دغه بریگیده به دبنوں بریگیده
نه غنکښه روان و واویه تللو تللو کښه به فورته هم لارے گودرنے
سمولے او هم به فورته راشن بارشپر او بیان سن بالول۔ گله چه دغه بریگیده
مدامیر کلی ته او رسید و نو هله و رورته د سویلی وزیرستان پولتیکل ایجنٹ
او گنر محسود ملکانان استقبال ته راغلی وو۔

دمامیر کلی پورے خود دغه بریگیده سلامت او رسید و، و لے هر کله
چه دوئی کیمپ او لوگولو نو د شپے پرسے لور د لوری نه غازیانو باړونه را چلاند
کړل او تر صبا پورے نه ترے نه درے ته هلاک او پنځه ته ژوبل کړل
دغسے نه ۳۱ اچترے هم ترے نه او وړلے۔

هم په دغه وریج بل خوا غازیانو د کچ خوا کښه د زمک بریگیده په یو
پیکنی برید او کرو اود دره مبود زو سره نه دوه ته فو حیان قتل او یو ژوبل
کړو۔ ملګری سپاهیان چه ور خبریدل نو دوئی توله و سله هم ترے نه
اور شے ۹۰ -

په ۵۵/ جون بنوں بریگیده هم مدامیر کلی ته او رسید و دغه بریگیده

تہ چہ فرستی انفتیری بریگید تربوئن نزی پورے سرک جور کرو نپچلہ
مدا میر کلی ته ستون شوا بنوں بریگید جنت ته شپہ اور سولہ اوکیپ نے
اولکولو۔

غازیانوڈ شپے په کیمپ تکان راباندے کل اوپہ لبر ساعٹ کنے نے درے
بید او بنان او پنخہ چرے ترے نہ ژوبے کوے۔ بنوں بریگید چہ رزمک
ته مارچ کید و نوپہ بدرگہ کنے و رسہ رزمک بریگید هم تر پیارے رغزی
ملکرے وو۔ دھنے خلے نہ پہ / جون تاؤدے چینے ته لدو او کیمپ
نے اولکولو۔ دلته هم پرے دشپے زبنتے مرمنی تماے شوے او ٿلور ته
فوچیان او ڦرلے شول۔

بله ورچ په / جون چہ کله بنوں بریگید سارو غت ته رواني و نو
رمک بریگید پیارے رغزی پله کوچ او کرو او کیمپ نے اولکولو۔ په ۹ جون
بنوں بریگید رزمک بریگید سره په پیارہ رغزی یو ھلنے شو۔ دو یمه ورچ
دواہ بریگیده فوج تاؤدے چینے ته مارچ شول او دشپے پرے غازیانو بنہ
ارمانو نہ اور یژول۔ په شمیر تیرے پنخس^{۱۵} چرے، درے اسونه او یواوین
ترے نہ ژوبل کول او نفہ ته سپاهیان تپیان کول چہ دوہ ته په
موقع مرہ شول۔

د بهرام خان غازی واقعہ :

فیرنگی ته چا خبری کرے وہ چہ د تاؤدے چینے په کیمپ چہ
کوے پلے د زونہ کری وو، دھنے مشر بہرام خان بند خیل محسود وو۔ د
وزیرستان دویشن کمانہ ردمکین د محسود و جرگہ را او بلله او ورته نے

اوویں چه :

”حکومت غواپری چه دبهرام خان کورومانزی ورانے کری“
 چینو محسود ورتہ اوویں چه ”ته بے عمه اوسمه“ مومن بہ پنچلہ
 وران کرو“

چنانچہ په ۱۱/ جون هغو بے ننگو بهرام خان سره دخیل یو ورور
 اوینیو او دواره نے لاس تری حکومت ته حواله کول۔ دوئی په دے هم
 قانع نه شول، دبهرام خان کورومانزی نے هم وران کول۔ ددے نه
 پسته بنوں بریگیکی رزمک ته واپس شواور زمک بریگیکی په تاؤدہ چینه
 پلتے شلو۔

داجبره هم یاد سائل په کارده، چه هر کله فوچونه دارسل کوتی نه
 راستانه شول او سراو غتے لالرل او بیا ذهنے خانے نه چلوجھلکی پیو
 ته اور سیدل نوپه دعه دوران کبئے به دددی په محافظت کبئے جنکی
 طیارو هم پروا زونه کول۔

ددے نه علاوه، چه کله دمکریوم نه سراو غتے ته فوچونه مارچ
 کیدل، هغه وخت فیرنگی پرله پیسے په ۵-۶/ جون د توری خیلو جرمک
 را او بلے او دا نے تحریری ترے نه او غوشتل چه :
 ۱۔ تاسوبه دخیل علاقے ہول سرکش عناصر سموی۔
 ۲۔ د حکومت په خلاف د نور و علاقو خنہ راغلی کسان به دخیلے سیمے
 نه شری۔
 ۳۔ کہ چرے فقیر اپی دوبارہ ستاسو علاقے ته راشی نو تاسوبہ نے

حتماً اوباسی -

۳۔ ستاسو پہ علاقہ کئے چہ خومرہ مغوبیان پرائی دی هنگہ بہ تول برآمد کوئی۔ کہ چرے تاسود حکومت دعہ حکومنہ اونہ منٹی نو حکومت بہ ستاسو پہ خلاف یو ٹھل بیا سخت اقدامات کوئی ॥

د دعو حکومنہ اور لوونہ پس د جرگے پہ خواہش د دوی د بشپر علاقے نہ د بلا کیدا ۲ پہ ہر خاٹ کئے د دوی دنیو ۳ درزمک پہ علاقہ صله کئے د دوی د بندش ۴ د سنتھرل وزیرستان رومنہ پہ درے میلہ فا باندے د دوی د کیو خالی سالتو ہمگی احکامات ختم کرے شول۔

ددے نہ علاوه تول هنگہ برممال چہ د حکومت پہ جیل خانو کئے پرا وو د سلو میلہ ہو پکو پہ جرمیہ خوشی کرے شول۔ پہ آخر کئے توری خیلود چلوب رخاست شد خاصہ دارو د بحال کولو درخواست ورتہ اوکرو، خو حکو اونہ منلو اور تہ نے اوںیل چہ کہ چرے دوی د قابوی پولیس پہ حیث بلا تخفواہ کار کول غواری نو ورتہ اجازہ ده، ہمگی اوس نے ضرور نشته۔

توری خیل وزیر پہ دے راضی شول او چل خاصہ دارے را اوبلا خور و روستو د جون تر پچھا سم تاریخ پورے حکومت پچھلہ د خلورو سوو قابوی پولیس سالتو فیصلہ اوکرو۔ پہ تیرو درخوا کئے چہ فیرنگی د محسدو د وزیر پہ سمو کئے فو خونہ خوارہ کری دواہو علاقو کئے زبرد خوف و هراس قام کرے دو، هنگہ وخت فقیر ایپی ہم ورتہ د خلوخھو می خلیفہ گانڈین فقیر، مولانا شیر زمان، ملک خونیا خیل او از لیں سو مرکے مشورے کو لے۔ دعہ شان فیرنگی چہ د توری خیلوم شرانو سرو پہ ۵۵ او

۶/ جون جرگئے کولے نو فقیر اپی ڦھنڈلوجازیانو په لاس لور په لور لائندی
اطلاع مکانے استولے چه :

”لو غوبل ختم شی نو دَفِرِ بُنگی په خلاف له خیرے ما وسله
بندھانو نه را اور سوی او هر سرے دھان سرو ڏھنڈلوجانو
زکوہ هم بیٹ المال ته رائجی“

دغه وخت به فقیر اپی ڻانیا نو ته ایله دومره ویں چه تاسود بنوں
میر علی، سین وام، رزمک، میران شاه او دته ڇھنڈلور مسخه په سرکونواو
پیکتوبنو باندھے حملے کوی او خصوصاً دانگری زانو د ڦلولو زیان کوشش کوی۔
دقیر اپی د هدایاتو په مطابق په خیسارہ کبنتے د ملا شیر علی خان
په مشری کبنتے محسود و ھوانا نو د فیرنگی په خلاف لاسونه واچول او په
قطبی وزیرستان کبنتے وزیر داورو وارداونه شروع کرل۔ هم په دعنو
شپور ھو کبنتے یو او لسی لدی چه د سرکاری سامان او یو ٿو ملا زمینو
نه پکه وه، درزمک په خواکنے غازیانو را گیره کرو۔ سرکاری ملازمین نے
اوو ڙل۔ سامان ٿئے لوپ کھواو لدی ٿئے او سیزله۔

ددے نه علاوه به لور کله د ٽيلفنون تارونه پريکو لے شول گله
به د بنوں ضلع ٿخه د هندوا نو ٿاروی اغا کولے شول او کله به د سرک د
بدر گئے ۰.۰۵ روپی سپا هیان ورثے شول۔ هم په دغه سلسہ کبنتے په ۶/۶
جون غازیانو د ټل (توچی) په خواکنے د فوح په یو پلاتون بريدي او کرو -
ما په کومور ھو کبنتے به چه د حکومت په اجازه په سرکاری سرکونو ٽيريفک جاري
دو۔ هغتوه به ۰.۰۵ روپی ROAD OPEN DAY يعني ویلے شول -

جهکرہ لپورہ تاؤدہ شوے نه، وہ چہ دفھیانو د کمک دپارہ نورے دستے او تینکونہ را اور سیدل۔ غازیان ہم ورمته شول او پہلے ساعٹ کبنتے درے تنه فوھیان قتل او پنچہ تنه سخت ٹوبل کھل۔ غازیانو د ڈلیو ٹوبیونہ سلاح و اخستہ او پسندے نہ اور یتے۔

پہلے ہاباندے فوجی چپہ :

فوھونہ لا د محسودو د سیمے نہ سم راستنا نہ «شوی نہ»، وہ چہ یو چل نے بیا پہ دغہ سیمہ دور ختو ارادہ او کرو۔ مقصد نے دا رو چہ هغو تولو محسودو خلقوتہ ہم، کوم چہ د شہر تئکی پہ جہکرہ کبنتے شامل وہ اویا نے د تیارے قلعے پہ حملہ کبنتے حصہ آخستے وہ، پورہ پورہ سزا و رکری۔ چنانچہ رزمک بریگیڈ چہ پہ تاؤدہ چینہ میشته وہ بیرتہ پہ ۱۲ جون لد ہے تہ مارچ شو۔ بلخوا د وزیرستان ریڈیونٹی د ۱۳ جون نہ تر ۱۹۷۱ شنگی بھلوزیو اوشابی خیلو جرگے را اولیے۔ ریڈیونٹی درو میبے دوی تہ دھغو کسانو د نومونو بنو دلو پھقلہ او ویل کوم چہ له مودو خنہ د حکومت پہ خلاف پہ تحریبی کارو بونکبنتے بونخ وہ۔ بل نے دا ورتہ او ویل چہ تاسو دغہ خلق و اپس راولی او د دوی د پرامن او سید و ضمانت کبنتے بی رغما راگری۔ جرگے تہ دا ہم او ویلے شول، چہ حکومت غواری چہ د محسودو پہ علاقہ کبنتے زرنہ زر سرک تیر کھری او درو میبے سرک به د شکتو نہ تر سراو نہ پورے جو پیوںی۔

جرگہ ایزو مشرانو تہ دا ہم او ویلے شول چہ دے خبرے فیصلہ

بہ دکاریہ آغاز کئے گولے شی چہ آیا سرکونہ د فوخیانو پیہ ذریعہ جور
کرے شی یاد پھیکدار انو۔ بھر حال چہ ختنگہ وی خوبیہ دے بارہ کئے
بہ ڈچا د حقوق مطالبہ اونہ منے شی او تاسو ته دا اخطار درکولے شی
چہ دسک دجور ولو یا فوجی گشتو پیہ دوران کئے خہ ورانہ اونہ کری
گئی سختہ سزا بہ درکرے شی۔

ھلٹہ ریدی پنڈ د محسود و مشرانو سرہ جرمکے گولے، دلتہ رزمک
بریگید د جنوبی وزیرستان سکاؤ پس سرہ پہ لدھا کئے یو جائے شولو۔
کله بھے دلدا ہے پہ نواح کئے گشتو نہ کول او کله بھے د فقیر اپی د
حرکاتو اوسکنا تو جائزہ آخستہ۔ دا خٹ فقیر اپی ڈارسل کوئی اونڈا م
پہ مینخ کئے روپوش وو اود شاہ ولی الگھے میں پہ علاقہ کئے دشکتو
الگھے اور زمک ترمیخہ بھے تقریباً د دو نیموس و غازیانو لشکر موجود
وو اود فیرنگی پہ ستر کو کئے بھے از غنی از غنی کیدلو۔ روستو تر ۱۵/ جون
پورے دعہ غازیان پہ برشکتے، شاہ ولی او بوبکہ BABRA KARA کئے تر
خلور و نسو پورے زیاد شول۔

فیر شگی چہ د فقیر اپی او د هغہ د لشکر جاج و اخستو نو ویرہ
و رسہ پیں اشوہ او د افیصلہ نے او کرہ، چہ رو مبے پہ شاہ ولی الگھے کئے
را گونہ شوے لشکر متسار کھی او بیا فقیر اپی ٹوندے او نیسی۔

دوا اللادین پہ کیمپ بارو یہ:

د د گے تصیم پہ ترخ کئے فرست افنتھری بریگیدہ کایں وختی د
گھر یوں کیمپ نہ روان شواو د والادین پہ سیمہ کئے نے کیمپ او گولو۔ پہ

لار چا ٿه تعریض پرے اونه گرو، وله هر گله ٿئے چه دیکمپ پیکتیونه
نگول، هغه وخت غازیانو ٿه نه ٿه باهونه پرے او چلوں او درے
تنه ٿئے سپاهیان ترے نه او ژل او یو ولس ٿئے چھرے ڦوبلي کرے۔
هم دعو غازیانو په کيمپ هم راتیمه کوه او د فوج نه نه دوه ته قتل او
شپر ميره مڳون کرل۔

مازیک غازیانو لازور در پسے راوپه او د شپه ٿئے ڈکمپ په یو بل
پیکٹه باندے درے ھله بریدونه او گرل۔ چه په نیجہ ڪښے میجر
تہام گنس TOM KINS سره دا ٿو ٽنس سخت زخمی او دیارلس تنه
په قتل او درسیدل۔

په ۱۶/ جون فرسنی انفنیٹری بریگیڈ بیان په دراندے روان شولو۔
منون غازیانو له پخوانه درته مور په نیو لے وے او باهونه ٿئے پرے شروع
کرل، چونکه په دے درج د فوج د محافظت دباره خوار السوجنگی طیارو
په فضا ڪښے پروا زونه کول او غازیانو داسے موقع نه، شوہ پیا کولے چه
په زړه پورے برید ٿئے کرے وے، نو فوج سلامت لا گن LAKAN
ته تیرشو۔

د لا گن و خوا ڪښے برید :

هم په دغه درج چه کله دغه بریگیڈ د لا گن نه والا دین کيمپ
ته ستيندو، نوي په لار ڪښے تقریباً دوه نیمو سو و غازیانو تکان پرے
راباندے کرل، او د والا دین کيمپ پورے ٿئے ترے نه دوه ميره

تمل او خلور میره ٿوبل کرول -

په ۱۶/ جون یو خوا د فرسٽ انفنٽری بريگيڊ هجوم وواو بلخوا
بنوں بريگيڊ د ناول نزی او یووا ۲۰WA ۲۰WA په لار آنج تالی ANG TALI
پيشقدڻي کوله -

په تلو تلو کنے نه اول په ناول نزی د کيمپ جو ٻولو دياره یوه فوجي
دسته موظفه ڪره او بيا د هغه نه پسته په دير مشكل سره آنج تالی
ته او تو. په ۱۷/ جون د غے بريگيڊ د سرو گوليُو په باران ڪنے چيل
هدف ته حُان او رسولو. حوزه ڪله دا ورته معلومه شوه چه غازيان
د شاه ولی الگه ۾ نه بلخواتلى دى نو هم په دعه ورخ پسته
رمک ته مارچ شو. په لار ڪنے بد بد او پزو لے شاو گنر مري
ٿوبلی ترے نه او شول. د غے فرسٽ انفنٽری بريگيڊ هم د والادين
کيمپ نه هم ڀوئر ته واپس شول او په تلو تلو ڪنے غازيان پرے بنه
زپونه يخ گرول -

ڊفيريائي دنيو و هخه:

دارسل ڪوئي نه شمال مشرق پله ڊ براماند په سيمه ڪنے دير
غازيان راغوني شوي وواو فقير اي پي ورته باقاعده لنگر جاري ڪرے
دواو ڀچله هم هلته د ڪل ڀمير ڪوئي نه مغرب پله په یوه خيوه
ڪنے او سيد لو.

ڊفيريائي سره بيا ويره پيدا شوه او دا حل نه ڊفيريائي د

ٿوندی نیلوارلاده اوکره، چه گوندے دغے په وزیرستان کئے
 د سکون او اطمینان فضا قائمہ شی۔ فیرنگی دغه خبره په صيغه راز
 کئے او ساتھ، او په ۱۹ / جون ۱۹۳۸ءے د جنوبی وزیرستان مليشا
 د جنپولے نه دیزرو او بنون په لار په لاریو کئے پت پتھے
 دوسلی ته راُرہ۔ هم په دغه ورخ د توجھی مليشے هغه سپاهیان
 هم په دوسلی ورسه یوھائے شول۔ کومرچه په رزمک تزی
 پراته وو۔ په ۲۰ / جون دواړه مليشے د دوسلی نه گھریوم کيم پ ته
 لارلے او هله نه شپه اوکړله۔ په ۲۱ / جون نه د شکتو نه
 الکو س، د ارسل کوپ خواوشا سيمه او د چکل ضميرکوت لروبرو
 سيمونه گهيره تاؤ کړه او سخت تلاش نه اوکړو۔ خوفقير اي پ په
 لاس ورنغلو۔ البتہ د تلاش په دوران کئے سپاهیانو د ارسل کوپ
 باني ارسل خان توری خيل او دوه ته نور کلی وال گرفار کړل۔

عل دغه وخت د ارسل کوپ نه بقول خلق وتلى وو، ارسل خان د
 ضعيفی په سبب پاتے شوے وو او فیرنگی گرفتار کړو۔ وروستو
 نه په د م شرط خوشے کړو، چه چيل یو جاہد ہوئے لنډای به
 حکومت ته تسلیموی۔ آخر هغه تسلیم شو۔ خوچه پلار نه خوشے
 شولو، نو هغه بیا د فیرنگی په خلاف میدان ته را لوتو۔

په دے موقع یو مُلا هم هغه وخت شهید کرے شلوکله چه
 ده، په فوج باندے ڈزوکولو ته ھان تیارولو۔ دَفِرَنگی پوره اميد
 پداشو، چه گوندے دارسل خان دُنيونه پسته به اوں فقیرایپی^{۱۷}
 اوئیسی، ولے داخل نئے دوه هندوان برآمد کرل، کوم چه ڈیوکور په
 توره کوتپه کبنتے له دریو میاشتو ٹخه محبوس وو۔

فقیرایپی^{۱۸} دَمَلِیَّت دَرَاتِک نه ورو میهے دارسل کوپا نه وتلے وو
 او په بھو آنامنڑے کبنتے میشته شوے وو۔ دَھَفَ ھَائَنَه دَجَوف په
 ۱۸۰۱ء شپه مل ضمیرکوپ او بیا دروستو په ۲۰ جون ما زیکر مرستَنَری
 ته تلے وو۔ ملیشیتے چه فقیرایپی په لاس ورنغلو نو
 دارسل خان ھرفتاری نئے غنیمت او کنڈله، او بیرته
 ڪرپیوم کیمپ ته لاره۔

دَرَزْمَكَ نَه وَانَا تَه لَارَخَلَصُول

د شاه ولی الکھے او د براماند په سیموکنے د
 فوج د تگ داتک په وجہ د انگریزانو حوصلے زیاتے
 شوے وے او یو ھل یجیا محسودو غازیانو ته دسزا او
 وانا ته د رزمک او جنڈو لے په منه د تلو راتلو لاس
 پرانستلو ته عزی ی تیخوریدل۔ چنانچه دے مهم دیاره
 د رزمک، بنوں او وانا درے بربکیده فوج تیار کرے شو۔

او پروگرام داسے مرتب شو، چه ڈ رزمک او بنوں بریکید کالمنه
به چلویشتی ته لیبر لے شی او ڈ هفه خاٹه نه به تو رعام او ڈ
چلویشقی شمال جنوب بر بدر ته کوچ کوی۔ وانا بریکید به سرکو
شپانه رعنی او تیارزے ته خان او باسی او بیابه دواڑه رزمک
او بنوں بریکید بیرته رزمک ته راستونینی۔ ڈ تاکلی شوی پروگرام
په مطابق په ۲۰ جون ڈ بنوں بریکید کالم ڈ رزمک خنه ڈ هیده
کوارتیر وزیرستان دویشن سره مارچ شو او ڈ رزمک بریکید سره ڈ
لدھے په مقام یو ڈھائے شو۔

په ۲۲ جون وزیرستان دویشن په خلویشتی باندھے راغوندا
شو۔ بل خا ملا شیر علی خان ڈ چلویشتی او تعداد په میخ کبھے
ڈ دوہ نیجو سوو غازیانق لشکر راغوند کرپے وو او ڈ شراونکی نری
تولہ نواح نے قابو کرپے وو۔

ڈ شراونکی جنکرہ :

ڈ جون په درویشمہ نیتہ رئیسک بریکید او دویشن هیده
کوارتیر، تو رعام کمپ ته ڈ تلو تیاری شروع کرہ۔ بنوں بریکید چه
ڈ چلویشتی په کمپ کبھے میشته وو، ڈ چاؤ دھے نہ پس په پیچ نینے
بجھے او وتو، او په لارو گورو نے پیکتوبہ اولکول۔

شراونکی نے، په تیارزہ سرک باندھے ڈ تیارزے نہ یو ولس
صلیہ لریه واقع دھے۔ داسیمہ ڈ سخت دشوار گزار عنوان او
چکنزو ہنگل خفہ دکھے وو۔ او قدم په کبھے خطوات موجود وو،

ولے خومره چه دغه لام تشویشناکه وو، دومره فوج بهتر حفاظتی
 بندوبستونه کړي وو، یو خوا په څخو باندے بار درانه، درانه توپونه
 او مشیندار ورسه وو. او بل خوا یعنی جنگی طیاره معاونت او حفاظت
 کولو. فوچونه بیخی بے عنده روان وو. او تر شراوېنگی نزی پوره پرے
 هیچ قسمه بلوسه اونه شوه - او هم هلتہ ئې په پاؤ کم اته بې
 هید کوارټېن مقرر کړو. په اټو بجو چه فوچونه بیارهان شول
 نو د شراوېنگی د سوئل له ځنځ نه پرے نزی نزی ډروند شروع شول.
 دغه وخت د فوچ سره د جنوبی وزیرستان سکاؤنس هم ملګرے
 شوھ وو. په کومه لارې چه دغه کثیر فوچ په وړاندې روان وو
 هغه د اوْن بوټونه دیره ڈکه وه. یو پلټون چه د فوچ مخکنې مخکنې
 روان وو او د عزوښو خوکه نه قبضه کولے، غازیانو را ګير کړو.
 زبردست بایوښه نه پرے او چلول او د ډومبو ډزوسره نه یو ولس
 کسان را لوغزول او وسله نه ترے و لجه کړه.

جګړه لا ټکیاوه، چه رنډک بریکیده هم امداد ته وړاوردیدو
 او د دواړو فرقینو تر منیځه دا نښته نوره هم تاؤ د شوه - د توپکو
 نه نوبت، یو په بل دستی بمونو غورخولو او په سنکینونو وهلو
 ته او رسیدو - تر ماسپېښنې خوښی جګړه او شوه. او د سترکه
 ډوبیدو سره فوچ په شا چلويښۍ کې پ ته ماته او کړه او توره
 ته او نه رسیده شو. په دهه جګړه کېټه د غازیانو د لوري نه
 یو ټین تکړه او د لے مش پیاندخان محسود شهید شواو فوچیانو

مته په لامن ورغلو. خود خوشحالی خبره داوه، چه ده هم په
خپلولاسو یو لوئے انگرین افسر لفتیننت کونل سکرانٹ ورلے وو. دا
پیاند نه علاوه بوز هم انهه^۹ تنه سرتیری غازیان په شهادت
او رسیدل، چه یو پکتے د پیاند سکه ورجه هم وو. د فیرنگی دلوری
نه دکرل کرلانته د قتل نه علاوه خوارلس^{۱۰} سیکان، پنجه^{۱۱} دوکره^{۱۲}
او در^{۱۳}ه د جنوبی وزیرستان مليشیہ سپاهیان هلاک، او یو فیرنگی^{۱۴}
افس کپتان ایچ-ایس-کنک (H.S.King) او ورسو پنجه خلویتست
تنه فوجیان ژوبل شول.

دغنسه د محسود و د خاصه دارو نه هم یو قتل او خلور کسان
زخمیان شول. په دغه خونی جنگکې غازیان د ۶۵ میله توپکو^{۱۵}
دوو مشیندارو، بې شمیره کارتوسو او پرمیانه مال و متعاق ترلاسه
کولونه پسته د خپلوشیدا دنو او محروم چین د سمبابنست په سلسله
کېنې خواره شول. فیرنگی دا موقعه غنیمت او گنرله او په صباله
په ۲۷ جون بنوں بریکیده قورقام پله مارچ شواوېنځ په ورلانده
چه د تاریخ ژاور خاڈار پوسټه رسیدو، نو رزمک بریکیده هم ورسه
ملګرے شواو سرک ئے قابو کړو. کله چه سرک قابو کړئ شواو
لور په لورئه په دواړو موږکو د ملټري پیکټونه او لګول شول
نو رزمک او تورقام ترمیخه کانواني هم تیره کړئ شوه.

د برېدم شخړه:

او سیوخوا د بنوں او رزمک د واړه بریکیده تورقام پله روان

وو، بل خوا د بربدر وادی سوئیل پله غرہ کېنے د شپنډ سوو
غازیانو جزار لشکر راجمع شوھه وو۔ یوشو غازیانو د فوج په یو
پیکت برید او کړو او د معمولی مقاومت په نتیجه کېنے د فوج نه خلو
تنه قتل او یو فیرنګی افسر لفتینېت اندرو سن (Lt. Anderson) او
ورسنه شپن سپاهیان ژوبل شول۔ د غازیانو د لوري نه هم یو
شهید او دُوه تنہ تپیان شول۔ په رسیدو خو فوج تو د رام تو رسیدو
وله او س دَخِل مَهْم په دوران کېنے ورته دَخِل مَهْم او زخمیا نو
وانا ته د استولو، او د زخمی اسوونو، خچرو او نورو خارو د سمبلات
مسئله پیښه شوھه۔

فیرنګی د رنګ په سرک د تو د رام او چلويښتی ترمیخه لار خلاصه
کړه او هم په دغه ورخ ټه د محسودو په او لسی لار یو کېنے خپل تعل مړي
ژوبلی فوجیان او زخمی خاروی واچول او د تینکوونو په بدړکه کېنے
وانا کېپ ته روان کړل۔ غازیانو له اقل د راته مورچه نیول ومه
وله کله چه د مرغ ژوبلونه خبر شول نو هیڅ غم عرضه په
او نکړو۔ د فیرنګی پاته فوکونه یو حُل بیا د محسودو په علاقه کېنے
خواره شول او په ۲۷ جون ټه د تالکۍ تو ټه او شراونه فري په
لام د تیارنے سکاټنس پوسته سره واره ول۔ په ۲۸ جون وانا
بریکیده هم تو د رام ته روان شو او په تلو تلو کېنے د عمر خمیلو په
کلی کېنے د ملا شیر علی خان په بهمار شدہ کور باندھه یو حُل بیا وړو خو
او ولن د بیمار ټه کړو۔

ڏجون ڏ میاشتے ڏ تیرو شخرو او ستو نھو باوجود غازیان هم
 هغے ڏ فیرنگی په خلاف پر عزم او کمر بسته وو او ڏ ملاشیر علی خان
 په مشریٰ کئنے ڏ تیتنے پال (Tianai Pal) په گرد و پیش او ڏ شولم
 خاصه دار پوسته شمال مغرب ته لوئے لشکر راغوند شوئے وو
 فیرنگی دافیصله او کره، چه ڏ شیر علی خان ڏ لشکر سره ڏ عزہ او وھی.
 او ڏ پروگرام په مطابق ٿئے په ۲۹ جون فوجو نه درخوشی کرل.

ڏ تیتنے پال ڏ غرہ:

ڏ جون په یو کم ۶۹ دیروشمہ نیتھ ڏ تیتنے پال په سیمه کئنے ڏ فوج
 او ڏ مشیر علی خان ڏ لشکر تر مینجھ ڏ معمولی نوعیت تصادم په
 نتیجہ کئنے شپُر میمه فوجیان هلاک او خوار لسیٰ میمه ٿوبل شول.
 غازیانو ته ڏ سپاہیانو وسله هم په لاس ورغلہ. وله ڏ ڏ باوجود
 فوج تیتنے پال ته خان او رسُلو او په یوہ الگوہ کئنے ڏ شیر علی
 خان خیخته پیدا کرہ. او ورانه ٿئے کرہ.
 ڏ دھے ڪلھ نه دغه فوج تور وام کیم په لارو. ڏ شراونگی جگرے
 نه را په دینغا تر تیتنے پال انبثت پورس ڏ غازیانو هم دیار لسیٰ ته
 شہید ان شول. او س فوجو ڏ محسودو په علاقہ کئنے ڏ گرخیده
 را گرخیده نه پسته په څلؤں جولائی ڏ ترخه الگوہ په سیمه کئنے
 په پت خپلو کلی کئنے ڏ پیاند خلن شہید کو هم ودان کرو او کاکش
 ٿئے او سینزو.

ڏ دھے نه پس په ۵ جولائی رزمک بریگیده او په ۶ جولائی بنوئی

بریکید دواړه رنګ ته ستابنه شول. د غډ مشان ڈجنوی وزیرستان
ملیشیا هم بیړته لاره.

د عامه بمباری دیکه :

په تیرو ورځو کېنے چه فیرنگی په بارا ماند حمله اوکړه او مکمل
طردئے قبضه کړونو په مقابل کېنے درجه فقیر ایپی هم ڈمسودو په
علاقه کېنے ڈسپین و شلو کسانو لشکر راغونه کړئ وو، او فیرنگی ته
بهئے پتون وهلو. په کوم څلائے بهئے چه شپه اوکړه، ڈ هغه څائے
منه به سحر وختي وقتل او وړج بهئے بل څائے تیړوله. په داموقعد
د فقیر ایپی سره خلوب نامتو او پیاوړی مشران مولانا شیر زمان، فقیر
شیر علی خان، دین فقیر او خونیا خیل ملکري وو.

د وزیرستان ڈ فوچونو مشر جنzel کولرج سو ویره پیدا شو،
او هر خاص و عام ته نه وارنګ ورکړو چه په کوم کلی کېنے فقیر ایپی
یاد هغه په خلورو ملکرو مشانو کېنے کوم یو ته هم پناه ورکړئ
شو، په هغه به بمباری کولے شي.

د ملک کلاجان او ټکاګو سرکرمئی :

په کومو ورځو کېنے چه ڈ مسدوو په علاقه کېنے فوچی کاروانی
کیدله، هغه وخت ڈسپین وام توری خيلو وزيرو هم دملک کلاجان
او ټکاګو په مشری کېنے ڈ فیرنگی په خلاف معاندانه سرکرمئی شروع
کړئ وسې، ټکاګو ڈ جوں ڈ میاشتے په رومبو شپو ورځو کېنے ڈ غزا
ميدان ته راوته وو او ڈغازیا ټو ڈیوئه ډلے مشرقا لکلې شوې وو.

ملک هلاجان او کاگو دواړه سره دوستان وو. کوم خاصه دارچ حکومت پخوا مات کري وو او بیا شه ده ته راضي کري ووچه دوئی به بغیر د تغواه د ايجنسی پوليس په حیث وظیفه اجرا کوي، هلاجان به د هفوئی د پښمانه کولو کوششونه کول او د حکومت په خلاف به نه وړن کاري ته لمسول. آخر حکومت ځبور شو او هفه قول خاصه دارئه بیارا او غونښتل، وله د هلاجان د فغوتې په اثر د یو خو کسانو نه علاوه نور حاضر نه شول.

هلاجان پخپله هم د فیونکی په خلاف تخریبی کارونه بنا کړل. د قل د کرم، په سرک ده د ولامه پل او دا سه د نور و ګنډ پلوف د تباہ کولو کوششونه او کړل. او هم د غه رینک د تیلیفون او تیلیکراف تارونه پریکړې شول او غازیانو یو پل.

فیرنکه د سپین وام د توری خیلوونه ډیر تنس شو او په ۲۸ جون ئې یو خوا په میرعلی کښه احتیاطاً فوځونه تیار کړل او بل خوا شه د سپین وام په لوري توچي سکاؤ تنس او تینکونه ودمارچ کړل. مقصد ئه دا او، چه هم د ملک هلاجان او هکاگو سره د عنزه او وھي او هم د وړن شو پلودون او سرک مرمت او کړي. د سانکه ساره پله پورې توچي سکاؤ تنس په لاریو کښه سواره یو پلے شو. وړانده د لاریو نه کون شو او پیاده روان شول. په یکم جولائی توچي سکاؤ تنس او تینکونه د هلاجان د کور په لوري ودمارچ شول او د هلاجان او د هغه د څلوا نه کورو نه ما نهی شه او نړول. په ده موقعه

غازیانو کلکه مقابله و دسنه او کره، خو فیرنگه بیا هم د طاقت په زور
په خپل مرام کښې کامیاب شو -

قبائیلی پولیس ته نیمه تنخواه :

قبائیلی پولیس کښې د توری خیلو اکثر هغه سابقه خاصه دار
وو، کوم چه فیرنگی د غفلت په وجہ موقف کری وو. هر کله چ
حکومت ته د دوئی ضرورت پیښ شو، فو دوئی ټه راوبال. و لے
د بلا تنخواه ملازمت په وجہ او د ملک کلاجان په لمسه دوئی
ټه لو د حاضریدو نه انکار او کره. فیرنگه هی هم د فقیرایپی د غازیانو
نه ترپونه راغه وو، چه دوهره خاصه دار هم ورنه با غیشول، فو
زبردسته خطره نه محسوسه کره. او په > جولانی ټه یو خل بیا توں
دا او غښتل -

دا وخت حکومت ته د ۲۷ کسانو د بحال کولو ضرورت وو.
و لے د کلاجان او کاکۍ د مسلسل معاذلاته جد و جهد په بنا
صرف ۲۹ کسان حاضر شول. د یکم جولانی منه ورته د خاصه داری
باقاعده نیمه تنخواه منظوره کړه شو. وروستو دغه تنخواه د
یکم ګست نه زاره په زله شو -

د ازلمیر په تهاتو ښه ناتا:

د فقیرایپی د هغه لشکر نه لا هغه هئنے غازیان پاته ودا او د
بریده ونوه په نیت ګرحدیل په کومو باندې چه په ۱۶ جون د شاه ولی
الکده په سیمه کښې حمله شوی وه. د دغه غازیان مشر از لمیر

وو۔ خائے په خائے بہئے چپاونہ کول او فیر تک بھئے د تلفات او
مشکلات سره غنائے کولو۔

جنل سر جان کولج په ۲۵ جون د مشاہ ولی الکدو مے تو لو کلیو
ته د بسارئ خبرداری و رکھرے وو۔ په ۲۸ جون له یو خوانہ دشا ولی
الکدو په کلیو کولہ باری شروع شو، او له بلے دوئے نہ جنگی
طیارو د میر علی او لاکنڑو په کلیو کجھ دنگے دنگے مانزی په مخبنہ
کریں او سختہ تباہی نے او کریں -

د عازیانو په عملیات تو کبنتے تندی:

د وزیرستان غیری اولس د فینگنی ظلم و جرنیه مرعوب نہ شر
بلکہ لائے په عملیات تو کبنتے تندی راغله۔ د دوسلي کمپ ته چه د
اوبو کوم بلاسپونہ تلی وو، هغه پریکرے شول۔ د رنگ، شام او
کریوم په سیمو کبنتے په گنڑو پیکھو وغ سختے سختے حملے او شوئے۔ د
شینکی په سیمه کبنتے عازیانو د فوچ د او بو راولو دله راکشیله کرہ،
او یو شیئر کسان نے ترے نہ ٹوبل کرل۔ د رنگی په کمپ او
پیکھو وغ بارونہ او چلیدل، او لور په لور د تیلیفون تارونہ پریکرے
شول۔ د دھے هر خھ نه د پاسه د جولا فی د میاشتے د دویم او دریم
تایخ چینھنی شپہ عازیانو یوے د لے د بنوں په پاسنی نوئے کلی چه
د بنوں بشار نہ جنپی پلہ په پنچھلیں^{۱۵} صیلہ باندھ آباد دھے حملہ
اوکری او د پریمانہ مال غنیمت سره سره نئے یو هندوکے او یوہ
ہندوکئی هم انگوا کرل -

په ديرَ دونئِ جرمانه :

ڈرِ لانزی په علاقه کئے چه ڈاکومنت په خلاف کوم وارداونیه
کیدل، هغه سيمه ڈ ووزی خيلو وزير و ديو شاخ ديرَ دونئی په حدود
کئے شامله وہ۔ نو ڈ علاقائی ذمه واري په وجہ حکومت په دوئی
باندھے دولسی ميله توپک جرمانه او لکوله۔ دغه شان جرمانه په
ملک شاهي کابل خيلو وزير و باندھے هم او لکولے شوه۔ حکم چه ڈ
دوئی اکثر خلق په مختلفو جنگوونکے ڈاکومنت په خلاف جتنکيده لو وو
حکومت ڈ دوئی نه ڈ نیک چلنئی په صماتت کئے ڈيرِ همalo مطالبہ
هم او کره۔

په رازين بمبارى :

ڈغازيا ڈفويو ڈله چه اکثر پکئے ڈ مکين نه او ڈه ميله جنوب
پله ڈ رازين کل جلال خيل محسود وو، ڈاکومنت په صند را پورته
شوه۔ ڈ دغے دلے ڈ منتشر کولو په غرض فيرنگی ڈ جلال خيلو
مشران را او بيل، خو غير قمنو مشرانو فيرنگی ته سکوت انكار او کرو
چه نه خو موپن هلتہ ورتلي شو او نه ڈ منتشر کولے شو حکومت
په دھے پوچ خواب او قهر بيدو او ڈ رازين په سيمه ڈ پر له پس
په اتم او نهم جولاني دوہ ورخه بمبارى او کره۔

په وزيرستان کئے سرکونه :

فيرنگی چه ڈجون او جولاني ساله ۱۹۳۸ په رومبو ورخو کئے ڈ
وزيرستان په مختلفو سيمو کئے فوجي مهبات سرتہ اور سؤل نو

دائے ضروری اوکنہ چه اوس ہرے اھمیت سیمے ته دلاری دنگ
قابل سرکونہ ہم تیر کری - کوم سرکونہ چہ په پروگرام کئے شامل وو
دھنغو مجموعی اووندا لے ۸۷ میلہ وو، او دھکومت لخوانہ ورتہ
دپنگویشت لکو روپو منظوري شوی وہ - دغه شان دبیتھو په
علاقہ کئے ہم د تجھڑی او نونکر تکنی په لار دکبر دسیمے ترکوت
پورے د سرک تیرولو فیصلہ او شوہ - او مزید شپنگ کہ روپیٹ
ودتہ منظوريت کرپے شوے -

ددے سره سره دشکتوئے خیسار اند جنوب پله اشواں، متنزی
اوکرکنڈوام پورے د پخوالو سرکونو مرمت ہم ضروری اوکنڑے شو -
ددے نہ علاوہ دشام په لوری او دکر دیوم په لار د دوسلی شکتوئے
په سرک باندھ ہم په تینی سرہ کار روان وو - په دے کار
کئے بہ تیکداران، مزدورانو افوج په شریکہ کار کولو -
دفعے دسوئیلی دکر دیوم نہ مد امیر کلی ته د بروہ نڑی په لار
تر سرا روغہ پورے سرک باندھ ہم په دیر نور کئے کار روان وو -
دفعہ تیکہ حمسود و ته در کرپے شوے وہ -

د جھوڑہ سرکونو نقشہ په لاندیتی چوں ترتیب شوہ:
۱) د دوسلی نہ تراحمد دوام پورے سرک بہ په لاندیت مخوا
تیریزی - د ابلنکی ورسک او نڑی ترمینجہ، مخکنے دشام دکرو
او الکدو په ختیز لوری - بیا د مد امیر کلی قطب پله دشکتوئے الکدو
د پورے وتو نہ پستہ دجنوبی او عربی عزوں سرہ د بروہ نڑی

په ختیز لوری -

(۲) دَرْمَكَ او خِيَسَارَهُ سُرَكَ به په دَاسِيمُوكَنَه يَسْتَلِ شَيْ : -
وَهُ دَ اِيْنَكَامَالَ بَزِيَ دَ اُورَبِيدَوَ نَهْ پَسْتَهَ دَشَوَالَ الْكَدَه سَعَ
سَرَه جَنَوبَ پَلَهَ پَه اوْچَتو رَغْزَوَ -

ب : فالادِين ته نزدَه دَشَكتَوَهُ الْكَدَه دَپُورَه وَقَوْنَه
پَسْتَهَ دَكَرْيَوَمَ كَيْبَ پَه خَواكَنَه دَدوَسَلَي او اَحْمَدَوَامَ سُرَكَ
سَرَه كَدَونَ كَولَ -

ت : دَهُ خَانَه نَه تَرَدَّا كَيَ الْكَدَه او بِيا كَونَ دَخِيَسَارَه پَه
وَادَيَ كَنَه دَبِيَ كَسَكُو تَرَخَوايَشَا پَورَه . دَدَغُو سُرَكَوَنَه دَتَعْمِير
ابَتدَا پَه ۷، جُون ۱۹۳۶ء او شَوَه . او تَر ۱۲، دَسَمْبَر ۱۹۳۶ء پَورَه
تَقْرِيَباً تَكْمِيلَه او رَسِيدَل . دَهُ سُرَكَوَنَه پَه جَرَوَلَوَكَنَه بَه شَيَهَه
فَوَحْيَانَوَ كَارَكَولَو . خَانَه پَه خَانَه بَه تَيِّكَدارَانَه او مَقَامَي خَلَقَوْهُم
پَكْبَشَه مَزَدَوَرِي كَولَه -

دَهَه اَكَو دَكَورَ نَرَوَل :

ذَجُونَ دَمِيَاشَتَه پَه آخَرَ كَنَه چَه دَسِيَنَه لَامَ پَه سِيمَه تَوْجِي سَكَافَ
وَرَأَخَلَوَ او دَجَولَه پَه يَكَمَ تَارِيَخَه دَمِلَكَ مَلَاجَانَ كَورَسَهارَكَوَه
نوَذَ حَكَومَتَ پَورَه يَقِينَ او شَوَه چَه كَونَدَه او سَه بَه حالَاتَ خَشَكَوارَ
شَيِّه، وَلَه خَبَه دَهُ بَرَعَكَنَه شَوَه او وَرَجَ پَه وَرَجَ بَه حالَاتَ خَرابَيَه .
آخَرَ فَيَرْنَگَيِّ يَوْحُلَ بِيا پَه سِيَنَه وَامَ بَانَدَه دَفَوَجَ كَشَيَ فَيَصَله او كَهَه .
دَحَكمَتَ دَاخِيَالَ وَوَچَه يَوْحَنَه بَه دَدَتَه خَيلَوَ پَه كَلَيَ كَنَه موجودَ

غازیان گرفتار کرپی او بل به یو اغاوا کړه شو هے هندو برآمدکړي
وله اصلی هدف نئے د مشهود مجاہد کاګو کور وو۔ چنانچه په ۱۱.
جولانی د شیوه او سپین وام قلعو خنه د شبې په دوه نیمو بجو
ملیشیا درهارچ شو هه او په خلور نیمه بېجے نئے د دته خيلو د
کلی نه چاپیره غرونو کښه مورچے اولکوله.

د سپین وام ملیشیه دوته د کیتو رو د قلیزه غاره، او د شیوه
ملیشیه خیزه غاره او یو - هم په دغه شبې د میرانشا او میر علی
قلعو خنه هم په دوه نیمو بجو سپین وام ته پلتنه او تینکونه او رسیدل
او د میر علی کیمپ خنه هم د سپاهیانو یوشیدن د کے لاری او تینکونه
ورغلل او د تبی عنہ سر او د سرویک الکڑے شالی او جنوبی اطراف
څه قابو کړل - ځنو سپاهیانو د ګنډلی نړی قطب پله په چکو چکو رغزيو
مورچے جوړه کړه - او بیا دغه سپاهیان د سرویک نړی په لار
د دته خيلو کلی ته ورنو ته او تلاش نئے شروع کړو - د ورځه تر
یو هے بېجے د هغه اغاوا شو هندو په حقله تلاش جاري وو خوپیدا
نئے نکړے شو - او تئی لاس بیرته ستانه شول - په داموقع غازیانو
د کمبوټئ په سبب د فیرنکی د قواف مزاحمت او نکړے شو سپاهیانو
د کاګو کور په بمونو لوخره او ۲۷ تنه کلی وال گرفتار کړل او بیا
د جنگی طیارو په حفاظت کښه د فوج او ملیشیه دغه دسته بیت سپین دام
شیوه، میر علی او میرانشا ته لاره -

د محسودو جرګه : ملامشير علی خان او ملک خونیاخیل چه د محسودو

په علاقه کېنے ڈانګریز افغان په خلاف کومه سرگرمئی جاري کړئ ووه،
 ڈهغه نه حکومت ترسپینه مو پوره شوئه وو۔ آخر د وزیرستان
 ریزیدینه ڈماسودو ڈنایندہ ملکاناف سره په لئن او یوویلسم
 جولائي ۱۹۳۷ء پرلمپس جرکے اوکړئ۔ ریزیدینه ته ڈملا
 شیرعلیخان او ملک خونیاخيل ڈشلو او ڈهغوي په سرگرمیو
 ڈبندیز لکولو سخت تاکید اوکړو۔ ڈملک موسی خان محسود، کوم
 چه ڈکال ۱۹۳۷ء نه ترکال ۱۹۴۳ء پوره ڈفیرنگی په خلاف سخت
 جنکیدلے وو، او ڈافغان حکومت اعزازی نامې سالار وو، په حقله
 هم ورنه ریزیدینه اووئل چه:

”دا صحیح ده، چه هغه اوس پخپله ڈانګریز افغان
 په خلاف والداتونه نه کوي، ولے ڈافغانستان ڈیسی
 نه چه کوم غازیان رائی ڈهغوي ڈاستونکه اویلستیا
 انتظامات ضرور کوي“

ڈماسودو نایندہ ملکاناف ڈریزیدینه په رو برو هڅه
 اومنل او په ملک موسی خان، ملا بشیرعلیخان او ملک خونیاخيل په
 ټه وفدونه اولینل -

ڈفیرنگی دا معمول وو، چه په نه خه حنبره به ټه ڈوزیرو،
 محسودو، دا وړو او بیټنوجرکه را بللے۔ داخل هم چه ڈریزیدینه
 سره کوئه جرکے او شوئه، ڈهغه خه خاطر خواه نتيجه او نه، وته، ځکه
 چه داسه جرکے به ډیزیه کیدلے، خونه به غازیانو ڈملکاناف

جړګو ته خڅه اهمیت د کولو او نه په ملکانافو ڏ فیرنگی احکام ڏ قران
ټکی ټکنېل. د غه وجه وه چه یو خواخو فیرنگی ڏ ملکانافو په ذریعه
ڏ ملک موسیٰ خان، ملک خوښیا خیل او ملا شیرعلی خان ڏ قلارولو
کوششونه کل او بل خوا ملامشیرعلی خان په فیرنگی باندے ڏ منظمه
حلې پروګرام من تیبلو.

د آسمان مَنْزَى جَكْرَه:

ملا شیرعلی خان به په فیرنگی باندے ڏ بردید کلو په ترڅ کېنه
کله ڏ محسودو ڏ بوپدر په مضافات کېنه موقع لټوله او کله به ڏ
شراوونگی نړی جنوب پله. آخر په $\frac{۱}{۳}$ جولائی نه د آسمان مَنْزَى
کېمپ په یو پیکټ په دره نېیه بېي شبحون او کرو. د غه پیکټو
کېمپ نه اتیا ګنه لره وو او اولس^{۱۱} تنه سپاہیان پکنې موجود وو،
چه په یوه خیمه کېنے او سیدل. ڏ پیکټ نه چاپیره ڏ ګټهو بیزل تاؤ
شوې وو. او ڏ بیزل نه چاپیره ڏ از ګېچنو تارو ټوچال غور پیدا
وو. خیمه ڏ چاپیره بیزل په مینځ کېنے لکیدل وو. او ڏ بیزل دنه
به خلورو سنتريابو په هر ورکوله. تعدادی غازیان پت په پته ڏ
پیکټ تر بیزل دواوېښوئدل او ڏ پیکټ په سپاہیانفه یو دستی
بم و ګټنالد کرو. ڏ بم ڏ چاؤ دنه سره په پیکټ کېنے ګټن سپاہیان
تپیان او یو سنگلر ھلاک شو. کوم سپاہیان چه روغ وو هغوي
هم په غازیانو جوابي بمونه دواوېخو. د غه بمونه ڏ پیکټ نه
چاپیره تارو ټونکېنے او لکیدل او تارونه ٹاسکے واسکے کول. دا حل

غازیاوند یو خوانه بیا پریه بمونه و رکزار کول او له بله خوانه نئے
 ڈ توپکو بازومنه پرسے او چلول۔ او ڈسے سره نئے سمسستی په
 هعنوشلید لیو تارونو کبنتے تربیز لے حافظه وراورسول، پیکتہ ته
 دروازیدل او ڈ فوجیانو سره په چارو، سنگینون، کانہ، کتو،
 او تھری په تھراونبنتل۔ او ڈ یو ہے کھڑی قاؤدھے جکپے نہ پسته
 غازیان بربالی شول او ڈ پیکتہ په سپاہیانو کبنتے شپن تنہ هلا
 شپن کسان مرگونی او چلور تنہ سخت رخمان شول چہ یو برشیون
 پکبند پت په پتہ کیمپ ته حان اورسولو۔ غازیانو پچلس میله
 قویک، یومشین کن، اتھ ویشت دانے دستی بمونه، یونینم زر^{۱۵}
 کارتوس او پریمانہ مال و متاع ولجه کرو۔ او له خیر مے سالم
 او غامم لارل۔

ڈ شینکنی خیلو محاصرہ:

ڈ آسمان منز نئے په پیکتہ چ توریالو غازیانو ذریونه یخ
 کول او ڈ پریمانہ مال غنیمت تر لاسہ کولونه پس بیرتہ روان
 شول نو ڈ پیکتہ ختنہ چہ کوم برشیون ویشتلے شو ہے سپاہی په
 کوشید و کوشید و کیمپ ته خان رسولے وو، هنچ چغہ ورپے رکنہ
 کوہ او ڈ سترگو په رب کبنتے فوح ڈ شینکنی خیلو محسودو قارون کوہوٹ
 او بونی خیلو کلیو نه محاصرہ او کرہ او په هر کور، ججرہ او کنڈر
 کبنتے نئے ڈ غازیانو او ولجه کبھے شوی سامان پلتنه شروع کرہ، ولے
 ہیچ نئے موئندہ نکھے شول۔ البتہ او ولس تنہ کلی وال نئے ڈیرغالو

په طور اوئیوں - خلور ورئے پس حکومت دنزوئے نزدے
علاقو ملکانان هم را اوبل او ورته ئے اووئیل چه :

”چونکه د حکومت په موجوده مالی جانی تاوان کېنے د
کافی ڪم او مردار الگوئے خلقو لاس وو نو دوئی ته دا
آخری نو تیس ورکوئے شي، چه د هغۇ حملە آورو شناخت
او د توپکو د بىراەمد كولو کار دە تر سلم گىستَ پورے
سرته اور سوی“

خود رئے پس حکومت ته دا پته او لگیده، چه د فوحىانق نه
ورى شوي عنۇڭ توپك د ملا شير على خان سە دى او هەخە لگيادە
خرھوي ئى - فيرگى خىلە ھەلە خەلە او كېپە خو كامياپ نەشى، او
عاقبت داچە د ملا شير على خان پە قوم ئى دولسى ميلە توپك او
شىپن سوھ روپى جى ماھە او لگولە -

د فقیرايىپى پىريکىرى سر تە تىك :

لە خنگە چە علگىبىئە ذكر شوئە دە، چە كەلە فقیرايىپى د
ارسل كوت نە لا زو نو پە يو خائىء بە قطعاً تىيىكارە نە كولوا و
ھمېشە بە خپل مسكن پە كىردىش كېنە ساتلو - د مىاشتە پە يىماى
كېنە فقیرايىپى د سىيۇغۇر پە سلسەلە كېنە او د شابى خىلۇ محسودو علاقە
د پىريکىرى سر پە قطبى او قبلىيىز لوڭىزنى كېنە سكوت اخ提ار كە -
پە دە خائىء كېنە تو لە پىنځە خېشى خە - يوه ځىخە دە خپل كورتە
مخصوصە كېپە وە، او باقى خلودو كېنە يوه د جومات او دىرىئە د

میلمنو ڏ قیام و طعام ڏ پاره او تاکله -

دغه سیمه یو داسے مینھومانه حُلَّتْ وو، چه محسود، وزیر،
داور او بیتني به ورتہ په آسانه راتلے شول۔ دغه شان به ڏ
کونـشکتوئی توري خیل، ڏ بنوں ڏ ضلع سریازان او ڏ خونیاخیل
او په گبر کبته ڏ دینـ فقیر غازیان هروخت ور رسیده شول.
بله دا چه دغه ڻاھُ ڏ فوجونو ڏ ناخاپا حملو ٿخنه هم په ڏ ده وو۔
دـکـراـشتـی (KARESTA)، او شـکـتوـیـ الـکـدوـ ڏ یـوـخـائـ کـیدـ وـ مقـامـ سـرـ
دغه ڻـاـھـ ُـلـیـ تـنـگـ تـهـ نـزـدـهـ وـوـ -

ڏ فقیر ایـ پـیـ دـعـوـ خـمـخـوـ تـهـ چـهـ کـوـهـ لـاـرـهـ تـلـ وـهـ هـغـ
دـیـرـهـ تـنـگـ، خـطـرـنـاـکـ اوـ ڏـ اوـنـ جـوـتـیـوـ ٽـخـنـهـ ٽـکـهـ وـهـ اوـغـازـیـاـنـوـ بـهـ
شـپـهـ وـلـجـ ڏـ عـزـوـدـوـ پـهـ ٽـخـوـکـوـ پـیـکـتـونـهـ لـکـلـوـ وـوـ اوـ پـهـرـهـ بـهـ کـوـلـهـ۔
فقـیرـاـیـ پـیـ چـهـ مـکـلـ طـورـ دـلـتـهـ اـسـتـوـکـنـ شـوـ اوـ پـهـ ۲۰ـ جـوـلـائـیـ ئـےـ عامـ
لنـگـ جـارـیـ کـرـوـ، نـوـاـسـ بـیـاـ دـهـ ڏـ انـگـرـیـزـاـنـوـ پـهـ خـلـافـ عـلـیـاتـ شـرـعـ
ڪـرـلـ۔ خـلـوقـتـهـ بـهـ ڏـ دـخـاصـهـ دـارـیـ نـهـ ڏـ مـسـتـعـفـیـ کـیدـلوـ، اوـ ڏـ
انـگـرـیـزـاـنـوـ پـهـ خـلـافـ ڏـ عـنـزاـ کـوـلـوـ تـاـکـیدـ کـوـلـوـ اوـ ڏـ دـهـ سـرـهـ سـرـهـ
بـهـ نـےـ تـورـیـ خـیـلـوـ اوـ ماـمـیـتـ خـیـلـوـ وزـیرـوـ تـهـ دـاـ هـمـ وـیـلـ چـهـ :
”تـاـسـوـ پـهـ اوـرـیـ کـبـتـےـ زـنـمـکـ تـهـ کـبـتـےـ مـهـ رـاـلـئـیـ۔
حـکـهـ چـهـ مـاـپـهـ سـرـعـ دـاـسـ الـکـدوـ کـبـتـےـ ڏـ زـنـمـکـ کـیـمـپـ ڏـ
اوـبـوـ پـهـ پـاـپـوـنـوـ بـانـدـهـ ڏـ حـمـلـ کـوـلـوـ پـوـرـگـرامـ جـوـرـکـرـهـ ڏـ“
دـغـهـ شـانـ دـوـيـ ڏـ اـفـغـاـنـسـتـانـ ڏـ پـکـتـیـاـ تـورـیـاـلـوـخـوـانـلـوـ تـهـ هـمـ ڏـ جـهـادـ

دعوت ورکللو. شوال او شکی تئے هم خپل بروشی او لیبلو. او
خنے ڈ وانا په لوری هم روان کل، چه ڈ انگریزیانو په خلا
خلق را اوچت کری.

خودھے پس ڈ وزیرو، محسودو، داورو، بنخواود افغانستان
دسمیے دلے دلے خلق پریکری سرتہ ورچلاند شول. ڈ قیام طعام
اعلی بندوبست وو. خلقو به ورتہ ڈ لرے لرے حایونونه ڈ چندے
په طور نقد و جنس راولی. فقیر ایپی په یومبی ھل ڈ بیت المال
ڈ حساب و کتاب ساتلو دپاره یو منشی مقرر کرو، او ڈ بیتھو ٹخنه
ئے ڈ خلویتی تو بادی ھکار ھم بھرق کرو، چه باقاعدہ به ڈ بیت
المال ٹخنه معاش ورکو لے شو.

دین فقیر ڈ کماندھ رانچیف په حیث

ڈ فقیر ایپی مستقله قوی په خودھو کئے تقریباً تردو و سو
پورے اور سیده او دین فقیر نے ڪماندھ رانچیف او تملکے شو۔
فقیر ایپی ڈ تھے یو خاص سور کو ڈیپے چھ بنکلی بیجونہ پرے لگیدلی
وو، ورکرو۔ یو تو پ نے هم ورتہ او سپارلو، کوم چھ په میرونه
کئے جو رو شوے وو۔ ڈ تو پ نہ علاوه نے ڈ شوال نہ ورپے یو خونه
مکو گھو اور تو پ عندرداری هم ورداستول۔ دغه گھو گھو او عندرداری په
اُرکن کئے ڈ امان اعلیٰ خان په خلاف ھلو گللو کئے بیولی شوی وو۔ ڈ
کماندھ رانچیف عہدہ حاصلو و سره دین فقیر ڈ عازیزانو وارہ وارہ
تو لوکی تشکیل کرل او لاندینی خصوصی هدایات نے ورتہ واورول چھ:

تاسو ڈسپک ڈزغښت په فوج بریدونه او ڈ
غرونو ڈخوکو نه درباندے باړونه چلوی او په تولو
پیکتو ټونه عموماً او ڈمدویل او دوسلی ترمیخنه
حضر صنائعندی اچوئی ۴

ڈ دین فقیر ڈهدا یا ٹو په تعمیل کېنے ځاز یا ټونه سیدگی ڈ
پوست په یو پیکتے باندے برید او کرو او یو غشت انگریزا فنس
او دوہ سپاھیان نے او ٹول -

سر بیره له دهه نه هغه فوجیان خوبه هروخت ڈ زیدل کومو
چه ڈسپک ڈ منډ ولایق حفاظت کولو ڈ دغنه سنتکن صورت حال
څخه فریگه ډیر ټنگ شو، ولے چه هره وړه به یو خوش سپاھیات
ویشتل شول ڈ میاشتے په آخر کېنے د غواړه ټونه ڈ رزمک او شام
په سیمو کېنے لانور واحستو -

ڈ بیټن په علاقه کېنے دین فقیر ھم ڈسپک ڈ تعمیر په
خلاف پرو پیکنده شروع کړے او ڈاکا خيلو قام چه کم یو مشر
حکومت ھکرتار کړے وو، ڈ هغه ڈ خلاصون په حقله نے زود
لکوله وو او ڈ سرا روغه او جنډو لے سکاټو ټس په قلعه نے ڈ
حمله کولو پرو ګرامونه جو ټول -

ڈ فقیر ایپی ورود شین زمان په تیرا ہ کېنے ڈ او ګز و ټبیلو سٹ
ڈ ګمک غونبنتلو په بانه کېنے مذاکرات کول او هم دغه شان فقیر ایپی
ڈ ملا پاوندہ ڈ حوئه شهزاده ملا فضل دین او ڈ شیو ہے فقیر یسین ګل

(یاسین محل) کوموچه نه خواعلمیه د تاج برطانیه مخالفت کولو او نه حمایت، دے ته مجبورول چه د انگریزانو په خلاف د جهاد کولو بر ملا اعلان اوکړي، خوهغوي دے ته تینګیده نه شول.

په کارکنزوام باندې یړغل :

فیرنگی ته چا جاسوسی کړئ وه، چه په کارکنزوام کښه د فقیر ایپی د غازیانو یوه تکره چله موجوده ده او پرمیانه راشن نه خوندی کړئ ده. فیرنگی د هغه غازیانو د نیو او راشن تباہ کولو په سلسله کښه په کارکنړه: ام د جمله فيصله اوکړه. د کارکنزوام کلې د دره غونه داری او خیسانه سرک نه مشپن میله لرمه د پریکړی سرنه په خلور میله فاصله باندې واقع ده. فیرنگی د ۲۳ او ۲۴ جولائی ۱۹۳۸ په منځی شپه د تینګونو په ملاتر سره د میراثاټ نه مليشیا او د بنو نه بارډر پولیس درمارچ کړو. دغه قولی چه د دره غونه داری او خیسانه په سرک واقع سین شنک ته او رسیده نو سپاهیان د لاریو نه کون شول او پیاده دوان شول.

تقریباً په دوه نیمو یجو حینو سپاهیانو د کارکنزوام کلې نه چا پیه موږ چه او لکوله او خنې په کلې ورکړو شول او هن خنې لټ په لټ واړو. خونه د فقیر ایپی غازیا په ګوتو در غل او نه راشن بلکه خلقو چوا کلې خاکړئ وو. سپاهیانو ايله

ڈغلے شل تشن عُوندی موئندہ کرل۔ او اورئے ورتھے کرو۔
په پینچ نیمو بجو بارچر پولیس او مليشیا واپس شول، خو په
تلوتلو کبئے غازیانو ترے دوه تنه مرء او اووہ کسان ٿوبل
کرل۔

په پریکری سربمباری:

فیرنگی چه په کارڪنڑوام کبئے خه بوده او نه کرھے شو،
نو په پریکری سر ڻے ڈمباري کلو فيصله او کرھ، دو مبے
ئے ڈپریکری سر په سیمه کبئے په غازیانو ڈوارنگ نو ٽسو نه
اوغورخول، او بیانے په یکم اکست پرے بمباري او کرھ - ڈ
بمباري په وخت فقیر ایپی په خپله ٿمتحه کبئے موجود وو -
او ڈ اکست په دریم تاریخ نے ڈھنگ ھلائے نه او لیبردل۔ او
ڈ شوئیدر عنہ په لار، چه ڈ رزمک نه تقریباً اٹھ میله
شمال مغرب ته ده، ڈ مدآخیلو په علاقہ کینه لمنزے سر ته
واوپید و -

دَقْقِيرَاءِيَّيِّي مَنْدَيْيَه تَهْتَك

په وزیرستان کېنے د بريطاني حکومت په خلاف د اولس معاند انه
اقدامات او په مقابل کېنے په دوئی باندے د فیرنگی د وحشت او
بربریت نه د کے انسقای کارروائی حکومت د زنبتو مشکلات تو سره مخاغن
کړے وو. بله چاره نه اونه لیده، په زمکه لاندے نه د افغان حکومت
سره دَقْقِيرَاءِيَّيِّي په قله یو منافقانه سازباز جوړ کړو۔ چنانچه د مندَيْيَه
اوسيدونکه الملاجاهد ملک محمد موسی خان محسود چه د افغان حکومت
له خوانه اعزازی نائب سالار وو، د پیر محمد (ع۔ ش فرقه مشر) په
واسطه د افغان صدراعظم سردار محمد هاشم خان له خوانه د لاندې
منن یوم مکتب وصول کړو۔

"۱۳۱۶ء۔ اسپنیلہ ۱۳۱۶ء ع ع ش

بـ
میرزا موسی خان نائب سالار صاحبہ! جناب فضیلتما
 حاجی صاحب میرزا علی خان او د وزیرستان شہزادہ!
د ۱۳۱۶ کال د اسد په شپا پسمہ ورخ د جمعہ د نماز
نه وروستو صدراعظم مانہ یہ ټیلفون لار بشودنه او کړه چه
لومړی تاسو بناغلوته د والاحضرت سلام او رسوم او بیاد باندے
زیرے او کړم چه د افغانستان مهربان حکومت د پیرنگی حکومت
دے ته او کړے دے چه د پښتونلوئی د پیت او ننګ سره د
سمه د وزیر و محسود و سره صلح او کړی۔ پیرنگی حکومت د

افغانستان سره ژیه کرے ده چه چیل لشکراو پوچونه د
 وزیر و محسودوله خاور مے نہ او بابی، خود اهلہ چه دوزیر و
 محسودو خلق پرے یرنگل او بلوجھه اونه کری۔ فیرنگی دئے ته
 هم غارہ ایبنتے ده، چه بیا به چرے هم دوزیر و محسودو په
 مذهب، عزت او ننگ و ناموس پورے نه لگینی۔ اوس
 تاسوته پکار دی، چه دصلح د شرطونله ترسید لوپورے
 قرار کبینی اولاس و پینے اونه خوزوئی۔ دخدا نے په پیروز وئینه
 او د افغانستان د حکومت په هلو خلوچه من زموږ، وروښو
 ته د پېښتو، ننگ او دین په باب کومه بری او سوبه حاصله
 شوے ده دا د افغانستان چیره پخه او پخوانی آزمو وه او دا
 یو چیر لوئے خدمت دے چه د افغانستان حکومت تاسو دیا
 او کړو، او د دے مطلب د پاره من که خیر وی موښ او دوزیر و
 محسودو خلق بریالی شو۔ تاسوته چه په دے باب ما لومړے
 پوره پوره تفصیل در لیږ لے دے، هغه له ستګولاند سے
 او نیسی او ځان په حوصله او نیسی چه افغانستان پیرنگی ته
 خر ستر ګکه او کوز ستر ګکه نه شي یا

ع- ش- پیر محمد خان تره خیل"

ملک موسی خان ته د سردار محمد هاشم خان خط هغه وخت
 رسید لے وو، چه فقیر ای په لامنزې سرته نه ووتله، نوده یو خوا

فیقیر ایپی ته دار سید و په درومبی و روح دمندی په دتلوبلنہ ورکرو۔
بلخوا نے فیرنگے خبر کرو چه ما فیقیر ایپی او د وزیرستان یو شمیر ملکان
او مشران را بللی دی، چه که ممکنه وی چه دصلح یو نجور پشی۔ رج
ملک موسیٰ خان چه د افغان حکومت له خوانه د فیرنگی او د فیقیر ایپی
ترمینځه د صلح کوشش کولو چقله فیقیر ایپی خبر کرو، نزهه ټه دا
خبره ناشو فے بنکاره شو، خوبیا نے هم غاره ورته کیسندوده۔ د فیقیر
ایپی د اخیال ووچه که صلح اونه شی هم، خوکوم خلق چه د لته راغوندا
شی په هغوي باند سے به د ده د مجاهدانه تبلیغ اثر ضرور پریوچی نو
حکم ده موسیٰ خان ته "هو" اوکرل۔

ملک موسیٰ خان د افغان حکومت په خوبیه د کانفرنس د پاره
درومبې ځانے اړکن تاکله وو، و لے دروستو افغان حکومت د غه ځانے
رد کرو اوده ته نے اوږیل چه کانفرنس د په شوال کښے اوشي۔ چنانچه
ملک موسیٰ خان د غه کانفرنس په ۱۶/اگسٹ سنه ۱۹۳۷ د شوال په مانوچه نوی
ځانے کښے چه دمندی په شمال مغرب پله اووه میله پرتاؤ لري
اویتاکلو۔ فیقیر ایپی هم په ۱۰/اگسٹ دمندی په نه روان شواو په قلار قلا
اوبلن ته اور سید و هلتہ نے په ۱۳/اگسٹ د جمیع په ورخ په زدگونو
نفوسو مشتملے جمیع ته د جهاد چقله تقریر اوکرو۔ او بیانیخ ملنۍ سه ته لا
په ۱۶/اگسٹ په مانوچه کښے تقریباً شپنځر نفوس راجمع شوی ووچه
په هغوي کښے ګز علماء، سیدان، ملکانان او غازیان شامل وواونامتو
هستی په کښے په ځان فیقیر ایپی، شهززاده فضل دین، دشیوے فقیر

یسین مل، ملک آیوٹ او د افغانستان دوه نور اعزی نائب سالاران
 عبدالله خان عرف ماریستان مداخلی وزیر او سادے خان شمن خیل
 محسود وو.

د فیرنگی سره د صلح د شرطونو په قله یو تربله بحثونه شروع شول
 د طویلومذا کراونه پسته جرگه د صلح په ضمن کښه د شرانطو د تجویز
 کولو واک واختیار فقیرایپه ته ورکرو او هغوي د مولوی محمد ظاهر شاه
 په لاس لاندینې شرانط نوشته کړل.

- اسلام بې بې بېرته مسلمانانو ته حواله کوله شي.
- په وزیرستان کښه به شرعی احکام اجرا کوله شي.
- انگریزان به مستقل طور د وزیرستان نه اوچي.
- د جنګ په دوران کښه چه هر خومره وزیرستانیان قید کړي شوی
 دی، هغه به خلاصو له شي.

ددے نه علاوه د غازیانو یو هدنې جرگه د فیرنگی سره د مصالحتي
 مذا کرا تو د پاره او ته اکله شو او د افغان حکومت د فرمان د اثر لاند نے
 دا کانز سے کیښو د لے شو، چه د جرگه د راست نیدو او دروغ غه جوره
 د حالات تو ترڅرګندیدو پوره به نه خوک د فیرنگی فوچه لاس
 اچوی او نه به نه په چهاو نریو بلوچه کوي. په آخر کښه فقیرایپه
 پا خیدو په اس سور شواو ټولو خلقو ته نه اوویں چه :
 ”روزبر او د فیرنگی ترمیخه هله امانيت برقرار پاته کید کې شي
 چه حکومت ز معنې سره د اسلامی قوانینو په مطابق موافقه

او ساتی - بله دا چه که فیرنگه زمونبَد مصالحتي شرائطو په باره
کښه د افغان حکومت سره د مکروه فریب وضع او کړي نوزه به د
حکومت د مخاصمې نه لاس وانه خلسم -
د ه دخیل تقریر په دوران کښه د حاضر سیو شخنه هم او پوښتل چه،
که چرے زه د فیرنگی په خلاف جهادته دوام ورکول غوره او ګنډ، نو
تاسو په زماحمایت کوي که نه؟
ټولو په یوه خُوله ورته او ویل چه هو کوبه نه " د دے نه پسته
فقیرایپی خلقو ته رخصت ورکرو او ورته نه او ویل چه او س تاسو
څلوا څلوا کورو نو ته لا پشی - ترڅو پوره چه افغان حکومت مونب
ته د فیرنگی له خوانه زمونبَد شرطو نو حواب نه وی رالیبر لې تره هن
تاسو په فیرنگی هیچ تعرض مه کوي او د حواب په راتلو کښه به ضرور
یو خوهفتی وخت او لوگي -

فقیرایپی د څلوا مصالحتي شرائطو د ستاويزات د څلوا لاندیسو
مشرازو خلیفه مولانا غازی میرجان، عبدالحکیم عرف تحویلدار مولوی
حمد ظاهر شاه، قاضی محمد امیر شاه محسودا و غائزی محمد اکبر خاپه لاس
شاه ظاهر شاه ته واستول -

د فیرنگی دولو افواه :

فقیرایپی چه کله د پیکری سرنه کړه او کړه او په شوال کښه نه د افغان
حکومت نمایندګانو په واسطه د فیرنگی سره مصالحتي خبره شروع کړي
نو په وزیرستان کښه دا مشهوره شو چه فیرنگه وزیرستان خالی کوي -

سره ددے چه دغه وخت هم فوخونه یو خوا بخوا حمیدل، ولے بیا
 هم دچاپرے دایقین نه کیدو، چه گئی فیر نکے به پاتے شی۔
 دغه افواه خه وہ، چه فیر نکی ته هر سرے زمرے شو، ملکان او
 خاصه دار هم ترے نه بڑویل شول۔ لور په لور هنکاے را پورتہ شوے
 عن چه په پخوضل عوکبئے هم حائے په حائے بربیدونه شروع شول۔
ڈائینکامآل بریدونه:

درزمک په سیمه کبئے غازیانو، اینکامآل غره په پیکھونو باندے
 متواترے درے ھلہ په ۳/۲ او ۱۰/۱ اگست حملے اوکرے او خوارلس
 ته سپاهیان نے قتل او پنجھہ تنه ژوبل کرل۔
 دغه شان دپخوضل عوپه گزو، کلیو هم عدی، واچو لے شوے او د
 هندوانو اوسرکاری املاک ته زیست تاوان او رسولے شو۔ په دغونھلو
 کبئے یو هندوا او وڑ لے شواونه، کسان ژوندی اغا کرسے شول۔ فیر گئی
 به که هر چوارے گودرے ورته نیو لے خوغازیان نے لاندے کولے نه
 شول۔ یو ھل چه دخیر و خیلو خوا کبئے غازیانو په سرکاری رسالہ حملہ
 کوله نو هغه وخت نے د فوجیانو سرہ سخته مقابلہ را غله او په نتیجہ کبئے
 پنجھہ سپاهیان هلاک او درے ته سخت ژوبل شول۔

ڈپاک لیتے سربریں:

هم په دغه سلسلہ کبئے چه هر گله په ۸/۱ اگست بنون بریکیپه د
 لد ہے نہ رزمک پله روان وو، نو دتاوڈے پچھے په قطبی ارجخ ڈپاک لیتے
 سر سرہ جو خنث خلوی سبتو غازیانو را ایسار کرو۔ سخته جھگڑہ او شوہ او په

نیجہ کبنتے دفوہیاں دلوری نہ اتھے قتل او خلوات نہ مرجون شول چہ
یوبیہ کبنتے فیر نگے افسر لیفٹیننٹ پی۔ ڈبلیو۔ پی گرین (LT.W.P.GREEN)
هم شامل وو۔

دمداریکلی انبتنہ:

سرہ ددے چہ په دے شپور حُو کبنتے فیر نگے دغازیاں دلاسہ
زبنت په ترار وو۔ هروخت بہ حملے پرے کید لے او تاوانونہ بہ ورتہ
رسیدل، ولے ددے باوجود بہم په قلار نہ کبینا ستو اوپر لہ پسے
بہ نے دسر کونزو پہ تعییر زور نگو لے وو۔ د دوسلی او گریوم ترمیحہ چہ د
موہر ونزو پہ کوم نوی سرک باند سے کار شروع شوے وو، هغہ تکیل تہ
رسید لے دواوی پہ ۱۲ اگست دعام ہریفک دیارو پرانستے شوے وو۔ دغہ
رنگ پہ نزو و سرک کونزو باند سے هم پہ تیزی سرہ کار روان وو۔ لور پہ لور د
فوہیاں کیمپونہ، پیکیمپونہ او گشتونہ هم جاری وو۔ هم پہ دعہ سلسہ
کبنتے چہ دزیر تعییر سرک کونزو دزغشته پہ ترخ کبنتے توچی سکاؤ تیس د مداری
کلی کیمپ آباد کرو او د پیکیمپونو د قامولو د پارہ سپاہیان بھرا او وتل نو
پہ لار کبنتے غازیاں را کیر کرل او د تکہ نے پنجھ تھے هلاک او درے تھے
ژوبل کرل۔

دخونیا خیل دنیو و هختہ :

کله چہ پہ شوال کبنتے د فقیر ای پی کانفرنس کید لو هغہ وخت
ملک خونیا خیل هلیہ موجود نہ، وو او د فیر نگی پہ خلاف بہ چہ کوم حاٹ
معاہندا نہ فعالیت نہ گیدل، پہ هعنو کبنتے بہ شامل وو۔ فیر نگی هم جاسوساً

پے نگولی وو او په ۱۵/اگسٹ نے ددھ دنیو په هٿه کبئے جتنے ته نزدے
دباداوی کلی نه چاپرہ کھیره واچوله، خوجنوبی وزیرستان سکاؤتیس د
زبردست تلاش باوجود هم ملک خونیاخیل پیا نه، کرپے شواو بیرته
خرمنے لاءِ رو.
دسيئي نه قتل :

ددغۇ مخاچمانه سرگرمیو په دوران کبئے د دوسلی په سيمه کبئے په
۷/اگسٹ د فوحیان او غازیانو ترمیخه یوه شخزه او نښته او یوانگریز
افسر لیزد سیدا نے L/CPL. LEANARD SYDNEY سره د خلور و سپا ھیا
اوو ژلے شواو غازیان سلامت پچلہ مخه لائیل -

د محسود و جرگے ۴

يو پله په شوال کبئے د فقیر اي په او انگریزانو ترمیخه د افغان حڪو
په تو سط مصالحتي من اکراٹ روان وو بلغوا په وزیرستان کبئے د
انگریزانو د تو افواهه مگرے وسے او لور د لوري نه چپاونه وربانه
کيدل. فيرنگي چه د حالاتو جاج و اخستونو خطره نه محسوسه کرها او د
محسود د سیئے بھلو لزئي، غلزاری او شمن خیل قامونه نه پرله پسے په
۲۵/۲۶ او ۱۵/اگسٹ را او غوبنتل او په ٽيگه نه ورته او وئیل، چه
انگریزان هي عكله هم د وزیرستان نه د تلوار اراده نه لري او نه د چا په
مذهبی چارو کبئے کوم مداخلت غواری. د ڻه شان حڪومت نه په ملکي
کبئے د ردو بدل خیال لري او نه په خاصه داري کبئے که زیانه غواری

دَدْ مَعْلَمَاتٍ نَهْجَةٍ عَلَوَهُ فِي رِسَّتِي دَمَسْكُودُ مَشَارِفَتِهِ يُونُسَ حَكْمَ دَادَ
وَأَوْرُولُوجِيَّهُ حَكْمَ دَمَسْكُودُ حِينَ عَلَقَهُ "مَحْفُوظَهُ عَلَقَهُ" PROTECTED
(AREA) تَصْوِيرَ كَرَمَ دَهَ -

پَهْ دَعَهُ مَحْفُوظَهُ عَلَقَهُ كَبَنَهُ بَهْ دَمَسْكُودُ هَغَهُ تَوْلَ كَلَى شَامِلِ وَيِّ
دَكَومَوْبَارَانِي اُوبَهُ چَهَ دَشَوَرَهُ اُوسَپِينَ كَمَرَ الْكَبُورَتِهِ وَرَبِهِيَّ - اوْ دَ
شَكَرَكَوَتَ خَاصَهُ دَارِيُوسِتَ سَرَهُ هَغَهُ تَوْلَ كَلَى چَهَ اُوبَهُ لَهُ تَاوِدَهُ چَهَيَّنَهُ
اَنْكَهُ مَعَهُ وَرَجَيَيَّهُ - دَدَ مَعَهُ عَلَوَهُ دَحَكْمَتَ تَوْلَ سَرَكُونَهُ اوْ
پَوْسَهِيَّهُ بَهْ هَمَ دَمَسْكُودُ پَهْ مَحْفُوظَهُ عَلَقَهُ كَبَنَهُ گَنْزَهُ لَهُ شَيِّ - جَرَكَهُ اَيْزوَ
خَلْقَوَتَهُ دَمَسْكُودُ ظَلَهُ عَلَقَهُ وَضَاحَهُ پَهْ دَاهَهُ دَولَ اوْشَوَ -

- ۱ - پَولَتِيَكَلِ اِيجَنَتَهُ بَهْ دَقَبَالِيَ جَرَكَهُ پَهْ تَعاَونَ سَرَهُ دَقَبَالُو هَرَقَسَمَهُ
مَعَالِمَاتُ اوْ تَنَازُعَاتُ دَرَوَاجَ يَادُ شَرِيعَ قَاعُونَ پَهْ مَطَابِقَ فِي صَلَهُ كَوَى
- ۲ - هَغَهُ مَقْدَمَاتُ بَهْ دَدَ مَعَهُ جَدا خَيْرِ گَنْزَهُ لَهُ شَيِّ كَومَ چَهَ دَبَنْخُويَا
حَكْمَتَ سَرَهُ تَعلُقَ لَرِي - تَوْلَ دَارِشَنْ مَقْدَمَاتُ بَهْ دَحَكْمَتَ لَهُ
خَواَنَهُ دَقَبَالِيَ جَرَكَهُ پَهْ ذَرِيعَهُ دَایِفَ سَيِّ آرَنِيزَ اِتَرَ فِي صَلَهُ كَوَى شَيِّ
- ۳ - دَهَغُو تَوْلَوْ عَلَاقَهُ حَفَاظَتُ اوْ پَهْ هَغُوئِيَ بَانِدَهُ دَبِرَوْنَ حَمْلَوْذَهُ
وَارِي بَهْ دَسْرِكَارِويَ كَوَى كَبَنَهُ چَهَ پَهْ مَحْفُوظَهُ عَلَقَهُ كَبَنَهُ شَامِلَهُ دَيِّ -
- ۴ - پَهْ مَوْجُودَهُ حَالَاتُو كَبَنَهُ بَهْ مَالِيهُ اوْ مَسْتَقْلَهُ اِنْظَامِيَهُ نَهْ حَاوَيَ كَيْبِي
- ۵ - دَحَكْمَتَ لَهُ خَوابَهُ دَمَسْكُودُ ظَلَهُ عَلَقَهُ دَبَهُبُودَ دَيَارَهُ خَصُوصَيَ
تَوْجَهَ وَرَكَوَهُ لَهُ شَيِّ -

پَهْ آخَرَ كَبَنَهُ وَرَتَهُ دَحَكْمَتَ لَهُ خَوابَهُ پَهْ دَوَيِّ بَانِدَهُ عَائِدَهُ

شوے جرمانے واوڑولے شوے :

۱۔ په بھلو آزو محسودو باندے شپارس زرہ روپی او خلور سوہ (۳۰۰)

میله توپک -

۲۔ په غلیزو محسودو باندے هم شپارس زرہ روپی او خلور نیم

سوہ میله توپک -

۳۔ په شمن خیلو محسودو باندے اتہ زرہ روپی او اوہ نیم شلم

میله توپک -

۴۔ دآسمان متزے کیمپ په پیکنی باندے دتازہ حملے په وجہ په

عمر خیلو شاخ باندے مزید پنځه سوہ روپی او شل میله توپک

جرمانه او لکیده او هر یو قام ته در پوا او توپکو داخل لو دپا ولس

وره مهلٹ ورکرے شو -

دوی ته دا هم په ګوته کرے شول چه په سرکاری سرک روات

سرے به توپک په گثروه کبئے ساتي - جرگه چه ختمه شوہ نو د محسودو

ترمیخه یوه ناچاق را پورتہ شوہ - خوک د جرمانے داخل لو په حق

کبئے د اوچاۓ مخالف کولو، ولے د زبست کش و ګیرنه پسته ټول په

یوه خوکه شول او جرمانه ته راغونیه کړه، مکر د داخل لو په وخت تقريباً

دولس فيصد توپک بیني ناکاره او وتل - او د هغويه بدال کبئے حکومت

په دوی مزید ۷۹۸۰/- روپی جرمانه او لکوله - دو هفتے پس د

محسودو په خيرد وزير دا وړو ج رکه هم

را او بلې شو -

دَوْزِيرُو دَاوَرَو جَرْكَه :

فِي رَبِّيْنِي پَه ۱۰ / سَتمَّبَر ۱۹۳۱ءَ دَوْزِيرُو دَاوَرَو جَرْكَه هُم مِيرَانْ شَاه تَه
لَالَّو بِلَه اوْهَغَه دَمَسْوَدَو پَه شَان احْكَامَتْ فَوْرَتَه واُورُولْ حَكَمَتْ
دوئِتَه هُم پَه لَانِدِيْنِي دُول "مَحْفَظَه عَلَاقَه" پَه مُوكَتَه كَه -

۱- دَوْزِيرُو تَوْلَه هَغَه عَلَاقَه چَه اوْبَهْ فَتَأْوِدَه چَيْنَه الْكَه سَه تَه
لَويِزِي -

۲- دَوْزِيرُو هَغَه عَلَاقَه چَه اوْبَهْ فَتَخِسَارَه الْكَه سَه تَه كَه بِرِي -

۳- دَوْزِيرُو دَاوَرَو هَغَه مَشْتَركَه سِيمَه چَه دَدرِيَه وَاسْتَه نَه دَ
دَتَه خِيلُوشَمَال مَشْرُقَ پَلَه دَبَنَوْ ضَلَعَ تَرَبِيدَپُورَه چَه اوْبَهْ
نَه رُودِتَوْ چَيْهِي تَه بَهِيرِي اوَدْ دَوْزِيرُو دَاوَرَو تَوْلَه سَرْكَارِي سَرْكُونَه اوَ
پُوسْتِيونَه هُم "مَحْفَظَه عَلَاقَه" اوْكَنْرَه شَوه -

دَدَه نَه عَلَاوَه حَكَمَتْ پَه شَريِيكَه جَرْمانَه هُم وَرَتَه واُورُولَه -
چَه پَه هَغَه كَبَنَه شَل زَرَه روپِي نَغَدَه اوَشَل دِيَاسَه خَلُور سَوَه
مِيلَه توپِك شَامِلَه وَوَو - دَوْزِيرُو دَاوَرَو دَعَنَه دَواَرَه تَوْكَه تَرِ ۱۹ / سَتمَّبَر
پُورَه حَكَمَتْ تَه تَحْوِيلَ كَه، خَولَه خَنْگَه چَه دَمَسْوَدَو توپِك
ناَکَارَه وَوَو، دَعَنَه شَان دَوْزِيرُو دَاوَرَو توپِك هُم دَكَارَنَه وَوَاَحَ حَكَمَتْ
دَهَغَه پَه عَوْضَ كَبَنَه پَه دَوئِي مَزِيد ۵۶۰۰ روپِي جَرْمانَه اوَلَكَولَه -
دَقَيرِيَه غَيمَكَه تَه تَنَگ :

فِي رَبِّيْنِي چَه دَماَنَپَه خَنْهَه خَلُوقَه رَخْصَتْ كَه، نَوَخُورَه خَنْهَه
پَسْتَه پَخِيلَه هُم پَه ۲۲ / آگُسْتَ پَه غَيمَكَه كَبَنَه مِيشَتَه شَوَه دَاحَه

په خينه KHINA الکھا کبنتے دمنهُر نه شمال مشرق پله واقع دے۔ دلته
يو خوشيدے وے او دا حاۓ دو تليو پوزوله کبله دھواي حملو
نه محفوظه دو۔

په بيئنوبله ببارى :

دَائِسْتَ په ورومبورو جو کبنتے چه کوئے عذی اچو لے شوے وے
په هغو کبنتے اکثر بیتني خلق شامل وو۔ حکومت په ۱/ آگسٹ دَدَوی
جرگه تانگ ته را او بلله او د بیئنومشراون ته نے او ویں چه د دانا اوسته
بیئنون خلور شاخونه به علاقہ سرکاریہ نہ شی داخلیدے۔ د غنسے د
سرکار په علاقہ کبنتے د نہ دَدَوی یوں فصلوئه هم ضبط کری شوی
دی او د ۲۰/ آگسٹ نه پس که چرے د دغون علاقو او سیدونکی د سرکار
په علاقہ کبنتے او لیڈے شی نو گرفوارو لے به شی۔

په ۲۰/ آگسٹ په دَدَوی باندے دا نو یسونه هم او غور جو لے شوں
چه کمچرے تاسو تر ۲۷/ آگسٹ پورے یوں اغا کری شوی هندوان
برامد نہ کرول نو په تاسو بہ سخته بماری کو لے شی۔ د بُدھ مرغہ د
بیئنومشراں د مغويانو په برامد کولو کبنتے کامياب نہ شوں او فيرنگی په
۳۰/ آگسٹ سخته بماری پرے شروع کرو او دے سره سره نئے د
منزی په سیمه کبنتے هم په ہیسونچونر شو و حایون باندے بماری
اوکرہ۔ په ۲/ ستمبر باندے د بیئنون په علاقہ باندے روانہ بماری
وقتی طور معطلہ کرے شو، چه گوندے ملکانان کوشش اوکری او
مغويان برامد کری، ولے هغوی که هر خو منی دے ترپے او وھلہم

خوله دووهندوانونه پرته نور را پیدا نه کرے شول. حکومت په
دے قناعت او نه کرو او هغے نه ۱۳/ ستمبر نه بیا بماری پر شروع
کرہ۔ په ۱۲/ ستمبر یو حُل بیا دے بماری عارضی طور سکوٹ او خوب رو
او ملکانو ته دبقيه مغويانو دبرامد کولو موقع در کرے شو، و لے دا
حُل هم دوئی کامیاب نه شول او حکومت هغے ۲۳/ ستمبر نه پرے
بماری جاري کرہ۔

په ۱۲/ اکتوبر د وزیر فورسیز کمانڈر جنرال سرجان کولرج او د وزیر ستان
ریندي دينت د بيتون جرگے سره ليدل کتل او کرل۔ سرجان کولرج ورته
او ویل چه :

”کہ چرے تاسود بقیه هندوانو دبرامد کولو په لر کبنے په غازیانو
پسے تک کول غواپی نوستا سو په علاقہ به یو حُل بیا وقتی طور
بماری بند کرے شی۔“

د بيتون مشرانو خبره او منله او دوئیم ورخ نه یو اغا کرپی شوی
هندوان حکومت ته حوالہ کرل او بماری پرے ختمه شو۔

د فيرنگي وعد خلافی :

په ۱۴/ اگست چه فقیر اي پي د فيرنگي سره دروغ جو په ضمن
کبنے کوم وند افغانستان ته استولے وو، هغه په پنځويشمہ ورخ داره کن
نه راستون شو. افغان حکومت فقیر اي پي ته د چيلو شرطون خواه طه
حواب ورنہ کرے شو۔ په بل لوري فيرنگي هم لوري په لوري بماری کولو
جرائم لکولو او سړکونو تيرولو باندے زور لکولے دو او د افغان حکومت

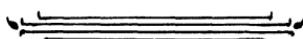
په واسطه نے چه دَفِقِرِ ایپی سره کوم لوطونه کړی وو، دَهْن نه مُنْحَرَف
شوې وو۔ نو دَفِقِرِ ایپی یو حَل بیاد، فِرَنگی په خلاف مبارز و ته ملا او تله
په مقابل کښه انگریز ساما راج هم په ۲۵ آگسْت د شوال په سیمه
نویسونه او غور حُول چه :

”ترڅو پوره فِقِرِ ایپی دَفِرَنگی په مخالفت کښه بوخت وی

او په دغه دوران کښه شوک پناه ورکړی نو په هغوي باندے

به سخته بمباري کولے شی۔“

دَفِرَنگی دَ اخطار په نتیجه کښه ملا شیر علی خان دَ ستمبر د میا
په وړوم بسو په ور حُول کښه د شوال نه بیرته د محسودو سیمو ته لاله لو۔

نولسهم باب^{۱۹}

دَفْقِيرِ ایپی موسیٰ نیکہ ته تک

دَفْقِیرِ ایپی نه چه ملا شیر علی خان رخصت شواو د هغه سره نور تکه
 تکه مجاهدین هم لایل، نوچپله هم د ستمبر په لسم تاریخ د موسیٰ
 نیکہ زیارت گاہ ته روان شواو د بیرمل وزیر او غلجیٰ ته هلته را اوبلل.
 دعه شان ته د وزیر، محسو، داورو او بیتہ نو غازیانو په هم اطلاکا نه
 اوبلر لے چه :

”هر خوک د ملاتر لے موسیٰ نیکہ ته حان را اور سوی۔“

ملا شیر علی خان ته اعزاز:

د ستمبر په ورومبو ورحو کبے چه کله ملا شیر علی خان د مانے نه
 راستنید و نو فقیر ایپی د نو وہ دیا تو ورکولو سره سره د غازیانو د خلیفہ تو
 په لوئے اعزاز هم او نما خالو اوس هغه د بربدر په لاسواندی کبے میشته
 شواولنگر ته جاری کرو، پله پله دیزیر و محسود ته را اوبلل او تقریباً
 د خلور نیموسو غازیانو لشکر ته تیار کرو او د ۶ ستمبر په شپه ته یوه
 سل کسینه پله د بیره آسماعیل خان په ضلع کبے د چودھوان په کلی

وروچوله - دهند و انگلز کورونه نے لوٹ کر اوسامان نے ترکے نہ
یورو۔ پہ دعہ غدی کبھی یوہندو قتل او دوہ تھے سخت روبل شول۔

فیرنگی تھے چہ پتھ اول گینڈ نولور پہ لور نے ٹیلفونی اطلاع کا نے تیرے
کرے او دفوج، بارہ راپولیس پہ ذریعہ نے مکله ناکہ بندی اوکرہ
مگر سخت تلاش باوجود نہ ہم خوک پیدا نہ کرے شول۔

دچودھوان پہ ملی چہ دخلیفہ شیر علی خان دغازیانو داحملہ کامیا
شوہ نور پسے نے پہ ۱/۸ ستمبر نورے حملے دبدرالگھرے او تور وام
پہ سیمہ کبھی دخاصہ دارو پہ پوستہ نوا کرے او دوہ تھے خاصہ دار
پکبھی او وڑے شول۔ غازیانو دشراونگی، تارے ژاورا و شولم پوستہ نہ ہم
اویوں او او نے سیزل۔ دشکی او چلویشتی پہ پوستہ نورے ہم جلے اوکرے
دخلیفہ شیر علی خان دشکرنہ حکومت ڈیر او ویرید لو اودافصلہ
نے اوکرہ چہ پہ برباد کبھی یو خوچون پر شوی کورونہ وران کری او ورسو
ورسرہ نے دا خد شہ ہم محسوسہ کرہ، چہ فقیر ای پی چہ کوم خلق د۔
موسیٰ نیکہ مزار تھے بلی دی، هغوی بہ پہ راستیند و ضرور پہ سر کو نو
وار داتونہ شروع کری نو داحتیاط پہ طور نے دجنوبی وزیرستان پولی تکل
ایجنت تھے در زمک نہ تراسمان منزے پورے دسرک دزغشہ خاص
تاکید اوکرہ۔

ددے نہ علاوہ جنرل کولرج پہ ۱/ ستمبر پہ لاندیسوں کیو باندے
دہمباری کولو فیصلہ ہم اوکرلہ :
”تولہ هغہ سیمہ چہ او بہ نے بدرالگھرے او مان تو نے تھے“

وْرِگِیپُری، اولے په دے کئے سینہ تیرہ او داؤ د شامل نہ وو۔“
 سرجان کولرج چل فوجونه هم په حرکت کئے را وستل او په ۸ ستمبر
 چه رزمک بریگیپه رزمک نه تاوڈے چینے ته کوچ کولونو په تلو تلو کئے
 د غازیانو د لاسه بد بند او پزو لے شو۔ داخلوا لاحه چه دشپے شومه
 دم شونو غازیانو د کیمپ پیو پیکتہ ته دستی ہمونه و را وغور حول او پیز
 تاوان نے ورتہ اور سلو۔

فیرنگی د عبدالالیٰ محسود و جرگہ را وبلله او د تاوڈے چینے کیمپ
 پیو پیکتہ چہ کوم برید شوے وو دھنے په جرم کئے نے یو خوا دوی
 ملکی معطلے کرے او بل خوا نے پنځہ زرو روپی جرمانه پرے او لگوله
 دریمہ ورخ رزمک بریگیپه د تاوڈے چینے نه لدھے ته مارچ شو۔ د
 مریه نری په خواوشا کئے پرے غازیانو یو حمل بیا سخت سخت
 بریدونه او کرل او نهه تنه فوجیان نے هلاک او خوارلس تنه
 ژوبل کرل۔

پہلا سواندی بمباری :

خليفة ملاشير على خان چه د مولیٰ محیب اللہ لسواندی په مرسته
 په لسواندی کئے کوم مرکز جو په کرے دوا لو رپه لور نے د فیرنگی په خلاف
 د عملیاتو بازار گرم کرے وو، دھنے نه حکومت پیرتیگ شو۔ په ۷ ستمبر
 نے د لاسواندی په سیمه د بمباری نو تسوونه او غور حول او په ۱۰/۹ ستمبر
 باندے سخته بمباری پرے او شو، خود ریمہ ورخ دغه بمباری بند کرے
 شو۔ حکم چه دعنه سیمه د غزو نو په ژورو پالا وا پخنو و رسکونو کئے واقع

وہ او جنگی طیار پر صھیم نباتے نہ شوے لگو لے، بلہ دا چھ فیرنگی
پہ بدرالگپا دفعجکشی پروگرام ھم جو پر کرے وو۔
دَآسَمَانَ مَنْزَهٍ مَّعِيْهِ مَضَا فَأَتَوْيِرْغُلْ :

پہ ۱۰ ستمبر چہ دلساوندی پہ سیمہ بمباری بند شوہ نو ھم پہ دعہ
ورخ دآسمان منزہ کیپ نہ دیومیل پہ خواشا کلیوبوئی خیلو، گدوں
اوپشم دین باندے بنوں بریگیپہ یرغل اوکرو اود تعلو مشھرو غازیانو کو رو
نے منہدم کرل۔ چھ پہ دعہ نے خواسہ کرہ، نو نے دھنے حائے نہ
پہ هغتو ھولو کلیوباندے ھم گولہ باری اوکرہ، کوموچہ دپولتیکل
افسر انود بار بار مطالبے باوجود تراوسہ حکومت تے یر غمال نہ دو و رکھی
دَبَرَبَدَرِ نَاثَارَ :

د غازیانو د مخنیوی پہ ترخ کبھے بنوں بریگیپہ بربدر تھے پیش قدمی
اوکرہ اود عبدالرحمن خیلو خوا کبھے نے کیپ او لگولو اود دیمہ ورخ د
کمہ سپیرہ و نیسے او سینیتیزہ پہ کلیوورا او ختو او یو شمیر چونر شوی
کورو نہ نے وران کرل۔ د فیرنگی زرہ پہ دے سوہ نہ شو۔ د دغ
سیمے ملکانان نے لاوبل او پہ ضمانت کبھے نے دشپن و شلو تو پکاو
گنزو یر غمالو مطالبہ ھم ترے نہ اوکرہ۔ وروستو پہ ۱۸ ستمبر بنوں
بریگیپہ اور زمک بریگیپہ دوارہ د آسمان منزہ نہ د کان گرم او شراویگی
پہ لار تور وام تھے لانل۔

بنوں بریگیپہ مامیت آخیلو او ژر کاسل کبھے یو شمیر مانزی او کو رو
او نزول او د شیر علی خان پہ پستی کبھے ولار شین فصل نے ھم تباہ کرو۔

دُخُونِيَا خِيل په کوٽ بمباري :

دُكَسْت په میاشت کبنتے چه فیرنگی دملک خونیاخیل دنیو کوم کوشش
 کړئ وو، دهنه نه پس به ملک خونیاخیل په یو حاۓ قیام نه کولو.
 شپه درخ به نه دانګریز ازو په خلاف خلق را پورته کول او حاۓ په
 حاۓ به نه بريدونه کول. دسمبر دمیاشت په مینځ کبنتے د رزمک
 اولد هه ترمیخه د سرک د رغشته په فوئی دله سخته حمله او کړله.

ملک خونیاخیل تراپریل ۱۹۳۱ء پورے د انګریزانو په مخالفت کبنتے خه
 خاص نوم نه وو پسیا کړے. حکم چه د شهور سنگی په جهکړه کبنتے هغه
 سخت زخمی شوئے وو او د دارو در ملوپه ستونخه کبنتے د خلفواو د
 حکومت له نظر نه پناه وو، وله د ده د تازه هلوکلو خونه چه فیرنگی دير
 سنک شواو د ده په کوٽ نه بمباري کولو فيصله او کړه نو هغه وخت
 ده شهر پیدا کړو.

دملک خونیاخیل کوٹ په یو خوکورونو مشتمل وو، چه د سارونه
 په سیمه کبنتے د سارو غه قلعے شمال مشرق ته د لسو میلو فاصله باندې
 په ګنډ او نوبو تو په کبنتے خوندی وو.

فیرنگی په دعه حاۓ په ۱۶/ دسمبر نو تیسونه او غور چول او په ۱۸
 ستمبر نه بمباري پرے شروع کړه. دعه بمباري تراتو درخو پورے پرله
 پسے اوږده شوه او زښته تباہی نه او کړه. نور خوڅه په دے موقع
 دملک خونیاخیل غږگ دوہ تدلپ اک زامن
 هم اوژلے شول.

پیرمولاخان دوں :

په تير و رخوبېنے چه فقير اي پي د وزيرستان د تولو سيمو قامونه د
 يوئے عوئي غونديه د پاره موسى نيكه ته رايللي وو، پچله ورته د گيمبکي
 نه موسى نيكه ته راغلے وواو په ۱/ ستمبر ته د احمد زرو، بيرمل، شوال
 او نور و زير، محسودو، دايره و بيتنويوئے درنه جرگه ته تغير كړئ
 وو. او تولو ته د اسلام په نوم او د انگريزانو په خلاف د مدد اپيل
 کړئ د واو د کابل خيلو او د اسے نورو خانه بد و شوقابالو ته د یليل وو
 چه تاسو په یخو حايو بونه ڈاوري تيرولو پير وکرام ترک کړئ، نو د دغنو
 هرڅه په قله چه ده خاطر خواه او اميد افزا شجه او ليده نو پچله خو.
 شوال ته لاهو، وله د احمد زرو، زير و يو حوان پيرمولاخان لې د خيل
 نمايند په حيث په موسى نيكه پريښو د او د لشکر د تيار ولو هد ليات
 لې درکول.

فقير اي پي چيل ورور شير زمان ته هم تاکيد او کړو، چه د غلبيو خنه
 يوجد الشکر تيار کړه.

صلح د يوم حل کوشش :

ملک موسى خان که هرڅو فقير اي پي ته ملامت د وا زړه لې نه غوشېل
 چه بيا په افغان حکومت اعتبار او کړي، مګره غهه مجور وو، سکوت انجکار
 لې نه شوکولے او په نه زړه لې یو کړي بيا د افغان حکومت په خواهش
 د فقير اي پي او انگريزانو ترمي نه مصالحتي کوششونه شروع کړل. حالانکه
 د ايونا مکن کار وو، حکم چه او س او س فيرنګه د فقير اي پي او افغان

حکومت سره دُخْلُوكرو و عدو نه منحرف شوے وو۔ بھر حال ملک موسیٰ
خان چل کوششونه جاری اوساتل۔

دَاخِل دَه دَكْر بَوَغَ ملا چه دَفَقِير اي پي په حوانى کېنے استاد پاتے
شوے وو، هم شوال ته او بيللو چه گوندي دَدَه په ذريعه دانگرiza
سره په صلح کولو آماده کړي، ولے فقير اي پي ته معلومه وه چه فيرنگه صلح
کول نه غواړي، بلکه د مصالحتي مذ اکرا تو په ژمنو کېنے د نوک په ځانه
د سوک ځانه کوي۔ نو د چل استاد سره لئه د ملاقات کولو په ځانه
نيغه موسیٰ نیکه ته مخه او کړه او د ده سره لئه د خبر و اترو هيم خواهش
څرګند نه کړو۔

دَفَقِير اي پي په ٹک دَكْر بَوَغَ ملا هم بيرته په ۱۲/ ستمبر توحیٰ ته را کوز
شاوا کله چه فقير اي پي د موسیٰ نیکه نه راستون شو، نوبیا په ۲۰/ ستمبر
شوال ته ورغلوا او خبر لئه ورسره او کړے۔ فقير اي پي چل استاد او
ملک موسیٰ خان ته او ویل چه :

”زه به ستاسو د خبر و حواب تاسو ته دو میه و رج در کوم“

د خبر و په لنډيز خلیفه شیر على خان کوم چه په دغه مجلس کېنې شا
وو، پا خيدو او هله موجود تقيباً پېرو سو خلفوته لئه په پانګ
پیلی او ویل چه :

”فقير اي پي دانگرiza نو سره هيم قسم رو غه جوره نه غواړي ته
چه د کفر و اسلام هيم موافقه نه بشي کیده۔ تاسو یقین او کړي
چه کوم څه تاسو ته فيرنگه در کوي، هغه به فقير اي پي هم په

موقع سره درکوی، تاسوبے عنه اوسي. چيل دشمن اوپيرتنى
اود چيلے خاور نه په ويستوجبور کری ۔

دکربو غملا، ملافق دين، دشيوے فقير او ملک موسى خان
که هر خود انگريزانو دشمنان ودا و هر خوئه دهغوي په خلاف په بھوسو
کښه او به بهيو له، وله بياي هم دهغوي دھرگند مخالفت نه پوهه
کوله - دغه وجه ووه، چه دوئي به فقير اي پي ته دانگريزانو سره دروغ
جو په کولو بار بار ترغيب و رکولو. داخليه پاک ته علم ده، چه دغه
لو يوليوي هستيو پخلي مينځ کښې پې خه راز درلود.

فقير اي پي دکربو غملا او ملک موسى خان سره درج مرکه من کنه
پسته بيا غيمبکي ته لاروا دهغه خاٹه نه په لور په لور غازيان او ليربل او
دقير هنگي په خلاف نه اقدامات شروع کړل - خصوصاً د ته خيلو (توضي)
په سيمه کښه نه ډير ګړې شروع کړو. کله به نه لو يوليوي پلونه نقصان
رسولواو کله به نه وارهه وارهه پلونه و راونل -

د غازيانو د وير نه خنه د ته خيلو بازار بند شواو دو ګانداران بئون ته
لارل - د فقير اي پي د وينا په وجه د وزيرستان عموماً او د منظر خيلو خدن خيلو
او دوزي خيلو ما ميس خيلو خلق خصوصاً خاصه داري پريښوده - د منځ خيلو
هغه خاصه دارو کوموچه په نيمه تغواه کار کولواو نيمه نه په قومي جرمانه
کښه حکومت ته تحويليه هم نوکري پريښوده - دغه وجه ووه چه په
غيمبکي کښه د فقير اي پي سره دلروبر و تليلو کسانو نه ماوراء انقربيا شپږ سوه
غازيان راغونه شوی وو.

په غيمبکي باند سه بمبارى :

په غيمبکي کښې چه د فقيرائي پي طاقت ورخ په ورخ زياتيدو شوندو
انګريزانو سره ويره پيدا شوه او په غيمبکي ته بمبارى کولو فيصله او کړه.
په ۲۳ ستمبر ته په غيمبکي باند سه نو تسوونه او غورهول او په دهمه ورخ
له بمبارى پيره شروع کړه. دغه بمبارى په هغوسیمو باند سه او شوه، چه
او بهه ته گریزی الکړي او خينه الکړي ته لوېږي، خوب غير د دوی د
هغه حاټه نه چرتنه چه وبله گلېږي. دغه په هغوغ علاقو باند سه هم بمبارى
او شوه د کوموا بهه چه مانځي الکړي ته وړ بهېږي او هغه پاله لښتی هم
بمبارکړي سه شول چه د شوال تنسې جنوب پله باريالله الکړي ته وړ گلېږي.
دوزير د اوره وجره کړي :

د اکتوبر د مياشته په شروع کښې فيرنګي د امانزو وزير و ملکانو ته
وارنګ ورکرو، چه که چرے تاسو مزيد خه ورلنے او کرو او یامو د فقيرائي پي
د لشکر خخه خپل نفر راستون نه کړل نو حکومت به ستاسو په خلاف
سخته کاررواني او کړي.

فيرنګي په دغه ورخ په وزيرستان کښې ميشته کابل خيلو وزير و ته
هم او وویں چه که چرے د بېړمل ڈلوري نه ستاسو قوم خه بلوه را پورته
کړي نو ذمه واري بهه په تاسو وی.

له د مه پيرته دوزيرستان ريندي پښت په ۵/ اکتوبر د تولو د اوره
جګه هم را او بلله او د فقيرائي سو نه د خفيه ساز و باز ساتلو په
پاداش کښې پرے د او وو نيموشلو ميله تو پکوا درې زرو نغدو رو پو
^{۱۵}

جرمانه او لگوله -

ڈپرمولاحان بربدونه :

هر کله چه فقیر اپی پیرمولاحان په موسی نیکه پریسندو او دگوری لایانی
جنگ هنلیاٹ نے ورکرل نو هنگه دعلى جان په معاونت، کوم چه بیمل
کبنت د موسی نیکه په خواوشاد نیکه بند او سیدو نکے وو، تقریباً په اووہ
نیموشوا حمد زو وزیر او پکتیا والو مستمل لشکر تیار کرو -

د ۲۳/۲۳، ستمبر ۱۹۳۴ء په شپه دنے لشکر د وانا نه درے میله
مشرق پله دزرے تیار زه خلہ خاصہ دار پوست سره نزدے پلوینا او
سُرک ته نقصان او رسولو - هم په دعہ سیمہ کبنت د تیلفون تارونه
قطع او د گار و گوتا او کرب گوتا خاصہ دار پوست و باندے جملے او کرے
او سنتاله ورسک نے او نیوو -

د ۲۳/ ستمبر په سحر نے د وانا په لوری روانہ یوہ او لسی لاری چه
سرکاری راشن، سبزیاں اونور سامان په کبنت وو، لوپت کرو او لوئے سیزلہ -

دستنالے الگبے سانخه :

ڈپرمولاحان د لشکر سرگرمی چه په کوم سرعث سره روئنے وے
فیر نکے دھنے نه پیر په ترار شلو د لشکر د غنیوی تد ببرونه نے ...
او سنجاوں - چنانچہ د ۲۳/ ستمبر په پاؤ باندے یو ولسو بجھوئے جنگی
طیار په معیث کبنت د وانا خنہ د فوجیانو پکے لاری، تینکونه او رسائے
و رماچ کرے -

غازیان ټوله شپه ستري ستري ستمانه ووا دستنالے الگبے په دپو

کنے نے دہے لکھے وے۔ ناخاپه فوھیان پرے وراوختل او داسے
شدیده حملہ نے پرے اوکھو، چہ دوی سنبالیدل ترھے نے پھلس تنه
اوویشل۔ ولے غازیان بیاهم والخطانہ شول۔ پہ انبتے جھکھو کنے نے هم
دفونخ دکھیرے نہ ھانونه اوویشل او هم خل مڑی ژوبی۔
دمسوری الامیہ:

پہ ۲۵۰ ستمبر دته خیلو اور زانپری سرک پہ مابین کنے مسوري پیکتی
تہ نزدے دتارون پریکولو لوپونونزرو پہ عرض غازیان راغوند شوی او۔
فیرنگی تہ چہ پتہ او لگیده نوڈ شپے مال نے پہ غلا غلا دگور کھیا یو پلائو
ورروان کھو۔ فوھیان پہ سرسرتور ووا پہ پبنو نے غتہ غتہ رینٹھیلی
وے۔ داسے تکہ تورہ شپہ وہ، چہ خلی دوہ گوت نہ بسکاریدے۔
غازیان پہ مزہ مزہ لگیا او، چاتارونہ پریکول او چا پلونہ نرول۔ تقریباً
دشپے پہ یوہ بجہ فوھیان ناخاپه اول روشنانی پرے او غور حولہ، او بیا
نے سمدستی بارونہ پرے رایاندے کرل۔
دفیرنگی ددغے آسمانی تاکے له کبلہ پہ غازیانو زبردست دھشت
پریوتو، سترکے نے تے شوے او پہ تک شپر تنه شہیدان او اووہ تنه
زخمیان شول، ولے ددے با وجود دوی دو مرہ مرانہ اوکھو، چہ هم
نے دفونخیانو دنیو خنہ خل مڑی ژوبی خلامن کرل او هم نے یو خو
پہ کنے سره کرل۔

دسرہ دار درومبی جھکھو:

دانگریزانو افیرا پی ترمیحہ چہ دروغے جو پے موافقہ رانغلہ او

هغه په مانزه کښې د افغان حکومت په واسطه مذاکرات ناکام شول نزوډه هم
د ستمبر د میا شتے په شروع کښې یو حل بیا د مخالفانه اقداماتو کولو فيصله
اوکرله -

د ده رومې نظر د رزمگ نه قطب پله د سپین کمر هغه سيمه ته شو
چره چه فېرنګي د سره دارالکوہ مه نه رزمگ ته د او بوبای پونه بوتلی وو.
د پایپونز د غنه فاصله تقریباً دره ميله وو. په د غوپایپونز کښې به د رزمگ
کیمپ ته او به تله او د کیمپ د خارو د او با غونونه علاوه به پرے د فوج
۲۳۰۰ هزار نفوسو هم ګزاره کوله.

غازیانو په اول حل د غه پاپونه د ستمبر ۱۹۳۱ء په ۲۲-۲۱ شپه حله
په ھله پريکول. صباله چه فوچان د مرمت کولو د پاره و رماچ کړئ شول
نوغازیانو قصد آخه تعریض پرے او نه کرو. فوچانو د پایپونز مرمت او کرو او
د توری خيلو وزیر و خاصه دارو نزدے پوسته ته لے د زغشته ذمه واري
او پارله -

دوه ور ح پس غازیان بیا در غلال. خاصه داره لې د پوسته نه او شرل
او پایپونز ته لې سخت نقصان او رسولو. غازیانو د او بوهغونه تا پخوته په کوو
کښې چه او به ذخیره کید لے هم رنیز نزهه تیل واچول او او به لې خرابه
کړئ. د فېرنګي نه چه هم تاره او به بند شول او هم د تا پخو او به ابته
شوې نو صبابه د ګنز و پینکونو تربير ګه لاند سه د مرمت د پاره بیا
فوچان ورا ولیبل، خود غازیانو د پرله پسے بارو نو په وجه فوچان د پایپونز
په مرمت کولو کښې کامیاب نه شول. او پسپاپی لې اختيار کړه -

دریمہ ورخ بیاڑ نائب پولتیکل افسر په ٹکرانی کبے فوچیان درروان
کپے شول خوپه دے ورخ هم دغازیانو زور پرے تیرشو او دوی پستنه
کیمپ ته لالیل۔

اویس بھیو خوا فیرنگی ددغے جنجوال دفعیہ سنجلہ او بل خوابہ د
غازیانو په تعداد کبے ورخ په ورخ اضافہ کیدله او په خو ورخو کبے ددوه
نیموسوو غازیانو لشکر جور شو۔ ۲۷ ستمبر ۱۹۳۷ء په شپہ یو حل بیا
دومره دروند فوج در مارچ کرے شوچہ د توپون، تینکونو، مشیندارو او
وسلہ بند نفوسویو بھیر وو۔

سحر په اتو بجود فریقینو ترمیخه جنگ او نبنتو۔ جنگ خمہ وو، چہ
یو قیامت صغر اوو۔ د طیارو غرار، د توپونو گزہار او د توپو کومشیند پکار
بہ د حلقو زرونه ترپدو ویتل۔ دغازیانو یو مے پلے، کوئے چہ د ماموس
مورچہ کرے وو، فوچیان پیرتیگ کری او او سرہ دار ته نے په هیم صور
پیشقدی نہ شوہ کوله۔

فیرنگی د ماموس ته توپونه او گولوں او گولہ باری نے پرے شروع کرہ۔
غازیان بجبور شول د ماموس رے پریسندو۔ اویس فوچیان سرہ دار ته
وزنوتل او د پاپونو مرمٹ نے شروع کرو، خو غازیانو کلہ کار ته پریسندوں
د مرد کو په باران کبے نے داسے پتا کرل، چہ په شانے د رزم کیمپ ته
ماٹ کرل۔ غازیانو بیا لارے گودرے ورته اوینو لے اوینہ ارمانو نہ نے
پرے اوریثوں۔

په دغه خونری جنگ کبند دغازیانو له خوانہ د مشہور غازی فقیر شاہ

سره ټول دولس کسان شهیدان شول او د فیرنگی له خوانه ۲۳ تنه هلاک
او ۲۳ تنه مجروح شول چه اکثر په کښه مرگونه دو.

ددغه جنگ نه پسته خلیفه شیر علی خان د سره دار په او بوباندے
د دیار لسو کسانو په ره مقرره کړه او خوک به نه او بوا او پا پیو ټه نزدے
نه او پرینبودل.

د همی روئې بریادی :

چونکه د سره دار په جهګړه کښه اکڑ د میر وغه، منظر خیل وزیر
شامل دو، نو فیرنگی د دوی په خلاف د سختو اقداماتو فيصله او کړه او هم
په دغه ۲۷ ستمبر نه تو په سونه پرے او غور حول چه "که چرے تاسود
حان خیر غواړي نو د فقیر اپي" د لشکر خنه چيل سري بيرته را ولېلی".
سر بیره له ده د وزیرستان رینډیه نت د منظر خیلو جړه هم دوست
ته را ولېلله او دا نه ورته او وسیل چه تاسود میر وغه د کلی ټول غازیان
حکومت ته حواله کړي". منظر خیلو ورته غاره کیښوده او دو هنځه غازیان
نه حکومت ته را وستل چه یو په کښه د خاصه دارو سابقه صوبیداروو.
د میر وغه کلی عامه بریادی او نه شو و لے په ۲۹ ستمبر چه بنوں
بریکیدا درزمک نه رزانې ته مارچ شونو په تلو تلو کښه نه د مامیک خیلو
وزیر په عزیز خیلو کښه پیرے مانزې او کورو نه ور ان کړل.

په یکم اکتوبر بنوں بریکیدا میر وغه ته روان شو. په لار کښه غازیانو
تکان پرے راباندے کړل او یو خوکسان نه ترے نه در غرې کړل و لے
د ده با وجود نه میر وغه ته حان او ویستاو د نام تو نام تو غازیانو

کورونہ او مانزی کے تباہ کرے۔ په دے موقع د فوجیا نو پہ معیت کئے جنگی
طیار وہم پروازونہ کول۔

دُسرہ دار دویمہ جھگڑہ :

خلیفہ شیر علی خان چہ پہ سرہ دار کئے د رزمک کیمپ پہ اوبو او
پاسپونو باند سے د دیار لس کسیزے دلے کومہ پھرہ مقررہ کرے وہ او د
پاسپونو مرمت کولو تھے ٹوک نہ پریبندل، د ھنے د ملادعت دیا فیرنگی
یو حمل بیاد گھزو توپون، تینکونو او فوجیا نو بھیر تیار کرو او پہ ۲۵ / اکتوبر
۱۹۳۷ء نے د شپے مال پہ سرہ دار درخواشے کرو۔ غازیان ہم ورته د غرونو
پہ دنکو دنگو خوکو باند سے د گھزو او نوبوتوا عنیو غتو گھتو ترمیخہ دا سے
پناہ ناسٹ ووچہ نہ خوفوجیا نو لید سے شول اونہ نے ویشنے شول، مگر
دوی بہ سورا اور پرے درولو۔

د تاویلدار، بلندی، خوشکل او میر دل توری خیل پہ مشری کئے
توری خیلو زیرو او سین کمر وال او مکین وال او محسود د سکرہ تر غرے
پورے بنہ تاؤ د جھگڑہ او کرہ۔ ما سپخین پہ فوج ماتے گھڑہ شوہ او پہ
شار رزمک کیمپ تھا او تبیت دو۔

پہ د غدھ جھگڑہ کئے یو فیرنگی افسر سکندر لیفتیتنت او، سی، ڈبلیو
بیلامی *BELLAMY* سرہ د یولسو نو کور کھیا نو قتل او اتس سنه سخت روبل
شول۔

غازیان بغیر د یو خوب رخیرن تپایا نو نور صحیح سلامت پچھلے مخہ لارل
دلے هغہ دیار لس کسیزہ پله ہم هغہ شان د اوبو پہ بند پاتے شوہ او

فوچان به نے د پائیونڈ مرٹ کولو ته نہ پریس بودل۔ آخر فیر لئکے جبور شو
درزمک پہ کیمپ کنے نے دنہ کوہیان اونسل او مشینونہ نے پرے
اولگول۔

دسروکی جھگڑہ:

پہ ۲۷ ستمبر جو خوا درزمک پہ سیمه کنے دسرے دار جھگڑہ لگیا
و نوبل خوا هم پہ دعہ ورخ دسروکی قلع نہ قطب پلہ درسکی خوا کنے
دغازیانو او فوچانو ترمیخہ جھگڑہ انبنتے وہ۔ دسروکی قلع قطب پلہ دعہ
درسکے پہ گنزو اونبوبو تو کنے پتے وو۔ پالے لبستی پہ کنے دیر دواد تو له
علاقوه بارانی او بوبو کوڑی کنے کرے وہ۔

پہ دے درسکی کنے د پنخوسو غازیانو یوہ چله دھیل کولو پہ نیت مورچہ
شوے وہ۔ فیزیک تھے اچھے پتہ او لیکید نو فوج نے درپے واستولو۔ سحر بہ
اویمبو جو دغازیانو او فوج ترمیخہ دا سے شدید جنگ شروع شو، چہ د
تو پونو، مشین گنزاو تو پوکو د غرب مبارا او تکار نہ پہ غور و نونھ نہ شول آوریں
دیو خو گھر بیو پر لہ پسے مقاومت نہ پستہ فوچان دسروکی قلع نہ او تبتیں
اویہ شائے پنھلس مرجی او دیار لس تپیان پریس بودل۔

غازیانو بہ اتسو میله تو پکو، خوار لسو زس و کارتلو سواویو شمیر دستی بمنو
باندے قبضہ او کرہ او پنچلہ خنہ لابل۔

پہ سپلاتو نے الگی سے بماری:

دسروکی خوا کنے چہ پہ فوچانو کوم حملہ شوے وہ۔ پہ هغہ کنے
اکثر غازیان عبدالرحان خیل محسود وو، خریو خو پہ کنے هغہ شمن خیل

محسود ہم شامل وو، کوموجھ په چودھوان بردیکرے وو۔

فیرنگی په ۲۹/ ستمبر دوی دمشرانو جرگہ راوبلہ او ورته اوئے ویل

چہ "تاسود سروکی په جھگڑہ کبئے د فوچانونہ اوری شوی ہول توپک
بیرته راوی" ۔

مشرانو چیلے مندے اووھلے، خود یونہ علاوہ نے نور توپک پیانا نہ

کرے شول۔ فیرنگی په یو توپک مطمئن نہ شواو په ۲/ اکتوبر نے نو تسوہ
پرے او غور ھول چہ :

"تاسود غریکانی نہ ترسپلاتا تو نے قلعے پورے چاپیرہ یومیل علاقہ
خلال کرئی" ۔

دنو تسوونونہ پستہ ۵/ اکتوبر نہ تر ۱۵/ اکتوبر پورے پرلہ پسے بماری

پرے او شوہ۔ په ۱۸/ اکتوبر چہ دوی سرکار تھ توپک پورہ کرپ نب مبارع
هم پرے بند شولہ۔

ڈپاک کے لیتھے بردی:

خليفة شير على خان چہ د موسى نيكه په مزار د فقير اي پي سرو ملاقا
ادکرو او بيا مان تو نے تھ رانغو نو د لشکر د راغوند لواد د رزمک او وانا
ترمیخہ سرک باندے نے د جملے کلو تیاری شروع کرلہ۔

په ۱۹/ اکتوبر چہ د ساوتھ وزیرستان کوم سکاویتس د پاک کے لیتھے په خیز
لوٹکونو کبئے گشت کولو، په هنھ نے حملہ اوکرہ۔ په دے موقع غازیان د
سکاویتس نہ چاپیرہ د غرو نو په لورو لورو خوکو کبئے مورچہ زن وواوسپايان
نے په سختہ گھیرہ کبئے راوستلى وو، ولے دیوے شیبے جھگڑے نہ پستہ

دَتِیارَنْ مَعْ قَلْعَه خَنَه اَمْلَادِی دَسْتَه وَرَتَه رَاوِرِسِیدَه او هَعْنَه رَاشِکِل شَوَه
سَکاوِتِسَه نَعْ پَه منْدَه منْدَه دَتِیارَنْ مَعْ قَلْعَه تَه خَلَاصَ كَهُو، مُكَرَّسَه دَه
دَه دَسَپَاھِيَانَو لَه خَوا نَه پَنْخَلَسَ مَرَی ژَوْبَلِی او شَوَل او غَازِیَانَ لَه
خَیْرَه سَلَامَتْ پَخَلَه مَخَه لَرَلِ.

دَاخْرَنَزَی اَنبَتَه :

غَازِیَانَو چَه دَپَارَکَه لَیَتَه پَه خَوا كَبَنَه سَاوَتَه وزِيرِسَتَان سَکاوِتِسَه تَرِتِیَارَنْ
او زَغَلَلو او گَنْزَه مَرَی ژَوْبَلِی نَعْ تَرَه نَه او كَرَل نَوْدَشَپَه تَرِلَو دَپَارَو دَنَزَی
او بَوْپَه جَوارَ كَبَنَه پَاتَه شَوَل.

دَفِیرَنَگَی وَرَتَه هِيرَنَه وَوَه پَه ۲۰/اَكتَوبَرَه دَشَه پَه تَيَارَه كَبَنَه فَحَه
وَرَأْوِيلَرَلَو، تَقَرِيرَیاً دَورَه پَه يَوْلَو سَوْبَجَوَه دَاخْرَنَزَی سَرَه جَوَختَه پَه غَازِیَانَو
چَپَارَه دَرَرَه - يَوْخَوْگَهْرَی گَرَمَه جَهَگَرَه او شَوَه، خَوْدَجَانِسَنَو پَه مَابِينَ
كَبَنَه خَه خَاصَ تَلَفَاتَه وَاقِعَه نَه شَوَل او پَه چَلَوْخَلَوْخَنَو لَرَل، وَلَه پَه تَلَو
تَلَو كَبَنَه غَازِیَانَو دَفِيرَنَجَه يَوْخَوْهَلَك او يَوْخَوْژَوْبَل كَرَل.

دَفِيرَنَیَّيِ بَارَوْمَانَ سَرَتَه تَكَ :

پَه غَيمَبَكَه كَبَنَه چَه كَله دَفِيرَنَیَّيِ پَه هِيدَه کَوارَتَرَبَانَه سَمَارَه
او شَوَه نَوْدَه اَكتَوبَرَه مَياشَتَه پَه وَرَوْمَبَو وَرَحُوكَبَنَه هَعَنَه دَشَوالَه قَطَبَيِ سَيمَو
تَه لَارَو او پَه مَلَخَلَو او دَافَغانِسَتَان پَه قَبَالَلَى او لَسَه كَبَنَه نَعْ دَجَهَا تَبَلِيجَه
شَروعَه كَهُو - وَرَتَه وَيَلَه نَعْ چَه "تَاسُودَه بَرَه تَوْچَه او سَپَينَه وَامَه پَه سَيمَو
كَبَنَه دَفِيرَنَگَی پَه خَلَافَه سَرَگَمَه شَروعَه كَهُو."

دَاَكتَوبَرَه مَياشَتَه پَه نَيَاهَيَه كَبَنَه فِيرَنَیَّيِ دَبَارَوْمَانَ سَرَيَه سَيمَه كَبَنَه دَه

خپے په خیو دو کبئے مرکزا او تا اکلو۔

پہ سپین وام کبئے کبریں :

مولانا غازی میر جان، ملک گلستان او گاکو کوم چہ له اول نہ پہ سپین وام
کبئے انگریزانو ته درد سرجو رشی دو، په دسے ورجو کبئے لا قهر بیدال وواو
د سپین وام او شیرا تلے په کلیو کبئے به گر حیدل او د میر علی او سپین وام
ترمیحہ بھے نے د انگریزانو په خلاف خلق را پورتہ کول۔

دغے درے زرہ لشکر برابر شواود سپین وام په سیمه کبئے نے واردا تو
شروع کرل۔ دغے لشکر بھ کله دتبی نزی په خوا کبئے لاری لو تے او کله
بھ نے پلونہ، پلکی او سرکونہ ورانول۔ په ۱۵/اکتوبر او نیموش لو مجاهدینو
دتبی نزی په سیمه کبئے د خاصہ دارو په یو پوستی حملہ او کرہ، خاصہ دائے
او شرل او پوست نے او سیز لزو۔

د سپین وام سره نزدے د ولامہ او کیسو پلونو ته هم د نقصان رسولو
کوششونه او شول۔ د دغے سیمے د ته خیلو و زیر و د بماری له ویرے نه
چیل کورو نہ خالی کرل او د توری خیلو بیول سو خاصہ دارو، چه یو په کبئے
علی جان نوی جمعدار ہم شامل دو، نوکری پریسبوے او د فقیر اپی ۱۵ په
لشکر کبئے شامل شول۔

لنہ دا چہ فیرنگے د غازیانو دلا سہ زینت په زحمت شواو په ۱۵ ..
اکتوبر نے په لاریو کبئے سپاہیان او تینکونہ وراولی بدل۔ خود در رسیدو
سرہ غازیانو داسے شدید حملہ پرمے او کرہ چہ په شا نے او زغلول۔ دو میہ
ورج بیاد تل رتچی، نہ په لاریو کبئے سپاہیان وروہل شول، خوبیہ

تبی نزی کبنتے بیا دو مہرہ سختہ حملہ پرے او شوہ چہ پہ شانے مان کرل، او
غازیانو زرہ بہاس دتبی نزی او شیرتالے په ڈکری کبنتے د خاصہ دارو په
پوسٹہونا او ویستو۔ خاصہ دارے ترے نہ او شرل او پوسٹہونے اوسیزل۔
دکوتا متائی تالان :

فیر لئے چہ د غازیانو دلاسہ دیرتہنگ شوہن پہ سپین وام نے د حملے
کولو پہ نیت د میر علی په کیمپ کبنتے فوج، ہینکونہ او توپونہ راغونہ کرل چہ
بنہ نے ھان تیار کرو، نور و میہ لاس نے د میر علی نہ جنوب پله خلور میہ
لرے دکوتا متائی په کورونو اوجٹ کرو۔ دلتہ اویا، نفو غازیانو پنہ غالے
جور کرے وو۔ پہ ۱۹/ اکتوبر فوج ورغلوا و حملہ نے پرے او کرہ۔ غازیانو
ورسرہ خدھ خاص مقابله او نہ کرے شوہ او فوج دکرت پہ سبب مکن
کورونہ وران کرل۔

دتبی نزی جہکڑہ :

پہ ظاہرہ خوفیرنگی چیل فوچونہ دکوتا متائی په تالان کبنتے اختہ
کری وو، ولے پتھر هدف نے د سپین وام دیسے هغہ غازیان وو، کومو
چہ ورلہ زارہ شنہ کرے وو، نو دکوتا متائی د اپریشن نہ د اوزن کاریدو
سرہ سم نے د ۲۰/ اکتوبر پہ شپہ د میر علی کیمپ نہ دروند فوج، ہینکونہ
او لاری، چہ لائٹہونہ نے گل کری وو پہ سپین وام ورخوشی کرل۔ د غنے
نے ھنے فوج دکوہات خنہ د تل (کرم)، پہ لارو پسے را روپ۔ کوم وخت
چہ د غہ دوارہ فوچونہ تبی نزی تہ نزدے پہ یو ھانے راغونہ شول، نو
سحر پہ او بجود غازیانو پہ تلاش کبنتے او تل۔

په مقابله کېنے تقریباً اوئىھے شلے غازيان هم له اول نهورته په مورجو
کېنې چمتو ناست دو. چادھان نه دگھتو بیز لے تاؤ کرے وے اوچا گندے
کنسته وے چه دپاسه د طیار و د ویرے نه پرے شنه شنه مندھکي
غورولى وو، کوم وخت چه فوھیانو د گنزو جنگي طيار و په معیت کېنے د
شاميراني نه مشرق پله بالو کېنے پيشقدى شروع كره، نو غازيانو بارونه پرے
راباندے كړل. حنے فوھیان نه د سرو يك پالے په خواوش اړکړل او
جىنے د تركى او سرپ ترميخته. طياروبه که هر خومرمي پرے دروله خو
غازيانو به چيل ګرفت نه غښندولو. لنډه دا چه د فريقيون ترميخته سخته
مقابله او نښته او ترما زنگره دومره تاوده جهگره او شوه، چه په نتيجه کېنے
نه یوانګریز افسر میحر جے مورياري MORIARTY درے نور فوھـ ..
منصبداران او لس تنه سپاهيان هلاک او پنځلس تنه ژوبل شول- دغے
د غازيانو د لوري نه مولانا عبد الرحمن د سپين وام ابایخيل وزیر، مولانا محمد
عالیم د گیتو حسن خیل وزیر او حضور ګل د سپين وام شاميرے وزیر سره
د سوكسانو په شهادت او رسیدل -

د جهگره د خميدهونه پسته فوھياني د سپين وام قلعه سره کېپ
اول ګلولو او په ۲۱/۲۲ اکتوبر نه د سپين وام او د ته څلويه سيمو کېنے شپږ
د ښکه مانږي او په ۲۹ کورونه مسماړ کړل او په ۲۳ اکتوبر څلويه چيلو
هېډ کوارټرو نوته ستانه شول -

د بېتیو ګرې :

د تيرو دريو مياشتورا سے بيتھن هم د دين فقير په نعمتیه د فيرنگي

په خلاف شورش را پورته کړے وو لو خاصه داری نه پريښې ده چابه
په پخو ضلعو کېښه دا به ماري کوله او چابه هندوان اغوا کول. دغه شان د
۲/ آگست نه چه د تجوري او بېټنګر په سرک کوم کار شروع شوې وو، هغه
هم د دین فقير د مخالفانه کار روایي له کبله سخت متاثره شوې وو.
فیر ګئے مجبوره شو، د بېټنګر ملکانان نه زاوبيل او په کلکه نه ورته
اویں چه "تاسودین فقير پوهه کړي چه د حکومت د مخالفت نه لاس
او نیسي، ګنی بنه به نه" وي. ملکانانو خپل وسونه پرسه او کړل خوهغه نه
په قلاد نه، کړے شو. دا حکومت دوی ته د هغه مغويانو برآمد کولو
په چقله زورنه ورکړه کوم چه تراوسه د غازيانو په حرast کېښه وو. ملکانانو
په دهه لړ کېښه هم هله څل او کړے او په مشکله نه تر ۱۲/ اکتوبر پوره
نور تول مغويان برآمد کړل، وله د خلورو هندوانو هیڅ درک وس ته
معلوم نه، شو.

د بېټنګر ګه:

هم په دغه ۱۲/ اکتوبر جزل سرجان ګولرج او د وزیرستان رېزې دنې
د بېټنګر ګه سره لیدل کلیل او کړل او دا نه ورته او ویں چه:
"تاسو چه کوم کړې شروع کړے ده او یا مرکوم سری اغوا کړي
دی، د هغه چقله به هغه وخت خبره کو، کله چه ستاسو
په علاقه باندے فوجکشی کولے شي. ف الحال مونږ، تاسو
ته دا وايو چه مونږ تر کوټه پوره د موټرو د تیرې دنې و سرک
جو ټول غواړو. نو تاسو ته اخطار درکولے شي چه که چا هم د

سُرک دَجُور و لوپه موقع شه و رانے اوگرو نزبَنہ بہ نہ وی او د
ھغوند و انوفوراً بندوبست اوکری کوم چه لاتاسو برامد
کرپی نہ دی۔ ”

دَبِیْتَنُو مُشرازو هخه ٿلور مُغوي هندوان هم په پير گوشش
سره برامد کرپ، او حکومت ته ٿے حواله کرپ، کوم چه تردغه وخته پورے
لایته وو۔

دَبِیْجِپ پرکور تالان :

هَسَے خود فیرنگی اصلی مقصد دَبِیْتَنُو په علاقه باندے فوجکشی
وو، و لے دَخلقد خیال بدلو په بھانه به یو جوا بلخوا هم لاس
اچولو۔ په ۹/اکتوبر چه سکنی انفنتری بَریگیپ دَشاھولی کمپ نه په
شاھولی الگھ و رماچ شواوبیاد کرپوم او بیچی گسکی په لارجافی خیلو ته
لاره او د جانی خیلو نه سلمان خیلو ته او رسید و نو دلته ٿئے تو قف او کرواد
سین تانگے ته نزدے دَبِیْجِپ غازی کورنے وران کرو۔

په بیتَنُو باندے فوجکشی :

دغه فوح ۱۵/اکتوبر پورے په سلمان خیلو باندے میشة شو
او په ۱۶/اکتوبر ٿئے دَبِیْتَنُو په علاقه دَفوجکشی تصیم او نیو او لہ درپو
لاره وارمولاتنگی، نو گنگرتنگی او خاندا تنگی خنہ و رماچ شواود وارمولاتنگی
و ڈافی وازر، نو گنگرتنگی، مارین خوره، خندا تنگی، راپا الگھ او اوہ بیڑی
سیمو کبئے دُکر حید و راگر حید و نه پسته ٿئے په سپالوی کبئے کمپ او لگلو
غازیانو د کمبوتی له کبله خه تعرّض پرے او نہ کرپے شو۔ البتہ د

لرے لرے نہ بھئے په کیمپ باندے تکان راباندے وو اویو خوئے
په کبئے ژوبل کرل۔

درآں الگھے جھنگھے:

په ۱۸/ اکتوبر دنی سرک دتعیر ایتنا او شوہ او په ۱۹/ اکتوبر فوج
درآں الگھے په مخہ و رماچ شو۔ دلته د توری خیلو زینرو بیتھنوا د
محسودو یو لشکر چھ اندازتا په دوہ سوم او یا مجاهدینو مشتمل وو، دعہ
فوج په ران الگھے او ستره او چھ الگھے کبئے رانگر کرو، دے جھنگھے لا پورہ گرمہ
شوے نہ وہ چھ د فوج کمک تھ طیارے را اور سیدے او په غازیانو نے
غوریہ شروع کرلے۔ بلغوا هفوئی هم په دا سے استقامٹ سره ورمیہ وو
چھ نہ نئے د فوج نہ ویرہ کیدله اونہ د طیارو نہ بلکہ په تلو تلو کبئے نے...
یو ولس تنه سپاہیان هلاک او دیارلس تنه سخت ژوبل کرل۔

دقلندر خیلو سانحہ:

درآں الگھے جھنگھے په بیکاہ فیرنگی تھ چا مخبر جاسوسی کرے وو
چھ دقلندر خیلو کلی په قرب کبئے تقریباً آنہ سوہ غازیان راغونہ شوی دی
او په فوج باندے د حملے کولو تیاری کوئی۔

په ۲۰/ اکتوبر فیرنگی پتی په پتھے سحر په او وجو فوج و رماچ کرو۔ دا
وخت غازیان بے غمہ اودہ پراتاہ او وله یو خوانہ فوج پرے ناخاپی حملہ
اوکھہ اولہ بے خوانہ طیارو پرے سور اور رائنسکتہ کرو۔ غازیان چھ سن بالیں
ترھنے پنھل س تنه ترے نہ شہیدان او یو شمیر ژوبل شول او د غسے فیرنگی
درآں الگھے بدل واخستو۔

دکویت سرک :

فیرنگی یو خوا د بیتینو په علاقه کښے فوجی کارروان شروع کړے وہ اوبل
خواسته د سرک په جورولو نور لکوله وو. په د موضع دکویت سرک تر
۳/ دسمبر پورے مې بنه ټیار شو.

دبیتینو بله جرگه :

په ۲/ اکتوبر فیرنگی دبیتینو بله جرگه را ولیله او وروکی شاخ ته ۴
اویں چه تاسو زرنه فریضیل نهه، ته روپوش یرعنال را پیدا کړی۔ بل
شاخ ته ۴ دا اویں چه کوه چرے تاسو خیل یرعنال خلاصول غواړی
نو په سری سر ۴ په ضمانت کښے دوہ دوہ میله توپک سرکار ته تحويل کړی۔
دوی ته دا هم اویں شول، چه ستاسو هغه خاصه دار د په هفتہ
کښے دننه خپلونکریو ته حاضر شی او یا د په سری سر حکومت ته په ضمانت
کښے یو یو میل توپک داخل کړی کومو چه نوکری پریښه یا حکومت معطل
کړی دی۔ د دغونکو توپکو تعداد ۸۲ ته اوسیدو۔ د د مه نه علاوه حکومت
په دوی باندے سل میله توپک مزید جرمانه هم او یکوله۔ د بیتینو مشرغ
تر، ۳ نومبر پورے فیرنگی ته غونکو توپک تحويل کړل۔

په علی خیلو او کوفه مرغل :

دبیتینو د دغونکو توپکو اوسیدونکی اکثر فرازیان وو او همیشه به د فیرنگی
په خلاف هلوکلو کښے بوخت وو۔ هم به ۴ پخله علاقه کښے وارداتونه
کول او هم به ۴ په پخو ضلعو کښے تاختونه۔ فیرنگی ورته زبست قهرنیو ۴
وو۔ په ۳۶/ اکتوبر ته چه موقع پرے برابره کړو نو د سزا درکولو په نیٹ

نے دُکھنہ تو یونکو نہ تو پیون سرہ بارہ درا فوج و رماچ کرو اور دُنڈے نزدے
تولوکلیونہ نے کھیرہ تاؤ کرو۔ دیر کورونہ نے اوسیزل اویو شمیر کسان نے خوش
شہیدان او خوک گرفنا کر کرل۔ چونکہ پہ دے موقع غازیان پہ تعداد کبنتے کم
وو، نہ د مقابلے تاب نے اونہ درلود لے شو ولے بیا۔ هم شپرتہ فوجیان
هلاک او یوولس تہ روبل کرل۔

دُفوجِ عام گستونہ :

دُکله نہ چہ فقیر اپی خرو بارومان کبنتے میشہ شوے وو، دُھنے ورخ
نہ دیفرنگی سرہ زینتہ چنتہ پین اشوے وو۔ حکم چہ دعہ سیمہ یو خوا د
سر کار علاقے تم بینی نزدے وہ او بلحوا د یورینہ لائن سرہ جو خته وہ او
دقیر اپی د تبلیغ پہ اثر کبنتے د افغان قبائل و خون سختہ خطرہ راول اسہ ..
شوے وہ۔

جزل سرجان کولرج یو جعل بیا پہ وزیرستان کبنتے د فوجونو د عام
گستونو حکم او کرو او پہ ۱۲/ نومبر نے مارچ شروع کرو اور د میران شاہ، بیوی
توت نری، لکی میلان، ڈمیل، جلیرانگہ، بیچی گسکی، کوز شکتو پستہ
الگہ او شکتو نے الگہ نے پہ سیمو کبنتے تر ۱۵/ نومبر پورے بنہ، او کر جیدل
اویو خوا بل خوانے کیمپونہ او لگول۔ پہ ۱۶/ نومبر چہ دعہ فوجونہ د مندو اوم
پہ لوری روان شول او د شکتو نے رود تہ او رسیدل نو پہ ۱۷/ نومبر د خلیفہ
شیر علی خان، ملک خونیا خیل، ازلیمہ او کا کو لشکر د فوج پہ یوہ حصہ نری
نری چڑونہ شروع کرل۔ د غ فوج پہ و راندے جسارت اونہ کرے شواو
هم حلته نے کیمپ او لگول او د کیمپ نہ لرے د پیکمپونو پہ لگولو کبنتے بخدا

شو- غازيانو هفسے بارونه پرے جاري او سائل او یوافسر او دولس سپاهيان
ئے ترے نه ژوبل کرل۔

دشکتوئے سنگ جھکرو :

په ۱۸ / نومبر دعه فوج دے ھلئے نه روچہ ته لامواو بیا مخکنے د
کوز شکتوئے په سنگي ورماچ شو۔ په سنگي کبئے پرے غازيانو بیا بیں اوکرو او
دوه تنه انگریزان نے ترے نه او ژول چه یو دپلاتھون کمانڈر یو یو دنوميدو
اوبل جے ولیم WILLIAM J. - دے نه علاوه خوارس تنه سپاهيان هم
تپیان شول۔

غازيان هفسے ورتہ په مورچو کبئے ناست دو۔ کله چه فوج دسنگي په
خولہ کبئے راغوند شو، نبیو ھل نے بیا چپاوا پرے وردو او درویشت کسان
ئے ترے نه درغزی کرل۔ هم په دعه سیمه او دعه وخت چه دیو پیکت
فوجی دله را پا ھدھ نو غازيان ترے نه گردی شول او په تک نے یوانگریز فسر
او اته تنه سپاهيان او ژول۔ لنڈا چھ فیرنگی ته په وزیرستان کبئے د ۱۲
نه تر ۱۸ / نومبر پورے دشپرو ورحو گشت دیرگران پریو تو۔

در وچے کارگنزوام سرک :

د فیرنگی فو ھونه چھ کله په ۱۸ / اکتوبر په کوئی او علی خيلو باند ورخل
نو په دعه دوران کبئے د خرابو لارو په وجہ سخت تکلیفو نه پرے تیرشوی
دو، نور و مبے رو مبے ده در وچے نه تر کارگنزوام پورے د کچھ سرک تیرو لو
منصوبه جو ھو کرہ۔ د سرک په دعه منصوبه باندے د نومبر د میاشتے په
آخری شپور حو گبئے کار شروع شواو د کارگنزوام نه دوہ میله لرے مشرق

پله دجاذ خيلو هغه سرک سره ملاو شو، کوم چه په کال سنڌه ۱۹۰۰ء کېنے درېرو
دپاره جوره شوئے وو. داغه سرک د تغير سره سو د جان خيلو د زور سرک
مرمت هم او شو. دغه شان د بيتني په علاقه کېنے د گوت په سرک هم په
تیزی سره کار لکیا وو او تر ۳ / دسمبر پورے تكميل ته او رسیدو۔

په بيتني جرماني :

دبيتني سرتيرے اوس به هميشه دين فيرنې په ترغيب او د خيل خاڻر
په ننگ د بريطاني فوجونو سره برس پيکار وو. فيرنگي د دوي نه ديرستره
شواو په ۱۵ / نومبر ته د پيره اسماعيل خان د بيتني جرجه جنهو ته او بلله
او په ۱۸ / نومبر ته د بنوں د بيتني جرجه تجوري ته. او لانديني
احكامات ته ورته واورول :-

دبيره اسماعيل خان د ضلع په بيتني باندے ۳۳۵/- نغدے روپی
۳۳ ميله بوري توپک او ۲۰۰ لينديوال توپک جرمانه او لوکولے شوه او د
بنوں ضلع په بيتني ۱۶۵/- نغدے روپی، ۱۲ ميله بوري او تسل لينديوال
توپک جرمانه او لوکولے شوه۔

فيرنگي د دوي ته د جرمانو د تحويلو په لړ کېنے لس ورخه ميعاد درکرو
او دا نه هم ورته په گوته کړل چه د بيتني قبالي علاقه به ترشو زه الکتھ
مغرب پورے "محفوظه علاقه" گزئ لے شي. د بيتني مشرانو تر ۶ / دسمبره
پورے حکومت ته مطلوبه جرمانه او رسوله -

د شابي خيلو معاصره :

په شامي خيلو محسودو کېنے د شابي خيلو ژنپو چه در زمک نه غږريوا ته

پله لرے پراته ڈی، دَفِرِنگی په خلاف ھلوکلو کبئے دیرو دلچسپی آخستله او حضوراً دَعْلی خیلو په کیمپ به نے اکثر بارونہ چلول۔ فیرنگی هم ورته پتے په زرہ کبئے کرل ریسل۔ کله چه موقع په لاس ورغلہ نو په ۲۰/ دسمبر نے ناخنی دشابی خیلو ڈکلی نہ گھیرہ تاو کرہ۔ دکورونو پیلتنه نے اوکرہ او ۲۰ سنه کلی وال سری نے گرفتار کول کوم نے چہ ترمودو په بندی خانو کبئے اوکرول۔

دشابی خیلو دبدو گرفتاری:

حکومت چه دشابی خیلو محسودو گومہ بدرگہ دسپک د زنبستے لو دا نور و کشالو سمولو دپارہ بھرنی کرے وہ، په هغو باندے دَفِرِنگی داشک دوچہ دوی پخچله دَحکومت په خلاف دغازیانو سره سازی باز لری او دار پورتہ هم ورته رسید لے ووچہ په تیرو ور جو کبئے چہ په کوشکتو نے کبئے کوم بردین ونہ شوی دو، په هغو کبئے هم دوی دغازیانو ملاتر کرے دو، په دے وجہ فیرنگی پتے په پتہ دوی د گرفتاری فیصلہ کرے وہ او په ۳/۲ دسمبر چہ دعہ بدرگوال د تغواه آخستو دپارہ زن مک او دا سے نورو سکاری ھایلو نو ته راغل نزد دوی خنہ ۱۶۰ آتنہ گرفتار کرے شول۔

ددے گرفتاری په وجہ په اولس کبئے زبنت اضطراب پس اشو او دملک خونیا خیل په مشری کبئے نے فیرنگی ته رنگ په رنگ مرکے شروع کرے۔ فیرنگی چہ دحالات جاج و اخستو نو صورت حال ورته دیگر گون بنکارہ شوا په ۱۵/ دسمبر نے د دوی سره روئنه جوڑہ اوکرہ او خوشی د کول۔

شلم باب

فقیر ایپی په خره کښې

د کال ۱۹۳۸ء د اکتوبر په نیماي گئے فقیر ایپی د مداخیلو په علاقہ گئے بارو مان سر ته نزدے خره چل مركز او تاکلو و لے پنچلے هیچ درک معلوم نه وو۔ حکم چه ده به په یو خاۓ مستقل قیام نه کولو، هیشه به چل مسکن په گردش گئے ساتلو۔ د نومبر په آغاز گئے په خره گئے بنکاره شو. او چلے چلے خلق و رچلاندے شوئے. ده به ورته ویل چه تاسو في الحال د سپین وام په سیمه گئے فیر گئی ته ورمته او سی او نزو علاقو ته لاسونه مه او بندوئی۔ فقیر ایپی چه په پوره ډول په خره گئے څان آباد کرو. نزو بجه کارئه دا اوکړه چه د مداخیلو، جدرانو او تانزیبو تو منځه چه خه کیلے مانے وسے هغه گئے ختھے کپھے او د هغوي مابین گئے شه دوستانه او خوشگوار تعلقات قائم کړل. نتیجه دا شوه چه جدران هم د فقیر ایپی د کمک د پاره رامات شول خوده به

ورته وئیل چه تاسو اوس بیرته لارشی. او په مناسب وخت
بے موژه پنچله راونغواهم.

دَمَّدَخِيلُو جَرْكَه :

فیرنگی چه په خره کېنے د فقیر ایپی مقبولیت اولیدو نو بیاۓ
زره پینوته ولویدو. د مَدَخِيلُو جَرْكَه ئے راوبلله او ورته ئے
اووئیل چه :

”تاسو په دوو ورحو کېنے د منه فقیر ایپی ڏنچلے
علاقه نه اوشری، ڪنی ستاسو په خلاف به سخته
کاروانی اوکھے شی“

فیرنگی دوی ته دا هم اووئیل چه د لفتینېت بيتي د قتل
په پاداش کېنے چه په تاسو باندي کومه جرمانه لکيد لے ده او
تراوسه مو حکومت ته پوره پوره نه ده داخله کړے د هغه
په بدل کېنے به سرکار ستاسو د هغولو ګونه، کوم چه تاسو بھر
اورېي، خلورمه برخه ضبط کوي او ستاسو د جرمانه په وصولي
کېنے به نه حسابوی. فقیر ایپی چه د مَدَخِيلُو د مجبوري اولیده نو
وقتی طور نه خره پرینبوده او په ۱۰ نومبر د افغانستان فجر د لو
په علاقه کېنے د مَدَخِيلُو وزير پېش ميله ته ولو پيرو.

دلته ده د افغانستان او وزيرستان دوارو سيمو خلقوته
د جهاد تبلیغ شروع کړو. څل ورور شيرزمان نه د دیوریندہ
لائن په دواړو لورېو د لبکر د راغونډا لو د پاره اولېر لو او هر چا

تە بە ئىل چە دَ روژە دَ مىياشتە پە و توبە پە فىرىنگى جىنگى وى - او سَ فقير ايپى يو خوا خليلە شىر على خان تە دَ جىنگى تىارى كولو اطلاع ورکە او بل خواتى پە مايىز، او لاسواندى كېنە دَ لوئى غوندەسە اهتمام او كېر - كە چە روژە تىرە شوھ او اختر راڭى، نۇ فقير ايپى تە دَ مداخيلو پە علاقە كېنە يو دروند لشىر سلامى او كە - فقير ايپى پە داموقۇم حەم دَ جەھاد تلقىن ورته او كە او خو درىتە پىس ئى خلق رخصت كېل - پەخپەلە پېشىلىتە لارو، دَ نۇمېر پە آخزە كېنە بىيا مايىزىر تە راڭى او دَ امرجان مداخيل پە كە كېنە مىشىتە شو - مداخيلو خپلۇ كېنە دَ دە پە راتىك دا تېكىنە او كە چە كە چادَ فقير ايپى دَ موجودىكى پە حقلە فىرىنگى تە مخېرى او كە نۇغىتە جرمانە بە تىرى نە و صىلىلىتە شى -

دَ بِكَاخِيلُو اوجَانِيَ خِيلُو جَرَكَه :

پە دولىمۇم نۇمېر فىرىنگى دَ بِكَاخِيلُو اوجَانِيَ خِيلُو وزىر و جرەكە راوبىللە او ورته ئى او وىيىل چە :

” دَ حَكْمَتِ پَهْ خَلَافِ ستَاسُودَ بَرَلَه پَسْ اقْنَامَاتُو ”

لە كېلە پە تاسوباندە لاندىيىنِ جرمانىڭىلۇ شى :

پە بِكَاخِيلُونَ رَوْپَى نَفَدَه، لَسَنْ مِيلَه بُورَى اپِينْجُوس

لَنْدِيُوالْ تَوْپَك، او پە جَانِي خِيلُو هَم زَنْ رَوْپَى نَفَدَه

شَلْ مِيلَه بُورَى او شَپِيتَه، لَنْدِيُوالْ تَوْپَك - ”

دووارو قامۇنۇ مجبۇرًا دَ فىرىنگى دَ حَكْمَ تَعْمِيل او كېر -

د ملیشیئ نوی پوستونه:

د کال ۱۹۳۶ء دسمبر په شپو ورخو کېنے چه په وطن سخت
ساره راغلو او غازیانو د حکومت په خلاف هلوکلو نه لاس او نیو
نو فیرنگی هم ترڅه حده خپل فوځونه کم کړل او په وزیرستان کېنے
ئه صرف بَنَو، رزْعَكَ او ولَنا درَه بِرِنگیده فوځ پرینبود، ولے
د احتیاط په توګه ئه د بیچی کسکی او کړیوم په سیمو کېنے د ملیشیئ
دوه نوی پوستونه قاُم کړل -

د دسمبر ۱۹۳۶ء نه آکا هه د کال ۱۹۳۶-۳۷ء په دولان کېنے د
وزیرستان په خاوره د انگریزانو پنځوں زه قوی برسر پیکار وه. د
دغه قوئه په مدد کېنے پنځلش^{۱۵} کمپیئ د ټجره د ترانسپورت اولټا
د اوښاف د ترانسپورت هم کلر کولو. ده موده کېنے فیرنگی د وزیرو
محسودو په مختلفو علاقوکې اووه شلے میله د لاری د تک راتک جوکه
سرک هم تعییر کړه شو.

شاہی پیر:

په کال ۱۹۳۸ء کېنے هتلر د دویم عالمي جنک په تیاری کېنے جو
وو. او په مشرق وسطی کېنے به د ده ایجنتاونو د افغانستان سره
لکیدلی سرحد باندے د کېږ پیدا کولو کوششونه کول، غرض نه
دا وو، چه د بريطانوی فوځ زیارتہ تعداد په دغو شخزو کېنے مصروف
او ساق - د شاهی پیر، چه د بغداد د عبدالقادر جیلانی د کورنۍ
نه وو او سعید الکیلانی نامه نه وو، په حقله هم وئیلے شي، چه د

هټلر ایمخت وو. خوختنے والئي چه نا هغه ڈ محمود طرزی
 ڈ تریما نومه لور چه ڈ امان الله خان ولی افغانستان ملکه وه،
 اوښته وو. په دا وجه ده ڈ کابل په تخت باندھ ڈ امان الله
 خان ڈ بحال کولو کوشش کولو.

بهرحال هغه روښې په خفيه ډول ڈ حالاتو ڈ جائزه
 آخستو په ترڅ کېنے کافی ګرم ته راغه، چه حالات نه سازنکاره
 اولیدل نو په دویم کرت مارچ ۱۹۳۸ء کېنے ڈ امان الله خان ڈ
 بحال کولو تحریک په لړ کېنے سره ڈ پرديانه دولت بیا وزیرستان
 ته راغه او په وانا کېنے نه ځان بشکاره کړو. داخله په منع
 بشکله بدینه او په تخت جلالی قبا وه.

وروستو ڈ کافی ګرم سره نزدې میشته شو. او ڈ جون په
 میاشت کېنے مذہبی تبلیغ شروع کړو. په اولس کېنے په شامی
 پیر او بعد ادھ پایر معربی شو. ولے ڈ جون ترینیماں ڈده تبلیغا
 سیاسی رنگ اختیار کړو. شاه ظاهر شاه ته بهئے عاصی او امان الله
 خان ته بهئے ڈ کابل ڈ تخت اصلی حقدار ویئل. ڈدہ په خبروکېنے
 دومنه اثر وو، چه په څو وړو کېنے ڈ وزیرستان ڈ قبائلو یو
 درویند لپنکر په کابل باندھ حمله کولو ته تیار کړو.

ڈدہ په مرستیالو کېنے ڈ محسودو دوؤ ملکانافو ملک آیوتخته
 او ملک ولی خان، کوم چه ڈ فقیر ایپی نام تو غازیان وو، فعال
 نعل لویولو. مکر فقیر ایپی پخنپله ڈ شامی پیر سره هیڅ قسم

رابطه نه لرله - د کشیر د غزا یو سرتیره مجاهد هکل شاه خارلخیل
 احمد زئع وزیر هم د شامی پیں سره ثور تعلقات درلود -
 انگریزانو په ده لرکنے دوه مخینه پالیسی اختیار کړه وه
 یو خوائه د شامی پیر د تحریک په خلاف شدت اختیار کړه وو
 او بل خوائه په افغان حکمرانو باندے د فشار اچلو په عرض
 د شامی پیں خوشامدی کوله -

آخر د انگریزانو د منشا په مطابق سودا برایره شو - افغان
 حکومت د خپل ملک نه جرمنی انجینیران ویستل او انگریزانو شامی
 پیرته شل زه ستولنگ پونډ شکرانه ورکړه - او په خاموشی
 نه اماده کړو - حکومت د قبائلو لشکرته هم د خورید و اخطار ورکړو
 خوهنوي او نه دغوزلوا او بمباری پرسه او شو - دغه شامی پیر
 هم د وانا په مقام تشن په نوم ګرفتار کړه شو - او په ۲۵ جون
 په دیکوتنه طیاره کنې پنجاب ته یو په شو -
 وئیلے شي چه وزیرستان ته د راتلو نه آماهه د شامی پیں
 نه بديو وه او نه قبا - دغه شان نه د وتلن نه پسته هم نه بريو
 او ساتله او نه قبا - بلکه بنه سو تید بو تید شو -

د درکنی سرجه ګړه :

دا هغه شپه ورځے وئے چه یو خوا په قطبی وزیرستان کښه
 فقیر ایپی پخپله د مدآخیلو په سیده د فیرنگی په خلاف لشکر مه
 راغونډو لے او بل خوا په سوئیلی وزیرستان کښه د ده خلیفه ګانو په

انگریز انو باندے هله مکھه راتیتیہ کھے وہ۔ په دے لوکبئے د
دریکھی سر او وئے سرجکرے دستائینے وپدی۔ درکئی سردا
کوئی کی قلع او سپلانی توئی قلع په مینج کئے دسطخ سمندر نہ ۵۶۰ فٹ
اوچت غردھ چہ شماً او جنوبًا وپر پروت دے۔ د درکئی سر
په سیمه کئے د خلیفہ شیر علی خان لشکر د سنی مرجان په مشری
کئے راغوند شوے وو۔ د سوئیلی وزیرستان پولتیکل ایجنتی چے
ترے منخبرشو، نو زینتہ وپر وریم پیدا شوہ۔

په ۱۳ اپریل ۱۹۳۸ء یو خوا د جندو لے نہ د کمانو نتی میجر
ووجہ په مشری کئے او بل خوا د سارو عنہ نہ د کپتان بانگلتن
په کمان کئے پلاتونونہ ور مارچ کھے شول۔ د غسے د جندو لے
او سروکھی خنہ د کپتان دیو او لفتینت ایلڈرمین په کمان
کئے یو خو پلاتونونہ په لاریو کئے وروپے شول۔ د فیرنگی توہ
قوای خوارلس پلاتون جوڑے شوہ۔

غازیان کہ هر خو پہ شیر کم وو، خو د فیرنگی د اردو نہ چہ
خبر شول، نو په دیر پختہ عزم او استقامت سره ور ته مولا جہ
شول۔ کلمہ چہ فریقین ویله مخاخ شول۔ نو دا سے سختہ جکڑہ
اوینستہ چہ د گنڈا بری الکھے او درکئی سر په قرب و جوار کئے د
پتوکو، ماشیندارو او توپونو له تکار او غر مبار نہ د عنبر و پورہ
شلید لے۔ غازیان بہ د نیز پہ خیر پرے ورختل، او فوئیان بہ
ئے د گنگھرو په شان په منع اوپل، یو دا سے هیبت خود شو،

چه فیرنگی د خپل زبردست طاقت با وجود د جندو لے هیله کوارتر
کماندو نه ته د کونترو په ذریعه پیغام اولیین لو چه :
هیں بد بد کبیل یو، د طیار او تازه کمک
سخت ضرورت ده ॥ له

په پاؤ کم یوه بجه جنگی طیارے راوی سیدے او په غازیانو نے
حملے شروع کړے. بل خوا د جندو لے او وانا نه هم تازه دم فوڅ
لډو رسیدو. جکړه لا هغه شان لکیا وه او سپاہیان بد بد ګیرشوي
وو، چه په ده مینځ کښه جنگی طیاره په هغه ټولو ځایونو، چرته
چه سپاہیان ګیں وو، ایسیونیشن او نور ضروری سامان او غور جو لو.
او فوځیان سرد و باره چاق و چوبند شول. ولے سره د ده هم
غازیانو خوزیدو ته پرمې نښو دل. هم هلتة نه پرمې مانیام کړو او
ټوله شیه نه بارونه پرمې قلام نه کړل.

دویمه ورځ بیانیه ټکرمه جکړه او شو، خود بدہ مرغه یو
خوا د غازیانو سره دارو مردکی په ختمیدو شول او بل خوا د زښتے
بیباری او ګوله بارج له کبله د عمره بے آرامه شوی وو چه چارو
ناچارنے د درکنۍ سرخالی کړو. او په څلوعنو لارل.

په دغه جکړه کښه د فیرنگی ډلوري نه یو فیرنگک افسر ګپتان
آئی- بی- ډیو، او اووه تنه سپاہیان هلاک او پینځه کان سخت
ژوبل شول. او د غازیانو له خوانه سرورخان شمن خیل محسود په

شهادت ورسیدو. او میراعظم خان او سخنی مرجان سرگ ک خیل
محسود، بوتلکه جلال خیل محسود او دولتی، شمن خیل محسود
زخمیان شول. د دے جکڑه په حقله د داستان پارینه پېغ
۱۴ د شهید اون شمیر شپادیں او د ژوبليو ديارليس لیکلے شوھ
دے، چه صحیح نه معلومېبی. حکه چه میراعظم خان ئەم
شهید بندولے دے. حال دا چه هغه په دے جکڑه کې شهید
شوھ نه وو. بهر حال د غازیانو له خوايو شمیر جانی تلفات واقع

شوي وو.

د ونے سر جکڑه:

د سراووغه نه دوه نیم میله سویل لویدن پله د کھکی په
مقام د خلیفه شیر علی خان لشکر راغونلۇ شوھ وو. فیرنگى تەچە
پتە او لىگىدە، نۇ بلە بلە ئە نە او كىرە، سەددىستى ئە پد ۱۲ جولانى
سەلە د سراووغه او جندولە خخە د طيارو په حفاظت كېنے
پىنځە پلانقونه ورولىپىل - او په ونے سر ئە قبضە او كىرە -
په مقابل كېنے غازیانو ھم د ونے س د قبضە كۈلو كوشش شروع
كرو. حکه چه خلیفه شیر علی خان له رۇمبە نه داھائى د خپل
توب دپارە عنۋە كېھ وو. سەڭپاڭ كەم اتە بېجە د غازیانو او سپايانو
ترمینځە جکڑه او نېنتە - د غازیانو او فۇڭ ترمینځە تقرىيَا دوه
سوھ كىزە فاصلە وو. او يو پەبل بە ئە سختە سختە جملە كولە.
مازىئىك په پاڭ كەم پېخۇ بجۇ غازیانو د نۇرە تكىرىڭۈنە او كېل او

په سپاهیانوئے دلسي چپاو دروپو، چه دشلو گزو په فاصله
نرداهئے ورسه مودچے اوئیولے۔ او په یوبل نے لاسی بمونه
غورجول شروع کړل۔ دغنه دورو نمر په دوبیدوشو۔ تیاره
خوره شوه خوجنګ قلاره نه نیزو او کړو ه شبې قیامتِ صغری
برپا وو۔ سحر د سپاهیانو د مدد د پاره بکتر بند کړو او د
میرانشاه نه نوره جنګی طیارتے راوی سیده۔ او د فرقینو په
ماښین کېنے یوه شبې بیا بنه جنګ تود شو۔ ولے غازیانو اکوم
چه قوله شبې جنګیدلی وو او دارو مردکی ورسه ختم شوی
وو، د نوره تینګ توان او نه درلود او په چپلو مخولارل۔ په
دے جګړه کېنے د فینګکی له خوا نه پیخته مری ټوبلي او شول۔ د
غازیانو د لوري خنہ د ”داستان پارینه“ په مخ ۱۳۱ باندے دولس
شهیدان او اته، نخیان لیکلی شوی دی، ولے د مقامی تحقیق په
مطابق فقط دوہ تنه شهیدان او یو خوکسان برڅیرن تپیان
شوی وو۔

فقیر ایپی په مدادخیلو کېنے:

د مدادخیلو په علاقه کېنے فقیر ایپی تردیږي موده راسے پاته
شو۔ فیرنګی په مدادخیلو وزیرو تائزئ او شلو لے او خال خال حرې
ئې پرس استعمال کړې چه فقیر ایپی د چې علاقه نه او شری، مګر
دوئی به نه، د فیرنګی خبره نفوژله او منه بهئے په فقیر ایپی خه
عرض ڪولو۔ آخر فیرنګی مجبور شو۔ د ۲۴ اپریل ۱۹۳۸ نهئے د

دوئی سیمه بلاکیدگوہ، چه په نتیجہ بکنے تے ڈمداخیلو پٹھؤں نفر
کلی وال او دوہ تنہ سرکردہ ملکانان خلذان او ارسلاخان او نیول
شول۔ ڈدے نه پسته په دولسم اپریل ڈدوئی جرگہ دتھ خیلو ته
او بیلے شوہ۔ ولے ڈگرفتاری له دیسے نه خوک رانغل۔ داخل فیرنگی
ڈ طیارو په ذریعہ نو تیسونه پرسے او غور جوں۔ او په ۲۵ اپریل تے
بیا میرنشاہ ته راؤ بیل۔ په نو تیسونوں کینے دا هم ورته بنویلی شوی
وو، چه هیچ قسم گرفتاری به نه کیبدی۔ او که بیا هم تاسو رانشی
نو سنتاسو په خلاف به سخت اقدامات کولے شی۔

داخل ڈیشپر مداخیل قام جرگہ راعوندہ شوہ، او حکومت
دا لاندیفی شرطونه درجه واوڑول:

۱) ڈبراصتہ ڈجیان ٿمنه به ڈسکار په خوبنده وی۔
۲) ڈمداخیلو له خوانه که ڈمطوبه یعنالو په حاضر ولو کنے
کوم غفلت یا ناکامی واقع شی نو حکومت به ڈھر قسم اقداماتو
کولو پوره پوره حق بجانب وی۔

مداخیلو ته دا الخطار هم درکړه شو، چه آئیندہ بدنه خو
دوئی پچپله وران کاري کوي او نه بہ ڈنوروسیمو خلقو ته ڈ
تھریبی کاروایی اجازه ورکوي۔ گئنی حکومت به په دوئی سخته
بمباری اوکړي۔ په دے موقع ڈمداخیلو جرگے داخله هم تسلیم
کړه، چه فقیرایی مکتبه په دری خیله کنے وو، چرتہ چه ڈدوئی
ڈکرمئی میلے دی او ڈخپل معمول په مطابق مشپر میاشتہ خلوت نشین

شوئے وو۔

د ده نه پسته د مداخيلو مشيان د خلقو سره د صلاح مشوره
د پاره خپلو خپلو کلیو ته لاپل۔ د فيرنگي د اخطار با وجوده مداخيلو
غیره اولس د حکومت شرطونو ته غاره کښينېشوده۔ چنانچه په
څوار لسم^۳ مئي د دوئي په مرکزی ځانه شيرنے او دا سه نورو خاص
خاص ځایيونو باندې د بمبارۍ نو تسوونه او غور ټول شول او په
۲۴ مئي بمبارۍ پرسه او شوه۔ د بمبارۍ په دوران کنه فيرنگي
د نورو پاته مداخيلو جرګه هم را او بلله خوهغئ هم حاضر
نه شول او تر پخویشم^۴ مئي پوره متواته بمبارۍ پرسه او شوه۔
فيرنگي چه خپل وس پرسه تمام کړو، نو دا پېړه غازیانو، چه
اکثر پکښه مداخيل وزين وو په فيرنگي پس ملا او ترله۔ او د
دته خيلو په قلعه نئه د ۲۸ مئي نه تن ۳۰ مئي پوره پرله پسے
سکوله باري او کړه او سخت تاوان نئه ورته اورسلو۔ په ده موقع
چه د قلعه څخه ټوابي حمله شروع شوه نو یوتکړه غازى
شاوسته خان اتمانزئي وزين په شهادت اوږدیدو۔

او س غازيان لا سکرو ته شول۔ او د خاصه دارو یوشیپر پیکتونه
نئه او سیزل، چه مشهد پکښه خون پیکت وو، کوم چه د مداخيلو
خاصه دارو ټغورلو۔ په داشپو وړخو کښه به هم کله ناکله په
مداخيلو بمبارۍ کيدله۔ په ۲۵ رجون یو ټل بیا صیران شاه ته د
مداخيلو جرګه را او بلله شوه۔ په جرګه کښه دوئي فيرنگي ته او وئيل

چه فقیرایپی ڈدوئی ڈعلاقے نه وتنے دے او ڈخپے په سيمه
کبھے په ڈيوڏينهن لائڻ باندھ ميشته دے. حڪومت ڈدوئي په
وينا باور او ڪره، بمباري ٿئے پر ٻنده کره او قيديان نه ورنڌه
خوشى ڪرل. په داموقع مَدَاخيلو ڈفيرنگي سره دا وعده هم
او ڪره چه که چرپه فقيرايپي بيا ڈدوئي علاقه ته راشي نه دوئي به
ئه حتماً شري. گئي ڈحڪومت ڈکوه سزا نه به غاره نه غروي.
فيرنگي ڈخپه سيمه مَدَاخيل هم خبردار ڪرل چه فقيرايپي او شري
او دلتنه لشک غونڊو ولوته مه پيرمڀڏئي.

ڏمهي روغه جڪره:

ڏمدَاخيلو او فيرنگي ترميئه که ڈ روغه جورپه هر خوجره
اترپه ڪيدلے، خونگيالي غازيان په ده اپ نه وو او هغه شان
به ڻ ڏ دتھ خيلو په قلعه ڪله باري کوله. ڏ دتھ خيلو قلعه قُوي
چه بيختي لاعلاجه شوه، نو ڏ رزمه ڪيمپ نه ڏ منظر خيلو په لار
امدادي فوح درروان ڪرھے شو. دفعه فوح په مهي روغه ڪبھے په
ڪرڙونده نعمه ڪلئه، چرتھه ڏ درپه خوله ٿخنه او بيهه ورقله،
ڪيمپ او گلکولو. غازيانق ڈ او بيو سلسنه ترپه نه قطع ڪره. فوحيان
سخت په تکليف شول. او په ۲ رجون د ڪيمپ نه ورپسه لاوقل. ڏ
غازيانو او ڏ فوح ترميئه يو تور دندوکار او چت شو او ڦيو داسه
ڪرڙهار او تکار او لکيدو، چه په دوارو غوبونو خنه نه شواوريه.
تر ما سڀنيه سخته جڪره او شوه. ڏ فيرنگي ڈ لوري نه ۷۳ اڪان

مری ثوبلی او مشول، چه یو خو انگریزان انسان هم پکھے شامل وو
او دغازیاون خنہ هیله دو نفر شهیدان شول چه یو تو زعی خیل
ونزیر وو او بل دخانی پچه مداخلیل تر وو - دغسے خلور میره پیان
شول، چه یو پکبند مشهور غازی محمد اکبر خان حیدر خیل داور وو -
دغه توریالے حوان هم دروستو په حق درسید و -

ویسلے شی چه دغازیاون جانی تاوان په دے سبب کم وو، چه یو
خود دوئی حمله بینی ناخاپی وو، او بله دا چه کله فوئیان جوابی
حیله ته تیاریدل، هغه وخت زبردست گردو غبار را پورتہ شو او
غازیان نئے دبنمن دضری نه پناه کرل -

په دغه جکوہ کنے خانی پچه مداخلیل هم یو فیرنگه وژل وواوسه
نئے تریئے نه پریکړے وو - مازیگر فیرنگی د دوئ خاصه هارو په ذریعه
غازیاون ته لاندینې پیغام دراولیږلوا چه :

(۱) د مقتول فیرنگی سربیرته را اولینئی -

(۲) کیمپ ته د او بوج د راتلو سلسنه بحاله ګرئی -

(۳) دغه کله کوم حائی چه تاسو میشتنه ئیئی ترصبا پوره
دیه کله بار کړی -

د لشکر مشرانو ملک ملاجوان او مولانا غازی میجان ورته

په حواب کنے اووئیل چه :

”د او بوجه زمونب سره تعلق لري - زمونب خودا

خيال وو چه نن به فیرنگی د او بوج پوس نه کوي، او

دواره فریقه به دمه کوو، خو چه هغوي دمه کول
 نه غوارپي، نو صبا د او بيو دخلاصون دپاره راشي،
 موبن به ورته په انتظار يو۔ پاتے شو د فيرنگي
 سر، هغه دخاني پجه مد اخیل په اختيار ګئه ده، د
 هغوي نه تپوس اوکړئ؟

خاني پجه درته اووئيل چه：“ د اينکامال عزه په تېرو انبتو
 ګئه فيرنگي زموږ د یو پياورپي مجاهد خونه مير سر پريکړه
 وو، نن شکر ده، ده سر موبن ته په لاس رلغه، او س
 غواړم چه دعه سر د خپل شهید تره په قبر نوپنډ کړم۔”
 د کلې په حقله ورته کلې والو حواب ورکړو چه: که فيرنگي
 د صبا په ځائه نن راشي نو ډيره به بنه وي، موبن به ئه
 لاره خارو۔

فيرنگي چه دغه دل شکن حوابونه واوريديل غز د غازيانو سره
 نه فور د پېښي سر وانه کېبلو او صبا وختي ټه کېپ خالي کړو او
 رنډک ته پستنه خړ مخه لارو۔

محمد اکبرخان شهید

محمد اکبرخان شهید حیدرخیل داونه وو۔ او په مد اکبرۍ ئه
 شهړت لړو۔ ډير شجاع او بهادر حوان وو۔ پلاس نه ابي سهان نو ميد.
 دغه با توړ د فوحیانو سره په منکلو شوې وو او په ډيره همانه
 جنگیده وو۔ د مد اکبرۍ یو بل کلې طل ملګرے چه شاه بهرامي

نومیدو او د ساحر ٿوئه وو، هم دير تکره او توري لے ٿوان یاديدو
شاه بهرامي هم په ختهه حيد رخيل داوب وو. او د قيام پاڪستان
په ڀو مبو كالونو ٻنه په غتيق دانو په حق او رسيدو.

دَبَمْ چَاؤْدَنَه:

د مسي روئي ڏ جگريه په دولن ڪنهه غازيانو د يكم جون ۱۹۳۸ء
منه تر ۱۲، جون ۱۹۳۸ء پوره د دته خيلو سرک مڪمل طور بند
ڪريه وو. او ڇائمه په ڇائمه ٺئ پڪينه ماينونه بنخ ڪري وو.
په ۵ جون ۱۹۳۸ء چه د توچي سڪاؤ ٿيس افيسركماندنگ او
نائب پولتيل ايجنهه نوده وري او ڪره او په دعه سرک ٿئ موئر
روان ڪرو. نه د بوئيئ قلعه سوه نزد هه په سرک ڪنهه بنخ یومائين
او چاؤ ڏش، موئر ٿئ دهه وريه او دوئ دواره مرگونه شول.

دَخْرَهِ جَكْرَه:

فيرنگي بد کهه په مـداخيلو باند هه هـرجـومـه فـشارـ، اـچـلوـ، خـ
هـغـوـيـ بـهـ دـقـيقـيـاـيـيـ پـهـ چـارـوـ ڪـنهـ مـداـخـلـتـ نـهـ ڪـلوـ. دـعـهـ وـجـوـهـ
چـهـ دـهـ پـهـ خـرهـ ڪـنهـ ٿـيـختـ ڪـنـسـتـلـ وـهـ اوـ پـهـ زـرـگـونـهـ غـلـانـيـ
پـهـ پـڪـيـئـ پـنـهـيـيـلـ نـهـ دـسوـيـيـ ڪـهـ وـوـ اوـ نـهـ دـمرـمـيـوـ. ٿـوليـ تـوليـ
غـازـيـانـ بـهـ وـتلـ اوـ پـهـ مـخـتـلـفـ عـلـاقـوـ ڪـنهـ بـهـ ڇـائـهـ پـهـ ڇـائـهـ
برـيـدـونـهـ ڪـولـ. فيـرنـگـيـ پـهـ مـداـخـيلـ وـهـ اوـ ڪـرـهـ اوـ ٿـوـخـوـ ڪـرـقـئـهـ دـ
بـميـارـيـ دـارـهـ وـرـڪـهـ، خـوـ هـغـوـيـ بـهـ پـهـ غـورـهـ گـرـلوـ. آخرـ
فيـرنـگـيـ جـيـبورـشـ اوـ دـبـيـارـيـ نـوـتـيـسـونـهـ پـهـ اوـ غـورـجـولـ چـهـ:

”که د خلیل^{۱۳} یشت که هنټو نه پسته په دغه سیمه

کېنے کوم بندیادم یا شاروئه خرچکند شي، نو مشین گن

بې پرسه چلو لے شي“

د دغه مهلت نه پس یو خوا په خپه بمباری شروع شو او

بل خوا د فقیئ ایپی د گرفتارولو په لر کېنے په دغه سیمه باندې

د فوج کشی ترتیبات او بیول شول۔

په دیار لسم جولانی د سلسلہ د میر انشا نه د بیکن نهه انگریز

پول تیکل ایجنت په مشرئ کېنے خپه ته فوج دوان شو۔ دغه فوج

چه خپه کمرتہ رسیدو، نو غازیاون باړونه پرسه را باندې کړل او

په مشکله نه وړکې ته حاں ویستو او کیمپ نه او لکولو۔ وړکې

د خرسینو کلے ده او د ده سکلی نه په نهه میله فاصله باندې قطب

پله د خپه هغه سیمه ده۔ چرته چه د فقیر ایپی خمھه وه۔ اوس

یو خوا فیرمکی د خپه د قبضه کولو تجویزونه سنجول او بل خوا د مقا

غازیاون ملاتو ته د افغانستان منکال، جدران او تانری قامونه په

تادی سره خپه ته را چلیدل۔ د خپه مرکن نه تقریباداره میله

را فیکنې وړکې پله غازیاون د عزوون لورې شوکه او ده مورچ

کړه وه او په لارو پالو کېنې بې شمیره ما یئونه بېخ کړي وو۔

له د امام یئونه معراج الدین نهه یو طالب جو ګړی وو۔ دغه طالب به د تین په

تش و پو و پو و بو کېنے د شیشه تکه او پارود و بله بندول او د مائین کار به

ئه تریه نه آخستو۔ خه موده پس بنوں کېنے د چلو ما یئونه د لاسه سخت زخمی

دَخَارِ الْمُسْمِ جَوَانِي په کائیز چه فوچَ دَ وَزْنِی نه خَپَه ته روانیدو
 نو غازیان لکه دَبِرِ بُوكَه ترے نه گردی شول او دَ فَرِيقِينو تر مینځه
 زبردست جتنک او نېنتو. ناخاپه جنگی طیاره دلنجې شو،
 غازیان نه په سوءه اوږد کښې پتَ کړل. او فوچ پیشقدی جاري
 او ساتله - دَ اَللَّهِ پاک شان وو دَ فوچ خُرکی چه خَپَه ته رسیدل
 نو په دغه سيمه باندے خر ګردد را پورته شو. دَ خپلو پردو پېژندو ګډو
 ټکرانه شو. او طیاره سهوا په څيل فوچ باندے چملي شروع
 کړه. دَ فوچیانق وارو پار خطاشو، یو خوا دَ خپلو جنگی طیاره
 څخنډ په نالان شول او بل خوا دَ غازیانق دَ باړونو څخنه. داخولا خمه؛
 چه کله دوئی په هغه لارو پالو کښه خواره شول، چرته چه مايئنټو
 بنخ کړي شوي وو. نو دَ مايئنټو د لاسه دلسو په هله ناتار ګډه
 شول او دلسو ويره واختسل چه په شلئه ملت اوکره، او نیم
 نیمکوري فوچ میرانشاه ته پښه ویسته. په دغه ګډه کښه چې
 فيدنګکيان ورثلي شوي وو. خوشهمون، پکښه پرايويسيت جوزف
 آپوريت بنُنسلي، پرايويسيت جارج والتر کارمېت او پرايويسيت جوزف
 ملبری وو. دَ فوچیانق څخه ۳۵۹ مړیاژوبلي شوي وو. او چه
 کوم روغ پاته شوي وو، په هغه باندے دو مره هیبت پريویت وو،
 چه اکثر اعصابي او سرکک شوي وو. دَ چاخو لے ستکه کښه

شو او پولیس ګرفتار کړو. مقدمه پښه او چلید او په انسني شو. معراج الدین په
 اصل کښه دَ کابل دَ سیمې افغانستانه وو، خوبنون کښه میشته شو وو. ټه

شوے وے اوڈ چا نور مختلف اعضاء شل شوی) وو۔ په داوجہ زیاترہ ڈ ملازمت نہ سبکد وہ شکے شول۔ ڈ دے نہ علاوه گنڑے خجڑے او آسونہ هم په ھلات رسیدلی وو۔

په بل لوری ڈ پریوانہ مل غنیمت تر لاسہ کلو نہ پرتہ ۲۳
تنہ گازیان شہیدان او گنڈ زخمیان شوی وو۔ په شہیدانو
کئے ملازنگی او زخمیانو کئے ملامیر خانگل ڈ یادلو وردی۔ په
په شہیدانو کئے ڈ مولانا محمد ڈ میر ڈ ترہ حُسْنے زنگیر ہم شامل وو۔

ڈ بنوں په بیار شباخوں :

ڈ خرپے جکو فیرنگی ته یو ستونہ جوہ شوہ۔ یو خل بیا
لور ڈ لوری نہ گازیان را پورتہ شول او بویدونہ عنڈی نے پڑے
شروع کرے۔ بنوں کئے ہم کرہ بہ روان شو۔ او ڈ کیمپتی په
سیمہ کئے ڈ بنوں احمدزو وزیر ڈ خلیفہ مہر دل ختک په مشری
کئے ٹھائے په ٹھائے لاسونہ واچوں۔ کله بہ نے سرکونہ ودانوں
او کله بہ نے فوجی کشتونہ ڈزول۔ ہم دعو وزیر ڈ خلیفہ مہر دل
ختک په مشری کئے ڈ ۲۳، ۲۴، جولائی په منیخنی شپہ ڈ بنوں بنما
پہ نمرختیزہ برخہ حملہ اوکرہ۔ اووہ تند نے ہندوان قل کرل
او دیرش نرم پونہ بئے سرکار او ہندوانو ته نقصان اور سلو۔

ڈلفتینٹ سینکڑت واقعہ :

ڈ، اکست سلسلہ په کامیز ڈ توچی سکاؤ تیں لفتینٹ سینکڑت
(M.M.S. t.) ڈ میرانشاہ قلعے سره جوخت ڈ پریدا په میدان کئے

یو بنخ کرے شو سے مائین ولبرچیده کرو۔ ڈاوجتو لو سره مائین
په لاس کئے اوچاؤ دل شو، او ڈسندارس بنے لاس په پریکرو۔
دغه مائین جمـعـه خون درپه خیل او ڈـمـیرـانـشـاـہـ کـلـیـ مـیـزـرـ پـهـ
شریکه بنخ کرے وو۔ ڈـچـاـ مـعـبـنـ پـهـ جـاسـوسـیـ فـیـرـنـگـیـ پـهـ یـوـوـلـمـ
اکست ڈـدوـئـیـ پـهـ کـوـرـوـنـ چـپـاـوـ وـرـوـروـ، او دـواـرـهـ نـگـرـفـتـارـ کـوـلـ.
مقدمہ پـسـ مـےـ اوـچـلـیدـهـ اوـ پـهـ ۱۹۳۹ـ اـکـتـوـبـرـ دـطـاـرـ لـٹـشـ لـٹـشـ کـالـهـ
قـیدـ کـرـهـ شـوـلـ.

ڈـجـمـعـهـ خـونـ پـهـ خـلـاـصـوـنـ پـسـےـ پـهـ نـهـمـ صـئـیـ ۱۹۳۹ـ ڈـرـپـهـ خـیـلوـ
ڈـمـشـرـافـ جـرـکـ تـهـ لـاوـهـ. اوـلـ نـےـ رـیـذـیـدـنـتـ تـهـ خـاـسـتـ
اوـکـروـ. اوـ بـیـاـ ڈـلـفـتـنـدـنـتـ سـنـدـارـسـ بـشـکـلـ تـهـ پـهـ نـوـلـتـےـ وـرـغـلـ.
فـیـرـنـگـیـ نـوـاتـ قـبـولـ کـرـهـ اوـ جـمـعـهـ خـونـ نـےـ مـعـافـ کـرـوـ. جـمـعـهـ خـونـ
پـهـ شـلـمـ ۱۹۳۹ـ سـتـقـبـرـ ڈـجـیـلـ نـہـ خـوـشـ کـرـےـ شـوـ. اوـ مـیـزـرـ پـوـهـ
لـٹـشـ کـالـهـ قـیدـ تـیرـ کـرـوـ.

جمـعـهـ خـونـ پـهـ قـومـ درـپـهـ خـيـلـ دـاـوـرـ وـوـ. پـلـارـ نـےـ کـلـاـخـوتـ
نوـمـیدـوـ. کـالـ ۱۹۳۸ـ کـبـتـ چـهـ فـقـيرـ اـیـچـیـ پـهـ مـلـکـ آـثـرـ کـبـتـ ڈـفـرـنـگـیـ
پـهـ خـلـافـ ڈـجـهـادـ پـوـجـمـ عـنـدـوـهـ کـوـلـهـ، نـوـعـفـدـ وـخـتـ ڈـرـپـهـ خـیـلوـ
ڈـلـشـکـ پـرـچـمـ بـرـدـاـسـ دـھـ وـوـ. جـمـعـهـ خـونـ ڈـیـرـنـگـیـلـ حـوـانـ
وـوـ، وـلـےـ عـمـوـمـاـبـهـ نـےـ چـنـدـهـ لـغـوـنـدـوـلـےـ اوـ ڈـاـکـ ڈـتـوـسـیـلـ
وـظـیـفـہـ بـهـ نـےـ اـجـرـاـکـوـلـهـ. دـغـهـ تـوـیـالـیـ تـرـآـخـیـ عـمـنـ پـورـےـ ڈـ
کـوـرـوـیـکـ سـرـهـ تـعـلـقـاتـ منـقـطـعـ نـکـلـ اوـ پـهـ کـالـ ۱۹۴۵ـ کـبـتـ تـقـرـیـبـاـ

ڈ اوویا، کالو په عمر په خپل مرگ په حق ور سید و۔
په گیمپتی گولہ باری :

ڈ بنوں احمدزو وزیرو چه ڈخیلفہ مہر دل ختک په مشریع
 کئے ڈفیرنگی په خلاف کوف ھلکل شروع کئے وہ ڈھنے فیرنگی
 دین سترے شوے وو۔ په ادوم ستمبر ۱۹۳۸ء تو چی سکاؤ تیس
 دراولین لو او سختہ گولہ باری نے پرے اوکرہ۔ ڈگیمپتی ڈ سیمے
 ننگیالی غازیان ہم ورته راعنکنے شول۔ او ڈفیرنگی سوہ نے پورہ
 پورہ مقابله اوکرہ۔ ولے ڈ بدھ مرغہ تو چی سکاؤ تیس زور دلوڑے
 وو او ڈگیمپتی آبادی نے لوپتے لوپتے کرہ۔

ڈ فقیر ایپی ناجور تیا :

فقیر ایپی ڈ خرچے نہ نیخ گیعنیک ته خپل مرکز منقل
 کرو خو پچلہ ڈ کلامت شاہ پچہ مداخلیل په کوتے کئے میشته شو۔
 او ڈ لشکر په راجمع کلوئے بنا اوکرہ۔ په منی کئئے چہ کلمہ ڈموٹی
 نیکہ زیارت ته ڈ تلو تکل اوکرو نو ڈ مداخیلو وزیرو په علاقہ کئے
 ڈ دوہ تھے په کلی کئے، چہ په مرو ڈوندو کلی هم شہرت لری،
 ساہ بندی پرے راغلہ او دو مرہ ڈوب لاپو، چہ یوہ ورخ ما زنیکر پہ
 شپن و جیو بیخی بے ہوشہ شو۔ او خلق نے ڈ ڈوند خند نا امیدہ
 شول۔ ہم په دغہ بے ہوشی کئے یوہ شپہ دو مرہ قدر ڈ رابیدار
 شو چہ مولانا ظاہر شاہ ته نے ڈا لاندینے وصیت اوکرہ و چہ:

لے ڈا ورکتے کلے په نمرخاتہ، خنگ کئے لوئے مرپیستون لری۔

”وصیت بکل اجزاء بیت المال مبلغ ۱۰۰ کلدار و ۳۵۰/-“

کابلی برسست شترنی بخانه پیر محمد نہاده و بخانه پیده خان
۱۴۳۴ کلدار قیمت بنروق و بذمہ یارخان موسکی قرضہ ۵۶/-
کابلی۔ جائے دفن بوطن خود سر بر شرطیکه خلاف شرعاً نباشد۔

۲۹ ربیع الثانی ۱۳۵۶ھ

حاجی میرزا علی خان بعلم خود

ڈپائیڈہ خان پہ کوئی کہنے چہ ۲۰۰/- روپیو کوم توپک ایسے
شوئے وو، ڈھنگ خبرہ داسے وہ، چہ ڈجنگ پہ دوران کہنے بہ چہ
کله فوچ پہ تیبنتہ شو، نوغازیان بہ ڈوڈلیو شو بلیو سپاہیان
ند چاپیں شعل او هر خڑہ بہئے تھے نہ ولجه کرل۔

فیدگی دا چل اوکرو، چہ پہ دلسے موقع بھئے ڈھپلو
سپاہیانو نہ آرمرو کاروئہ تاؤ کرل او هر خڑہ بھئے بچ کرل۔
میاندہ نوئے لوهار فقیر ایپی ته اووئیل چہ نہ بہ ڈآرمرو کار پہ
ضدیو داسے شے جو یک روم چہ ڈیو ڈن سرہ بہ پرے تباہ کیزی۔
چنانچہ میاندہ ۲۰۰/- روپیو پہ لکبنت باندھ دغہ توپک جو رکو
خو خڑہ خاص کار آمد ثابت نہ شو۔

ڈھقیر ایپی سرہ چکوئے نغمے روپی وہ، ھنگہ ده دغا زیا
ڈراشن او میکنین ڈپارہ ساتھ وہے۔ ڈالٹہ پک شان وو ڈھلیریشت
گھنہ تو بے هو شئی مہ پستہ فقیر ایپی پہ خود شو او خورھے پس

لہ پہ فنیرستانی ثبہ کہنے ورته شوبلے یا شبلے دئیلے شی۔ ۷

ڈَمُوسَى نِيَكَهُ زِيَارَت سَكَاه تَه لَارُو - هَلَةَ دِيرِيش وَرِئَهْ چَلَه شَو -
چَلَهْ یُ پُورَه شَوَه، نُو هَم هَغَه مَشَان بَهْ یَ غَازِيَان رَاغُونَدَوَل
اوَدَفِيرِنَگَي پَه خَلَاف بَهْ جَنَکَول -

دَسَبِين ۱۹۳۷ءَ كَبَنَهْ فَقِيرَ آيَپَي ڈَمُوسَى نِيَكَهُ نَه بِيرَتَه مَچَه
مَدَاخِيلَه تَه رَاغَه اوَ كَوم ھَائَه تَه بَه چَه تَلو پَه هَغَه ھَلَه بَه
بِيمَارِي كَيدَلَه - آخَرَ ڈَپِلَه پَسَه بِيمَارِي نَه پَمَه مَدَاخِيلَ تَنَگَ شَول
مَشَان یَ مِيرَاشَاه تَه رَاغَل اوَدَ حَكَومَت سَهْ جَرَكَه اوَكَرَه -
حَكَومَت وَرِتَه اوَوِيَّل چَه :

پَه تَاسُو بَه هَلَه بِيمَارِي بَندَوَلَه شَي، چَه كَله
تَاسُو ڈَفَقِيرَ آيَپَي ڈَشَلَو جَوَت ثَبَوت رَاكَرَي -
مِيرَاشَاه تَه پَه درِيمَ ھُلَّ رَاتَنَكَ بَانَدَه دَعَوَ مَلَكانَانَق
حَكَومَت تَه حَلَفيَه اوَوِيَّل چَه فَقِيرَ آيَپَي شَيَّنَهْ تَه نَزَدَه پَه
تَارَمَورَه كَلَي كَبَنَه دَه - پَه دَه خَبرَه فِيرِنَگَي مَلَكَ خَانَدَانَكَرَفَتَار
كَرَه - وَلَے چَه هَغَه بَه مَچَه مَدَاخِيلَه وَرِئَهْ ڈَفَقِيرَ آيَپَي ڈَ
مَوجُودَكَيَّ حَال مَهَ واَيَيَّ -

فِيرِنَگَي پَه خَلَوَمَ جَنَدَي ۱۹۳۹ءَ ڈَتَارَمَورَه پَه كَلَي بِيمَارِي
اوَكَرَه - ڈَبِيمَارِي پَه دَورَانَ كَبَنَه ڈَتَارَمَورَه مَلَكانَانَ مِيرَاشَاه
تَه لَارِل اوَدَخَلَ كَلَي ڈَبِيجَ كَولَو پَه خَاطَرَه دَالَقَارَ اوَكَرَه
چَه فَقِيرَ آيَپَي نَه مَوَبَنَه كَلَي تَه رَاغَلَه وَو، خَواَسَ لَانَگَه تَه تَلَه دَه -
وَرَوَسَتو فَقِيرَ آيَپَي ڈَلَانَگَه نَه هَم لَارِل اوَپَه مَسَتَوَيَّ كَبَنَه بِنَكَارَه شَو -

فَيْرِنْگِی په دغه ځائے هم سخته بمباري اوکړه .

دَفْتَحْ خَانَ شَهَادَةً :

دَمَسْتَقْيُ مَجْهَ مَدَاخِيلُو يوْهَوَانَ فَتَحْ خَانَ چَهْ په څېلَه سيمه
بمباري اوليه او په څلواخپلواونه سترکه نمرنے شوئه نوْدَانتقام
آخستو پونچ عزم ئے اوکړو . خپل توبه راویدو او په پنځم او اووم
فروري ۱۹۳۹ءَ ئے دَدَتَه خيلو په قلعه بنه رسارسا کذارونه
اوکړل او فَيْرِنْگِي ته ټه ډير جاني او ملي تاوان او رسولو . دَبَدَه مرغه
دَ۱۳۰، فروري په شپه چه يو حُلَ بيا ده په همدunge قلعه کوله باري
شروع کړه ، نوْدَگرموالى دَ و جي نه توب او چاودو او فتح خان
سره دَخپل دوو ملکرو خضرائي او بازخان په شهادت او رسيدو .
حضرائي دَشَشَ پل په سيمه کنه دَ ګيږي مدَاخيل وو او بازخان
ئه سيمه وال وو .

دَفْتَحْ خَانَ پلاس ميده خون نوميدو . فتح خان ډير تورياله
هُوان وو . هم دَ توپک بهترین نشانه باز وو او هم دَ توپ په
ويشتوكنه مرنه وو . دَفْتَحْ خَانَ دَشَهادَت نه پس دَدَه يو مجاهد
ورود زاره خان دَدَه په ھلَه خليفه او ته لکه شو .

دَشَكْتَوَنَيْ جَكْرَهْ :

دَشَكْتَوَنَيْ سيمه دَغَازِيابِقَ دَ پندِ غالى ھَائَه وو . دَدَه ھَائَه
نه به لوري په لور غازِيابِن وقل او دَ فَيْرِنْگِي په کيمپونه، کاغذاي او
گشتونو به ھَملَه کوله . فَيْرِنْگِي دَدَه نه دين تئک شو او په

شپارس^{۳۳} مارچ ۱۹۳۸ءے ؎ دشکتوئی په سيمه فوج ورخو شے کرو۔
 توریاں غازیاں هم ووتہ راعنکنے شول او یو داسے سخت جنک او شو،
 چه په نتيجه کئے فولس^{۱۹} تنه غازیاں په شہادت اور سیدل، چه
 مشهور پکنے د خیسارہ د سیئے حاجی خان توری خیل و زیر وو۔
 دعه شان د فیرنگی د لوری نه هم درسے نوی تنه فوھیان او شپا^{۴۳}
 میرہ انگریزان په قتل ور سیدل، چه مشهود پکنے لفہینتہ میرلین
 بیلا (Harold Merlin Beale L.) دو۔ په دعه ورچ د رزمک په
 سيمه کئے هم غازیاں برعید کرئے وو۔ او یو انگریز افسر پیغام کریا
 (Petter green) په ورلے وو۔

په مدارخیلو بمباری:

د پر لہ پسے کربر لہ کبلہ او د جوف ۱۹۳۸ءے د معاہدے د
 ناکامہ کیدو له کبلہ په ۲۳ فروری ۱۹۳۹ءے یو خل بیا په مدارخیلو
 باندے د طیارو په ذریعہ نو تسوہ او غور جوں شول او په قولو
 کلیو د بمباری حکم او شو۔ د دفعہ حکم په اثر کنے یو خوا د دوئی
 خاصہ دار مات کرئے شول، بل خوا په علاقہ سرکار کنے په دوئی
 بندش او لگو لے شو او دعه شان سمدستی بمباری هم پرسے شروع
 کرئے شو۔ دعه بمباری دو مرہ زور کنے او سخته وہ، چه په ۲۵،
 فروری یوہ طیارہ د پریسے تیزی له کبلہ پنچلہ د پیر کلئ خوا کنے
 او غور جیدہ۔ او صبالہ چه درسے تنه وسلہ بند سپاھیاں ور اولیا^{۴۴}
 شول نو هعنه هم په لارہ کنے د غازیاں د لاسه قتل شول۔

په دعنو سپون ورحو کئے مَداخِيلِ وزیر په سخت آئماش کېتے
مبتلا وو. له یوئے خوانه ضيئنگي بمباري پرے کوله او له بلي خوا
نه قدرت واوره پرے راوزوله. آخر مجبور شول. او دنهه ورچ
ڈ بشپر مَداخِيل قام جرگه ميرانشاھ ته راغله او حکومت ته
ئے دُجنبو اترو دپاره درخواست ورکرو. خو پولتیکل انتظامي
قصدًا خه توجه ورنکره او دوي دعنى محرومہ لارل. دويم حل بيا
په ۱۲ مارچ ڈ دوي جرگه ميرانشاھ ته راغله. داخل سرکار
جرگه ورسه اوکره او لاندیني شرطونه ئى ورتە واوەلۇ.

۱. تاسو به حکومت ته ۱۹۳۹ مئيەن غمال داولىئى.

۲. ۱۹۳۹ مئيەن ترپومبى تارىخى پورى به ستاسو مملکەت
الاؤسونىه ضبطولى شى.

۳. تاسوبه په جرمانه کئے سل ميله توپك سره ڈ سلو سلو
مرمئىو حکومت ته تھوپلىوئى.

۴. او ڈنیك چلنئى په ضمانت کئے به مزىد پتھۇس ميله توپك
سرکار ته طورى.

ڈ دى نه پىسته جرگه رخصت شره او ڈ روان كال په آخر كېتى ئى
ڈ توپك او كارتى سو غوندو لو په كار لاس پورى كرو.

په مئي ۱۹۳۹ كئے فقير ايپى يو خل بيا خرى ته لار و اوپه
دیورىيندۇ لائىن باندە مىشىدە شو. په دا ورحو كېتى هەنە ڈ قورى
خىلىن او مَداخِيل ڈھىكارى او مرستى ملاتىنە بىيغى نامايدە شو.

وو او خپل قول توقعات ئے په محسودو پورے وابسته کری وو هم
 داسے داده په وینا یو خوا شیر علی خان په غیبکی د محسودو د سلوتنو
 مجاهدینو لشکر راغونه کرو او بل خوا فقیر ایپی پخپله د تانزئیو او
 جـدرانو لشکر برابر کرو او په قطبی وزیرستان کېنے واره واپه وارداتو
 شروع شول - کله به د قیلیقوں سیمونه پرمیکو له شول او کله به
 سرکونه وزانو له شول - کله به په گشتونق حملے کیدے او کله به
 غدائی او د اعغا واقعات رونما کیدل - د جولاۓ په اوله هفتہ
 کېنے فقیر ایپی خرے ته نزدے د بیزیل په سیمه کېنے بر ملا حائی
 بسکاره کرو - خپل خلیفه مکان مئے راغونه کری وو او د فیرنگی په
 خلاف به نے خلقو ته هدايات وکیل -

بـشـرـخـی چـه خـبـرـ شـولـ نـوـ دـھـغـوـئـ لـشـکـرـ هـمـ وـرـدـوـانـ شـتـ
 فـیـرـنـگـیـ اوـوـیـرـیدـوـ - یـوـخـواـئـ پـهـ اـیـجـنـسـیـ کـېـنـهـ پـهـ بـنـوـخـوـ
 پـاـبـنـدـیـ اوـلـکـوـلـهـ ، اوـبـلـخـواـئـ پـهـ خـرـهـ بـاـنـدـهـ بـیـبارـیـ اوـکـهـ.
 وـلـ سـرـهـ دـدـهـ هـمـ غـازـیـانـ دـخـپـلـوـ مجـاهـدـانـهـ عمـلـیـاـتـوـخـنـ
 پـهـ قـلـامـنـهـ شـولـ -

لیوویشم باب

د توری خيلو حلال

د کال ۱۹۳۸ء په ابتدا کېنے توری خيلو وزیرو په اجتماعی توګه خاموشی اختیار کړئ وه۔ مکر د دوئی هنونو محضنو حوانانو به کله کله په فیرنگی حملے او د اغاوا وارداتونه کول۔ حکومت په دوئی باندے د فشار اچولو په خاطر د دوئی صشت ملک شاه زمرخان ګرفتار کړو وکړي توری خيلو پرے خه چرت خراب نه کړو۔ داخل په ۲۸ آگوست ۱۹۳۸ء میرا نشاه ته د دوئی جرګه راوېليل شوه او رسیدیلوښت ورته او ویل چه که په یوه صیامت کېنے دنه تاسو خپل عازیزان په قلام او اغوا کړي کسان برآمد نه کړل نو منه به نه وي۔

توری خيلو بیاهم د فیرنگی حبرو ته خه اهیت ودنکرو، حالانکه حکومت په ستبد کېنے د توری خيلو او محسودو په شریک درخواست باندے ملک شاه زمرخان هم د چیل نه خوشه کړئ وو۔ داخو لاخه د شاه زمرخان په خوشی کید وچه توری خيلو فیرنگی ته د امن ساتلو

کومه هیله ورکے وه، هغه هم اویس نیله شوھه وه۔ آخر
فیرنگے مجبوراً شو. په ادوم اکتوبر نئے ڈ تو روی خیلو هغه ہول
شاخونه کوم چه ڈ حکومت مخالف وو، ڈ جرگے دپاره راؤ غوشل
او دا لاندیني احکامات نئے ورتہ واونول چه :

(۱) ڈول مخالف شاخونه به قر دویم حکمه پوره ڈ

شمی خپلو خپلو ورستو مکاف ته نه شی تله۔

(۲) په کون خیساره به بمباری کولے شی۔

(۳) په سپلکه کنے به سکافتس میشته کینی۔

ڈ تو روی خیلو ڈ فیرنگی په دغو تعزیری احکاماتو ھیچ خوانکه
بده۔ بلکہ مدعی حیل، ھیبتی او شوگی تو روی خیل لاپل په
شکتوئے کنے ڈ محسودی سره میشته شول۔ هغڑی دوی ته
ورستو مکانے هم دکھتے او خویریه تو بربے هم۔ ڈ محسودو ڈ امد
په وجہ تو روی خیلو لاکر بربتہ لاس واچوو۔ او ڈ خیساره په
بره حدودو کنے ڈ مددیل ته نزدے لوئے لشکر تیار کرو۔ فیرنگے
چه ڈ دے نه خبر شو نو ڈ جنوری ۱۹۳۹ په یو ولسم قاریہ نئے
ڈ تو روی خیلو یوه بلہ جرگه میرانشاہ ته راوبللہ او فوراً احکامات
نئے ورتہ واونول چه :

(۱) کون خیساره ته به ملکتی فوج داخلیپری چڈ دشن

عناصرو فصلویہ، ٹریندے او ویالے تباہ کری۔

(۲) په ڈول قطبی وزیرستان کنے به راشن بندی وی او په

سین او شکتوئے کئے به سکاؤ تیس میشته کولے شي۔
 چه دبنوں ضلھ نه وزیرستان ته غله را فشی۔ دغه شاں
 د توچئی او سین وام په سیمو کئے به حکومت د غازیانو
 زمکے هم تر نظر لاندے ساق، چه خوک مئے کولے ریبلے
 نہءُ شي۔

د توری خیلو ملکانو ته دا هم او ویلے شول، چه که چرے
 کوم یو شاخ د حکومت له خوا لکولے شوو شرطون په تعامل کئے
 نامنح اوکھی دو دیکم اکتوبر ۱۹۳۹ء نه تراپریل ۱۹۳۹ء پورے به
 د دوئی د ملکئی تنخوا گافے ضبطعلے شي۔ او د دوئی سره چه د
 سرکار کوئے معاهدے شوی دی او مراعات ورکپے شوی دی،
 هعده به منسوج کنھے شي
 دغه شان که د دوئی خاصہ دار په لشوور جو کئے دنه دخلے
 سیمے مفروزان یا نور شریضندہ غری گرفتار نہ کپی دو د دوئی
 ملازمتوںہ بختی لے شي۔

د وزی خیلو عملیات :

حلته فیرنگی د توری خیلو سره مشت و گریبان وو۔ او دلتہ
 د دیہ شم اپریل ۱۹۳۹ء په شپہ ووزی خیلو وزیر و په اسد خیلو
 کئے د ڈمپریل کیمپ تالاؤ ته رنجیہہ تیل واچول او ہولے او بہ
 نے خرابے کپے۔ فیرنگی په دے سلسہ کئے په ۸، آکست کنہ مشتبہ
 کسان گرفتار کرل۔ ولے د دغے واردات کوونکے اصلی غربے شریف ملا

په لاس ورنغلو. چنا پنجہ دھنے دگرفتارئی په ترخ کبند دوسلی
له کلی نه سکاؤ تھس کیده تاؤ کرو۔ پوره تالاشی نے واختہ خو
هغه نے پیدا بنہ کپے شو، او دھنے په خانہ نے دھنے تبرور
گرفتار کرو۔

هم په دغه ورخ دوزی خيلو وزیرو جرگہ دوسلی ته
او غوبنتے شو، او يوخوا فيرنگی جرمانہ ورته واوعلہ او بل
خوانے دشیف ملا دھاضرولو په شرط یو تعداد ملکانات
گرفتار کرل او دیره اسماعیل خان جیل ته نے واستول په
نهم ۱۹۳۹ء نسلہ وزی خيلو شریف ملا سره د دو نزو ملکرو
پولتیکل ایجنت ته حاضر کرو۔ فيرنگی په شریف ملا خونزہ سور
کرو۔ ولے دوزی خيلو په سیمه کبنتے د برتانوی تسلط
په خلاف لکیدے اور سور نکرے شو۔ کله په لاری شوکیدے
کله په داغوا وارد اتونه کیدل، کله به په کیمپونو او گشتوند
چڑے کیدے او کله په د رذانی پائپ لائی پریکولے شو۔ حکومت
یو حل بیا په ۲۳ جولائی ۱۹۳۹ء دوسلی په مقام د دوئی جرگہ
اوکتلہ او د تقدو روپو او توپکو تعزیری جرمانہ نے پرمے اولکولہ۔
ولے په دا هم دوئی په قلدرنہ شول۔ آخر فيرنگی په ۸، آگست
په اسد خيلو او موسکو کبنتے دوزی خيلو یو شمیر مانزی او
کورونہ مسحار کرل۔ او درست ورسہ نورہ زیاتی جرمانہ هم
پرمے اولکولے شو۔

فقیر ایپی دا ورو پله

فقیر ایپت تر دریو کالو راسے د تو رو خیلو او مداخیلو په سیمو د فیرنگی په خلاف سرکر میو کئے مصروف وو۔ دسپین ۱۹۴۰م په علاقہ کئے مهر دل ختک، هکل نواز بنو شے، مولانا غاری میر جان، کاگو او ملک ملا جان، موستعل خپل مرکز جوڑ کر په وو او شپہ ووچ بہ د فیرنگی په مخالفت کئے بوخت وو۔ په شکتوئے خیسلرہ کئے طور ملا او ازلیئر د پو قائم کر په وو او د فیرنگی په خلاف بھئے معافدا نه سرکرمی کولے۔ او په گورویک کئے پچپلے فقیر ایپی میشته وو۔ او د خپل مجاهدناه تحریک مرکزی دعلئے لو بولو۔ په مقابل کئے فیرنگی هم په غازیانو او سیمه ایزو خلقو باندھ هرقسم زور آزمائی کوله۔ دغه شان تو رو خیلو او مداخیلو د فیرنگی سره او بده دشمنی او ساتله او آخز د کال ۱۹۳۹ء په نیمائی کئے و فتی طور د حکومت شرطون ته غارہ کبینیو ده۔ او س د فقیر ایپی ست رکے د دا ورو نه سوا بل پله نه او بیدے، او توں قوقدات په دوئی پورے تری شوی وو۔ د تونی خیلو او مداخیلو په لر کئے د کال ۱۹۴۰ء په ”بارور اید منسٹریشن رپورت“ آف نارتہ وزیرستان ایجنسی ”کئے دا سے نوشته دی :

”د دریو کالو د مخاصمت نه پسته، په کوم کئے چه“

اول الذکر د مؤخر الذکر په پتھے لاس امداد سره قائدانہ

رول ادا کلو، بیخی بے دمه شوی وو او د کال ۱۹۳۹ء په

ینهائی کئنے د حکومت شرطونه او هنل - او سن فقیداپی
خپلو مجاہدانه سرگرمیو کئنے د ناکامی په وجہ خپل توج
دا اور پله او گرخوله ۴

په دا اور کئنے فقیداپی رعیت په مقامی ملا یاں په خوله
په ملکانو او خاصه دارو باندھ د کفر قتوی صادره کرو او د دوی
د جنازه موئیخ نئے د شریعتِ محمدی له رعیه منوع او گرخوله - د
د غے فتوی په اثر کئنے گنر خلق د ملکی او خاصه داری نه لاس
په سر شول او د فقیداپی په لشکر کئنے شامل شول -

دعنه شان ورو ورو توچی د فیرنگی په خلاف د معاصرانه
سرگرمیو سرچشمہ جوڑه شوہ - د میرانشاہ د ته خیل به هیشه
بند وو - د بنوں میرانشاہ په سرک کئنے به ما یئنگو بنخیدل او د
میرانشاہ په قلعه به گولہ باری کیدله - د دغنه بد امنی لہ کبلہ
فیرنگی عجبوں د بویہ قلع نه په ۱۶ اپریل ۱۹۳۹ خاصه دار ویستل
او بیانے توچی سکاؤ تیس پکنے میشته کرو -

د بویہ قلع جگہ :

کوہه ورخ چه د میرانشاہ نه بویہ قلع ته توچی سکاؤ تیس
روان شو، دو د همزون دا اور په علاقه کئنے د مولوی عزیز ولر شاہ
په مشریع کئنے غازیانو حملہ پرے او کرہ - سخته جگہ او شوہ -
او په نتیجہ کئنے د غازیانو نه یو اللہ خان مدارخیل او اؤوہ کسان
نوں تکہ تکہ ژنپی په شہادت او رسیدل او د طیارو د مشیندارو

په بارعوونه ڈھمزونو دا وړو ملک پید غلام او د ده مشهور مجاهد
 خوئه چلکلائی زخمیان شول۔ دوئی دواړه په د غډ ځکره کېښه شریک
 وو۔ ڈ فیرنگی له خوانه ڈ توچی سکاؤ تیس کمانډنټ میحرایف مارک
 او ووسره نور دره کم خلویښت تنه سپاہیان او وړلے شول۔ میحر
 مارک سخت ژوبل شوھه وو او بیا ورو ستوصی شو۔

چونکه د غوازانیان په لاندو دا وړو کېښه شپه تیره کړي وه،
 په ده وجه ڈ دوئی نه درمنه برامته واختسته شوھه۔ د ده واقعه
 نه پسته په توچی کېښه ڈ فیرنگی په خلاف زبردست شورش را پورته
 شو او ڈ فقیر اپیچ پوزیشن په خوچنده زیات مضمبوط شو۔
 ڪله به ڈ قیلیفون تارونه پریکو لے شول، ڪله به کیپونه او
 گشتونه ډزو لے شول۔ ڪله به لاری لوټلے شوھه او ڪله به پلونه
 او سپرکونه ورانيدل۔ هم په د غواښپو وړخ کېښه ڈ عید کو قلعه
 ته دستی بمونه ودا وغور خوئه شول او ډیز تاوان وړلور سیدو۔
 په اوولسم^{۱۷} اپریل ۱۹۳۹ء ڈ میر غلی سپین وام په سک ڈ لاری
 نه یو پولتیکل محبر، او یو پتھواری او تینتو لے شول۔ ڈ د غواړه اټونو
 په حقله ڈ حکومت شک ڈ عید کو په یوشو کسانو بانده رانګه۔ او په
 ۱۸ اپریل نئے ڈ عید کو ڪلی نه سکاؤ تیس چاپیره کړو او ګنډ بې گناه
 کسان نئے گرفتار کړل۔

په ده واقعه بانده ڈ دا وړو ڈ سرفوشانو حوصلے ماته نه
 شوھه، بلکه لانے اراده مضمبوطه شوھه او په ۲۵ مرئی نئے ڈ

عیدکو په خواو شاسیمه کېنے ڈاخصه دارو یوبل پوست او سینزو
 فیر تکی بله چاره او نه لیده، په اول سُم جون ٹے ڈاولو جرکه
 میرانشا ته را اوبلله او په کلکه ٹے ورته او ټیل چه:
 ”تاسو ڈڅلے علاقه نه غازیان او شری او
 فقیر ایپی ته غله مه ورکوئی ؟“

ڈکا گو ګندی :

ڈا ۲۶ جون ۱۹۳۹ په شبہ کا گو ڈیو خوغازیانو په ملکری
 کېنے ڈ میر علی په کیمپ ګندی واچوله. دغه ګندی په دومره مخفی
 ډول وه، چه ڈکیمپ ڈیو محفوظ څاله نه ٹے ڈا ببردار ګشت
 دریه ڈیریش بیده او بنان تر مهارونو او بنیول او بمنه تلل او شوک
 ور خبر نه شو. فرنگو ڈکا گو په دغسے جرأتندانه طرادات ډیر
 زهیر شو او ڈکا گو ڈینیولو پوخ تکل نه او کرو.

ڈ نور و انبیته :

په ۰۳ جون ۱۹۳۹ غازیانو ڈفتح جنک په مشری کېنے بنوں
 کېنے ڈ نور و په تهانه ڈشبحون کولو مرکه او کړه. او ڈبنار نه
 ور چنې په پتو کېنے ورته خوندی شول. ڈ بدہ مرغه چا خبر
 پر مے جاسوسی او کړه او ڈ نور په تهانه مے پولیس تر مے نه پت په
 پتنه کهیه تاؤ کړه. غازیان چه خبر شول، نو دواړه فریقین وبله
 لاس په لاس ور غل او یوه شبیه بنه تاؤ ده جکړه او شوہ - په
 نتیجه کېنے ڈ غازیانو له خوانه فتح جنک په شهادت او رسید و او د

پولیس والو له خوانه دوه تنه سپاهیان قتل او در ڈرے تنه ژوبل
شول۔

فتح جنگ شہید بنوں کئے ڈسپین تنگی احمد زی و زیر وو۔ دیر
توريالے او خیکرو رخوان وو۔ ڈدہ په مرگ بنوں او وزیرستان
کئے کورا په کور ماتمونه او شول۔ فیر تنگی په شلم جولائی ڈداورہ
جرکه ڈاوبلہ او دائے ورته او وئیل چه:

”تاسو په خپله علاقہ کئے بنوچی مہ پرمیو دئی؟“

ڈدے نه علاوہ حکومت ڈبنوچو عامہ گرفتاری ہم شروع
کرہ۔ داوارہ ڈفیرنگی خبرہ اونہ نفوذلہ او ڈبنوچو سره بئے
ھغہ شان مرستہ کولہ۔ فیرنگی ڈداورہ په رویہ مربست
مشتعل شو او په ۲۶ جولائی نے ڈسکھانو په لاس دپئی داوارہ
ڈرے تنه بے گناہ ماشومن او یو خو مرچی خیل وزین هلکان
قتل کرل، چہ یوہ پکنے ماشومنہ جینی ہم وہ۔ غازیان ڈفیرنگی پہ
دغے وحشیانہ فعل دومرہ سخت او قهریدل، چہ ڈریں مک نہ
واخلہ عن ترمیرانشا، دتھ خیلو او بنوں پوئے به ٹھروچ
خہ نہ خہ بلوہ جوڑہ کرے لرلہ۔

ڈمشک عالم شہادت:

مشک عالم ڈبنو سپیرکہ احمد زی و زیر وو۔ او ڈملک مانی
ڈکورنی خنہ وو۔ دیر پیاوہتے او بھادرخوان وو۔ پلارے محمد آمین
نو میدو۔ ڈدہ ڈخالت نہ فیرنگی دومرہ ستپے شوے وو، چہ

په دویم اکست سنه ۱۹۰۹ءے د جمال خان نوئے یواجہتی قاتل په لاس شہید کرو۔ غازیان په ده واقعہ چیردا اوپار بیدل او د کل نواز خلیفہ او مهردل ختک په مشرئ بنتے په جمال خان لشکر کشی او کره۔ دھنے او وڈلو او کودنے ورلہ او سیزلو۔ د غازیانو نزونه په دا هشمینخ نہ شول۔ او په لسم اکست نے بنوں بنتے په رنزا ورخ یو انگریز افسر لفتیتنت کرل ولیم (William May) سره د دو سکھانو هلاک کرو۔ د فیرنگی داعم لا تھیرنہ وو، چہ په ۱۵ اکست غازیانو د بنوں په سیمه نظام بازار ہم لوٹت کرد او د کانٹے نے او سیزل۔

د باندیزوجکڑہ:

د رزمک د ناول آنڑہ په سیمه بنتے د خوشحالی او شاخما رو فریزی
تر میخھے خہ مالی کشالہ را پورتہ شوئے وہ۔ فیر آپی د مسلح غازیانو
په ملکر تیا بنتے مولانا غازی میرجان، مولوی محمد ظاہر شاہ او ملک
مکانچان د مالشئ د پارہ دراولیبیل۔ کله چہ دوئی باندیزونہ شپہ
او رسولہ، نو چا مخبر پرسے د رزمک کیمپ ته جاسوسی ورکڑہ۔ د
دیرشم اکست سنه ۱۹۰۹ءے په شپہ فیرنگی پت په پتھے د باندیزونکلی
نه فوجونہ چا پیدھ کرل۔ شومہ دم چہ غازیانو ته پتھے او لگیدہ،
نف وارئے خطانہ کرو او نینخ پرسے ورغوبتہ شول۔ د فریقینو
تر میخھے د توپکو او ماشیندارو یو توں دندوکار جو پرشو درستہ
شپہ بنه دور بنتے جنک روان وو۔ سجن چہ نرجیہ وھلہ نو

دوئی ڈفعه ڈگیر سے نہ ھانوئه ویستل، خود بدہ مرغہ ڈفیما یپی
دوہ نوموری غازیاں خون مکل او فضل میر اتمانزی وزیر شہید ان شول۔
ڈفیرنگی ڈلوری نہ ہم ۳۴ کسان مری ٹوبلی او شول، چہ
یو خو انکریزان ھم پکنے شامل وو۔ ڈیو انکرین منصب دار سر غازیان
پریکرو، خو دروستوئے ڈھپلو یو خو بندیاں پہ بدل کنے بیرتہ
فیرنگی تہ درکمل۔

خونکل شہید :

دغہ حوان مدی خیل توری خیل وزین وو۔ ڈار مرخیلو ڈشاخ نہ
وو۔ او پہ شکترے کنے ڈماتم او سید ونکے وو۔ ڈیں قوزن او صباڑ
حوان وو۔ الکر بہ ڈہ پہ هغوف حیانو ھیلے کولے، کو صو بہ چہ
پیکھونہ لکولی وو۔ دو بھے به غلے غلے ورنزدھے شو او بیا بہ
لکھ ڈزمری پرے ور غوتہ شو۔ او ڈستکر پہ رپ کنے بھئے
ترے نہ یو خو ھلاک او وسلہ ولجہ کرہ۔

پہ توچئی کنے نوے اوسا :

ڈبنوں او رنے مک ڈواقعاتونہ پستہ او سن پہ توچئی کنے یو حمل
بیا نوے او دبل شو۔ ڈمولوی وارث خان، عبدالرزاق خدر خیل وزین
چہ پہ بادشاہ صاحب مشہوم، وو، مولوی محمد ظاہر شاہ او ہم دغہ
شان ڈخد رخیلو قام یو حوالدار او شپنگ میرہ سپاھیاں چہ د توچی
سکاؤ تیس نہ سره ڈوسلو فرام شوی وو، پہ مشری کنے بہ کله سکارای
ملازمین اغا کیدل او کله بہ هندوان۔ کله بہ سر کونہ والانidel،

او کله به پلۇنە پە بىمۇنۇ وزۇرلە شول، كله بە پە كانغايى اوكتۇرنى
حىلىي كىيدى لە او كله بە دااشن لاردى شو كىيدى. پە دە هەرخە كېتە
داورى خىكىنى مەنكىنى وو. ھم بە ئەغازىيانق دە قىام و طعام بىندوبىست
كولو او ھم بە دەلىتكىرىپە سەجىنگىدىل. دا اور يواحە پە توچى كېتە
نە وو، بلکە پە كىرىدە وزىريستان كېتە بىخرى لوگىدىل.

دەيىجر دەكل إغاوا :

پە ۳۰ دسمبر ۱۹۳۸ء د تانڭ سەننە مېيىجىر دەكل (DUGGLE) پە
إغاوا كېتە شو. فيرنىگى دەكل د بىرآمد كولو پە سلسەلەنە شابى خيلو
محسودو باندى ششار واچولو. د دسمبر تى ۱۹۴۰ تارىخىن پۇرى چە دۇئى
بىرآمد نىكىنى شول، دۇھم لە زەنك نە بلاكىدى كېتە شول او ھم
لە ھوا نە. جىنورى ۱۹۳۷ء كېتە د سەختە بىبارى او اوپىدو مەاكرا تو
نە پىستە د شابى خيلو محسودو سەر دەيىجر دەكل د بىرآمد كولو
او پۈرامىت اوسييدى فيصلە او شوھە. ولە شېرىمە مىياشت پىس بىيا
شابى خيلو محسودو سەرك بىندى كرو او پۈلۈنە ئە اوپۇرول.

دەكىتو بىرىج و رانول :

د پۈلۈنە د تۈرلۈ تەرىيىك يواحە پە جىنورى وزىريستان كېتە نە ووروان
بلکە پە قطبى وزىريستان كېتە ھم شروع شوھە وو. دەكىتو لۇئە
آھنى پىل چە كال ۱۹۳۱ء كېتە د لەكۈن دەرپۇ پە لەكېت جور شوھە
وو، مىكەن كەلاجىان پە دوئىم جىنورى ۱۹۳۲ء وران كرو -
دا واقعە داسە وھ چە پە يىكم جولانى ۱۹۳۴ء فيرنىگى چە

ڈ ملک کلاجان کو دپه بمون ویجاں کرو او کاکش نے او سیزلو نو د
کلاجان په زرہ کئے د اسقام اور په لمبوشو د د کو د ته چه
کوم بمونه اینبوی شوی وو، په هغونکئے یو بم غل شوھ وو او
د د په کوئی کئے پروت وو۔ کلاجان ھم هغه بم رواختو او
ڈ کیتو په پل نے کبیسندوو۔ او ڈپاسه نے اور پرسے بل کرو۔
ساعت پس بم اوچاؤ دسو او پل نے تباہ کرو۔ بل خوا د داورو
غاز یانق ھم په دغه ورخ د عید کو لوئے پل لوحڑ کرو۔ ڈ کیتو
پل د درانیدو په سبب فیرنگ په وزیرستان کئے د خپلے آخری
سلکی پورے د نھم توون سره مخانع وو۔ دروستو چہ پاکستان
قائم شو نو دغه زحمتونہ حکومت پاکستان او د سپین وام د سیئے
خلقو ته په وراشت کئے پاتے شول، حکم چہ کیتو یو داسے رو د د
چہ هر وخت او بھ پکنے بھینی۔ خانہ بد وشو وزیر ته به د
رجمی په واورینو او بھو کئے په کیتو پورے وتل سخت گران کار
وو۔ او ترکونہ، بسو نہ به اکثر په او بھو کئے انبتی پلاتہ وو۔ په
کال ۱۹۷۶ء کئے دغه پل یو حمل بیا په نوی ڈیزان ای باندھ تعمیر
کر لے شو۔

کابل خیل وزیر :

ڈ فقیر ایپی د عزا کانو په دوران کئے د وزیرستان هریو قوم
فیرنگی ته باؤ شوھ وو او چاھم ورتہ خیر نہ غوبنتو۔ یو لائے د
کرے کابل خیل وزیر په علاقہ کئے نہ چاسرک درانلو نہ نئے

پُلونه نرول، نهئے ڈتيليفون تارونه پريکول او نهئے بله تخريب
کاري کوله - دوئي بيغي پرامن او سيدل او ڈاڪومت بريطانيه په
خلاف بئے هيچ قسمه فعاليتونه نه خوبيل -

ڈانگريزانو ڈاڪومت افسرانو په خپلو روپورت ٿونڻ کنه ڈ
دوئي ڈاڪم پستند چالائي مباربار ستائينه کوهه ده. په "نارچه وزيرستان
ایجنسی ايد منسټريشن روپورت فار ۱۹۳۸ء" کنه ئے ليکلي دی چه:
"ڈاڪومت پاچه قبيلو، خصوصاً ڈاڪومت خيلو
چندان مشكلات پيбин نه کول. او دغه هرڅه، ڈ
شيوه فقير ڈاڪومن تاشير نتيجه ده"

بل ځائي په "دي بار ڈر ايڊ منسټريشن روپورت آف اين
د بليو ايجنسی فار ۱۹۳۹ء" کنه پوله ٿيل ايجنيت ميجراو. اين بىکن
ڈاڪومت فقير په حقله دا هه تعريفي كلمات نوشته

ڪري دي :

"شيوه فقير نمونه سره دير گھتو، معاونت اوکرو.
او هغه كابل خيلو ته ٹيکه درکه، کوموجه په خپله
خاوره کنه ڈفعه لاه، بنده کړئ وه، چه که تاسود ځالفينو
ملګري اوکرو نوزه، به ستاسونه سره ڈخپل قدس
لره ځان او باسم"

"آفيشل هستري آف اپريشنز آن دی اين. د بليو فنستير آف دی
انديسا ۱۹۳۸ء" کنه هم ڈشيوه فقير ڈاڪومت همكارئ په حقله گئن

تعریفی کلمات لیکلی شوی دی۔

د شیوے فقیر په حقله بناغله عبدالولی خان ڏخپل کتاب
”رینتیا رینتیا دی“ په مح. ۵۵ پاندے د ”سر جارج کنگم ڈاڑھی“
ترسخط لاندے لیکی چه :

معلومیبی چ کنگم لا هغسه ڏفیرایپی ڈ لاسه
په عذاب ده۔ وائی چه موېن د شیوے فقیر،
اما خیلو فقیر، کربوئے ملا او حاجی آخوند زاده په ذریعه
فقیرایپی ته خطونه اولیکل چه هغه ڏفیرنگیانو
نه قلام کری؟

دغه پرامن فقیر یسین محل نومیدو، او ڈکھے سفیلی کابل
خیل وزیر وو۔ په نهم جولائی ڈکال ۱۹۳۷ء په ڇپل مرگ په حق
ورسیدو۔ قبرئے په شیوه کبھے ده۔ فقیر صاحب بینی لاولو وو
د حسن خیلو وزیر په حقله هم پولتیکل ایجنٹ میجر کاکس ۲۰٪
په ”نارتہ وزیرستان بارہر رووتت فار دی ایئر ۱۹۴۷ء“ کبھے لیکلی
دی چه: ”په ده کبھے شک و شیہ دشته چه ڈاچنسی
هر ہے قبیلے (بغیر ڈھسن خیلو) مختلف لوشکرو ته ڈ
خیلو بدمعاشانو او غیر ذمہ دارو عناصرو کو ته مهیا
کرے ده“

ڈاک په لارئی یرغل :

ڈکال ۱۹۳۷ء ڈجنرئی په شپنگ مہ نیتھے شابی خیلو محسودو د

بئوں آز مک سرک په آویايم میل باندے داک په لارئ حمله اوکره او تقریباً د (۱۹۸۲-۱۹۸۳) مالیت قوان نے محکمہ داک ته اور سلوو۔ ددے نه علاوه په دعه انبیتہ کنے د خاصہ دارو دکا کپنی حاجی محمد نومے یو خاصہ دار قتل او منہو نومے بدرگھه ول سخت ژوبل شو۔ غازیانو دا ورو ځخه دوہ میله توپک هم ول جکل۔

په یوه ورچ گنې بریدونه :

د جنوری ۱۹۵۷ په اتم تاریخ د دوسلی په مقام د فوج کشت وتله وو۔ د غازیانو یو ډلے چه له اول نه ورته په تاک کنے وه عمله پرسه اوکره او گنې مری ژوبلي نئه ته نداکل۔ هم په دعه ورچ تل (کرم) ته نزدے د مامو باندے په مقام د مکلات شاه خلیفه ډلے په یو سرکاری جیپ باندے برید اوکرو، او یو انگرین هنضدار او دوہ وسله بند فوجیان نئه او ژول جیپ نئه او سیزلو او دوہ میله توپک، دوہ تباپے، گنې بمونه او کارتوس نئه ترته نه پورل۔ د دے نه علاوه هم په دعه ۹/۸ جنوری ۱۹۵۷ په مینځنی شپه غازیانو د بنو په مشن هسپیتال باندے عذری واچرله او یوهندو، دوہ هندو ګئی نئه اغوا کړے او مال و متع نئه ولجه کرو۔ په مقابل کنې یو غازی هم ټپی شو۔

د حکومت د اخیال وو، چه په دغه بریدونه او عذری کنے د حیدر خيلو دا ورو لاس ده نوبه ۲، فروری ۱۹۵۷ د حیدر خيلو کلی نه مليشا تاؤ شو۔ د کوروښه تالاشی نئه واختسته او د یږش

نفره سرپی نئے گرفتار کرلے۔
ڈرینو از جرنیل برئید:

په دریمہ فوری ۱۹۳۷ء سحر په اتو بجو قامی جرنیل رینواز
 ڈدہ درور شیری او سردار ممند خیل سره ڈیو خونرو ملگرو
 ڈبنوں میراں شاہ سرک په دریم میل باندھے خلود فوجی جیپونہ
 را گیر کرل۔ ڈریقینو ترمینعہ لاس په لاس جنک او نبنتو۔
 سرج تیودہ (Reward) نومے یو انگریز افسر ڈسدار ممند خیل
 سره غارہ عزی شو اولت په لت بھے وبلہ ایوں۔ آخر سردار
 ممند خیل پرے بربالے شو او هغه ئے او وٹلو۔ دغسے یو کری تاؤڈہ
 جگڑہ او شوہ۔ او په نتیجہ کئے دوہ انگریزان هلاک او خلود تپیان
 شول۔ ڈدے نہ علاوه دوہ کھورکیان هم قتل او یو سخت زخمی شو۔
 غازیانق ته په مال غنیمت کئے کنھے تمباچ، توپک، دور بینونہ،
 کارتوس، کھری، ڈسرو گوتے او نور ساز و سامان په لاس
 ورغلو او په خپله مخہ لارل۔

ڈکیمیتی جگڑہ:

فینگی ڈریم فوری ۱۹۳۷ء په واقعہ ڈیرتاو او خورو او
 ڈ بدال آخستو تیاری نئے شروع کرہ۔ چونکہ غازیانو ڈخلیفہ مہدی
 ختک په مشری کئے ڈبنوں ڈ احمد نو وزیر و سیمہ کیمیتی مرکز
 جعل کرے وو او هم دغه خلت ورسہ ملگری وو، نو پہ ۲۲ فروری
 په کیمیتی فوج ورننوتو۔ غازیان هم په داسے سنجاعت او استقا
 میت

ورته اړم شول، چه فوځیان په ځائے ایسار شول او د ولندې
کیدو تو ان نئے او نه دلود. جګره ترڅه وخته پوره او بنده
شه او فوج د خپل کثافت په سبب د یو خوکلیو په سیزلو او
نفوو په ینولو کښې کامیاب شو. له دوارو خواو نه یو خو
مره ژدبلی هم او شول.

او س په کیمېتی کښې خه نه خه حالات پرسکون شول.
فوج د ګیمېتی په سرک کار شروع کرو او د مئ سنه تراخره
پوره نئے د بټون او ګیمېتی په لیکه تر چېرۍ پوره ورسوو.

د کرم ګړه جګره:

دا واقعه دا سه وه، چه د کرم ګړه د بارډر قلعه سپاهیانو د
فقید آیپی په راشن بار دره او بیان ینولی وو. په ۲۳ فروردی
سنه ۱۹۳۷ د سردار ممند خیل او قامي جرینل رېنواز په مشری کښې
په اووه شلے غازیانو مشتمل ډوچار لشکر ورپیه ورغلو. د بارډر
کمانډنټ ته چ اطلاع ورسیده. نه ده هم خپله ټولی وروراندې
کړه. غازیانو خبر ورکړو چه "تاسو بیرته لار شئ موښ د لته
ایله شپه تیروو او صباوختي به خپله مخه کوو." کمانډنټ دا
اونه منله او په دوئی نئے حمله او کړو.

غازیان هم له اول نه ورته چمتو ناست وو. هغنو هم پېړه
برید او کړو. او دا سه عظیمه معركه او نښته چه په نتیجه کښې
اویا تنه سپاهیان هلاک او دو تنه ژوندی او ینول شول. او

غازیانو په ۲۰ ميله توپکو او نور جنکی سامان باندے هم قبضنه اوکړه. په مقابل کنګ غازیانو له خوانه ايله دوه میره سرتیزی په شهادت اور مسیدل. د جرنیل رېښوازه د خو لے خبره ده چه:

”موږو په ده ګړه کښې یو جام ګرفتار کړئ وو
صغه موښ ته ویل چه ستاسو غازیانو کښې یو سپین
ختی سره بې چه کله د نعره تکبیر شغ اوکړو، نو
د سپاھیانو وار پام به خطا شو“

حالانکه موښ سره په لشکر کښې د سپینو جامو والا هیڅوک ۳
نه وو. د باره کوم دوہ سپاھیان چه ژوندی نیولے شوی وو،
هعده غازیانو خپل مهکز موسټبل ته بوتلل. فیزیکی دهه په
بدل کښې د ډمند خيلو وزیرو پنځلش^{۱۵} کورونه وران، اووه جوماتونه
او د قرآن پاک پنځویشت نسخه په شهادت ورسو لے.

د کانشی بس لوطیل:

په اووم مارچ سلسله د بنوں میرانشاہ سپک په دریم میل^{۱۶}
باندے غازیانو د کانشی په بس حمله اوکړه. د بس سرکاري
بدرکه والو ورسه مقابله شروع کړه، خوغازیانو ته ټینګ نه
شول. او د شدیده شخړې په نتیجه کښې خلور تنه بدرکووال
هلاک او دوہ سورلئ اغوا کړئ شو، چه دوئ کښې یو
تهانیدار وو او بل د عید کوکلی هندو. غازیانو بس لوټ کړو او
پرمیانه نقد وجنسئ ترلاسه کړل.

دَفِيرْنَگِي فَرِيْبَ كَارِيْ:

دَفِيرْنَگِي دَغَازِيَانِ عَموماً دَ طَرِيقَه وَه، چَه پَه سَرْكَرَولَه
لَارِي بَهْ تَهْ پَه بَرْمَلا دَمَتْ پَه زَور شُوكَلَه، وَلَه خَنْهَهْ بَه
دَاسَهْ كَسَان هَم پَكْبَنَهْ وَه، چَه هَعْنَوَهْ بَه دَفِيرْنَگِي سَرْهْ چَلَ ول
كَولَهْ سَرْكَرَهْ تَه نَزَدَهْ بَهْ پَه يَوْ مَحْفَظَهْ خَلَهْ كَهْ خَونَدَي شَول
او يَوْخَهْ مَلْكَرِي بَهْ تَهْ دَخَلَ خَلَهْ نَهْ دَوْهْ مَيلَهْ مَخْكَبَهْ دَسَرْكَرَهْ پَه
غَارَهْ او دَرَولَهْ. لَارِي بَهْ چَه پَه رَاغَلهْ نَوْ دَوْهْ بَه اَشَارَهْ وَرَتَه او كَهْ،
دَرَائِيُورَهْ بَه دَسوْلَئِي كَهَانَ پَهْ او كَرَهْ او او بَهْ نَهْ خَيْرَشَولَهْ - دَوْهْ
بَه دَلَارِي جَاجَ واخْسَتو، كَه حَفَاظَتِي بَنْدَوْبَستَهْ بَهْ نَهْ مَضْبُوطَهْ وَوْ نَوْ
غَلَهْ بَهْ كَوْزَشَولَهْ، كَنَى پَه لَارِكَبَنَهْ نَاسَتَهْ مَلْكَرِهْ تَهْ بَهْ نَهْ كَهْ اَخْنَوْلَهْ
هَعْنَوَهْ بَهْ رَادَهْ كَرَهْ او لَارِي بَهْ نَهْ او شُوكَلَهْ -

فِيرْنَگِي دَ دَغَسَهْ وَارِدَاتِونَهْ تَهْ دَيْرِتَنَگَهْ شَوَهْ او پَه دَولَسَمَهْ مَارِجَه
سَلَةَ ۱۹۳۷هَهْ دَاهَتَكَل او كَرَهْ، چَه دَمَلِيشَيَهْ يَوْ شَمِير مَسْلَع سِيَاھِيَانَهْ تَهْ
نَهْ زَانَهْ جَاهَهْ او بَرْقَعَهْ وَرَاغَونَدَهْ لَهْ او پَه لَارِي بَنَهْ تَهْ پَتَهْ
كَبَنَيَشَولَهْ - پَه تَلَو تَلَو كَبَنَهْ چَه دَغَازِيَانِ خَرَكَو لَارِي تَه اَشَارَه او كَرَهْ
او وَرَأْوَختَل نَوْ دَوْهْ يَكَدَم حَمَلَهْ پَهْ اَكْرَهْ او كَرْفَتَارَهْ تَهْ كَرَلَهْ -

دَ مَلَكَي آيَوتَ سَرْكَرَهْ:

لَكَه خَنَگَهْ چَه پَه قَطْبَيِي وزَيرِستانَهْ كَبَنَهْ دَفِيرْنَگِي پَه خَلَامَعَانَدَهْ
عَمَليَاتَهْ پَه شَدَّت سَرْهْ دَوَانَهْ وَه، دَعَهْ شَان دَسوْلَئِي وزَيرِستانَهْ
سَيمَهْ هَم فِيرْنَگِي تَه تَنْفِير شَوَهْ وَه. پَه كَال سَلَةَ ۱۹۳۷هَهْ كَبَنَهْ دَمَارِجَه

ڏ میاشتے نه پسته ڏ سوبئیلو و زیرستان په خاوره ملک آيوٽ ڏ
 انگریزاً نو ڏ یو زبردست مخاصل په حیث میدان ته را اولوٽو۔ اپریل
 ڪنے ڏ یو دروند لشکر راغوندو کرو، ڏ درکئی سرا او گندیری الکھے
 په سیمه ڪنے نے دیره کرو او بیه سرکونو نے حملے عندي شروع
 کرے۔ دغه سیمه ڏ جندو لے ساراوعن او جنده لے سروکئی
 سرکونو په تکنی علاقه ڪنے واقع ڏ۔ په پنجم اپریل سکاؤ ٿس
 پرے حمله او کرو، او ڏ جانپینو ترمینجھ سخته جگڑه او نبته۔
 او ڏ روان جنگ په دوران ڪنے ڏ وانا نه کوتکی ته اهدادی فوج
 را په شو او ڏ غازیانو ڏ زبردست مناحمت با وجود ڏ گنديري
 الکھے په سر ڪنے ڏ ملک آيوٽ خيش تباہ کرے۔

دغه شان ڏ شلم اپریل په سحر سکاؤ ٿس او فوج په شريکي
 په کوتکي ڪنے ڏ محسودو کيشهئي نه هم ڪيره تاؤ کرو۔ محسودو ڏ ملک
 پاستي خان په مشرئي ڪنے ورسه مقابله شروع کرو۔ شدید جنگ
 او شو خود فوج ڏ کشت له کبله ملک پاستي خان او ورسه دو ٺوند
 شينگي محسود شهيدان او ٽه کسان بے گناه کلی وال گرفتار کرے
 شول۔ ڏ فيرنگي له خوانه هم ديار ٽس ٽنه هلاک او پنه کسان

ٿوبل شول۔

ڏ اغزن ڪلی ناتاس :

ڏ همزونو داورو چلکائی خلیفه کوم چه په ٦ اپریل ١٩٣٩ سنه ڏ
 بوئه قلعه خوا ڪنے په یوه انبته ڪنے سره ڏ خپل پلاره جنگید لے او

زخمی شوئے وو، تازه تازه دَ فیرنگی په خلاف په جو ته را پا خیدلے
وو او غدھ برمیدونه ئے شروع کری وو - فیرنگی دَ ده پرله پسے
واردا تو نه او نه زغفل شول - او په ہم مئی سنگلہ ئے دَ پولتیکل محرب
او خاصه دارو په ملکرتیا دَ اغزن کلی نه کبره تاؤ کرہ - خلیفہ چلکانی
دَ ده پلاس پیرغلام او بهرام خان ئے او شرپ او کورونہ ئے ورله
او سینل -

په کرزل کیمبل حمله :

دا هنڌه شپے ورثے دے چه دَ اسد خيلو کلے بیخی لوگ وو، او
تول خلق یخو ميلو ته ختلی وو - په اتم جولائی سنگلہ دَ زنیندی
موسکی وزیر په مشری کبھے دَ زنیندی ورو رچیجن، زلمی حُبَّ اینار
او ملکرته بیچنے دَ سرک تخلی دَ خپل بسکار په تاک کبھے مورچہ شوی
وو - ناخاپه دَ وزیرستان دیزید یہ من لفوتینت کرزل کیمبل سره دَ
خپل یواری په موئہ کبھے پرھے راغلو - دوئی پرھے یکدم دزه
او کرپه - او دواره ئے ژوبل کرل - فیرنگی په دتے واقعہ سنگلہ
شو، یو خوائے اٿه تنه بے گناه سرپی گرفتار کرل او بل خوائے ہم
په دغه ورخ دَ ووزی خيلو زنیند جرگه را ویلله او په اسد خيلو
او موسکی کبھے ئے دَ خلورو دنگو دنگو مانزیو نزو لو او درتے زدرو روپو
جرمانه حکم قدتہ وا درولی - ٿو ورثے پسته دَ رزمک نه فوج و پسے

له دَ لوئی خيلوشاخ نه وو - پلامرئے شیخ لہیٰ نومیدو - دَ پاکستان دَ قیا
نه پس په خپل مرگ په حق اوں سیدو - ٻ-

راغلو او په اولسم^{۱۹۷۱} جولائی ئے ڈوئی مانزئی اوپنھلے۔ جلے په ده
موقع غازیان هم ورته ارم شول او یوئخو مری ژوبالی ئے ترے نه
اوکرل۔

دختئی کلی سکیرہ:

په ۲۳، جولائی ۱۹۷۱ء ڈھینزوںو دا ورپو په سیمه کبھے توچتے
سکاؤپیس په کشت وتلے وو۔ دختئی کلی په خواکنے غازیانو ڈزنے
پرے اوکرے۔ سکاؤپیس سمدستی دختئی کلی نه تاؤشو۔ ڈکورونو
تالاشتے واختسته او ڈیرخاتے ڈکرفتار کرل۔ چہ په هغونکے
شودی خیل او ڈدہ درور صوبیدار وُلی خیل ھم شامل وو۔ اگرچہ
درستو دوئی دواری ڈنیک چلنی په ضمانت خوشی کریے شول مگر
شودی خیل ڈفیرنگی دعده اقدام خپل توھین اوکنپلو۔ اولہ دنگے
ورئے ڈفیرنگی په خلاف سرگرمیوں کبھے بوخت شو۔ ڈدہ سرہ ملک
زاریم ھمزونے ھم ملکرے شو، کوم چہ په ۱۷، جون ۱۹۷۱ء ڈ
غزا میدان ته راوتلے وو۔

فیرنگی شودی خیل ته ڈلاس اچولو غلطی عحسوسہ کړه او
په ۲۷، او ۲۸، جولائی ئے پرله پسے دوہ څله ڈننولتے په حیث
جرګه دراولین لے، خو شودی خیل ینځونکرو، بلکه ڈیکم اکست

له ملک زاریم کال ۱۹۷۱ء کبھے ڈمبل لیک په ایماء په قبایلی وفد کبھے
بهاړتہ هم تلے وو، چرتہ چه فرقه وارانه فسادات کیدل۔ ڈدہ ڈغنا
دورانیه ایله خور دې ټه وو۔

نه نه برملا د فيرنگي په خلاف د جهاد اعلان اوکرو او په
دوئيم آکست نه د مَدَهِيل نه ترميَر على پوريه زمهه فيرنگي تهتنو
کرو. داخل فيرنگي په ۱۰، آکست د همزونه او ملخونه علاوه
د نوره تو لو داوړه جرګه راوبله او په کلکه نه وړته اووئيل
چه تاسو د شودی خيل لشکر د خپلے علاقه نه اوشرئي.

دغه شان نه په ۱۲، آکست د درې په خيلو او میرانشاه داړو و
سره هم د ده د ويستلو په حقله خصوصي جرګه اوکره، وله سره
د ده شودي خيل نه په خيله د فيرنگي د مرئي نه لاس راکبلو اونه
داړو ده ته مجبوره کرو. په آخرکښه ده په دخپلوجاهدا
سرکمیو مرکز او ته اکلو او د توجئي په وسط او خواق شاکښه نه
فيرنگي د خونږي شخړو او تصادمو سره مخاغن کرو.

په کرښل کوسېي حمله:

په ۲۶، جولائي سنکلډه د بنوو بریکیده کهاندوفت کرښل کوسېي
د بنوو میرانشاه په سرک په موټرکښه روان وو. په لارکښه د ایپي
کلی ژنپیو دزه په او کړه، او کرښل کوسېي نه په پښه سخت
زخمی کرو. فرنگي په ۳۰، آکست د ایپي کلی نه توجئي سکاؤ دس
چاپيره کرو. یو شمید کورونه نه او سیزل او لئنی میره نه یعنال
تره نه بوتلل -

د په رومبه جګړه:

په داړو کښه په د غازیانو د پندوغالی خائئه وو. د ده

کلی نه به دَ فیرنگی په خلاف عدی و تله او برمیدونه به ئے کول۔
فیرنگی داده نه ترپونزه پورے شو او په اوم اکست سنه ۱۹۳۰ء
ئے پت په پته دَ احمد نوے مسلمان نائب پولتیکل اینجنت او کپتان
رسَل (الله عَلَيْهِ السَّلَامُ)، په مشریع کنے دَ تپی کلی نه مليشیا تاؤ کرم۔

فیرنگی ته چاغبری کړے وه، چه په کلی کنے دنه دین غازیان
موجود دی۔ نو دوئی دَ گورونق، حجر او جوماتونق پوره پوره تلاشی
شروع کړه۔ دلته دَ تپی په کلی فیرنگی غوغاجوره کړے وه هلتہ
دَ حسَو خيلو او عَيَدَ کو دا ور تر مينځه دَ شودَي خيل لشکر چه دَ تپی
کلی په حال خبر شو، نو چغه نه پس راواکړه - مليشیا چه دَ ڈان
نه خبریده، ترهغه پورے دَ شودَي خيل لشکر ترې نه تاؤ شوې وو۔
دغه شان دَ سلک له خوانه هم غازیان ور پسے لو رسیدل۔ او دَ
طرفیتو تر مينځه سخت جنګ برپا شو۔ دَ جنګ په ده هنکام کنے
قدری طور په آسمان کنے تورے لريه را خړنډے شوې۔
سیلیٰ راغله او دَ ګړنها ګړونز سره باران شروع شو۔

په داسه حالاتو کنے چه یو خوا آسمانی قهر په زمکه را وریدلو
او بل خوا د مرد کو په تکار کنے د غازیانو د نغره تبکير ٿعنونزيره
راکښل، سپاهیان ټه حوصله او حواس باخته شول چه له خيره
په زغلیدو سه شول او پنهنے دُئیسته۔ په ده ګړه کنے کپتان
رسَل او ور سره یو ټولیشت تنه سپاهیان هلاک، دیار لس کسان
ژوبل او دوہ میده ژوندی او بینول شول۔ د غازیانو د لوري نه هم

خلور تو بیالی ٿنپی په شہادت اور سیدل۔ ڏجگرے په پائے ڪئے چ
غازیان خور میدل، نو ڏکپتان رسِل سرئے پریکرو او په منیزه کئے
توبھلے ٿئے ڏلشکر په ورائندھ روان کرو۔

ڏ تپئی دُو یئمہ جگڑه :

فیرنگی چه ڏ تپئی په اقله جگڑه کئے ملتے او خوره، نو په نزٹه
کئے ڏ استقام اور بل شو۔ په ۱۵، آکست سال ۱۹۷۳ء ڏ تپئی نه واخله
تر که چوری پورے په ٺولو دا وررو لئی نزٹه روپئی جرمانه او لکولا۔
په دائئے هم نزٹه سورنہ شو، ڏ تپئی کلی ڏ پادھالو او سیزلو
پر چکرام ئے هم جو پکرو۔

چنا پچھے په شپار ۱۳ آکست ٿئے په فضا کئے جنگی طیارے او په
زمکھ ڏ رن مک دو ڏکالمه فوج ور روان کرو۔ غازیان فون ته ڏ فیرنگی
اراده له غنیمہ نه معلومه وئے۔ او ڏ تپئی کلی ڏ حفاظت دپاره په
یوه خوله راغونه شوی وو۔ دغسے دا وررو هم له اول نه ڏ تپئی ٻلختالی
کرپے وو او غرونون ته ختلی وو۔ ڪله چه فوج او لشکر وبله مخامن شول۔
نو یو داسے مثالی جنگ برپا شو چه ڏ قبیونو ڪھر زهار، ڏ قبیو ڪھنندار
تکار او ڏ طیارو غزه هار به زرونہ تر پردو یئتل۔

صرف غازیانو ڏ فیرنگی په مراجحت کئے داسے مثالی بهادری
او پا مردی او بنو دله، چه ڏ تپئی کلی نه تاؤ شو چه فوج نے معاصره
کرو او توله شپھئے ڏ سرو مرمیو په بہت کئے پرسے تیره کرو۔
صبا سحر غازیان ڏ اللہ اکبر ڏ ٿرعینو سره په فوج ونکلا شول او

داسے غلبہ نے پرے وفعیہ چھلہ خیرے مجھ په تیبسته اوئیسو۔ د
تپی کلے په جموعی توگه، پچ شو، ولے د طیاره او توپونو د پوله پسے
حملو په وجہ یو خوشکورونه مسماں شول او دره دیروش تنه
غازیان په شہادت اور سیدل۔ په مقابل د فیرنگی د لوری نه ۵۰ تنه
فوحیان او دیارلس^۳ تنه انگریزان مره گوڈ شول۔ د دے جگڑے په
دوران کنے یوه جنگی طیارہ هم او ویشتلہ شوہ او د پیدا کلائی په خوا
کنے را پریوقتہ۔

په شہید انو کنے یو نامتو مجاهد مدراز او ورسہ غازی مرجان
هم شامل وو۔ د مدراز په څنګ کنے غږگ دوہ توپک پراته وو، یو
د ده خپل وو او بلئے په همدغه جگړه کنے د یوسکه دوزلو نه
پسته ترلاسه کړے وو۔ دعه دواره توپک غالی دا وړ اخستی وو۔
او وروستوئه د مدراز کورته رسولي وو۔ د مدراز مړه مل شیر
په شنزی د میدان جنگ نه یستله وو، او د علیم د قبضه نه پچ
کړے وو۔ محل شیر د ظریف خان ټوکنې وو، چه د اغزن کلې همزونه
دا وړ وو۔ د پاکستان د جوړیدو نه پسته خپلود بمنانو او وړلوا۔
په دا جگړه کنے د فقیر آپی د قلعو خلیفه کانو لشکرے شامل وو
او تو له په سیالئی جنکید لے وو۔ او پرمیانه مال غنیمت نه ترلاسه
کړے وو۔ د قطبی وزیرستان په خاوره د خیساره، (ډمویل، خړه،
او پیئی جنگونه سخت ترینے معړ کے شمیر لے شي۔

مدراز شہید : مدراز په محمد خیلودا وړو کنے د پیاو، ماما

حُوئے وو۔ په توچئی کئے چه دَ فقیر ایپی دَ عز اکاون شورش پورتہ شو۔
 نو دے توریالی په زرہ کئے هم اسلامی مینے عن جنکونه او وہل۔
 او په اتلسم^{۱۸} جولائی ۱۹۳۹ء دَ فقیر ایپی په لشکر کئے شامل شو۔
 دَ مَدران، په عازی کیدو، چه فیرنگے خبرشو نو دَ ملکان انجرے
 ئے ورپسے سنه کپھے او دَ قیماقس مراعاتو شنہ، باغونہ ئے ور غنکنیتے
 کرل، خود چا دَ زرہ سارکے چه بینا وی، هفھے په قشہ تصنع نہ
 غولینی نو دَ دَ له خوانہ هم فیرنگی پله دَ خَه مراجعت اثاس
 خرگند نہ، شول۔

فیرنگی دا حل دَ دَ په کورنئی فشار واچلو، خوبیه هفھے ئے هم
 دَ خوں لے خوبند بنہ نہ، شو۔ او مَدِران لا ورتہ دَ قهریدلی زمری په شیر
 او غزِ مبیدلو۔ شپه ورئے دَ انگریزانو په خلاف یوہ کوہ او دَ وزیرستا
 په گوپت کوت کئے دَ دَ میرانے شغ خورا شو۔ دَ پَئی په دویمه
 جگڑہ کئے دَ دیو سیکھ سرم په منکلو شوئے ووا او دَ معمولی کشت وکید
 نہ پس ئے چه هفھے او وٹلو، نو په دَ باندھ هم له ورایہ نہ
 یوبل فوجی مشیندار را واچلو او سخت نے ژوبل کرو۔ اوس
 فوچیانو دَ دَ دَ ژوندی نیلو هجھ شروع کرو۔ خود دَ به حَان ته
 نزدے نہ ودپریسوندل او پر لپسے په ئے بارونہ پرے چلول۔
 دَ محل شیر چه ور ته خیال شو نو دَ خطرے پرولئے او نکڑے
 او په ترپ په شنزئی واپلو او دَ میدان نہ گئیستو۔ توریالی
 مَدران دَ زخمیو تاب رانہ ورپے شو او هم په دغه ورئے پر شہادت

اوږسیدو او د وزیرستان د نزو بېخو ستر کې په نمنا کے شوئے۔

غازی مرجان شهید :

د غه مجاهد د رغزی کلی همزونه داور وو۔ پلاره خون باز نومیدو۔ د یر توریا لے او جنتکیا لے حوان وو۔ د ګریوم په یوه چکره کېنې هم سخت پېش شوئے وو۔ خوڅه موډه پس بیا روغ شو۔ د ټپی په چکره کېنې خوښی د سنگر په مینځ ورکړد شوئے وو، او شهادت نه نصیب شوئے وو۔ د ده یوبل درور هم وو، چه د خپله په چکره کېنې په شهادت رسیدلے وو۔ د همزونه داور و یوبل مجاهد هم غازی میرجان نومیدو، چه د میرا عظم عرف پېړک حوئه او خرڅه کلی او سیدونکې دمه او د فیرنګي په خلافه پېړه غزاکانه کپري دي۔

د کپتان ستیوںس قتل : (STEVENS : ۱۹۷۳)

د مدرارز په شهادت غازیان دومره خوا بدی او عضده شوی وو، چه شپه وړخ بهئه د ده دېدل آخستو مرکه کوله۔ آخر د غه سعادت د پائی محمد محسود په نصیب شو۔ واقعه دا سه وه چه په ۲۲ اکست نسله کپتان ستیوںس د توجی روډ په غاره د ګنجوری قلعه سو جوخت یاغ چهل قدی کوله، د پائی محمد دلے پهیه د مخانه غونډه یو نه زې او کړه او په څائے نه قلار کړو۔ چونکه د واقعه داخله د هیئت توړۍ خیلو په حدود کېنې شامل وو، نو حکومت په دوئی باندې د علاقائی ذمہ وارئ په وجہ دراګه زره روپی جرمانه او لکوله۔

دَوَّهَةُ وَيْشْتَمَ بَابُ

دَشْوَدَى خِيلٍ پَاخُونْ

په توجئي کېنے د شودى خيل د پاخون سره د فېرگى په خلاف
 نویسے ولو ل، سوریشونه او هنکلے را پورتىد شوے. او د زىكى پر
 مۇن د زىبردست خوف و هراس او فکرو تردد دوره وە. د ھەرھە كېتى
 په سرىيد د قويك شېپىلىئى بىنكارىيە. نە د سرامن وونە د مەل.
 نە لارىھە محفوظە وە او نە لارىھە موقۇمە. ھندوان او سىڭارى
 ملازمان بە اغاوا كىدىل او سىڭارى تەعماالتقى او تەصىباتقى بە نقىش
 رسولە شو. لىنە داچە په توجئى کېنے حالات دومە ما يوس كۇن
 او كېپكىچىن شول، چە فيرگى يو حۇل بىيا پە پىنۇم الكتوبىن سىكىن
 د شودى خيل ورور، صوبىدار قۇي خيل او ورسە نۇزىكىن خاصە ئار
 كىرتار كىل، چە كۈندە بە داطريقيه د شودى خيل اصلاح اوشى.
 خۇدە هەفە اصلاح خوشە چە لائى پە آمدۇرفت كېنے مشكلات
 سىيا كىل. په سېكۈن باندىئە د لاريوتك رانىك بىند

1000
7

جینیل شودی خیل دا ور
چه همیشه به ڈنچی سیمه فریکی ته تنور کمرے وو

کرو۔ که چرتہ به سرکاری یا غیر سرکاری لارئی بنکارہ شوہ نو
سرے لمبے بھئے ترئے نه اوچتے کرھ۔ دعہ سلسلہ ترمودے
روانہ وہ۔ مگر وروستو^د قامی مشرادن په بار بار منت دنهم^۹ اکتوبر
نه د غیر سرکاری لاریو په تک راتگ اتھ آنے یومیہ قلنگ مقرر
کرو، ولے په سرکاری لاریو به بیخی قدغن وو۔

فیر تک چ دشودی خیل دلاسہ ڈیں نالان شو، نوبل چلنے
اوکرو، یو جھئے ددہ ورور صوبیدار وی خیل سره دخلو خاصہ ارو
د پنحو زرو روپو په ضمانت خوشے کرو۔ بیانے د پسندی روایا تو په
مطابق په ۲۵، ۲۶، ۲۷ اکتوبر د میرانشاہ د نائب تعلیمدار په مشری
کجے پر لہ پیسے دوہ خلہ د علاقے د سپین روپو ننواتے دراولینے او
د سرک د خلاصون خواستے ورته اوکرو۔ شودی خیل د پسندی
د تقاضہ له منواتہ قبولہ کرو۔ او د سرکاری لاریو د تک راتگ
د پاره ئے په هفتہ کجئے صرف د اتوار ورخ مقرر کرو۔ د تاکلے
شوہ ورھئے نه علاوه به سرک بند وو او غازیانو بھ سورچے
پیسے لکولے وے۔ د تائیکو په تک راتگ هم پابندی وہ احکم
چھ اکثر به پکنے د میرانشاہ بازار تھ پت په پتھ سبزی میو
او شودہ راولے شول۔

وروستو د لروپرو کلیو خلقو تھ د پیادہ تک راتگ د زحمت
په سبب شودی خیل دا پابندی لرھ کرو او په تائیکو والوئے هم
خلور آنے روزانہ قلنگ مقرر کرو۔ ولے د دھ سره سره ئے په

په سرکونو باندے پا تکونه اولکول. او باقاعدہ به د تا نکوتلاشی اختر
شو، او هیچ قسم خوارکی مواد به د میرانشاه قلعه او بازارته نه شو
پر لینسوند لے.

د فقیر ایپی محسودو ته ټک:

په جولائي سنڌ ۱۹۲۷ء کئے چه فقیر ایپی د بیو مل په مارغه کئنے وو
ملک آیوت او خوانه خان به بار بار ور تلل او د بد، او مان توئنے د
دوره کولو ترغیب بهئ وکولو، خوفقیر ایپی لاده ته تیار نه وو.
د اگست په نیمائ کئنے چه فقیر ایپی د پیر مولا خان احمد زئی وزیر په
ملکرئ کئنے افغان پوسته نیساند ته نزدے د محسودو وزیر و سره
یوه لویه جرکه کوله، نو ملک آیوت او ملک ولی خان ورته بیا د
محسودو د دوره بلنه ورکره، ولے فقیر ایپی بیا هم ده پله خه
توجه ور نکره.

د تپئ جکرے نه پسته د محسودو خلیفه کانو ملا شیر علی خان،
تلاپ خان، ملک ولی خان او ملک آیوت خان یو حُل بیا په شریکه د
فقیر ایپی نه د محسودو علاقه ته د تلو او هلتہ د فیرنگی په خلاف
د خلقو د راپورتہ کولو خواهش او کرو.

دا حُل ده د محسودو خلیفه کانو د پرجویش خواهش له خاطره
د نومبر سنڌ ۱۹۲۷ء په آخری شپو ورخو کئنے سره د خپل ورور شیر زمان،
شو دی خیل، دو و تپو بنو او په وزیر و دا ورد مشتمل یو جرار
لشکر د محسودو علاقه مکین ته کوچ او کرو. په مکین کئنے محسودو

ورته زبردست تود هر کل اووئلو. او د لرے لرے نه خلق و رچلاند
شوه او ده د جهاد تبلیغ ورتہ شروع کرو۔ نتیجہ ئے داشوه چه د
محسودو په ژنہیو کبھے یو حُل بیا د جهاد جذبه راثوندی شو. او د
فیرنگی په خلاف ئے ملے او تھے۔

د تیارزے په قلعه حملہ:

د وزیر، دا ویرو او محسودو یوئے ڈے د ملک آیوت په مشریع
کئے د ۳۰ نومبر ۱۹۳۶ء په مشیہ د تیارزے نزی قلعه ته مخاغن توپونه
راوول او اتنہ د زونہ پرے اوکھل۔ د غازیانو یو توپ د گرمواں
له کبله او چاؤ دل شو او په فیرنگی ئے د زینہ براں او نہ یُستلے شو۔
ولے بیائے هم خہ نہ خہ جافی او مالی تاوان ورتہ اور سولو۔

دا وخت یو خوا سخته یعنی وہ۔ او بل خوا د فیرنگی خند خطر،
نو غازیانو ته د چاؤ دل توپ په سمباللو کبھے بے شانہ تکلیف
اور سیدو۔ د دیر و غازیانو غبرگه نمونیا شو۔ دوئیمہ ورچ سکاؤ تیس
هم د غازیانو د مقابلے دیپاره توپونه را ویل۔ خپل پوزیشن ئے
مضبوط کرو۔ او د قلعه نه قطب پلہ په خلورو میلو فاصلہ
باندے د غازیانو او سکاؤ تیس ترمیحہ شدید جنگ او مشو۔ په
دا موقع فیرنگی د ملک آیوت په کلی هم بمباری او کرہ۔ د بمباری
د انتقام په ترڅ کئے غازیانو د لدھے په قلعه هله کله جوړ کړه
او زینت تاوان ئے ورتہ اور سولو۔

له مقامی خلق دغے سیمے ته وومیڑہ واٹ۔

دَشْكُرْكُوتْ جَكْرَهْ :

دَوْزِيرُو، دَاوَرُو، مُحَسَّدُو او بَيْتَهُو لِشَكْرَتَه دَرَزْمَكْ كِيمْپ

فُوجِي جَنِيل خَبَر دَكْرَهْ؛ چَهْ :

”صَبا بَهْ فَوْجَهْ دَهْتَه پَهْ زَور پَهْ شَكْرَكُوتْ باَنَدْ“

كِيمْپ لَكْوَى، كَهْ چَرَهْ خَوْكَهْ دَهْ مَقاَوَمَتْ تَابْ لَرِي نُو
را مَعْكِشَهْ دَهْ شَى“

غَازِيَاَنُو تَهْ چَهْ دَجَنِيل دَغَهْ حَبَنْ وَرَسِيدَهْ نَوْزَمَكَهْ پَهْ
اوْچُولِيَهْ، او دَرَزْمَكَهْ دَرَزْهَهْ مَيْلَهْ لَرِي دَشْكُرْكُوتْ پَهْ مَوْزُونْ
حَائِلُونَوْ كَبَنَهْ نُو مُورَپَهْ او لَكْوَلَهْ او دَهْ فَوْجَهْ دَهْ رَاتِلَوْ پَهْ اَنْتَظَارِ شَوْلَهْ -
دَ اوْوَمْ دَسَمِير سَكَلَهْ سَحَرَپَهْ اَتُو بَجَوْ دَكَرْنَل فَاكَنَهْ پَهْ كَمانْ
كَبَنَهْ چَهْ دَرَزْمَكَهْ فَوْجَهْ شَكْرَكُوتْهَهْ دَهْ رَغَلَوْ نُو غَازِيَاَنُو حَمَلَهْ پَهْ اوْكَهْ
او دَدَواَرَوْ فَريْقِيْنُو تَرْ مَيْخَهْ جَنَكَهْ اوْنَبِستَوْ. جَنَكَهْ وَرَوْ وَرَوْ تَأَوْدِيدَهْ
ماَبِنَامَهْ پَهْ اوْوَهْ بَجَهْ غَازِيَاَنَهْ او فَوحِيَاَنَهْ وَبَلَهْ لَاسَهْ پَهْ لَاسَهْ او تَهَتَرْ
پَهْ تَهَتَرْ وَرَغَلَلَهْ. دَهْ شَپَهْ دَهْ اَتُو بَجَوْ نَهْ دَصَبا ماَسِپِينَانْ تَرْ دَوَوْ
بَجَوْ پَورَهْ جَكْرَهْ دَوَمَرَهْ شَدَّتْ اَخْتِيَارَهْ كَرَهْ، چَهْ دَرَزْمَكَهْ كِيمْپ
خَنَهْ بَرِيْكِيَهْ كَمانَهْ فَوْجَهْ تَهْ دَهْ پَسِيَاَكِيدَهْ حَكَمَهْ وَرَكَهْ، وَلَهْ اوْسَنْ دَهْ
وَرَخَهْ اوْبَهْ تَيَّرَهْ شَوَهْ وَهْ. كَرْنَل فَاكَنَهْ وَثَلَهْ شَوَهْ وَهْ. او دَهْ
فَوْجَهْ زَيَاَتَهْ كَسانْ صَرَهْ كَمَوْجَهْ شَوَهْ وَهْ.

پَهْ دَغَهْ جَكْرَهْ كَبَنَهْ شَرِيكَهْ حَوَالَدار عبد الصمد عَابِدَيِهْ پَهْ خَيْلَهْ

مَضْمُونْ ”سَرِحدَكَهْ وَهْ رَاتَ“ (ماهَنَامَهْ حَكَلَيَتْ لَاهُور جَنُورِي ١٩٤٨ء)، كَبَنَهْ لِيَكَهْ

چہ : ”پہ دست بدست معرکہ تھا۔ سپاہیوں کی رائفلوں کے ساتھ سنگین لگی ہوئی تھیں۔ آپ رائفل کی لمبائی کو جانتے ہیں۔ اسکے اس دور کی چوداً اپنے لمبی سنگین لگی ہوئی تھیں، جس سے رائفل بچپن بن جاتی تھی۔ پٹھانوں کے پاس خبر ہوتے تھے۔ وہ حیدران کن پُھرتی سے سنگین کا وار بچا کر خبر مارا کرتے تھے؟“

پہ دعہ خونپڑی جگہ کہنے وزیر، داورو او بیتمنو د محسودو پہ علاقہ کہنے د ثابت قدمی او شجاعت دا سے مظاہرہ او کرو چہ فیر نکے ورتہ گوته پہ خولہ پاتے شو۔ د شودی خیل جرنیل د اللہ اکبر شغ بہ د فوحیانو زپونه تر پردو یستل۔ پہ دا جگہ کہنے پنھلش تنہ غازیان پہ شہادت او رسیدل، چہ ی قول عبد الالہی محسود وو۔ د فوح لہ دھے نہ د ولیو ژوبلیو شمیر حوالدار عبد الصمد عابدی دا سے کوی:

”جہاں تک مجھے یاد ہے۔ ہماری ان دونوں کمپنیوں کی نفری ڈیڑھ سو سے کچھ زیادہ تھی۔ مسلمانوں کی دو پلانٹنیں الگ تھیں۔ صرف چھ جوان نعمدہ واپس آئے۔ ان میں سے دو تین لاٹب کے نیچے چھپ گئے تھے اور آہستہ سرکتے نکل آئے۔ ان کی زبانیں جیسے گنگ ہو گئی تھیں۔ دھشت زدگی

سے بول نہیں سکتے تھے مسلمان کمپنی کی
 جو دو پلاؤئیں ہندوؤں اور سکھوں کی کمپنیوں
 کے ساتھ تھیں، ان میں سے صرف چار جوان مارے
 گئے تھے۔ ان کا کمانڈر نادر علی بھی مارا گیا تھا۔
 مسلمان پلانٹوں کے پچ نکل آئے کی وجہ یہ تھی کہ
 مسلمان سپاہی تھے تو انگریز کے ملازم، لیکن وہ
 اپنے پڑھان بھائیوں کے خلاف لڑنے سے گریز کرتے تھے؛
 ڈدغے جگہ سے پہ حقلہ پہ "بارڈاید منسٹریشن رپورٹ آف
 ساؤ تھہ وزیرستان ایجنسی فرام لسٹنگ" کتبے نوشته دی چہ:
 "ڈھغرو فوجیاں خنہ ٹھنے کیپ تھے ڈھغلیدو
 کوشش اوکرو۔ مگر پہ لار کتبے رابنکیل شول او بے شانہ
 جانی او مالی تلفات درتھ اور سیدل"؛
 پہ دے جنک کتبے ڈ عبد اللہی محسودو زنانہ ہم شاھد ہوئے او
 انبار انبار مال غنیمت نے ترلاسہ کرے وو۔ دغو توریا لئی زنانو
 بہ ڈجنک کولو نہ پر قہ ویرخیل مری ژوبی سمبالوں او ویر بئے
 ڈ ولیو ژوبیو سپاہیاں خنہ وسلہ راغونہ ولہ۔ حوالدار عبد الصمد
 عابدی لیکی چہ :

"سکھوں اور هندوؤں نے بھاگنا شروع کیا۔ نیچے
 ایک خشک نالہ تھا۔ بھاگنے کا یہ ایک ہی راستہ تھا
 دونوں کمپنی کمانڈر بھی بھاگ گئے۔ سکھوں کامپنی

کمانڈر کپتان رائے وند سنگھ اور هندوؤں کا لفڑیت
رقم رام تھا۔ یہ لوگ نالے میں اتر گئے اور اپنے آپ کو
محفوظ سمجھنے لگے۔ مگر ان پر خبریوں کا حملہ ہو گیا۔
یہ پٹھان مرد منہیں بلکہ عورتیں تھیں۔ انہوں
نے کسی کو بھی زندہ نہیں چھوڑا۔ ان کا اسلحہ
ایمیونیش اور دیگر سامان اٹھا لے گئیں۔
پہ دغہ جگھہ کرنے عازیاز نور سازو سامان نہ علاوہ پہ دوہ
سوہ میلہ تو پکو، پینچھو مشیند ارو او دیار لسو^{۳۳۳} رکار تو سو قبضہ
اوکرہ۔ چونکہ فیرنگی لویہ لافہ کرے وہ نقدرت خپلہ لافہ ورتہ
ڈپوزے پیزو ان کرہ او دو مرہ جانی او مالی تاوان ورتہ او رسیدہ
چہ فوج دخایہ او نہ خو جیدے شو۔ او د توجئی کالم پہ مدد سرہ
تریوے میاشتے پورے ہم ہلتہ پہ شکر کوتی میشستہ پلتے شو۔
فیرنگکے چہ لبردمہ شو او ساہ صورت نئے پہ خلے شول نو
ڈمکین او تاؤ دے چینے بھالو لزو محسود و تھے حکم و دکرو چہ
تول ول جہ شوہ سامان بیرتہ راورئی۔ د دے نہ علاوہ پہ دوئی
باندھے ڈ تو پکو او کار تو سو پہ جنس کرنے درنے جرم لانے
هم او لکو لے شوے۔ ڈ ملکی اکثر تخواہ کانے نے ضبط شوے۔
یو شمیرے خاصہ دار مات کرے شول، او خلویت کسان
یر غماں ترے نہ واختسل شول۔
ڈ سختے یخنئی او د خویری ڈ ختمیدو لہ کبلہ پہ لسم دسمبر

ڏ ملک آيوت ٿخنے ڏ وزير و داوريو لشکر بيري ته توچئي ته رخصت شو، پلے ڏده سره خپله ڏله پاتے شوه. ڪله بهئے په فجي ڪشتيف حمله کولے او ڪله بهئے سرکاري ملازمين اغاوا گول. هم په دعو شپو ورئو ڪنهئے يو ھل د چھال سرو نزدے ڏ واك په لارئي حمله او گهه. يو بدر گوال او يو سكهه پكينه او ۋەزىل شول او يو سرکاري ملازم اغاوا گهه شو. غازيانق ته خه نه مال و متاع هم په لاس ورغلو.

غازى آمير ڪل :

په دولسم^{۱۳} دسمبر سنگل^{۱۹۴۸} چه ڏ شکر گوت ڏ جگريه نه پسته ڏ وزير و داوريو لشکر توچئي ته راستون شو، نو ڏ سخته ڀخني په وجه ڪنڀغازيان مریضان شول. آمير ڪل هم خه ڏ هنخه توپ ڏ را ڪبلو په وجه ڪوم چه په تيارزه قلعه باندھ ڏ گوله باري په دوران گنهن چاؤ ڏلے شوئه وو او خه ڏ زينت ساره له ڪيله ڌيئي گو داوريو په ڪل گنهن په غبرگه نموئيا خيلا ستوا په ۱۳ جنورئي ڏ کال سنگل^{۱۹۴۹} هم هلتة په حق اور سيدو.

ڏ آمير ڪل نه علاوه يو خونو غازيان هم ڏ نموئي په عارضه وفات شول. آمير ڪل په داوريو گنهن ڏ دربيه ھيلو گلوي او سيد وئه وو. ڏ مشهود شهيد رحيم گل مشرور وو. پلارئي پيدا ڪل نميئو. ڪال سنگل^{۱۹۴۹} گنهن چه ڏ بنو ڏ اسلامييه هائى سکول نه اتم جماعت پاس گهه نو ڏ سڀان وام په سيمه گنهن ماستهن او لکيدو او بيا ٿئے وروستو ۽ عيدو ته بدلی او شو. دلته ٿئے يو خومياشتے ملازمت

اوکرو، خو طبعتیت باعیانه عنندے وو او په ملزومت کنئے زړه اوونه لکیدو۔ د دغه کال په دیار لسم اکست د فقیر آپی په خدمت کنے حاضر شو۔ فقیر آپی ورتہ د منشی توب کار حواله کرو، خو چونکه دده په مرکونو ګنې د توره او مرانه ګرمه وینې جوش وهلو، نو د شودی خیل جریل د خرک سره کې توپک لاسوتة کرو۔ او د خپل وخت په هره غزا کېنه خواه که په قطبی وزیرستان کنے وه یا په سوئیلی وزیرستان، دا سه په مرانه او جنگیدو، چه نن نے هم خلق په جزو کنے ستائی۔

انگریزانو د روغه جو په وسونه پرسه اوکړل۔ دیر شنډه شنډه باعونه نے ورواندے کړل او خو خو حله نے پلار او ته دله هم بندی کړل۔ خوده چرته هم د خدامه په مینه هسک سر ورته بشکته نه ګرو۔

غازی آمیر مکل دیر بشکل او تک څوان وو۔ واده نے لانه دوکړه۔ د ده با توړ قبر په خپل پلارني مریستون کنے ده او خلق د عقیده ګلوله پرسه نولی۔

شودی خیل په توجھی کنې:

شودی خیل چه د محسودونه راستون شو او په توجھی کنے بنکاره شو، نو د قطبی وزیرستان په پولتیکل ایجینټ باندے بیا بیوژنه تبه راغله۔ حکه چه هغه په رادسید و سره په یکم جنوری ۱۹۷۶ د وزیر دا وړو هغه پولو ملکانو خنډ کو موجه د انگریزانو سره

زیات روابط درلود، مجموعی طور لئن نه روپئی جرمانه وصول کړه۔
 په داطریقه یو خوا ده ڈانکریزایانو استعباری قوت ته لته ورکړه
 اوبل خوا نه په سلګونه بربنده پت، او نهار ماره کړل۔
 شوډی خیل به ڈڅل لوئه لشکرنه علاوه، په توچئی کېنے ڈ
 دولت خان، رحیم ګل او میر شاه جهان په مشریق کېنے واره واره
 ټولکۍ جوړول او مختلفو اطرافو ته به نه ڈفینګی په خلاف
 لیږد. کومو به چه کله ڈسکاری داشن لاری لوټله اوکله به
 نه سکاری ملانهان اغنا کول. کله به نه کانوائي ډزو له اوکله
 به نه ڈسکاؤتیس او فوج په گشتونډ حمله کوله. کله به نه
 هغه وياله وړانوله، په کومه کېنے چه ڈھنزوښی نه ڈمیرانڅاقله
 ته اوبله راقله. اوکله به نه پلونډ او سرکونه خرابول۔

په ده حقله په ”بار چهار ایډی منسترویشن ریپورٹ آف نارتھ
 وزیرستان ایجنسی فاردي لیئر اسٹاکل“ کېنے ڈھنځ وخت په لټیکل
 ایجنت داسه ٿیا کړے ده:

”ڈکال په اوریدو سره چه ڈسکار فوجونه په
 سوئیلی وزیرستان کېنے بوس پیکار وو، شوډی خیل ڈ
 څلوا ګنهو ځازیانو په ملکرتیا کېنے ڈدھشت ګردی یو
 داسه فضا قائمہ کړے وه، چه غلے غدی، قتل و مقاتله
 اغوا او ظلم و جبر روزانه معمول جوړ شوئه وو“
 فین ټکه چه ڈشودی خیل نه دیروستانه شو فوڈ وزیرستان

ربیذیدنپه په ۲۹ جنوری ۱۹۸۳ء دا وړو جوکه راوبله او په

کلکهئه ورته اووئیل چه :

”تاسو په خپله علاقه کښه شودی خیل مه

پریندئی. ګنی په دا وړو کښه به یا زما بادشاھی

وی او یا دده“

د شودی خیل شہادت :

په داشپو وړو کښه شودی خیل ته د شول بیماری گکیده
وه او په خفیه ډول بهئه په کور کښه علاج کولو. چاعنبر پرې
جاسوسی اوکړه او په یکم فروري ۱۹۸۳ء پیت په پتنه ته چې سکاؤتیس
ورهار چې کړے شو. سکاؤتیس لاسم خټی کلی ته نه وو رسیدلے.
چه غازیان پرې خبرشول او لورڈ لوری نه ورپسې را ووتل او
حمله نه پرسے اوکړه. یوه شیبہ تاؤده جګړه او شو خود سپایاون
پښه ورته ټینکه نه، شواو په شلنے ماننے اوکړه. د درې خیلو ګٹکی ته
چه رسیدل نو دلته نغدې شنۍ هم ورپسې را ووتل. اوں جګړه لا
ړکرمد شو. سپایان بد بد راکیدشول. وله ساعت پس جنکی
طیارې را ورسیده او په غازیانو نه بیماری شروع کړه. بد بد
مرغه د چیلم کړنیارت په خوا کښه یو بم د شهتوت په اوښه
دا پرویو. بم او چاودل شو او یو خوشخبری نه د شودی خیل په سر
او لوکیدل او په موقع شهید شو. *إِنَّا إِلَهُ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَجُعُونَ*

له په دغه موقع راقم پخپله هم موجود دو۔ ۶

شودی خیل په خته دختی کلی همزونه داود وو. پلار نئے
 ایتی خیل (حیات خیل) فرمید و دپلار د مرگ نه پسته دخپل سیمه
 ملکی ورته سپارله شوئه وو. دیر چکرور، مخوزن او د پروقاں
 شخصیت خاوند وو. دخپل علاقے په چارولارو بکھنے پوره پوره
 لاس درلود - په کال ۱۹۲۹ء کئے چه د افغانستان شاه نادرخان د
 سقاو په خلاف د وزیرستانی اولس نه مدد غوبنکلے وو. نزاعه وخت
 د داورو د لشکر مشری شودی خیل کوله. او رومبے سره هم ده
 وو، چه د کابل بنارته ننوتے وو او قبضه نئے پرسے کړه وو.
 سره د دے چه بچه سقہ وهلے شوئه وو او شاه نادرخان
 په تخت ناست وو. ولے بیاهم په کابل کئے هغه شان لوټ شوک
 جاري وو. شاه نادرخان چه فکر اوکړو نو د امنیت قائمول وظیفه
 نئے شودی خیل ته او سپارله. او ده په دومره کامیابی سره ترسه
 کړه چه شاه نادرخان په انعام کئے د جرنیلی په خطاب او هماخلو
 او ډیر انعامونه خلعتونه او تعزیزی سندونه ده ورته عطا کړل.
 او په توچئی کئے د شودی خیل د شان و شوکت د بدې خورشوش.
 ولے د بدې مرغه دغه توریا لے ټوان په کال ۱۹۳۰ء کئے د فروئی
 په اوله نیټه سرکک شو او د پیښو پا محل خانه ته بوتلے شو.
 هم په دغه ورځ دده کش و بعد ولی خیل هم یو نیم کال قید
 شوئه وو. شاید چه د ورور د قید کید و صدمه ورته رسید لے
 وي. خو میاشتے پس چه څه نه تڅه صحت یا ب شونو په راکست

کوئی راوسته شو۔ خواوس ده خیالات په بل رنگ وو او دفیرنگی
 د ملکی منافقانه ٿوندنه په طبیعت بارغوندے محسوسولو داعفه
 شپه ورڅه وه، چه د فقیرایپی د غزاکانو بنه زور او شور وو۔
 شودی خیل به هم پیت په پته پکنے حصہ آخستله او خپل کو،
 نه د فقیرایپی د راشن ڪودام جوړ کړے وو۔ داکست سنکه
 په ورومبی تاریخ شودی خیل بر ملا د غزا اعلان اوکرو۔ په "جُرینیل"
 لقب نه شهرت پیدا کرو۔ او په توجی کښه نه دفیرنگی په خلاف
 بلوے او هنکامه را پورته کړے۔ په "بارډون ایده منسټريشن
 رپورت" آف نارتھ وزیرستان فاردي اير ۱۹۷۰ء کې د شودی خیل
 په حقله د وخت پولتیکل ايجنت په داسه واویلا کړے ده:
 "مکر هغه مَتَّلِون مزاج شخص وو او د فقیرایپی
 بریشو په دغه تکی (دا انگریز انسو) د ده د وفاداری
 ختمولو عزم کړے وو۔ لنده دا چه هغه نه مخالف
 ڪرو۔ اوں یو خواهد ته د "جرنیل" هغه خطاب
 وربه یاد کړے شو، کوم چه شاه نادرخان د افغان
 تاج د بازیابی په معاونت کئے ورته عطا کړے وواه
 بل خواه د دغه پوخ تصمیم او نیو، چه هغه ټول
 سپاهیانه صلاحیتونه پکار راولی کوم چه د ده په
 خیال کئے تراوسه صنائع کيدل۔ چونکه دغسے شهرت
 یافته قائد مخاصمه ښو خپله منشا ګنرل، نو د سرکونو

و را نول او د سکاؤ تیس د کشتونیف سره امبر چمپر کید

د ده د باغن پلے یو عام عمل او کر حیدو ۲

د شودی خیل د غزا کانو د ولایت دیره مختصره وہ، ولے د
دے باوجود هغه په انگریزانو باندے د چل شجاعت سکھ منلے وہ.
هغه یوز بردست صبا نه او جنگی ماہرو وو. او بشپړ، وزیرستان
ئے د کشت و خن د واردا تو نو اما جکا ه جو پکھه ووا و دوزیرستان
په طول و عرض کېنے ئے چل ھان یو پرکشش او پروقار شخصیت
ثابت کھے وو -

د شودی خیل شهید جانشین وس ور ولی خیل د خاصه دارو
صوبیدار وو. ده به هم د فقیر آپی په غزا کانو کېنے رو جس پته پته
برخه آخسته. خود روستو بنکاره شو او حکومت د یکم اکستہ ۱۹۳۸ء
نه یو نیم کال قید پیه او خیثلو. چه قید ئے پوره شونو په نولسم^{۱۹}
جنوری سال ۱۹۴۰ء د پنځلسو^{۱۵} زرو روپو او خلور میله بعو تو پکو په
حمنافت خوش کھے شو. د چل ورور د شہادت نه پسته چد
غازیانو د مشری پنځک د ده په سراو ته لے شو، د ده هم صوبیداری
ته لته ورکړه او په جارئه د فیرنگی په خلاف د غزا اعلان
اوکړو -

صوبیدار ولی خیل دیر توریا لے او بریا لے ھوان وو. د فیرنگی
تر آخري سلکن پوره په قلنډ نه شو. کال سال ۱۹۴۷ء کېنے ئے حکومت
پاکستان ته د وفاداری لاس ورکړو. او حکومت پاکستان په

بدل کئے خپلہ صوبیداری، ملکی او زمک پتھی په چکوستکو بیروتہ
ورکول۔ دعہ توریا لے غازی په ۱۹ جنوری ۱۹۴۵ء په خپل مرگ په
حق ورسیدو۔

دختی کلی اولہ جگڑہ:

ڈ فروری په دریم تاریخ چہ ڈ شودی خیل ڈ شہادت دریم ورخ
وہ، ڈ ملیشیہ یو بل گشت ڈ همزونو خیل ڈ کلیو په لوری اوتو مطلب
ئے دا اوو، چہ ڈ شودی خیل فاتحہ خوانی ته چہ کوم غازیان راجحی
ھغہ ھر قفار کری، ولے دوئی لاسم شنے خورے ته نہ ورسیدی
چہ غازیانو حملہ پرے وروپہ او په شائے ڈ میرانشاہ قلعے ته
اوتنپول۔ اوس ڈ فرنگی دامعمول شو۔ ھر ورخ بھئے همزونو
ته گشت کلو۔ همزونی ڈ دھے شتری شول او په اووم او اتم
فروری ۱۹۴۱ء نے ڈ خپلے علاقے نہ ھجرت اوکرو۔

فیرنگی ته چہ معلومہ شو، چہ همزونو خپلہ علاقہ خالی
کرہ او ھر شہ خوشی پاتے شول، نو ڈ شودی خیل ڈ کور میزنو ارادہ
ئے اوکرو۔ چنانچہ ڈ پرویکرام په مطابق په یو ولسم فروری یو
بریگیڈ فوج او سکاؤ دس ڈختی کلی په لوری ورماچ شول۔ پہ
په دا موقع ڈ کلی په خواو شا باعنوونکتے له اول نہ شپیتہ میرہ
غازیان مورچہ شوی وو او په فوجئے حملہ اوکرو۔ فوج یکدم پہ
دوو برجو کئے تقسیم شو، یوہ برخہ ڈ غازیانو سره په جنگ کئے
اختہ شوہ او بیلے ڈ شودی خیل شہید او بوز کنپ کرو نہ په بموون

او نیو او کاکشونتے او سینک - قوله ورخ سخته جنگره انبسته و او
دریو جنگی طیارو به په غازیانو سره او رونه درؤل - بل خواغازیان
هم په دلنه استقامت سره ورمته وو، چه دمکردنه ورخ مقاومت
په نتیجه کښتے شپارس^۱ تنه سکان او ګورکیان قتل او یو تعذیت
ثوابل کړل - په مقابل کښتے د دوئی د لوري نه هم پیځمه تنه ژنېږي
په شهادت ورسیدل - چه مشهور پکښتے د هیزونډ لاره او د
درپه خیلو منکاری وو -

فحج تر ۲۲، فروري پوره په هیزونډ کښتے پاتے شو - په ۲۳
فروري رسیدیدهنت د دا وړه جرګه راوبالله او په هیزونډ ته د
پیځۍ زد کارتوسو او خلويښت میله توپکو جرمانه او لګوله - د
جرمانه د راوله او پراهمت او سیدل او په ضمانت کښتے پکوئیں نفر
یرعمال هم تر نه او نیو -

دا خبره یاد سائل پکارده، چه فیرنګی به په قامونو باندې
د توپکو او کارتوسو جرمانه په ده غرض لګوله چه په علاقه
کښتے د وسله او میکنین په تعذیت کښتکه راشی - په داموقع حکومت د
هغه مقتولینو خون بها او تاوان هم هیزونډ ته ورکړو، کوم چه
د شودی خیل شهید په هلو ګکلو کښتے بې کناه شهیدان شوی یا
تاوانی شوی وو -

د درپه خیلو کلی ټکیره :

د فقیر ایپی په لشکر کښتے د درپه خیلو کلی ګنځوانان شامل

وو، او توله شپه به نے یو خوا په کلی کئے د غازیانو تراندھے چبُولے۔
او بل خوا به نے پنچلہ سیمہ کئے هغه سرکاری ویاله و رانله، کومه
چه د همزونونه راتیره شوئے وو او د میرانشاہ قلعه او سیول باغ
ته او بیه پکنے را بهیدے۔ اگرچہ د دغے ویالے ٿغورنہ د درپه خیلو
علاقائی ذمه واری وو، ولے دوئی به هرہ شپه پنچلہ و رانله او
الزام به نے په غازیان لگولو۔ فیر گنج ددھ نه ستھے شو۔ او
په ۱۸ فروری ۱۹۴۹ء نے د درپه خیلو د کلی نه توچی سکاؤ تیس
چاپیه کرو او ۲۷ کسان یعنیال نے تھے نہ گرفتار کرل۔ په ۱۹۵۰ء
فروری پو لو تیکل ایجنتی د دوئی سره جرکھ او کھو او ورته اوئے ویل
چه：“ که چرھے تاسو د فروری تردوه ۳۳ ویشم تاریخ پوری
د فقیر آیپی د لشکر ٿخنه خپل تول حوانان بیرتہ راوی او
په سرکاری ویاله کئے د میرانشاہ تر قلعه او بیه را ورسوئی
نوستائیں یعنیال به خوشی کپھے شی، ڪنی ھند غسے به په
جیل کئے و دستیبری ”

درپه خیلو دے ته غارہ کیتیں بنوو ده۔ او په نتیجہ کئے د ۱۹۴۹ء مارچ
په شپه غازیانو د میرانشاہ جهان په مشریع کئے د دغے ویالے یوہ لویہ
سیمیتی ترناو په باروده تباہ کرھ۔ او فیر گنج نے د زینتے ستونخے
سره مخاف کرو۔ د فیر گنج نوں وس اونه رسیدو۔ هغه د درپه خیلو
بنوی یعنیال نے ترمودھے په جیلوونگ کئے او کھول۔
د سپین وام په قلعه بارونه، په یکم مارچ ۱۹۴۸ء سردار مند خیل،

جنت میر او مولوی محمد ظاہر شاہ د سپین وام په قلعه، چه توچی
سکاویتس پکنے وو، د وی. بی، کن بارونه او چلول او په قلعه کنے
دننه پنځه اسونه هلاک او دیار لیس ژوبل شول او خنځه اسونه له
ډیره ویره نه د قلعه خنځه په ترب او وقتل او په غږونه سر
شول۔ اکر چه جانی تاوان او نه شو، وله حکومت بیاهم د علاقائی
ذمه وارئ په وجهه په توری خیلو وزیره باند ټه پنځلس سوه روئی^{۱۵}
جُرمانه اولګله۔

د میر شاھ جان بریدونه :

د شودای خیل جو نیل په مرک چه فیرنگی ته خومره هوسناکی
حاصله شوھه وو، د هنځه خوند د ټلی خیل او میر شاھ جان د پرله
پس مخالفانه عملیاتو له کبله گندمیر شو، د غو با تورانو به نه شپه
کتله او نه ورڅه۔ هروخت به د فیرنگی په خلاف بوخت وو۔
میر شاھ جان د طبیعت نه دومره سخت وو چه، د اور بخشه وو۔
د دوئی دواړو نه د قطبی وزیرستان انگریز پولتیکل ایجنت په خپل
رپورتی...” نویته آن دی بارو پر اید منسٹریشن رپورتی فاردي ایر
سته ۱۹۳۰ء کنے دا سه څړا کړه ده :

”د بد نام دېښن شودای خیل په وجه، چاچه د چل
شامت اعمال د لاسه څيل سربائي لوډ، د بشپر دا وړو
وضع د امن بالمعروف او نهی عن المنکر د سرکړیو له
کبله سره بتی ده۔ د فقیر ایپی خلیفه کافون ته د داعرو په

خاوره کېنے مکمل معاونت او پناه گاہ حاصل دی او ځنډ
 دا سے کسان هم موجود دی، کوم چه حقیقت کېنے شوڈی خیل
 ڏ ظلم و جبر او لوبت شوک ڏپاره ڏ اجرتیانو په حیث سائی
 وو۔ ڏ شوڈی خیل ڏ مرک نه پسته ڏ دهه ورور ټولی خیل چه
 لپهه موده ځنګښه ڏ خاصه دا زو صوبیدار وو، معاند امنه
 رویش اختیار کړئه ده او ڏ خپل بدنام خلیفه میر
 شاهجان مبارک شاهی (کوز دا ور) په اعانت سره نئه
 ڏ دا ور و په ګړه علاقه کېنے ڏ خوف و هراس دوره قائمه
 کړئه ده۔ اغوا تخریب کاري او لوبت شوک ڏ میر شاهجان
 په روزمه پرویکرام کېنے شامل دی؟“

آخر فیں نئکه مجبور شو۔ په ۱۳، مارچ ۱۹۷۸ء کے ڏ دا ور و ګړه
 را او بلله او په سخته نئه ورته او ویل چه:

”میر شاهجان او ټولی خیل ده یا خود حکومت سره
 چلخه او کړي او یا ده ڏ همنوونه هجرت، ګڼي په دغه
 سيمه به یو حل بیا فوج کشي او کړئه شي؟“

میر شاهجان او ټولی خیل ڏ فیرنگی ڏ دارکو خه پروا او نکره
 بلکه لا نئه مخالفانه سرگرمی تیزه کړئه۔ ڏ توچئی په بره
 سيمه کېنے میر شاهجان ڏ فیرنگی په خلاف سورا ور بل کړئه وو
 او په لړ سيمه کېنے به خون او غزله خرسین ڏ خپلو ملکرو په
 معاونت سره کله ڏ ټيليفون تارونه پريکول، کله به نئه لارئي

شوکولے، سکله بهئے کیمپونه ڈرول - کله بهئے سرکونہ اوپلونہ
ویلانغل او کله بهئے سرکاری ملازمان اغوا کول - میرشاھجان په
شلن^۳ مارچ ۱۹۴۳ء د میرا نشاہ د خاصہ دارو په اویشتم^۴ نمبر پیکت
باندھے عنڈی واچولہ - پیکتے او سیزلو او دوہ میلہ توپک^۵ تے
ترھے نہ ولجه کرل - هم په دغه ویخ دنے دلے د سرکاری داک
لاری هم او سیزله او خو درٹے پستہ تے د بیوی قلع سره نزدے د
خاصہ دارو یوبل پیکتہ ته هم اور ورته کرو - د ۲۶ مارچ ۱۹۴۳ء
په شپہ د میرشاھجان دلے د میرا نشاہ د خاصہ دارو خلیل^۶ اویشتم نمبر
پیکتہ نہ خلود میلہ توپک ولجه، او د بازار، نہ یو ہندو اغوا کرو -
په خلود اپریل هم دنے دلے د خدر خیلو په علاقہ کنے داک په
لاری جملہ اوکھہ او اوئے سیز لہ - هم په دغد میاست کنے د میر
شاھجان په تن غیب د منظر خیلو او خدر خیلو وزیر خاصہ دارو
خپل پیکتو نہ خالی کرل او د غازیانو سره شامل شول، او د
لواہنگی، پاکے عورتے او د چیز په طرف تے د خاصہ دارو پیکتو نہ
او سیزل -

هم په دے هنکام کنے د صوبیدار دا یم منظر خیل و زیر حُوئے
کیتکتے چے اصلی نامہ^۷ محمد خان وہ، د غازیانو سره ملگرے
شو - د بیویہ پل او د احمد خیلو خاصہ دارو پیکتو نہ او سیزل
او د علاقے کفر خاصہ دارئے په خپل لشکر کنے شامل کرل -
په توچئی کنے د دغه کر بھ په حقلہ په "بلور ایسہ منسقہ پیش

رپورت آف نارتھ ونیرستان ایجنسی فاردى ائر سسٹم ۱۹۳۰ء کېنے د مير شاھجان د مخالفانه عملیاتو دا سه خاکه رائکېنے شوئه ده:
 د شودی خیل پېرىھ اویس په مير شاھجان
 کېتیناستو، چاچه د خاصه دارو د پیکتوون په سیزلو
 او د هغوي نه د توپکو او نورسامان په شوکولو د
 سرکاري ملازمینو په خلاف د دهشت گردئي مهم گرم
 ڪرئے ده؟

د سپين وام په قلعه گوله باري:

د مهردل خټک په مشرعي کېنے غازیانو د نهم او لسم اپريل سسٹم ۱۹۳۱ء په مينځني شپه د سپين وام په قلعه د توب یو خورسا ګزارونه او ګړل او سرکار ته نېښت تاوان او رسولو، فيرنکي د علاقاني ذمه دارئي په وجہ په توري خيل و زېرو شل ميله توپک او زړو پې نغده جرمانه او لګوله او د پرامن او سيدو په صفات کېنے يو خو پر غنال تریه نه ګرفتار کړل.

د خليفة مکلات شاه پريید:

بنوں کېنے د چکوټ پل په پیکت کېنے د پل د حفاظت د پاره د باروس پولیس دولس تنه سپاهیان تعینات وو۔ په ۱۸ اپريل سسٹم ۱۹۳۱ء خليفة مکلات شاه او د ده یو خو ملکرو شبحون پرسه او ګړو د یو سې شېبې لاس په لاس شخه په نتیجه کېنے همکي واړو سپاهیا

له دا پیکت په کال سسٹم ۱۹۹۱ء کېنے وران کړئ شو۔

ٿوک په قتل ورسيدل او خوک ٿوبل شول. غازيانو دولس^{۱۳} ميله توپك، يو تعداد مرمنئ او پريوانه مال ترلاسه کرو او پينئه و یئسته۔

دختئي کلى دوئيه جڪره:

په ۲۱ اپريل ۱۹۸۱ءه ڏ همزوونو په علاقه کئنے ڏ فوچيانو گشت و تلے دو۔ کله چه دوئي راستونيدل نو ڏختئي کلى په خواکنے غازيانو حمله پرئے اوکره. حمله داسے وه چه هر کله ڏ فوچيانو گشت ڏختئي کلى نه منع په ورلاندے تيرشون، نو ڏ مير شاه جان په مشرع کئنے غازيانو ڏ نزدے نزدے عزونو دده او سوکه ورته موريچ کرئه او ڏ فوچيانو ڏ راستونيدو په انتظار شول۔ کله چه گشت راستون شو او غازيانو ته رانزدے شونو دوئي ناخاپي حمله پرئے اوکرو. او چير بد بدمئے او چه بول. جڪره لا لکيا وه چه په دے دوران کئنے ڏ فوچيانو ڏ مدد ڏ پاره جنگي طيارے را ورسيدے او دوئي نئے ڏ غازيانو ڏ گھيرئے نه ڏ گھيئيل، وله سره ڏ دے ديارلس^{۱۴} کسان هلاک او اووه تنه ٿوبل شول۔

ڏ داورو په علاقه کئنے ڏ پرله پس ڪر بره له کبله پولتيڪل ايخته دومره تنگ شو، چه ڏ "بار درايد منسيوريشن رپوريت آف نارتھ وزيرستان ايخته فاردي اير ۱۹۸۰-۸۱ءه" په مطابق نئے په داورو ڏ فوج کشئي فيصله اوکره:

"هر کله چه ڏ داورو په وضع کئنے ڏ اصلاح ٿه"

آثار خریکند نه، شول نو دا لازمی او گنپ لے شو

چه په دوئی فوج کشی او شی، او سزا در کریه شی؟

ڈاکٹر غلام قادر خان حملہ :

دنه حوان ڈ مکین ڈ سیئے عبد الائی محسود وو، او په کال ۱۹۳۸ء
کبھی نئے ڈ فیرنگی ڈ استعماری قوت پر صند شورش آغاز کریے وو، پہ
۱۲ اپریل ۱۹۳۸ء نئے ڈ ایم۔ ایس پہ وینتھ حملہ او کرہ او سخت
تاوان نئے ورتہ اور سلو۔ پہ ۱۳ اپریل نئے ڈ ملیشیہ کافوائی چہ
لداھ تھے رعانتہ وہ، او ڈزولہ، او ڈزھ میرہ سپاہیاں نئے پکنے
مرؤہ گھنڈ کرل۔

ہمدغہ رنگ نئے پہ ۲۲ اپریل چہ سرک بینی خلاص وو، ڈ
رنگ مک نری سیمہ کبھی پہ یوہ سرکاری لاری پہ کومہ کبھی چہ دستہ
کمانہو، ڈ رنگ مک بریگید کمانہو او ڈ رنگ مک کیبریزن اجنیہ او
داسے فور یو خواہسراں ناست وو، حملہ او کرہ۔ یوہ شیبہ سختہ
جگڑہ او شو، او پہ نتیجہ کبھی ڈ رنگ مک کیبریزن اجنیہ سخت روبل
او رام آموقی نئے یو هندو افسوس غازیانو اغاوا کرو۔

ڈ دتھ خیلو پہ سرائے حملہ :

ڈ دتھ مئی ۱۹۳۷ء پہ شپہ یو خوا غازیانو ڈ دتھ خیلو پہ
سرائے باندھے حملہ او کرہ او بل خوا ڈ خاصہ دارو پہ یو پیکنٹہ
شنس د دوزھے او چھتے کپھے او پورہ پورہ غنائم نئے ترلاسہ کرل۔

و لے ڈ بده مرغه په دغه کش و گیر کئے یو غازی ہم شہیدشو
غازیانو ڈچل ملکری په بدل کئے په پنجم مئی ڈسکاری ڈاک
لاری اوسیزلم. او فیرنگی تھے نسبت تاوان اور سلو.

ڈنری والے جگڑہ :

ڈ دیار لسم / خوار لسم مئی سال ۱۹۷۱ء په شپہ غازیانو ڈبنو
درزک په سرک باندھے ڈنری والے په مقام ڈسرک یوہ حصہ ورانہ
کرہے او پیلو نہ غور جھولی وو۔ پہ ۱۳ مئی چہ فوج ڈمرت په عرض
ورغ، نو غازیانو حملہ پرسے اوکرہ۔ یو ساعت تاؤدھ جگڑہ او شوہ۔
او په نتیجہ کئے پینچھے سپاہیاں ہلاک او درے تھے زخمیاں شول۔
او ڈ غازیانو له خوانہ میرادرم نو مے خوشحالی توری خیل وزیر
شہید شو کوم چہ ڈچلے ڈے مشر وو۔ دغہ مجاهد په تیپی
مشہور وو۔ او ڈ مشہور غازی خوست ملا ملکرے او ماملکی
شہید ورائہ وو۔

ڈپیکٹو نو سیزلم :

ڈ کال سال ۱۹۷۱ء ڈ مئی په پینچھلیم تاریخ ڈ دتھ خیلو په مقام ڈ
غازیانو لشکر راغوندو شوے وو او ڈ فیرنگی په خلاف تھے ڈنگک
غیرت جرگے مرکے کولے۔ ڈ دنے سیمے خاصہ داروچ ڈ غازیانو
خبرے واوریدے، نو دوئی تھے ہم جوش ورغلو او ڈ بوئی نہ
تر دتھ خیلو پورے تھے قول پیکٹونہ اوسیزلم۔ ماسخون تھے ڈ
بوئی پل په پیکٹ ہم حملہ اوکرہ او ائے سیزلم۔ حالانکہ ڈ بوئی

قلعه خنه پر ہے پر لہ پسے مشیندار را چلی دل، ولے غازیانو بیا ہم خل
کار او کرو۔ ددے نہ علاوہ نے د دتھ خیلو قلعه خنه ہم مطالبہ
اوکھہ، چہ قلعہ خوشے کریں اور پہ قلعہ کبنتے دنہ انگریز افسرو اور
نائب تحصیلدار غازیانو تھے حوالہ کریں۔ خوب پہ دے دوان کبنتے
جنگی طیارے را رسیدے اور پہ غازیانو نے حملہ شروع کریے۔
غازیانو د طیارو د حملو مخہ اونہ لیدے شوہ او خپلے پینے نے
اوکھیں -

پہ بوئیہ قلعہ کولہ باری :

د اتلسم مئی ۱۹۳۱ء پہ شپہ یو خوا غازیانو د بوئیہ پہ قلعہ
باندے د توپ حملہ اوکھہ۔ او بل خواری د یکل د غربو لو سره پڑے
وی۔ بی۔ بکن او چللو۔ د توپ د اول ڈزو سرہ پہ قلعہ کبنتے دنہ
یو جمعدار سرہ د دریو سپاہیانو ہلاک او یو دھوپی او لشی تھے
سپاہیان سخت ٹوبل شول۔ پہ مقابل کبنتے د غازیانو لہ خوا تھے
ہم یو کس زخمی شو۔ د بوئیہ پہ سیمه کبنتے د پیکھو د سینزو
او د بوئیہ پہ قلعہ باندے د حملے پہ وجہ فیرنگی پہ بوئیہ والو
او ملکو دا وپرو باندے دومو سخت ظلمونہ شروع کریں چہ آخر
دوئی پہ شلم ۲ اکست خپل کلی خالی کولہ او غزوہ تھے جہرتو اکرو۔

د ابلنکی پہ پیکت حملہ :

پہ ۲۳، مئی ۱۹۳۱ء غازیانو د ابلنکی پیکت پہ سکاؤنس
باندے حملہ اوکھہ او دوہ تھے سپاہیان قتل او یو سینکندر

ٿوبل کرو. دغنسے ڏغازیانو له خوا نه میرعنی نوئے یو چوان په
شهادت ورسیدو، چه ڏ طور ملا وراره وو. بل خوا هم په دغدorch
ڏڪپریوم خنہ دُوه تنه فوحیان سره ڏيو مشین گن او شپُر
زرو کار تو سو فرار شول. او ڏغازیانو سره شامل شول.

ڏدتھ خیلو په قلعه گوله باری:

په ۲۵ صئی ۱۹۳۷ء ڇغازیانو ڏ حملے په نیت ڏدتھ خیلو سیئه
ته توپ راورو. رو بیسے نه په اختَرپیکت یو خورسا گزارونه او کل
او هر خشَه نے وڌتھ لو تھه کرل. بیانے ڏدتھ خیلو په قلعه
گوله باری او کر، او زبردست تاوان نئے وڌتھ اور سلو. په قلعه
کئے ڏننا او بُو ڏ تالاب په ورائیدو فير گنگے ڏ زنبتو مشکلاتو سره
خماع شو.

ڏخِر ڪمر انښتہ:

په ۲۸ صئی ۱۹۳۷ء ڇغازیانو ڏ خانی پچھے مداخل په مشری گئے
ڏخِر ڪمر کیمپ په فوجی گشت باندھ حمله او کر، او خلور تنه
سپاھیان نئے ترے نه او ڳتل. سپاھیانو به چه چپل مروی را ڳتل
نو ڇغازیانو به بارونه پریسے را باندھ کرل. داسسله تردیده وخته
پورے او ڳدھ شو، خو فير گنگی چپل مروی او چت نکرے شول. آخر
دا چه ڏ میر علی نه ڏ میرانشاہ ڏ کانوائی په حفاظت گئے ڏ سرک ڏ
ڙ عنور نے تینی گونه ور پیسے ور فلل او ڏ مقتولینو ڏ او ڳتلو کوشش
ئے او کرو، ولے ڇغازیانو هعنة هم بد بد را گھیر کرل او مروی په ڪھ

پاتے شول۔ بلکہ دَ خرکمن کیپ خنہ پینچہ مینہ سپاہیان هم غازیانو
تھے وراوتنیتیل۔ دا کرت جنگی طیارے را وغوبنتے شوئے او په
غازیانوئے د مردکرداسے باران شروع کرو، چه له تکہ خانی پچ
مداخیل شہید کرو۔

اوس غازیانو که هر خودھے خلے کولے، خو د طیارو د مقابلے تا
ئے رائنا وریے شو او مجبوراً پا خیدل خوارہ شول۔ فیرنگی داموقعہ
غنتیت اوکنلہ او خپل مرغی سمبال کرل۔ خانی پچہ شہید د لانگ کچے
مداخیل وو۔ فبردست سرتیرے او حُبکر و د حوان وو۔ د دہ په مرگ د
هر چا ستے اشکبار وے۔

د دا ور جرگے:

فیرنگی چه د برو دا ور په علاقہ کئے د پرلہ پسے تاخت باخت
نه زینت پرداشانہ شو نوپه ۲۹، منی ۱۹۳۷ء ریڈ یونٹ د برو دا ور پو
جرگہ را وبلله او دا نئے په کلکھه ورته او عیئل چه د کوم کلی نه په
سرکار، دزے او شی، په هخه به کولہ باری کولے شی۔ د دے نه
علاوه چه کومو ۲۲ کسانو ملکاناف د ولی خیل د نیک چلئی په ضمانت
نامہ کوتے لکولے دی، هعنی بہ د دہ د مزید کر بی ذمہ وارکنپے
شی۔ دعہ دواڑہ دا سے احکام وو، چہ دا ورئے منلو تھے تیار نہ
وو، دو دوئی دا فیصلہ اوکره، چہ خپل کورونہ خالی کری او چرتہ
لرے عنوون تھے مهاجرت اوکری۔

د میر علی سپین وام په سرک انښتہ : د ۲۸/۲۹ منی ۱۹۳۷ء په شپہ

غازیانو د میر علی سپین وام سرک بند کرو. صبا په ۲۹ مئو د سپین وام
نه و دیپسے د سکاف قیس گشت در غلو. چونکه غازیان له اول نه ورته
چمتو ناست وو، نو سمدستی ئے حمله پرسه او کره او را گیرئے کرو.
ولے جگرہ لا گرمہ شوئے نه وو، چه د پاسه پرسه جنکی طیارے
راور سیدے او غازیان ئے منتشر کول. په دا انبیتہ کبنتے یو دا ور
غازی شہید او دوہ تنه بے کناہ پاند نزی گرفتار کرے شول - د
فیرنگی د لوری نه هم خلؤں سپاھیان هلاک او شپن تنه سخت
ثوابل شول -

د سپین وام جگرہ :

د ملک مکلا جان او مولوی محمد ظاہر شاہ په مشری کبنتے غازیانو د
سپین وام په قلعه باندے د گوله بارع کولو پر گرام جو کر کپے وو.
هر کله چه په دیرشم ۱۹۷۱ مئی ساله دوئاول حسن او خیال کل تو پیچا
تره دایا تاق لاندے مور چے ته توپ راویو او په وړاندھے بیزيل
ورته جوړه کره، نو په دوئی کبنتے موجود یو غبر په چل فل خان
ویستو او فیرنگی ته مکمل رپورت ورکرو. فیرنگی د ورڅې
دریو بجو درې جنکی طیاره ور جک کپے او هم په هغه خښه کړتے
شوي خانه باندے بمباري او کړه. د دریو گهمنتو پر له پس بمباري
نه پسته فیرنگی په داخیال چه ګنی هرڅه به تنس نسی شوی وی،
بمباري بس کړه او پیاده سپاھیان ئے ور مارچ کول.
سپاھیان چه د سپین وام قلعه نه او وقتل او د توپ ټاکلی شوی

حائے ته ورنزدے شول، نو تودیالو غازیانو ټکارے پرے رایاندے
کرو. ڈسپین وام ڈمضافاتو تدری خیلو او ما میت خیلو وزیر و هم
چغه دراکره او یوه داسے خونرئی جگړه او نښته چه ڈ توب نیول خو
خه، چه ڈ فیرنکی خند خپل تو پک او مشین گونه هم غازیانو ته
ورپاټه شول.

ڈ دے نه علاوه ڈ توب نه په لبره فاصله باندے مو غازیانو
یوه جنکی طیاره هم را وغور چوله. په دے جگړه کېنے ڈ پت مداخله وزیر
ڈ زخمی چیدونه علاوه غازیانو ته نفر هیچ تاوان او نه رسیدو.
ڈ فیرنکی ڈ لوري نه یو ولس کسان قتل او پیشنه تنه ژوبل شول.

ڈ لدھ جګړه:

ڈ فیرنکی په خلاف یواحه ڈ قطبی وزیرستان خلق نه وړا پا خیڈ
بلکه په سوئیلی وزیرستان کېنے هم ژنریو شپه درج پرے یوه کړے
وه. په هر منۍ سکه یو خوا ڈ لدھ په خواو شا کېنے ڈ سکاؤ تیس گشت
و تله وو. او بل خوا هم په هغه وخت په ټیکری سر باندے شاهزاده
ملافضل دین یوه لویه جرګه راغونه کړے وو. ناخا په سکاؤ تیس
هغه گشت په دوئی ورپیښن شو. ڈ محسودو داحیال رانه، چه
کنی ڈ شاهزاده ڈ ګرفتاری ڈ پاره مليشیا راغله. ټونیکدم نئے حمله پرے
اوکړه او سخته جګړه او نښته. جګړه لانوره هم تاویده چه په ڈ
مینځ کېنے جنکی طیاره را رسیدے او سکاؤ تیس ڈ میدان جنک نه
خان ویستو. په دے انسنته کېنے غازیانو ته خه خاص تلفات او نه رسید

وئے د سکاؤ تیس له طرفه نه اٿه کسان هلاک او دریے تنه ڙوبل
شعل. د گشت کمانور کپتان این- جی- ویلیم (N.G.Williams) ته د
خچل جراحتمندانه قیادت په صله کئنے "ملتري کراس" ورکریتے شو. د
دے پیښے په شپږ مه درج یعنی په دولسم مئی عبدالائي محسودو د
لده نه سارو غنه ته د سکاؤ تیس روانه کانوائی ڏچلا ڙائی او
شمک رغزی په خواو شاول ایساره ڪرہ او سخت تاوون نه ورنہ^{۱۹۳۱}
اور سلو -

ڈ مکین والو جرکه :

په ۱۳، مئی سال ۱۹۳۱ء د سارو غنه په مقام ڏجندي وزيرستان
پولتيکل ايعبنتي ڈ مکين والو محسودو جرکه اوكتله او وڌتئي او پيل
چه : "که چرت تاسو ڏ حکومت سره ڏ روغه جو په
لاندیني شرطونه مني خو بنه، گئي په مکين به باري
کولے شي -

(۱) ڈ مکين ڈ سيمه نه ڏ لشکر شرک او سرک خلاصو.

(۲) ڈ غلام قادر خان ڏ نيك چلنئي ضمانت کول.

(۳) ڈ رام موئي هندو برآمد کول، کوم چه په ۲۲.

اپريل سال ۱۹۳۱ء انوا گرے شو ۷۶ وو.

(۴) حکومت ته ديريش کسان يرغماں ڦوستل ۔

جرکه ته دا هم او پيلے شعل چه تاسو ڏ حکومت سره ڈ سوال
حواب په لڳنے یو ڦل بيا په ۲۱، مئي راشي -

روجیه خو محسودو ترڅه وخته پورے دَ فیرنگی شرطونو ته
غاره کښینې بوله، د لے کله چه فیرنگی په مکین باندے د بباری
کولو نو تو سونه او غنیمول نو وقتی طور دوئی دَ فیرنگی شرطونو ته
غاره کښینې بوله او په مکین کښے تراستور ۱۹۳۱ء پورے خه
نه خه قلاري شوه -

دَ مَنْزَهَ عَرَةَ بَرِيدَ : (MANZA)

په شپار ۱۹۳۱ء مئي ۱۹۳۱ء غازیانو دَ مَنْزَهَ عَرَةَ په خواکښه د
انګريزانق په دله باندے حمله اوکړه. او د سخته جګړه نه پسته
پنځه فيرنگي افغان او وړلے شول او غازیانو خلود ميله توپک یو
مشيندار، اته سوہ کارتوبس، درې تو پانچه او دوہ دوربینونه
ترے نه ولجه کړل او خپله مخه نه اوکړه -

دَ پَيَرَ مَوْلَاخَانَ شَهَادَتَ :

فیرنگی چه دَ مکین په سيمه کښه عارضي طه، امن قائم کړو.
نو او سن غازیانو دَ وانا په علاقه کښه لاس واچولو. خصوصاً
دَ تانزي کل کېم او فورت سندھ یمن په سرک به اکثر مخاصله اسکریو
کیدلے. دَ ايم-اي، ايس، نکلسن نو می یو انګرين او رسیرو دَ کل کېج
په سرک دَ خپل وینټ نه اغوا کړه شو. او د شرکائي په نړۍ
کښه قتل کړلے شو. دا برید غازی پير مولاخان کړه وو، او
مکته توجی خيل وزیر او شاه دین وعینه هم ورسوه ملکري وو.

له په ۱۹۴۴ء اپريل کال ۱۹۴۴ء کښه په خپل مرگ په حق او رسیدو -

دوئیم حُل د وانا باغ نه یو سرکاری مالی اعغا کړے شو. فیرنگی په دهه وارداتونو ډیں تاؤ او خپرو او د وانا په میدان کېښه میشته توجڅ خيلو او سرکي خيلو احمدزه وزیرو نه سکاټس تاؤ کړو. فیرنگی ته له اول نه چا منځ اطلاع درکړي، چه په د اسيمه کېښه غازیان موجود دی نو ۱۸۹۳ء په سعر د وانا بریکیده هم امداد ته ورغلو. او س د ډیرو فوحیانو او لپو غازیانو په مابین کېښه زبردست مقاومت برپا شو او دومره سخته جګړه او شو چه د باقی خيلو کلېو په یو کړ کېښه غازی پيرمولاخان او دهه کشر ورور بهلام خان دواړه په سخت ژوبلي حالت کېښه فیرنگی کرفتار کړل. د کرفتاري نه یوه شبېه محکمې غازی پيرمولاخان د شهادت جام څښلې ۶۰.

په دغه جګړه کېښه د فیرنگی د لوري نه د سکاټس دره سپاهیان او یو صوبیدار هلاک او پنیځه تنه ژوبل شول. دغه رنګ د فوچ نه هم اووهه میره قتل او دوه کسان زخی شول. ده نه علاوه د خاصه دارو نه هم یو صوبیدار او یو سپاهی په قتل او رسیدل.

د بهلام خان په کرفتاري احمدزه وزیرو زښته بلوه جوړ کړه. فیرنگی چه د حالاتو نزاکت ته او کتل، نو ده د خلاصون په باره له تراو سه ژوندې ده. او په "تبليغی جماعت" کېښه مرکنۍ دول اداکو. ناؤزادئ په اسلامي مدرسون کېښه سبقوونه والئ.

کېنے نے لاندینې دوہ شرطونه ورته وړاندے کړل -

۱) د وآنا باغ خنه اغوا کړئ شوئے مالی به برآمد کولے شي.

۲) احمدزئی وزیر به په شريکه د بھرام خان د ټیک چلنۍ په ځلس زړه روپئي نغد ضمانت سرکار ته داخلوي -

احمدزو وزیرو د اشترونہ او منل او بھرام خان خوشې کړئ شو.
د فیرنگی دا خیال وو، چه د پیرمولاخان په واقعه به او س احمدزئی وزیر پُرامن شي، ولے د باطل په خلاف د وزیرو لاسونه کله په
قلاریدل - هم په دغوشپو وړخو کېنے یو خل بیا سلطان خیلو وزیرو
د کل کچ خاصه دار پوسته او سیفولو او دوہ هندوان نه تره نه اغوا
کړل -

پیرمولاخان شهید د بیړمل د سیې احمدزئی وزیر وو. او
د وآنا سره نه تړون لړلو. د پلار نوم نه کل دین وو، چه د کال
سکله په غزاکاون کېنے نه خړکنده برخه در لودله. د کل دین یوب
ورو رحید ادخان نومیدو، چاچه د توب ایجنسی پولتیکل ایجنته
میجس فینس (M&F) وژل وو.

د پیرمولاخان اصلی نعم فرمان الله خان وو. روښې په افغان
فوج کېنے کندک مشر وو. کله چه وزیرستان کېنے د فیرنگی په خلاف
جاہدانه سرکرمی نور واختو، نو دغه ننگیا له هم چېل وطن ته
رافه او د فقیر آپې په مشری کېنے نه جهاد شروع کرو. پیرمولاخان
به همیشه د چېل سپاهیانه تدبیر او جنګی فراست په سبب د

انگریزانو په سترکو کئے اغزے وو۔ پولتیکل انتظامیہ ددھ په راضی
کولو پسے تانپی او شلو لے، خود غه یا تو مرئے ٿوندے په لاس رانغو.
فیرنگی په خپل ”بارجرایدومسٹریشن روپورت آف سائُر تھہ وزیرستان
ایجنسی فاردى ائیر سال ۱۹۸۰ء“ کئے ڈے نو معموری شہید په.

حقله داسے لیکلی دی:

”د وانا په وزیر و کئے ڈ پیر مولا خان ڏ مرگ ديو

بده نتیجه اووته، ولے چه دعه سری خندھ و قعٰت

در لعوٰۃ“

ڏڙام چینے جھکڑه:

ڏ فقیر حمدد په مشرئی کئے غازیانو ڏ پانڈ کلی جنوب مشرق پله
ڏ ڙام چینے په مقام توب رو برو او ڏ دتھ خيلو په قلعه ئے ڏ جمل
او پله۔ دوئی که هر خواحتیاطی تدبیرونه نیولی وو، خود فیرنگی
ڏ بربختر نه پت پاتے نه شول او چا مخبر پرسے ڏ توب ڏ عمل و قوع
په حقله فیرنگی ته اطلاع درکرہ او دا نه هم درتہ په ڪوئه کرل چه
ڏ توب سره په موقعه ايله اته و ڈشت کسان غازیان موجودی
چنانچه ڏ دوئیم جون سال ۱۹۷۱ء په سحر په خلورو بجو خلول شوہ مليشیا
ورروانه کرے شوہ۔ غازیانو چه مليشیا اولیدہ نوبارونه ئے
پرسے راباندے کرل۔ ڏ اللہ شان وو، له یوئے خوا نه ڏ نزدے نزوئے
کلیو چنے ورورسیدے او له بلے خوانه گرد و غبار روپورتہ شو۔ ڏ
سپاھیانو نه لارئے گودرے خطا شوئے او غازیانو ترے نہ گیره تاؤ

کرہ۔ پے خنکه جنک تاُدیدلو، نو دوہ جنکی طیارے پرے
داُرسیدے او په غازیانو فے حملے شروع کرے۔ ملیشیٰ ته
موقع په لاس ورغلہ او د غازیانو د گیرے خندے خان
و دیستو۔ فقیر محمد له دیرہ تاوه په طیارو باندے د چل مشینداً
شپیلے ورنیغہ کرہ او دلسے رسابارعنہ ئے پرے او چلوں چہ
دواڑہ ئے سر دلاندے بنکتہ را گزار کرے۔

ذدے نہ شیبہ پس نورے دوہ طیارے کوہات نہ دو غنیمہ
دعو کبئے بہ یوہ د سپاہیانو د پاسہ روانہ وہ، او بلے بہ په غازیانو
حملے کولے۔ د غنسہ تولہ ورخ سختہ جکرہ او شوہ او په نتیجہ
کبئے ولیم نو می یو انگریز افسوس سع د انکو کسانو سپاہیانو او پنچھو
تنو ۱۰.۵ R.S قتل او او ولس کسان ژوبل شول۔ غازیانو ته یو ولس
میله توپک، یوہ تماچہ، یو دوربین او دولس سوہ کارتوس او
نور پریوانہ مال غنیمت په لاس ورغلو۔ په دا جکرہ کبئے د غازیانو
خندہ هم ڈرے تنه سر تیری په شہادت او رسیدل۔

هم په دغہ ورخ چے د ژام چینے جکرہ لکیا وہ، بل خواہ پلنکزو
په سیمہ کبئے غازیانو د ملیشیٰ گشت رابنکیل کپے وو۔ او سخت
تاولن نے ورتہ رسولے وو۔ په دا موقع یو محسود غازی هم شہید
شوے وو۔

د طور ملا او از لمیر بریڈونه:

طور ملا او از لمیر خپلو کبئے د غزا یاران وو۔ او دوارہ بہ

ڈ فیر گن په خلاف یو حکم لکیا او سیدل۔ کله به نے ڈ خیسائہ او گریوم په سیمو کتبے خاصہ دار ڈ ہیو تئی نہ شول، کله به نے سرک بند کرپے وو او کله به نے په ھکشتوں چھملے کولے۔ په شیپُم جون ۱۹۷۱ء کتبے یو خوا ڈ سکاؤ تنس دین ٹام تو صوبیدار چونتر او ورثلو۔ او بل خوا نے ہم په دعہ ورخ په یوہ سرکاری لارئ چھملہ او کرہ، یو بدر کوال نے او ورثلو او یو خوا نے ڈوبل گرل۔ ڈ دوئی په ڈله کتبے ڈ قوری خیلو ونیو یو سابقہ صوبیدار بارے او زینلہ ای موسکے ہم شامل وو۔ او اکثر بھ نے ڈائیش ڈسلی په سرک باندے ول داتونہ گول۔

طور ملا ڈ عیید کو کلی دا ور وو۔ اصلی نوم نے عبد الرحمن وو او ڈ انگریز انون ڈ اقتدار په آخری شپ ور جو کتبے ڈ معی رو غے په مقام په خپل مرگ په حق او رسید و۔

ڈ چشمی بربیدا:

په دولسم جون ۱۹۷۱ء ڈ صیر شاہ جان په مشرعی کتبے غازیانو ڈ چشمی پل په خوا کتبے ڈ ڈاک په لارئ باندے حملہ او کرہ سامان نے ترے نہ لوٹ کرو او لارئ نے او میزلمہ۔ ڈ میر انشا قلعہ تھے چہ اطلاع و رسیدہ، نو سکاؤ تنس او جنکی طیارے ویسے راغلے۔ غازیان ہم ورتہ صورچہ شول او مقابلہ نے ورسو شروع کرہ۔ ڈ بدھ مرغہ ڈ طیارو په پوچھی دورہ درے میرہ غازیان

لہ ڈ چشمی ڈ قدیمی پل سره جوخت په دس برس ۱۹۸۴ء کتبے فنہ پل جو شویڈ۔

په شہادت اور سیدل - دغے سافنے ڈ دوئی نیرونہ مات کرل۔ او
ڈ میرانشاہ کلی پله نئے مخہ اوکرو - طیارو کلی ته هم اوونہ گتل بیاری
ئے پنھے جاری او ساتله او زینت تاوان نئے ورتہ او رسولو - صبا
په دیار لسم جون پول تھیکل ایصنت ڈ میرانشاہ کلی نہ ڈ خپلے خوبنے
فنهہ کسان یرغمال کرفتار کرل - کلی وال په دے غصہ شول -
او په یوه خولہ نئے کلے خالی کرو او غردونے ته بئے مهاجرت اوکرو -

درویشتم باب ۲

ذَبَرْ وَدَارْ وَهَجَرْ

ہے خولَو بَرَ دَارَ پَخواَدَ فِيرَنگِی دَوْحشیانَه ظلم وجبرنہ دومرہ
 تنگ شوی ووچہ هروخت به تُهْ ذَهْجَرْت مرکے کولے اولے هر کلما
 چہ دَمیرانَ شاہ کلی ذَهْجَرْت خَمْه خبرشول، تو پہ برو دارو رکبے درپی خیلو
 همَزون، بُویَهَ والو، لانَو، مُحَمَّد خیلو، پائُ خیلو او عدَل خیلو هم په ۱۳
 جون ۱۹۳۸ءِ هجرت او کرو۔ خوک میرزا لی رغزی ته لالہل او چاد ویرڈے
 غرہ پہ لمنو کبے دروں۔ چا داُویکر ته کھے او کروے او خوک پہ خڑہ کبے
 میشتہ شول۔ کوئے کھے چہ دَپُوریندا لانَن نہ اخوا آوریدے وے،
 هغہ افغان حکومت بیرته راوشے۔ نہ چاخیمے درلو دے او نہ چا خویرے

برو دارو رکبے فوحوٰنہ :

برو دارو چہ چیلہ علاقہ پریسپودہ نو دَفِرَنگِی سرو هم دین پیدا شوہ
 او لو ریپه لور نے پہ کبے فوحوٰنہ خوارہ کرل۔ په ۱۶/ جون دَرِزمک او ترچی
 دوارہ بِریکیدہ میران شاہ ته را غلل۔ دعہ شان په ۲۸ او ۲۹/ جون فستہ

علَمُ زمینبرکہ داویکر ته تلے وہ - راقم

بَرِيْکِير هم میران شاه ته را اور سید او په ۲/ جون توچی سکاؤتیس دمیران شاه
دنه خیل په سرک حفاظتی وظیفه شپنگ نمبر مرہتہ ته حواله کروه -
په ۲۳/ جولائی یو خوا دمیران شاه او دوسلی ملیشا دیکان ته او لیبر لے
شوه اوله بلے خوانه د واسٹریک WASTRIK هیدکوارٹر دیکار ته
راوئی لے شو -

دَكَيْشَيَّه جَهَنَّمَه :

د برو داورو سیمه چه خالی شوه او د فیزیکی فوجونه په کښې خواره شول
نوایله او س غازیانو ته میدان خوشے شو - په ۲۲/ جون سکنہ ۱۹۳۸ه دریم مکل
او پیلو جان په مشری کښې غازیانو د همزونو د کیشی الگویه په عنديري کښې
د فوج په یوه دسته حمله او کروه - د فریقینو په مابین کښې سخته جهگړه اوښته
لړه شیبه چه تیریده نو د فوچیانو غږی مره شول او د واپرلیس په ذریعه
کے مزین کمک را لو غوښتلوا - د امدادی دستو په را رسیدو سره د جنګ
روح بدلت شو، ځکه چه او س د غازیانو سره هم مرمنی خټه شوے وے -
تو یالي رحیم مکل په غازیانو غږ او کروه، چه هر سره پېښه او باسی - د دمے غږ
سره غازیان درود درود مورچونه په پا خیدو شول - هم به نه په تلو تلو
کښې جهگړه کوله او هم به نه ځانوته ويستل -

علی میر بادشاه چه دریم مکل سرو په ځنګ کښې ناست وو پا خیدو او ده نه
کے او ویں چه "ز ز کار پا خه؛ د بنمن زور را رو -" ده په ځواب کښې ورسنه
علی دراهم مشر درو در او د رحیم مکل د ترو رجونه وو - په ۲۹/ اپریل سکنہ ۱۹۸۶ په
څل مړک په حق او رسیدو -

اوویں چہ "صبر کا! دَتْوِیک ججووے لاد کھ ده۔ دا پرے تشوہم نو
دَس غلَم"

دَدے ویناسره سُم دَدہ په لوری یوشمیر فوجیان درغوتہ شول۔ رحیم
مکن هم پرے چیل بورے رابانے سے کرو او دلی دلی نے پرشا او غورھول۔
اویس یو خوا دَدہ سُرہ یعنی کارتوس ختم شول او بلغوا دَفوجیانو تو له توجہ ده
پله شوہ۔ آخر دیلو لوری نہ پرے میشندار او چلیدوا او دا توریا لے حوان په
ورانہ او لگیدوا او ورون نے تو یہ تو یہ شو، ولے سُرہ دَدے نے نہ
توبک غورھولو اونہ نے ہان گرفتاری ته درکولو۔ توبک بھ نے مخکنے
مخکنے غورھولو اودہ بھ درپسے یہ مات ورانہ په خوئید و خوئید و حاٹ
را گبنلو او دَفوجیانو د نظریہ پناہ کیدلو، فوجیانو بھ کہ هر جو ھٹھ درپسے
کوله، خوغازیانو بھ دلرے نہ دا سے بارونہ پرے رابانے کرل، چہ په
شابہ نے او تمبول او رحیم مکن بھ نے ترے نہ پھ کرو۔ په دے دے کبنتے
چھ ده په مات زینگانہ لبرھان پناہ کرو، نو توریا لی پیا وجان دَسر و مکولیو بھ
باران کبنتے په شنزی او لو لو او د جھنگرے د منجخه نے او ویستومکر ساعت
پس نے د شہادت جام نوش کرو۔ دَدہ سُرہ په ھنگ کبنتے سردار مندی خل
هم سخت تپی شوے د وا پی مقابل کبنتے د فیرنگی د لوری نه ۳ آسہ هلاک
او پیپر، تنه ژوبل شول۔

فیرنگی چہ چیل ضیاع او لیده نوله دیرو قهره نے د همز و نو پی نزدے
نزدے کلیو ویر بماری او کرو او ویر فوجکشی۔

رحیم مکن شہید: رحیم مکن شہید در پیغمی خل دا پر وو۔ د پیرا مکن حُوئے او

دُغازی امیرِ کل کشر در در دو۔ په ۳، اکتوبر ۱۹۲۱ء کبئے پیدا شوئے دو۔ دا رہے لانہ دو کرے۔ سنه تعلیم یافتہ اوپوهہ انسان وو۔ په هرہ جھرہ کبئے بدداً او دامیرِ کل دتورے او مرانے قصے کیدا۔

انگریزانو کہ هر خود دہ کور او سینلو۔ پلارڈ ترہ نے جیل تہ واچول او په دہ پسے نے بیل مزی اور گرّوں، خودے با تور حوان ورتہ سرینکتہ نہ کرو۔ آخر نے دشہاد جام نوش کرو او دچل مشر و در دامیرِ کل په خنگ کبئے خاوریو تہ او سپار لے شو۔

گورویک :

فقیر ای پی بہ چہ کوم ھائے مرکز تاکلو، انگریزانو بہ پہ ھنھ ھائے سمدستی فوجکشی یا بمباری کوله او پیدے دنے دوران کبئے بہ نزدے نزدے کلیو تہ هم تاون رسید لو۔ په دے وجہ فقیر ای پی دیر غور و خوض نہ پس اپریل ۱۹۲۸ء کبئے گورویک چل مرکزا علی منصب کولو۔

دنے ھائے تہ نزدے نہ چھ آبادی وہ او نہ پہ دنھ سیمه بمباری چھ اثر کولے شو۔ گورویک ددته خیلونہ غنیمہ قبلہ دیر شو میلو پہ فاصلہ افغان بونیری تہ نزدے د جگو جکو غرونون ترمیخہ یوہ تنگہ الگرڈہ، چہ سل متہ ارتولے لری او اورہ میله او بدوا لے۔ د بازاری او بوسوہ سرو چشمے هم پہ کبئے راتیو کینی۔ د گورویک غونہ قدرتی طور د ژغل، شکوا و ختمو آمیزش دے۔ سمح پہ کبئے پہ آسانہ کستلے شی۔ فقیر ای پی هم دلتہ د ع ددوئی دیم درور محمد مل نومیری چہ پہ تبلیغی جماعت کبئے فعال روں لو بوبی۔ حامن نے خوک حافظان دی او خوک علماء دین۔

او نیموشلو سمحو په کنستلو کار شروع کړو. او په جولانی کېښه چه د غنه سمح
مکیلے شولے بود خړے جهگړ مه نه پسته ده ټول جنګي او غیر جنګي سازو
سامان هلهة مسئلله کړو.

په د غنه سمحو کېښه ځنځه د مجاهد یمنو دره اس، لنگر او جومات د پاسه
و مه او ځنځه د اوپسانو ز غوجله د پارو. په ځینو کېښه د اوپسنو د ولی کولو
بتهئي، جزیت او د خراد میثونه نصب وو، چه باقاعد؟ به په کېښه د ما هرېز
ترنگرانی لاندې توپک، بمونه، غونیاری او نور جنګي سامان تیاریدلو. او
په ځینو کېښه مشینی ژرندې لګید لے و مه. د غنه شان یو خوشمخت فقیر
ای پی د ځان د پاره مخصوصه کړے و مه.

د پکي کلې جهگړه :

د ډکورو یک نه به د فقیر اپی د هدایا تو په مطابق د غازیانو لشکر مه وتله
او د فیرنگي په کیمپونزا او چاونیو به نه جمله کوله. د غنه سلسه تردیز مه
مود مه او چلیده. آخر فیرنگي تک شواود د مداخلو وزیر و جرمه نه راوبille
او د فقیر اپی د شرلو حکم نه درکرو. جرمه لاره فقیر اپی تم نه منت او کرو،
خوڅه تر مه نه جور نه ښول. اوس فیرنگي د متي په زور د ډکورو یک نه د
فقیر اپی د شرلو فيصله او کړله.

چنانچه د دیکان په مقام چه د سکاټو ټس او واسټريک کومه قوا
 موجوده وه، هغه په ۷/ جولانی سکله، کافه رونه او د ته خيلو ته پيشقددي
 او کرو. په د مه موقع د فیرنگي ۲۳ هزار و سله بند نفوس، خوارلس توپونه
 او په هوا یو ولس جنګي طیاره د خونږي سیلاپ غښت مه په وړاندې

دَ دَارِ الجَهَادِ كَهْرُوْيِكَ يَوَهْ نَنْدَارَه

په گورویک کنے ڈفیئر ایپی ڈنیل و سلے یو منظر

رولنے وے۔

بلخوا ننگیالو غازیانو چه له اوں نہ فیرنگی په ارادو پوهه وو د مولانا
وارث شاہ، مولوی محمد ظاہر شاہ او ملک گلجان په مشری کبئے د کافی روئے
سیمه مورچہ کرے وو او حُسْنُدَ خَرَسَارِ سیمہ ورتہ نیو لے وو۔

هر کله چه فوج د خَرَسَارِ سیمے ته اور سیدو، نوغازیانو بارونہ پرے
شروع کرل۔ فو چیان لکھ د پم و میر و خوارہ شول او بے شمیرہ منی ژویلی
په کبئے او شول۔ اوس فیرنگی لہ تووانہ خَرَسَارِ ته توپونہ او گول او لہ بے
چوئے نہ ٹے جنگی طیارے پرے ورخو شے کرے۔ سختہ جھکڑہ اونستہ
اوپه هر لوری سور اور په ورید و شو

فیرنگی داولے ورخے لسو بجونہ تر دریے ورخے دولسو بجوبورے په
کافی روئنه ایسا رشو۔ د خیلو سپایانو درنگے به ٹے راغونہ ولے او بیا بھئے
سیز لے۔ درمیہ ورخ د دولسو بجونہ پستہ چه د غازیانو سره مرمنی او
خویرے ختم شونو جھکڑہ پائیٹه ته اور سید۔ فوج هم په پیرہ خواری
د دتہ خیلو قلع ته ھان او ویستو۔

په د غنہ جھکڑہ کبئے ۹ ته انگریزان او ۳۷۲ فو چیان ھلاک او ۳۱۳ ته
ژوبل شول۔ د غازیانو د لوری نه ۲۱ ته په شہادت اور سیدل چہ یو په
کبئے د سردار مند خیل ورور هم شامل وو۔ غازیانہ یو شمیر ہو پک، مشینلار
او کافی مال غنیمت په لاس ور غلو۔ فیرنگی چه د گور و یک د نیو ارمان پورہ نہ
کرے شونو د رزو براں ٹے د مولانا وارث شاہ، د کافی روئے د تیکی سیدنا نواو
خدر خیلو په کورونا او ویستو۔ دا سے بمباری او گولہ باری ٹے پرے او گولہ،

چه هر جھے نئے ورنہ تباہ برباد کرل۔

"جرنل آف کنٹیپری ہستری" کبھی یوار پانی لیکوال میلن ہاؤنڈ
وں مین اگیست دی ایمپائر "ترعنان لاند" میں لیکی چہ :

"دوم عالی جنگ په دران کبھی د سلطنت برطانیہ په مخاہمینو

کبھی فقیر اپیج بے مثالہ شخصیت درلود۔ ھغہ د افغانستان د'

علاقت نہ یومیل را دخوا د گورویک ڈکون گونوپہ ناقابل رسامھتو

کبھی چرتہ چہ ھغہ په آسانہ خوندی کیدے شو میشته شولو او

انگریز افغان بیا چرے ہم دعہ شاہین د چلے جائے نہ او نہ شر لے شو"

د سپری غرچہ کرہ :

دعہ غرد عید گو دا روپہ سیمہ کبھی د چیناروب نہ قطب پله ولار

دے۔ واقعہ دا سے وہ چہ پہ ۱۸ / جولائی ۱۹۴۷ء غازیانو دخون خرسین

ھوئے اول خان په مشری کبھی د میر علی آیشا سرک پہ ۲۱ سنگ میل باند

د گیلارام ہندوپہ لاری حلہ اوکڑہ او اونے شوکولہ۔ د میر علی کیپ نہ

ذ توچی سکاؤ تیس چخہ او امریکا رونہ در پسے را دوتل او د فریقینو ترمیختہ

مبازہ بربا شو۔ د قدر شان وو پہ آسمان خرے لپے راحمندے شو لے

او د گرد و غبار زبردست طوفان را غے او سکاؤ تیس بیرتہ پہ شامات شو۔

پہ دنے د لے پسے را دوتل۔ سکاؤ تیس او غازیان د سپری غر پہ سیمہ

کبے وبله اوښتل او دیو خوگھریو سخت مقاومت په تیجہ کبے دغازنابند
لوری نه درے میره حوانان شہیدان شول او اول خان ژوبل شو. د بدھ
مرغه دوئی خلور واره سکاؤتیس ته ورپاتے شول. د فیرنگی له خواہم پنځه
ته فوجیان او دوه ته دیوچی سکاؤتیس سپاهیان هلاک او اووه ته
ژوبل شول. اول خان چه روغ شونو تر دیرے مودے نه د قید و بند
صعوبتونه اوکال. وروستو د نیک چلنی په ضمانت خو شے کړے شواو
په کال ۱۹۳۱ء کبې پنځل مرگ په حق او رسیدو.

په توچی کبې یلغار :

د داورو د مهاجرن نه پسته په توچی کبې خوررو درو فوجونو شپه
درخ یلغار شروع کړو.

د ۱۰ جولائی ۱۹۳۱ء نه نه تر، ۱۰ اگست ۱۹۳۱ء پورے په بر داورو
کبې ګنډ کورونه او سیزل. په ۳۱ جولائی د درپه خيلو په کلی کبې په
ګوټه لک کورونه تباہ کړل. همدغه شان نه د ۱۲ اگست نه تر، ۱۰ اگست
پورے په لرو داورو کبې بے شمیره کورونه مسمار کړل. په ۱۵ اگست چه
د دته خيلونه فوج راستون شونو داورو سیمه هم فوج خال کړو او په
۱۰ اگست د برو داورو کړو بېرته چلو و رانو و مجاپو کورونو ته راسته
شولے. په دے شپو رو جو کبے د غله او رخت دو مره سخت قلت ووچه
اکثر ګھری به نهر او بڑه بڑه لته ګرحدیل. که چابه چرتہ رخت پیدا هم
کړو، نو د جامو په ھائے به نه کفتو ته خوندی کړو.

د خدای جھګړه : په ۱۰ اگست ۱۹۳۱ء د میر علی کیپ خنه د سکاؤتیس

گشت و تله وو۔ دیو خو گھر یونه پس چه دچیناروب په سیمه کښے پیں
راروان شو، نوند گا کود دوار په مشری کښے غازیانو دخدا کلی په خواکښے پرے
برید او کرو۔ دیو ساعت مقاومت نه پسته دغایانو خنے یوشید او دو
نه زخمیان شول۔ دغه شان دتوچی سکاویتس نه هم درے تنه هلاک
اویوشید یپه چوکی شو۔

ڈالیکریند په چوکی حملہ :

په ۱۷ اگست ۱۹۳۱ء دغام پلے دزمک په سیمه کښے ڈالیکریند
قلع خواکښے دفوخیانو په یو پیکٹی باندے حملہ او کرو۔ یوه شیبہ دزو
دو زوہ او شوہ او په نتیجہ کښے دو تنه سپاہیان قتل او درے تنه سخت
ژوبل شول۔ غازیانو دوہ میله توپک ترلاسہ کرل او پچلہ مخه لارل۔
دبئے په قلعہ بارونہ :

په ۲۸ ستمبر ۱۹۳۱ء کل سلام پنجابی چه دفعہ نه تبتدی لے وو، د
غلانی دسیے نه دبوئے په قلعہ خو جله وی، بن گن او چلولو او په قلعہ
کښے دنه تے دوہ اسپے او یو سپاہی قتل او درے تنه سخت ژوبل کرل۔
کل سلام چہ مزیں بارونہ پرے چلول، ترهن جنگی طیارے را او رسید لے
او کل سلام دزڑہ براں اونہ ویستے شو۔

دولت خان شہید :

هم په دغه ۲۸ ستمبر ۱۹۳۱ء باندے دھمزونداور په واتا خون
نوی الگیہ کښے دولت خان سره دیو خو ملکرو دفوخیانو دگشت سره
مخام شوا یو تربله نے توپک وبله او نیول۔

دُطْرِفِیْسُوْتُر مِنْجَه مَقَابِلَه اوْنَه اَحْنَه يِدَه - دُسْتُرْگُو پَه رَبْ كَبَنَه دَوَه تَنَه
سِپاهِيَان هَلَاك اوْيُوز خَمِي شَو - دَبَدَه مَرْغَه دَولَتْخَان هَم پَه شَهادَه
اوْرِسيَدَه - دَعَه تُورِيلَه حُوان مُحَمَّد خَيْل دَاوَه وَو - دَشْتَمَنَه كُورَنَه غَرَه
وَو اوْپَه خَاصَه دَارَه كَبَنَه حَولَه دَارَه وَو - پَلَارَه مَلَچُونَه مِيدَه - دَولَتْخَان
شَهيد دَخِيل وَخت پَه هَرَه جَهَنَه كَبَنَه دَيرَه پَه مَرَانَه جَنَيَدَه لَه وَو - دَ
دَه پَه مَرَك دَوزِيرِستان كَورَه كَورَه مَاتَه وَو - نَه هَم دَدَه دَبَهادَه
كَارَنَه پَه فَزَسَرَه سَتَائِلَه شَي -

دَوَيْدَون الْكَبَرَه كَهْنَه :

پَه ۶ / أكتوبر ۱۹۱۹ءِ غازِيانو دَوَسَلَي پَه عَلاقَه كَبَنَه دَوَيْدَون الْكَبَرَه
پَه خَوا كَبَنَه دَفَوح پَه يَوَه دَلَه بَرِيد اوْكَرَه اوْپَه اَقْلَه غَوَّهه كَبَنَه لَه درَه
تَنَه قَتَل اوْ دَوَه تَنَه شَدِيد زَخِيمَان كَرَل - جَنَك لاجاري وَوْچَه پَه دَه
مِينَه كَبَنَه دَفَوح دَامَلَاد دَيَارَه يَوَه طَيَارَه رَاغَله - غازِيانو پَه هَفَه بَانَه
هَم دَه بَه بَه اَوْچَلَو اوْ بَسَكَه لَه رَاغَوْهار كَرَل - دَطَيَارَه پَه
غَورِجِيدَه وَسَرَه پَه دَفَوح هَيَبَه كَهْنَه شَوَأَبِيرَه لَه پَه تَرَب حَانَه خَلَه
كَرَل -

دَتَوَث تَنَزَه مَبارَزَه :

پَه ۲۵ / نُومَبر ۱۹۱۹ءِ دَقطَبِي وزِيرِستان پَولَتِيكَل اِيجَنَه سَي - بَه
پَيوُك اوْنَاب پَولَتِيكَل اِيجَنَه اَسَلَم دَكَنَه خَاصَه دَارَه پَه مَعِيت كَبَنَه دَ
مِيرَان شَاه نَه دَلَوارِكَي نَرَى پَه مَخَه پَه لَارَه كَبَنَه روَان دَوَه -
دَتَوَث تَرَي پَه سِيمَه كَبَنَه غازِيانو دَاصل دَين خَتَك پَه مَشَرَّي كَبَنَه حَملَه

پرے اوکره. دُمنظر خیلو وزیر خاصہ دار چہ خبر شول، نو هغوی هم
دُصوبیلار داریم منظر خیل په کمان کبنتے امداد ته ورلور سیدل. او جھگرہ
نوره هم گرمہ شوله. یو خو گھری جنگ او شو. په نتیجہ کبنتے دغازیاں ولہ
طرفہ نہ اصل دین ختک په شہادت اور سید و او د خاصہ دار ولہ خوانہ
دُصوبیلار داریم ورلارہ حول لارامین خان قتل شو. دُصوبیلار داریم حوتے
محمد خان چہ په گیشکت معرف وو، هم دپلار په خلاف دغازیاں ولہ خوانہ
زخمی شو. دعہ خوان دوستور غش خو په ۲۹ نومبر د چیلے کورنی
دبنتی په سلسلہ کبنتے دپلار سرو یو جائے اوڑتے شو۔

اصل دین ختک:

دعہ نگیا لے او توریالے مجاہد ساغری ختک دو او د شکو درے سره
جو خٹ د ندر که کلی او سید ونکے وو. رو مبے په فوج کبنتے سپاہی وو.
کله چہ په پنشن شونو د قطبی وزیرستان پولتیکل ایجنتی سره ڈرایور
مقرر شولو۔

خہ مودہ پستہ د میران شاہ بازار اعزازی دار و عہ تعینات کرے شو.
پیر عبدالرے سرے وواو بنہ د مزے ژواک نے کولو. د فقیر ایسی ھلو
کلوجہ زور واحستو بوندہ هم دنیاوی جاہ و جلال تہ لہ ورکرہ او په
غازیاں کنے شامل شوا و داسے په مرانہ او جنگید و چہ نن نے هم په
وزیرستان کبنتے ستائے کیرنی۔

پیر مکمل محسود:

می اسکلہ کبنتے د مکین محسود د فیرنگی په خلاف وقتی طور د پر ان

او سید و شرط په ہان منے دو۔ ولے اکتوبر ۱۹۷۸ء کئے یو حل بیا دپیر مکل
شمک خیل عبداللہ مسعود په مشری کئے دمکن په خواوش اسیمہ کئے بلے
راپورتہ شوے۔ پیر مکل رو جیسے رو جیسے در زمک په کیمپ کئے دو کانداری کولہ
خود چلوا گالانہ حرکات لہ کبلہ د کیمپ نہ او شر لے شو۔ هغہ په د سخت
برہم شوار در زمک کیمپ نہ د تو سره نے برملا د انگریز اف مری تھ
لائس کرو۔

ذلک نہ رادوانہ کانوانی نے د مریہ ناری MARAI NARAI په خوا
کئے سختہ اوہ زولہ او پیر تاوان نے ورته اور سلو۔ دغہ رنگ نے د چلاری
او دوہ تو نے په مقام ہم کانوا نے اوہ زولہ او تاوان نے ورته پیش کرو: په
۱۵/ اکتوبر ۱۹۷۸ء نے بینی سرک بند کرو او یو پنکے نے او غریحو لو۔ درجہ درج
نے دایم۔ ای۔ ایس ویسٹ لوٹ کرو اوہ رقمہ تھریفک نے بند کرو۔ فیر نگے
دپیر مکل د عملیات نہ زست تھک شوار دمکن والو عامہ مرفتار نے شروع کرو۔
پہ تانک او جنہو لہ کئے نے ۳۹ میرہ مکن وال، بینی اوسان، عماری
لرگی او یوہ لاری او نیوہ۔ پہ ۱۹/ اکتوبر پولتیکل ایجنت دمکن والو د جرگے
سرہ لیدل کنل او کرل او پہ ۲۷/ اکتوبر نے ورته د دوبارہ راتلو حکم او کرو جرگہ
پہ ۲۷/ اکتوبر بیاراغله او پولتیکل ایجنت ورته او ویل چہ تاسویہ حتماً خل
مفوڑان په غیر مشروط طور حکومت تھ حوالہ کوئی گئی په هغوہ ولوکلیو یہ
بمباری کولے شی چرتہ چہ مفوڑان او سیری۔

د جرگے له طرفہ نہ حکومت تھ صفا حواب در کرے شو، چہ:
” نہ خومونیں مفوڑان حکومت تھ حوالہ کولے شوار نہ د دوئی ”

دُنیک چلنی ضمانت کلو ته تیار یو۔

فِرِنگی پہ دے جواب دیرا و مھریدوا و خبردار سے نے درکروچہ پہ ۱۹۷۰ء
اکتوبر بہ دمکین پہ حینو جیسو کلیو گولہ باری کولے شی۔ چنانچہ دتاکلے شوے
نیتی پہ مطابق دغیرے عال پہ مکین گولہ باری شروع شو۔ پہ ۱۹۷۱ء اکتوبر
مازنگر د محسودو ملکانوں مجبوراً پیر گل او ورسو نورا ولس میرہ غازیان
حکومت تہ پیش کرل۔ فِرِنگی دھریو غازی دُنیک چلنی پہ ضمانت کبنتے د'
محسودو ٹخنا زر زر روپی نندے، ٹوارلس میله ولایتی او دیارلس دیسی
ساخت ہوپک واحتل۔

دُمِشْ خیلوجھکڑہ :

دکال ۱۹۳۱ء پہ آغاز کبنتے یو جل بیا غازیان پہ یوہ خولہ را وچٹ شوی
دو او لورڈ لوری نہ نئے پہ فِرِنگی بریونہ شروع کری وو۔ پہ خیسارہ کبنتے
طور ملا او گلین محسود انسونہ اچولی وو دکومو پہ گرفتاری پسے چہ پہ ۱۹۳۲ء
جنوری ۱۹۳۲ء تپچی سکارا تیس دھیسا رہ دقطبی غارے نہ گھیرہ تاؤ کرہ
خوکامیاب نہ اشو۔

پہ ۱۹۳۲ء جنوری پہ سین تانگہ کبنتے دلیوی دوہ سپاہیان او وڑلے شوں
پہ ۱۹۳۲ء جنوری غازیم بورہ خیل وزیر پہ یو لاری برید او کردا واد لاری د محافظ طو
خلاصہ دارو ٹخنا نے دوہ تنه سخت روبل کرل۔ لاری نے لوٹا کرہ او پہ لاری
کبنتے موجود دوہ هندوان نے اغا کرل۔

پہ دے ہولو وارداتونو کبنتے دُمِشْ خیلوجھکڑہ دیادو و پردہ۔ داجھکڑہ
دا سے شوے وہ چہ بنوں کبنتے به فوجیانو عموماً دُمِشْ خیلو پہ مقامر

انداخت (چاند ماری) کولو۔ یو شپه غازیان و رته مرکه شول او د سرگردہ
غازیانو دین بوبڑی، زرباتی، سردار مند خیل، شیخ اسلام، میر شاہ جان او
غازی مرغان په مشری کبنه پنخوس میره غازیان و رته نزدے د گنوپه پیو
کبنه پت کبینا استل۔ ۱۹۲۳/جنوری ۱۹۲۳ په سحرچه دیوان انگریز منصبدار
په کمان کبنه فوچیان را لو تل بوز غازیانو بارونہ پرے راباندے کول او د مرہ
وبله نزدے شول چه د تو پونه نوبت لاس په لاس انبنتے ته لامہ او زبردست
آه و سوران پورتہ شو۔ د غسے یو خو گھری تاؤدہ جھنگرہ او شو او غازیان په
داسے پامردی سره او جنگیدل چه گنر فوچیان نے سره د خل کماندرو
مره گکو کول۔ بیانے زرزد مقتولیزا او مجر و حینو ساز و سامان راغوندیا
کرو او بغیر د زرباتی او جیب خان نور لہ خیرے پخچله مخه خوارہ شول۔
جیب خان او ولس کلنے ژنرے ووا په دے موقع دیو فیرنگی افسر
سره غارہ غنی شو سے ووا او یوتربلہ به نے وبلہ پر زول۔ زرباتی به کمہ
هر خو ورتہ ویل چه "جیب خانہ" پریز بدہ ملکری مولالو، "خوجیب خا
کله منل۔ ویل به نے چه "تر هنخ" به نے پرے نرم د تر خو نے چه سر
ترے نه پریکرے نه وی او یانے زہ شہید کرے نه یم۔"
د خل نے فضل وو۔ فیرنگی نے او پر زول او جیب خان نے په مری
پیش قبضہ را کسلہ۔ د پیش قبضے را کسلو سره د فیرنگی د وینودارے
د جیب خان تر حلقة تیرے شوے۔ د جیب خان طبعیت ترے نه
زینٹ خراب شو۔ په بیو بیو نے د فیرنگی نه سر پریکرو۔ چه یو خوال بخوا
نے او کنل نواوس زرباتی هم په نظر ورنہ غلو۔ بیعنی یکی یواحے پاتے شوے

وو- دَفِرْنگی سُرَتے په خادر کبئے او نغښتلوا او دَکْنُو په پتی کبئے نئے
بنخ کرو- چلے جائے نئے هم دَوینونه پا کے کرے او دَبُنو بnar
تملازو.

دجیب خان ملکری دَحیلے نه پسته نیغ دباران دیم په مخه خواشول
دَدے ھلائے نه باران تقریباً خلور میله مخ په قبله پروت دے۔ یو خوا
غازیانو باران پله پسنه ویستے او بلخوا دَکْنُم کھری، باران او درے غونبازی
قلعوته ھیلاغونی اطلاع گانے تیرے شوے وے او مکمله ناکه بندی ورته
شوے وہ۔ غازیان چه خبریدل نو ترھنے فوج او باره پولیس ترے نه
تاو شوے وو او دوئی په کھیره کبئے راغلی وو۔ غازیانو چه بل روکودراونه
لیدونو گونه مے دَرته او وھلے او جھکڑے مے ورسه شروع کوله۔ جھکڑے
دومره شد اختیار کرو چه دباران په سیمه کبئے دَتپونو مشینارو او
توبیکو دلاسہ یوقیامت جو رشو۔ او لور په لور دَسرو مرمیو باران په ورید
شو، ولے دَدے با وجود دَغازیانو حوصلے دومره محکمے وے چه ویریہ مے
جنگ کولوا ویربہ مے دَشمن دنر گنے نه ھانونه ویستل، داغنے زیارتہ
غازیانو چل ھانونه هم خلاص کول او مال عنیت مے هم ترلاسہ کرو۔
دین بوبراي دَچیلو او تونو ملکرو سره دَمند خیلو و زیر و تیره دریا نو مے
بانی مے ته نوتلے وو او سخنه جھکڑہ مے کوله۔ دوئی دیوکور په دیوالونو
کبئے سوری کھری وو او په سپاھیانو بہ مے پرلہ پسے بارونه چلول۔ چیلو
ملکرو ته دَدوئی هیم پستہ نه وہ۔ کله چه لشکرد منخ نه ھان او وو یستلونو
دَفُوحیانو ہوله توجه دوئی پله شوہ -

اوں دَتْهِ پُونه خبره لدُو دستی بمون ته شوہ۔ سپاہیاں بے چه کو
بمونه دوئی ته درویشتل هم هغه به دوئی بیرته په سپاہیاں ورغور حول
دغنسے یو ساعٹ مگرمه جھگڑہ او شوہ۔ آخر فیرنگی د تھری اچھے مارہ په ذریعہ
په تیرہ دری مکولہ باری او کہہ۔ بازیہ مسماں رشوہ او غازی دین بو برائی سره د
خپلو شپرو ملکرو چہ یوم مولانا حمد اکبر هم په کبنتے شامل وو په شهادت
اور سیدو۔ او باسے مکل نوی یوتوجی خیل احمد زی وزیر په زخمی حال کبنتے
فیرنگی ته درپاتے شواو وروستو په دار او خیڑو لے شو۔ په دے جھگڑہ کبنتے
مجموعی طور اتسس تنه غازیان په شهادت رسیدی وو، و لے په مقابل کبنتے
د فیرنگی دلوری نه ۱۳۵۰ ته هلاک او۔ ۱۳۵۱ ته ژوبل شوی وو۔ په ژوبلیو
کبنتے یوانگریز منصبدار او پیشیہ تنه د بارہ در سپاہیاں شامل وو۔ دعنه
خوبنگی جھگڑہ دوہ درخے جاری وو۔ حبیب خان یوہ شپیہ په بنوں کبنتے پا
شو، بلہ درخے د فیرنگی سر را او ویستو او پیٹی په پیٹه لے په لاری کبنتے
تر غوریشتی اور رسولو۔ ھلة لے د مولوی محمد ظاہر شاہ کروه خوبنگی کرو۔
ھغه د شیوے فیتر په واسطہ دعنه سر د خپلو یو خوبندیاں تو د خلاصون
په عوض بیرته حکومت ته در کرو۔

دین بو برائی :

دین بو برائی شہید د بیرمل گنگی خیل احمد زی وزیر و دا په غرچینہ
کبنتے د بوبالی کلی او سیدو نکے وو۔ دعنه مجاهد پیر توریا لے او جنگیا لے جو
وو۔ پلار لے طور نو میدو۔ د فقیر اسی په جھگڑہ کبنتے د چنلے تورے په
وجه دیر نوم پیڈا کرمے دو۔

غازی حبیب خان :

دغه باتور سیفلی کابل خیل وزیر دادا پہ بیرون کئے دا بوٹ کلی او سیدو نکے
دو پلار نے نیاز نہ نہیں دیا۔ پیر زمہ رہا اور او جنگرو رخوان دیا۔ شونیہ نے
لاپورہ نہ دیا۔ شنہ شوے، اولے دنورے پہ میدان کئے تھے ثانی نہ درلود۔
دمش خیلو پہ جھکڑہ کئے چہ کله دہ دیوانگریز منصبدار پہ مری
پیش قبضہ را کبلہ نبے پامہ دھنے دیوندارے ترحلقہ تیر کے شوے
بس دغه درج دیا دہ سرو سودا مل شوہ۔ درج پہ درج بہ زیریدا و
دغے ختم دیا پس پہ حق اور سیدلو۔

دخون زاؤ جھکڑہ :

زاوہ دشینکی سنگی نہ قطب پلہ تقریباً دپخو میلو پہ فاصلہ باندے د
غزو نو پہ مینے کئے یو خوندی خالے دے چہ دبارانی اوبو شور پنی یا
زاوہ لری۔ دزاوہ نہ چاپیرہ لوٹکیزہ سیمہ منہ سے کانزی بلے شی۔ دلتہ
غازیانو خیل پوچھ کرے دو۔ پہ دے نسبت دغه جھکڑہ دمنی کانزی
پہ بوم ہم شہرت لری۔

دخون زاؤ جھکڑہ داسے شوے وہ چہ پہ شیںکی سنگی کئے فیرنگی د
یوسرنہ تربل سرپورے زیر زمین سیمی مور پے جو رو لے۔ دجنگ عظیم
پے درج وے او فیرنگی د افغانستان پہ لار در جمن نہ زبردستہ خطرہ
حسوسولہ۔

ڈدے نہ علاوہ بہ پہ دغه سیمہ کئے یو خوا پہ فوجی کشتوندا کافنا
بریدونہ کیدل او بلخوا بہ دفیرنگی سرو پہ شینکی سنگی کئے دچلو دو۔

لیو لویو آہنی پلو نو ویره وہ۔ غازیان دمور چو پہ تعمیر باندے پیر مُشوش
وہ۔ چلو کبنتے مشورہ اوکر لہ او دخونی زاؤہ سیمہ کبنتے پہ پورتہ قائم
کرو۔ غازیانو رو بھے دسپیل او عبد الحبیب خان پہ مشری کبنتے دمور چو
پہ قوانے کارو شبحون اوکرلو او دشید مقاومت پہ نتیجہ کبنتے اولوس
تنه سپاہیان هلاک او نہہ تنه سخت ژوبل شوں۔ دین مرغہ سپیل
هم پہ شہادت اور سیدلو۔

فیر گئے دخلو قوانے کارو پہ قمال باندے زنبت دلگیر شواو غازیانو
تنه تے پہ زرہ زرہ کبنتے کرل ریبل شروع کرو۔ دے / مارچ ۱۹۳۲ء پہ شپہ
ملیشے او فوج پہ شریکہ دخونی زاؤہ نہ پتے پہ پتہ کھیرہ تاؤ کرو۔ پہ
دے موقع ٹول شپیتہ تنه غازیان وہ۔ سحر چہ دوی پا خیدل نوچاپیرو
فوج ترے نہ پروٹ وہ۔

تو یالی غازیان اونہ ویریدل او دا سے ناخاپی حملہ تے پرے اوکرہ چہ
د فوجیانو نہ تے واپار خطا کرو۔ د فوجیانو پہ دعنہ وارخطایی کبنتے غازیانو
ددوی د مینخ تھنے د توکوش شروع کرو۔ فوجیانو کہ هر خوب اپو نہ
پرے چلوں او جنکی طیارو مکولی پرے ورو لے، خردوی بہ ویر جھکرہ کولہ
او ویر بھے تے چانونہ ویستل۔ د انہ شان وو د غازیانو د کمک د پارہ د
حیدر خیلو دا ور و چعہ را اور سید۔ اوس د فوجیانو سره د ھان ویرہ شوہ
او غازیان تے د کھیرے نہ او وتل۔ پہ دغہ جھکرہ کبنتے ۹ تنه غازیان پہ
شہادت اور سیدلو، چہ پہ هغرو کبنتے عبد الحبیب خان، پیاوجان او میان
دین خان دیادو ور دی او تاویلدار سخت ژوبل شو، ولے خود رکھ پستہ

هغه هم په حق او رسیدو۔ په مقابل کښه د فیرنگی دلوری نه دره تنه
انگریزان او خلویست تنه سپاهیان هلاک او یو اولس تنه ژوبل شول۔

پیاوجان شہید:

پیاوجان محمد خیل دا وروو۔ پلار سے ملک بیتاخون یومیدو، چه د
دولٹ خان شہید نزدے رشتہ دار او د مرداز شہید کلی وال ورو۔ بنہ د
مزے ژوند لئے تیرو لو، لے د فیرایپی غرا کافو ده په زمہ کښه هم د
وطن میسہ را ولرزوله او د مرداز شہید په نعمتوه په ۱۸ جولائی ۱۹۳۹ء
د فیرایپی په لشکر کښه شامل شولو۔

دغه تو ریا لے ھوان د فیرایپی په اکڑو جھکرو کښه دیر په مرانہ او جنکید
انگریزانو د رو غے جورے تانہی پرے او شلو لے او د ده په گرفتاری پسے
لئے پسند تناکے کرے، خونہ ده رو غے جورے ته گارہ کیسندہ او نہ
لئے نیو ته ھان درکرو۔ آخر د خونی زادہ په خونی جھکرو کښه لئے د
شهادت جام نوش کرلو۔

تاویلدار شہید:

تاویلدار شہید د شوال د سیمے کابھی خیل پیپی کابل خیل وزیر ورو۔ د
بٹ خیلو د شاخ نه ورو۔ اصلی نوم لئے عبدالجیب دو خوب په تاویلدار مشہور
ورو۔ د پل د نوم لئے شاہ کیرون ورو۔ چونکہ یو وخت ده په افغان حکومت
کښه د تاویلداری وظیفہ اجرا کرے وہ نوبه دے نسبت لئے په تاویلدار
شهر پیدا کرے ورو۔

تاویلدار پیر تکرہ، پیاوڑے او زیرک ھوان ورو د فیرایپی په مشرا

کبئے شیر لے شواودھیل وخت په هرجنگ کبئے نے دشجاعت جو هر
بنویلی وو. هم دھپیک په ویشتو بلد وو لوهم دمشیندار -

دخونی زاؤہ په جنگ کبئے تاویلدار دیوانگریز منصبدار سره په دسٹ
بدسٹ جنگ کبئے انبستے وواودیوبل دپرزولو کوشش به نے کولو. دتاویلدا
زور پرے تیرشو. انگریز نے خلاو او په چارہ نے ورله جنگر غلبیل کرو.
فیرنگی عین په حالت نزع کبئے په تاویلدار دتما پے دزاوکرو او دومره
سخت نے تپی کرو، چه خور نے پس نے وحق ته حان او سپارلو. د
تاویلدار د شہادت نه پسته دده دمشری پتھکے دده در درو رکل جبیں
په سراوتی لے شو -

سبیل خان شہید :

سبیل خان په افغانستان کبند اړن د سیمه په دره نو مے علاقه
کبئے دڑرندی کلی او سید ونکے وو. په قوم فارس خیل جدران وو. دپلار
نوم نے جمعه خان وو. کورنی نے په آیوچ مشهورو ده -

دانگیا لے پیر جنگیدلوا او شپه ورخ به د فیرنگی په خلاف بوخت وو
ذکلات شاه خلیفه دپلے توریا لے غرسے وواودده په تولو مشهور و جهکرو
کبئے به غنکبئے غنکبئے وو. آخر دخونی زاؤہ په ہومبی ورخ جهکرو کبئے په شہادت
اور سیدلو.

میان دین خان شہید :

میان دین خان د داویکرد سیمه سید کمکے وو. پلار نے گلم خون نومیده

پیر تکہ او بھادر غازی دو۔ فقیر اپنے په نام تو غازی یا نو کہنے شمیر لے شو۔ د
چل وخت په ہولو غزا گاہو کہنے شامل دو۔ آخر د خوف زاؤ په خونہ ہجھ
جھکہو کہنے په شہادت اور سید و۔

د ایشانہ مک پہ سرک برید :

د ایشانہ مک سرک په ۶۲ سنگ میل باندے غازی یا نو په ۸ مارچ
سال ۱۹۳۸ء د ملیٹری په دو لاریو اور دیرو اور د کاروں نو حملہ اوکہ او دیر تاوان
ئے درتہ اور سلو۔

په موقع خلورتہ سپاہیان هلاک او شپر تنہ سخت روبل شول۔
ددے واردات الزام په و پھ فقیر ایزو کہنے په حسن باندے او لکین۔ فیر گئی
قا و را ولیپلہ۔ یو خوا نے کور دلہ او سیز لوا بلغوانے دوہ میلہ تو پک
جرمانہ پرے او لکولہ۔ په دے هم قانع نہ شو، ددہ آتہ میرہ چلوان
ئے هم یعنی عمال کریں او د دیر و اسماعیل خان جیل تھے واستول۔
دھانہ مے پہ سر لئے حملہ :

په دنه خیلو کہنے دلانہ مے مداخل سرانے تھے د توچی سکاؤ تیں د
رسالے یو شمیر اسوہ نہ راوستی شوی دو۔ غازی یا نو د ۲۳/۲۳ مارچ سال ۱۹۳۸ء
په شپہ خلور دستی بموہنہ وراو غور جوں او ۳۳ اسوہ نے ترے نہ او وڑل
په ۲۶ مارچ چہ کله دغہ رسالہ دکھردی او د میل په لارمیران شاہ
بہ را تلہ نو یو حُل بیا غازی یا نو د فقیر محمد په مشری کہنے د اس خیلو پسینگ
ستہیشن سرو نزدے د خیسا رہ رو د په اخوا غارہ رایسا رکھ۔ دوہ تنہ سپاہیا
ئے هلاک او پنچہ تنہ سخت روبل کریں۔ د غنسے درسالے نہ هم مزید

خوارلس اسونه اووژلے شول۔

په شیرَنے بمباري :

ملک خاندان ته د انگریزانو مخالفت د خیلو لرغونو مشرانو نه په وراثت
کېنے پاسته شوے دواود مدا خیلو ژنری به نه هروخت د فیرنگی په خلاف
لمسول۔ فیرنگی د دے نه دیرتنگ شواود خاندان په کلی شیرَنے باندے
لے بمباري اوکرو۔ دقطبی وزیرستان پولتیکل ایجنسی سی۔بی۔ پیوک پچل
بار پراپرمنسٹریشن روپورت آف نارتہ وزیرستان ایجنسی فاردى این
لسنه ۱۹۳۱ء کېنے لیکي چه :

”خاندان هغى د حکومت د فادار و عناصر و په دیرولو کېنے بوخت

دے او پچله رویه کېنے هيچ قسم اصلاح نه راولی۔ حالانکه دا
هم بسکاره خبرو ده چه قبائلى احساسات عموماً دده سرو موافقة

نه ائري۔ په دے وجہ د ۲۹ مارچ سنه ۱۹۳۲ء نه تریکم اپریل سنه ۱۹۳۳ء

پورے دده په کلی شیرَنے باندے بمباري اوشوہ۔“

د توجى سکاؤتیس ناکاپی :

جون سنه ۱۹۳۱ء کېنے چه د توجى برو داوه و خیله علاقه خالی کرو او تر
دته خیلو پورے فوچ میشته شونو حلال حنه خه پرسکون عنیدے
شول۔ فیرنگی دا خیله کامرانی او گنرلہ۔ او په دته خیلو کېنے د فوچ مزید
ساتل مناسب اوونه گنرل۔ په ۱۵ اگسٹ سنه ۱۹۳۱ء فوچ میران شاه ته واپس
کرو او دعه علاقه نه توجى سکاؤتیس ته حواله کرو۔ خوچه خورھ تیریدے
نودغه سيمه يوحى بيا اور شوہ۔ په ۹ مئی سنه ۱۹۳۱ء د دته خیلو په قلعه د توپ

گُذارونه او شول او زبست مالی تاوان و ریتا او رسولے شر.

پہ ۲۱ جون ددته خیلو په خواوشا د ملیشے گشت رایسار کرے شاو
درے تنه سپاہیان قتل او پنځه تنه سخت ژوبل شول.

همدغه شان په ۲۹ جون ڈلواړی نزی په علاقه کښې ڈ ملیشے گشت
او ډزو لے شاو دو ده تنه هلاک او درے تنه ژوبل شول. آخر فیر ګکه مجبور
شو. په ۳۱ جون ٹبیا ددته خیلو ته فوج را وستو.

غازیانو هم موقع ورته لهوله او په ۳۰ جون ۱۹۳۲ء کښې هم په دغه سیمه
کښې نه (ZAL BERAM SAN JANE ۵/۰ ZAL) دال بیرام سنجین نومی یو
سول افسر قتل کړو.

د چشمی سانځه:

د فقیر اپی ټولے مبارزے گوریلائی و مه، نن به چه په قطبی وزیرستان
کښې حله او شو نو صبا به په سویلی وزیرستان کښې کیدله او فیر ګکه ته دا
مکنه نه او چه په یو مغیز ډول نه دھان دفاعی انتظامات کړی و مه بلکه
 بشپړ وزیرستان، بنوں، پیرو اسماعیل خان او کوهاته د غازیانو په زد کښې
وو. کله به د پې غدی اچولے شو مه او کله به د ورخه حمله کیدله.
د غسے دیکم ۱۹۳۲ء شپه د میران شاه په قلعه د شبحتون د پاره
تاكله شو مه. او ما زیگر د چشمی په خواوشا کښې غازیان راغونه شوی
دواود نماخه تیاري نه کوله -

د چاخنبر په حُوله پرے ناخاپه ملیشار او خته او حمله نه پرے او کړه
د غه حمله دو مره ناخاپي او شدید و چه غازیان جوابي حمله ته تیاریں

ترهیغ یوولس تنه غازیان په شہادت اور سیدل۔ دغه تول شہیدان
لرداور دو، چه مشهور په کښے دمداخیل دا وړ دوه حامن مدلائی او
مد اکیپ وو۔

د میرشاہجان شہادت :

میرشاہجان د عمل خون حکیم خیل داور ځوئے وو۔ پلارئے په څوئی
کښے همزونوته کډه راوړے وو او په ختی کلی کښے دشودی خیل سره
همسايہ شوئے دو، او هم هلتہ نه د همزونی بنجئه نه میرشاہجان
زېږید لے دو۔

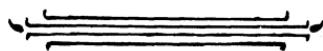
میرشاہجان له دروکوالی نه پیر تکره، بریڈی او جینکرو دو۔ هر کله
چه د فقیر ای پی غزاکانو زور پیلا کړو نزد غن ننگیال هم کلکه ملا او تړه،
او د څل وخت په هره جهکړو کښے بنه په مرانه او جنگیدو۔ د شودی
خیل اکثرے جهکړے په ده کامیابې وو۔ د طبیعت نه دومره تیز
دو، چه پچله شودی خیل بهم ترے نه څنګ کولو۔

دغه زمرے د څل وطن په مینه دومره مست و د چه نه نه د
سرکار نه ستړکه سوزیدله او نه" نه د وطن دمهورو خلقونه ویره
کیدله۔ په کوم چا به نه چه د مخرب ګمان پوچ شونو بې وړلوبه نه
نه پرسنبدلو۔ دغه شان پیر جاسوسان دده دلسه او وړلے شول۔
باډو ګئے نوی پچه مدلخیل وزیر د میرشاہجان پیر نزد مه دوست دو
دغه دوست دده په سر پیسے او خورے او په ۱۲ دسمبر ۱۹۴۳ نه د همزون
په "ایصاره" نوے سیمه کښے شہید کړو۔

فَقِيرِيْسِيْ چه دَدَسْ نَه خَبَرْ شُونْ بَادُوكَهْ نَه قَتَلْ كَرَوْ اوْ كَوَتَهْ نَه
وَرَلَه اوْ سِيزِلَوْ.

دَمِيرْ شَاهْ جَانْ دَشْجَاعَتْ اعْتَرَافْ بَرِيْكِيدِيْرْ جَزْلْ سَىْ . اَسْ - اَيْلْ
كَراَهِمْ پَخْلِ كَنْاَبْ " دَى هَسْتَرِيْ آفْ دَى انْيِنْ لَرْ تِيلِرِيْ " كَبَنْهْ پَه
صفحه نمبر ۲۶۱ داسے کوي :

” دَعَهْ دَبَدَنَامْ مَفُورْ مَيرْ شَاهْ جَانْ قَصَهْ درَجْ كَوَلَهْ شَىْ، كَوَمْ چَهْ
دَتَوبْ دَكَوَلَهْ پَه وَجَهْ دَوْنُوبَهْ تَوَنَهْ پَه تَرَبْ رَالَوْ تَوَادْ بَهَاَلَينْ
عَنَّاَخْ پَه دَوْشَوْ . هَغَهْ دَمَشِينْ بَهْنْ، لَوْيِسْ كَنْ اوْ تَوَيْكَوْ پَه بَارَوْغْ
كَبَنْهْ دَوْلَسْوَوْ كَرَوْنَزْ پَه رَيْجْ كَبَنْهْ تَرَزَرَوْ كَرَوْ فَاصَلَهْ پَورَىَيَوْه
شَيْبَهْ سَخَتَهْ منْدَهْ اوْ وَهَلَهْ اوْ صَمِيمْ سَلامَتْ خَلَاصْ شَوْ ”

خليريشتم باب

دَمْسَوْدُوْپِلَه

دَسْپِينَ مِيَانَ كَهِيرَه :

دانگریزانو په خلاف دنقیریا پی مجاهدانه سرکرمی محض په یوئے
علاقه پورے نه اوئے محدودے بلکه په ګرد وزیرستان او ورسو ورسو
ملحقه علاقو ګښه هم د غازیانو جدا جدا لشکرے موجودے وئے او په
فیرنگی به ټه چلے کولے۔ د سویں وزیرستان په سپین میان ګښه هم د
احمدزو وزیرو په ودانۍ ګښه د غازیانو یوه ډله او سیدله او هروخت به
د فیرنگی سره مشت و ګریبان وہ۔ دغه غازیان چه یوه ورخ د سختے شخڑے
څه ستړی ستومانه راغلی وواوبه حاله خمل استلى وونوچا غږ پرے
جاسوسی او کړه او فیرنگی په ۲۲/جنوری ۱۹۴۲ء پې پتې سکاویس
نوخ او امریکا رونه د راولینل او کهیره نه تاو کړه۔ دغه کهیره
دومه سخته او ناخاپی وہ چه په ګنډ ګنډلی ۳۳ میره غازیان نه ژوندی
ګرفتار کړل۔

دَسْپِينَكَهِيرَهِ رَغْزِي جَهَنَّمَه : د الواقعه دا سے پیښه شوئے وہ، چه د اپریل ۱۹۴۲ء

په دویم تاریخ دیفھینشتی محمد یوسف په کمان کبنتے دساونه و زیرستان
 سکاؤتیں یوه رساله دجنہ ولے نه کوئی ته روانه وہ۔ غازیان له اکا هن
 چا خبر کری دواو د محسود بیتھو سل کسیز لشکر و رته د سور ساگر او
 سپین ساگر په سیمه کبنتے مورچے جو پے کھرے وے۔ تقریباً سحر په اوو
 جو پے دسپک مشرق پله د سپینکی رغزی نه او دسپک سره جوخت د
 نام چلی غوندیو نه پرے بارونه راباندے کول۔ د ڈزو سره ٹول سوارہ کوئی
 شول او اسوئه په ستر پلی الگہ کبنتے راغوندی کول او د نام چلی په غوندیو
 باندے په جوابی پڑے شروع کرے۔

لبرہ شبیہ پسته د ڈزو نه خبره تیرو شوہ او دومرو وبله نزدے شول
 چه یوبہ بلے دستی بمنه غور حول شروع کول۔ غازیان په پیر شجاعت
 او استقامت سره ورمته دواو په فوجیانو بہ د زوگ و سیلی غوندے ورتل
 ولے د بندہ مرغہ د جنگ هنگامہ لا په گرمیدو وہ چہ جنگی طیار راخنکند
 شوے او په غازیانو په جملے شروع کرے۔

دنه شان له بله دے نه کپتان او تھے په سور ساگر او سپین ساگر
 باندے مار تھراو میشندار راباندے کول۔ اوں د غازیانو بلہ چاره نه
 وہ۔ مجبوراً نے پښنے اوویستے۔

په دے جھگڑہ کبنتے دوہ ته بیتھنی او یو پلوسین نو مے بی زی مخد
 شہیدان او دوہ ته ملک شہی محسود تپیان شول۔ په مقابل کبنتے د فرنگی
 د لوری نه اووہ ته هلاک او درے ته سخت ٹوپل شول۔
 "محسود طیارہ": فرنگی به همیشه دا کوشش کولوچه دا سے حرېے استعمال

کوئی چه د وزیرستان سرکش او سرتیرے اولس په قبضه کئے راولی۔ پہ دے
لر کئے دہ دزور نہ هم کار آخستو، زر نے هم شیندل او زاری نے هم کوله۔
چنانچہ د محسود قا د خوشحالو په خاطر د صوبہ سرحد گورنر په ۱۹۳۲ء
اپریل سنتہ په تانک کئے د دریو محسودو مشرانو سره جرگہ او کرو اوداۓ
ورته او ویل چہ حکومت غواری چہ ستاسو په نوم یوہ طیارہ "محسود" اونامو۔
د سرفراز گنہ پور ھلے گلے :

یو خوا په تانک کئے د صوبہ سرحد انگریز گورنر د محسودو مشرانو خوشامدی
کوله، بلخوا د محسودو ژنری ورته په زرہ زرہ کئے خو تکیدل، او د سرفراز
گنہ پور په مشری کئے د پیرہ اسماعیل خان تانک په سرک راغوندہ شوی وو
په دغه لشکر کئے د خونیا خیل حونے خالو او د مولانا محمد حسن شہید حونے
ملا احمد جان هم شامل وو۔

پہ ۸ اپریل ۱۹۳۲ء دے لشکر دھتھا لہ په مقام د پولیس په دریو لدیو
حملہ او کرو۔ لدی اسیز لے او یوسپا ھی لے قتل او یو اغا کرو۔ پہ لاری
کئے موجود درے هندوان او یوالاس ترے محسود قینی لے هم د حان
سرہ بوتیل۔ دے نہ علاوہ غازیانو په یو مشینلار، یو پستول دریو میلہ
توبکوا او تو سوو کار تو سو بانے مے هم قبضہ او کرو۔ پہ مقابل کئے د غازیانو
له خوانہ ملا احمد جان برخیرن غوندے تپی شو۔

هم په دغه ورخ ماریگر په او بجود محسودو غازیانو بلے پلے د تانک
په بنار حملہ او کرو۔ گنہ دو کانونہ لے لوٹا کرل او بے شمیرہ نجد دولت او
رخت لے ترلاسہ کرو۔ پہ دغه شوک جراب کئے درے هندوان په چڑو۔

اویوپہ توپک اووڑ لے شو۔

عمل
فیرنگے په دغوا ردا تو نو بے تحاشا او قهید و او په تانک او دیرو اسمائی
خان کبنتے د محسود و عامہ گرفتاری شروع کرہ او تقریباً ۵۰ آئندہ محسود
گرفتار کرے شول۔ پہ دے کبنتے اکثر هغہ لوئے لوئے ملکان ان هم شامل
وو کوم چہ د گورنر جرے کے ته راغلی وو۔

د تانک په مال خانہ غدی:

د ۱۳ اپریل سنہ ۱۹۴۲ په شپہ د گری خیلو محسود و غازیانو یوہ دلہ د
تانک په چاؤنری در پریو تله۔ از غیرن تارونہ په پریکول او د پولیمیکل مال
خانے نہ نے ۱۲ میلہ توپک او ۶۰۰ کارتوس و لجه کول۔

د گل شاہ عالم بریدونہ:

یو خوا کہ گری خیلو محسود د تانک په سیمه هنگامہ را پورتہ کرے وہ
نو بلغو اگل شاہ عالم د مکین سیمه فیرنگی ته سور کرے وہ۔ دعہ حوان
عبداللائی محسود د او د رزمک تاؤڈے په سرک بھے د فیرنگی په خلاف
عملیات کول۔ پہ ۱۵ اپریل نے د خاصہ دارو د راشن په لاری جملہ او کرہ
لاری نے او سیز لہ او سامان نے ترے نہ لوٹی کلو۔ فیرنگی د عبداللائی
محسود جرگہ را او بلہ دیر نے د گل شاہ عالم د نیک چلتی ضمانت ترے نہ
واختست او دیر نے جرمیہ پرے او لگولہ۔

د سروکی وانا په سرک بریدونہ:

د دسمبر سنہ ۱۹۴۲ په شروع کبنتے د سروکی وانا په سرک باندے غازیا^ن
د شاہ عالم او غازی خان سرکی خیل وزیر او سیئل خان یا را گل خیل وزیر

په مشریع کنے را پورتہ شول او وارداونہ نے شروع کرل۔ په ۸/ دسمبر نے دفوبی سندی میں خفہ راروانہ لاری اولو تله۔ په ۹/ دسمبر نے دساوتہ وزیرستان یوے لاری ته سرک بند کرو او دوہ میرہ سرکاری ملازمین نے تے نہ انغا او پنجہ دانے تائرونہ وجہ کرل۔

په ۱۲/ دسمبر نے په بلہ لاری حلہ اوکڑہ او یوتن نے په کنے او ٹلو، د دنیسے تشویشناک صورت حال له نخے د جنوبی وزیرستان پولتیکل ایجنت په ۱۶/ دسمبر د خاصہ دارو په معیث کنے د وانا په میدان کنے د شاه عالم کور او سیزلو او په کور کنے موجود پنھلس خاروی نے ترے نہ بوتلل۔ پو لتیکل ایجنت په دعہ موقع دوہ ته ملکانان هم گرفتار کرل۔ کوموبہ چہ همیشه غازیانو ته پناہ درکولہ۔ په ۱۷/ دسمبر یو حمل بیاناب پولتیکل ایجنت د ساؤتہ وزیرستان سکاؤتیس په معیث کنے د وچہ سوی الگو په سیمہ کنے د بایا خیلونہ گھیرہ تاؤ کڑہ۔ درے ته نے سری گرفتار کرل او یوشیر نے گھرے بزرے ترے نہ بوتلے۔

غازیانو چہ په چلوا عزیزانو باند سے دعہ ظلم و ستم اولید و ندوی له جبوري نہ مُغوبیان خوشی کرل او فیرنگی د دوی قیدیان۔

د میرخوند جھکرہ :

ڈ دے جھکرے واقعات داسے ووچہ دایم، ای۔ ایس په بدر کو اکنے صالح میرنومی شمن خیل محسود بہ همیشه د حکومت د خال الفینوسہ ساز باز کولواو په دشمندانہ سرگرمیو کنے به بخت وو حکومت د دعہ سویہ برداشت نہ کرے شوہ او د ملازمت نہ مات کرو۔ صالح میر داد حان

سپکارے اوکنلواو دبدل آخستو دپاروئے د محسودو نامتو غازیانو ملک آيوٹ
او ملک ولی خان ته فریاد اوکرو. هغوي دندر خیلو او حینونزو محسودو شکر
راغوندیا کرو او په ۱۳ / اپریل ۱۸۷۹ءے د سریلا الگھے په سیمه کبنتے فیرنگی
ته مورچہ کرو. په دعه ورح د سپلاؤتے او سروکی سکاؤتیس هم د لفہتیست
چنزا په مشری کبنتے د سریلے الگھے په خواوشا په کشت وتله وو چنزا
چه د دوئی نه خبر شو نو حفاظتی تابیرے شروع کرول.

درومبے درومبے نے د سور غر خوکه او نیوله، کوئے ته چه سریلا او کنیا له
الگھے جوئے پرتے وے. د هغے نه پسته نے چه په لشکر نظر واچولو،
نو د میر خوند د قبضه کولو په هجھه هم شو. جھکه چه دعه سیمه هم د چالیو
تولو ھایون نه اوچھے ده. خود چنزا ارمان پوره نه شو او غازیانو په میخ
لار کبنتے پرے حمله اوکره او درے ته سپاھیان نے ترے نه او وئل.

لیفہتیست چنزا چه د حالاتو جاج واحستو نو د سور غر پلاتون نے هم
را او بللو. جھکه لا گرمہ شوئے نه او چه د سکاؤتیس د مدد دپارو جنکی
طیارے را او رسیدے او په غل زیانو نے حملے شروع کرے. خوب رزہ می
غازیان د طیارو نه خوندی نه اشول، بلکہ لا د سیلا ب په خیر غن په ورائندے
درروان شول.

سریو له دے دندے نزدے کلیو خلق هم ملاتر ته و را اور رسیدل.
او س د فیرنگی سره ویرہ پیا شو او د میران شاہ نه نے مزید جنکی طیارے
را او غوښتے او د سریلا الگھے او د میر خوند په قطبی علاقوئے بماری
شروع کرو.

په دے هم غازیان زړه ماتې نه شول او په دا سے استقامت سره نئے
مقابله ورسره شروع کړو چه د سکاټس پښې درته تېئنګه نه شوې. او د
جئکي طیارو په حفاظت کښې نئه د سروکۍ قلعه ته ځان او رسو. په دے
جهکړو کښې د غازیانو له خوانه یواخه آوالی شنکي خيل محسود شهید شو او
د فیرنګي دلوري نه ۹ سنه هلاک او یو ولس ته زخمیان شول.

صالح میر د مارچ ۱۹۳۳ء په آخری هفتہ کښې حکومت ته ځان تسلیم
کړو او روغه جوره نئه او کړو.

د خملتې غرجهکړو :

په ۱۳ / مارچ ۱۹۴۳ء چې یو خوا د میر خوند جهکړو لکیا وه نو بلخوا هم
په دغه ورخ غازیان د خمامې غږ په سیمه کښې د فیرنګي سرو برس پیکارو وو
خاتمه غردرزمک نه سویں پله تقریباً د دریو میلو په فاصله باندے واقع
دے. په دے ورخ دلته د رزمک کیمپ فوچیانو څه فوچی مشق
کولو. کله چه دغه فوچیان بیرته کیمپ پله روانیدل نوسخري په نهرو بجو
غازیانو د داول خان محسود په مشری کښې دومره شدیده حمله پرے
اوکړو چه فوچیان نئه کیمپ ته او زغلول او پرشا نئه کنډ مری ژوبلي پرینسول.
مازیکړ چه فوچیان د خپلومړو ژوبلي او چتلول د پاره هنځلے ته
ورغلل نو غازیانو بیارا گیر کړل خو جنګ لاشدې نه او اختيار کړے چه
له یو خوانه فوچیانو ته اميدی دستے را او رسیده او له بله پرے نه
د غازیانو په کمک کښې د محسودو د نزدے نزدے کلیو څخه خلقه را چلاندې
شوې. اوس لاجنګ تود شو او ما زیکړ چه نمر په غرغه شونو د مابسام

په تیارو گښت سین کمر والو محسودو هم په فوج حله اوکره او دشپه ترسو
 بجو پورے خونرے جنگ لکیا وو. آخر فوجیانو د مقاومت تاب رانه او برے
 شواو په مُشكله بې بيرته کيمپ ته ھاونه او ويستل. او نولس تنه مری
 ته په شاپریسبول چه یو په گښت بریش افسرا درې صوبیداران
 شامل وو. غازیانو په مال غنيمت گښت خوارلس ميله توپ، یو وی، بی
 گن، پنجه تامسن کاربائی او پنجه لوئې دې بې تما چه ترلاسه کړئ.
 د غازیانوله خوانه اته میره په شهادت او رسیدل، چه مشهوريه
 گښت داول خان محسود وو. چوکه په دے جهکړه گښت د سلیری او شای
 خیلو محسودو پوره پوره لاس و ونوز فیرنگی یو خوا ددوی نه د وجه شو
 سلاح مطالبه اوکره او بلخوا ته دوه زره دانه کارتوس او لس زره نعد
 روپی جرمانه پرے او ګوله.

له دے نه پرته د هغنو یولو خلقو د کورو نو در انولو حکم هم او شو، د
 کومو چیلوان چه په دعنه جهکړه گښت شهیدان شوی وو. چنانچه په ۱۹
 دسمبر ۱۹۳۳ء د رزمک فوج د شای خیلو او سلیری محسودو په کورو نو
 در پریوٹ او هرڅه ته درته خاورے ایرے کړل. له دے نه پسته د ...
 حکومت له خوا په عاىد شو شرطونز گښت د ناکامی له جهته په سین کمر
 باندے هم په ۱۱/۱۲ فروری ۱۹۳۴ء سخنه بمباری او شو.

داول خان شهید :

دلد هے عبداللائي محسود د واو په بدر گښت د سینه ټيڑه او سيدونکه
 دو. چېر نام تو او تو رiale ھون وو. د فقیر اي په اکثر جهکړو گښت سنه په

مرا نہ جنگیدے وو او گزپ تو پک او میں نارے لجھ کری وو
 دخانے تے غریب جھکڑے کبئے چہ ددہ سرہ کاریوس ختم شول نو دوارہ
 لسو نہ تے اوچٹ کرل او د تسلیمی رائے و بھانہ تے اوکرہ د سیکانو
 یو سے دستے یکدم گھیرہ ترے نہ تاؤ کرہ او رورہ وبلہ جو ختیدل گھیرہ
 چہ پورہ تنکہ شوہ نو دعہ توریا لے پرے ورغوبتہ شواود پیش قبضے په یو
 خو گذارونو نے خلورتنه سیکان او وڈل او بیا پچلہ هم په گولی اول گید
 او پہ موقع شہید شلو.

فقیر ایپی پہ شکوتے کبئے :

د کال ۱۹۳۲ء پہ اختام کبئے فقیر ایپی پہ شکوتے کبئے د چل لشکر
 سرو میشته وو او محسود بھے دے تھے تیاروں چہ د گریوم پہ قلعہ حملہ
 اوکرہ پہ دے قلعہ کبئے توچی سکاویس تعینات وو دعسے د فقیر ایپی پہ
 بلند بھدے دے دے محسونہ ورچلیدل او د جنگ ترتیبات بھے ترل۔
 فیر نگے دے نہ او دیرید او د گیکرو محسودو خھے دے د چل ستو نو
 یز غالو مطالبہ اوکرہ مگر هغوری انکار اوکرہ او پہ نتیجہ کبئے د بماری انویسونہ
 پرے او غور جو لے شول او پہ ۲۳ مارچ ۱۹۳۲ء سختہ بماری پرے او شوہ او
 زبنت تلوان وریہ اور سیدلو دے نہ پستہ فقیر ایپی دخھ وخت د پارہ
 والوں نگی تھلا رو خود اپریل پہ نیما تے کبئے بیا بیریہ شکوتے تھے راغلو او د
 زیانڈی پہ سیمہ کبئے میشته شلو.

دعہ سیمہ دوزیر او محسودو مینځنے خانے دے دلتہ د تقریباً د شپڑو
 سوو غازیانو لشکر راغوند کرو او د گریوم پہ قلعہ د گولہ باری کولو پہ غرض د

شاہ ولی او وروستو باز ینے سیمہ ته لازمو - فیرنگی د غئے خانے ته هم جنگی
طیارے دراولین لے، بمبای رئے پرے اوکھا او درے میرہ غازیات نے
شہیدان کرول - مکردد سے باوجود فقیر اپیچے پیروہ مودہ په دغه سیمہ کبنتے چل
لشکر میشته کرو او همیشہ به نے د گریوں په قلعه غوبل جور کرے وو - دغه
شان د شابی خیلو محسود و تبی نوی کلی نه به هم د غازیانو غدی و تلے او په
فیرنگی به نے بردیونه کول -

فیرنگی په دغه کلی باندے هم په ۳۰ / مئی ۱۹۳۵ء سخته کوله باری
اوکھا او ورسہ درسره نے شابی خیلو او مرستزی محسود و ته هم وارنگک درکرو
چه فقیر اپیچے علاقے نه او شری، خوهنگوی دے ته غارہ کینبندو، او
خوارو نے پس چه فقیر اپیچے د محسود و مجبوری اولید، تو پنچلہ د شکتو نه
کھوؤیک ته لازمو -

مختلٹ کوله باری :

ھے خوبه د غازیانو دھر مرکز نه په مختلفو قلعو باندے د توب حملہ
کید لے، ولے کو نے چه دلتہ درج شوے دی په هغو کبنتے فیرنگی ته دیر
جانی اومالی تاوانو نه رسیدلی دی - د ۳ / اپریل ۱۹۳۵ء په شپه د میرا شاه
په قلعه باندے د توب حملہ او شوہ - د ۲۳ / مئی ۱۹۳۵ء په شپه د گریوں
په قلعه غازیانو توب او د زولو - د ۳۰ / مئی په شپه د رزمک په کمپ د
توب حملہ او شوہ - او د ۱۹ / جولائی ۱۹۳۵ء په شپه د پانی خیلو کلی له خوانه
د خرکمر په قلعه باندے توب او د شیلے شو - په دے تولو حملو کبنتے فیرنگی
تہ دیر جانی اومالی تلفات رسیدلی وو -

ڏومهیل کیپ واقعه :

اگست ۱۹۳۵ء کبنتے ڏُزی خيلوزيريو خوشنيو شادٽ خون
تيره گندھ په مشرئ کبنتے ڏومهیل کیپ نه چاپيره تارونه پريکول اوپه کیپ
کبنتے دنه ڏگارت لاندے ۳۸ دانے تارونه نه رايوستل او یونے ورل.
ڏدمے نه علاوه دغورنيو جنوري او مارچ ۱۹۳۶ء کبنتے خوشحله سرکنه
بند کول او فيرنگي په خلاف نه واردانونه اوکول.

ڏکه جوري برييد :

په ۲۲ / اپريل ۱۹۳۶ء ڏکه جوري قلع په خوا کبنتے ڏهوجي سکاؤٽس
سپاهيانو پريکا کولو. از لمير، جنث ميرا و فقير محمد ڏلرے نه په نسبه کول او
دا سه رسا گنڈارونه نه پرے اوکول چه ڏتکه نه یولائیں تائیک سره د دو
سپاهيانو قتل او دوہ تنه ٿوپيل کول. فيرنگي ڏدمے واردات په جرم کبنتے په
حیدر خيلودا رو باندے ديو ولسو ميله توپو جرمانه او گوله.

ڌيزيرغه جھڳههه :

ڊفيسن استادجي کوريه ڏُزی داورو کبنتے وو. ڏ۲۵ / اپريل ۱۹۳۶ء په شپه
خليفة شير على خان مروٹ، شاسنٽه خان مروٹ او سيد افضل ختم ڏده
کره پت ميلمانه شوي وو. چا غبر پرے جاسوسی اوکرو او دشپه مليشياتي
نه چاپرو شوه. سحر په ۲۶ / اپريل چه دوئي خبريل نو د گلی او زيرغه په
خواوش آپوله سيمه توپي سکاؤٽس قبضه کوئے وو. استادجي پخپلو منگرو
غرا او کرو چه :

” درونرو ا بچ منشته، خوچه وارخطانه کري او خيل پوروبيل

تپ پرسے نبندی ॥

داستادجي په دغه وينا خلورو واپر توپك لاسو ته کول او په سپاهيانو
 نه بارونہ راباندے کول او دغه دفريقيست ترسنخه سخته جھگره بريا شوه۔
 دسيدا فضل ختيک مشيندار به د بلي په خير پرله پسے مردکي ورول، او په
 رولنه جھگره کبني خلور واپر دکلي نه د زيرغز د دوته او وتل۔ د بدھ مرغه هله
 بياذ مليش سره اونبتل او په ستجه کبني فيض استادجي، خليفه شير على خا
 مروت او شاسُته خان مروت درے واپه په شهادت اور سيدل۔ دغه د
 زيرکني داور و خنه هم مكنز کسان شهيدان او خاروي مره گلبو شول۔ سيد افضل
 ختيک په يواحه حان دو مره تو رو او کوه چه هم نه خپل حان د فيزنيک د
 قبضه نه پع کردا هم نه د چيلوم لگرو سلاح۔

دغه درے واپه شهيدان هم هله په دوزي کلی کبني خاور و ته او سپارے
 شول، ولے د فيض استادجي مرے دريمه ورخ بنوں ته يورے شو۔ په مقايل
 کبني د مليش له خوانه هم د صوبيلار رمضان سره تول یه ته او ورلے شول
 خليفه شير على خان د دولتی و آنہ مه مروت وو۔ او د خپل مرا خه له کله په
 فقير ايچي پير گران وو۔

فيض استادجي :

د فيض استادجي لصلی نوم فيض الله خان وو۔ تقریباً کال سنه ۱۹۵
 د بنوں د کوئی که بهادر خان په یونے درے او شسته کورنی کبني پیدا شوے
 وو۔ پلارے خليل خان نوميدا او هر کله چه دے په بنه و بد پوهه شو
 نو په اسلامي سبق نه کبني لو۔ د حوانی ترپولے چه رسيد و نو د فارسی

عربی او اردو پہ علوم و کتبے نے بنہ مہارت حاصل کرے وو۔ دد گئے نہ پستہ استاد جی دھنسی کلی پہ سرکاری مدرسہ کتبے استاد اوتیا کلے شوڈ کال سنہ ۱۹۲۱ پہ خواوشاچہ دخلافت کمیتی جو پڑے شوے نو دہ هم بنوں کتبے دد گئے کمیتی رہے کیسندوہ۔ دخلافت دکمیتی مقصد دانگریزاں پہ خلاف گوریلا جنگ تیزول وو۔ دکمیتی غزوہ بہ کلی پہ کلی جلسے کولے اوپہ مسلمانانوں کتبے بہ نے دفیرنگی پہ خلاف نفرٹ پیدا کولو۔ او دھریت سبق بہ نے دکولو۔
ددغ کمیتی تو تجویزونہ دا وو :

۱- ترک موالات (دبرطانوی حکومت سرو تعلقات نہ سائل)

۲- عدم تعاون (دانگریزاں مرستہ نہ گول)

۳- فیصلہ بروئے شریعت

ددغ فیصلہ بروئے شریعت پہ لڑ کتبے استاد جی چہ دخلافت کمیتی لوئے سکتو وو۔ پخیل رجسٹر کتبے ۲۳۳ فیصلے سرو دمدعی او مدعاعلیہ دھر قسم تفضیلی واقعاتو لیکلے دی۔ دغہ رجسٹر ددہ دھوئے مولانا عبید اللہ سرو محفوظ پروٹ دے۔

لکھ ٹھنگہ چہ پہ کوزہ کتبے سمندر نہ اشی ھائے کیدے، دغہ شان د حکم و شجاعت دغہ شاہسوار ہم د مدارسے پہ ورکوئی غول کتبے رالیسار نہ اشو۔ دیناوی عیش و عشرت تھے لئے لئے ورکہ او دالہ پاک د خوشندی پہ لارکتبے لہ کورہ او وتو او د وزیرستان غریزے سیمے تم نے کیوہ راویہ - استاد جی د داورو پہ ورکی نوی کلی کتبے چہ پہ شانے سویں پله زیر غر والہ دے، میشتہ شلو۔ چل وارہ زاگہ نے چہ سنبال کرل، نونیغ فقیر اپی

تہ ورگلو او د غازیانو په تولگی کئنے نے ٹھان شامل کلرو۔ دیر جنہا نہ اشو
 چہ استاد جی د چیل ذہانت او شجاعت په برکت دیودروندا لشکر مشر
 او تھا کلے شواود فقیر اپی په لارو چارو کئنے ورته پورہ واک ولختار حاصل شو
 دعہ جید عالم دین، عظیم باحدا او دلارو مشر د انگریز انانو په خلاف دیر
 جنگید لے دے او د اسلام په مینہ او د وطن په ننگ نے چیل پک دوک
 کورو نہ او شینکی شینکی باعونہ پتی قربان گھوی دی -

د استاد جی په شہادت د وزیرستان گھٹ گھٹ کئنے وریونہ کیدل او
 نزو بنتھ پرے دلکیر دو۔ فقیر اپی د هغے مخبر په جو یون پسے شپر زرہ
 روپی او شند لے، چاچہ په ده جاسوسی کرے وہ -

د مستیر د انلہ واقعہ :

دانلہ د جنوبی وزیرستان انگریز پولیمیکل ایجنٹی و اوپہ دالن نے
 شهرت لرلو۔ د جون ۱۹۳۶ء په آغاز کئنے هغہ د سکاؤتیں او خاصہ دارو
 په معیث کئنے د رزمک جنڈو لے سرک په دروہ و تلے دو۔ د مروبی په
 خواوشاد شابی خیلو محسدو بعیم خان، دہ ورور امین خان او بھادر خان
 سره د نورو دیو ملکرو حملہ پرے اوکھو او دیو سے شیبے مقابلے نہ پستے نے
 دانلہ اغا کھو۔

د دانلہ سره یو اجنسی سرجن نذر احمد بھتیہ او د دہ چیل سپینو
 ھم اغا کھو سول۔ غازیانو درے واہہ شکوتی تھا اور سول او د لوں ورخ
 نے هلته او سائل۔ حکومت خوش خوحلہ د دوی نزاتے اوکھے، خودوی
 به ورته غارہ نہ ایسندلہ۔ آخر د شیر و زرہ روپی په بونگہ باندے درے

واره مغوبیان خوشی کرے شول۔ پانلپا او د هخه ملکر ع چه د بعیم خاں
 د قبضے نہ آزاد شول، نو حکومت ددہ په کلی پامنہ باند سے زینتہ بماری
 اوکره، او د عنه شان تے د رزمک کیمپ خنہ کولہ باری هم پرے اوکره -
 پیدے موقع پیر و طیار و بماری کولہ - دو و طیارے خود غازیانو د لاسه
 بنکتہ را لو غور جیدے او باق ٹھورو چل کار اوکرو -
 پانلپا چه د دعے بماری نہ خبر شو نو په تانک کبنتے نے چل حان
 په تم اچہ او ویشتوا و هلاک شو -

ویلی شی چه پانلپا د برامدگئی په وخت د بعیم خان سره وعد کرے
 وہ چه تاسوته به هیم قسم سزا نہ شی درکولے - پیدے موقع هخه د
 پیرو اسماعیل خان پیتی کمشنز وو - حکومت چه د بعیم خان په کلی بماری
 اوکره نو د عنه ده چلہ وعدہ خلافی او انگیرلہ - او خود کشی نے اوکره - حکومت
 د پانلپا په سراخستے شو سے بوئکه هم د شابی خیلو د ملازمیونه جبرا
 وصول کرہ او ملک پیر حمان شابی خیل محسودے هم گرفتار کرو - د ملک
 پیر حمان خنہ د دریو لکھو رو پو ضمانت طلب کرے شو، خو هخه انکار
 اوکرو او حکومت درے کالہ قید پرے او خیڑلو - وروستو د پاکتھر خان
 صاحب په وزارت کبنتے خو شے کرے شو -

د توپومزید جملے :

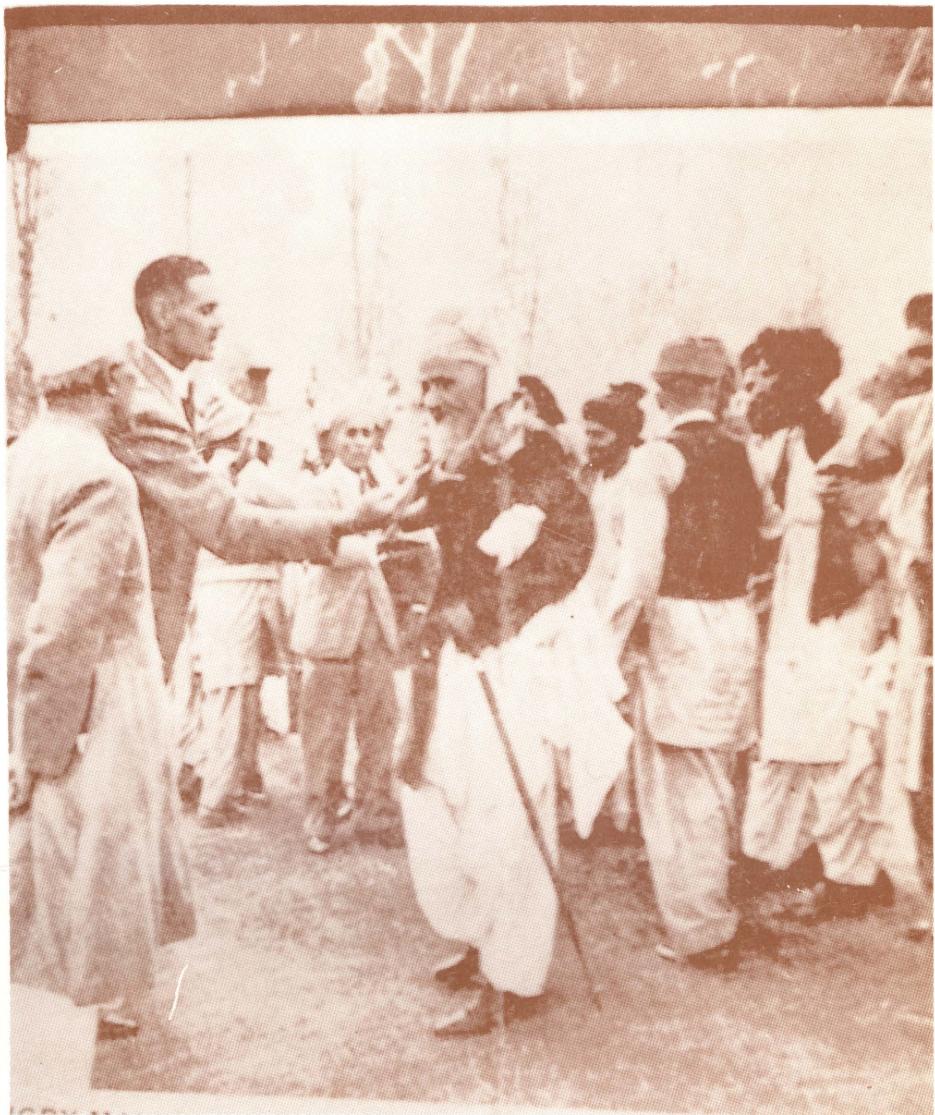
په ۱۵ او ۲۵ جون ۱۸۹۶ غازیانو دوہ چلہ د رزمک په کیمپ کولہ بار
 اوکره او زینت جان او مالی تاوان نے ورتہ او رسولو - د دے نہ علاوہ د
 توٹ نزی په سیمه کبنتے چه فیرنگی په کوم سرک کار روان کرے دو د هخه

افسان او مزدوران بهے ہم کارتہ نہ پریسپولی۔ فیرنگی مجبوراً دخلو
افسانوا او مزدورانو د رغشتے دیارہ په شکھ او توٹ نری کبنتے د توحش
سکاؤتیس کیمپونہ او لکول۔ ولے ددے باوجود ہم د غازیانو دلاسہ
په ترار وو۔ کله بھے کیمپونہ پوزیدل او کله بھے په لارو گودرو کبنتے
مائیںونہ بنخیدل۔ په ۲/جون د غازیانو یوئے ڈالے د توٹ نری په
قلعہ توب اور یشتاوے بے د توبیکو بارونہ پرسے اوچلوں او فیرنگی تھے
بے تحاشا مالی او جانی نقصان او رسولو۔

دغنسے په ۲/جولائی غازیانو د گردی په کیمپ باندے توب اور یشتلو
اوکھرے لاری او خیمے مے اوسین لے او د قصابانو دوکان مے تنس نس
کرو۔ په ۷/جولائی دیانی خیلوکلی له خوانہ د خرگمر پہ قلعہ باندے غازیانو
گولہ باری او کھرہ او فیرنگی کے د کافی جانی او مالی تاوان سره مخاغ کرو۔ همذہ
شان په ۱/جولائی یو حمل بیا غازیانو د گردی په کیمپ باندے توب
اوچلوں او سختہ تباہی مے برپا کرو۔

دغوریزے بربید :

په ۷/رمضان ۱۳۶۵ء د کوہاٹ په ضلع کبنتے دغوریزے په مقام
د امان خیک په مشری کبنتے ادوہ تنه غازیان مورچہ شوی وو۔ هر کله چھ
په سرک یو سرکاری جیپ رابنکارو شو، نزو دوی جملہ پرسے او کھرہ۔ په دعنہ
کبنتے دوہ انگریزان سوارہ وو۔ یو کپتان وو او بل لیفتیننسی۔ دوارہ مے قتل
کل او سامان مے ترے نہ ولجھ کرو۔ د بده مرغہ د فوچیانو چغہ ورپسے
اور سیدہ او پہ غازیانو مے حملہ او کھرہ۔ سختہ جھکھرہ او شوہ۔ د فیرنگی له

ڈپنہست جواہر لال نھرو استقبال پے کوئکوسہ

7809)

خوانه هم مزید مریٰ ژوبی اوشول او د'غازیانوله طرفه نه هم یونامتو
مجاحد سنجان په شهادت اور سیدو. دعنه توریا لے حوان په لاجئ کبنه
د'گمبیٰ سینی ختک دواو د'آمان ختک سره به نه د'وزیرستان په
اکترو جھکرو کبنه شمولیٹ کولو.
د'هانگ کانگ پیښه :

د'ازلمیر د'حومے عالم شیرخان په مشریٰ کبنه یو خوغاریانو په ۱۹۳۶ /
اکتوبر سنه ۱۹۳۶ د'ملہری په هانگ کانگ پیکٹ جملہ اوکره۔ یو فوج
منصبار نه هلاک او درست تنه ژوبل کرل او په غنیمت کبنه نه یو
برین گن او درست میله توپک ولجه کرل.
وزیرستان ته دیندرا نھرو رائگ :

دا هغه شپے درست وے چه د'پاکستان د'جورپیدو اميدونه پیداشو
و واو په صوبه سرحد کبنه د'کانگرس او مسلم لیگ ترمیخه زبردست کش و
میر لکیا وو. کانگرس دا غوبنسله چه صوبه سرحد ھان ته خود ختیاریاست
جو رشی او تهول روابط نه د'ھند و انوسره پاتے شی۔ په دست و جه هن
قبائل هم دیو زبردست طاقت په وجہ په نظر کبنه سائل او ھان ته به
نه ملکری په کبنه جو روول.

نوخکه د'عبوری حکومت د'محکمه امور خارجہ سربراہ پنڈت جواہر
لعل نھرو چه د'صوبه سرحد وزیر اعلیٰ ڈاکٹر خان صاحب او خان عبدالحقا
خان صاحب هم ورسو ملہ وو، میران شاہ ته رائے او په ۱۹۳۶ء
نه د'وزیر و دا ورو سرکردہ مشرانو سره جو گه اوکره.

پاکتیرخان صاحب جر کے تہ ایلہ دو مرہ قدرے اوویں چہ "تاسو د
 چل میلمہ احترام اوکری" مگر قبائلی مشرانو پہ حواب کئے ورتہ اوویں
 چہ "منبر آزاد خلق یا او صرف د حکومت برطانیہ سره معاہدے لرو" د
 دے وینا سره سم دویں دپنہت نہرو سره د جزو اتار کولونہ پا خیدل او
 خوارہ شول۔ د میران شاہ نہ پنہت نہرو د محسودو مشرانو سره د جر کے
 کولو پہ عرض رزمک تہ لارو، هغوي هم د ملک مہر دل پہ مشری کئے
 کوتک در پسے رواختل، مگر هلہ موجودو افسرانو پہ مشکله ترے نہ
 خلاص کرو۔ پہ دے موقع صرف پستان گوین محسود لیدل کتل ورسہ
 اوکرل۔ د رزمک نہ پنہت نہرو و آنا ته لارو۔ هلتہ هم د خو لے خوبند
 سنه نہ شو او عطا محمد زلی خیل احمد زی وزیر چل تور پکے رنجہ رنجے
 بڑہ کرو۔ بیر غونہ تے ترے نہ جو کرل او ملکانو ته تے پہ لاسونو کئے
 ورکرل۔ ملکانو د پنہت نہرو استقبال پہ هغتو رو بیر غونز اوکرل۔ د پنہت
 نہرو د دورے نہ دروستو پہ وزیرستان کئے دھندو نواز برجھو پہ خلاف ٹا
 پہ ٹاٹے جر کے شروع شوے او د کابل ریڈیو ھغہ اعلان کوم چہ
 پہ صوبہ سرحد باندے د دعوے پھقلہ شوے وو، وزیرو، دا گرو محسودو
 او بیتھنے پہ یوہ خولہ او غندلو۔ ولے سره د دے نومبر ۱۹۴۶ء کئے د کانگرس
 او مسلم لیگ پرو پیگنہ ایجنسو ته هم را اور سید۔ او س د وزیرستان د
 خلقو آخری ستر کے فقیر ایسی پلہ شوے۔ خوت دعہ د مہ ھغہ بینی خامو
 وو نو د وزیرستان ھیسو سرکردہ ملکانو د د رائے زنی تہ اونہ کتل او د
 مالی طمع او پاری بازی پہ بنیاد دیر زریہ کانگرس کئے شامل شول چہ

په هغونکنې بعضو نامتوکسانو لکه ملک ميرجانی درپه خيل داور او ملک
غازی مرجان هرمزادار په پيښور کنې د غفارخان او په دهلي کنې دېشت
نهرو او ګاندھی سره ملاقاټونه او کړو.

سرپریز له دے ملک خاندان مداخلیل وزیر او ملک خون شاه تپی دادر
هم په کانګرس کنې شامل شول. د دے په مقابل کنې د مسلم لیک په
حایث کنې هم د وزیرستان ګنډ مشران راپورته شول او دا کوشش نه
شرع کړو چه د کانګرس په شنوباغونو خوک اونه غولیږي. په د غومشرانو
کنې ملک ارسلاخان کرڅه مداخلیل وزیر، ملک صادق کابل خيل وزیر، ملک
جان کابل خيل وزیر، صوبیدار صنوبرخان توری خيل وزیر، ملک بېکت شاه درپه خيل
دارو، ملک زرکل شاه عرف ګلکافی درپه خيل داوړ، ملک ميرسدے خان
حسو خيل داور، ملک ګلاب دین حسو خيل داور، ملک زاريم هزوون داوز ملک
ګلاب خان محسود، ملک خوناۍ محسود، شاهزاده فضل دین محسود، ملک
محمد آمين محسود، ملک شاه پسند محسود او ملک عطا محمد زلی خيل احمد زی
وزیر د ستائينه جو ګه دی.

فیکرای پی^۱ په اول کنې بینې غیر جانبدارانه رویه اختیار کړے ووا او د ملایا^۲
په ذریعه به نه په دے خبره زور کولو چه وزیرستانی اولس د په هئیخ قسم
پارتی^۳ کنې شمولیت نه کوي.

په ۸ جون ۱۹۴۷ء چه د فیکرای پی^۴ ورور شیر زمان خان وفات شون
د فاتحه په عرض به چه کوم خلق ګورو یک ته در تل په هغونکنې به اکثر د
د سیاسی نظریه هم معلوموله. د کانګرس له طرفه نه هم ګنډ غږي ده

ته ورلیبرل شوی دوچه په هغونکنې دبنوں ملک اکبر علی خان ھم شامل
دو، ولے فقیر ایپی تر دغه وخته پورے دگوند بازی نه چو په کوله البتہ د
ھند وايسلانے لاره مونتا بیتین او بريطانوی حوما ترمیخه دخبو
اترو په نتیجه کنې چه کومه لاندینی فیصله شوے وه چه :
”په شمال مغربی سرحدی صوبه کنې به ریفونیام کیربی چه سرحد
ھان له خود مختاره پاتے کیدل غواړی او که هند یا پاکستان
یوملک سره شریکیل غواړی“

په سلسله کنې به نه یوبل ته ویل چه تاسو وویت مه گوی - دا خبره د
کانگرس په گټه و - ھکه چه کانگرس هم ریفونیام نه غوښتلو - ددے نه
علاوه په وزیرستان کنې د پاکستان په خلاف سخنه پروپیکنډه هم شروع
شو او د کانگرس په نعوته دا سه ملایان را پورته شول چه هغوي به
دا کوشش کولو چه فقیر ایپی د تحریک پاکستان په مخالفت آماده ګړي -
د پاک په لاری یېرغل :

په ۲۷ / اکتوبر ۱۹۳۹ء د سین وام په سرک باندھ دوسله بند
خاصه دارو تر حفاظت لاندے د پاک په لاری غازیانو حمله او ګړه او د یو
ساعت مقاومت په نتیجه کنې د خاصه دارو د نمبر ۲۶ کمپنۍ څنډ دوو تنه
سپاهیان پویتے او شروپ زخمیان شول او د غازیانو له خوا نه دخون ختن
ھوئه بوز تپی شو - د دے با وجود غازیانو سامان لوټ کړو او لاری نه
د پسته ورے ماته ګړه -

دقامي کانواي سکيم : راسته بهادر کنور بهان بگانۍ نام یو هندو پنجه شپږ

سوه پرکونه درلودل او د کال ۱۹۳۱ء نه ٹے متواتر د فوج د کیرج تھیکنا
په حیث کارکولو خوپه دے دومره او بندہ مودہ کبنتے به کله هم دے په
قلار نه ۰۔ وہ ہمیشہ بے غاریانو ذدہ لاری دزوئے اوچہ راکینے بہ ٹے
کرلے نوسامان بہ ٹے ترے نہ لوپی کرو او لاری بہ ٹے اوسیز لے ۔

حکومت ددے نہ پیرتگ شواویونو سے تجویز ٹے غورہ کرو وہ غدہ
داچہ سرکار د وزیرستان د مشرانو په شریکہ سرمایہ باندے په یو خو
لاریو مشتملہ قائم کانوائی جوڑہ کری او بیا دھن سود و زیان د دوی
ترمینجہ د حصوپہ مناسبت ویشنے شی ۔ په جنوبی وزیرستان کبنتے قائم
کانوائی یو خوکالہ خکبنتے کارشروع کرے وو ۔ په دے کبنتے د حکومت دوہ
کمیتے وے ۔ یوہ داچہ سرکاری او غیر سرکاری لاری محفوظہ کیں لے بلہ
داچہ حکومتی کاروونہ په نہ چلانیدل ۔ حکمہ چہ غازیانو د مقامی خلقو
لاریو ته تاوان رسول نہ ۰ غوبنتل ۔

نو اپریل ۱۹۳۶ء کبنتے حکومت په وزیرستان کبنتے "نارتہ وزیرستان
تھرائیبل ترانسپورت سکیم" روان کرو او خلقو ۰ ۳..... روپی ورتہ
جمع کرے ۔ فقیراپی د دنگ سکیم مخالف شروع کرو او د روپو جمع کلو
او حصو آخستونہ بہ ٹے خلقو منع کول ۔

د فقیراپی خبرہ بعضو خلقو اونہ منله او کانوائی ترتیب کرے شوہ ۔
او س فقیراپی بل چل او کرو ۔ یو خوابہ ٹے دعہ کانوائی په غازیانو دزولہ
او بلخوا ٹے دھغو تولو خلقو نہ د کانزی آخستو فیصلہ او کرہ کوموچہ په
دعہ سکیم کبنتے روپی جمع کرے وے ۔ په ۲۵ نومبر ۱۹۳۶ء د فقیراپی

لشکر د کانزی د وصول لو مهم شروع کرو او د توچی، کیسق، خیساره، منظر
او ملا خیلو په سیمو کښے او گرخید او د قای کانواي د حصه دارو نه ^{۱۳}
میله توپک او ۰.۶۰ نغدے روپی وصولے کړے. خوره پسته
نه بیا ۰۰۰ نغدے روپی ^۲ میله ولایتی او ^{۲۸} میله دیسی ساخت
توپک او ^۲ منه غنم وصول کړل. د ګه مهمن ^{۲۹} جنوری ^{۲۹} پورے
جاری د واو د فیرنگی اميدونه نه خاورے ایرے کړل.

په پولتیکل ایجنتی حمله:

غازیانو ته چا آکا هوا اطلاع درکړے وه چه په ^{۲۱} فروری ^{۲۹} د میران
شنه ګنډ افسران رزمک ته د تلوپر ګرام لري نو په تاګلي شوی وخت فقیر محمد
او زمری کوک خیل افريبي دايشارني په سيمه کښې د غازيانو دله مورچه
کړه او د افسرانو دراتلو په اسظارشول. د فقیر محمد سره مشيندارهم وو.
نلڅاپه يو سکاري بس پرم راغلو چه په هغه کښې دقطبی وزيرستان انگریز
پولتیکل ایجنتی میحربروم هیله، نائب پولتیکل ایجنتی، نائب پولتیکل افسر
د محکمہ جنگلابو د ویژنل افسراو فارسته رینج افسر د ګنډو خاصه دارو او
بد رکوالو په معیث کښې د رزمک فارسته نرسی کلوله روان وو. غازيانو
نابیر حمله پرم او کړه. هغوي هم درته کوزشول او د فرقينه ترميځ جهکړه
اونښته. جنګ لا ګرم شوئه نه، ووچه د پولتیکل ایجنتی له خوانه څلور
تنه ژوبل او یوتن او ژوله شو. بروم هیله چه د چې علې وينه او لید ګنو
په شاهه میران شاه ته بس او زغلولو.

په ایجنسی سرجن حمله: د ۲۵ مارچ ^{۲۹} په ورځ يو انگریز ایجنسی سجن

دُغَرْ مِي په مال دَسِول هِپِتَال مِيرَان شَاه نَه دَتَوْچِي سَكَاوَتِيس قَلْعَه تَه
پِيادَه روان وَو. په لارَ كَبَنَه يُونَامَلُوم جَدَرَان مجَاهِد پَرَسَه دَنَزَدَه نَه خَلُور
هَذَه اُوكَرَه. انگريز دا كَتَه خَوْبَه شَو، ولَه هَعَه پَخَلَه دَمَلِيشَه دَمَشِينَلُ
اوْتَوْپُوكَه بَارَوْنَوْ كَبَنَه تَيَكَه شَو. دَعَه تُورِيالَه شَهِيد لَوارَشَه خَاؤُور
ته اوْسِيَار لَه شَو.

دَمَامَاتَانَه بَرِيد:

مامَاتَانَه مَدَرَه دَكَرَه مَدَاخِيل دَزِير وَو. په شَاخَ تَانَزَه دَوَادَظَفَر خَلُو
كَلِي اوْسِيدَوْنَكَه وَو. پَيرَپِياُورَه اوْتُورِيال حُوان وَو. اوْهَمِيشَه به دَفِيرَگَي
په خَلَاف بَوْحَث بَوْحَث وَو. په ۳ /رمي ۱۹۲۳ سَنَه دَه اوْدَه مَلَكَر دَغَزَلَه
داوَه وَه خَواَكَبَنَه په يُوه سَرَکَارَه لَارَه بَرِيد اوْكَرَلو، لَارَه نَه اوْسِيَزَله او
سامَان نَه تَرَه نَه وَلَجَه كَلَو.

هَمَد غَه دَلَه په ۱۰ /رمي يوْحَل بِيادَتَوْچِي روَد په غَارَه اوْدَه تَه
قلَعَه په خَواَكَبَنَه دَملَتَرِي په رِيلِيف گَرِيزَن بَانَه مَهْلَه اوْكَرَه. درَه تَه
سِپاهِيَان نَه هَلاَك اوْخَلُور تَه سَخَت روَبِيل گَرَو.

فيَرَنَگَي دَعَلَاقَه ذَمَه وَارَه په وجَه دَهَلَه په بُورَه خَيلَو دَزِير وَخَلُور زَه
روَپِي نَغَنَه مَيَه ولَاهِي سَاخت تَوِيكَ جَرَمانَه اوْلَكَولَه. دَعَه
شَان دَانَغَرَكَي په وَوزَي خَيلَو دَزِير وَبَانَه هَم دَوَه سَوَه روَپِي جَرَمانَه
اوْلَكَيدَه. حَكَه چَه دَغَزِيَانَه دَعَه دَلَه دَدوَه په عَلَاقَه كَبَنَه تَرَه دَلَه پَورَه
راتِيرَه شَوَه وَه.

دَرَزِمَكَه کَالَّه مَهْلَه: دَ ۱۵ /جُون ۱۹۲۴ه په وَرَجَه دَمَنَظَر خَيلَو دَدَزَتَي
خَيلَو

وزیروغازیانو د غازم په مشری گښې تېل (توجی) ته نزدے د رزمک په
کالم حله اوکړه. یوه شیبه جهګړه او شوه او په نتجه گښې څلورتنه سپاهیان
هلاک او دوہ تنه زخیان شول. چه څلور میله توپک او یو میل برين ګن
ئے غازیانو ولجه کړل.

په مقابله گښې د غازیانو له خوانه دوہ تنه په شهادت او رسیدل چه یو
په گښې پخپله غازم هم شامل دو. فیرنگی په دے جرم گښې ۲۲ تنه منظر خیل
اولس تنه دوزی خیل وزیر ګرفتار کړل او د دوی خنډه نه د سرکاری سلاح
د برآمد کولو کوشش شروع کړو. فیرنگه چه پخپل مقصد گښې کامیاب نه
شونو قیدیان نه خوښی کړل او په دواړو قامونو نه ۱۶ میله ولايټي سا
توپک جرمیه او لکوله.

غازم شهید:

غازم د رزمک بورو خیل وزیر دو او د خرسینو د شاخ نه دو. پلار نه
عالیم مکل نومیدو. دیر تکړه او بريدي ځوان دو. د فقیر اي پی په اکترو جهګړو
گښې په مړانه جنگیده دو. د دنې با توږ بريديونه دير مشهور او د ستا
درهدی فیرنگه چه دير ترمه نه تګ شونو یوه درج نه دده په کور فوج
درخو شه کړو او هرڅه نه ورته لو لپه کړل. هم په دغه موقع په سرک
گښې یوسکاری جی پ خراب دو او دو سیکان ورته ناست دو. غازم
بريد پرمه او کړو. دواړه نه او د ژل. سلاح نه ترمه نه واختسه او جی پ
نه او سیزلو. د غازم یو بل د دره هم دو، چه دده نه مخکښې د فقیر اي پ
په غزاکانو گښې په شهادت رسید لے دو.

د پارے په برباد:

دا واقعه دا سے وہ چه درزمک کالم دمپی خيلوکيمپ ته په گشت تله وو
 په ۱۶/جون ۱۹۳۷ء چه دعنه کالم بيرته راستنیدوند د پارے په مقام
 غازيانو چپاپرے اوکرو اود شاه بازی، عیسیٰ خان محسود، خانوف
 سپان خیل او بیلے توئی خیل وزیر په مشری کبھے ورسو دا سے په مرانه
 او جنگیدل چه درزمک کالم خنے نے د تکھ خلور تنه او وڈل او شپرتنه
 سخت روبل۔ د غازيانو لہ خوانه یواخے شاه بازی زخمی شو۔ ددے
 واقعه په پاداش کبھے حکومت دبورہ خيلو وزیر په قبیله لس میله بوری
 توپک جرمانه اولنکوله۔

دراسن نیونہ:

په ۲۳/جون ۱۹۳۷ء د فقیر اي پی په راشن بارشل بیده اوبنان او
 خلور خرہ د بوئے قلعے په خواشا گوروک پله روان وو۔ هم په دغه
 درج چا مخبر جاسوسی پرے اوکره اوپتے په پتھے توچی سکاو تیس ترے
 نہ تاؤ شو۔ په موقع موجود پنحو غازيانو ورسه ترخیلہ وسہ پورہ پورہ
 مقابلہ اوکره، خومیشیا پرے دکڑت له و جے نه غالبه شوہ او هر خہ
 نے قبضہ کرل۔ غازيانو د بیر تاؤ نه د ۲/جون په شپہ د میران شاہ
 په قلعہ توپ او ویشتلو او زبست تاوان نے ورته او رسولو۔

د گردئی په کیمپ گولہ باری:

د ۱۱/ جولائی ۱۹۳۷ء په شپہ غازيانو د وچے فقیران نه د گردئی
 په کیمپ توپ او ویشتلو۔ د گردئی، دوسلی او رزمک کیمپونونه فوجو

در پس را ووتل اوس حیسو غازیانو توب پُرزو پُرزو کرو او په او سنانو
 نے بار کرو او حیسن د فو خون مخه او نیوہ بی خو گھری پر له پسے جنگ
 او شو او په نتیجه کبئے او وہ تنه فو خیان هلاک او در مه تنه ڈوبل شول
 غازیانو توب پچ کرو او پچله مخه لایل -

پېنځویشم باب^{۲۵}

د پاکستان تاریخي پس منظر

په هند کېنے د مسلمانانو د اقتدار ړو مبئ رده محمد بن قاسم ایښې وه - د محمد بن قاسم نه پسته محمود غزنوی په هند کېنے د اسلامي حکومت قائولو لار هوا ره کړے وه - کال ۱۱۹۲ هـ کېنے محمد غوری د دھلی راجه پر تهوي راچ ته شکست د کرو او په هند کېنے د اسلامي حکومت د قیام دیارو خپل نائب قطب الدین ایبک پر ښودو چه خه موده پس دادے براعظم ډرو مې بادشاہ شو -

ایبک په دھلی کېنے د غلامافو د خاندان بنیاد کښیښو د او دا په هند کېنے د اسلامي حکومت ابتدا وه - د غلام خاندان نه پسته د خلجیانو، تغلقو او لو دھیانو دورونه هم د مسلمانانو د جاه و جلال مظہر وو. ولې بغیر د مغلو بل چاهم په قول هندوستان حکومت نه وو قائم کړے، کوم چه په کال ۱۳۱۸ هـ کېنے هندوستان ته را غلی وو. او د دوئی مشر باېر د ابراهیم لودھی نه حکومت آخسته وو - د

مغلو حکومت د مسلمانانو د عروج زمانه وه او د دوئی آخری
 بادشاه په قول بر عظیم حکومت کولو، چه نن و نیچ پکنې هند،
 پاکستان، بنگلہ دیش او افغانستان خلور حکومتونه قائم دي. د بند
 مرغه د وخت سره سره د هند کرم آب و هووا د مغلو حکمرانان فاراسته
 او عیش پرست کول او د عقلت په خوب دا سه او ده شول، چه د
 شاه ولی الله تعلیمات او د ده د پیر و کارانو تدبیر و نه هم را بیدار
 نه کړه شول. د شاه صاحب پیر و کارانو د سید احمد رحمة الله
 عليه او شاه اسماعیل رحمة الله عليه په مشری کېنه په سو جد
 کېنه د سیکانو په خلاف جهاد او کړو. او هعنوي دواړه د بالا کوتې
 په مقام د کفارو په خلاف یوه جګړه کېنه شهیدان شول.

د غنسه په بنگال کېنه د سراج الدوله او د کن کېنه د حیدر علی
 تیپو سلطان کوششونه هم د غدارانو په وجه کامیاب نه شول.
 انکریز انو چه په بنگال قبضه مضبوطه کړه، نوزو و روئے د دھلی
 تخت پله هم لاسونه او بدول شروع کړل. او آخر د مغلو د آخری
 تاجدار بهادر شاه ظفر حکومت د دھلی د بنار لال قلعه پوره
 محدود پاتې شو. مسلمانانو چه د حال اولیدو، دو د انکریز انو په
 خلاف را پوره شول. ولے او سن وخت تیر وو، نه خودوئی قیادت
 لرلو او نه طاقت او د غنسه په ۱۸۵۷ء کېنه د جنوبی ایشیا مسلمانان
 تقریباً د اتق شوو کالو حکومت کولو نه پسته پنځله معلوم شول.
 د هند مسلمانان چه د اقتدار نه معروم شول نړو میه انکریز انو

په دوئی بے دریغه ظلمونه اوکړل - بیاڈ دوئی ثقافتی مرکزومنه
لوټ اوډ روزکار ذرایع تباہ کړے - دهه نه پسته ټه دهندوا
سره لاسن مل کړو اوډ مسلمانانو په خلاف نه راځکښه کړل -

کانګرس:

ذ کال ۱۸۸۵ء په دسمبر کېنې لارډ هیوم نویس یوانګریز ډال
انډیا کانګرس بنیاد کښیښو دلو - ډ معربی نظام ریاست ډ بنیادی
اصولو په مطابق ډ حکومت حق اکثریت ته حاصل وي - هندوانو
ډ مسلمانانو په مقابل کېنې ډ خپل اکثریت له فنے او په مسلمانانو باند
ډ مستقل حکومت کولو په امید په کانګرس کېنې ډ شریک کیدو
فیصله اوکړه - ډ سر سید احمد خان ډ هدایاتو په مطابق مسلمانا
په کانګرس کېنې شریک نه شول، وله دروستو حالات بدل شول،
او دوئی هم پکېنې شریک شول - ډ هیوم مقصد دا وو، چه دا
جماعت به ډ هند په مسائلو کېنې ډ حکومت سره امداد او تعاون
کوي - وله په آخر کېنې هم دغه ډ انگریز جوړه شوئے کانګرس ډ انگریز
په خلاف استعمالوں شروع شي -

په کال ۱۸۹۴ء کېنې چه ډ اردو او هندی ڇبو کومه تماز عمدا پیدا
شوئے ووه، هنځه ټول ملک متأثره کړې وو - کال ۱۸۹۶ء کېنې ډ
صوبه یوپی ګورنر په عدالتو کېنې هندی راجه کړو او د احکم نه
اوکړو چه آئینه ډ انگریزی ژبې سره چه چاته هندی
ژبې نه، وړجی، هغوته به ملازمت نه شي ورکوله - ډ ده

نتیجہ دا شوہ، چہ مسلمانان ڈسکاری ملزومتوں نہ معروم شول
 دعغا ذبح کول خر مرگ ته بلنہ ورکول وو۔ اوپہ دغہ وجہ هند
 مسلم فسادات شروع شول۔ ڈ نولستے^{۱۹} صدائی په افلاخ کبئے په بنکالی
 ادب کئے داسے کتابونہ اولیکلے شول، چہ ذہنے په وجہ بہ ڈ
 مسلمانان جذبات مجروح کیدل۔ ڈ هندوانہ ڈانتہا پسند جھا
 آریہ سماج سرکرمی زیاتے شوے او دا طالبہ ئے شروع کوہ،
 چہ یاخو ڈے مسلمانان هندو مذہب قبول کری او یا ڈے ڈ
 هندوستان نہ اوئی۔ دغہ شان چہ په کال شستہ^{۲۰} کبئے ڈبنکال
 تقسیم په دوہ بدخو مغربی بنکال او مشرقی بنکال کبئے اوشو، او
 مسلمانانو ته ڈ هندوانہ ڈ زور زیاتی نہ بجات حاصل شو او
 ڈ ترقیتی موقع په لاس ورغلے، نو په هندوانہ سورا اور بل
 شو۔ ڈ کانگریس ڈستیج نہ داسے سختہ او ڈزہرو ڈکہ پروپیگنڈا
 شروع شوہ، چہ ذہنے په نتیجہ کئے لوئے فسادات واپورتہ شول
 او آخر کال شستہ^{۲۱} کبئے ڈبنکال تقسیم منسوخ کپے شو۔

مسلم لیگ:

ڈ هند مسلمان ڈ کانگریس ڈ مخالفت په وجہ سخت خوابدی
 شول او دا الحساس ورتہ او شوچہ کانگریس ڈ مسلمانانو قومی وجہ
 نہ شی برداشت کولے او دا یقین ئے ہم او شوچہ کانگریس خالص
 ڈ هندوانہ جماعت دے او ڈ مسلمانانو ڈ حقوق او مفادا تو تحفظ
 نہ شی کولے۔ چنانچہ مسلم زعماء (مشران) ڈھنپل جلد سیاسی

جماعت جوړولو پله متوجه شول. په ده دوران کېنے داخلې هم په اوږيدو شوه، چه انګریز عنقریب په هندوستان کېنے آئیئنی اصلاحات نافذ کول عغاري. په داسه حوالا تو گھنسلمانانو ته لاد یو سیاسی تنظیم تشکیل ضروری شو، چه دوئی هم ڈڅلوقحقوقو حفاظت اوکړي. چنانچه په ده عرض په یکم اکتوبر ^{شنبه} ڈ مسلمانانو یو وفد د سرا آغا خان په مشریئ کېنے د وائسراۓ هند لاره منتهوسو ملاقات اوکړو. وائسراۓ دوئی ته تسلی ودکړه او ڈڅلې وعده په مطابق ئې بريطاني حکومت ته او لیکل، او بیا په هم دغه کال کېنے ڈ دسمبر په دیروشم تاریخ ڈ مسلم لیک بینیاد گښینېو د شو.

دغه وخت ڈ مسلم لیک په صیرانو کېنے حکیم اجمل خان، مولانا محمد علی، مولانا شوکت علی، سروزیر حسن، نواب وقارالملک ^{نووا} محسن الملک، نواب دهاکه او داسه نور لوئے لوئے خلق شامل وو. قائد اعظم محمد علی جناح په ابتدا کېنے ڈ کانګرس په ممتان رهنا یاونو کېنے شمیر لے شو. په کال ^{۱۹۲۷} ساله کېنے ڈ مسلم لیک ممبر جوړ شو، ولے ڈ کانګرس سره ئې خپله وابستکی برقراره او ساتله. ڪله چه ده هم ڈ کانګرسی هندواني ڈ طرز عمل نه دا معلومه شوه، چه کانګرس ڈ هندواني ڈ مقاومت بردار ده نو په کال ^{۱۹۲۹} ساله کېنے شه ڈ کانګرس نه ویزاری اختیار کړه. او ڈ مسلم لیک تنظیم نه په داسه ډول شروع کړو چه ڈ هندوستان ګډت ټکوټ ته ڈ لیک آواز او رسولو او دغه پړانکنه جماعت نه سودوبانو

دومره منظم او فعال کرو، چه یو خوا مسلم لیک د تولو مسلمانانو نمائندو
 جماعت جو پشو او بل خوا ده په قیادت کنه دومره مضبوط شو،
 چه کانگریز او انگریز دواره دے ته مجبور شول چه دعنہ د
 مسلمانانو واحد نمائنده جماعت تسلیم کري۔ ولے سره داده نه
 انگریز د مسلمانانو ضروریا تو سره متفق کيدلو او نه هندولن دئی
 ته دخڑ رعایت ورکولو له پاہ تیار وو۔ حکم چه دوئی دا چل اکبریت
 په اساس په قول برصغیر باندے هندو راج قائمول غوبنتل۔

د پاکستان تصوّر:

په دے دولان کنه د مسلم لیک د کال سالانہ په کلین اجلاس
 کنه په ۱۹۳۰، دسمبر یوہ خطبه دلراندے کړے شو۔ دغه اجلاس په
 آله آباد کنه منعقد وو، حکم ورته خطبه آله آباد دئیلے شي۔ د دے
 اجلاس صدر علامہ محمد اقبال وو۔ د مسلم لیک په دے تاریخي
 اجلاس کنه ورو مبی خل د پاکستان تصویر علامہ اقبال په ده الفاظو
 پیش کړو:

”د ټول هند یا کم از کم د شمال مغربی هند د
 مسلمانانو آخری مقصد ما ته دا بنکاری چې په شمال
 مغربی هند کنه د مسلمانانو ځان ته ریاست جو پکړي شی؛“
 د مصور پاکستان علامہ اقبال مرجم دعه تصور آخر ده د مرکز
 نه پسته په کال سال ۱۹۴۷ کنه د قائد اعظم محمد علی جناح په لاس حقیقت شو۔

قرارداد پاکستان :

ڈھند مسلمانانوں بہ کہ، هر خود کانگرس سرہ ڈھن دا آزادی پہ جدو جهد کئے ملاتیں کولو، ولے ڈکانگرس ڈکرو ورو نہ بدا خرکن دیده، چہ دعہ سکوت دھند وانو چماعت دے او ڈھند وانو سو ڈھن گئی مکاریں کرانہ ده۔ چنانچہ پہ دریویشم مارچ ۱۹۴۸ء پہ لاہور کئے ڈکل ہند مسلم لیگ سالانہ اجلاس او شو۔ دے اجلانی کئے ہغہ قرارداد پاس کرے شو، چہ نتیجہ نے ڈاصلائی جمہوریہ پاکستان پہ شکل کئے را او وتد۔ ڈھنے قرارداد الفاظ پہ لاینی دول وو، کوم چہ مولوی فضل الحق پیش کری وو، او قرارداد پاکستان ودته وئیلے شی۔

”ڈکل ہند مسلم لیگ دانمائندہ اجلاس اعلان
کوئی، چہ ڈکل ہند مسلم لیگ پہ خیال کئے تو ہجھ پورے
ہیخ یو آئین پہ دے ملک کئے نہ ڈچلید و قابل دے
او نہ بہ مسلمانان قبول کری، ترخوبورے چہ پہ
لہ
لاندیسو اصولو نہ وی جو وہ شوئے“

مطلوب دا چہ کوئی علاقے ڈھنرا فیائی حیثیت له مخت دیوبل سو
نزو دے دی، ڈھن گئی دے له سرہ بیا پہ دا سے ڈول حدبندی
او کریے شی، چہ پہ کوئو علاقو کئے ڈھنرا فیائی اکثریت دے
لکھ دھند شمال مغربی او مشرق علاقے، ہغہ دے پہ خپلو کئے
یو چائے کریے شی او خپلو اکہ ریاستونہ دے تری نہ جو رکریے شی۔

خُدّه موده پیسته قائد اعظم دَدے قرارداد وضاحت پے دامے
دول اُکردا جه :

”په جغرافیائی لحاظ به دشمال مغربی هند نه“

د سرحد، بلوچستان، سندھ او پنجاب صوبے په

پاکستان کئے شامل وی او د مشرقی هند نه به

پکنے بنکال او آسام وی۔“

د پاکستان قرارداد په هندو اونو سره لمبے پورے کوئے کانگریس
مہاسبها او هندو اخبار تو دَدے قرارداد شدید مخالفت شروع کرو
او یوه غوغائے جوړه کوئه چه د بھارت ماتا تکریه نه ٿو کیده:
خو خومره چه دَدوئی مخالفت زیاتیدو، دومنه د مسلمانو عزائم
تعوییه کیدل. او دَدے قرارداد په بنستے چه ڪوٽ ملک جو یو یو
وو، د هغه دیاره د لندن یو مسلمان طالب علم چوهدرو رحمت علی^{لله}
”پاکستان“ نوں تعویین کرے وو۔

پاکستان کئے پ، د پنجاب ده. ’الف‘ د افغانیه (صوبہ سندھ)
دے. ’ک‘ د کشمیر. ’س‘ د سندھ او ’قان‘ د بلوچستان دے. دا
توول چه یو حکم شی نو پاکستان‘ تریه جو پشی ”خو قائد اعظم
دے ته نور هم وسعت وکړو او د بنکال او آسام د مسلم اکثریت
صوبے هم پکنے شامل کوئه شو. - په لاهور قرارداد کئے د پاکستان
نوم نه“ وو. خو چه دا قرارداد پاس شو، نو هندوان او ترهیدل او

له ”پاکستان“ + ”Now and never“ +

چغے نئے کپهے چه.. ”قائد اعظم پاکستان جو روں غواری“ بیان قائد اعظم
 دعنه لفظ خپل کرو او حصولِ پاکستان نئے خپل مقصود او گرخولو، د
 هندوانو او مسلماناون ترمینجھه د حصولِ پاکستان په لپکنے دیرکش
 هکیم او شتو او انگریزابو به همیشہ د هندوانو طرفداری کوله۔ په
 مئی مسکلہ کننے مسلم لیک بلاوجہ په سپین وکر پریبندو، او د
 کانگریس وزارت نئے جوہ کرو۔ مسلم لیک دے صورت حال مجبوره
 کرو، چه یو سخت قدم داخلی او انگریز ته د خپل طاقت اندامه
 او بنائی۔ دغے یو خوا په ملک کننے د کانگریس د لیبل لاندے د هندو
 حکومت جو روں او بل خوا په هند کننے مسلماناون په جمع هنگامے
 شروع کرھے۔ صوبہ سحد او آسام کننے چه حلته کانگریسی وزارتونه
 وو، د مسلماناون د طرف نه د سول نافرمانی زبردست تحریک
 روان دو۔ په ہول وطن کننے جلسے جلوسوونه او د مسلماناون فرقہ قاتی
 شروع شوئے۔ د مسلماناون دے آئینی تحریک خرابلو د پارہ
 هندوانو ته موقع په لاس ورغلہ او خاٹہ په خائے نئے په خڈہ
 نه خڈہ بھانہ سخت فرقہ وارانہ فسادات شروع کرل، او د کلکتہ
 او بھار په فساد و فکننے د مسلماناون خوفناک قتل عام او کرو۔

فرقہ وارانہ فسادات:

دا بنکارہ خبره ده، چه د مسلماناون مذہب، فلسفہ حیات او
 رسم و رواج د هندوانو نه جدادی۔ د دغے بیلتون په اساس
 هندوانو همیشہ د مسلماناون د ُرکولو او ذلیل کولو کوششوہ کرو

دی۔ په برصغیر کئے چه ڈکانگرین او مسلم لیک ترمیعه کو مہ رسہ کشی روانہ وہ۔ او بیا ڈ پاکستان په شکل کئے چہ ڈ مسلم لیک کامیابی یقینی شو، فو په هندوانو اور بل شوا او په مسلمانانو نے داسے ظلمونہ رابنکتہ کرل چه ڈ چنگیز خان بربریت او حشت ورتہ خجل وو۔ په کال ۱۹۳۶ء کئے په کلکتہ کئے لش زرہ او په بھار کئے پنجویں زمین مسلمانان قتل شول۔ چہ په هغو کئے ڈ چوانانو نه علاوہ ما شہان، سنتے او بوجہ اسکان هم شامل وو۔ په زکوف جوماتونہ، مقدس مقامات، ڈ ترانت پاک نسخے او لا بیریئی تبا او برباده کوئے شو۔ په لکونو مسلمانان بے کورہ او مهاجر کری شول۔ او په زمکونو چوانے سنتے او سری جبراً هندوان کپے شول۔ ڈ هندوانو ڈ دغہ سفّا کانہ او وحشیانہ کاروائی په حقلہ پنڈت نھرو داسے بیان ورکرے وو:

”په بھارت کئے چہ خہ کینی، هغہ دینجوفنا
دی، زما باور نہ کیری چہ انسان هم داسے وحشی
او سنگدل جو ییدے شی؟“

هم په دغہ سلسلہ کئے مستہ گاندھی داسے ویلی و چہ:

”په بھارت کئے چہ کوم وحشیانہ قتل وغاریت
شوے دے، هغہ ته ڈ نواکھلی هیبت ناک او ظالمانہ
قتل وغاریت خجل دی؟“

په کلکتہ او بھار کئے چہ ڈ مسلمانانو گو مہ خوبیزی شو

وہ اوڈ جوماتونو او مقدسو مقاماتو کو مه بے حرمتی او تباہی
شوئے وہ، دهخنے دکتلو دپاره د مسلم لیک په ايماء د قبائیلی
مشراون وغدھم تلے وو، چه مشہور کسان پکنے د راقم ترہ حاجی
ملک زیر کل شاہ عرف محلکائی د فقیر ایپی "د نامتو غازیانو اميرکل
او رحیم کل ترہ الحاج محل، ملک نژد ھمنوئی او د سوئیلی وزیرستا
نه د ملا پاونڈہ" حومے صالح دین او نمسے احمدجان وو۔

قیام پاکستان :

سرہ دے دے، چہ هندو انو د هند د مسلماناون سخت مخالفت
کولو، ولے بیا ھم دوی د خپل صرام دپاره په دا سے استقامت
سرہ د حالات مقابله کوله، چہ د هندوانو توں سیاسی او
چنگیزیاں ھربے ناکامے شئے او کانگریس او انگریز په دا مجبور
شول۔ چہ د مسلماناون مطالبے ته سرینکته کری۔ او لارم ماونٹہ
بیان د بريطانی حکومت سره د خبر و اترو نہ پستہ په ۳۷ جون
۱۹۴۷ء د اعلان اوکرو چہ:

"انگریز به اکست ۱۹۴۷ء کنے د برصغیر حکومت
دواو خود مختارہ مملکتوں ته سپاری، د دے مقصد
دپاره به د برصغیر مسلم اکثریتی علاقے بیلویے شی،
البتہ د دغے تقسیم دپاره به پنجاب او بنگال کنے
د غیر مسلم علاقو نشان بندی یو کمیشن کوی صو
سرحد او د آسام په ضلع سلہوت کنے به د پاکستان

د پاره ریفرنڈوم کولے شي، او د بلوچستان په حقله
 به فیصله د هغه ھائے جرکه کوي. د غسے هندستان
 ریاستهون ته به اختيار وي، چه د چلوقاون سازو
 ادارو په معرفت فیصله اوکړي، چه هغوي په هند
 يا پاکستان سره شريک کيني يا به بالکل خود مختاره
 کېږي او کهنه په دولت مشترکه کښې پلت کيني^{له}؛
 د تقسيم د هغه منصوبه د ډیره زر، مسلم لیک او کانګرس دواړو
 قبule کړه. د دوستو جولائي سکنه ۱۹۴۷ کښې برطاني پارليمان "قانون
 آزادی هند" پاس کړو. او په منصوبه باندې په تيزۍ سره
 کار روان شو -

خان عبدالغفار خان په ۲۱ جون بنو کښې د سجدہ کانګرس
 د کمیتی او کاف، د کانګرس د پارليمنټ پارتي عزو، "د خدائی
 خدمتکارانو" او د "زلیم پینتون" رهمنايان یو اجلاس راوبالو
 او په اتفاق رائے سره نه یو قرارداد منظور کړو، چه په هغه
 کښې د پینتون د یو آزاد مملکت قائمولو مطالبه شوئه وه. ولې په
 قول د ابوالکلام آزاد "مسترجناح او لاره ماونټ بیتکن کښې یو هم
 د پینتونستان مطالبې منلو ته تیار نه وو، لاره ماونټ بیتکن دا
 خبره واضحه کړه چه صوبه سرحد یو جدا کانه او آزاد ریاست
 نه، شي جو پیده هے، البتہ د پاکستان یا هندوستان، د کوم یو سره

چه غواری الحق کولے مشی۔ په یه باندھے خان برادر انوؤ داکھن
 خان صاحب او عبد الغفار خان صاحب، دا اعلان اوکرو چه "دَدُوی"
 پارتي بي به په ریغرنڈوم کبنے هیشح حصه نه اخلي۔ دَوْیِ خلول ملکو
 ته هم اپیل اوکرو چه دَریغرنڈوم بائیکات اوکرپی؟
 مگر دھے باوجود په صوبہ سرحد کبنے دَریغرنڈوم کارڈ،
 جولائی نه تر ۱۷ جولائی پورے روان وو، چه دَریغرنڈوم دَ
 نتیجے اعلان او شو، نف دا معلومہ شو، چه دَصوبہ سرحد دَ
 مجموعی رائے دھند کانو یو پنجوں فیصد خلقو دَ پاکستان په حقلہ
 خپله رائے وکړه۔ په دھے رائے شمارئی کبنے چه دَ پاکستان په
 حقلہ خومره وو توونه اچوی شوی وو، دَهنه شمیر (۲،۱۹،۲۳۴)
 وو۔ او دَ بھارت په حق کبنے وو توونه (۲،۸۴۳) وو۔ په صوبہ سرحد
 کبنے چه خالص دَ مسلمانا نو خومره وو توونه وو دَهنه ۶۶ فیصد دَ
 پاکستان په حق کبنے استعمال شوی وو۔ کانگرس دَریغرنڈوم بائیکات
 کړه وو۔ دَ پاکستان په دستور ساز اسمبلی کبنے دَ شمولیت فیصله
 دَ تولو نه اول دَ سندھ اسمبلی اوکړه۔ په سندھ پسے بنکال اعلان
 اوکړو۔ په بنکال پسے دَ پنجاب اسمبلی فیصله اوکړه۔ دغسے دَ
 بلوجستان شاهی جرکے هم په پاکستان کبنے دَ شمولیت اعلان اوکړو
 په ۳۱ جولائی دَ سلھت ضلع هم دَ رائے شمارئی په نتیجه کبنے په
 پاکستان کبنے شامله شوہ۔ او دَ صوبہ سرحد دَ رائے شمارئی په
 تاریخی فیصله کبنے دَ صوبہ سرحد خلقه هم په پاکستان کبنے دَ خپل

شمولیت اعلان اوکرو۔ دفسے د مسلماناونو ڈبے لوچه جدو جہداو
عظیمو قربانیو په نتیجہ کبنتے په ۱۹۴۷ء اکست سکنے ڈشپے په دولسو^{۱۱}
بجو ڈ پاکستان د قیام اعلان اوشو۔ ای په کال ۱۹۴۸ء کبنتے د
انگریزانو په لاسو قبضه شوئے حکومت نے د نوی^۹ کالونہ پستہ
په کال ۱۹۴۷ء کبنتے دوبارہ حاصل کرو۔

ڈ پاکستان بېرغ امیرالدین قدّوائی ھیزاں کرو۔ په دھنے کبنتے
سپین ریک اقلیتونہ ظاهر وی، شین ریک امن و خوشحالی تہ اشاره
دھ، او د ستوری ڈ پینچو شینکو نه ڈ اسلام پنځه اړکان مراد دی.
ڈ پاکستان ڈورخے دستور په قطبی وزیرستان کبنتے ڈرزمک
په مقام اوشوہ۔ ڈ وزیرستان اکثر لوئے وارډ رن مک ته راغوندہ
شوي وو۔ ڈ غرے په دولسو بجو ڈ انگریزانو یونیون جیک چه
په هوا کبنتے رسیدلو، ورو ورو په کوزید و شو۔ او ورسه ورسه
ڈ پاکستان شین هلالی بېرغ پورتہ په ختو شو۔ مشیبه پس
یونیون جیک په زمکه او لکیدو، او ڈ پاکستان شین هلالی بېرغ
بره په هوا کبنتے او رسیدو۔ ڈ ده سره خلقو دولونہ او گرزول۔ ڈ
خوشحالی هوائی ڈرخے شروع شوئے، ڈ نغره تکبیر ژغونه او شو
او وزیرستانی اولس په یوه حواله ڈ پاکستان سره ڈ وفاداری
اعلان اوکرو۔

ڈ مهاجرینو راتک:

اویس یعنخا ڈ پاکستانی راهنما یا نو تر و پلندے دخیل نوی کور

پاکستان سمبالبست او ضروریات وو، او بل خواپہ بھارت کئے
ھندوانو په مسلمانانو بیا ظلمونه شروع کرل، خوک بدئے دَ
کورو نونہ شرل او خوک بدئے په تدو نیزہ وژل۔ چرتہ بہ
ئے بنجے جینکئے بے ابرویہ کولے او چرتہ بہئے دَ مايندو پہ
غیب وکنے دَ ماشومانو خیتہ خیرلے، لندہ داچہ دھندوانو دَ
سفا کانہ او وحشیانہ سرگرمیو پہ وجہ پہ پو می کال کنے دسکاری
اندازے په مطابق پنچہ شپیتہ لکھ خواو شامها جرین پاکستان
ته راغلی وو۔ او ورخ پہ ورخ داشمار پہ زیارتید و وو۔ دَ
ھندوانو دَ ظلم او جبر سلسلہ په دے چائے ختمہ نہ شوہ،
بلکہ لا پہ ورلندے روانہ وہ۔ او دَ مشرق پنجاب، دھلی،
الور، بھرت پور، هند، نابھ، فرید کوت، شملہ خاص،
پتیالہ، دَ شملہ غریز ریاستو، ریاست جموں و کشمیر جو ناکہ
مناوار، کا تھیاواہ، اجمیر شریف او میسوران علاقے نے دَ
مسلمانانو خالی کرے۔ او یو کرو مسلمانان نے بے کوڑہ هندوستاً
ته او غلوں او شپیتہ نہ شئے اغاوا او پہ زبردستی هندوستے
کرے۔ له دے نہ پرتہ بے شیعہ جومات او دَ اسلام مقدسی
مقامات نے په پاخنانو کنے تبدیل کرل۔ او دغیتے دا وحشیانہ او
انسانیت سوز واقعات لاجاری وو، چہ دَ جموں و کشمیر مسئلہ
راپورتہ شوہ۔

دَ کشمیر جہاد: کشمیر دَ پاک و هند یواہم ریاست دے۔

دغه ریاست په کال سنه ۱۹۳۷ء کئے حکومت برطانیه دمکلاب سنگوونه
 نوے یو ہندو په لاس په ۵ لکھ روپو خیچ کړے وو. وجه
 نئے دا وہ، چه مکلاب سنگه د انگریزانو سره په جگرو کئے دیساں
 سره غداری کړے وو، او د انگریزانو امداد نئے کړے وو. او د غصے
 انگریزانو ته تر پنجاب او د پنجاب ملحقة علاقو پورے د خپل
 عملداری او بڈولو موقع په لاس ورغلې وو۔ د ریاست جموں
 کشمیر تعله رقبه ۸۵,۰۰ مربع میلہ ده۔ د کال سنه ۱۹۴۳ء د مردم شماری
 په مطابق په قول ریاست جموں و کشمیر کئے د مسلمانانو نسب
 ۲۸ فیصد وو. او په قادری کشمیر کئے ۹۳ فیصد. په کشمیر کئے
 اکثریت د مسلمانانو وو۔ د ۳ جون د اعلان ترخه ریاستو ټوکن ته
 د احق حاصل وو، چه د کرم حکومت سره نئے خوبیه وی هغه سره
 شامل شي۔ په دے قانونی حق دو د ریاستو ټوکن یعنی جو ناکدوه او
 مناوا در د افیصله او کړه، چه هغوي بده د پاکستان سره شاملیني.
 په دے دوارو ریاستو ټوکن د هندو ایزو معمولی عنوان د اکثریت
 وو. خو د هغوي حکمرانان مسلمانان وو. بل طرف ته په کشمیر
 کئے د مسلمانانو ہیں زیات اکثریت وو. او دوئی ارومرو د پاکستان
 سره الحاق غوبنسلو، خو راجه هری سنگه د وکړه نوے یوهندو
 وو، هغه روښه خودا کوشش او کړو چه عنبر جانبدار پلاتے شي ولے
 عوامو ورسه اتفاق او نکرو او په اکست سنه ۱۹۴۸ء کئے په سری نکر
 کئے مظاہرې شروع شوئے۔ راجه د هغو ټولوا اخباراتو په اشاعت

پابندی اوکرلہ، کوموجہ دالحاق پاکستان حمایت کولو۔ اوہنہ
 لیدران اوسیاسی کارکنان مئے گرفتار کرپ، کوم جہ دا پاکستان پہ
 مرستہ کولو کبنتے وراندے وو۔ پہ ستمبر ۱۹۴۷ء کبنتے دپونچھ
 خلقو خو تردے اوکرہ، چہ بغاوت مئے اوکرہ او خان لہ مئے خپل
 آزاد حکومت قائم کرو۔ بیانے پہ سرینکر ہم حملہ اوکرہ او د
 دوگرہ او آزاد فوجیوں ترمینجہ باقاعدہ جنک شروع شو۔ دوکرہ
 دریاست بشپر فوج ورخکبنتے کرلی، او د پونچھ پہ خلقی مئے بے
 مثالہ ظلمونہ اوکرل۔ چک دوک کلی مئے او سیزیل تباہ مئے کرل۔
 بے قصور خلق مئے دماکھرو مولو پہ خیر ترتیغہ تیر کرل۔ نہ
 مئے بنھو تھے کتل او نہ ماسومنق تھے، نہ مئے زائر معااف کول
 او نہ رنجوں۔ بس یو غوبل ووچہ دپونچھ پہ اولس کیدلو۔
 دھندو دغے بربیت دنیا او لرزو لہ۔ او چیرو ذمہ دارو
 پاکستانی لیدرانو مهاراجہ تھے دخپل روشن بدلو لو خبرداری
 دوکرہ۔ خوہغہ پرے غوب او نہ گرولو۔ دغسے دہر اکتوبر
 نہ میکبنتے د سحد قبائلو ہم دانتظار کولو، چہ کونڈے مهاراجہ
 خپلہ غلطی باندے پوہہ شی۔ ولے هغہ پہ خپل صندھنگ
 ولار وو۔ دوئی پہ دے نیتجہ اور سیدل، چہ هغہ خپل ہندی
 ذہنیت نہ بدلوی۔ نف پہ یوہ خولہ مئے دخپل کشمیریا انو
 دومنو د امداد دیارہ جرکے من کے شروع کرپے۔ د قیام
 پاکستان نہ لبہ مودہ میکبنتے چہ د بھارت پہ مسلماناً نو

باندے ڈھندوانق ظلمونه انتہا ته رسیدلی وو، او ڈمسلم لیک
په ایماء ڈقبائی مشراف و قدھلتہ تلے وو او هرچھئے په خپلو
ستکو لیدلی وو، نو په راستو میندو باندے دوئی هم په قبائلو
کنے ڈبھارت ڈمسلم کش تحریک په خلاف زبودست اشتعال پیا
کرے وو۔

ڈپاکستان په جو پیدو داخل ھندو راجہ په کشمیری مسلماناں فو
باندے وحشیانہ ظلمونه شروع کرل۔ قبائی اولس، چھسے هم
له اول نه ھندوانو ته په نرئے زرئے کتبے خوتکید لو، ڈکشمیری
مسلماناں فو په حالت زار، لا سو لمبہ شو۔ په خلقو کتبے لوئے
جو بش و خروش راپورتہ شو او توریالی حوانان له خیرے په
یوہ خولہ ڈخپلو کشمیری درونہ په نگ ڈھندو راجہ په
خلاف ڈغزامیدان ته را اوقتل او په ۲۳ اکتوبر ۱۹۴۷ء کشمیر
ته داخل شول۔

مھاراجہ ڈدھے یرغل نه او ویریدو او ڈھند سرهئے ڈالھا
درخواست اوکرو۔ نھرو ڈخدائے نه داعنوبتله۔ فورائے ڈ
املاڈ ڈپارہ ھندی فوخونه والا لیبل۔ خو ھغوئی چہ آنرا د
فوخونه په نور ڈکشمیرنہ واپس نکرے شول، فو ھندوانق
دا کشالہ ڈمقدھ قومیوں سلامتی کو دسل تھیو۔ او دغستے په
یکم جنوری ۱۹۴۹ء په کشمیر کتبے ڈزنبدی او مشو۔
ڈکشمیر جہاد او ڈوزیرستان قبائل: ڈجنوبی وزیرستان په

خلقو چه دَکشمیر دَغزا غبن او شو، نو په یوه خوله دَشا هنزا
 ملا فضل دین، ملک خونائی محسود، ملک هکلاب خان محسود،
 صاحبَ جان محسود، هکل شاه خان زلي خيل احمد زنجي وزير او
 بادشاه خان عنى خيل احمد زنجي وزير په قيادت کېنه کشمیر ته
 روان شول۔ وله دَشمالي وزيرستان په خلقو بانده دَفقير
 ايپي^{۱۹۳۶} دَسکوت په وجه دَتره د او تأمل حالت خور وو او دَتلويما
 نه^۲ تلو فيصله چانه^۳ شوه کولے۔ آخر د همزون داوريو ملک
 بهادرخان او د راقم تره ملک زر هکل شاه عرف هکلکاف^۴ کوم چه
 په کال سنه^۵ کېنه په قبائل و قد کېنه د هند د فرقه وارانه فساد او
 په دوران کېنه بهار او نور و مختلفون بشارونو ته تله وو، رايورت شول
 او د چيلو زينتو مندو و تررو په نتيجه کېنه په رومبي حُل
 ديريش تنه غازيان تيار کرل۔ او کشمیر ته ٹي او ليلول۔ په دا
 کېنه د ملک حاجي بهادرخان حُوئه حضرت مير او د ملک حاجي
 زر هکل شاه تربور حيات خان (ایت خون) هم شامل وو د ملک
 جهانگير مدا خيل وزير، سردار حبيب الله خان تورى خيل وزير
 او ملک دوست محمد در په خيل داوري په کوشش او مشرئ کېنه
 بله لارئ خاق هم واستول شول۔ دغىي د قطبى وزيرستان شخنه
 هم په زدگونو قبائل دَکشمیر جهاد ته روان شول، دَچاپ^۶ کېنه شهادت
 نصيبي مشو او د چا مال غنيمت۔

دَکشمیر جهاد او فقير ايپي : دَکشمیر جهاد لانه و شروع شوئے

چه نئه (لاقم) او زما تره ملک زرگل شاه چاچه دهند فرقه وارانه
 فسادات په خپلو سترگی ليدلى وو، د فقير ايپي د ملاقات لپاره
 هکورويک ته ورغلو او ترهے تکي په تکي ورته د بهائى کيما، هنکيئز
 جمال پور، هزارى باع او رشید پور په سيمونکيئز په مسلمانا نافو
 باندے دهند وانو د ظلم و ستم ستر کي ليد لے حال بيان کرو او ده
 هعنوي د لاسه نه د مسلمانا نافو د تباھئي او د جوماتون د شهادت
 او بې حرمتئ عکسونه نه ورته او بسول - دغه شان نه د
 کشمیرى مسلمانا نافو د بهارت سره د جبرى ترون په حقله هم
 آگاه كړو. او په نتیجه کښه فقير ايپي په ده آماده شوچه د
 کشمیرى مسلمانا نافو په ننګ په وزيرستان کښه د غزا اعلان او کړي.
 وله د بدء صراغه دروستو افغان ايجنهان او حڅل خپل مشيران
 تره نه چاپيره شول او د ده مخه نه اوينو. خوه کله چه د
 وزيرستان غيري خوانان د کشمیر يانو په ننګ را پور ته شول نو
 فقير ايپي د خپلو صلاح کارانو او کانګرسى مداريانو د زبردست
 د باو باوجود هم په ده لر کښه خه مانع او حائل نه شو او هعنوي
 په داسه بهادرى سره او جنگيدل چه د قربانئ شره نه نه هم
 کړد نه نړئ ته د آزاد کشمیر په شکل کښه خړکنده ده -

د وزير داورو رومني جرګه :

د شمال مغربې سرحدی صوبې پولټکيل رېزديډونه په رومني
 حل يکم آكتوبر ۱۹۴۷ء د وزير داورو جرګه ميرانشاہ ته داوببله او

په برملائے ڈقبائيلى علاقے او برپيش علاقے مفروزانو ته ڈ
عاله معافی کولو اعلان اوکرو۔ ڈه دا هم اووئيل چه :
”حکومت ڈقيقريايپي په حقله دافيصله کړے
ده، چه هغه ته مکمل اجازت ده، چه ڈخپل
خوبنې په مطابق هر چرته پُرامن اوسيدل غواړي
حکومت به پرسه خه غرض نه کوي“

ڈ نزو مفروزانو په حقله ريديدونت اووئيل چه :
”ڈقبائيلى علاقے مفروزانو ته ڈسکونټ اختيلارو
اجازت ورکوله شي او که چرې ملکانان ڈ دوئي ڈ
نيک چلنۍ ضمانت کوي، نزو ڈ دوئي مسابقه جرمونه
به هم ختم شيرلے شي۔ ڈ علاقې سکار ڈ مفروزانو
مقدى به ڈجرکه په ذريعه فيصله کوله شي او
حکومت به پوره پوره نزې ورسو کوي“

ڈ ريديدونت ڈ دغه اعلان په اثر کښه دېرو مفروزانو دوغه
جوړه اوکړے۔
ڈکورېنځرکه :

ڈ پولتيکل ريديدونت ڈجرکه نه وروستو په ۶ دسمبر ۱۹۵۴ء
ڈ صوبه سرحد ګورنر په یوه جرکه کښه ڈ وزير دا وړه مشرانو ته
اووئيل چه :
”حکومت غواړي چه تاسو ڈپاکستان وفادار اوسي،“

او خپل موجیونه وصولوئی ۽

ڪورنر دا هم ورته اوؤئيل چه: ”د وزيرستان نه به فوجونه
بيرقه لين لے شي، او هم دغه شان به د توچي سکاؤ تھس ٿخه
قلع خالي کولے شي“

تولو جرڪه ايزو مشراني په متفقه طور د پاڪستان سره د
وفادارئ په اعلان گوتے او امضائڪافه ثبت کري. د گورنر د اعلان
په ترڅه گئنے د وانا نه فوج د سپتمبر ۱۹۴۷ء په ٻومي هفتاه گئنے بيٺه
د صنلعي چاونڀوئي ته منتقل ڪري شو او د ۷ نومبر ۱۹۴۷ء نه
ترجنوري ۱۹۴۸ء پوري د رزمک، ڪردئي، د مديرييل او مير علي گيمبي
د فوج ٿخه او د ته خيل، خرکمن، بويه او د وسلی د توچي سکاؤ تھس
نه خالي ڪري شول. رَمک، د وسلی، بويه او د ته خيل خاصه
دارو ته او سپاري شول. او د مير علي په گيمپ گئنے توچي سکاؤ تھس
ميسته گري شو. په دغه تولو پوسٽونڊ گئنے يو یوسٽير پولٽيڪل
خر، هم مقن، گري شو -

پاڪستان او فقيرائي:

د پاڪستان قاميڊو په وخت خفيف آيپي په خپل كاله گئنے د چل
يو زليعي دراءه نياز على خان نه پوريه بل داسه خوک نه درلود، چه
ده يو ڪٿيو مصلحت ورسه گري وه. له ده جهت چ ڪله پاڪستان
جود شو نو د گورو ڪ خينو غورنر ڀو په لمسه د ده مقناهه
ورسه رانغه. په ده پيچه جوخت د افغان حکومت پريشي هم ورته

را اور سیدل او دستختے یعنی با وجودتے په شوال او مکین کئے د فقیر
 ایپی سره لیدل کتل او کل او بیا خو درخے پسته ددہ یو ٹونما نہ کان
 د افغان حکمرانو سره د ملاقات کولو په غرض ارکن ته لاپل. د
 دغه ملاقات په اثر کئے په آکتوبر کال ۱۹۷۸ء کئے فقیر ایپی د مولوی
 محمد ظاهر شاہ په مشری کئے د وزیر محسود او د اور پيو وفد
 کابل ته واستولو. د دغه وفد دیر گرم استقبال او شو او په سلامی
 تو پونہ ورته او ویشتل شول. د راستونید و په وخت افغان حکومت
 د دغه وفد سره بریکیده پر شیر باز او اکبر جان گورویک ته را ولیبل.
 او د فقیر ایپی سره ٹے خبرے اترے او کپے. هر کله چہ بیده رخصتید
 نو دھان سره ٹے د شیوے فقیر تبود کل خاتم، د خان ضا بکل احمد
 خان بوه خیل وزیر حُوئے میرابات او غینل باندے مشتمل یوبل
 وفد کابل ته بو تلو. د دے نه علاوه د بند او چار سدے خنہ هم د
 کانگرس مکن غری د فقیر ایپی د لیدو د پارہ گورویک ته درمات وو.
 او د ده د سخر قاضی شیرزاد، چه د کانگرس حامی وو، په واسطہ بهئے
 خبرے اترے ورسه کولے. د غسی یو خوا د پاکستان نه د فقیر ایپی
 د بدظن کولو کوششونہ لکیا وو، بل خوا د خواریسم اکست ۱۹۷۴ء د
 یوم آزادی د مراسمو نه پسته هم د فوج په رض مک بریکیده هیده کوارڈ
 د ویژنل کمانڈر هیده کوارڈ، د وانا بریکیده هیده کوارڈ او د میرانشا
 د سکاؤنس په قلعہ او د سکاؤنس په قلعہ پوسټونو تر پیر مودے
 له مددی خیل طوری خیل وزیر وو چه په شکمتوئے کئے او مسیدلو. په په د

پوره لاء انگريزانه بيغ یونين جيک ربيدو. دغه رنگ د صوبه محدود
کورن سرجارج کشکهم انگريز وو. چيف سيكريتري انگريز وو. د
قبائلوريه ميلو هئ ميجر کاکس انگريز وو. او د جنوبي وزيرستان
پولتيکل ايجنت د انکن انگريز وو. لنده داچه قانون هم د انگريز
وو. دغه قول داس عوامل وو، چه د فقييرائي پي او د پاکستان په
ماين بکنه د بد ڪيماني یو لوئي خليج پيدا کړه وو.

چونکه فقييرائي سياسي لو بغاره نه وو، په ده وجه چه
کله د کانګریس غزو، د افغان حکومت ايجنتاون او خپلو مشق راينو
ده ته د پاکستان غندنه شروع کړه، چه پاکستان اسلامي حکومت
نه ده بلکه هغه د انگريزانه زوري حکومت ده، نو ده هم ورو
ورو ترنه نه په ډوډه کيدو شو. د ده سره سره ده ته دا
خوش فهمي هم درورياندې کړه شوه، چه :

”که ته د پښتوستان په نوم ڈيو آزاد مملکت
اعلان اوکړه، ندويس، بهارت او افغانستان دریو
حکومتونه امدادرکولو ته تيار دي. دغه به یو خوا
د پښتنو آزاد مملکت قامُ شي او بل خوا به آئين
مُصطفی پکنې جاري شي“

آخر داچه فقييرائي د دغه سياسي لو بغاره په شنوباغونه
او غوليدو او د پاکستان په خلافه د ڈيو آزاد مملکت اعلان
اوکړو. او ماسکو، کابل او دهلي نئه بنه تشهير شروع کړو.

په ده سلسله کښه ده یوقاضي هم مقره کړو، چه دده له
 خوانه بهئے په وزیرستان کښه مقدے فیصله کوله۔ کال ۱۹۳۸ء
 کښه چه دغله او رخت سخت قلت جوړ شو، نو فقیر ایپی د قبائلو
 د آسان تیاد باره په اړه کېن او مرغه کښه د رخت کو د امونه هم پر استل
 د افغان حکومت ایجمنهان یو خل بیا ګورویک ته راغل او د ګورویک
 نه د مداخلیلو تر شیخ نه پوره او ګھر جیدل او هله ته د ملک
 خاندان تره عبد الله خان عرف ماریتی سره خبره اړکړه.
 دوئی ماریتی ته او وئیل چه د کال ۱۹۳۷ء نه چه د پک ملک
 د هلوکلو په وجہ افغان حکومت ستاسو کوم موجبونه بند کړی
 وو، هغه به بېرقه دوباره در کوله شي۔

مارچ ۱۹۳۸ء کښه فقیر ایپی د مولانا محمد ظاہر شاه په مشروئ
 کښه د وزیر دا وړو یو بل وغد کابل ته واستولو. دغه وغد په کابل
 کښه د بھارت سفير سره هم ملاقات او کړو۔ او س د حکومت پاکستان
 او فقیر ایپی ترمینه ناچاق را پیدا شوہ۔

افغان حکومت ګورویک ته د نام نهاد پښتوستان عمله
 راوستله۔ پرسیں نه اولکلکو او خلقو ته باقاعده تنخوا کانه مقرر
 کړے شوے۔ او د هند خنہ تخربی مواد او دارو مردکی را چلید.
 لنډه دا چه ګورویک کښه به د پاکستان په خلاف د وزیرستان
 په زونکونه نقویں راغونه وو او جر که مرکه بهئے کوله۔ د اسلسله
 تر دیں سه موده رل سه اوږده شوہ۔ او په ده دوړان کښه کله ناکله

ویر ناخوشگوار واقعات ہم پیسیدل - د جنوری ۱۹۳۸ء پہ آخر
 کئے یوہ داسے دله ہم رپورتہ شوے وہ، چہ هر قی د فقیر ای پی
 تر جعلی امدادا کانولاند د پنچ جواہر لال نہرو سره د خط و کتابت سلسلہ
 قائمہ کرے وہ - دغہ خط و کتابت د ملیشیہ د یو یانی سپاہی اول حس
 خٹک پہ ذریعہ جاری شوے وو۔ ولے دغہ سلسلہ او بردہ نہ شوہ۔
 او پہ دویم ٹل اول حسن سره د خطہ پہ حیدر آباد کئے مکر قفار
 کرے شو۔ دغہ خط پہ ہر مئی ۱۹۳۸ء لیکے شوے وو۔ د ۲۸ جون
 ۱۹۳۸ء "دان" اخبار پہ صفحہ ۳ شائع شوے وو:

"بخدمت جناب والاشان پندت جواہر لعل نہرو
 بادشاہ ہند دام اقبال"

گزارش بحضور النور اینکہ مستی اول حسن آجناب سے بہت
 خوش ہو کر واپس آیا۔ میں بہت مشکور ہوں کہ جناب نے
 زبانی گفتگو کی۔ گزارش ہے کہ پاکستان نے یعنی انگریز نے
 بہت عرصہ سے کشمیر میں تکلیف بنارکھی ہے۔ خدا مجھے اور
 آپ کو توفیق دے کہ ہم الہائیں کشمیر کو اس آفت سے
 بخات دلائیں۔ خدا کے فضل سے اب پاکستان کمزور ہو گیا
 ہے اور کچھ نہیں کر سکتا ہے۔ تیسرا بات یہ ہے کہ جو ہبھی آپ
 کی مدد ہم کو پہنچ جاوے تو میں سرحدی لوگوں کو ایک دم لڑائی
 پر مجبور کروں گا۔ کیونکہ کافی عرصہ سے پاکستانی یعنی انگریز نے
 سرحد کے لوگوں کو بھوکا مارا ہے اور ننگا کر دکھا ہے جس وقت
 اپنے وطن میں ان کو امداد پہنچ جاوے تب وہ معقول تخفواہ پر

میرے ساتھ شامل ہو سکیں گے اور آپ پندرہستان کی طرف سے
حلہ کر دیں گے۔ اس بار اول حسن آپ کے پاس آ رہا ہے کیونکہ
کابل کے بادشاہ نے سب سفیروں پر سخت پھرہ بھایا ہے،
اس لئے آپ کے سفیر تک پہنچنا مشکل ہے۔ اس لئے بہتر
ہے کہ اول حسن آپ کے اختیار سے کابل میں آپ کے سفیر کے
پاس یہاں جہاز میں جاسکے۔ تب وہاں سب کام تسلی بخشن ہو گا۔
اول حسن آپ کی خدمت میں ضروری باقین بیان کر دے گا۔
تسیمات۔ دستخط فقیر اپی ۔“

پہ دغہ موقع ڈاول حسن سره ڈ فقیر اپی تردد سخط لائند
یوبیل خط ہم نیولے شو ہے وو۔ داخل خط ہم پہ ۶۰ مریٰ شلہ لیکلے
شو ہے وو۔ او ڈھنے افسر پہ نوم وو، ڈچا سره چہ اول حسن پہ
رومی خل دھلی کنے ملاقات کرے وو۔ ڈخط مضمون پہ لاندیں
دول وو:

”علی جناب جو نیل صاحب؟“

عرض ہے کہ اول حسن نے آپ کی بہت تعریف کی ہے۔
میں جناب سے بہت خوش ہوں۔ مجھے ائمہ ہے کہ آپ آئینہ
بھی میرے ملک کی حالت سے پنڈت جی کو باجز رکھیں گے۔ تاکہ
ہمارے کام میں کوئی نقصان نہ ہو۔ تسلیمات۔ یہ اچھا موقع
ہے، ہمیں آرام سے نہیں بیٹھنا چاہیے۔“

ڈاصلم خان واقعہ: ڈاکستان او فقیر اپی پہ مابین کنے چہ

کوم تراخه واقعات را پورته شوی وو، په هغه کښه ڈاسلم خان
 واقعه ڈهغه وخت یوه نو سه تخریب کاری وو - په ۱۲، دسمبر ۱۹۷۴ء یو
 نامعلوم سری ڈقطبی فنیرستان نائب پولیمیکل افسر اسلام خان
 ګنله پور په نوم دده نوکرته ڈ لرکی جو یو ورکوئے بکس او یو
 خط حواله ڪرل - په دغه ورخو کښه اسلام خان په رخصت تله وو
 کله چه هغه راستون شو - نو ما بنیام نوکر ورته هغه بکس او خط او بیو
 اسلام خان چه خط پرانستو نو په هغه کښه ڈ بکس کنجی وو - او دا
 هم یکلی وو چه دغه خط ڈ ملک صادقی کابل خیل وزیر له طرف
 نه ده او په بکس کښه خفیه دستاویزات دی، کوم چه ما ڈ
 گورو یک نه را وری دی - اسلام خان ڈ بکس ڈ خلاصلو دپاره چل نوکر
 ته کنجی ورکړه - هغه چه ڈ بکس نه سرپورته کرو نو ناخاپه ګوز شو
 اسلام خان او نوکر دواړه زخمیان شول - نوکر خو په هسپتال کښه مړ
 شو - ولے اسلام خان به تر مګه پوره په پښه کښه درد محسوسولو
 وروستو معلومه شو ه چه په بکس کښه بېم نصب شو ه وو - او
 ګنکشن ڈ بکس ڈ سر سرع وو - دا بکس په گورو یک کښه مکبات
 نو سه ڈ مائیز مدا خیل وزیر جوړ کړه وو - او په ده تجربه
 کښه ڈ خیل گوتے هم ضائع شو ه وسے - ڈ ده واقعه نه علاوه
 ڈ معمولی نوعیت نو هم گنډ شمندانه واقعات رو فنا مشول - خو
 په ۲۹ جون ۱۹۷۸ء ڈ ملخوداورو، په جولائی ۱۹۷۸ء ڈ خدر خیل
 وزیر، په یکم فروری ۱۹۷۸ء ڈ ملک اثر د رنیارت، په ۱۲ جو ۱۹۷۹ء

دَ مَغْلُكِي ، په ۲۶، جولائی ۱۹۵۷ءَ دَ وَانَا په احمدزاده وزیر، په ۹، ستمبر ۱۹۵۷ءَ دَ مَكِينَ درې او په ۳، اکتوبر ۱۹۵۷ءَ دَ دَانَا او شولم په سیمِون کېنے چه دَ پینتو نستان په حقله کومے غونډو هے کیدے په هغه باندے دَ بمباری په نتیجه کېنے یو شمیر وژلي ژوبلي واقع شوي وو۔

میرا نشاہ ته ذلیاقت علی خان را تک :

دَ پاکستان وروجینه وزیر اعظم لیاقت علی خان په ۱۶ جنوری ۱۹۴۸ءَ میرا نشاہ ته را غلو او دَ وزیر دا وړو سرکردہ ملکانو سه شئے جرکه او کره او دائے ورته او ویئل چه :

”زَهْ تاسو ته يقين درکوم چه دَ قبائلو دپاره د پاکستان په نوی اسلامی مملکت کېنے روښانه مستقبل پروت ده، حکم چه دَ دغه حکومت بنیاد په مینه او عالی اسلامی وروړوئه باندے اینښوده شوئه ده“

وزیر اعظم جرکه ایزو خلقو ته د فوجونو د اخلاق په لرکې هم او ویئل چه: ”دا د حکومت پاکستان پالیسی نه ده، چې پڅیله علاقه کېنے فوچونه استعمال کړي“

وزیر اعظم چې خبره ختم کړي، نو جرکه ایزو مشرانو د ده تر وړاندے د کشمیر د مسلمانانو په زیتون حالی دیما فسوس بنکاره کړو او د ده شخنه ته د خپلو کشمیر یا یونورونۍ د دمدا دپاره

اجازت او غوښتو. جوکه ایزو مشرانو په داموقعه خپل لوئه میله
ته د قائد اعظم ریلیف فنډو د پاره د وړه زړه روپی هم ورکړے.
ذدة د تګ په وخت په دا فنډو کېنه د نور درې زړه روپواضافه
اوشهو. په آخزد وزیرستان مشرانو ده ته او ویل چه:
”موږو په پاکستان کېنه خپل شمولیت افتخار کړو؛“

د دنکن قتل:

مولوی نظم خان د سراړو غه بولولزی محسود وو۔ پلارئے په
پیوژرې مشهور وو، کوم چه په خیسانه کېنه د مرغه په مقام
په یوه انبته کېنه شهید شوې وو۔ هه خونظم خان د ټکنو
سیکانو او ګورکیانو خنہ د پلاس بدلته ده، وله د ده زړه لا
پرسه سورې شوې نه، وو۔ کله چه په هند کېنه د انگریزانو د استخاري
قوټ ساه او ختله او دوئی ورو ورو په وتوشول، نو په یکم جون
شلکله د جنوبی وزیرستان د تکن نویه انگریز پولټیکل اینجنه هم په
سراړو غه کېنه د محسود و زیرو سره الوداعی جوکه کوله۔ په ده موقع
نظم خان هم موجود دواو په زړه زړه کېنه خوتکیدلو۔ د خپل
اسلامی صینه او انتقامی جذبې له کبله په ئاڼ پوهنه شو او په
دنکن وړغوته شو۔ په تماچمه هنښه کړو او سورې سخن کړو۔
د دنکن په مرګ لويه هنګامه جوړه شو. او په نتیجه کېنه نظم خا
هم په کولئی کېنه پت شو او د شهادت جامئه نوش کړو۔
فقیرابې په ته د حقیقت جو تون: د افغان او بهاری بادارانو په

مرسته او دَخِلُوْکم فهمه صلاح کاراون په مصلحت فقیرایی ترددی شد
 موده راسه دِپاکستان په خلاف خپله رویه بدله نکړه۔ آخر ده
 دیں غور و فکر او ترڅو تجربونه پسته دا ورته معلومه شوه، چه
 نه خو پاکستان غیر اسلامی حکومت ده، او نه دهلي او کابل په
 خپلو وینا کانو کښه رشتو نه دی، بلکه دواړه (دهلي او کابل) دَخِلُو
 اغراضو دپاره په غلطه طریقه ګورو یک استعمالوی۔ او س فقیرایی
 ورو ورو د دواړو مملکتونو خخنه په دده کیدو شو۔ افغان حکومت
 چه پرسه پوهه شو، نو هغه هم په چل ول سره د پښتو نستان
 عمله، ایجمنان او سازو سامان د ګورو یک نه ګردین ته متقل
 ګرل۔ او هم هلتنه نه د قبائلو دپاره مرکز او تاکلو د فقیر
 ایپی خصوصی او معتبر خلیفه کانو مولوی محمد ظاهر شاه، فقید شیر علی^ع
 خان عرف جنگی ملا، مولوی ولاد شاه، عبدالله خان عرف ماریتائی^ع
 غینزی او خلیفه عبد اللطیف چه د احال اولیدو، نو هغه هم له خیر^ع
 افغانستان ته لارل۔ فقیرایی یکی یواخه په ګورو یک کښه پاته شو.
 او په وزیرستان کښه نه د افغان حکومت په خلاف دورې شروع
 ګری، د دوسلی په مقام نه یوې درنے جرګه ته، چه راقم
 هم پکښه موجود وو، بر ملا اعلان او کړو چه:

”ندو نه؛ افغان حکومت زه تراو سه پورے په
 مغالطه ساتله وم او د اسلام په نوم نه سخت فریب
 را کړو۔ که چرې افغان حکمرانان بیا زما په نوم کوم

قسم پروگرام جدول غواړی نو تاسو هیڅ همکارۍ ورسو مه کوي ۔
 د ده نه پسته فقین آپي بېغى خاموشی اختیار کړه. د پاکستان
 سره به نه، د شمنی کوله او نه، دوستي، حکم چه د شریعت محتدی
 نفاذ پکې نه وو. د ګډه شان د افغان حکومت سره هم د ژوند تر
 آخري سلکو پوره تعلقات او نه ساتل. دابیله خبره وه، چه د
 افغان حکومت په ترغیب د فقیرایپی له خوانه خود ساخته ځاندګان
 ډاغښې شوی وو، او د پښتو نستان د تحریک په سلسله کېنه به نه
 ګټه وته کوله. فقیرایپی په دا سه خود ساخته خلیفه ګانوں باندې
 خو خو حله اشکرکشی
 او کړه او کو دونه ورته او سینل -

د آزادی د شمع د ګډه پتنک، د اسلامی نگ و ناموس د غړجان
 نشار، د روحا نیت د فیض د ګډه سوچشمہ او د نړۍ په منع د ګډه منله
 شو سه ليهار آخر د پنځلسیم او شپارسیم اپریل ۱۹۹۶ء په مینځنې مشپه
 په خپل مرک په حق او رسیداو. د ګډه مجاهد اعظم په جنازه کېنه د
 صوبه سرحد او پنجاب په لکونو خلق شامل وو. او کور په کور ویره
 کیدل. د وزیرستان د ګډه مردانه په ګور ویک کېنه ځناع من یوئه او چې
 غښدوی په سرخاوارو ته او سپار لے شو -

فقیر ایپی زموږ یو محبوب روحا نی شخصیت او قامی راهنما وو. د
 برطانوی تسلط په خلاف به دده په بې پناه ټربانیو باندې تل تر
 تله پښتو مخوا ویلاری. فقیر ایپی هیڅ قسم اولاد نه در لود. د ده د

مشرقوب پتک ددہ دلی و دارئ نیاز علی خان په سراو تھے لے شو او
خلقو د امیر خطاب و رکرو -
امیر نیاز علی خان :

امیر نیاز علی خان په کال سن ۱۹۳ء کئے زینید لے دے۔ پلاسٹے
مکل زا علی خان نومیدو۔ امیر نیاز علی خان چہ په بنه گجد پوهید لو
نوه غہ وخت د وزیرستان گکہ د سیمہ ویرانگر یزانق ته اور شوے
دہ۔ ویر د دہ ترہ فقیر آپی ته، نو نیاز علی خان ته داسے ما حول میسر
نہ وو، چہ کوم مرrocجہ علوم لے حاصل کری وے۔ دخپل ترہ د طویل
جهاد په دوران کئے به کله د یوے اونے لاندے د چانہ یو خو
تور تکی زدہ کرل او کله د بلے، چہ نن لئے هم په ذهن کئے ناست
دی او د یو بنه عالم په شان پوھه لری۔ د شمالی وزیرستان یوسابقہ
پولتیکل ایجنت سید مظہر علی شاہ د امیر نیاز علی خان په حفلہ دخپل
ذاتی رخشش په موجب دخپل کتاب "دی سم انگ اپ" په صفحہ عن
او صفحہ عکے باندے چہ خہ لیکلی دی، هغہ قابل افسوس

دی -

د چا په ذات حبلے کول یا بھتائ ورپوئ
تپل، هم د اخلاقو او شرافت له منځ عندي لے
کیږی او هم د قلم سپکاوے ګنډ لے شي۔ بیا
په تیره تیره یو ستانه دار لیکوال ته خودا سے
فحش وینا هیچ زیب نه بخښی -

وايم چه آميرنياز على خان يوه دا سه هستي ده چه نه صرف
 پولتيكل انتظاميئه ته بلکه د بشپه وزيرستانی معاشر د پا ده وجود
 اشد ضروري ده. د فقير ايچ په لاسو تربیه شوئه دغه مرد آهن
 نه يولئه يو عابد، متقي او روحاني مشرده، بلکه يواوچت سيا
 مدار او قوي شخصيت هم ده. د ده قول و فعل په اولس بازد هے
 اثر انداز اوسي. او د وزيرستان په قبائلی ثوند کنه مؤيش او
 شاندار رول لوبي. تراوسه چه ده د اولسي تنازعات، مذهبی
 بدعتيون، روايتي دشمني او سماجي بديو په حقله کوم اصلاحی
 کاوشنونه کري دي، هنخ يوخوا وزيرستانی معاشره ته خلا جښله
 ده، او بل خولئه دده په شخصيت کنه کشش پيدا کړه ده. د
 ده نه علاوه اميرنياز على خان چه د اولسي بنېکړه په لړ کې پېڅلوا
 ذاتي مصارفو کوم کارونه کري دي، هنخ د ستائينه جوکه دي. د رنګ
 په سره دار الگو کنه دده تعمير کرده وي (۷۱/۱۸) يوه شانداره کارنامه
 ده. دغسه د ده په کمک په وزيرستان کنه خامه په
 حلئه اسلامي مدرسه هم پرانسته شوئي دي، چه کنټ طلباء
 پکنه ديني سبق حاصلوي. او په خنو پسماند سيمو
 کنه ټولويشي مقرر هه کري دي چه د اولس ترميخت
 د زور زياتي او د بدو دوا جلو فتح نيوه کوي. اميرنياز على خا

82991

دَفْقِيَارِيَّچْ جانشين امير نياز على خان ايچَّ
چه دَمَاشِرَه دَنَا سور دَپاره دَنَشتَر كار كوي

87/2

په گو رویک کنې د فقیر ایچ آخیر آرام کاه

په خپل ٿوئندکي یو ولاده کریے دے او قول پنځه ځامن لري - هشر پکنے الحاج نور زاده خان دے . وړپه الحاج نور ولی خان ، الحاج شیر محمد خان مولانا عبد الجليل خان او یه قولو ټکنے کثر مولانا عبد الوهاب خان دے .

فقیراً یعنی داغیارو په نظر کښې :

فقیر ایپی ڈا وزیرستان یو دا سے عظیم مشروو، چه ڈا خلقو پہ نزد
 بہٹ حکمرانی کوله۔ هغمہ یو غیر معمولی شخصیت وو، کہہ ڈا دئے
 ستائیٹھ ڈا چا غیر ڈھولے نہ والو بیدے شی نوزیات اعتبار بدائلی
 میجر جنرل ہے۔ جی۔ ایلیٹ پہ خپل کتاب "دی فرنٹیئر ۱۹۳۹ء کے
 لیکی چہ: "ڈا کال ۱۹۳۶ء مہماں صرف ڈیوسپری فقیر
 ایپی پہ خلاف وو۔ پہ دئے چہ خومرہ بمونہ غور حیلہ
 وو، پہ هغے کہنے کہ یو بہم پہ دئے باندھ لکیدے تو
 نو دعہ جنگ بدھ ختم شوے وو۔"

د ”نارتہ ویست فرنٹئیں، پیپلن اینڈ ایونیس“ لیکونکے ارتھر
سوں سن ڈھپل کتاب په صفحہ ۳۷۱ باندھ لیکی چه:
”قبائل ڈمُثرو لیدھ راون یوہ سلسلہ لری چہ په هغتو
کبے میرزا علی خان چہ علم طور ڈفیقرا آپی په نامہ شہوت
لری، خپل ہان ڈیو غیر معقولی مدبّر او تغیر پذ میر
شخصیت په حیث ثبوت ته رسولے دے“
جنل ہولکو زور تھے په ”دی پتھان بار ڈلیندو“ کبے لیکی چه:
”په کل ۶۷۹ھ کبے ڈفیقرا آپی ڈمع نیوی ڈبلہ دیش زرہ

فوچ میدان ته راوې وو، مګر کامیاب نه شو فقیر صاحب
 به د مارمھی په شان د فوچ د لاسوونه او وتو“
 روزنامه“لندن تائمنز“ د ۲۰ اپریل ۱۹۸۱ء په گزنه کېنے د فقیر ایپی
 په مرک د عقیدت اطهار په دهه تکو کېنے کړے وو؛
 ”هغه یو روحانی بنړګ او باصوله انسان وو ده د
 انګریزوں په خلاف د قبائلو بغاوت را پورته کړے وو، او
 پخپله د هنځه روح او جرنیل وو“ مخکنې لیکی چه:
 ”دده د وفات په دغه خبر به، کوم چه دده غونډ
 د یو معزز او مصمم اراده دشمن په حق کېنے درکړے
 شوئه ده، هغه فوچ او پولټیکل افغان دیرافسوس
 محسوسوی کړو چه په سرحد کېنے ملازمت کړے وو؛
 د قطبی وزیرستان پولټیکل اینجنتی سی-بی-دیوک په ”بار د سا
 اید منسٹریشن رپورت آف دی نارتہ وزیرستان اینجنسی فاردي ایں
 ۱۹۸۱-۳۲ء کېنے د فقیر ایپی په حقله دا س لیکی:
 ”فقیر ایپی د کرامت خبتن ده او عام اولس ته ده
 دعاګانه بهترین چنت، او بشيره په دنیا کېنے تباھي او
 عقبی کېنے دونځ ده؛“

عبد الولی خان په خپل کتاب ”ربنټیا ربنتیادی“ کېنے د سرجارج
 کننکهم دا ئری“ ترعنوان لاندے په صفحه ۷۷ لیکی چه：“دیورې د
 جنګ د شروع کیدو نه پس پیښیانو د افغانستان په حکومت زور

وچولو چه هغه ده جرمنیان دَخِل ملک نه اویاسي په افغانستان
 دَنْدَر اوپېلو په خاطر یوشامي پير پېړنگیاټو راوست چه هغه په
 قبائلي علاقه کېنه د افغانستان د حکمرانه کورنۍ په خلاف خلق راپورت
 ڪري. پېړنگ چه کله د افغانستان د حکومت د طرفه مطمئن شو
 نه همدغه شاهي پېرنې په وزيرستان کېنه د وانجاونږي ته راپورت
 او ورسه په پېښو ډیشنبند پونده فیصله اوشه - شامي پير چه خنکه
 اول نه وو، داسې بیاغیب شو. چه دا کار اوشنو نو په لندن کېنه
 وزیر هند له نه خوند ورکړو. والسلئ ته لیکي چه کوشش وکړه
 چه داسې یوه سودا د فقير ايپي سره هم اوشي. د هغه په جواب کېنه
 والسلئ خپل خط کېنه لیکي (۱۹۳۸ء) ترجمه:

”فقير ايپي سره د شامي پير رنگ سودا نه کېږي،
 ولے چه هغه نه صرف زموږن لاره له نه راحي بلکه
 په هېڅ شان هم خرڅیني نه ما به کله خوک
 د ده سرکش ملا نه خلاص کړي“

میلن هاوشن په خپله طویله مقاله ”ون مین ګیښتې ډایپاپو“
 کېنه لیکلی دی چه فقير ايپي ته به د جرمي او اتلوي نه امد ملاویدو
 او د هټلر ایجنته وو. خومره د تعجب او تاسف خښ ده، په
 ده ګردہ نړۍ کېنه داسې خوک دی، چه دَخِل دشمن په مقابل
 کېنه خپل ځان نه، قوي کوي او یا د چا د مرسته احتیاج نه لري.
 ولې د ده دامطلب خونه وي، چه ګنې هغه کس د خپلو

مرستیالو ایجنت وی۔ فقیر آپی ڈیو داسے غاصب طاقت په خلاف توره اوچتہ کپے وہ، کوم چہ ڈدہ په جدی خاورہ اوجدی مذهب باندے تجاوز کپے وہ، دا بیله خبره ده، چہ کوم دشمن ڈدہ وہ، هم هعہ ڈجرمنی وہ، نو دا فطری خبره ده چہ ڈشریک دشمن په خلاف بہ ڈگوروبیک، جرمنی او اتھی ترمینھہ ذہنی اتحاد او اخلاقی مرستہ هم موجودہ وی، ولے په دوئی کبنتے چاہم مالی او مادی امداد نہ ڈے ورکپے۔ لہ دے نہ پرتہ په کرچہ دنیا کبنتے ڈآزادی جنک کونکو ته مہذبہ دنیا مالی او فنی امداد ورکوی۔ الجزاير، ویت نام، چین او افغانستان ڈمہذبہ دنیا ڈمالی، اخلاقی او فنی تعاون په بونکت آزادی حاصلہ کپے ده۔ ڈغیر قوم خلق روکہ په فقیر آپی باندے هر خومره الزامونہ تپلی دی، هفہ حق بجانب دی۔ حکہ چہ، فقیر آپی دوئی ڈزینتو مشکلاتو او تلفاتو سمع مخاغن کری وہ، ولے کہ خپل خلق پرسے ڈتور لکولو سہوہ کوی نو دا به دیرہ بے مروقتی وی۔ فقیر آپی ڈبر صغير په حصول آزادی کبنتے هفہ هومره مصائب کاللی او قربانی ورکری دی، خومره چہ ڈپاکستان په ندو لوئو لوئو لیدارانو پورے منسوب دی۔ ولے ڈدھے باوجود سید مظہر علی شاہ فقیر آپی جرمنی ایجنت گنھی۔ ڈدھے نہ علاوه بناغلے عارف محسود په "وزیرستان کرم سے گومل تک" کبنتے په صفحہ ۲۸۸ باندے ڈ۔ "فقیر آپی کی بوسی اور عروج کے اسباب" مترجموات لاندے دا وینا چھے: آپ کے والد ملا ارسلان خان مولوی گلاب دین کے

خلیفہ تھے۔ جس نے انگریزوں کے خلاف کئی مہماں سر کی تھیں۔ وہ انگریزوں کے انتہائی مخالف تھے۔ لہذا مجاہد باب کے ہونہار بیٹے پر اثر فطری بات تھی۔“ ہم پہ حقیقت مبنی نہ دہ، حکم چہ نہ خو مولوی کلاب دین پہنچاہ د انگریز اپنے پہ خلاف جنکونہ کپھا دی، او نہ د فقیر ایپی قبلہ کاہ ارسلان خان د دہ خلیفہ وو۔

عارف صاحب مکتبے لیکی چہ：“ دوسرا سب ۱۹۳۱ء کے انگریزوں کے خلاف چہار میں اُس کے دو بھائیوں کی شہادت پر وہ بڑی طرح برہم تھا، لیکن مناسب موقع کی تاک میں تھا۔ اور جب قدرت نے موقع دیا تو اس نے اخلاقی سے اپنے ذاتی اور قومی دشمن انگریز سے مقابلہ کیا اور اس کو بھکن پر مجبور کیا۔“ داہم صحیح نہ دہ۔ حکم چہ نہ خوبہ کال ۱۹۳۱ء کبھے د فقیر ایپی دوہ درونہ شہیدان شوی دی او نہ درستو، بلکہ د دہ تول درونہ وخت پہ وخت پہ خپل مرک پہ حق رسیدلی دی۔ د فقیر ایپی د غزا کا انو نور معرکات داسے بیانوی：“ مراءات پر چند ملکوں اور سرداروں کی اجارہ داری تھی۔ نوجوان چاہتے تھے کہ وہ بھی ان مراءات اور رجسٹریشن سے فیض یاب ہو سکیں، لیکن ملک اُن کو آگے بڑھنے نہیں دیتے تھے..... لہذا وزیرستان کے نوجوان انگریزوں اور ان کے گماشوں سے زور آزمائی چاہتے تھے۔“ دا ۱۹۴۷ء کو تھا بھتان دے۔ د انگریزانوں سرو چہ د فقیر ایپی پہ وخت ہر خوشہ غزا کا نے شوی دی، د هغ غتی سبب د کفر او اسلام معاملہ او د اسلام بی بی واقعہ وہ۔ کہ چرسہ دوئی د انگریز اپنے نہ د کومو مراعاتو طبع لر لے نو ہغنوی بہ ورتہ پہ دیر خہ انکار نہ دے کرے۔ پلتے

شو فقیر ایپی، هغه خو د دنیاوی خواهشاتو نه بالاتر شخصیت وو، د هغه هر دم او قدم د ادھے پاک د خوشندی او د هیواد د آزادی د پاٹ وو. له دے نہ پرستہ فقیر ایپی یوہ بزرگہ هستی وہ او د کرامت خبلاق وو، ولے دلھے نه، لکھ چنگھے چئے عارف محسود صاحب د خل کتاب پہ صفحہ ۳۳۲ لیکی چه :

”ملک گلاب خان کا کہنا ہے کہ جب میں اس کے رہائشی غار میں تھا داخل ہوا تو فقیر ایپی غار کے آخری کونے سے ہوا میں اڑ کر میرے قریب مصافحہ کیلئے آیا۔ جوہنی میں نے مصافحہ کے لئے ہاتھ بڑھا وہ ہوا میں معلق اڑتا ہوا آہستہ آہستہ اپنی نشست کی طرف جا رہا تھا لیکن اس کامنہ اور ہاتھ میری طرف تھے۔ ہوا میں معلق اڑتا ہوا اپنی سیٹ پر ہبھج گیا“

زہ عارف محسود ته داعرض کوم چہ فقیر ایپی پہ خل ٹوند کبھے چرھے ہم فوق العادہ کارونہ نہ دی کری۔ د سلطنت بروطانیہ غوندھے عظیم طاقت سرخ پہ تشور لاسو مقابلہ کول او بیا ھنخ تہ بدتین شکستو ورکول د دھنعت کلامت وو۔ د غسے د جنل کولیج او د هغه د ملکرو داوینا چہ: ”د فقیر ایپی سرخ به پہ ہرہ موقع ضطربی ذرا یعنی همکاری کولہ“ بل کرامت وو۔ د دھے نہ ماورا د فقیر ایپی غوندھے لوئے ھستی پورے داس واقعات منسوبول چہ عقل نہ مق، د افسوس قابل معلومبری۔ د ”فقیر ایپی“ پہ صفحہ ۳۳۲ باندھے دغه وینا چہ ”فقیر ایپی“ نے مہدی بنشنے کی تجویز حکمرانی“ ہم یوہ خود ساختہ افسادہ چھیٹ حقیقت لئی۔

د فقیر ایپی جنگی نظام

فقیر ایپی^۲ مستقله قولی نه در لوده. د ملیشیه^۱ یا فوجی فرار یابنوفیا مقامی خلیفه کافو او نام تو غازیانو نه علامه نور د تول لشکر به په داسه نقوسو مشتمل وو، کوم به چه د حکومت برطانیه نه پیت په پته راغلی وو. دغه خلق به خوک تلل او خوک راتتل. کوم خلیفه به چه یوئے سیمئه ته د غازیانو دله بو تله نو د هنخ خانه مقامی خلق به هم په پته ورسوہ ملگری شول او په فیدنگی په ئے حمله او کړه. د حمله نه پسته به فوراً خپلو خپلو کلیو ته ستانه شول او خیدنگی ته به یواخه همه خلیفه خلے شو. فقیر ایپی^۲ د مختلف خلیفه کافو تر مشری لاندے واره^۳ واره^۴ لشکر ونه جوړ کړي وو او جدا جدا موکزوونه^۵ ورته تاکلی وو. د لوئه حمل په شکل کښې به له خیږي راغنو بدیل. او بشه منظم جنگ به نه کولو. د غازیانو د جنگ طریقه به عموماً ګوریله ډول وو. چه په یوه علاقه کښې به نه یو خل برمید او کړه، نوبل به نه په بله کښې کولو.

د انگریزون د اقاعدہ وو، چه کله به د فوج یا ملیشیه^۶ گشت و تلو یا به په محل پیش قدی یا پسپانی کید له نو په تلو کښې به د غروون په چه دو کښې حفاظتی پیکتیونه او ګولے شول. د فوج زیارتہ برخه به چه تیره شو، نو د پیکتیون سپاهیان به هم ولد په ولد و هر پسے را پا خیدل او تر کیمپ رسید و پوری سه به په ده ډعل رعن وو. د غازیانو دا معمول وو چه عموماً به نه د بربکیده حفاظتی

پیکتوبن داگیدول او د زینتو تلفاتو سره به نه مخاغن کول. کله په نه
رئیس کاره (رسوتی دسته) باندے هم حلے کړي. د حملو په دولان کېنه
به غازیانو د حفاظتی پیکتوبن او د رئیس کاره سپاہیان د بریکلیدونه
جدا کړي. هم به نه سټ کړي او هم به نه وسله ترنه ولجه
کړي. د جنکی طیارو خنډ به د حفاظت له مخ غازیانو په سرونو
شنډه منډکی تړل. طیاره به چه پرمه را برابر شوه نو دوئي به
په څاله کېښناستل او دا سه رسادزه به نه پرمه او کړي په چه د تکه
به نه بنکته را ګذار کړي. د جنک په دولان کېنه به مسلمان سپاہیانو
په غازیانو رسادزه نه کوله او دغه د دوئی ترمینځه د شناخت
خښه وه. مسلمان سپاہیانو به عموماً د غازیانو د پاره په څلومو چوچ
کېنه میکzin بخولو او د نشان په طور به نه په هغه څاله ډکي
لکول. غازیان د سره بلد وو، د ډکو په لیدلو به نه هغه څاله
اوکنستلو او میکzin به نه را بېخیده کړي.

د زخمیانو او رخوړالو د پاره فقیر ایپی پوهیه جراحان او حکیمان
ساتلی وو او د علاج و معالجه هر قسم سهولتونه به ورقه فراهم
کېدل. فقیر ایپی پنځله هم یو زبردست حکیم او ماهر امراض وو.
څوک به چه د هسپتالونه نه نامیده شول، نو خدا نه پاک به د
ده په مجرباتو شفا و ذکره. په مال غنیمت به فقیر ایپی هیڅ غرض نه
کولو. که چابه پنځله مرضی پینځمه برخه و ذکره خو بنې، ګښی
مطلوبه به نه ترمه نه نه کوله. ولجه شوھ درنه وسله به نه

ترے نه په بیعه اخستله او هم دوئی ته بهئے پستنه ورکوله-
 دَخْلِیفَهْ توب اعزاز به هغه ممتاز مبارزینو ته بخبله شو- کوم به
 چه دَخْلِلَ جنگی فراست، قائدانه صلاحیت او بے مثاله حوصله او
 همت له کبله مخورین وو-

دَفَقِيرِيَّيِّ تُوبَونَه :

هـ خـو فـقـيرـيـّيـ دـخـلـ عـجـاهـدـاـنـهـ تـحـرـیـکـ پـهـ اـبـتـدـاـکـبـهـ هـمـ
 قـدـیـمـیـ تـوـپـونـهـ دـرـلـوـدـ.ـ مـکـرـهـ خـاصـ مـؤـثـرـنـهـ وـوـ.ـ دـکـالـ ۱۹۳۶ـهـ
 پـهـ آـخـرـکـبـنـهـ چـهـ دـدـهـ دـفـمـ پـهـ قولـ هـنـدـکـنـهـ خـودـشـ،ـ فـوـدـ پـنـجـابـ
 اوـ اـفـرـیدـیـوـ کـارـیـکـرـ مـکـرـهـیـکـ تـهـ رـاـلـوـرـسـیـدـلـ.ـ اوـ دـکـالـ ۱۹۳۷ـهـ نـهـ تـرـ
 کـالـ ۱۹۳۸ـهـ پـورـهـ نـهـ دـجـدـیدـ نـوـعـیـتـ یـوـخـوـ تـوـپـونـهـ جـوـرـکـلـ.
 دـ پـنـجـابـ حـیـنـوـ کـارـخـانـقـ بـهـ دـ تـوـپـونـوـ شـپـیـلـیـشـ وـرـتـهـ جـوـرـعـلـ.

دـ تـوـپـ دـ وـیـشـتـوـ طـرـیـقـهـ :

کـلـهـ بـهـ چـهـ غـازـیـانـوـ دـ تـوـپـ حـمـلـهـ کـولـهـ،ـ نـوـرـوـمـبـهـ رـوـمـبـهـ بـهـ
 پـهـ جـنـگـیـ حـکـمـتـ عـلـیـ بـانـدـهـ پـوـهـ کـسـانـ رـاعـونـدـشـوـلـ.ـ خـلـوـکـنـهـ
 بـهـ نـهـ صـلـاحـ وـمـشـوـهـ اوـ کـرـهـ اوـ پـهـ اـتـفـاقـ بـهـ دـخـلـ هـدـفـ
 اوـ دـ تـوـپـ دـ مـوـرـچـےـ مـحـلـ وـقـعـ پـهـ گـوـتـهـ کـلـ.ـ اوـلـ بـهـ مـوـرـچـ جـوـرـهـ
 کـرـهـ شـوـهـ.ـ اوـ بـیـاـبـهـ دـ تـوـپـ وـرـانـدـهـ دـکـتـهـ بـیـزـلـ.ـ دـ دـهـ نـهـ
 پـستـهـ بـهـ دـ تـوـپـ جـدـاـ جـدـاـ پـرـزـهـ پـهـ اـتـقـاـ اوـ بـشـانـقـ بـارـکـرـهـ شـوـهـ
 اوـ هـغـهـ تـاـکـلـیـ شـوـیـ حـلـهـ تـهـ بـهـ وـرـسـوـلـ شـوـهـ.ـ هـلـهـ بـهـ پـرـنـهـ
 وـبـلـهـ مـوـزـوـنـ کـرـهـ شـوـهـ اوـ تـوـپـ بـهـ سـازـشـوـ.ـ دـ دـهـ نـهـ پـستـهـ

بے ڈ توپچی نه علاوہ فورو تو لو غازیاں تو ڈ توپ نه چاپیده پیکتھے
اوکول. او درسته شپه او ڈ صباتر مابنام پورے به هم حلته
پتھ ناست وو. په اوچ کوک او تاؤد و او بوبه نے کمزاره کوله. ڈ
توپ محل به ڈ قلعو کیمپو او باد خنه تقریباً یو دوہ میله لرے
ساتھے شو او ڈ جنکی طیارو ڈ ویرے نه به نے په سترگه دوبه
حمله کوله. ڈ فقیر ایپی تو پھیان دوہ قسمه وو. خنے مقامی وو،
لکھ سکل شاہ او اورنگ. او خنے ڈ ملیشیئے او فوج خنہ راتسنتید لی
قربیت یافتہ کسان وو، لکھ ڈ قیری خیال مک خنک او اصل دین
خنک. محمود بابو هم مشهور توپچی وو، خو قربیت یافتہ نه وو.
ڈ توپچی سکاؤ تھس نه یانچی شوے وو. ڈ واٹلیس اپریت اول حسن
هم ڈ توپ په ویشتو کبھے مهارت لرلو. ڈ توپ سره به دیوش
خلویت تند مجاہدین هروخت موجود وو.

ڈ فقیر ایپی کرہ ورہ :

فقیر ایپی ڈ ساہبندی مردیض وو. او عموماً به نے ڈ غنو
خمیره سپور انغن خورلو. کله کله به نے ڈینھنی غرپ هم ولپسے
کولو. خر کوتہ او خھے جامے به نے اغونستے، خادر او پتکے به
نے شنہ بجن یا خوینن استھمالو. ختے به نے لڑھ وھے کمزارے
خو پسوند ونہ به پکبھے وو. په پیشو یہ نے میکے شان کو کھائی وھے
او په خنگ کبھے به نے تمامچہ ساتھ. ڈ فقیر ایپی ٹھان تھ جدما
شمچھ وہ او هروخت به وسلہ بند پھریدا لک پرے ولا راوسیدل.

اکثر به په عبادت او چله کشی کئے مشغول وو۔ کله کله خوبه د
خلویستو ورخو، دریو میاستو عن ترشپرو میامشتو پوره دھپلے
شمخه نه بھرنہ راویلو۔ دزیات ریاضت له کبله نه وجود اوچ وو۔
قدئے درمیانه او رنگ غنی وو۔ په پیاده تک کئے ضعیف وو۔ کله
به په آس سور کریخیدلو او کله به خپل مخصوصونقرو په شنزی
وړلوا۔ میعرجنل جے۔ جی ایلیت په خپل کتاب "دی فرنټیر ۱۸۲۹-۲۰ء"
کئے چه دَدَه کوم عکس چاپ کړه ده، هغه دَکوم بل چاده۔
فقیرایپی "نه خو په وجود دومره مضبوط او ریخته وو او نه په
قد دومنه لوړه۔ نه دیروه دومره
کېنډه وه۔ فقیرایپی په ژوند کئے یوه بنجھه کړه وه او هیڅ اولاد
نه تړه نه نه وو۔ دغه بنجھه دَدَه تراخی وخته پوره ژوندی
وه او دَدَه دَوفات نه دیروه موده پسته په حق او رسیده۔

د فقیرایپی مکلی وسائل :

د فقیرایپی قول اخراجات د خلقو په چندو پوره کیدل او د
هند دَکوت کوت نه به چنده ورقه والین لے شوه۔ وزیرستانی
اولس به هم په چنده کئے چاکده بزه ورکوله او چانګدې
روپی، چا به غله ورکوله او چارخت۔ دَکوت، جوره او غلزاریاقو
اخراجات به بنو خو، دا وړو او خوستولو په مک پوره کیدل۔
وزیرستانی بنجھو په فقیرایپی یاندې بې کچه اعتقاد لرلوا۔ او په
خپلوكالو، کلدو بنو، پیو، کچونو، چرکو چرکو، آگیو، ورغونو،

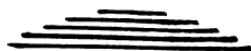
کما گرو او و پیو هر خه کنئے ددئے دارالجہاد گورو یک برخه
مقرئ کپھے وہ، او د فقیر ایپی مخصوصو نفو ته به مئے ورکوله۔
فقیر ایپی د نقد و جنس د عطیاتو دپاره باقاعدہ بیت المال جوہ
کرھے وو۔ او هر قسم آمدن او مصارف به درج کیدل۔ د دنے
بیت المال خنہ به د ندو اخراجاتو منه علاوه مستقل غازیاں تو ته
ماہوار نغدھ خرچہ، غله او رخت هم ورکولے شو۔ حینو حینو
تنگسته غازیاں تو ته به د بیت المال خنہ وسله او میکزین هم
ورکولے شول۔

د فقیر ایپی لنگر:

د فقیر ایپی په لنگر کنے به عام طور د غمنو سپوره یا د گپھے
سره د ووہی ورکولے شو۔ کله کله به ساده وریشے هم پخولے شو۔
چه اورہ بہ ختم شول، نوجوش کپھے شو۔ چنھے به خلقو خونے
میاشت کنے به یو خوحلہ د شکرانے خاروی هم حلالو لے شول۔ کال
۱۹۲۷ء کنے راقم پخپله هم په گورو یک کنے د ووہی په چلئے جو شید
چنھو گونگری خوبی لے وسے۔ د گورو یک نہ باهر به هر غازی، د
خان سره زو تو نہ او اورہ ساتل، چه اورے به شو، د کوکونہ
بھئے ترے نہ پاخہ کرول۔ چائے به د گپھے وہ او شودہ به

له مندینہ خپلی۔ ۳۴ د وزیرستان عز خفی خلی د خوشقو او رہو په ملیخ کنے گرد
کانزے پت کوئی او په سکر و تو کنے کیو بدی، چه د کانزی چاپیره او رہ پاخہ شی
نو هنگ ته کوک وانی۔ خوک ٹے سپور خودی او خوک ٹے د گپھے پیازوا و پامنوسہ۔

په کښه نه، وو. د پاکستان جو بیدو نه پسته چه فقیر
 ای پی د افغانستان سره رابطه قائمه کړه، نو د ده لنکر
 هم شتمن او خوندہ ور شو.

شپږ و یشم باب

د فقیر ای پی یو خو توریال

تاریخ نکواه دے چه دوزیرستان مردم خیزے خاورے د بایزید
 روشن او ملایاوندہ نه راولخله عن ترقیراپی پورے وخت په وخت
 داسے شاندار شخصیتونه پیدا کری دی، چه هم نه د وخت د استماری
 قوک سره پغرسے وھلے دی اوهم راتلونکی نسلونه پرے افتخار کولے شی.
 د فقیر ای پی په غزاکانو کبئے هم چینے داسے تویال موجود وو چه نه
 نه د شجاعت کمے وواونه نه د قیادت۔ په داسے نامروهستیو کبئے
 د یو خو متاز کسانو ختصر غوندے سوانح دلته درج کولے شی۔

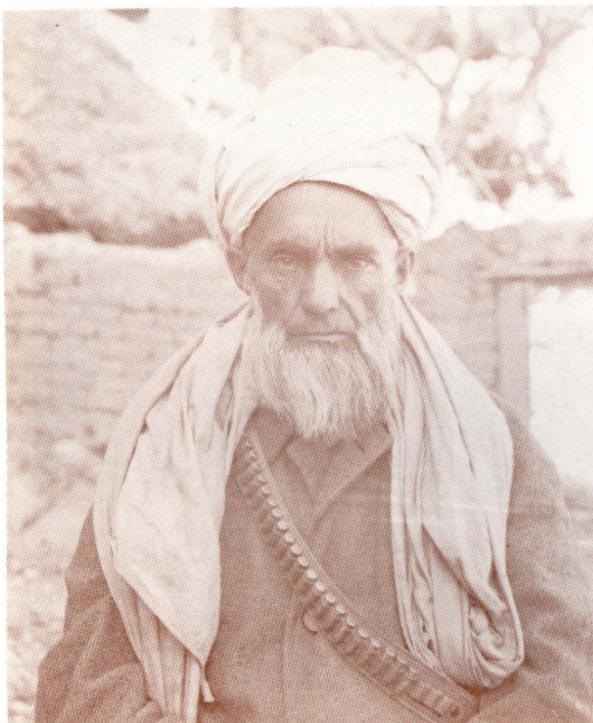
دین فقیر:

دین فقیر تقریباً په کال سنه ۱۸۸۰ کبئے د بیٹنوا په زمری نومی کل کبئے د
 روشنان گزو زینید لے وو۔ د بیٹنیکه، د اولاد خنہ دواود، چل نیکه، نه
 وروستوده، د بیٹمنو د قوی اتحاد ساتلو په لړ کبئے د یونیکه، روحاف
 مشراد مجاهد په حیث پیر کامیاب کوششونه کری دی۔ دین فقیر د
 برخه خاوید دواود لے د لے معتقدین به د دعا دپاره ورچلیدل۔

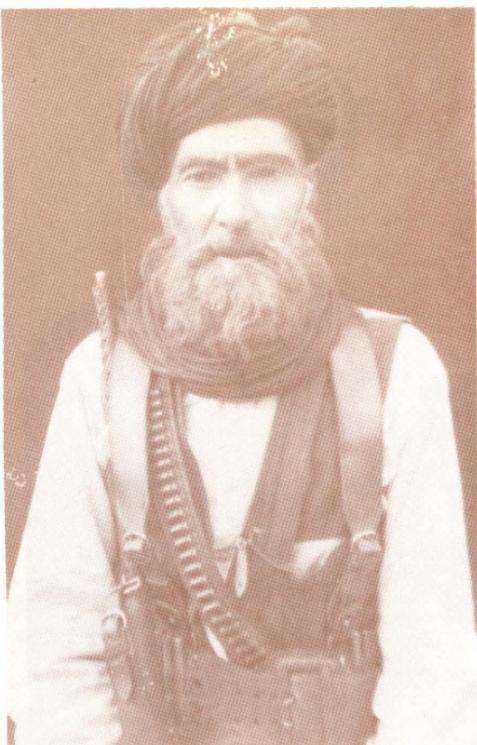

دین فقیر

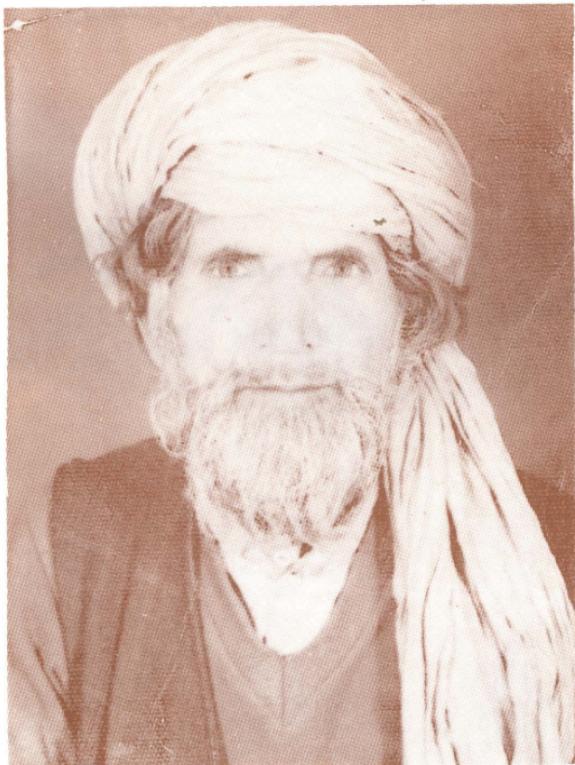
چه دیتھویو مجاهدمش، روحاں شخصیت
او د فقیر ایچ مرتیاں وو

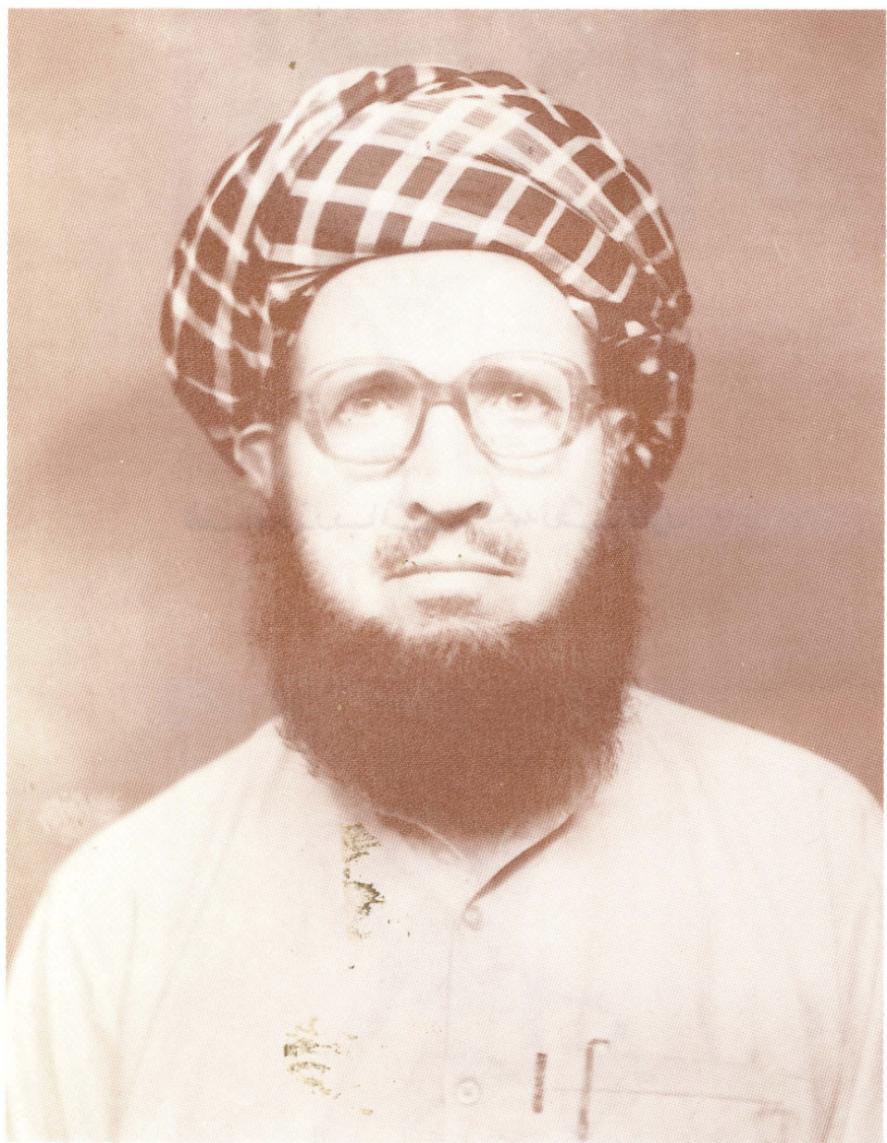
ملاشیر علی خان محسود

مک کلاجان توری خيل وزير
چه د آزادي د شخريو مبارز حوان دو

فقير محمد عرف فقيره
چاچه د وزيرستان په غره وسمه د خپه مولن

مولانا گل محمد سین وائی
چه ڈریکی تسلط په خلاف نے ہم پہ تورہ جہاد کمرے دے آوہم پر قلم

المجاهد زربات احمد زبَّاذ وزیر

المجاهد شاه عالم خان احمد زبَّاذ وزیر

ھے خودین فقیر د کال سال ۱۹۱۹ء نہ تر کال سال ۱۹۳۶ء پورے دیرے غزا گانے
کرے وے او بنه په مرا نہ جنگید لے وو، و لے تردغہ وختہ پورے
دہ خاص شہرت نہ دو حاصل کرے۔

کال سال ۱۹۳۶ء کبے چہ فقیر ای پی غزا گانے شروع کر لے او دہ ھم خنگ
درسرہ غرب کرو بند خپلے تورے او مرا نے لہ کبلہ په درستہ پس تو خوا کبے
د نمر غوبن دے ھر گنڈا شو۔ دین فقیر یہ دھپلے مجاہدانہ سرگرمیو مرکز نہ
د بکر، سرہ غر، جنلو لہ، خیسارہ، گومل او تانک په مضافاتو کبے سائل
او غازیانو تہ بھے لنگر جاری وو۔ دین فقیر د فقیر ای پی بھے لاس دو او
د دہ دوفاٹ نہ پستہ د ایتا او کالو په عمر کال سال ۱۹۴۲ء کبے پخیل مرگ وفات
شولو۔ د دہ مشرحو تے فقیر علی محمد خان د دہ جانشین او تاکلے شو۔ علی
محمد د تورے او د قلم چبتن دے او د پلار سره بھ او بھ په او بھ د
آزادی په مبارس و کبے شریک وو۔ دین فقیر پھقلہ ماتھ د ریا یو پاکستان
پی بنور یو غری تاج محمد میکش مرحوم خبرہ کولہ چہ :

"زہ" د صوبہ سرحد د گرفتہ نوی انگریز گورنر په انتیلی جنس ستاف
کبے ڈم۔ یو خل نے راتہ او یوں چہ تہ بھ د دین فقیر حالات را لوئے په
ھغو شپو ورخو کبے دین فقیر یہ بکر کبے وو۔ زہ اپه وروم بی خل هلتہ
و رغلسم۔ فقیر صاحب چہ او لیم نو پا خیدو لاس نے را کرو۔ د جو رتازہ
نہ پستہ یوہ شیبہ غلے شو۔ ناخاپی نے په سرو سرو ستگو راتہ او کتل
او اوئے ویل چہ "ستا صاحب غتی کافر دے، خدا نے" بھ نے ورک کری"
دخلئے بھ نے ورک کری کلمہ نے خو جله تکرار کرہ۔ ما بنه په آرام

شپه تیره کپه او صبا نے رخصت کرم۔ ما چہ کورنگ کرفتوه ته پکی په ہنکی
دَفِرِ صاحبْ خبره او کپه نو هنخه پیر خفه شوا راته نے او ویل چه زما
په حق کښے دُعاولے نه ترے نه غوبتله؟ زُغله شوم او هنخه خو
میاشتے پس په رشتیا خدلے؟ درک کرو۔“

ددے مجاهد بزرگ پچھلہ دیرو شاعرانو قصیدے او مرثیے لیکلے دی
ولے کومه مرشیه چه دَدَ دَچلے کورنی یوے تو رسے لیکلے ده، په
ھنخ کښے دَدَ اصلی مقام بنو لے شو مے دے۔
دَعَقِيدَتْ گلُونَه

یواحِ نه ژاری اے بابا چیل و چلوان در پسے
ژاری هر چرے پُستنانه څیرے ګربیوان در پسے
یواحِ نه ژاری سنترو، غازی، محمود او صابر
په خنائے چه ژاری همنکی وزیرستان در پسے
تنها ویرزنہ په ژرانه ده دَبیٹه کورنی
در سو ژاری ټول دوستان او مُریدان در پسے
دَبیٹنیکه په سپینه ژیرو اُشنکو لازمے او کرے
په ژها سردی کونه مے رنی مے یتیمان در پسے
چه چا د نوم دو آوریدلے یا لیدلے وے چا
هغود اُشنکو سیلا بونه ڪرل روان در پسے
دَسپیلنی په شان لوگے شو مے دَچل قاپه مینه
خنگه به نه اوی، په ژرا رضا کارات در پسے

مُرگیه! اونه کوئے تلوار لب په قلزاراخه!
زه ستّره بی چه لرے کرم ارمان در پسے

ملاشیر على خان :

دانگیا لے په جنگی ملام شہر دو۔ پلارڈ طور خان نومیدو۔ د' خیس آرہ سو خیل محسود وو او د اور مه خیل دشاخ نه وو۔ ملا شیر على خان پیر بھادر او د مسحور کن شخصیت مالک دو۔ کله چه فقیر ای پی د انگریزا نو په خلاف دغنا اعلان او کرو نو د محسود قام له طرفه نه ور عبیس سوتے دے وو، چه لاس نئے ور کرو او خدموده پس په خلیفہ توب او نمان جھلے شو۔ د ملا شیر على خان یوبل درورهم وو چه دیره خان نومیدو او روس تو د پیزو په جھکڑہ کبنت شہید شو۔ هسے خوبه دغه تورزن ملا د فقیر ای پی اکثر تولو جھکڑو کبنت شریک دو، ولے د شارو نگی په جنگ کبنت چه ده؟ د شجاعت کوم جوهر بنو دلی وو، په هنخے باندے نن هم محسود ویاری۔ دغه جنگیا لے ملا په ۲۹ مارچ ۱۹۱۹ء په خیل مرگ په حق او رسیدو۔ خلقوبه ورتہ همیشہ په درنہ ستگہ کتل او شکرانے بھئے ور کوئے ولے د زیات سخاوت په وجہ به اکثر مقروض وو۔

خلیفہ گلاظ شاہ :

د افغانستان د پودنکی کلی گیان خیل جدران دو۔ پلارڈ لے ازاد نو
کال ۱۹۳۶ء کبنت چه فقیر ای پی د انگریزا نو په خلاف راپورتہ شو نو دغه حون
هم په چیره مرانہ میلان ته را لو تو۔ په برد ونو کبنت دو مرہ واریز ک
وو، چه دشمن بھ چان ته خبریدو، نو ده بھ لکھ د باز په یوہ غوئیه

پر مخ نسکور کہے وو۔ سبیل جدران، سالے گل دشکی پارس خیل جدران
مکنخ دشمن جدران او په تنک کنبے د کیتکی جیلا جدران د خلیفہ گلات
شاہ د غزا ملکری وو۔ دغه توریا لے خلیفہ په کال ۱۹۶۶ء کنبے وفا شو۔

مولوی محمد ظاہر شاہ :

مولوی محمد ظاہر شاہ درزمک بور خیل وزیر وو۔ نن صباۓ کونی
په سروبی کنبے آبادہ شوے ده۔ غالباً په کال ۱۹۶۴ء کنبے زیر بید لے وو۔
پلارے حلیم شاہ نومیدو۔ کال ۱۹۷۰ء کنبے چه فارغ التحصیل شونوپه
خدی دا وہ کنبے نے تردریو کالو پورے د دینی تدریس په سلسلہ کنبے
خدمات انجام کرل۔ مولوی صاحب د تورے او د قلم ثبتت وو۔ په فارسی
او عربی ژبوئے بنہ عبور لرلو۔ په اردو ہم پوهیدو۔ مولوی صاحب د
چل وخت توریا لے مجاهد وو۔ غازی مهردل توری خیل وزیر ماتھ خبرہ
کولہ چہ" مولوی صاحب بہ په تاؤدہ جہکرو کنبے گوندہ بخنه کہہ او د
یاداشتوںوی په لیکلوبہ شروع شو۔ د مولوی صاحب په دے عادت بہ
همیشہ غازیان خفہ وو او درتہ ویل بہ نے چہ" گہ خے لیکل غواہے تو
د جہکرو نہ پستہ نے یکہ۔ پہ انبتے جہکرو کنبے لیکل مہ" کوہ۔ هے نہ
یا د دشمن او ولی او یا خداۓ مہ" کہہ ژوندے او نو لے شے۔" مولوی صاحب
بہ ایله مسکے شو او ویل بہ نے چہ" زمازہ دانہ" غواہی چہ پستانہ زلی
د د وطن نہ سرونہ ځار کپری او بیا د خاڑو سره خاورے شی۔ انساوا اللہ
زه" بہ دوی ته داسے ابدی ژوندې بختنم چه چل راتلونکی نسلونه بہ پرے
تل ترتلہ ویاری۔" د مولوی صاحب خبرہ رشتیا شو او ده" د د چلواکی

جهکرے" په نامه یو کتاب او لیکلو. دا کتاب په کابل کنې چھاپ شو. د مولوی صاحب قلمی نسخه په فارسی ژبه کنې ده. بنا غلی گلاب نگرہاری لے پښتو ترجمہ کړے ده. په دے کتاب کنې د فقیر ای پی^۲ د ژوند لو مبارزو خنصر غونډ سے تاریخ دے. څه موده پس مولوی صاحب مانه هغڅله قلمی نسخه هم راکړه، ګومه چه ده؟ په "منادی جهاد" موسومه کړے ده.

"د چلواکی جهکرے" کتاب په تول پوره دے یا بته توله، دا بیله خبرو ده خوبه حال ده؟ په وزیرستان یو عظیم احسان کړے ده. که چرے زما په وړاندے "منادی جهاد" نه^۳ سے پروٹ نوما به چرے هم په "وزیرستان" قلم نه وو پورته کړے. نن زه د داغے زیارت مره د مولوی صاحب مرہون منځ ګنډ، ولے چه د تاریخ وزیرستان دروې بې بنسلی ده؟ ایندې ده ده مولوی صاحب د چل علمی شوق او مجاهدانه ژوند له کبله نه^۴ واده کړے دواونه^۵ نه دنیاوی پنګه ساتلي وه. د ضعیفی د عمر په آخری شپو در ټوکنې به هم شپه وړ په علمی خیرنہ کنې مشغول او سید و د غسے غه بلور په ۵ / نومبر سنه ۱۹۹۳ پخپل مرگ په حق او رسید او په سروې کنې خاور د ته او سپار لے شو. "د چلواکی جهکرے" نه پرته مولوی صاحب دو کتابونه په عربی ژبه کنې هم لیکلی دی. په د ټکنې "حکمة الصائمين" چھاپ شو ده او "مهماں شرعیه" د چھاپ په انتظار ده. دا کتاب دیر پختیم ده.

خليفة مهردل ختيك :

خليفة مهردل په کرک کنې د چونترے زبي چارخيلو ختيك ده. پلارئے جفرخان نوميدو. مالي حالت نه سنه او، خوبیا هم مثر درور په توچي

سکوئیں کئے بھرپ کرے وواو په میران شاہ کئے دمليتے دجوماپیش
 امام مولی شیر محمد خنگ سره خادم وو. دا هغه پے درخے وے چه
 په وزیرستان کئے فقیرایپی زبردست جوش و خروش پیلا کرے وو. مهردل
 هم خه دخپل باعی طبیعت دلاسہ او خه دمولی شیر محمد دصحبت له
 کبلہ دوطن مینے حان پله راکبلوا او په کال ۱۹۳۲ء کئے د دتم خیلو قلعے
 خنہ سره دوسلے فرارشو. هے خود خنگو پیر ہوانان د فقیرایپی په جہاد
 کئے شامل شوی وو، وے د مهردل په یانی کیدو دمليتے نور ہم گنز سپاھیاں
 فقیرایپی ته دراوتنیشل او په لب مودہ کئے ده حان ته یوبیل لبکر جور
 کرو. دده د مدبرانہ او دلیرانہ کارنامونہ فقیرایپی دو مرہ متاثرہ شوچہ د
 خلیفہ توب په اعزاز مئے اونماخلو. خلیفہ گل بنواز دده پیونگ ملکرے وو او
 اکثر بہ دواڑہ د بنوں وزیرستان په خاورہ جنگیل، وے کله کله بھئے د
 خنگو په سیمه کئے هم په فیرنگی یر غلونہ کول. ددوئی دشین غرگنگری
 چنگوں او تیری بربادونہ دستائیں وردی. خلیفہ مهردل د پاکستان تر
 قائمین و پورے بنہ په مرانہ او جنگیدو. وروستو په ۲۳ نومبر کال ۱۹۵۶ء
 حکومت پاکستان ته تسلیم شو ابیوں کئے میشته شو. خه مودہ پس په
 ۲۳ اپریل ۱۹۶۹ء د ساہ بندی په عارضہ په حق اور سیدو. او د بنوں نہ
 چل کلی ته یورے شو. دوئیہ درج د جنازے د نماخہ نہ پستہ درو مبے
 چپلو چھوانو غازیانو سلای ور ته او کرہ او بیا پچل پلاریسی مرسیتون کئے خاورہ
 ته او سپارے شو. خلیفہ صاحب د زبردست سپاھیانہ تدبراو فهم و فرا
 مالک وو. په کومہ سیمه به چه دده د لشکر آوازہ شو نو د فیرنگی په خونہ

بے زلزلہ شو۔ دھنے وخت اکثر سرکاری فائیلوں نہ ددھ په جرا تمندانہ
کاناموچ ک دی۔

خلیفہ مکمل نواز :

خلیفہ مکلنوانی د بسون د سورانی په علاقہ کئے دیکاں شادی کلی
او سیدوں کے دو پلار نے با بوجان نومیدو۔ خلیفہ صاحب د جنگ آزادی
یو پیارے مجاهدو د خلیفہ مهر دل د پلے فعال غربے دو، او د دوی
ترمیخہ د زمانہ د رشته هم دو۔ خلیفہ مکمل نواز د چل وخت په تھولو
جهکرو کئے بنہ په نو جنگیں لے دو او فیرنگے ترے نہ ترپوزے پورے دو۔
چہ پاکستان جو رو شو، نو دہ هم هر کلے ورته او ویلو او سیاسی ڈونٹے
اختیار کرو۔ خہ مودہ پستہ د حسین شہید سہروردی په زمانہ کئے بنوں
کئے د عوایی لیگ صدر منتخب شو او وروستو کال ۱۹۷۱ء کئے پھنپ مرگ
په حق او رسیدو۔

خونیاخیل :

خونیاخیل پہلے ہا کئے د بدر زلول خیل محسود دو او د آزادی په
مبازو کئے نے بے لوٹہ قربانی درکھے دی۔ ہے خود دہ د شجاعت
پیر و اعاظ موجود دی، ولے د شہور تکی جہکرو به د جراٹ او فرا
لہ کبلہ د وزیرستان په تاریخ کئے یو حلاں د مثال او سی۔ دنے تو رزن
ڑیزی ترا خرہ پورے د فیرنگی مختلف ترک نہ کرو۔ چہ پاکستان جو رو شو نو دہ
هم رو عنہ جو رہ لو کرہ، ولے د بدھ مرغہ پیر زر د چل ذاتی دشمن د لاسہ
او وڑلے شو۔

ملک آیوٹ :

ملک آیوٹ په خیسارہ کبئے پی خیل محسود وو او په مومنڑہ کبئے د آس کلی او سیدو نکے دو۔ پلارنے شاہ سلیم نومیدو۔ ملک آیوٹ چیر مبارز او مجاهد حوان وو۔ درو بے دفعہ په تھر بلوچ رجمشی کبئے صوبیاً دو۔ دروستو نے صوبیاری پرینبودہ کابل ته لایولوڈ انگریزاںو په خلاف نے فعالیتونہ شروع کرل۔ کال ۱۹۲۱ء کبئے نے صلح اوکره او په منزی کبئے دسلور و پو ملکی ورکرے شوہ۔ کال ۱۹۳۸ء کبئے نے چہ بغدادی پیرخپل کلی ته بوتلونڈھنے ورھے نہ نے یوحل بیا خیالات او حرکات باعیانہ شول او په زرہ کبئے نے د اسلام میئے او د وطن ننگ غزوونے اوکرے۔ حکمی جاہ و جلال ته نے لئے ورکرہ او د فقیر اپی په بجاہد تحریک کبئے شامل شو فیرنگی د د دنیو وو اوتسلیمی دو پہ سلسلہ کبئے تانزی اوشلو لے حن کامیاب نہ اشو۔ ملک صاحب په فوج کبئے د پاتے کیدو پہ وجہ ہول جنگی اتکلونہ زدہ کری دو، پہ دے وجہ به د دھلے ہیرے کامیابے وے۔ د آزادی پہ ہولو لیو وو جھکرو کبئے جنگید لے دو۔ او حان ته نے یواوچ مقام پیدا کرے دو۔ کال ۱۹۴۷ء کبئے چہ پاکستان جو روشنوندہ هم صلح اوکرہ او خہ مودہ پستہ پختل ملک په حق اور سیدلو۔

ملک ولی خان :

ملک ولی خان بھلولزی محسود وو او په خیسارہ کبئے د اور میخیلو دشا نہ دو۔ د چلتے سیئے مشتملک دو، ولے اسلامی میئے او قافی ننگ نے لہ هر خہ نہ زرہ تو رکرو او د فقیر اپی سره ملکرے شو۔ ملا شیر علی خان

مَلْك آئِبُوك خان او مَلْك ولی خان هنَه سَرِیری مَحْسُود وَوْچاچه په
دِرَوْمَبی حُلْ فَقِیرِ اپی چلے علاقے ته راوستَلَه وَوْ دَغَه توریالَه مَلْك
په او لَس کَبَنَه دِيرِ مَقْبُول وَوْ او فِيرِنگه به تَرَس نه زَسْتَ خَانُف وَوْ

خليفة چلکانی :

په همزونو داور و کبَنَه داغَن کَلَی او سِید وَنَکَه وَوْ اصلی نوم نے محمد
غلام وَوْ پلار نے پیر غلام نومیدو، چه د همزونو مشر مَلْك وَوْ دِپَلَار د
مَلْك نه پسته چلکانی مَلْك شو، خه موده خو نے او پالله، وَلَه په یکم
اکست ۱۹۳۶ء نے مَلْکی پرینبوده او د فَقِیرِ اپی په لشکر کبَنَه شامل شو۔
دامَر نے حوان پیر زرد چلے بَهادری په وجہ په غازیانو کبَنَه مَقْبُول شو
او په خومیاشتو کبَنَه نے یولو نے لشکر جو پکرو او د انگریزانو په خلاف
نے عملیات شروع کول۔ فَقِیرِ اپی دَدَه دشجاعت او مَتَاثَه نه پیر متاثرہ
شو او خليفة نے او تاکلو۔ دَغَه توریالَه هم په شجاعت کبَنَه لاثانی دواهم
په سخاوت او ذهانت کبَنَه۔ چه پاکستان جو پر شوندہ هم صلح او کرے او
چلہ مَلْکی او نور مراعات بَیریتہ درکرے شول۔ وَلَه دَدَه مرغه خه موده
پسته دَغَه لور مجاهد د بواسیرو د مرض نه دو مرہ سُک او سرک شو چه
چلہ نے خان په تماچه او ویشتاو د خودکشی په مَلْک مر شو۔ دَدَه دَدَه
سره هم قافیه د همزونو داور و شاکان احمد خیل هم زبردست توریالَه
حوان وَوْ د فَقِیرِ اپی په اکڑو جهکرو کبَنَه شریک وَو او د کال ۱۹۹۳ء په
آول خر کبَنَه چل مَلْک په حق او رسیدو۔

مولوی محمد وارث شاہ : دَغَه توریالَه ملا په اصل کبَنَه سید وَوْ پلار نے

سید نصیر شاہ نومیدو۔ په قوم منظر خیل وزیر وو۔ هم د تورے خاویند
دواو هم د قلم۔ مولوی صاحب به شپه درج د انگریزانو په خلابوخت
وو۔ کله به ن لشکرے پرسے ورخیڑو لے او کله به ن د چلو ولو له انگریزو
تقریرونو په برکت عوام در پسے رایورته کول۔ اندازتاً کال ۱۹۶۶ء کئنے پنچل
مرک په حق اور سیدو۔

ملک گلاجان :

ملک گلاجان د سپین وام میر علیے توری خیل وزیر وو۔ پلار نے ملک
حليم شاہ نومیدو۔ د پلار په مرک گلاجان ملک شو۔ خوچه فقیر ایپی کله د
جهاد علم پورته کرو نو دده په زړه کئنے هم د اسلامی شک وغیر کند بے
راسیارے شوے۔ هرڅه ن پریښو دل او د انگریزانو په خلاف میلان ته
را لوتو۔ هی خود ډغه مجادل ملک د آزادی په تولو مبارزو کئنے د چانه
د روستونه وو، ولے د تئی او ایسکامال په جھکرو کئنے د ده د مرانے زیاث
تعریفونه کبری۔ د سپین وام قلعه خوبه شپه درج د ده د تاخ و باخت
نه په ترار وو۔ انگریزانو دروغه جوړے وسونه پرسے او کړل خود ډغه زمرے
ئې رام نه کړے شوچه پاکستان جوړ شوندہ هم صلح او کړه او چله
ملکی نې بیرته حاصله کړه۔ کال ۱۹۶۷ء کئنے نې چ بیت الله او کړو او کال
۱۹۶۸ء کئنے په حق اور سیدو۔

ماکو:

د سپین وام توری خیل وزیر وو او د دته خیلو د شمیری کل او سیدو
وو۔ پلار نے عباس خان نومیدو۔ ماکو په شجاع او بهادر حوان وو۔ د

فقیر ایپی دغزاکانو په درومبو شپو در جو کبنتے میدان ته راو تلے وو۔ د توب
و تفنگ په دیشتو کبنتے زبردست ماہر د او د فیرنگی ترا آخری دمه پورے په
تلارنہ، شو۔ چه پاکستان جو پ شونو ده هم چلہ وفاداری ورته دراندے
کوہ خوافسوس چه پیر زر په حق او رسیدو۔ د گاگو په نوم یوبل گاگو هم در
چه پیر توریا لے مجاهد وو۔ د دنگے گاگو اصلی نوم سواد میر وو، پلار نے
اجمیر نومیدو او د خدای کلی دا ور وو۔

مولوی غازی میر جان :

مولوی غازی میر جان د سین وام توری خیل وزیر و او د میر علی شاخ
نه وو۔ کله چه فقیر ایپی د انگریزانو په خلاف د جنگ آزادی علم پورتہ
کرو نو دعه توریا لے مولانا هم میدان ته را لو تو او د انگریزانو په خلاداس
په مرانہ او جنگید و چه نن نے هم ستائنس کیری۔ دعه مجاهد ملا د خپل
جنگی فهم و فرات ا قائدانہ صلاحیت نوله برکتہ په وزیرستان کبنتے یولو رہ
شخصیت منے شو۔ د فقیر ایپی پیر اعتمادی خلیفہ و او د ده په انتظامی
او عسکری معاملاتو کبنتے بھے پورہ پورہ دخل وو۔ د پاکستان د قائمیدونه
خواکاله مخکنے موستربل کبنتے پچل مرک په حق او رسیدو او د ده مشرحو
خلیفہ عبداللطیف د ده جانشین او تاکلے شو۔ دا هنھ شپے ورخے و سچہ
په ہند کبنتے د انگریزانو د اعتدار آخری سلکنی و مے او د خلیفہ عبداللطیف
د ہوانی د عمر ابتدا۔ په دے وجہ ده د آزادی په مجادلو کبنتے خہ برح وانہ
شوہ البتہ د پاکستان د قائمیدو په وخت چه د پاکستان او افغانستان په
ما بین کبنتے سیاسی کش و کیر پیا شونو خلیفہ عبداللطیف هم د خپل

ذهان او د فقیر ای پی د مصاحب په آساس په افغانستان کېنې د پیشونستا
د تحریک په قبائلی مشرانو کېنې حاں ته لور مقام حاصل کړو، ولے څه موده
پسته د ده سیاسی عروج د فقیر ای پی د ناراضګئی باعث شو. او د غسے د
دواهرو تر مینځه کشید ګی را پیدا شو.^۵

مولانا ګل محمد سپین وامي :

سپین وامي صاحب په سپین وامي کېنې د میر علی شاخ تو رو خیل وزیر
دے او د چېلے علاقه په نسبت سپین وامي تخلص لري او په ملا ګلمامات
مشهور دے. پلار نه ملک سید خان او نیکه نه صوف در په خیل نومیده
سپین وامي صاحب په ۹ / می ۱۹۳۳ سنه کېنې زیر بید لے دے او د چېل علمي
سوق له کبله نه په پير کم عمر کېنې د ملوی توب پنځۍ په سراو تره - دا
هغه پې ورخه وسیله چه د وزیرستان زمکه فېرنګي ته توزوشو وه او د
سپین وامي صاحب توه ملک ګلابجان او د هغه ملکو مولانا گازی میر جان
اوکا ګو موستربيل ته هېږت کړے دواو شپه ورخ به د فېرنګي په خلابوخت
دو. په دا سه حالات کېنې چه سپین وامي صاحب د حصول علم نه او زیکا شو
نودده په زړه کېنې هم د وطن میښن غزوو فه او کړے. پلار نه د ملکی په
پېښو دلو او موستربيل ته په هېږت کولو مجبور کړو. فېرنګ چه خبر سو نو د
مولانا صاحب په کور نه فوج ورخو شه کرو او هرڅه نه ورته خاوازه ایزې
کړل. او سه مولانا صاحب د یو بجا هد په حیث را څمکند شو. نه به نه تووه
دلasse غور حوله او نه قلم. فقیر ای پی پر سه مکمل اعتماد لرلو او د جمیله اعلاماً
کورو یک جنرل سکتراو د "پیشون رنرا" اخبار مدیر نه تاکله دو.

سپین و امی صاحب د پشتور ٿبے یو اوچ ٿیکوال، ولوه انگریز مقرر
او اعلیٰ سیاست مدار شخصیت دے۔ په فارسی او عربی ٿبو مکل عبور
لری او په اردو ڙبھ هم پوهیری۔ وخت په وخت نه په پښتو ڙبھ کبھے
يو شمیر سیاسی او تبلیغی اثار هم چھاپ شوی دی۔ په "پستانه" کبھے چه
د "وزیرستان جغرافیہ" ترعنوان لاندے د خلیفہ عبداللطیف توڑخنل
وزیر په نوم کومه طولیه مقاله شائع شوئے ده۔ هغه هم د سپین و امی
صاحب تالیف دے۔ مولانا صاحب په کال ۱۹۷۴ء کبھے دراقم سره یو حا
د حجج بیٹ اللہ سعادت حاصل کرو او لوں د یوم تمقی عالم او سماعی کارکن
په حیث ژوند تیروی۔ زیارتہ روابط نه د فقیر ای پی جانشین امیریاز علی

سره وی -

فقیر محمد :

اصل کبھے فقیر محمد د هزارے د تربیلے په تحصیل کبھے د کابل کیاں سره
تعلق لری۔ پلار نے معزال اللہ خان نومیدو۔ نیکه نه یوسفزی پښتون
دو۔ خوده اوس چلہ ڙبھ هیره کرے ده۔ دروبه په فرسنی پنجاب
رجمنت کبھے سپاھی وو۔ جنوری ۱۹۳۶ء کبھے قطبی وزیرستان ته راتبدیل
شواد د شینکی تئگی په پیکٹ کبھے نه ڈیوچ او لگیده۔ دا هغه شپے درخے
وے چه په وزیرستان کبھے به لور د لوری نه په انگریزاون جملے کیدے او د
فقیر ای پی د جهاد تحریک زبردست زور آخستے وو۔ لسمه ورخ فقیر محمد هم
سره د یو کلی وال سپاھی رحمت خان د پیکٹ نه فرار شواد د خان سره نه

عا دوهم ہوک۔ دولتی مطبع کابل -

یوبی بی گن، دوہ توپک، اته سوہ کارتوس، یودوربین، یوه تماچه او خوار لس جبورے د مثین گن مرمی یورے لے۔ په مشکله د حیدر خیلو دا وروکلی ته اور سیدل او د یو دا ور کره میلمانه شول۔ د هغہ خانے نہ د فقیرایپی د هدایاتو په مطابق موستربل ته او لیر لے شول۔ هلتہ دوی دس سے میاشتے پئی او سائل شول او بیا درستو په خڑے کبنتے د فقیرایپی سره ملؤ شول۔ د فقیر محمد دویم ملکرے رحمت خان حہ مودہ پس پھیل مرک وفات شو، ولے فقیر محمد د وزیرستان په غرہ وسمہ د چلے بهادری نقوش پریبندل۔ د فقیرایپی اکڑو جہگرو کبنتے به موجود وواو د خپل مشیندار په برکت به نہ د فیرنگی په فوج نثار گنہ کرے وو۔ حہ مودہ پستہ فقیرایپی د تو پچیانو قوماندان مقرر کرو۔ دغه پیاوپے مجاهد تراو روںد سے دے۔ د عید کو دا ورد په تارو تیو کبنتے وادہ کرے دے هم هلتہ او سیری او نیک زوزا لری۔

میجر ابراهیم قریشی د خپل کتاب "ہستیری آف دی فرسٹ پنجا جنٹی ۱۹۵۹-۱۹۶۰ء" په صفحہ نمبر ۳۲ بازدے د فقیر محمد د شجاعت یوه واقعہ

دا سے لیکلے ده چه :

"فقیر محمد چہ په فوچانو کبنتے په فقیرہ مشہور وو، دہ بتائیں نہ فرار شوے وو۔ دہ یو ملکرے نائیک محمد نواز د گردی کیمپ دیو پیکیٹ کمانہ ردو۔ هغہ یو خوا فقیر محمد ته د راتلو بلند ورکرے وہ او بلخوانے مشیندار ورته تیار کرے وو۔ هر کله چہ فقیر محمد د شپے په سپورڈی کبنتے د پیکیٹ چاپیرہ از غیژن

تارونو ته ورزدے شونو هغوي ورته دنه دراتلو تاکيد اوکرو خو
 فقيرِ محمد شكمن شواوهلة نزدي يوسي پاله ته ته دريوب
 کرو. دده سره دده ملکرو غازيانو په پيکي دزه شروع کړے
 دپيکت دلوري نه هم جوانې مشنين ګن پرے لالوچليد، خوفقير
 محمد ده پيل زبردست جرات په وجه حان په کرو۔

ماراقم چه د فقيرِ محمد نه د دغه واقعه پحقله پوس اوکړونو ويں
 نه چه "محمد نواز راته خبر را لې لے ووچه که ته پيکت ته راشه نوزه
 او زما ملکري به درسہ اوتبنتو. زه چه ورغلم نو دده په زړه کېنه غلا
 رايه بشکاره شوه او حان مه ترے نه په کرو۔"

غالي :

غالي د احمد خيلو ګلی همزونه داور وو. دير زړه ورلوبريدي ټه ده
 پلاره زخيرخون نوميدو. غالى کال ۱۹۲۸ء کېنه د نادرخان په مرسته کېنه
 د سقاو په خلاف هم جئنکيده لے وو. کال ۱۹۳۶ء کېنه چه فقير اي پي د انگريز
 په خلاف پاپورته شونو دغه توريالي یو حمل بيا شلغه لاسته کړو. هے
 خوده پير جنگونه کړي دی، ولې د خپه او پي په جهکرو کېنه چه ده
 کومه بهادری کړے وو، هغه نه هم په جهرو کېنه ستائیله شي. د فقير اي
 د نيو په سلسه کېنه چه کله فيرنګي خرمه ته فوحوونه ور مارچ کړل او د
 ده په څيودو نه قبضه لګوله نو په ده دوړان کېنه غالى په پير کې نادۍ
 سره د مرکز په خزلو ديارلس بېه او بشان بار کړل او هرڅه د مینځه
 او ويستل. د فقير اي پي د هدل ياتو په مطابق ده او بشان درې خيله پله روان

کول. دَبْدَه مرغه چاپر مجاوسی اوکره او په لار کښه فوج ترے نه چاپیرو شو
غالي او دَدَه ملګرو کله مقابله ورسه اوکره خود فوجيانو زور وو او لوښان
ئے اوپیول. غالی په دے واقعه سخت زهير شو. شپه ورخ به نه دَهه
مخبر په تلاش کښه بډے وهله وسے. آخر درک نه ورته معلوم شواو په
۱۹۳۹ء. اکتوبر سنه اتھے دشپه کوئي ته کنهر وړ اوکرو او قتل نه کرو. دنه
توریالے مجاهد په ۲۸ جنوری سنه ۱۹۴۰ء "لیکه" په درد وفات شو.

جنت میر:

جنت میر د گویم دمدى خيلو شاخ توږي خيل وزیر وو. اوس نه
کورني په شیراتالا کښه اوسيږي. هے خوبه دنه باطور له پخوانه د فېرنې
سره مشت اوکریبان وو. وله د فقیر اي په د غزاکانو په دوران کښه داسه ورته
شوے ووچه انگریزان نه په سرو سترکو کښنولی وو. د خیساره په جهکړو
کښه د توب په غونیاری نکید لے دواوپه یوه پښه به نه چب کولو. ده به
د فقیر اي په د لنگرا او حینونزو و انشظائي اموره وظيفه هم اجرا کوله. ازلمير
د ده پوخ ملګرے دواو دواړه د فقیر اي په اعتمادی غازیان وو. جنت میر د
پاکستان ترقا میدو پورے ژوند نه ده. وروستو پخپل مرگ په حق او رسید
قبر نه د کیسو ورد په غاره د تیتی مدا خيلو په لویه ادیرو کښه ده.

عید حسن:

د سین وام توری خيل وزیر وو او د میر علی شاخ نه وو. کال سنه ۱۹۳۶ء کښه
چه فقیر اي په د فېرنې تسلط په خلاف د غزا اعلان اوکرو نو دنه توریالے هم
میدان ته را او وتو. د خیساره په او له جهکړه کښه ده د فقیر اي په او د انگریزانو

په مابين کئنے د مصالحه پير کوشش اوکرو، خوکامياب نه، شو۔ کله چجنگ
اوښتو نو عيده حسن سره د څلومنگرو دا سه په بهادری او جنگید و چه من
هم د خیساره او له او د ډیغه جھګړه په تاریخ کئنے د انگریزانو د شکست بد ترين
مثالونه شمیر لے شي۔ د ځنه شان د پډولیل جھګړه هم په تاریخ کئنے ده
د بهادری یوشاندار یادکار دے۔ د دغه جنگیال مجاهد په بدن باندے
د سنگیسو او مرد کوبه شمیره نبې بشکاري دے۔ د پاکستان ترجوريي و پور
ژوندے وو۔ دروستو غالباً کال نکله، کئنے په حق اور سيدو۔

مکل شاه عالم :

د ځنه جانثار غازی شمن خیل محسودو او د آزادی د شخزو زبردست
جنگیال یادیدو او په فقیر اپی باندے پير ګران وو۔ د مکل شاه عالم په
سر محسود قامر زبنت زحمتونه کاللي او جريمه ادا کړے دی۔ د پاکستان
ترقامید و پورے ژوندے وو۔ دروستو د کشمیر په وړومبی معركه کئنے په
شهادت اور سيدو۔

نذر بيتحى :

نذر د بیوں د سیمه او رکاره بېتني وو۔ پلاره حیوان نومیدو او د
بنکی کلی او سیدو نکه وو۔ پير زړه در او چکرو در ټوچان وو۔ هی خوده پير
جنگونه کړي دی، ولے د پډولیل په جنگ کئنے چه ده، د شجاعاً او تدبر
کومه مظاهره کړے وه هغه د ستائينه ورده۔ نذر بيتحى د څلوقريانيو مړ
د پاکستان په شکل کئنے او لید او دروستو کال نکله، کئنے پچل مړک په
حق اور سيدو۔

میرا عظم او سخنی مرجان :

دغه دواوہ ننگیالی د سرارو غے سرنگ خیل محسود وو او د کوتھکی کلی
 او سیدونکی وو. میرا عظم خلن نے تره او سخنی مرجان نے ورلا وو. د سخنی مرجان
 پلار عزیز خان نومیدو. دواوہ تره او ورلا د چیل دور زبردست دلیر او مبارز
 غازیان یادیدل. د فقیر ایپی په اکڑو جھکرو کبنتے به په بھادری سره جنگیں
 او فیر نگے ترے نه زینت تنگ وو. د شہورت سنگی په جھکرو کبنتے زبردست
 شجاعت بنو دے وو او د بد مرعنه دواوہ زخمیان شوی وو. د درگی سر په جھکرو
 کبنتے یو گل بیا دواوہ دومو سخت ژوبل شول چه د " داستان پارینہ " لیکونکی
 په صفحہ نمبر ۱۱ باندے او لیکل چه د درگی سر په جھکرو کبنتے " میرا عظم غانہ "
 سرنگ خیل ہلاک ہوا " حالانکہ داصحیح نہ " وہ او دواوہ ترکال سٹہ ۱۹۸۳ پورے ژونی
 وو. دغه مرپی او توریالی حوانان د چپے سیمے دیر متقی او په محسود وکبنتے مقبول
 فقیران دواو خلقو نے دیر احترام کولو.

دیس محل :

دیس محل په مکین کبنتے د تاؤ دے چینے گئنہ محسود وو. دیر تکہ او
 جنگیا لے غازی وو. اکڑ بھے بریونہ کول. رزمک ته نزدے د دردانی
 په چیرنے سیمہ کبنتے یو روح په فوجیانو برید او کرو او دیو سے شبیه
 سختے شخراے په نتیجہ کبنتے چپله هم په شہادت او رسیدو.

سردار مند خیل :

بنوی کبنتے د پاتونے احمد زی وزیر وو. دیر نیو وو او جیگرو ر حوان
 وو. د فقیر ایپی په اکڑو جھکرو کبنتے جنگیں لے دواو هر خوا به نے د شبغا

تذکرے کید لے۔ دیکھ په جھکڑہ کئے سخت ژوبل شوے وو۔ ددھیو
بل درور ہم وو، کوم چہ دیکی ملی منظر خیلو په جھکڑہ کئے شہید شوے
وو۔ سردار دھپلے خاوازے په سر دیر جنگونہ اوکھا۔ چہ پاکستان جو ر
شونو په غوریستی کئے دھپلے وکسوارے سرہبی نوے لورڈ لاسہ په
خوب اودہ په توپک اوریستے شواو شہید شو۔

مکل شاہ اور نگ:

دواڑہ دُفَقِرِ ایپی تو پچیان وو۔ بنہ زہہ ڈراو ویشتندو یہ حوانان وو
مکل شاہ منظر خیل اتمانزی دیزیر وو۔ د پشکیری په کسب کئے نے بنہ مھاٹ
درلود او د توپکو او مشیندارو هر قسم پُرزا نے جو رو لے شوے کال
نسلہ کئے په حق او رسیدو۔ اور نگ دگرے احمدزی دیزیر دے۔ دُفَقِر
ایپی پیر اعتمادی او خیگرو ر تو پچی وو۔ هغہ وخت بہ دہ عموماً تور پر توک
تور رخت، تور ملیا استنے او تورے کیری اسعمالو۔ یو عجوبہ شاشخصیتا
بنکاریدو، تراوسہ ژوندے دے او د چل بجاہد اہ ژوند شاندارے کارنا
په خوند خوند بیانو۔

شیخ اسلم:

د بیرمیل پیسلے کابل خیل دیزیر وو۔ کلے نے په فقیران بلے شی۔ دیر
تکڑہ او بھادر حوان وو۔ دُفَقِرِ ایپی په ھرو عزا کئے بہ شریک وو۔ او بنہ
په نزو بہ جنگیدو۔ کال ۱۹۵۸ء کئے پہنچل مرک وفات شو۔

زرباق:

دغہ نومو پے عازی په کال ۱۹۱۶ء کئے زیر بید لے وو۔ پلارئے مکل با

نومیدو۔ دبیرِ مل تبی خیل احمد زئی وزیر وو۔ کے نے دموسی نیکہ انگرے په موکہ آباد دے، چہ په کوپ شہر لری۔ زرباقی دخپل وخت بھادر مجاهد یادیں بی او په اکڑو جنگوون کبنتے نے مرانہ بنو دے ده۔ کال ۱۹۴۵ء کبنتے نے ج مبارک اوکرو اود کال ۱۹۴۹ء ترخواوشاپه حق اور سیدو۔

مهردل توری خیل :

دمهردل پلار سید مل نومیدو۔ دزینی شاخ توری خیل وزیر دے او په خیسارہ کبنتے ذکر کرنے اوسیدو نکے دے۔ کال ۱۹۳۶ء کبنتے چہ فقیر اپی په رومبی حُل د جهاد بیرغ پورتہ کرو او د خیسارہ سیمے ته لاروندا نٹیا ہم درسرہ ملکرے شواو د چپلے علاقے په دوارو جھکرو کبنتے نے حصہ واخستہ۔ د دے نہ پستہ نے کلکہ ملا اولرہ۔ کله بہ نے په وزیرستان کبنتے د فیرنگی په خلاف اقامات کول او کله بہ نے د عیسیٰ خیلو، کالاباغ او میانوالی په مضافاتو کبنتے وارداتونہ کول۔ دغہ با تور د آزادی په خونریزو مبارزو کبنتے ترا خرو پورے بنہ په میلان او جنگیدو، چہ پاکستان جور شونو دہ ہم چپل خدمات ورتہ وہاں مے کول او د کشمیر په دلو و غرا کا نو کبنتے نے یو حُل بیا د چپل مٹا زور او بنو دلو۔ دغے مجاهد زما سره د وزیرستان په لیکلو کبنتے پیر تعاون کرے دے۔ کال ۱۹۴۷ء کبنتے نے ج اوکرو اون صباخپل کارو بارگوی۔

بابو محمود :

بابو صاحب دبیرہ اسماعیل د ضلع په پھار پور کبنتے درنگپور او سیدو نکے دو۔ په قوم بلوج دے او پلار نے حاجی مریا حمد خان نومیدو۔ د اصل نہ

پُستانه دی او بابو صاحب په پنتو او سرائیکی دوارو ژبو عبرو لری - بابو
 صاحب میتھک پاس دے او د کال ۱۹۳۱ء نہ ترکال سکلہ پورے دیوسه
 ایندھ پیلیگراف په محکمہ کنے کلرک دو۔ جہاد ولوے په زیر کنے راتوکیدے
 وے او کله نے چہ دتہ خیلو قلعہ ته تبدیلی او شوہ نو دھنے اسلامی او
 ملی جذبے له کبلہ د ۲۳ اگسٹ سنیہ په شپہ پتہ په پتہ د قلعہ نہ او و تو
 او پہ تپوس تپوس نے مزدک ته حاں او رسولو۔ هلتہ دمولوی محمدوارث شاہ
 سره میشته شو۔ دوہ میاشتے پس دمزدک نہ گوروک ته واستوے شو۔ د
 هغے حاۓ نہ د لشکر سره مل کرے شواود وزیر و محسود او دا وہ په
 سیمو کنے به نے جہاد کولو۔ د توب په ویشنلو کنے ورتہ بنہ دسرس حا
 دو۔ تراوہہ ژوندے دے۔ د خدر خیلو وزیر په شاوونہ کلی کنے نے دا
 کرے دے۔ د وہرو زکو پلار دے۔ کال ۱۹۴۷ء کنے حکومت پاکستان ته
 تسلیم شواو چل وطن ته لدھو۔ چلوپر دو ورسہ پت اوئیہ پاللواو بیرتہ
 شاوونہ کلی ته رانے۔

بابونور محمد :

اصل کنے بابونور محمد د نیپال په پالپہ نوے سیمه کنے زیر بین لے دو
 پلار نے کھرک سنگھ نومیدو، چہ په فوج کنے ھین کلرک دو۔ د اسلام
 را وہ لو نہ مخکنے د بابو صاحب نوم دان سنگھ وو چہ میتھک نے پاس کرو
 نو پہ گورکھ بھالین نمبر ۵۳ نیو دھلی کنے کلرک بھری شو۔ د هغے حاۓ نہ
 نے د مَہِیل ته تبدیلی را او شوہ۔ مارا قم ته نے ویل چہ "دغہ تبدیلی
 ما په چل خواهش او کوشش را کرے وہ۔ حکمہ چہ د فقیر ایپی د غزا کانو

تذکرے بہ مے چہ پہ دھلی کئے واوریدے نوزما پہ زیرہ کئے بہ هم ذ
اسلام سپر غنی پہ لبو شوے۔ آخرے وزیر سان ته تبدیلی را لوکہ او د
دمیل کیپ ته راولہ لے شوم۔ درمیہ شپہ ذکیپ نہ اووم او پہ پوس
پوس شکتو نے ته اور سیدم۔ پہ شکتو نے کئے با بو صاحب دمولی عبد
الرحان عین ک داول عرف طور ملا پہ لاس مسلمان شو او نور محمد نامہ پرے
کی بنود لے شوہ۔ دغہ نومسلم با بو بہ دو رخے پہ غزاں کانو کئے بونخ دواو شپے
بہ مے دینی علوم پہ تحصیل کئے شوکیرہ کولے۔ دتبی اوزیر غرہ پہ جھکرو
کئے سخت ڈبل شوے دو خو خدا نے پاک صحت یا ب کرو۔ د پاکستان د
قامی د وہ پستہ د د بسپر توجہ دینی مطالعہ پلہ شوہ او د خرسینو پہ
زیکوتی کل کئے میشته شو۔ هلته محمد شاہ نوی یوسید خرسین چلہ خور
پہ نکاح و رکہ او هم هلته نے حکم او د کلی د جومانک امامٹ شروع کرو
د گنہو لونزو ہامنی پلار شو او آخر پہ می ۱۹۹۲ سنا کئے پہ حق اور سیدو۔

میراعظم :

د میراعظم سکوتی رشتہ د میاں والی پہ ضلع کئے د کرم مشاف سرو دہ۔
اصلی نوم نے عبدالغفار دے۔ پلار نے مولوی یار محمد نومید او پہ قوم
قریش دے۔ دغہ بالور پہ فوج کئے سپاہی دواو د درونگ پہ یو
پیکٹ کئے تعینات دو۔ د جہاد شوق نے زیرہ کئے را توکید او کال ۱۹۳۲ سنا
کئے سرہ د چنی و سلے فرار شو او پہ ارسل کوٹ کئے د فقیر ایپی سرہ ملاؤ
شو۔ دغہ توریا لے د وزیرستان پہ اکڑو تولو جھکرو کئے بنہ پہ نہ جنگیں لے
دے۔ دیر دلور او بھادر حوان دے۔ د پاکستان پہ قائمی د وہ خاموشی

اختیار کرہ۔ دُبُون په اور غر بکا خیلو کنے نے وادہ اوکھرو اود دا ورو په پلائی
کلی کنے میشته شو۔ هر کله چہ هغہ بنجھے نے په حق اور سیدہ نوڈ
مرحومے بلہ خور نے په نکاح کرہ۔ دے نہ پرتہ نے یوہ بلہ پتی دا ورو
بنجھے هم په نکاح کرے دہ۔ تراوسہ ژوندے دے اوپہ پلائی کنے اوسینی
کر کروندہ کوئی۔ ژنری ژنری حامن نے دی او بنہ په عزت وخت تیروی۔

دُس اوغزلے :

دُر پلار و تانے نومیدو اود غر لے دو رانے کوم چہ دواڑہ چلوبنے سکہ
وروںہ دو اود خپلیڑی د سیمے میرخون خیل بورہ خیل وزیر دو۔ نن صبا نے
کورینی په سروپی کنے آبادہ شوے دہ۔ د فقیر ایپی د غزا کانونہ مخکنے در پہ
خاصہ دارو کنے حولدار دو او غر لے سپاہی۔ کله چہ فقیر ایپی د جہاد اعلان
اوکھرو ندوی هم ملازمت ونہ پریسندوں او بنہ په ملکہ در سرہ او در دیل۔
زیارتہ شہر تے پہ بربید و نول رو، ولے د فقیر ایپی آکڑو لویلو یو غزا کانو
کنے بھے هم برحہ آخستہ۔ ذتی په مشہورہ جھکڑہ کنے غر لے پہ یوا
حان دوہ توپک او یوم شیندار ولجه کرپی دو۔ دُر تراوسہ ژوندے دے
ولے غر لے کال ۱۹۵۷ء کنے د غل جیو سرہ د دوی په یوہ قامی انبنتہ کنے
سخت ژوبل شو او بیا دروستو په حق اور سیدو۔ د غر لے یو بل ځاہد
در در هم وو چہ کرٹے نومیدو۔ د دغود دیو واپو سریرو فعالیتونہ او
وار دا تونہ د محبو زینت دی۔

و تائی سید بکای :

په زاوی کنے لد ها خیل سید بکے دو۔ پلار نے میربات نومیدو۔

وَتَبَانُ دَازَادِيُّ دَشْعَعِ پَسْنَگِ اوَدَفِيرِ نِکِيَا نُزُدُ وَيَنْهِيَ اَنْلَى تَبَرِ مَوْ وَدَكَال
 لَسْلَاهُ نَهَيَ رَاوَاخْلَهُ عَنْ تَرَكَالَ ۱۹۳۱ءَ پُورَمَ دَغَهُ تَورَزَنَ سِيدَپَهُ قَلَار
 نَهَشَوْ دَكَوْدِيَّ وَلَهُ پَهِ يَوَهُ اَنْبَتَهُ كَبَنْهُ پَهِ پَسْنَهُ لَكِيدَلَهُ وَوَأَوْچَبَ بَهَنْهُ
 كَوَلَهُ دَپَاكَسْتَانَ پَهِ قَامِيدَوَدَهُ هَمَ صَلَحَ اوَكَروَ اوَقَرِيبَهُ کَالَ ۱۹۴۱ءَ کَبَنْهُ پَخَلِ
 مَرِكَ پَهِ حَقَ اوَرِسِيدَوَ.

از لمیر :

اَز لمیر دَكَرِيَّمَ مَدَّيَ خَيلَ تَورَى خَيلَ وَزِيرَ وَوَ، وَلَهُ اَسْتَوْكَنَهُنَهُ پَهِ
 شِيرَاتَالَا کَبَنْهُ کَوَلَهُ کَالَ ۱۹۳۱ءَ کَبَنْهُ چَهُ پَهِ وَزِيرَسْتَانَ کَبَنْهُ دَانْگِرِيزِانْوَپَهُ خَلَا
 يَوْطَوفَانَ رَايَورَتَهُ شَوَنَوَدَهُ هَفَعَ وَخَتَ پَهِ سَرَكَرَهُ غَازِيَا نُوکَبَنْهُ اَز لميرَهُمَ
 شَامَ وَوَ، شَكَوتَهُ دَدَهُ جَنْجِيَ مَرَكَزَهُ وَاهَرَوَخَتَ بَهِ يَوْدَرَونَدَ لَشَكَرَ تَوبَ
 دَارَوَمَرَدَکِيَ اوَراَشَنَ وَرَسَرَهُ مَوْجَدَوَوَ وَ اوَدَدَهُ چَائَهُ نَهَهُ بَهَنَهُ دَشَامَ
 دَكَرِيَّمَ دَوَسَلَی اوَمَکَرَدِيَ روَغَهُ پَهِ قَلَعَوَکِيمِپَنَوَ بَانَدَهُ حَلَلَهُ کَوَلَهُ دَفِقَتَرَیَّ
 دَغَزَا کَافُونَهُ هَنَكَبَنْهُ هَمَ اَز لميرَپَهِ وَزِيرَسْتَانَ کَهُنَهُ يَوْمَعْرُوفَ شَخَصِيتَ وَوَکَالَ
 ۱۹۳۳ءَ کَبَنْهُ چَهُ دَآماَنَ اللَّهَ خَانَ حِسَنَ مَلَکَرَوَپَهِ وَزِيرَسْتَانَ کَبَنْهُ دَنَادَرَخَانَ
 پَهِ خَلَافَ تَحرِيكَ شَروعَ کَرَوَنَوَپَهِ هَفَعَ کَبَنْهُ يَوْنَهُ فَقِيرَ اوَتَورَ مَلَنَگَ دَيرَ
 هَنَكَبَنْهُ وَوَ، پَهِ دَهَهُ هَنَكَامَهُ کَبَنْهُ زَمَونَدَهُ تَورِيَالَ هَمَ آگَسَتَ کَبَنْهُ
 دَشَامَ دَتَورَى خَيلَوَيَوَهُ دَلَهُ تَيَارَهُ کَهَهُ وَهُ اوَدَتَورَ مَلَنَگَ پَهِ حَمَاتَ کَبَنْهُ
 نَهَهُ پَهِ سَپَرَلَی کَبَنْهُ پَهِ مَتَوَنَ دَحَلَهُ کَولَوَپَرَوَگَرامَ جَوَرَ کَهَهُ وَوَ، فَرِنَگَهُ چَهُ
 خَرَشَوَنَوَأَوَلَ خَوَهُ دَدَهُ دَمَنَعَ کَولَوَکَوشَشَ اوَكَروَ، وَلَهُ دَهُچَهَا وَنَهَهُ مَنَلَ
 نَوَپَهُ ۵ / سَتمَبرَ ۱۹۳۳ءَ دَوَسَلَی مَلِيشَيَ اوَفَوَجَ پَهِ شَامَ کَبَنْهُ دَدَهُ کَوَرَا وَنَرَوَ وَوَ

از لمیر ذ فقیر ای پی په آکڑو ہولو غزا کانو کبنتے بنہ په دل جویں اویک سویں
سرہ جنگید لے دو۔ ذ پاکستان په جو ہیں و دہ هم صلح اوکرہ او روس تو
دیر نار پچل طبع مُرک وفات شو۔

خلیفہ محمد مین:

بنوں کبنتے دشیخانو کلی او سیدونکے دواوڈیو مے درنے کو رنی
غزے دو۔ کال ۱۹۳۶ء کبنتے چہ فقیر ای پی دغزا اعلان اوکرو نزدہ هم دنیاو
معاملات پریس بول او ذ فقیر ای پی سره ملگرے شو۔ ذ فیرنگی په خلاف تے
دیرے جہگرے اوکرے او بنہ نوم تے پیدا کرو۔ کال ۱۹۳۶ء کبنتے یوہ شپہ
دیو خوم لگرو سره چیل کورتھ تلے دو۔ چام غبر پرے جاسوسی اوکرہ۔ پئی
پہ پیٹہ ذ شپہ بارہ را او پولیس ترے نہ چاپیرہ شول۔ سحر جہ دوئی
تہ پتہ او لگکید نوبلہ بلہ تے اونہ کرہ، بلکہ یکدم تے بارو نہ پرے رابانے
کرل۔ سپاہیانو دستی بمنہ دراو غور حول دوئی هم هغہ بمنہ پستنے
دراؤ ویشتل۔ دغنسے یوہ شیبہ مقابله او شوہ او پہ نیجہ کبنتے خلیفہ محمد مین
پہ شہادت او رسید او یوبل ملگرے تے سخت روبل شو۔ ذ فیرنگی ذ
لوری نہ هم درے تنه سپاہیان سره دیو کمان افسر ہلاک او یو خو
زخیان شول۔ ذ دے ولقعہ دیر و خٹ تیرنہ اشوچہ ذ خلیفہ یو توریا
حونے محمد غلام هغہ جاسوس او ڈلواو کورے درتہ او سیزلو۔ محمد غلام
تر پیرے مودے پہ گورو یک کبنتے ذ مغوری ڈوند تیر دلواو دروستو تے
پہ توجی کبنتے محنت و مزدوری شروع کرہ۔ غالباً کال ۱۹۸۳ء کبنتے پچل
مُرک په حق او رسیدو۔

شاہ عالم :

د وانا سرکی خیل وزیر دے۔ د پیدا ش کال نے اندازتاً لالہ دے پلا
نے خواجه محمد نومیدو۔ فقیر ایپی د وخت توریا لے غازی وو۔ اکثر تولو
جنگوں کئے حصہ آختے ده۔ فیرنگی بار بار دہ پہ کورکی بمبائی او
گولہ باری کرے دی اوپہ دے پاداش کئے نے د فیرنگی د وخت نہ تراوہ
پورے بنوں کئے ۱۹۰۱ء کنالہ زمکھ ضبط پڑتہ ده۔ تراوہ ٹوینڈے دے۔

سالم خون :

غازی سالم خون د وانا توجی خیل احمد زی وزیر وو، چہ دکال سنہ ۱۹۱۹ء
پہ غزاں کانوں کئے نے ھلاند بدخش درلووہ او قائدانہ رول نے لوپو لے وو۔
وروستو پہ سپین کئے د غل جیو د لاسہ پہ یوہ قای انبنتہ کئے او وڑ لے شو
د دھوئے ملک شہزاد د وانا پہ کری کوئی کئے درخشنان شخصیت دے۔

عمر خان :

د عمر خان د پیدا و بست ھائے د بھارت پہ ضلع فرید کوت کئے پا صمد
دے۔ د اسلام را ورلونہ مخکنے دے پورہ سنگھ او پلار نے بوتا سنگھ نومیدو
عمر خان پہ فوج کئے سپاہی دواونوں نے نوے د مدھیل ته راست دیل شوے
وو۔ د مدھیل جھکر نے دو مرہ متاثرہ شوچہ لسمہ ورخ شام و مکریوم
ته فرار شواو د فقیر ایپی پہ لاس نے ایمان را ورلو۔ فقیر ایپی ورلہ عمر خان
نامہ کیسندولہ۔ عمر خان د انگریزانو پہ خلاف تراہزہ پورے پہ نزاوج نہیں
اوچہ پاکستان جو روشنو خوست کئے میشتہ شو۔ حلہ نے دیو خوستو اے
جینی سرہ وادہ اوکرو۔ یوہ لور نے پیدا شوہ او بیا کونہ شو۔ نن صباد

ھے لورپه مینہ په میران شاہ کئے استوگن دے او غیر حضرات ورسہ بنے
توبے کوئی ۔

عجیم خان :

د سارو غ تحصیل په زنگیرو کئے د پامنے محسود وو۔ پلارنے گندا
نمیدو۔ عجیم خان پیر بربیدی او سرتیرے مجاہدو۔ د غازی توب نہ
در و بے په خاصہ دارو کئے صوبیار وو۔ ولے کله چہ په وزیرستان کئے د
فقیر ایپی د جہاد تورے او پر قیدے نو دے ننکیالی حوان هم دنیاوی
شان و شوکت ته لته و رکره او د قوم په ننگ نے تورہ او ترلہ۔ د فقیر ایپی
سره ملکرے شواو ترکال ۱۹۳۷ء پورے دا سے په مرانہ او جنگی وچہ نہ
نے هم په جھرو کئے د شجاعت سندھے ویلے شی۔ د دہ د ڈالنڈ انگریز و ا
بہ تل ترلہ د محسودو دویا پ ذریعہ او سی۔ ہے خود عجیم خان تولہ دله
سرتیرے وہ، ولے د بولک حونے بھادرخان چہ د بنگے والا شمن خیل
محسود وو زبردست سر پریکرے مجاہدو۔

بیلاندی :

ملک شاہی کابل خیل وزیر وو۔ پیر دلاور او جن باقی بنن وو۔ د عمر نہ
پوخ وو خوپہ زرہ حوان وو۔ د فقیر ایپی په جھکرو کئے د بردستہ مراد
نامہ پر یتبے دہ۔ د جنگ په دوران کئے به دو مرہ بیر وندے شوچہ د کندا
نہ بھے مرمنی نہ شوے راویستے۔ له دے جھتہ به دہ اکثر مرمنی په
حولی کئے بھرجو لے او ملا بھے په پتکی تو لے لو چارہ په کئے تو مبلے سائلہ۔
په ۲۹ / جولائی ۱۹۳۷ء د لوایگی په سیمه کئے په گکشت وتله فوج د

میرے کیپ تہ پستنہ روان وو۔ بیلاندی پرے دلرے نہ نظر واچلو
اوور پسے وردیے کرو۔ پہ لارہ کبئے یو خوبنحو راحصار کلوجے چہ خنگہ
پہ یوازے حان پہ دومرہ یا جوجوماجوجو ورستے ”ورتہ اوئے ویل چہ
”اخواشی“کوری نہ چہ پہ چخوئے جتنونہ را پسے مخت تہ راوری دی“ د
دے وینا سره نے دبنحو نہ حان خلاص کرو اولکہ دنمری پہ فو خیانو
وار او غرمیدو۔ خپل شلخے پرے او چلو لو او دلی دلی سیکان نے خوک
ڑوبل او خوک هلاک کرل۔ دبڈ مرغہ پخپله هم سخت زخمی شواد دویمہ
درج پہ شہادت اور سیدو۔ دے سرتیری مردمیدان یو غازی نوی ورارہ
هم تکڑہ مجاہدو اور ددہ نہ مخکنے دشینکی تکنی پہ جھگڑہ کبئے شہید
شوے وو۔

ضمیر شاہ :

پلارے خولنگی شاہ نومیدواو پہ اصل کبئے عیدگ داور وو خوله
مودے نہ پہ درپہ خیلو کبئے درا قم دکورنی سره میشته شوے وداومہ
دلتہ نے دعہ توریا لے حوئے ضمیر شاہ پیا شوے وو۔ چہ شونوئے شنہ
شوہ نوڈ فقیر ایپی پہ سرتیر و حوانزو کبئے شامل شو۔ پہ یو خنگ کبئے بہ
ئے شلخہ وو او پہ بل کبئے ریاب۔ کله کله بہ نے پہ انبتی جنگ کبئے ناخا پی
پہ ریاب گوتے کینوے او داسے نغمہ بہ نے اپچرلہ چہ غازیان بہ لہ
دیرہ جوشہ دزمرو غوندے پہ دشمن در غوتہ شوں۔ دعہ حنگرو رغازی
دھپلو هم حملو غازیانو پرلہ پسے بے وختہ مرکونو دومرہ زہیر کرو چہ پہ
حوانہ حوانی دکٹ پیوند شو او کال ۱۹۵۷ء کبئے پہ حق اور سید دکورنی

ئے نن هم ددرپه خيلو سره په هر قسم قامي سود وزيان کېنے شريکه ده.

غمز رنگ :

په ارغوند کلی کېنے د مامل شاخ دا وړ د او په درپه خيلو کېنے او سیدلو، خوکا یل نه د دلود. د کال ۱۹۱۹ء په غزاکانو کېنے هم شامل د واو په کال ۱۹۲۹ء کېنے د نادرخان په مرسته کېنے د سقاو په خلاف هم جنکيد لے دو. په کال ۱۹۳۰ء کېنے چه فقير اي په خيساره کېنے د انگریزانو په خلاشکر راغونه ولے نودغه با تور بیارا خنک شواود ده ځنگ نه عنبرګ کړد.

غمز رنگ دیر زیرک او واریزک انسان وو. د وزیرستان په اکترو غزاکانو کېنے به موجود وو. عموماً به نه د شاه امان الله غوند سه شاهانه دریشی اغوشته. ملابه نه په بنکلی رینمین او حسندور پروکی تپه وه او پېښنگ کېنے به نه توره خورنده وه. د فقير اي په درنونه جرمو او جلسو کېنے به ويسته توره ګرچیدلو. ناخاپه به نه غږ کړو چه اے نه خلاصېر سه او سه پېژند لے چه جاسوس يئے " دده په دغه غږ کېنے به دومه هیبت وو، چه د جاسوس رنگ به له ټکه زیر او بدن په پرسيد و شو. دعنے ده دیر جاسوسان نیولی وو. د قیام پاکستان په درمو بکالونو کېنے د افغانستان د نریز سه په مقام وفات شو.

پیاوې:

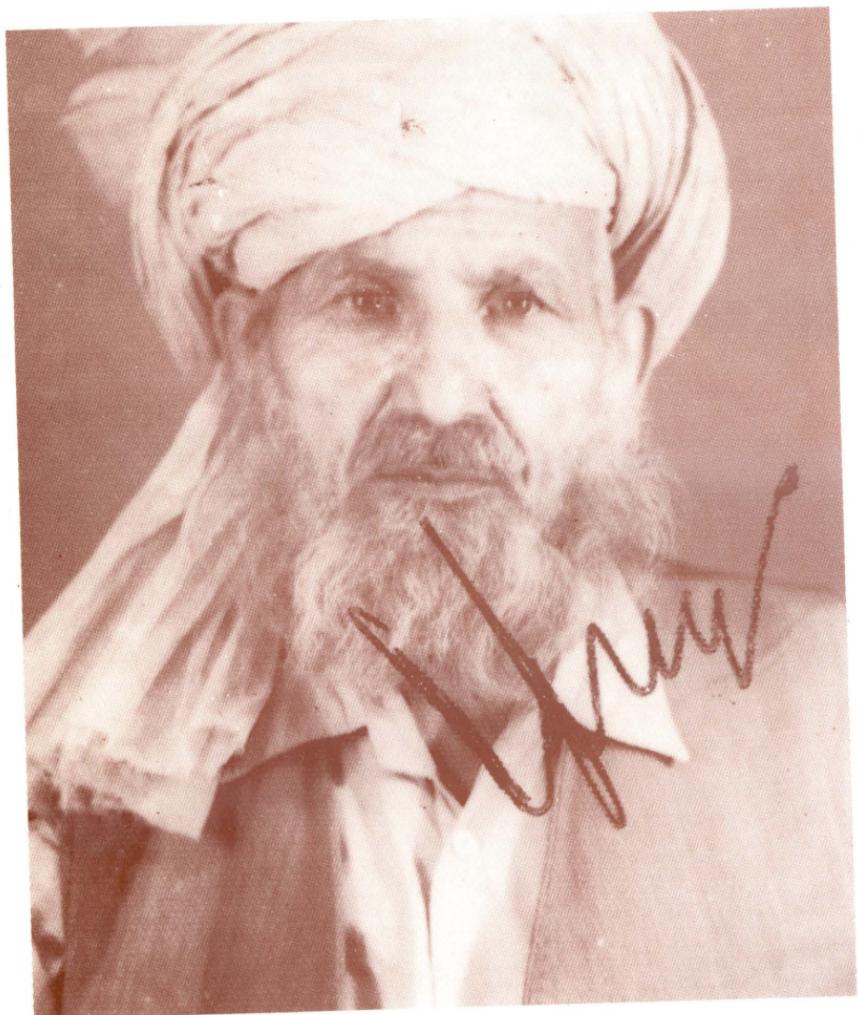
اصل کېنے د پلکنگزیو بوره خیل وزیر دو خود د ګوتولی راسه د درپه خيلو په خوزلیو کېنے میشتہ وو. اصلی نوم نه محمد مرجان وو. پلاره شیر حسن نومیدو. دیر زړه او رحوان دواو د فقير اي په اکترو سختو سختو غزاکانو

کئے جنگیدے وو۔ دپیاوری کوربہ همیشہ ڈچندو ڈغلونہ پک دواو
د فقیر ایپی ڈر قعاتو په مطابق بہ نے پہ غازیانو ویسلہ۔ ڈ پاکستان پہ
جو بیدو نے کرکیلہ شروع کرو او کال ۱۹۴۵ء کئے پہ حق اور سیدو۔
امان ختک :

امان ڈل تبرختک وو۔ پلار نے یوسف خان نومیدو۔ درومبے فوج
کئے سپاہی دو۔ ہر کله چہ د فقیر ایپی ڈغزاں کانو آوازہ شوہ نو کال ۱۹۳۲ء
کئے دے هم ڈتیری پہ مقام ڈچلے رجھنیت نہ فرار شواو ڈھان سره
نے پنجھ میلہ سرکاری توپک یورل۔ ڈدہ پہ دے جرم کئے ڈدہ دکورنی
غڑی شپر میا شستے بندی کرے شول۔ امان ڈچل وخت زبردست دلیر
او بزار غازی وو۔ د فقیر ایپی پہ خواصو کئے دو۔ پہ شکر ڈڑہ کئے ڈملتی
پہ کانواٹی چہ دہ گومہ حملہ کرے وہ، هغہ نن هم ڈھنکو پہ جھرو کئے
ستائیلے شی۔ پہ کال ۱۹۴۸ء کئے ڈھنکو پاکستان سره روغہ جو رہ
او کرو او چل وطن تہ بیرتہ لیہ او دروہ کالہ پس پہ ۱۹۸۰ء کئے پہ حق
اور سیدو۔

ربنواز جرنیل :

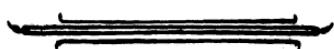
ربنواز جرنیل ڈمیرزا علی خان ہوئے دواو پہ بنوں کئے ڈ ابراہیم خیلو
کلی او سیدو نکے وو۔ بنکلے دنگہ او نہ، پراخ تھر او پلن ھے ڈر لود چہ
دپاسہ نے پرے گنڈہ بڑیہ ساتیے وہ۔ دسمبر ۱۹۴۷ء کئے د فقیر ایپی پہ
مجاہدیانہ تحریک کئے شامل شو۔ خہ مودہ نے بنوں کئے ڈباران پہ مقام
مرکز قائم کرو او تاخونہ شروع کرل، ولے دھنکو ڈزیات فشار

تۈرۈن جىنيل رېنوازخان

له کبله نے توچی ته هجرت را اوکردا اوپہ سپلگہ کبنتے میشته شو۔ ددے
حائے نہ بھئے کله د بنوں په مضافات کبنتے بریدونہ کول اوکله به نے د
وزیرستان په غزاں کانو کبنتے حصہ آخسته۔ فقیر ایپی د دے دبے مثالہ شجاع
نہ دومره متاثرہ شوچہ د جرنیلی په خطاب نے اونماخلو۔

ذکور ویک سره نے ترا خڑہ پورے تعلقات قطع نہ کرل۔ ذ بد مرغه
مارچ ۱۹۸۳ء کبنتے په ناگھانہ مرگ په حق اور سیدو۔ ذ دہ یوبل دروس
هم دوچہ اصلی نوم نے شیر علی خان دو، خو معرفی په شیری دو۔ شیری
هم دیر سرتیرے او مبارز ہولن دو۔ د پاکستان قائمیدونہ پستہ بھئے
هم باعیانہ غوندے ژونڈ تیرو لو۔ په دے وجہ حکومت او نیو او نہہ
کالہ قید نے پرے او خیر ہولو۔ درے کالہ نے چہ تیر کرل نو خوشے کرے
شو، دروستو کال ۱۹۷۹ء کبنتے په حق اور سیدو۔

دَخْلُواً كَيْ دَوْرَانَ

دَحْصُولِ پَاكِسْتَانَ دَعْظِيمَ مَقْصِدَ تِرَالِسَهَ كُولُونِهَ پَسْتَهَ پَهَ وَزِيرِسْتَانَ
 كَبْنَهَ دَاسْلَامَ جَانِبَازَوَ دَسْرُونِهَ كَفْنَ پِرَانِسْتَلَ اوَ دَخْلِلَ خَوبَهِيَوَادَ
 دَپِرِغَهِتَگَ اوَ سُوكَالِيَ پَهَ زِيَارَهِ كَبْنَهَ نَهَ مَلاَيَاَفَهَ اوَتِهَلَهَ اوَ دَحْكُومَهَ
 پَاكِسْتَانَ پَهَ مَكْمَلَ اَهْمَادَ اوَ تَعَاَوْنَ سَرَهَ وَزِيرِسْتَانَ پَهَ لَبَرَهَ مَوَدَهَ كَبْنَهَ يَوَ
 حَلَلَنَهَ حَيَشِيتَ پِيدَأَكَوَوَ.

پَهَ تَعْلِيمِيَ، اَقْتَصَادِيَ، مَعَاشِيَ اوَ ذَهْنِيَ الْحَاظَ سَرَهَ اَولِسَ مَخَ پَهَ تَرْقَهَ
 رَوَانَ شَوَادَحَكُومَتَ پَهَ هَرَهَ شَعْبَهَ كَبْنَهَ وَرَسْنَوَتوَ، وَلَهَ دَدَهَ هَرَهَ
 بَأَوْجُودَ دَغَوَ بَاتُورَانِوَ دَخْلُواً كَيْ دَوْرَانَ سَرَهَ تَأَوَّدَهَ وَيَنَهَ هَمَ سَرَهَ نَهَهَ كَهَ دَ
 كَالَّهَ ۱۹۴۵ءَ، جَنَگَ پَرَسَ رَاغَهَ هَمَ نَوْدَوَیَ دَكَشِيرِيَانَوَ وَرَوَنَرَوَ پَهَ مَدَدَ
 كَبْنَهَ كَمِرَكَسَ دَلَارَ وَوَاوَهَ بِياَ كَالَّهَ ۱۹۴۷ءَ كَبْنَهَ بَهَارَهَ پَهَ پَاكِسْتَانَ جَارِهَ
 حَمَلَهَ اوَكَهَ هَمَ نَوْدَوَیَ چَلَ سَرَحَدَاتَ رَاتِينَگَ كَرَى دَوَوَ اوَ دَغَهَ خَهَ
 نَنَهَ هَمَ پَهَ دَوَيَ كَبْنَهَ بَهَ تَحَاسَهَ مَوْجُودَهَ دَهَ۔ نَهَهَ حَكُومَتِيَ مَعَاشِ لَرِيَ اوَ
 نَهَهَ سَلاحَ بِياَ هَمَ دَپَاكِسْتَانَ دَجَغَرَافِيلِيَ سَرَحَادَاتَوَ پَهَ حَفَاظَتَ كَبْنَهَ لَهَ خَيَرَهَ
 دَخْلُواً دَقَاقِيَ وَسَائِلُوَ پَهَ اَسَاسَ چَمَتوَ اوَ سِيرَبَيِ.

روسی سلطنت :

روسی جاریت نه صرف د ۲ / دسمبر ۱۹۷۹ء د انقلاب په اثر کېنے په افغانستان غاصبانه قبضه کړے وو، بلکه تاریخ بکواه د چه د افغانستان بشپړ سابقه حکمرانان د دوی د زور وزیاتی نه په نالان وو۔ په کال ۱۸۷۸ء کېنے چه د امیر دوست محمد خان په عهد حکومت کېنے روسی نماینډ ويکو پچ کابل ته راغه او خپل سیاسی مشن لئے شروع کړو نزد افغانستان سلامتیا ته زښته خطره ترے نه راولاره شوو۔ په ۶ جون ۱۸۶۸ء د امیر دوست محمد خان په مرگ د روسی خطراتو غنه د ده هُجُوئه امیر شیرعلی خان ته شوہ امیر شیرعلی خان یو خوا د خانه جنکی سره مخاغن شوے وو او بلغوا عین په هغه وخت روس خپل سرحد جیحون سیند شمال پله د امیر شیرعلی خان سلطنت ته نزدے راولرو۔ جنوری ۱۸۷۹ء کېنے چه د کابل خانه جنکی ختمه شوو او امیر شیرعلی خان فرمانرو اسلام کړے شونو په ۱۸۷۸ء کېنے روس په خیوا قبضه اوکړو۔ امیر شیرعلی خان ته د خپل سلطنت د تالا کید خطره نورو هم ٿرکند شوو۔ له دے کبله هغه د انگریزی حکومت سره د دوسته معاهدے کولو په غرض خپل یوسفی هندوستان ته اولیې رو، ولے هغه په خپل مقصد کېنے کامیاب نه شوانه د هند حکومت امیر ته څه دا سه د تسلی جواب درکرو چه هغه د روسی د خطره نه بې غمه کړے وے۔ هغه په دے مجبور شوچه د روس خوا ته نزدے شی۔ انگریز اته چه دا معلومه شوو، نو دوی هم د امیر شیرعلی خان نه په کابل کېنے د انگریز ریزیدنسیا د تقرر خواهش اوکړو۔ لیکن په افغانستان کېنے د روز افزون

روسی مداخلت له کبله امیر شیر علی خان دسته ته تیار نه شو. بل طرفته افغانستان ته د روسی سفیر په راتنگ ذکابل حکمرانانو او عوامو د هغه دیرشاندکار استقبال او کړو.

انگریز په دسته برهم شول او په ۲/ نومبر ۱۸۸۰ء ته د افغانستان په خلاف اعلان جنګ او کړو او د غنډلګو لوړیو نه ته په کابل فوځونه درخوší کړل. په دسته دوران کېنے امیر شیر علی خان بار بار د روسی شهنشاه نه امدأ او غښتو خود رته ملاو نه شو. امیر کابل پچله هم د روسی سفیر او د روسی فوج کمانپور انجیف سره ملاقات او کړو خوبیا ته هم خه اعانتونه کړے شو. آخر هغه مجبور شوچل مشرحو ته یعقوب خان ته ته عنان حکومت حواله کړل او پچله د روسی امداد په طمع فروړ ۹۸۸ء کېنے په حق او رسیدو.

امیر یعقوب خان ترڅه موده راسته چل حریث مندانه او مجاهدنه جدو جهد جاری او ساتلو، وله پیروز رانگریزانو ګرفتار کړو. دروستو چه د امیر یعقوب خان د ګرفتاری په وجہ په افغانستان کېنے کوم اور او لکیده هغه ته د کابل د حکمرانو په یورکن عبدالرحمن ولد افضل خان په راوستو سره سور کړو او هغه ته د کابل په تخت کښیتلولو او په ۲/ جولائی ۱۸۸۱ء د افغانستان امیر تسلیم کړے شو.

امیر عبدالرحمن په تول ژوند کېنے د انگریزانو سره د تعاون کولو پالیسی ترکه نه کړه خټو سره ورسه به ته د روس له طرف نه هم زشت خطره

عل د امیر دوست محمد خان مشرحو ته دو.

خسوسوله۔ او انگریزانو ته به ہے ہمیشہ په دے با رو کبے فریاد کلو۔
امیر عبدالرحمن په کال سن ۱۹۱۹ء کبے د فالج په عارضہ وفات شو اود ده
نه پسته د ده "خون" امیر حبیب اللہ امیر شو۔ هغه هم د انگریزانو په
اندیں نور شروع کرو۔

دا هغه ورخے وے چه اول جنگ عظیم انبیتے وو۔ په دے جنگ
کبے عثمانی سلطنت (ترکی سلطنت) د انگریزانو په خلاف د جرمی او
استیریا په ملکریتیا کبے او درید لے وو۔ له دے جھٹه په افغانستان
کبے د مسلمانانو زیارتہ همدردی د جرمی سره وہ او په افغانستان کبے د
بالڑہ امیرانو او سردارانو یوہ پله داسے وہ چه هغوي په دے موقع په
ھندوستان باندے د حملے کلو په حق کبے وو، ولے امیر د جنگ په
آغاز کبے د چیلے غیر جانبداری اعلان او کرو۔ په دے کش وکیر هغه په
۲۰/ فروری سن ۱۹۱۹ء په لغمان کبے د شپے چاقٹل کرو او د ده "خون" اما اللہ
خان تخت نشین شو۔ امان اللہ خان د انگریزانو سره جنگ او کرو او استقلال
نه او کیتو خود دے نه پسته هغه د رو س طرف ته دومره مائل شوچہ
د ده نه دروستوچہ خومره حکمرانان را غلہ هغوي هم لئنے ترے نه
اونه نغارے شوے او آخرتہ نتیجہ د کال سن ۱۹۱۹ء د انقلاب په شکل کبے
خُرکنہ شوہ۔

افغان مهاجرین :

په افغانستان کبے د کال سن ۱۹۱۹ء انقلاب په نتیجہ کبے ۳۵ نکھه
افغانیانو پاکستان ته هجرت را او کلوا۔ په دے کبے خلواز لکھه سروہ ملی

برو هلى نفوس دوزيرستان دواهه بېخوتە ھەم رلوازېيدل.
 وزيرستانى اولس دۇئى تە دا اسلامى دەورولى لى انسان ھەمدردى
 پە بنىاد چىلە خاۋۇر، غرونە، رغونە، پتى عن ترڅلۇکورۇنپورى سەوقە
 كۈل. دۇئى عزىز و ناموس تى چىل عزىز و ناموس اوگىزلىو. داخولاڭچە چە
 كله دەنۇمها جىزىزدە كيمونستىراپە خلاف دەجەد اعلان اوگىز نو دوزيرستان
 غىوروا سرفوشو قبائلو يۈركىت بىا دەكفرەنە خادىپە خلاف كىلە ملا ھەما او تىلى.
 پە دەنە سلسەلە كېنىءە دەشمەلى وزيرستان لە خوانە دەخىسارە دىيىھە مولا
 محمد كەل مىنیر تورى خىل وزير، مولانا حەممە دىندا رەسەن خەن داۋىر او دە جنۇبى
 وزيرستان لە خوانە مولانا ئۆزە حەممە احمد زى وزير او دە نامتو بىاھەد ملگە مۇسى
 خان محسود خەن خەن خەن قانۇنانە رەول ادا كۈل. دۇئى سەرە سەرە راقىم
 بىنە ھەم دەچىل قلم پە ھۆكە او دەشلىپە شىپىلى دېپكتىا او پكتىكا پە
 كېنىءە كېنىءە دە روسي جارحىت پە خلاف زىيارا او ويسىتو.

لە دە نەپىرەتە مولانا عجب نور تورى خىل وزير، مولانا العلەل حەممە
 خان مرحوم دوانا احمد زى وزير، مولوى لەل صاحب جان مرحوم عرف
 ماپتىكى لانى داۋىر، مولوى نىك بهادر حەممە خىل داۋىر، مولانا شەمىل تۈرخىل
 وزير، مولوى غلام الله دوانا احمد زى وزير، مولوى ميانوالى خان دە مائىزىز
 مداخىل وزير، مولوى مولى جان كابىل خىل وزير، مولوى اصل مير خەن خىل
 وزير مولوى حكىم جان تېتىي مداخىل وزير، مولانا عبد الرحمن سىفلى
 كابىل خىل وزير او مۇگان كەل محسود دەچلىقائىزىنۇ
 پە ھەمكارى كېنىءە شېھە ورخ يوه كۈره او دە افغانستان دە مەللەفو حزبۇنۇ

ترزیر قیاد نے وزیرستانی ژنری د تغیر، سید کرم، رزمت، شاہی گوئی، کواڑ
مکوڈہ خیری، مکریز، سرانہ، زامیٹھ، زمری کع، دوہ مندہ، نادر شاہ گوئی
خوست، باری، لالیڑ، ٹاور، پبکی، جاجی میدان او اُرکن وغیرہ جنگی
خاذونو باندے د چپلو افغانی وروپو سره اوپه اوپه د کفر په خلاف
جهاد کئے شریک کول، د چا شہادت نصیب شو او د چا پریماں غنیمت-
په غلام خان، سیندھی، دنه خیلو او لو آرہ باندے روسي طیارو باربار
شیدی دے بمبائی اوکولے او په سلگونہ بے گناہ نزو پنجھ او وارہ زاکہ
شہیدان شول-

په ابتداء کئے امیر نیاز علی خان د افغانستان دغه کشاله د افغانیانو
کورنی شغره او گزله او د وزیرستانیانو گھون نے په کئے او گندلو، ولے
هر کله چه کمیونسٹي عناصر و مکمل ہان پنکارہ کرو او په افغانستان کئے
نے د مسلمانانو د وینو سور سیلا ب روان کرو بوندہ هم د چل نا معتمد
الحاج مولانا مکمل محمد سپین وای په صلاح دروسي جارحیت او تسلط په
خلاف د جهاد اعلان او کرو او په مغلکی باندے نے چل پیو قائم کرو او
د ده دوؤ حامنو الحاج نورولی خان او الحاج شیر محمد خان په مختلفو معاذ
باندے یو حُل بیا باطل ته د فقیر ایسی د تورے شرکت واور ولو-

هر کله چه روسي سور سیلا ب د افغانستان نه مخہ ٹنگزنه کرو
او خیله زمکه نے په مغہ واحستہ نو امیر نیاز علی خان د حالات د تقاضے
له نخے په خیر او وزیرستان کئے درنے درنے جلسے او کرے او په خو
شوکرته نے افغان بجاه دیسو ته دا په گوته کول چه اوس افغان

جهاد چل منزل مقصود ته اور سیدو. او اوس دورو نہو په منج کتبے
 د صلح و صفائی و خٹ دے، وله ددھ غرب چا اونہ نغور لو او سره
 د دے چه کامرانی د دوئی په پبنو کتبے رغبیدله، بیا هم په زرگونه
 نفوس هیچ بے هیچه په ه للاکٹ اور سینل.

نیالن تیر

موافق ۱۳/ نومبر ۱۹۹۲ سنه

ڪتابيَان

"A year on the Punjab frontier" VOL. 1. (1)

By, Major Herbert B. Edward.

"The Forward policy and its Results". (2)

By, Richard G. Bruce.

"Campaigns on the North west Frontier" (3)

By, Captain H.L. Nevill.

"The First Punjab." (4)

By, Major Mohammad Ibrahim
Qureshi.

"The Frontier force Rifles." (5)

By, Brigadier W.E.H. Condor.

"The History of the Indian Mountain artillery." (6)

By, Brigadier General C.A.L. Graham.

"Military Report on Waziristan 1935" (7)

ΛΛΛ

"The Tribes of Waziristan"

(A)

By, Lieut, col. C.E. Bruce.

"Official History of operations on the

N.W. Frontier of India 1936-37" (4)

"Place gazetteer of Waziristan District" (5)

"The Pathans". By, Sir Olaf Caroe. (6)

"The Frontier 1839-1947." (7)

By, Major general J.G. Elliot.

"North west frontier" (People and events) (8)

By, Arthur Swinson.

"From the black mountain to Waziristan". (9)

By, Colonel H.C. Wyllie.

"Pathan and Bilooh" By, Edward E. Oliver. (10)

"Among the wild Tribes of the Afghan Frontier." (11)

By, T.L. Pennell.

"The summing up". By, Syed Mazhar Alishah. (12)

"Report of F.A.D. Expert 617 Kurram irrigation scheme (Kurran Tangi Dam site)"

By, Dr. Adon F.A.D. Expert.

"One man against the Empire" (۱۹)
By, Milan Houser.

"MIZH." (میث) By, Evelon Hovel. (۲۰)

(۲۱) "د خپلو آکئ جھنے سے" (پښتو) کابل چاپ :
مولوی محمد ظاہر شاہ

(۲۲) "بایزید روشن" (پښتو) کابل چاپ :
مؤلف : قیام الدین خادم

(۲۳) "بنوں او د وزیرستان تاریخ" (پښتو)
لیکونکه : مکل ایوب سیفی

(۲۴) "پېستانه لیکوال" مؤلف : همیش خلیل

(۲۵) "توريالي" مؤلف : خانمیر ھلالی

(۲۶) "زمونن مجاهدين" (پښتو)
مؤلف : عبد الحليم اثر افغان

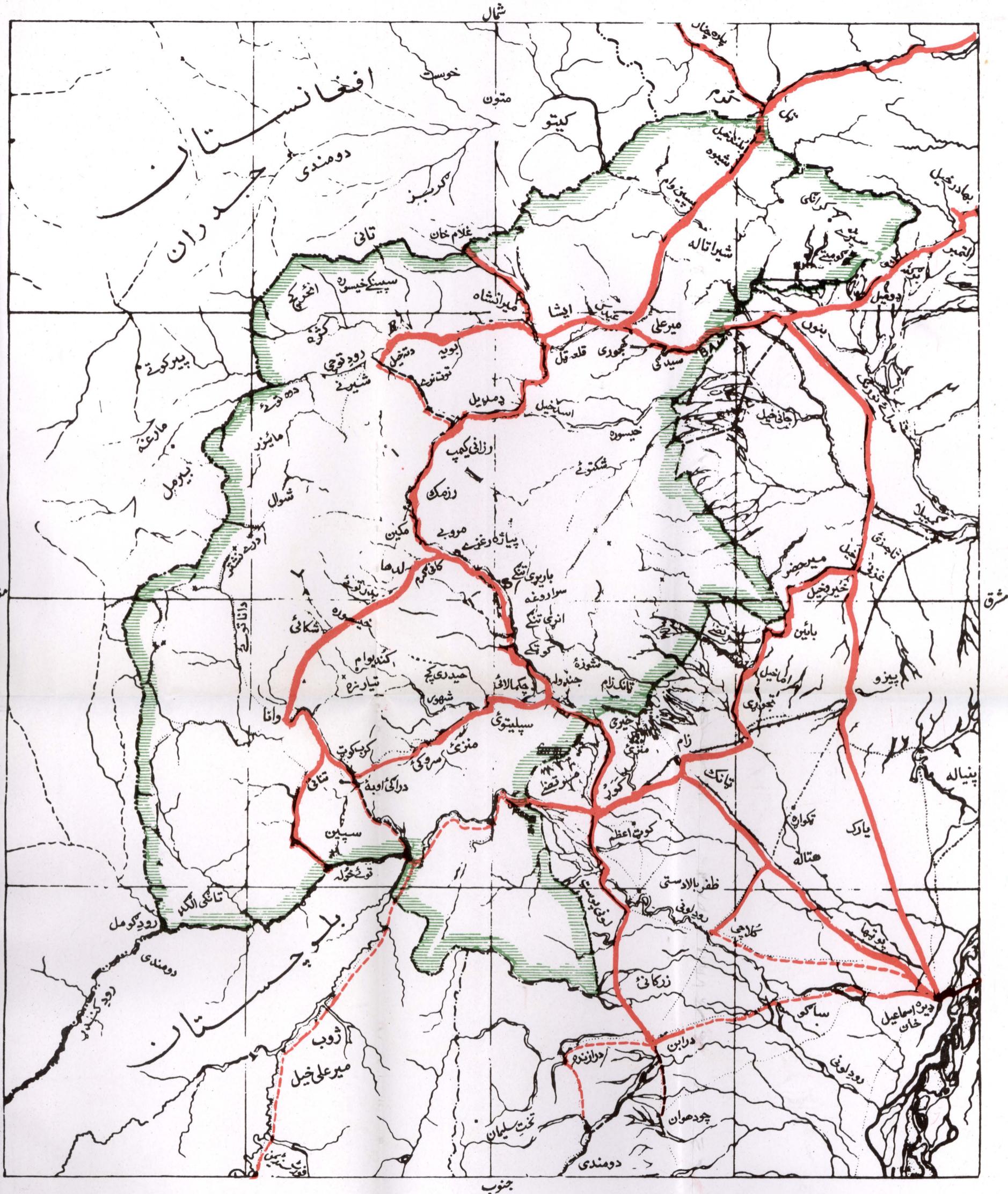
(۲۷) "تنگيالي پېستانه"
مؤلف : خانمیر ھلالی

(۲۸) "پاکستان" (پښتو)
مؤلف : احسان اللہ خان دانش

(۲۹) "فقیر ایپی" (اردو)

مؤلف : عبد الحمید ترین

- (۳۵) "وزیرستان کرم سے گولہ تک" (اردو)
مؤلف : عارف محسوس
- (۳۶) "قید یا غستان" (اردو)
لیکونکے : محمد اکرم
- (۳۷) "پښتانه ڈ تاریخ په رندا کئے" (پښتو)
لیکونکے : بهادر شاہ ظفر
- (۳۸) "داستان پارینه" (اردو)
موبق شده ذیر نگراف : کرزل ڪراحت اللہ
- (۳۹) "پښتیا (پښتیا دی)" (پښتو) کابل چاپ
لیکونکے : عبد الولی خان
- (۴۰) "تذکرہ" (اردو) مصنف : خان روشن خان
- (۴۱) "تاریخ صوبہ سرحد" (اردو) " محمد شفیع صابن
- (۴۲) "ورکہ خزانہ" دویم توک (پښتو)
لیکونکے : همیش خلیل -
- (۴۳) "یادداشت ملک عمر خون در په خیل" (ذائق داری)
- (۴۴) "افغانستان او سَرحد" : پروفیسر عبد الحق
- ڈ پورتو تاریخی آثارو نه علاوه ما ڈ قطبی او سوئی
وزیرستان ایجنسو ڈ پولہ تیکل انتظامیہ ڈ فتری دیکارہ
خنه ڈپورہ پورہ استفادہ کرے ڈ - *
- (لانق شاہ در په خیل)

دَوْلَتِيَّةِ إِسْلَامِيَّةِ اِنْدُوْنِيْزِيَا

بِوَانِج = ۱۲ میلہ

علامات:

د وزیرستان حدود

یاخه سرکونه

١٢٣ - تفسیر

Wazir

*"Neither wise words Nor
Rupees will keep the
Wazir on our side but a
show of force will"*

*Major R. Garatt
Political Agent Tochi*

1919-20